

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיכֶם. וּלְמַזְתָּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹרֹת בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצַת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יְאֹר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּתְּנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים והיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה | לְאֹדְנִי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשֵׁית אֵיכֶיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֵיכֶיךָ: ג עִמָּךְ נִדְבַת בָּיִת חֵילֶךְ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ מִל יִלְדֶתְךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֹּהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרֹתַי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֹדְנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אִפּוֹ מְלָכִים: ו יִדְּיוֹ בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־בֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵב בְּסֹד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַּת לְעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נֶתַן לִירְאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וַיִּשְׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוֹ עֲמַדַּת לְעַד:

ביאורי פסוקים מתוך פירוש רש"י נדפס בעמ' קסד

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ 44,500 עותקים

מתוכם הודפסו

13,500 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" מכמות של 5000 חוברות ומעלה יכול לכתוב לפאקס: 03-9606108 או למייל: Israel@DvarMalchus.Org ו USA @DvarMalchus.Org

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

Brooklyn, NY:

Store	Address
Empire Kosher	529 Empire Boulevard
Post mark it	383 Kingston Avenue
Kol Tuv Grocery	409 Kingston Avenue
Hamafitz	361 Kingston Avenue
Albany bakery	337 Albany Ave

Store	Address
Judaica world	329 Kingston Avenue
kahan superette	317 Kingston Avenue
Kingston Bake Shop	380 Kingston Avenue
Merkaz Stam	309 Kingston Avenue
Dvar Malchus	717 empire blvd

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות		כתובת		שם העיר והחנות		כתובת	
אביטל	אללוק אלי	באר שבע קוקליטסקי לאוניד	הצבי 51	זכרון יעקב אתגר מורן	הנדיב 26	זכרון יעקב אתגר מורן	הנדיב 26
אבן יהודה מגה בעיר	מייסדים 2	באר שבע צומת ספרים	חיל הנדסה 1	זכרון יעקב רמי לוי	קניון מול זכרון על כביש 4	זכרון יעקב רמי לוי	קניון מול זכרון על כביש 4
אור הגנוז	שחר ולנר	באר שבע יש	מרכז מסחרי	חדרה מכולת בנמרט	הגיבורים 85	חדרה מכולת בנמרט	הגיבורים 85
אור יהודה כמעט חנים	המפעל 13	בית אל כמעט חנים	הרא"ה 34	חולון קונדיטוריה דה - פריז	השופטים 26	חולון קונדיטוריה דה - פריז	השופטים 26
אור יהודה סעד הרצל	השוק 1	בית אלעזרי	פינחסוב ישראל	חולון סופר שוק חגולי	התנאים 5	חולון סופר שוק חגולי	התנאים 5
אור עקיבא עובדיה אילן	דוד המלך 514	ביתר עילית ספרינט מוטור	מרכז מסחרי	חולון חצי חנים	המלאכה 31	חולון חצי חנים	המלאכה 31
אור עקיבא כמעט חנים	האילן 1 אזור תעשייה צפוני	בית שמש קיוסק החברים	ככר נוימן 1	חולון שופרסל דיל	המלאכה	חולון שופרסל דיל	המלאכה
אופקים בוכריס עמוס	הרצל 39	בית שמש כמעט חנים	שדרות יגאל אלון מרכז ביג	חצור הגלילית שערי דלק	דרך הבונים 1	חצור הגלילית שערי דלק	דרך הבונים 1
אורנית אורנית פוד מרקט	מרכז מסחרי	בית שמש סופר מרקט ברק	הרצל 9	חיפה יודן ספרים ואמנויות	חורב 15 מרכז חורב	חיפה יודן ספרים ואמנויות	חורב 15 מרכז חורב
אזור נון סטופ מרקט	הרצל 32	בני ברק רמי לוי - רמת גן	מבצע קדש 68	חיפה ברגר אורי	הרצל 54	חיפה ברגר אורי	הרצל 54
אילת ג. י. ש. א. 63 בע"מ	האנפה 1/1	בני ברק מירן אליהו	ירושלים 59	חיפה רוזנטל צבי	ארלוזורוב 4	חיפה רוזנטל צבי	ארלוזורוב 4
אלקנה כמעט חנים	מרכז מסחרי חדש	בני ברק אושר עד	הקישון 11	חיפה בן ברוך שולמית ואלברט	דרך העצמאות 51	חיפה בן ברוך שולמית ואלברט	דרך העצמאות 51
אריאל יוסי ותמר חסון	כיכר העיר 4	בנימינה מכולת ירדנה	רחבת החנויות גבעת חן	חיפה "בר-כל"	מרכז זיו רח' טרומפלדור	חיפה "בר-כל"	מרכז זיו רח' טרומפלדור
אריאל חלום מתוק	דרך הציונות 21	בת חפר	פיצה פצץ	חיפה שמידט מיכאלה	אורן 25 רוממה	חיפה שמידט מיכאלה	אורן 25 רוממה
אשדוד ויקטורי מוזרין	חנה סנש 1	בת-ים בורוכוב בלה	הרצל 56	חיפה רמי לוי	חלוצי התעשייה 73	חיפה רמי לוי	חלוצי התעשייה 73
אשדוד מינימרקט כינרת	כינרת 51	בת ים פפיסמרוכ - הבית של פיס	הרב מימון	חיפה שלום אופיר	טרומפלדור 2	חיפה שלום אופיר	טרומפלדור 2
אשדוד כמעט חנים	גיא אוני 1	בת-ים חיימוב מוטי	פרלשטיין 21	חיפה צומת ספרים	מרכזית חוף הכרמל	חיפה צומת ספרים	מרכזית חוף הכרמל
אשדוד יוחננוף	ז'בוטינסקי 27 סטאר סנטר	גבע - בנימין רמי לוי	איזור התעשייה שער בנימין	חיפה צומת ספרים	העליה מ. רווחה וקניות 8	חיפה צומת ספרים	העליה מ. רווחה וקניות 8
אשדוד פנינת שער לים	שוהם 2/9	גבעת אבני כלבו אטיאספון בע"מ	סביונים	טבריה רמי לוי	מרכז ביג צומת פוריה	טבריה רמי לוי	מרכז ביג צומת פוריה
אשדוד מכולת אבזרל	הסיטי 93/27	גבעת עדה מרכולית צוקר מנדל	חיי 67	טבריה כמעט חנים	יהודה הלוי 113	טבריה כמעט חנים	יהודה הלוי 113
אשדוד צומת ספרים	הגדוד העברי 6	גבעת שמואל שמולי משה	ביאליק 26	טירת הכרמל כמעט חנים	קרן היסוד 2	טירת הכרמל כמעט חנים	קרן היסוד 2
אשקלון ויקטורי	שדרות בן צבי 48	גבעתיים יחזקאל דוד	שנקין 62	יבנאל סיאני יהונתן	בית וגן	יבנאל סיאני יהונתן	בית וגן
אשקלון מינימרקט מינה	הגבורה 7 (בית העירייה)	גדרה ויקטורי	פינס 3	יבנאל ברכת אסנת	הגולן	יבנאל ברכת אסנת	הגולן
באר טוביה רמי לוי - קסטינה	מתחם ביג איזור התעשייה	גוש עציון רמי לוי	צומת הגוש	יבנה כמעט חנים	המיסב 7 א.ת. יבנה	יבנה כמעט חנים	המיסב 7 א.ת. יבנה
באר שבע אורן - על הדרך	נווה נוי	גן הדרום	צרפניה	יבנה מזוז אליהו	הדרור 25	יבנה מזוז אליהו	הדרור 25
באר שבע אפנגר רונית	אלעזר שמואלי	גן יבנה ויקטורי	הכישור 3	יהוד בורקס יוון	הורדים 13	יהוד בורקס יוון	הורדים 13
באר שבע מפגש ספיר	שד' ירושלים 2	גני תקווה ויקטורי	מרכז הבמה הכרמל 20	ינוב פרץ אליין	"סופר המושבים"	ינוב פרץ אליין	"סופר המושבים"
באר שבע מזנון אביב	החלוץ 106	גני תקווה וקנין רונן	עין גנים 7	יקנעם יש	מרכז מסחרי יקנעם עילית	יקנעם יש	מרכז מסחרי יקנעם עילית
באר שבע מורדוך איריס	שאול המלך 38 קניון שאול	דימונה מחסני השוק	קניון פרץ סנטר	ירוחם	שופרסל	ירוחם	שופרסל
באר שבע מעדי השלום	חנות 14 תחנה מרכזית	דימונה מיני מרקט עדן	הצאלה 6	ירושלים	מזון אדם	ירושלים	מזון אדם
באר שבע נאני בוקובזה	בן צבי 10 חנות 3 רכבת	הוד השרון בוכניק אבי	הבנים 10	ירושלים אברהמוב דוד	בית הדפוס 12	ירושלים אברהמוב דוד	בית הדפוס 12
באר שבע פלס יהודה	אחד העם 1	הוד השרון חצי חנים	הרקון 2 קניון שרונים	ירושלים גרף אקט	מאיר גרשון 38 פסגת זאב	ירושלים גרף אקט	מאיר גרשון 38 פסגת זאב

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן: ה

שם העיר והחנות		שם העיר והחנות		שם העיר והחנות	
ירושלים	סופר-טי הרובע בע"מ	ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	ירושלים	היהודים 1
ירושלים	חכמי גרי סיימון	ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	ירושלים	שד' משה דיין 1
ירושלים	שיק שק	ירושלים	צעצועי קנגורו	ירושלים	בית הכרם 29
ירושלים	סופר היובל	ירושלים	אושר עד	ירושלים	אורגואי 3
ירושלים	אלקאים דוד	ירושלים	רבני יוסף	ירושלים	פייר קניג 2
ירושלים	בן זקרי נתי - פילבוקס	ירושלים	מרדכי מאיר	ירושלים	עזה 34
ירושלים	בן חמו סימון	ירושלים	צומת ספרים	ירושלים	עמק רפאים 28
ירושלים	בני יעקב מלאיב למסחר	ירושלים	צומת ספרים	ירושלים	פרנקפורטר 14
ירושלים	קיוסק גול	ירושלים	צומת ספרים	ירושלים	דהומי בלוק 34
ירושלים	דבוש רן	ירושלים	צומת ספרים	ירושלים	מאיר גרשון 30
ירושלים	שלגיה	ירושלים	כוכב יאיר	ירושלים	דרך חברון 103
ירושלים	ועקנין משה	ירושלים	כמעט חנים	ירושלים	דרך בית לחם 17
ירושלים	סופרדיל	ירושלים	כפר יונה	ירושלים	דרך בית לחם 74
ירושלים	סופר דיל	ירושלים	מגה בעיר	ירושלים	דרך חברון 28
ירושלים	יעקב עמוס	ירושלים	כוכב יעקב	ירושלים	עין גדי 22
ירושלים	מינמרקט גילה	ירושלים	כמעט חנים	ירושלים	בן אליעזר אריה 62
ירושלים	לוי גדעון	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	אגריפס 131
ירושלים	סופרמיני	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	ליכטנשטין 1
ירושלים	מאיר חמוני	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	שולם יהודה 30
ירושלים	מעלומי נוראל	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	הצפירה 12
ירושלים	מפגש הגבעה	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	שחל 58
ירושלים	מצלאוי דוד	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	בן זכאי 7
ירושלים	ניסן ובניו	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	קק"ל 13
ירושלים	צור יורם	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	רחמילביץ 134
ירושלים	קיוסק "מגיד"	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	שדרות המאירי 13
ירושלים	רמי לוי - רמות	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	קרית משה
ירושלים	ש.מ. שירותי מזון בע"מ	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	דרך החורש 90
ירושלים	יזדי יגאל	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	רמות ב
ירושלים	שמש מאיר	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	אליהו קורן 19
ירושלים	שקורי דוד	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	שלמה בן יוסף 20
ירושלים	רמי לוי - מהדרין	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	הפלמח 42
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	עין גדי 19
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	כנפי נשרים 62
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	הפרסה 5
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	ירושלים	כפר סבא	ירושלים	רב חן

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות		כתובת	
עפולה גבאי	תחנה מרכזית אגד	שם העיר והחנות	כתובת
עפולה רמי לוי	יהושע חנקין 14	קרית חיים הפלוס	אח"י אילת 15/9
עקרון יוחננוף	המלך חסן 1	קרית חיים	כניסה לרכבת
ערד מיני מרקט טללים	שמעון 38	קרית טבעון נחום רמי	אלכסנדר זייד 1
ערד דברים שצריך	חן 34 מרכז מסחרי	קרית מוצקין אוחיון מורן מימון	שד' גושן 55
עתלית	סונול	קרית מוצקין	יחזקאל חנה
עתלית כמעט חנים	רח' הרדוף מרכז מסחרי	קרית מוצקין שופרסל שלי	שד' ויצמן 1
פרדס חנה כהן נתן	ככר הנשיא	קרית מוצקין	כניסה לרכבת
פרדס חנה רמי לוי	איזור תעשייה הישן	קרית מלאכי ויקטורי	ז'בוטינסקי 8
פתח תקווה מינימרקט יפה חוברה	אחוזה 112	קרית שמונה בן דיין יוסף - כל בו הצפון	הלבנון 305/1
פתח תקווה כמעט חנים	צומת ירקונים	קרית שמונה בן סימון אברהם	יהודה הלוי
פתח תקווה צומת ספרים	בית רפואה בילינסון	קרית שמונה אלונית צומת הגומא	ד.נ. גליל עליון
פתח תקווה צומת ספרים	פאואר סנטר ירקונים	קרית שמונה שופרסל	הנשיא 4 (קניון נחמיה)
פתח תקווה צומת ספרים	בזל פ. ז'בוטינסקי 1	ראש העין ויקטורי	שבזי 26
צומת שמשון	קיוסק צומת שמשון	ראש העין קהלני שלום	שבזי 15
צפת כחולן אייל	ירושלים 11	ראש העין רמי לוי	איזור תעשייה לב הארץ
צפת פישדלו נתן	כנען 204	ראש פינה סופר מעין	מרכז מסחרי
צפת כהן אהרן	איזור תעשייה חדש	ראשון לציון גל חיט	התזמורת 60
קציר מינימרקט קציר	דרך האלון 141	ראשון לציון שביב שמואל	רוטשילד 15
קצרין א.ד. עמר	מרכז מסחרי איתן	ראשון לציון חן מרקט	זלמן שזר 18
קרית ארבע	מינימרקט דקל	ראשון לציון חצי חנים	לח"י 16
קרית אתא כהן משה	סוקולוב 40	ראשון לציון פיצוחי כהן ובני	רוטשילד 88
קרית אתא כמעט חנים	ההסתדרות 247	ראשון לציון הושיר איציק	הנחשול 30 נוה ים
קרית ביאליק ספיר ד. קמעונות בע"מ	לילך 9	ראשון לציון תחנת רכבת	בכניסה
קרית ביאליק בן נעים יעקב	הניצנים 1 סביניה	ראשון לציון מינימרקט אור	מורדי הגיטאות 103
קרית ביאליק כמעט חנים	שדרות חן 1	רחובות אליאס שי שלמה	הרצל 147
קרית גת מפגש נתי	שד. לכיש 36	רחובות יוחננוף	צומת בילו
קרית גת הממתקים של שגיב	שד. גת 44	רחובות חנות בר כל	מדאר 27
קרית גת מגידיש אודי	שד. מלכי ישראל 162	רחובות יוחננוף	איזור התעשייה קרית משה
קרית גת ויקטורי	הרימון 2 (פינת הגפן)	רחובות כמעט חנים	אופנהיימר 10
קרית גת ביטון יחיא	עתניאל בן קנז 5	רחובות יוחננוף	קרית המדע
קרית גת ויקטורי	דרך הדרום 3	רחובות מימינרקט ההולנדית	מול תחנת הרכבת

שם העיר והחנות		כתובת	
רחובות מגה	דרך ירושלים 15	שם העיר והחנות	כתובת
רחובות מגה בול שפע שוק	דרך ירושלים 2	רמת גן כמעט חנים	אריה לוין 1
רמלה רמלה	קלאוזנר 10	רמת גן סופר רני (לגעת באושר)	ביאליק 21
רמלה ויקטורי	קניון קרית הממשלה	רמת השרון מינימרקט אלימלך אשר	אוסישקין 102
רמת ישי אביאל מליחי	הארז	רמת ישי אביאל מליחי	הארז
רעננה מגה בול, סניף מרכז גולן	אחוזה 198	רעננה קולד מיכאל	אוסטרובסקי 41
רעננה קיוסק בן צור	בורוכוב 87	רעננה קולד מיכאל	אוסטרובסקי 41
שדה אילן	צרנית שדה אילן	רעננה קיוסק בן צור	בורוכוב 87
שדרות ויקטורי	סמטת הפלדה 3	שדה אילן	צרנית שדה אילן
שדרות חן מרקט	נאות אשכול 1	שדרות ויקטורי	סמטת הפלדה 3
שילה	ליתן שלמה	שדרות חן מרקט	נאות אשכול 1
שערי תקווה	יהלום 25	שילה	ליתן שלמה
תל אביב פיצוחי פנקס	פנקס 45	שערי תקווה	יהלום 25
תל אביב אביגל לבנה	יהודה הנשיא 13	תל אביב פנקס	פנקס 45
תל אביב אהרני יגאל	ברודצקי 50 רמת אביב	תל אביב אביגל לבנה	יהודה הנשיא 13
תל אביב אס שרותי הסעדה בע"מ (משען)	שלונסקי 6	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב מפגש הקשת	הקשת 6	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב המקום של גל	הירקון 323	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב זרביאלוב בחטיאר - צ.ע.א	קהלת לבוב 24	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב מינימרקט לינוי	בצלאל 4	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב מכלת איזי	בלוך 35	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב לוזון חיים	קהילת ורשה 27	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב כמעט חנים	נחלת יצחק 20 מגדלי ת"א	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב מוטי מרקט	קהלת פאדובה 20	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב מגה בעיר - מעוז אביב	בני אפרים 209	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב מינימרקט ככר המדינה	ה' באייר 64	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב ממתקי קנדי	קומה 4 תחנה מרכזית	תל אביב אביגל לבנה	ברודצקי 50 רמת אביב

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן: ז

שם העיר והחנות		שם העיר והחנות		שם העיר והחנות	
כתובת	שם העיר והחנות	כתובת	שם העיר והחנות	כתובת	שם העיר והחנות
תל אביב מיינמרקט מאנה	אבן גבירול 61	תל אביב מיינמרקט עמית	מוזיר 3	תל אביב רכבת השלום	ליד הכניסה
תל אביב פלדמן בע"מ	מרכז בעלי מלאכה 6	תל אביב צרכניית הגוש	יחזקאל שטריכמן 9	תל אביב סופר שוק	ברוריה 19
תל אביב ספיר ד.ן.קמעונאות בע"מ	אינשטיין 64	תל אביב גן פרי וירק	אפטר 9	תל אביב צרכניית אלטרנט	מחל 20
תל אביב OZ 4 YOU	ויצמן 6	תל אביב רפאילוב אנטולי	בראלי 18	תל אביב גיגי	טאגור 55 רמת אביב
תל אביב פיצוחי שלמה	אחימאיר 15	תל אביב "התחנה הישראלית"	דרך מנחם בגין 116	תל אביב כהן יואל - רמת אביב	טאגור 38 רמת אביב
תל אביב פנאי ללא TV	בית אל 15	תל אביב רכבת מרכז סבידור	משתי הכניסות	תל אביב שורצקי אברהם	שנקין 54
תל אביב מטייב ניסים	פינס 34	תל אביב רכבת האוניברסיטה	משתי הכניסות	תל מונד רגע מתוק	הדקל 52

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (א) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קנ
- (ב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קנ
- (ג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קנא
- (ד) שיעורי אורה
אדמו"ר האמצעי קנד
- (ה) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנה
- (ו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנו
- (ז) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב קנו
- (ח) ספר המאמרים – קונטרסים חלק א
אדמו"ר מוהרי"צ קנו
- (ט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קנח
- (י) רשימת תרצ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קנט
- (יא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קס
- (יב) חומש לקריאה בציבור קסא
- (יג) לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו קסה
- (יד) עירוב תבשילין קסו
- (טו) סדר הדלקת נרות לראש השנה ושבת קודש ... קסז

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"י קי"א ג
- (ג) מאמר ד"ה דרשו הוי' בהמצאו
שבת פרשת האזינו, שבת תשובה, ה'תשח"י ח
- (ד) מכתב כללי מוצש"ק נצבים וילך ה'תשד"מ כ
- (ה) שיחת שבת פרשת האזינו
שבת תשובה, ה'תשח"י כד
- (ו) לקוטי שיחות – פרשת האזינו
(בלה"ק) כרך יט כט
- (ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לה
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת האזינו לו
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת האזינו לז
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת האזינו נח
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת האזינו נט
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת האזינו עא
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עג
- שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת האזינו עו
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת האזינו קה
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת האזינו קיב
- (יז) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק יב, תהלים פרק לג קיז
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קיט
- (יט) מסכת חולין עם ביאורים
מדף צא עד דף צז קכ

ביאור בדרך אפשר

הנביא ישעיהו אומר לבני ישראל:

1 **דְּרִשׁוּ הַנָּוִי בְּהִמְצָאוֹ קְרֹאֵהוּ בְּהִיטוֹ קְרוֹב**¹ כלומר, בקשו את
 2 הקדוש-ברוך-הוא בשעה שהוא מצוי ביניכם (עד לא תגלו מארצכם ועדיין
 3 השכינה שורה עמכם - מצוות דוד). **וּבְגִמְרָא פִּרְיָהּ**² [=מקשים] מִזֶּה
 4 מפסוק זה, "דְּרִשׁוּ וּגו'", **עַל**
 5 **מֶה שִׁכְתוֹב**³ בתורה מי כה'
 6 אלוקינו **בְּכָל קְרֹאֵנוּ אֵלָיו**
 7 כלומר שהקדוש-ברוך-הוא מצוי
 8 לנו ואנו יכולים לקרוא ולהתפלל
 9 אליו תמיד, "בכל קראנו"
 10 והגמרא שואלת שלכאורה הדבר
 11 סותר לפסוק זה, **וְהִתְקַיֵּם** והרי
 12 כתוב **דְּרִשׁוּ הַנָּוִי בְּהִמְצָאוֹ**
 13 (ומזה שכתוב שיש לקרוא לה'
 14 כאשר הוא 'מצוי' ו'קרוב'
 15 **מִשְׁמַע שְׁאִינוּ מְצוּי בְּכָל**
 16 **עֵת** אלא רק בזמנים מיוחדים).
 17 **וּמִשְׁנֵי** ומתורצים, **הָא** זה
 18 שְׁאִינוּ מְצוּי בְּכָל עֵת אלא רק
 19 בזמנים מיוחדים מדובר
 20 בַּתְּפִילָּה יָחִיד התפילה ביחיד
 21 מקובלת פחות מאשר התפילה
 22 בציבור, לכן, על היחיד לבקש
 23 את הקדוש-ברוך-הוא ולקרוא לו
 24 במיוחד (**בְּהִמְצָאוֹ**), **הָא** זה
 25 שהקדוש-ברוך-הוא מצוי לנו
 26 ואנו יכולים לקרוא ולהתפלל
 27 אליו תמיד ובכל עת, מדובר,
 28 בתפילה **בְּצִבּוּר** כיוון
 29 שהתפילה בציבור יותר מקובלת,
 30 הציבור יכול להתפלל להקדוש-
 31 ברוך-הוא תמיד (**בְּכָל**
 32 **קְרֹאֵנוּ**) ולא דווקא
 33 "בְּהִמְצָאוֹ" ו"בְּהִיטוֹ קְרוֹב", והגמרא ממשיכה ושואלת: **בְּיָחִיד אֵימָת מְתִי**
 34 (**מְצוּי לוֹ**), כלומר מתי הוא הזמן שבו "מצוי"
 35 הקדוש-ברוך-הוא גם ליחיד? עונה הגמרא: **אֵלּוּ עֲשָׂרָה יָמִים שְׁבִין רָאשׁ הַשָּׁנָה לַיּוֹם**
 36 **הַכְּפוּרִים** שעליהם אומר הכתוב שהקדוש-ברוך-הוא מצוי וקרוב גם ליחיד.
 37 **וּמִזֶּה** מדברי הגמרא האלו **מִשְׁמַע**⁴, **שְׁמַעְלַת עֲשָׂרָה יָמֵי תְּשׁוּבָה**
 38 **הִיא שְׁבִימִים אֵלּוּ הֵנָּה הַיָּחִיד הוּא כְּמוֹ הַצִּבּוּר** היינו שמעלת
 39 היחיד בעשרת ימי תשובה שווה למעלת הציבור בכל ימות השנה. **וְלָכֵן**
 40 **הֵנָּה גַּם מֶה שִׁמְצִינוּ שְׁגֹזֶרֶת צָבוּר יְכוּלָּה לְהִתְבַּטֵּל גַּם לְאַחֲרֵי**
 41 **שְׁנִגְזֹר הַדִּין וְלְאַחֲרֵי שְׁנַחְתָּם הַדִּין**⁵, **מֶה-שְׁאִין-כֵּן גֹּזֶרֶת**
 42 **יָחִיד**⁴ בתחילת העניין בגמרא שם (במסכת יבמות) נאמר: "מניין לגזר דין

ביאור בדרך אפשר

של ציבור... שאפילו נחתם מתקדש... ועל כך מובא בגמרא הפסוק "מי כה"
 44 אלוקינו בכל קראנו אליו", הגמרא שואלת על זה מהפסוק "דרשו" והתשובה
 45 היא, כנ"ל: "הא ביחיד הא בציבור" - **הָרִי חֲלוּק זֶה** בין היחיד לציבור
 46 שרק גזרה על הציבור יכולה להיבטל ולהקדש' אפילו לאחר גזר הדין ונחתמת
 47 הדין, ואילו גזרה על היחיד,
 48 חלילה, אינה יכולה להיבטל
 49 לאחר הגזירה והחתימה **הוּא**
 50 **רַק בְּכָל הַשָּׁנָה, מֶה-**
 51 **שְׁאִין-כֵּן בַּעֲשָׂרַת יָמֵי**
 52 **תְּשׁוּבָה, שְׁאֵז גַּם הַיָּחִיד**
 53 **הוּא כְּמוֹ הַצִּבּוּר, הֵנָּה גַּם**
 54 **גֹּזֶרֶת יָחִיד יְכוּלָּה**
 55 **לְהִתְבַּטֵּל אֶפְלוּ לְאַחֲרֵי**
 56 **שְׁנִגְזֹר הַדִּין וְלְאַחֲרֵי**
 57 **שְׁנַחְתָּם הַדִּין**. כלומר, יש
 58 לפרש את דברי הגמרא כך:
 59 בעשרת ימי תשובה הרי היחיד
 60 שווה-ערך במעלתו לציבור ואם
 61 כן, כשם שגזירה על הציבור
 62 יכולה להתבטל גם אחרי
 63 החתימה (כל ימות השנה) כך גם
 64 גזירה על היחיד יכולה להתבטל
 65 גם אחרי החתימה (בעשרת ימי
 66 תשובה). ופירוש זה בדברי
 67 הגמרא שונה מפירוש אחר -
 68 **וְדָלָא כִּי־שׁ מִפְּרָשִׁים**⁶,
 69 **שְׁזָהוּ** [=שהסיבה לכך
 70 שבעשרת ימי תשובה גם גזירה
 71 על היחיד יכולה להתבטל היא
 72 לפי **שְׁבַעֲשָׂרַת יָמֵי**
 73 **תְּשׁוּבָה לֹא הֵיטָה עֲדִין**
 74 **הַחֲתִימָה** ראש השנה ויום
 75 הכיפורים הם ימי הדין והמשפט
 76 ועד יום הכיפורים עדיין לא נחתמה התוצאה (**שְׁהָרִי הַחֲתִימָה הִיא**
 77 **בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים**⁷ בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים
 78 **בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה יִכְתְּבוּן וּבְיוֹם צוּם כְּפוּר יִחַתְמוּן**), **וְלָכֵן** כיוון
 79 שעד יום הכיפורים רק כתוב הדין אך עדיין אינו חתום **יְכוּלָּה אֵז** במהלך
 80 עשרת ימי תשובה **לְהִתְבַּטֵּל גַּם גֹּזֶרֶת יָחִיד**, כך אומרים הי"ש מפרשים:
 81 אבל לפי האמור הגמרא מתפרשת אחרת **שְׁהָרִי עֲנֵן זֶה** שהדין יכול
 82 להתבטל כל עוד שלא נחתם **אֵינוּ מִצַּד מַעֲלַת עֲשָׂרַת יָמֵי תְּשׁוּבָה**,
 83 **כִּיֵּן שֶׁגַּם בְּכָל הַשָּׁנָה** ולא רק בעשרת ימי תשובה **יְכוּלָּה לְהִתְבַּטֵּל**
 84 **גַּם גֹּזֶרֶת יָחִיד קֹדֶם שְׁנַחְתָּם הַדִּין, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִפְרֹשׁ** את דברי
 85 הגמרא אחרת, כפי שזכר לעיל ו- **לֹא־מֶה שְׁמַעְלַת עֲשָׂרַת יָמֵי תְּשׁוּבָה**
 86

(1) ישע' נה, ו. (2) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א (ובפרש"י). (3) ואתחנן ד, ז. (4) בהבא לקמן - ראה אוה"ת דרושים לשבת שובה ע' א"תע. (5) ר"ה ויבמות שם. וראה חדא"ג מהרש"א ליבמות שם. (6) חדא"ג מהרש"א שם. (7) פיוט "ונתנה תוקף" בתפלת

ביאור בדרך אפשר

1 היא שגם גזרה שנתחם דינה יכולה להתבטל גם ביחיד,
2 וכדמשמע מדברי הרמב"ם⁸ ובמפרשים שם⁹. וזה לשון
3 הרמב"ם (בהלכות תשובה פרק ב' הלכה ו') שגם מזה משמע שיחודם של
4 עשרה ימים אלה הוא שבהם היחיד שווה לציבור: "אף על פי שהתשובה
5 והצעה יפה לעולם, בעשרה

6 הימים שבין ראש השנה ויום
7 הכפורים היא יפה ביותר
8 ומתקבלת היא מיד, שנאמר
9 דרשו ה' בהמצאו. במה דברים
10 אמורים ביחיד, אבל ציבור כל
11 זמן שעושים תשובה וצוקים
12 בלב שלם הם נענים שנאמר כה'
13 אלוקינו בכל קראנו אליו".

14 ומזה לאחר שהוכח שבעשרת
15 ימי תשובה היחיד שווה לציבור
16 מוכן, שענין זה
17 שבפערות ימי תשובה
18 יכולה להתבטל גם גזרת
19 יחיד גם אחרי שנתחם
20 הדין, אין זה בגזרה
21 שנגזרה בראש השנה בשנה
22 זו דוקא, כי בגזרה
23 שנגזרה בשנה זו אפשר
24 לומר שהטעם שיכולה
25 להתבטל הוא לפי שעדיין
26 לא היתה החתימה, כדברי
27 הי"ש מפרשים הנ"ל אלא גם
28 בגזרה שנגזרה בשנים
29 שעברו וכבר הייתה החתימה,
30 הנה בפערות ימי תשובה
31 יכולה להתבטל גם גזרת
32 יחיד, גם אחרי שנתחם
33 הדין, לפי שבפערות ימי

34 תשובה היחיד הוא כמו הצבור.

35 וצריך להבין, הרי בצבור יש מעלה על היחיד, ולמה
36 בפערות ימי תשובה הנה גם היחיד הוא כמו הצבור. כלומר,
37 כיוון סוף סוף אין ספק שהציבור נעלה מהיחיד, למה בעשרת ימי תשובה
38 היחיד שווה לציבור והרי לכאורה היה צריך להיות הכולל בין היחיד לציבור
39 גם בימים אלה שהרי לציבור מצעם מהותו יש יתרון לגבי היחיד?
40 (ב) ויובן זה בהקדים תחלה¹⁰ מה שאמרנו רבותינו ז"ל¹¹ על
41 הפסוק¹² בברכת כהנים המברכים את בני ישראל - ישא הוי' פניו
42 אליך (ופירש רש"י: "יכבד כעסו"), אמרו מלאכי השרת לפני

ביאור בדרך אפשר

43 הקב"ה וכי משוא פנים יש בדבר ובלשון הגמרא (במסכת ברכות):
44 "אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם, כתוב בתורתך
45 אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד, והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא
46 ה' פניו אליך?", אמר להם הקב"ה ואיך לא אשא פנים
47 לישראל, שכתבתי

48 בתורתי ואכלת ושבעת
49 וגו' (וברכת את ה' אלוך)¹³
50 היינו שחובת ברכת המזון היא
51 רק לאחר אכילה בשיעור שביעה
52 ("ואכלת ושבעת") והם [בני
53 ישראל] מודקדקין על
54 עצמן ומברכים ברכת המזון גם
55 לאחר אכילה בשיעור פחות מזה
56 עד כזית ועד כביצה (לדעה אחת) ועד
57 כביצה (לדעה אחרת).

58 והענין הפנימי הרוחני במאמר
59 חכמינו ז"ל זה הוא¹⁴,
60 דהנה, חיוב הברכה מן
61 התורה הוא כאשר ישנו
62 שיעור שביעה בשלמות,
63 והינו, שבכדי שיהיה
64 וברכת שהוא ענין
65 המושכת
66 מלמעלה כמבואר בחסידות
67 שברכה היא מלשון 'המבריך את
68 הגפן' שפירושו 'מושך' ומכופף
69 את ענפי הגפן וכך אמירת ברכה
70 פועלת המשכה והתגלות אלויות
71 מלמעלה למטה וכדי לפעול את
72 המשכת הברכה למטה, צריך
73 להיות אתערוותא דלתתא
74 - התעוררות של המטה, היינו
75 של האדם לפי אפן

76 ההמשכה, היינו פעולה והתעוררות רוחנית של האדם למטה המתאימה
77 במיוחד לגילוי והמשכת הברכה הרוחנית המסוימת שרוצים להמשיך וזהו
78 ואכלת ושבעת, שהוא ענין עבודת הבורחים מבואר בקבלה
79 וחסידות שכל עניני העולם הזה מעורבים מטוב ורע יחד וכאשר יהודי בא
80 במגע עם דברים גשמיים, אפילו כאשר הוא עוסק בדברי חול ולא רק בלימוד
81 התורה וקיום המצוות הוא 'מבקר' את עניני העולם, היינו מבדיל בין הטוב
82 והרע ומעלה את ניצוצות הקדושה האלוים שבדבר, שהרי בכל דרכיך
83 דעהו¹⁵ היינו שגם בעניני חולין הנקראים "דרכיך", הדרכים שלך = של
84 האדם, צריך האדם לדעת את ה' ולהחידר בהם אלויות - באכילתו

מוסף דימים נוראים. (8) הל' תשובה פ"ב ה"ו. (9) פרשת דרכים דרוש יג. (10) ראה גם ד"ה מי אל כמוך (סה"מ תרכ"ז ע' תמג).

(11) ברכות כ, ב. (12) נשא ו, כו. (13) עקב ח, י. (14) ראה לקו"ת נשא כז, סע"ב ואילך. (15) משלי ג, ו.

ביאור בדרך אפשר

1 ובשתינו ובכל צרכיו¹⁶, והינו שעל-ידי האכילה מברר
2 האדם ומעלה את הנצוץ האלקי שבמאכל, פידוע בענין מה
3 שכתוב¹⁷ בתורה אודות המן שאכלו בני ישראל במדבר: "ויאכילך את
4 המן... למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על
5 כל מוצא פי הוי' יחיה

האדם", ומוסבר על כך

6 בתורת החסידות שהדברים
7 אמורים לא רק כמן שהיה לחם
8 מן השמים אלא גם בלחם מן
9 הארץ שהלחם משיביע את
10 רעבוננו של האדם ומעניק לו
11 חיות לא בגלל כוחו של הלחם
12 לבדו אלא בכוח הניצוצות
13 הקדושה שקיימים בו שבאו
14 לתוכו מדבר ה' – "מוצא פי ה'"
15 - שבו נברא העולם והוא
16 הממשיך להוות ולקיים את כל
17 הנבראים תמיד וכאשר האדם
18 עושה את כל עבודתו
19 המטלת עליו ומברר את
20 כל הניצוצות השייכים
21 אליו כמבואר בחסידות שלכל
22 אחד ואחד ישנם ניצוצות קדושה
23 שעליו לברר ולהעלות והם
24 נקראים "הבירורים שלו" ולאחר
25 שהשלים את כל עבודת
26 הבירורים שלו, אזי ושבעת,
27 דכיון שפבר בבר את כל
28 הניצוצות, אזי הוא שבע גם בגשמיות

29 של אכילה כדי שביעה בגשמיות היא בירור מלא ושלם של כל הניצוצות
30 שמוטל על אותו אדם לברר. דהנה, מה שהאדם רעב בגשמיות
31 בגופו, הרי זה לא רק כפי שהדבר נראה לעיניים, עקב צורך גופני גשמי
32 לאכול אלא יש לכך סיבה רוחנית לפי שהנשמה צריכה לברר עוד
33 ניצוצות ולא די בניצוצות שכבר בירר, וענין זה הצורך בבירור ניצוצות
34 נוספים פועל רעבון הגוף¹⁸, כפירוש הבעל שם טוב (המובא בתורת
35 רבותינו נשיאנו) על הפסוק (במהללים) "רעבים גם צמאים נפשם בהם
36 תתעטף", אשר הרעב והצמא של הגוף לדבר מאכל או משקה נובעים מכך
37 ש"נפשם בהם תתעטף" – הנפש מעוניינת לברר את ניצוצות הקדושה שבמאכל
38 או המשקה כי הניצוצות שייכים לאליו, ובלשון תורת הבעל-שם-טוב –
39 "שהוא (דווקא) צריך לתקן" אמנם כאשר הוא שבע בגופו, הרי
40 זו הוראה סימן והוכחה שמצד הנשמה אינו צריך לברר עוד
41 ניצוצות.

ביאור בדרך אפשר

42 וזהו ואכלת ושבעת, שפאשר עבד כל עבודתו באפן
43 שנעשה אצלו שעור שביעה בשלמות השעור (דעם היות
44 שאין זה שעור שנה לכל אחד ואם כן לכאורה איך אפשר להגיע
45 לשלמות שיעור שאיננו ידוע ואיננו קבוע? מכל-מקום, אצלו אדם
46 זה בפרט הרי זה שעור

47 שלם מבחינתו של אותו אדם
48 בפרט, שעבד את כל
49 עבודתו המטלת עליו,
50 אזי נעשית עבודתו
51 העלאת מ"ין-נוקבין
52 ואתערותא דלתתא לעורר המשכת מ"ין-
53 דכורין ואתערותא
54 דלעילא, על עבודת האדם
55 את בורא כתוב בזהר הקדוש –
56 "באתערותא דלתתא אתערותא
57 דלעילא". כלומר, ההתעוררות
58 של האדם למטה להתקרב אל ה'
59 [=למטה למעלה], מעוררת
60 וגורמת השפעה אלוקית
61 מלמעלה. ושני סוגי ההתעוררות
62 הללו נקראים בכתיב הארז"ל
63 "העלאת מ"ין נוקבין" [מים
64 הנמצאים למטה הנקראים 'נקבה'
65 שהם בבחינת מקבל] (אתערותא
66 דלתתא) ו"המשכת מ"ין דכורין"
67 [מים הנמצאים למעלה שהם
68 בבחינת משפיע הנקראים זכר]

69 (אתערותא דלעילא), כשם שבאיש ואשה בעולם הזה הרי הזכר הוא בחינת
70 משפיע והנקבה היא בחינת מקבל, כך למעלה הקדוש-ברוך-הוא נקרא איש
71 וכנסת ישראל נקראת אשה ו"העלאת מ"ין נוקבין" היא שעבודתם של בני
72 ישראל עולה וגורמת נחת רוח למעלה, ו"המשכת מ"ין דכורין" היא כאשר
73 הכוחות הרוחניים מושפעים מהקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל. וכאמור,
74 ה'אתערותא דלתתא' מעוררת וגורמת 'אתערותא דלעילא' - שזהו ענין
75 וברכת, שנעשית ההמשכה מלמעלה למטה וכאמור שענין
76 הברכה הוא להמשיך ולגלות השפעה רוחנית מלמעלה למטה.
77 אמנם כל זה הוא כמו שהוא הסדר והאופן הרגיל מצד סדר
78 השתלשלות של ירידת האור והשפעה מלמעלה למטה, בהיותו יורד מדרגה
79 לדרגה כמו שלשלת (שרשרת) שהחוליות שלה אחוזות זו בזו אבל מצד
80 בחינת ישא הוי' פניו אליך, כאשר האדם זוכה לנשיאת פנים של
81 הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, והקדוש-ברוך-הוא משפיע לו כוחות שלא לפי
82 הסדר הרגיל עד כדי כך שהוא האדם מגביה את עצמו למעלה

(16) ראה רמב"ם הל' דעות רפ"ה. (17) עקב ח, ג. וראה לקוטי תורה להאריז"ל עה"פ. לקו"ת צו יג, סע"ב. (18) ראה כתר שם טוב סימן קצד (כה, ג). לקו"ש ח"א ע' 177. ח"ט ע' 295.

ביאור בדרך אפשר

1 מסדר השתלשלות, אָזי נַעֲשִׂית הַהִמְשָׁכָה והאדם זוכה לקבלת
2 הכוחות והשפע מלמעלה גַם עַל־יְדֵי פְּזִית וּכְבִּיצָה היינו על ידי בירור
3 חלק מהניצוצות שעליו לברר אף אם לא השלים את כל עבודת הביוררים
4 המוטלת עליו. וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהִנְשָׁמָה של כל יהודי היא חלק אֶלְקָה
5 מִמַּעַל מִמֶּשֶׁל¹⁹, וְלָכֵן,

6 כִּשֶׁם שֶׁאֶלְקָה מִמַּעַל 1
7 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא 2
8 לְמַעַלָּה מִמְּדִידוֹת 3
9 וְהַגְבָּלוֹת, כִּף גַּם בְּנִפְשׁ 4
10 הַשְּׁנִית שֶׁהִיא חֵלֶק 5
11 אֶלְקָה, הִנֵּה הַחֵלֶק הַיְּהוּדִי 6
12 הוא כְּמוֹ הַעֵצָם הַקְּדוּשׁ־ 7
13 ברוך-הוא (כפתגם הבעל-שם- 8
14 טוב שהובא בדברי רבותינו 9
15 נשיאנו: "העצם כשאתה תופס 10
16 במקצתו, אתה תופס בכולו") 11
17 שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִמְּדִידוֹת 12
18 וְהַגְבָּלוֹת, וְלָכֵן, כֹּאֲשֶׁר 13
19 האדם מַגְבִּיָּה אֶת עֲצָמוֹ 20
21 לְמַעַלָּה מִהַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת, 21
22 אָזי גַּם כֹּאֲשֶׁר לֹא בָּרַר 22
23 עֲדִין אֶת כָּל הַנִּצְּצוֹת, 23
24 אֲלֹא רַק פְּזִית וּכְבִּיצָה, 24
25 דֵּהֵינּוּ מַעֲוֵט נִצְּצוֹת 25
26 בְּלִבָּר, מִכָּל־מְקוֹם, 26
27 הַהִמְשָׁכָה 27
28 דְּיוֹחַנָּן²⁰ – הקדוש-ברוך- 28
29 הוא נושא פניו אליו [=לאדם] 29
30 והאדם זוכה להמשכה של 30
31 "יוחנן" (ופירש רש"י: "יתן לך 31
32 חן"), היינו המשכה שלמעלה 32
33 מהשפעה במצב רגיל. 33
34 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוֹכֵן גַּם כֵּן 34
35 בְּעֵנִין עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה,

35 שְׂבִימִים אֵלּוּ הַמָּאוֹר הקדוש-ברוך-הוא הוא בְּקִרְבֵּן אֶל הַנִּצְּצוֹן
36 היהודי²¹, (בעקבות ובהמשך לעבודת האדם בחודש אלול שעיקרה התקרבות
37 מצד האדם אל הקדוש-ברוך-הוא כפי שמרומז בפסוק "אני לדודי (התקרבות
38 האדם אל הקדוש-ברוך-הוא) ודודי לי" (התקרבות הקדוש-ברוך-הוא לאדם)).
39 הִנֵּה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּגִשְׁמִיּוֹת שֶׁכֹּאֲשֶׁר הָאֲבוּקָה הִיא בְּקִרְבֵּן
40 לְנִיצְּצוֹת האש הניתנים ממנה, וְהִרֵי זֶה פּוֹעֵל בְּנִיצְּצוֹת
41 שְׂמֶרְגִּישִׁים אֶת הָאֲבוּקָה, וְלָכֵן הֵם יוֹצְאִים מִמְּקוֹמָם ומאבדים
42 את מציאותם העצמית וְנִכְלָלִים בְּאֲבוּקָה שהיא בעצם המקור שלהם,

ביאור בדרך אפשר

43 עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַם קִרְבֵּן הַמָּאוֹר אֶל הַנִּצְּצוֹן בְּעֲשֶׂרֶת יְמֵי
44 תְּשׁוּבָה, שְׂעֵנִין זֶה של התקרבות הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל בעשרת
45 ימי תשובה פּוֹעֵל בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמַּגְבִּיָּה אֶת עֲצָמוֹ
46 וְיוֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ כו' מִמַּעַמְדוֹ וּמִצָּבוֹ וּמִגְדֵּרֵי הַמִּצִּיאוֹת שלו, וְלָכֵן
47 בְּיָמִים אֵלּוּ אֵין מְדִידוֹת

48 וְהַגְבָּלוֹת כָּלֵל גַּם מִלְּמַעְלָה, 1
49 וּמִשּׁוֹם זֶה גַּם הִיחִיד 2
50 הוּא כְּמוֹ הַצָּבוֹר, כְּפִי 3
51 שֶׁנִּתְבָּר לְעִיל שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב 4
52 "בהימצאו" ר' בהיותו קרוב" היא 5
53 שבעשרת ימי תשובה מצוי 6
54 הקדוש-ברוך-הוא וקרוב לכל 7
55 יחיד כפי שהוא קרוב בכל ימות 8
56 השנה לציבור.

57 וְהִנֵּה בְּאֵמַת גְּדֻלָּה מַעַלָּה 1
58 עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה יוֹתֵר 2
59 מִבְּחִינַת יֵשׁא הַיּוֹי' פָּנָיו 3
60 אֵלָיָה, הוֹסֵכֵר לְעִיל כִּי יִיְהוּדִים 4
61 של עשרת ימי תשובה היא בכך 5
62 שמעלת היחיד שווה למעלת 6
63 הציבור ודומה לנשיאת פנים 7
64 מלמעלה, כביכול, שמשמעותה 8
65 הרוחנית היא המשכה והשפעה 9
66 מלמעלה מעבר למדידה והגבלה 10
67 שקיימת בדרך כלל ועל כן 11
68 מוסיף ומבאר כי למרות הדמיון 12
69 הכללי בין שני הנושאים – 13
70 ההשפעה בעשרת ימי תשובה 14
71 ונשיאת הפנים – בפרטיות יותר 15
72 ו'באמת' מעלתם של עשרת ימי 16
73 תשובה גדולה מבחינת נשיאת 17
74 הפנים כִּי, בְּעֵנִין יֵשׁא הַיּוֹי' 18
75 פָּנָיו אֵלָיָה, הִנֵּה הֵגַם 19
76 שְׁנִמְשָׁכָת הַהִשְׁפָּעָה גַּם

77 כִּשְׁלֹא בָּרַר אֶת כָּל הַנִּצְּצוֹת בשונה מהמצב הרגיל בו ההשפעה
78 נמשכת רק לאחר השלמת 'עבודת הביוררים', מִכָּל־מְקוֹם, צָרִיף לְהִיּוֹת
79 בִּירוֹר הַנִּיצְּצוֹת של פְּזִית וּכְבִּיצָה עַל־כָּל־פָּנִים, שֶׁהוּא גַּם כֵּן
80 אֵיזָה שְׁעוֹר, אֲלֹא שֶׁאֵין זֶה שְׁעוֹר שְׁלָם (כמו שביעה שהיא שיעור
81 שלם כדי צרכי האדם הרעב ומשמעותה הרוחנית היא שלימות בעבודת
82 הביוררים) וכיוון שהעבודה הרוחנית של בירור בשיעור כזית או בשיעור
83 כביצה שהיא הגורמת את נשיאת הפנים מלמעלה קשורה בשיעור מסוים הרי
84 זו הוכחה שמדובר בעבודה שיש קשר מסוים למדידה והגבלה, מִה־שֶׁאֵין־

(19) תניא רפ"ב. (20) נשא שם, כה. (21) ראה דרך חיים כא, סע"ב. כד, ד ואילך. צא, א. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע' תקכד.
סה"מ תרנ"א ע' נג. קונטרס העבודה פ"ה. סה"מ תרפ"ח ע' קצב. תרנ"ץ ע' ב. שם ע' כו.

ביאור בדרך אפשר

1 כֵּן בַּעֲשֶׂרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה, הָרִי הָעֵנָן שֶׁהִיָּחִיד הוּא כְּמוֹ הַצִּבּוֹר
2 אֵין בּוֹ מִדִּידוֹת וְהַגְבָּלוֹת כָּלָל.

3 וַיֵּשׁ לֹמֶר הַבְּאֹר בְּזֶה בַמַּעֲלָה עֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה עַל עֵנִין הַנְּשִׂיאוֹת
4 פִּינִים בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר, דִּהְנֶה²², הָעֵנָן דִּמְדַקְדָּקִים עַל עֲצָמָם

5 כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל הַנ"ל

6 שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹשֵׂא פִּינִים

7 לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ

8 לְבֹרֵךְ בְּרַכַּת הַמִּזוֹן רַק עַל שְׂבִיעִיה

9 אֲבָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְדַקְדָּקִים עַל

10 עֲצָמָם לְבֹרֵךְ גַּם עַל שִׁיעוֹר כּוֹזֵית

11 אֹו כְּבִיצָה בְּלֶבֶד הוּא הָעֵלּוּי

12 שֶׁמֶצֶד דְּבָרֵי סוֹפְרִים,

13 דְּחִבִּיכִים עָלֵי דְּבָרֵי

14 סוֹפְרִים יוֹתֵר מִדְּבָרֵי

15 תּוֹרָה²³ אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל

16 (בְּתַלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי): "חֲבִיבִין

17 דְּבָרֵי סוֹפְרִים מְדַבְּרֵי תּוֹרָה

18 שְׁנֵאמַר (בְּשִׁיר הַשִּׁירִים) 'כִּי

19 טוֹבִים דּוֹדִיךְ מִיָּין. אִמְרָה כִּנְסַת

20 יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא:

21 רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֲרִיכִים עָלֵי

22 דְּבָרֵי דּוֹדִיךְ (הַחֲכָמִים) יוֹתֵר

23 מִיֵּינָה שֶׁל תּוֹרָה וּמוֹסָר עַל כֵּן

24 בַּחֲסִידוֹת שֶׁדְּבָרֵי חֲכָמִים

25 (וְהַכּוֹנוֹנָה בַּעֲיָקֵר לְאִיסוּרִים

26 וּלְיִסְיָגִים שֶׁנוֹסְפוּ עַל אִיסוּרֵי

27 הַתּוֹרָה מְדַרְבְּנִין) עֲרִיכִים וְחִבִּיכִים יוֹתֵר מְדַרְבֵּי תּוֹרָה כִּי בְּשׁוֹרֶשׁ הָרוּחָנִי הָעֵלּוּי

28 הֵם מִמְּקוֹר גְּבוּהָ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, וְלָכֵן, אָף שֶׁמֶצֶד דְּבָרֵי

29 תּוֹרָה יֵשׁנָה הַהֲגָבָלָה דְּוִשְׁבָּעַת וְאִכִּילָה פָּחוֹת מִכְדֵּי שְׂבִיעִיה לֹא חִיבַת

30 בְּבִרְכַּת הַמִּזוֹן וְהַסִּיבָה הָרוּחָנִית לִכֵּן הִיא שֶׁאִכִּילָה פָּחוֹת מִשִּׁיעוֹר שְׂבִיעִיה לֹא

31 פּוֹעֵלֶת אֶת הַבִּירוּרִים וְאֶת הָעֵלָאָה נִיצוּצוֹת הַקְדוּשָׁה שֶׁבִּמְאֹכֶל, הִנֵּה מֶצֶד

32 דְּבָרֵי סוֹפְרִים שֶׁהֵם לְמַעֲלָה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, נַעֲשִׂית הַגְבָּהָה

33 לְמַעֲלָה מִסֵּדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְלָכֵן כִּדִּי לְהַתְחַיֵּב בְּבִרְכַּת הַמִּזוֹן

34 מִסְפִּיק גַּם בְּזִית וְכִבִּיצָה כִּי הָעֲרִיכוּת וְהַחֲבִיכוּת שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים יֵשׁ

35 בָּה כּוֹחַ שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מִמְּדִידָה וְהַהֲגָבָלָה שֶׁל פִּי הַתּוֹרָה וּבִכּוּחָה לְפַעוּל בִּירוּר

36 וְהָעֵלָאָה גַּם בְּאִמְצָעוֹת שִׁיעוֹר יוֹתֵר קָטָן, הֵינּוּ בַּעֲבוּדַת הַבִּירוּרִים שֶׁאִינָה

37 בְּתַכְלִית הַשְׁלִימוּת. זֹו, אִפּוֹא, הַמַּעֲלָה שֶׁל עֲבוּדָה מִכּוֹחַ נְשִׂיאוֹת הַפִּנִּים. וּמִמְּשִׁיךְ

38 לְבָאֵר שֶׁלִּמְרוֹת הַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָה שֶׁבְּדָבָר, כּוֹחַם שֶׁל עֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה גְּדוֹל

39 עוֹד יוֹתֵר, כְּדִלְהֵן.

40 אֲמָנָם מִפְּלִמְקוֹם הָרִי גַּם דְּבָרֵי סוֹפְרִים הוּא בְּכָלָל עֵנָן

41 הַתּוֹרָה, שֶׁהִרִי גַם הַמַּצּוֹת וְהַסִּיגִים וְהַגְּדִירִים שֶׁנוֹסְפוּ מְדַרְבְּנִין הֵם חֵלֶק

42 מִהַתּוֹרָה וּבְכָלָל הוּא עֵנָן עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים שֶׁהִיא אֲמָנָם עֲבוּדָה

43 נַעֲלִית מֵאֵד אֲבָל סוֹף סוֹף מְדוּבָר בַּעֲבוּדָה וְעֵלִיה שֶׁל סֵדֶר וְהַדְרָגָה,

44 שְׁעַל־יְדִידָה עַל יְדֵי עֲבוּדָה בְּמִדְיָה וְהַגְּבָלָה מְגִיעִים רַק בְּכַחֲנִית

ביאור בדרך אפשר

45 אִוּרוֹת וְגִלּוּיִים בְּלֶבֶד עֲבוּדָה זֹו אֲמָנָם 'נוֹגַעַת' בְּדִרְגוֹת גְּבוּהוֹת לְמַעֲלָה
46 (וְכַאמֹר שֶׁעַל יְדֵי דְּבָרֵי סוֹפְרִים מְגִיעִים לְדִרְגוֹת שְׂבִיחַס לְדִבְרֵי תּוֹרָה נַפְעֵלֶת

47 הַגְּבָהָה לְמַעֲלָה מִסֵּדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁמְדוּבָר בַּעֲבוּדָה בְּסֵדֶר וְהַדְרָגָה

48 הִיא 'נוֹגַעַת' בְּכַחֲנִית אִוּרוֹת וְגִלּוּיִים, הֵינּוּ הָאוֹר הָאֱלּוּקִי שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט וּמִתְגַּלָּה

49 וּמֵאִיר מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֲבָל

50 לֹא בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁלְּמַעֲלָה

51 מִגִּילּוּי וְלָכֵן גַּם בְּזֶה אָף שׁוֹ

52 עֲבוּדָה נַעֲלִית הַנוֹבַעַת מִנְשִׂיאוֹת

53 פִּנּוּי שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,

54 כִּנ"ל, יֵשׁ אִיזוֹ הַגְּבָלָה עַל-

55 כָּל-פִּינִים דְּכִזֵּית וְכִבִּיצָה.

56 כְּלֹמֶר, מֶצֶד אֶחָד הָעוֹבְדָה

57 שֶׁהַבִּירוּר נַפְעַל גַּם בַּפָּחוֹת

58 מִשִּׁיעוֹר שְׂבִיעִיה הָאִמּוֹר תּוֹרָה

59 מוֹכִיחָה שֶׁמְדוּבָר בַּעֲבוּדָה נַעֲלִית

60 הַמַּגַּעַת לְמַעֲלָה מִסֵּדֶר

61 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת אֶךְ מֶצֶד שְׁנֵי כִיּוֹן

62 שְׁגַם מְדַרְבְּנֵי יֵשׁ צוּרֵךְ בְּשִׁיעוֹר

63 מִסּוּיִים (כּוֹזֵית אֹו כְּבִיצָה) מוֹכֵן

64 שֶׁלֹא מְדוּבָר עַל עֵלִיה מוֹחֲלָט

65 מַעַל וּמַעֲבֵר לְכָל מִדְיָה וְהַגְּבָלָה

66 (וְהִיא עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים שֶׁמֶצֶד

67 אֶחָד הִיא נַעֲלִית מֵאֵד וּמֶצֶד שְׁנֵי

68 אִינָנָה בְּלִי גְּבוּל מִמֶּשׁ) מֵה-

69 שְׁאִינ־כֵּן בַּעֲנָן עֲשָׂה

70 יָמִים שְׂבִיחַן רֹאשׁ הַשָּׁנָה

71 לְיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁהוּא עֵנָן עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, הָרִי נִתְפָּאֵר

72 לְעִיל²⁴ בְּאִמְרוֹ דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל 'תִּקְעוּ' שְׁנֵאמַר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁנָה זֹו, תִּשְׁרִיחַ

73 (וּבִכְמָה עֵינֵינוּ מֵאִמֵּר זֶה הוּא הַמִּשְׁךְ שֶׁל) בַּעֲנָן מַעֲלָה בְּעַל־תְּשׁוּבָה

74 עַל הַצִּדִּיקִים שֶׁהַתְּשׁוּבָה מַגַּעַת בַּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֶּשׁ,

75 שֶׁשֵּׁם אֵין הַגְּבָלָה כָּלָל, בְּאִמְרוֹ דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל תִּקְעוּ הַנ"ל מְבֹאֵר

76 כִּיצַד עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים הִיא בְּהַגְּבָלָה וְעֲבוּדַת בְּעַלִּי תְּשׁוּבָה הִיא לְמַעֲלָה מִמְּדִידָה

77 וְהַגְּבָלָה: בַּעֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים - קִיּוֹם מַצּוֹת עֲשֵׂה פּוֹעֵל הַמִּשְׁכָּה וְגִילּוּי שֶׁל אִוּרוֹת

78 מוֹגְבִּלִים מִתְּלַבְּשִׁים בְּכָלִים וְאִילוֹ הָאוֹרוֹת שֶׁלְּמַעֲלָה מִתְּלַבְּשׁוֹת בְּכָלִים

79 נִמְשָׁכִים עַל יְדֵי מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂקִיּוֹמֵן הוּא בְּדֶרֶךְ הַשְׁלִילָה וְהַהִינְעוּת

80 מַעֲבִירָה, אֲבָל אֲצֵל בְּעַלִּי תְּשׁוּבָה - לְאַחֵר שֶׁהוֹדּוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם כּוֹזִיּוֹת גַּם

81 הַמִּשְׁכַּת הָאוֹרוֹת הַנַּעֲלִים שֶׁל מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה נַעֲשִׂית עַל יָדָם בַּעֲקֻבַּת פְּעוּלָה

82 חִיּוּבִית (מַעֲשֵׂה הָעֲבִירָה שֶׁבְּתַחֲלִילָה הִיָּה פְּעוּלָה אִסּוּרָה וְאַחֲרֵי הַתְּשׁוּבָה הֵפֵךְ

83 לִזְכוּת) וְלֹא רַק בְּדֶרֶךְ שְׁלִילָה וְכֵן בִּיכּוּלָתָם לְהַמְשִׁיךְ וְלְהַלְבִּישׁ בְּכָלִים גַּם

84 אִוּרוֹת שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלִל הֵם לְמַעֲלָה מִתְּלַבְּשׁוֹת בְּכָלִים (בְּדוּמָה לְאִמּוֹר לְעִיל שֶׁעַל

85 יְדֵי מַצּוֹת מְדַרְבְּנֵי מִמְּשִׁיכִים בְּכָלִים אֹור שֶׁלְּמַעֲלָה מִכָּלִים), וְכֵן זֶה מִשּׁוֹם

86 שֶׁעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה 'נוֹגַעַת' עַד לְעֲצָמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ שֶׁל הַקִּבְ"ה שֶׁאֵין בָּה שׁוֹם

87 מִדִּידוֹת וְהַגְּבָלוֹת וְלָכֵן גַּם הָעֵנָן שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה הִיָּחִיד

88 הוּא כְּמוֹ הַצִּבּוֹר אֵין בּוֹ הַגְּבָלוֹת כָּלָל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) אָמַנְם יָדוּעַ שְׁהַעֲבֹדָה של האדם ב'אתערותא דלתתא' צְרִיכָה
2 לְהִיט מַעֲיָן הַהַמְשָׁכָה שהעבודה נועדה לפעול ב'אתערותא דלעילא',
3 וְכִדִּי שְׁתַּהֲיָה בַּעֲשֶׂרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה הַמְשַׁכֵּת בַּחֲנִינִת וְיֵשֶׁם לָךְ
4 שְׁלוֹם (שְׁהִיא לְמַעְלָה וּבָאָה לְאַחֲרֵי בַּחֲנִינִת יֵשָׁא הָוִי פָּנָיו
5 אֵלָיָהּ) כמבואר לעיל בהרחבה

6 שהעבודה הנעלית בכוח הנשיאת
7 פנים מלמעלה אמנם גורמת
8 המשכה מלמעלה מסדר
9 השתלשלות אבל עדיין איננה
10 מגעת בדרגות שאין בהם שום
11 הגבלות כלל בלי גבול כמו
12 עבודת התשובה, וכעת מוסיף
13 ומבאר שהמשכת הבלי גבול
14 ממש שעל ידי עבודת התשובה
15 רמוזה בהמשך הפסוק בברכת
16 כהנים – "וישם לך שלום" וכיוון
17 שהעבודה צריכה להיות מעין
18 ההמשכה, צְרִיכָה לְהִיט גַם
19 הַעֲבֹדָה בְּאִפְסָן שֶׁל
20 שְׁלוֹם, שְׁהִיא עֲנִין
21 הַתְּפִלָּה ב' הַפְּכִים כאשר
22 ישנה עבודה בקו אחד בלבד, לא
23 ניכר כל כך ענין הבל-גבול,
24 אבל כאשר העבודה כוללת שני
25 קוים שונים ומחברת ביניהם
26 באופן שלמרות השינויים

27 וההבדלים עד שהם אפילו שני הפכים, יש ביניהם שלום, ברור שזו עבודה
28 שלמעלה ממדידה והגבלה כי בדרך כלל אדם נוטה לקו אחד (למשל אהבה
29 או יראה) וכאשר הוא מחבר ומאַחֵד שני הפכים הרי הוא יוצא מהמגבלות שלו
30 ועובר את הקדוש-ברוך-הוא למעלה ממדידה והגבלה וְעַל־זֶה נֶאֱמַר
31 קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא שְׂרִיא בְּאַתֵּר שְׁלִים²⁵ הקדוש-ברוך-הוא שורה
32 במקום שיש בו שלימות ושלום, הֵינִי שְׁעַל־יָדִי הַתְּפִלָּה ב' הַפְּכִים
33 נִמְשָׁךְ אֹר וְנַעֲלָה שְׁלִמְעָלָה מְשֻׁנְיָהם וכפי שיבואר להלן כיצד גם
34 למעלה באלוקות ובספירות העליונות ההמשכות והגילויים הכי נעלים הם
35 באמצעות חיבור והתכללות של שתי מידות שונות ואף הפכיות זו מזו.
36 וְהַעֲנִין בְּזֶה, כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל²⁶ במאמר דיבור המתחיל תקעו
37 ה"ל בְּעֲנִין הַתְּפִלָּה הָוִי וְאַלְקִים במאמר ה"ל מבואר באריכות
38 מאמר חכמינו ז"ל "בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין
39 (שם אלוקים) ראה שאין העולם מתקיים, שיתף עמו מדת הרחמים (שם הוי'
40 [=י-ה-ה-ה])" חזת על ידי שהקדוש-ברוך-הוא נתן לבני ישראל תורה ומצוות
41 שעל ידם נמשך בעולם אור שלפני הצמצום (שנעשה באור האין סוף כדי
42 לברוא עולם מוגבל) והתכללות זו של הוי' ואלוקים היא גם הַתְּפִלָּה של

43 השמות מ"ה ויב"ן שאף הם מקבילים לשמות הוי' ואלוקים כי שם מ"ה
44 הוא מידת החסד והרחמים כשם הוי' ושם ב"ן הוא מידת הגבורה והדין כשם
45 אלוקים, שְׁבִכְלָלוּת הוּא עֲנִין יְחִיד מְשֻׁפֵּעַ וּמְקַבֵּל משמעות
46 המושג 'יחוד' היא חיבור של בחינות רוחניות שונות ובכלל זה גם בחינות
47 הפכיות זו מזו שבדרך כלל אין

48 ביניהם חיבור ויחוד (כמו מידות
49 החסד והגבורה, כנ"ל) ובדרך
50 כלל יחוד של שתי בחינות
51 (ובפרט מידות או ספירות) הוא
52 יחוד של משפיע ומקבל כי
53 הספירה העליונה יותר משפיעה
54 לזו שתחתיה המקבלת את
55 ההשפעה, ויחוד' הוא המשכה
56 והשפעה נוספת ומיוחדת
57 מהמשפיע אל המקבל והתכללות
58 של שתי הבחינות ואף שמדובר
59 בהשפעה של דרגה גבוהה יותר
60 לזו שלמטה ממנה, הייחוד
61 מחבר בין הבחינות, כיוון
62 שְׁבִכֵּל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ
63 מַעֲלָה ומלבד מעלת המשפיע
64 בעצם העובדה שהוא בדרגה
65 גבוהה מהמקבל, גם למקבל יש
66 מעלה. וְכִמּוֹ שְׁפִתָּב
67 הַמְּגִיד²⁷ בְּעֲנִין הַנוֹסָח של
68 תפילת "נשמת כל חי" וְעֵינֵינוּ

69 מְאִירוֹת פְּשָׁמֶשׁ וְכִירָח²⁸, דְּלִכְאוּרָה אֵיזוֹ מַעֲלָה יִשְׁנָה בִּירָח,
70 הָרִי הִירָח מְקַבֵּל אֹרֹךְ מְאֹר הַשְּׁמֶשׁ ואם כן, לאחר שנאמר "ועינינו
71 מאירות כשמש" מה נוסף בכך שהעיניים מאירות גם כירח, כי מאחר שאור
72 הירח בא מאור השמש מה יכול להיות בירח שאינו בשמש? וְכִמּוֹ שְׁפִתָּב
73 הַמְּגִיד, שְׁאֹר הַשְּׁמֶשׁ אֵין בּוֹ שְׁנוּיִים, כי הוא אור 'עצמי', וכלל
74 הוא שהעצם לא משתנה וְלִכֵּן הָרִי זֶה תַּעֲנוּג תְּמִידִי ושווה בכל הזמן
75 ללא הפסק שְׁתַּעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַּעֲנוּג כי אם הדבר קיים תמיד וניתן
76 ליהנות ממנו תמיד ללא הפסק הוא כבר לא גורם עונג כי העונג האמיתי הוא
77 מהחידוש וְהֵינִי, שְׁאֹר הַשְּׁמֶשׁ יָכוֹל לְהִיט בּוֹ כָּל הָאֹרֹת
78 וְהַגְּלוּיִים וכמובן שמבחינת דרגת ותוקף האור הרי אור השמש נעלה לאין
79 שיעור מאור הירח, אֲבָל חֶסֶר בְּזֶה עֲנִין הַתַּעֲנוּג, כְּנִ"ל, וְזוּהִי מַעֲלָה
80 הִירָח שֵׁישׁ בּוֹ שְׁנוּיִים, ומאחר שאור הירח אינו קבוע אלא משתנה
81 ומתמעט ומתגדל מחדש מדי חודש, וְלִכֵּן יֵשׁ בְּזֶה תַּעֲנוּג, וְכִמּוֹ שְׁל
82 הָעֵנִי בגשמיות הַמְּשֻׁתָּבֵר, שהובא בתורת המגיד, בלשון המאמר דבור
83 המתחיל תקעו - "... שכאשר העני משתחרר מאה זהובים הרי הוא מתענע יותר
84 מהמלך שיש לו אוצרות כסף זהב, והיינו לפי שאצל המלך אין זה חידוש

ביאור בדרך אפשר

1 ואצל העני הוא חידוש, שְׁמַצַד הַחֲדוּשׁ שֶׁבְּדָבָר - מפני שבדרך כלל
2 העני לא מרוויח ולא משתכר, הרי כאשר באופן נדיר הוא כן השתכר הָרִי
3 הוא מְתַעֲנֵג.

4 וּכְמוֹ כֵּן הוּא גַם בַּעֲנִין הָעֲנִי בְּרוּחָנִיּוֹת, שֶׁגִּדְּלָה מַעֲלָתוֹ עַל

5 הָעָשִׁיר, וְהוּא עֲנִין מַעֲלָת

6 בַּעֲלִי-תְשׁוּבָה עַל

7 הַצַּדִּיקִים, דְּצַדִּיקִים

8 שֶׁעֲבוֹדָתָם הִיא בָּאֵפֶן

9 דְּתַמִּידִים כְּסֻדָּרָם וּגַם

10 כֹּאשֶׁר הֵם עוֹלִים מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה,

11 הַעֲלִיָּה הִיא בִּאֲפֹן מְסוּרָה

12 וְהִדְרָגָתִּית לֵאל שִׁינוּיִם מִרְחִיקִי

13 לַכֶּת הָרִי הֵם עָשִׁירִים וְכֹשֶׁם

14 שֶׁבִּשְׂמִיּוֹת הַעֲשִׂיר הַמִּשְׁתַּכֵּר

15 אֵינוֹ מִתַּעֲנֵג כֹּל כֵּךְ מִפְּנֵי שֶׁאֵין

16 זֶה חֲדוּשׁ אֲצֵלוֹ, כִּי עֲבוֹדַת

17 הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם עֲשִׁירִים

18 אֲמָנָם עֲבוֹדָתָם

19 מִגַּעַת רַק בִּבְחִינַת אֹרֹת

20 וְגִלּוּיִים בְּלִבָּהּ, וּבַעֲלִי-

21 תְּשׁוּבָה שֶׁעֲבוֹדָתָם לְהַפִּךְ

22 אֶת הַזְּדוּנוֹת לְזִכֻּיּוֹת, הִנֵּה

23 מִצַּד הַחֲדוּשׁ שֶׁבָּנָה

24 מִגִּיעִים הֵם לְעֲצָמוֹתוֹ

25 יִתְבָּרֵךְ, כִּפִּי שֶׁהוֹסֵכֵר לְעִיל

26 בַּעֲנִין מַעֲלַת הַעֲבוֹדָה בַּעֲשֵׂר

27 יָמֵי תְּשׁוּבָה לְגַבִּי הַעֲבוֹדָה

28 שֶׁבִּכּוּחַ נִשְׁאֵית הַפְּנִים.

29 וְלִכֵּן אָנוּ רֹאִים

30 שֶׁהַמִּשְׁכָּה שֶׁעַל-יָדֶיהָ

31 עֲבוֹדַת בַּעֲלִי-תְשׁוּבָה אֵין

32 בָּהּ הַגְּבֻלוֹת כָּלֵל מִבְּחִינַת הַדְּרָגוֹת הַרוּחָנִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁבִּכּוּחַם לְגִלוֹת

33 וְלַהֲמַשִּׁיךְ, דְּהִנֵּה, עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים יֵשׁ בָּהּ הַגְּבֻלָּה, שֶׁעַל-יָדֶיהָ

34 מִצְוֹת עֲשֵׂה נִמְשָׁכִים הָאֹרֹת שֶׁשְּׂשִׁיכִים לְכָלִים דְּוָקָא.

35 וְהָאֹרֹת שֶׁלְמַעַל מִהַפְּלִים נִמְשָׁכִים עַל-יָדֵיהֶם הָעֵדֶר הָעֲשִׂיָּה

36 דְּוָקָא, שֶׁהוּא עֲנִין מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה כִּפִּי שֶׁהוֹסֵכֵר לְעִיל שֶׁבִּדְרָךְ

37 כָּל עֲבוֹדָה בְּדֶרֶךְ שְׁלִילָה, מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, לֹא יִכּוּלָה לְפַעוֹל הַמִּשְׁכָּה

38 וְהַתְּלַבּוּשׁוֹת שֶׁל אֹרֹת עֲלִיּוֹנִים כָּלִים שֶׁעַל-יָדֶיהֶם עַל יְדֵי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה

39 נִמְשָׁכִים הָאֹרֹת דְּבְחִינַת י-ה²⁹, כִּמְבוּאָר בַּחֲסִידוֹת דְּבִכְרֵי הַזְּהוּרָה עַל

40 הַפְּסוּק "זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם זֶה זִכְרִי" - "שְׁמִי" בְּתוֹסֶפֶת י-ה בְּגִמְטְרִיא "שֶׁסֶה",

41 כִּמְסַפֵּר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְ"זִכְרִי" בְּתוֹסֶפֶת ו-ה בְּגִמְטְרִיא רמ"ח כִּמְסַפֵּר

42 מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְשֵׁתִי הָאוֹתִיּוֹת הָרַאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֶׁם הוִי, י-ה, הֵם בְּדֶרַגָּה עֲלִיּוֹנָה

43 יוֹתֵר מִשְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת ו-ה. מִכָּאֵן שֶׁמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה גּוֹרְמוֹת

ביאור בדרך אפשר

44 לַהֲמַשְׁכָּה יוֹתֵר נַעֲלִית מֵאֲשֶׁר מִצְוֹת עֲשֵׂה וּבְכָל אֲפֹן גַּם הַמִּשְׁכַּת אֹרֹת אֵלָּה
45 הִיא בְּמִדְּוִיָּה וְהַגְּבֻלָּה וְגַם בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים וּמִצְוֹת דְּרָבָנִן שֶׁנֶּמְשָׁךְ
46 הָאוֹר שֶׁלְמַעַל מִהַפְּלִים כָּלִים³⁰ וְכִפִּי שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל בְּהִרְחָבָה

47 שֶׁגַם הָעֲלִיּוֹת וְהַבִּיּוּר שֶׁל כֹּזִית וְכִבִּיצָה שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנִן נַעֲלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָעֲלִיּוֹת

48 וְהַבִּיּוּר שֶׁמֶן הַתּוֹרָה וְהוּא

49 הַמִּשְׁכַּת אֹר "לְמַעַל מִהַפְּלִים",

50 סוֹף סוֹף גַּם הוּא שִׁיעוֹר וְהַגְּבֻלָּה

51 וְלִכֵּן, הָרִי גַם עֲנִין זֶה הוּא

52 בְּכָלֵל עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים,

53 וְהוּא רַק הַמִּשְׁכָּה הָאוֹר

54 דְּסֻדָּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, מֵה-שְּׁאִין-כֵּן בְּבַעֲלִי-תְשׁוּבָה

55 שֶׁזְּדוּנוֹת נַעֲשִׂים לָהֶם

56 כְּזִכֻּיּוֹת³¹, הָרִי עַל-יָדֶיהָ

57 זֶה נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּה

58 הָעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ.

59 וְזֶהוּ גַם מֵה שְּׁאִמְרוּ

60 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³² עַל הַפְּסוּק

61 (הָאִמּוֹר עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) "עֵינִי

62 ה' אֲלוֹךְךָ בְּה מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד

63 אַחֲרִית שָׁנָה" - לִפִּי פְּשׁוּטוֹ

64 "מִרְשִׁית" הֵינּוּ מִרְאשִׁית, כְּלוּמָר

65 מִתְחִילַת הַשָּׁנָה, אֵךְ לִפִּי הַדְּרָשָׁה

66 מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק הִיא - כָּל

67 שָׁנָה שְׂרָשָׁה עֲנִיָּה (מִלְשׁוֹן)

68 עֲנִי (וְרֵשׁ) בְּתַחֲלָתָהּ

69 מִתְעַשֶּׂרֶת בְּסוֹפָהּ,

70 וְהַמִּשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִיּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת

71 שֶׁל הַדְּבָרִים הִיא שֶׁבְּרָאשִׁית

72 הַשָּׁנָה, הֵינּוּ בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה יֵשׁ

73 עֲנִיּוֹת (הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר) שֶׁל הָאוֹר

74 וְהַשְּׁפַע הָאֲלוֹקִי כְּכָתוּב עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה "תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּכֹסֶה לַיּוֹם חֲגֻגָּה",

75 הֵינּוּ בְּעוֹד שֶׁבְּמוֹעֲדִים אַחֲרֵים הִתְקַלַּם בְּאֲמַצֵּה חֲדוּשׁ מֵאִיר הִירָח בְּמִלּוּאוֹ,

76 אֵךְ בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחַל בְּתַחֲלִיל חֲדוּשׁ הוּא נַעֲלָם וּמְכוּסָה. אֲבָל דּוּוֹקָא כֹּאשֶׁר

77 הַהִתְחַלָּה הִיא בְּהָעֵלֶם וּבַעֲנִיּוֹת, הַהִמְשָׁךְ יִהְיֶה בַּעֲשִׂירוֹת (וְכִפִּי שֶׁמְבוּאָר

78 בַּחֲסִידוֹת "בְּסוֹפָה" אֵין הַכּוּוֹנָה לְסוֹף הַשָּׁנָה אֵלָּא מִיד לְאַחֵר הַהִתְחַלָּה שֶׁהִיא

79 בַּעֲנִיּוֹת וּמוֹסַתֶּרֶת - תְּבוּאָה הַשְּׁפַעָה גְּדוּלָּה שֶׁזְּהוּ מִצַּד מַעֲלַת הָעֲנִיּוֹת

80 (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל בְּמֵאֵמֶר הַנ"ל בְּאִירוּכָה³³).

81 וּמִצַּד מַעֲלָה זֶה הִנֵּה גַם מִלְשָׁה רַבָּנוּ שֶׁהִיא בְּבְחִינַת עָשִׂיר,

82 הָעֵמִיד עֲצָמוֹ בְּמִדְרָגַת עֲנִי, עַל הַכְּתוּב (בְּתַהֲלִים) "תִּפְלָה לְמִשָּׁה" כְּתוּב

83 בְּזוּהָר שֶׁתְּפִילַת מִשָּׁה הִיא תְּפִילַת עָשִׂיר (בְּשׁוּנָה מִתְּפִילַת דּוּד שֶׁבָּה נֵאֵמַר

84 "תְּפִילָה לְדוּד, הִטָּה ה' אֲחוּזָךְ עֲנִי כִי עֲנִי וְאִבִּינִי אֵין) כְּמִשָּׁל הָעֲשִׂיר שֶׁאֵינוֹ

85 מִבְּקָשׁ לְעֲצָמוֹ כִּי אֵינוֹ זָקוּק לְשׁוֹם דְּבַר אֵלָּא מִבְּקָשׁ בְּעַד הַמִּדְּוִיָּה, וּבְכָל זֹאת

86

ביאור בדרך אפשר

1 תפילת העני מתקבלת יותר ומעולה יותר ולכן אף שמשנה הוא בבחינת עשיר,
2 הוא "העמיד" והכניס את עצמו לבחינת עני כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב³⁴ זֶה עֲנִי קָרָא
3 וְהוֹי' שְׁמַע "דלכאורה תיבת זה היא מיותרת דהיה לו לומר עני קרא, ולמה
4 נאמר זה עני קרא? אך העניין הוא, ד'זה' קאי על משה... דכתיב זה משה
5 האיש, וזהו זה עני קרא והוי'
6 שמע, דגם 'זה' משה שהוא
7 בחינת עשיר, אך כדי שיהי'
8 בטוח שיהי' הוי' שמע, העמיד
9 עצמו במדרגת עני" (לשון
10 המאמר תקעו הנ"ל) וְזֶהוּ גַם
11 הָעֲנִינְךָ דְּמִשִּׁיחַ אֲתָא
12 לְאַתְבָּא צְדִיקָא
13 בְּתוֹבְתָא³⁵ [משיח מגיע כדי
14 להשיב צדיקים בתשובה],
15 הֵינִי, שְׁגַם אֶצֶל צְדִיקִים
16 (שהם בבחינת עשיר שהרי "אין
17 עשיר אלא בדעת") תְּהִיָּה
18 מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה, מַעֲלַת
19 הָעֲנִי, בדוגמת משה רבנו
20 שלמרות היותו עשיר העמיד
21 עצמו בבחינת עני ומעתה מובן
22 גודל מעלת השלום, התכללות
23 והייחוד של בחינות ומידות
24 שונות, כנ"ל.
25 (ד) וְהָעֲנִינְךָ בְּזֶה, כְּמוֹ
26 שֶׁנֶּתְבָּא לְעִיל³⁶ שְׁעֲנִין
27 הָעֲנִינִי אֵינוֹ בְּמִדְרָגוֹת
28 פְּחוּתוֹת דְּוָקָא, כְּמוֹ עֲנִי
29 בְּגִשְׁמִיּוֹת וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
30 עֲנִי בְּדַעַת. אֲלֵא עֲנִין הָעֲנִינִי שִׁיף גַם בְּמִדְרָגוֹת נַעֲלוֹת, וּכְמוֹ
31 בְּעִבּוּדֵת הַצְּדִיקִים, שלמרות היותם בבחינת עשירים, הָרִי מֵאֵן
32 דְּמַחְוֵי בְּמַחְוֵי קָמִי מִלְּפָא כו'³⁷, מסופר בגמרא: רבי יהושע בן
33 חנניה היה אצל הקיסר. קָמַז לוֹ אוֹתוֹ מִין (אפיקורס): אֵתָם עִם שְׁאֲדוֹנוֹ הַחֲזִיר
34 פְּנִי מִמֶּנּוּ. רִמְזוּ לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּתַגּוּבָה: יְדוּ נְטוּיָה עֲלֵינוּ. אִמְרוּ לוֹ הַקִּיסָר לְרַבִּי
35 יְהוֹשֻׁעַ: מַה הַחוּוָה לָךְ? עֲנָה לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: עִם שְׁאֲדוֹנוֹ הַחֲזִיר פְּנִי מִמֶּנּוּ וְאֵנִי
36 הַחוּוִיתִי לוֹ: יְדוּ נְטוּיָה עֲלֵינוּ. אִמְרוּ הַקִּיסָר לְאוֹתוֹ מִין: מַה הַחוּוָה לָךְ? אִמְרוּ:
37 עִם שְׁאֲדוֹנוֹ הַחֲזִיר פְּנִי מִמֶּנּוּ. וְמַה הַחוּוָה לָךְ בְּתַגּוּבָה? אִמְרוּ: אֵינִי יוֹדֵעַ.
38 אִמְרוּ: מִי שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ מַה מַּחוּוִים לוֹ בְּרִמְזוֹ יַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ? הוֹצִיאָהוּ
39 וְהִרְגוּהוּ. וּבַחֲסִידוֹת לְמֹדוֹ מֵאֲכָן עַד כְּמָה הָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּדִרְגָה גְבוּהָה
40 וְנִעְלִית וְעַד כְּמָה עָלִיו לִהְיוֹת בְּטָל מִכָּל וְכָל בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ –
41 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּבַעֲנִינֵנוּ - הֵינִי, שְׁעֲנִין זֶה עֶצְמוֹ שֶׁתַּחֲלָה הָיָה
42 נִחְשָׁב אֶצְלוֹ לְעִבּוּדָה וְלֹא עֲבוּדָה סָתָם אֲלֵא עֲבוּדָה שֶׁל צְדִיק, הִנֵּה

ביאור בדרך אפשר

43 בְּעַמְדוֹ קָמִי מִלְּפָא [לפני המלך] אֲזִי מְרַגֵּשׁ שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד
44 שְׁאִין זֶה בְּכָלֵל עֲבוּדָה, אֲלֵא אֲדִרְבָּה, שְׁזֶהוּ הַפֶּךְ הָעִבּוּדָה,
45 ואיך זה יתכן? כיוון שְׁהָרִי כָּלִלוֹת עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּבַחֲנִית יֵשׁ מִי
46 שְׁאוּהֶב³⁸, כאשר הצדיק מתבונן בכך שלמרות עבודתו הנפלאה עדיין איננו
47 בטל לקדוש-ברוך-הוא בביטול
48 מוחלט ואף שהוא אוהב את
49 הקדוש-ברוך-הוא הרי זה
50 בבחינת "יש מי שאוהב"
51 וּכְלָלוֹת עֲבוּדָתוֹ אֵינָה
52 בְּעֶרְךָ לְגַבִּי נִשְׁמָתוֹ כְּמוֹ
53 שְׁהִיָּתָה לְמַעֲלָה, וּבִנְטוּפָה
54 לְכַךְ, כיוון שנושמתו מלוכשת
55 בגוף גשמי והוא נמצא בעולם
56 הזה הגשמי, אין להשוות בין
57 עבודתו העשׂוּוִית, לעבודתו
58 בעבר כפי שנושמתו הייתה
59 למעלה בעולמות העליונים
60 הרוחניים לפני שירדה למטה
61 וּכְמוֹ שֶׁפְּתוּב רַבִּינוּ³⁹ הֶזְקֵן
62 בַּסֵּפֶר הַתַּנְיָא (פֶּרֶק לז) דְּגַם
63 כְּשִׁיָּהּ צְדִיק גָּמֹר
64 עוֹבֵד הוֹי' בִּירְאָה וְאַהֲבָה
65 רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים לֹא גִיַע
66 לְמַעֲלַת כו' נְדִבְקוּתוֹ בַּה'
67 בְּדִחְלוֹ וְרַחֲמֵי בְּטָרֵם יִרְדֵּתוֹ
68 לְעוֹלָם הַזֶּה הַחֲמוּמִי, לֹא מִינָה
69 וְלֹא מִקְצָתָהּ וְאֵין עֶרֶךְ וְדַמִּין
70 בִּינִיחַ כָּלֵל. וּבַמִּעֵין זֶה בַּפֶּרֶק
71 לֵה: "נִשְׁמַת הָאָדָם אֲפִילוֹ הוּא
72 צְדִיק גָּמֹר עוֹבֵד ה' בִּירְאָה וְאַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים, אֵף עַל פִּי כֵן אֵינָה בְּטָלָה
73 בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרִי לִיבְטֹל וְלִיכָלֵל בְּאוֹר ה' מִמֶּשׁ לִהְיוֹת לְאַחֲדִים וּמִיּוֹחָדִים בִּיחּוּד
74 גָּמֹר, רַק הוּא דָּבָר בְּפִנִּי עֲצָמוֹ, יֵרָא ה' וְאִוָּחֲבוּ", וְהֵינִי, שְׁעַם הָיְתָו
75 צְדִיק, כְּמִבְּאָר בְּתַנְיָא⁴⁰ בְּעֲנִין מַעֲלַת וּמִדְרָגַת צְדִיק, שְׁגִירָשׁ
76 וּבִיעָר אֵת הָרַע מְלִיכּוֹ וְאֵין בּוֹ רַע וְיִתְיָרָה מְזָה, שֶׁהוּא צְדִיק גָּמֹר
77 שֶׁהָרַע שָׁבוּ הֶפֶךְ לְטוֹב וְהוּא מוֹאֵס בְּרַע בְּתַכְלִית, וְיִתְיָרָה מְזָה, שֶׁעוֹבֵד
78 הוֹי' בִּירְאָה וְאַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים (כִּלְשׁוֹן רַבִּנוֹ הֶזְקֵן בְּתַנְיָא שֶׁהוּבָא
79 לְעִיל) כְּמִבְּאָר בַּחֲסִידוֹת שְׁבִאֲהֶבָה ה' יֵשׁ (בְּאֹפֶן כָּלִיל) שְׁתֵּי דִרְגוֹת, אֲהַבָה
80 כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ שֶׁהִיא צִימָאן לְאַלּוּקוֹת כְּאֵדָם הַנִּמְצָא רְחוֹק מֵאַהֲבָה נִפְשׁוֹ, וְלִיכּוֹ
81 בּוֹעֵר בְּכִיסּוּפִים אֵלָיו, וְאַהֲבָה כְּמִים הַנִּקְרָאֵת אֲהַבָה בְּתַעֲנוּגִים כְּאֵדָם הַמִּתְעַנֵּג
82 עַל הָיְתוֹ קָרוֹב לְאַהֲבָה נִפְשׁוֹ וְאַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים הִיא דִּרְגָה גְבוּהָה יוֹתֵר,
83 מִפְּלִ-מְקוֹם, הָרִי זֶה שְׁלֹא בְּעֶרְךָ לְגַבִּי נִשְׁמָתוֹ כְּמוֹ שְׁהִיָּתָה
84 לְמַעֲלָה, דְּכָתִיב בָּהּ⁴¹ אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו לְפִי פְשׁוּטוֹ הַכְּתוּב הוּא

(34) תהלים לד, ז. (35) לקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. נ, סע"ב. וראה זהר ח"ג קנ"ג, ב. (36) ד"ה תקעו הנ"ל פ"ג (לעיל ס"ע 4 ואילך). (37) ראה חגיגה ה, ב. (38) תו"א קיד, ד. ועוד. (39) תניא פל"ה. (40) פ"י. (41) מלכים-א

ביאור בדרך אפשר

1 דברי אליהו הנביא "חי ה' אלוקי ישראל (לשון שבועה) אשר עמדתי לפניו.
2 "אשר אני רגיל לעמוד לפניו בתפלה" ולפי המשמעות הפנימית הכוונה לנשמה
3 לפני שירדה להתלבש בגוף ובעולם הזה כאשר עמדה למעלה, לפני ה',
4 ולעניינו – אין להשוות בין עבודת הצדיק בעולם הזה לעבודת הנשמה שלו

5 בטרם ירדה למטה ולכן הנה

6 גם בצדיקים גמורים שיש
7 ענין התשובה, שענינה
8 הוא לא תשובה על חטאים
9 ועונות חלילה שהרי מדובר
10 בצדיקים ואפילו צדיקים גמורים
11 אלא כמו שכתוב⁴² והרוח
12 תשוב אל האלקים אשר
13 נתנה ומבואר בחסידות
14 שהענין הפנימי של עבודת
15 התשובה הוא שיבה וחזרה של
16 הנפש למצבה המקורי כפי
17 שהייתה לפני הירידה למטה
18 והתלבשותה בגוף, כאשר הייתה
19 דבוקה לקדוש-ברוך-הוא ובטלה
20 אליו מכל וכל, והינו, שגם
21 כשיש לו אהבה
22 בתענוגים שהוא בדרך
23 מתנה מלמעלה כמבואר
24 בתניא שיש דרגות כאלו באהבה
25 בתענוגים שגם הצדיק הגמור
26 אינו יכול להגיע לכך בעבודתו
27 העצמית אלא זוכה לכך בתור
28 מתנה מלמעלה ואם כן לכאורה
29 אפילו צדיק שהגיע לירי כן והוא
30 כבר דבוק בקדוש-ברוך-הוא
31 במידה כזו שאין לו צורך וענין
32 בעבודת התשובה, מפל-
33 מקום, שיש בזה ענין
34 התשובה ששייב את
35 נשמתו לבחינה כמו

36 שהיתה למעלה וכאמור, גם צדיק גמור נמצא במצב שאין להשוות אותו
37 עם מצב נשמתו בטרם שירדה למטה וזהו ענין הרישיות והעניות כמו
38 שהוא בצדיקים ומהעניות באים אחר כך לעשירות, כנ"ל.

39 וזהו מה שכתוב גבי משיח עני ורוכב על החמור⁴³, וגם בעניין
40 זה רואים כיצד עניות שהיא לכאורה דבר לא רצוי, לאמיתו של דבר מביאה
41 לידי מעלה גדולה, בדומה למעלת בעלי תשובה, כנ"ל ואיתא בפרגום,

ביאור בדרך אפשר

42 עני ענותן. ומבאר ב'ראשית חכמה'⁴⁴ ובחסידות בארוכה⁴⁵
43 שענינה היא בכתר הרי שבפנימיות הענינים יש עניות שהיא ענין נעלה
44 מאד כשם שהכתר הוא עטרה לאדם מעל הראש ובספירות העליונות הוא
45 בחינה שמעל עשר הספירות, דהנה, על בחינת הכתר נאמר שאוכם
46 הוא קדם [שחור הוא אל מול]

47 עלת העילות⁴⁶, והינו,
48 שעם היותו אור נעלה
49 ביותר שלמעלה מסדר
50 השתלשלות, מפל-מקום,
51 קדם עלת העילות הוא
52 בבחינת אוכם [שחור] היינו
53 שאורו נעלם ונסתר ואינו מאיר,
54 וזהו שבמשיח כתיב עני,
55 והעניות פירושה ענוה ענותן,
56 דמשיח אתא לאתבא
57 צדיקניא בתיובתא, כי
58 משיח מגיע כדי להשיב את
59 הצדיקים בתשובה שגם
60 הצדיקים ירגישו שלגבי
61 עצמותו יתברך הנה כל
62 עבודתם היא כלום,
63 וכנ"ל שבפעמדו קדם
64 מלכא [לפני המלך] הרי
65 הוא מרגיש דמאן דמחוי
66 במחוג כו' שאין לו כל
67 מציאות עצמית עד כדי כך
68 שאפילו אם יעשה תנועה קלה
69 בלבד כבר יאבד את כל
70 מציאותו.

71 וזהו גם כן מה שכתוב
72 במשה והאיש משה עני
73 מאד מפל האדם אשר
74 על פני האדמה⁴⁷, והינו,
75 דהגם שמשה רבנו ידע
76 והעריך בפעמו את
77 מעלותיו, שהוא זה שקבל תורה מסיני ומסרה⁴⁸ לכל
78 ישראל, והוא הממצע המחבר בין הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל
79 שעליו נאמר⁴⁹ אנכי עומד בין הוי' וביניכם, מפל-מקום
80 היה עניו מאד מפל האדם, לפי שחשב שאם היו נותנים
81 כחות אלו למישהו אחר מישראל, היה פועל יותר ממנו⁵⁰,
82 שזהו ענין הענוה והפטול שמצד הגוף. וקמו

יז, א. וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 13. (42) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ריש פרשתנו. (43) זכרי' ט, ט. וראה אוה"ת דרושים לר"ה ס"ע
א"שצה. (44) שער הענוה רפ"א. (45) אוה"ת וישב רנט, ב. (46) תקו"ז ת"ע. וראה סה"מ תרח"ץ ע' קלו. (47) בהעלותך יב, ג. (48) אבות
רפ"א. (49) ואתחנן ה, ה. וראה ד"ה באתי לגני תשי"ב פ"ה (תו"מ סה"מ שבט ע' רפג). (50) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' נא.

ביאור בדרך אפשר

1 כן מצד הנשמה היה בעונה ובטול מצד ההתבוננות הנ"ל
2 שכל עבודתו אינה בערך לגבי הנשמה כמו שהיא למעלה
3 חו המשמעות הפנימית של האמור לעיל שאף שמבחינת מעמדו ומצבו הרוחני
4 היה משה רבנו 'עשיר', בכל זאת העמיד עצמו במצב של עניות ובביטול
5 ועונה, מפני גודל מעלת העניות
6 (כמעלת תפילה לעני וכמעלת
7 בעלי תשובה על צדיקים, כנ"ל).
8 (ה) וזהו ענין ישא הוי'
9 פניו אליך, כדאימא
10 ב'לקוטי תורה'⁵¹ שפניו
11 הוא מבחינת חכמה,
12 דחכמה נקראת פנים
13 בלשון הקבלה לפי
14 שהחכמה היא אורות
15 בלא פלים כי ענין החכמה
16 למעלה הוא כמו החכמה
17 בכוחות השכל שבאדם שהיא
18 הארה של נקודת הענין לפני
19 הידידה לפרטים והתלבשות'
20 בכוח הבינה וכך בספירות
21 העליונות ספירת החכמה היא
22 אורות שלמעלה מהתלבשות
23 וצמצום וירידה בכלים. ומה
24 שכתוב ישא הוי' פניו
25 אליך, שהקדוש ברוך-הוא
26 נושא פנים לבני ישראל על כך
27 שהם "מודקדים על עצמם"
28 (כנ"ל בתחילת המאמר) הוא
29 ענין ההגבהה למעלה
30 מבחינת פנים (וכנ"ל)
31 שבהקפדה על דברי סופרים בני
32 ישראל מגביהים עצמם למעלה
33 מסדר השתלשלות), היינו,
34 בחינת הפתר שלמעלה
35 מהחכמה, שזהו ענין
36 העונה שהיא בפתר
37 (כנ"ל).

38 וזהו גם הענין דעשרת ימי תשובה, שבהם נמשך בחינת
39 ישא הוי' פניו אליך, דהינו בחינת הפתר (ולמעלה יותר,
40 כדלהלן). ומגיעים לזה על-ידי העבודה דקול שופר, כמו
41 שנתבאר לעיל⁵² שהוא ענין צעקת הלב, והינו שכוחות
42 הענינים קול השופר הוא דבר פנימי ועמוק מאד שיכול לבוא לידי ביטוי רק
43 ב'צעקת הלב', היינו קריאה פנימית מאד לפי שאינו יכול לגלות זאת

ביאור בדרך אפשר

44 באותיות הדבור, לא באותיות מסדרות וגם לא באותיות
45 בלתי מסדרות שכן רעיון שכלי או רגש מהסוג הרגיל באים לידי ביטוי
46 באותיות הדיבור, ולעתים הרעיון או הרגש הם כל כך נעלים ומופשטים שאינם
47 יכולים 'להתלבש' ולבוא לידי ביטוי באותיות מסודרות אלא רק באותיות בלתי
48 מסודרות אבל צעקת הלב של
49 תקיעת שופר היא כל כך עמוקה
50 וכל כך פנימית שאין לה ביטוי
51 אפילו באותיות בלתי מסודרות,
52 ויתרה מזו, שגם בקול
53 פשוט ללא אותיות כלל אינו
54 יכול לגלות את צעקתו,
55 כי אם בקלא פנימא
56 דלא אשתמע נקול פנימי
57 שלא נשמע ואין לו שום גילוי
58 או ביטוי.
59 ובמדרגות הנפש הרי זה
60 התשובה שמצד בחינת
61 חיה-יחידה שלמעלה
62 מנפש-רוח-נשמה, חמישה
63 שמות נקראו לנשמה: נפש, רוח,
64 נשמה, חיה יחידה, ובאופן כללי
65 שלושת השמות נפש רוח נשמה
66 — נר"נ — הם הכוחות הפנימיים
67 של הנשמה המלוכשים בגוף
68 ופועלים ומשפיעים בו בצורה
69 ישירה, והשמות חיה ויחידה הם
70 החלקים ה'מקיפים' של הנשמה
71 שגם אחרי ירידת הנשמה בגוף
72 נשארים בבחינת 'מקיף'
73 ובפרטיות יותר התשובה
74 של תקיעת שופר, בצעקת הלב
75 ובקול פנימי בלתי נשמע כלל
76 הוא מצד המקיף דיחידה
77 דוקא, שהוא מקיף
78 הרחוק ונבדל לחלוטין
79 מהכוחות הפנימיים, והינו,
80 שאין זה מצד המקיף
81 ד'חיה', שהוא מקיף הקרוב - אשר עם היותו מקיף ונעלה מהכוחות
82 הפנימיים ולמעלה מהתלבשות, מכל מקום - שפועל ונרגש בכחות
83 הפנימיים, אלא מצד המקיף דיחידה דוקא.
84 ועל-ידי-זה על ידי עבודת התשובה בכוח היחידה שבנפש הוא מגיע
85 לבחינת יחיד, שהוא למעלה מבחינת פניו, בחינת החכמה,
86 ולמעלה גם מבחינת ישא הוי' פניו אליך, שעם היותו באופן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁל הַגְּבִיחָה לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה, הָרִי מִכָּל־מָקוֹם יֵשׁ
2 לָזֶה שְׂיָכוֹת לְהַחֲכָמָה, וּבִנְפֶשׁ הוּא בְּחִינַת מִקִּיף ד'חִיָּה',
3 מִקִּיף הַקְּרוֹב, אֲמָנָם עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה ד'יְחִידָה' מְגִיעִים
4 לְעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִמָּשׁ, יֵשׁ כָּאן, אַפֹּא, שְׁלוֹשׁ בְּחִינּוֹת: (א) בְּחִינַת 'פָּנִים'

5 שֶׁהִיא מִדְּרַגַּת הַחֲכָמָה שֶׁעַל יְדֵהּ

6 מְגִיעִים לְלַמַּעַלָּה מִסֹּדֶר
7 הַשְּׁתַּלְשּׁוּת. (ב) נִשְׂיָאָת פָּנִים
8 שֶׁהִיא הַגְּבִיחָה לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת
9 הַחֲכָמָה וְעַל יְדֵהּ מְגִיעִים לְבְּחִינַת
10 הַחֵתֶר בְּדוֹגְמַת עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
11 עַל יְדֵי מִקִּיף ד'חִיָּה'. (ג) עֲבוּדָה
12 בְּאִמְצָעוֹת הַיְּחִידָה שֶׁנִּכְפַּשׁ -
13 וְהוּא בְּחִינַת וְיֵשׁ לָךְ
14 שְׁלוֹם¹², שְׁזָהוּ מִצַּד
15 עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִמָּשׁ,
16 וְהִינוּ, שְׁמַצַּד הַמִּשְׁכָּה זֶה
17 נַעֲשֶׂה אֶתֶר שְׁלִים [מָקוֹם]
18 שְׁלֵם], עַל־יְדֵי הַתְּכַלְלֻת
19 ב' הַפָּכִים (יְחִיד הו')
20 וְאֻלּוּקִים, יְחִיד מִשְׁפִּיעַ וּמִקְבָּל -
21 כו"ל), וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא
22 עֲצָמוֹ שְׂרִיאָ בְּאֶתֶר שְׁלִים.
23 (ו) וְזָהוּ שְׁבַעֲשָׁרֶת יְמֵי
24 תְּשׁוּבָה הַיְּחִידִי הוּא כְּמוֹ
25 הַצָּבוֹר, וְהִינוּ שְׁהַעֲבוּדָה
26 הִיא מַעֲיִן הַהִמְשָׁכָה.
27 דְּהֵנָּה, רַבְּנוּ הַזֶּקֶן פֶּרֶשׁ⁵³
28 מֵאֲמָר הַגְּמָרָא שְׁהוּבָא
29 בְּתַחֲלִיל הַמָּאֵר כָּאֵן לְיָחִיד
30 שֶׁהַחֲתוּב "דְּרִשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ
31 קְרָאוּהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב" מִלְּמַד
32 שֶׁבַעֲשָׁרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה מַעֲלַת
33 הַיְּחִיד שׁוּוֹה לְמַעֲלַת הַצָּבוֹר,
34 לְיָחִיד דִּיִּיקָא (וּבִלְשׁוֹן הַסֵּפֶר
35 חֲנָה אֲרִיאֵל לְרַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק
36 מֵהָאֵמֶל, הוּבָא בְּשִׁיחוֹת הַרְבֵּי:
37 "בֹּזֶה הַלְשׁוֹן שֶׁמַּעֲנוּ בִּלְאִדֵּי כָּאֵן
38 לְיָחִיד הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה

39 דִּיחִידָה לְיָחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם...) לֹא לְאֶחָד, כִּי אִם לְיָחִיד עַל דֶּרֶךְ הַמִּבְּוֹאֵר
40 בְּחִסְדוֹת לְעִנְיֵין בִּיטוּל הָעוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים לְגַבִּי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא ש"אֲחֵד
41 הוּא בִּיטוּל שֶׁל שְׂבַעֲהָ רִקְיעִים וְהָאָרֶץ (ח) וְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם (ד)
42 לְהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַנִּקְרָא אֱלֹהֵי שֶׁל עוֹלָם (א) אֲבָל יָחִיד הוּא בִּיטוּל יוֹתֵר

43 עֲמוּק וְיוֹתֵר פְּנִימִי וּמִשְׁמַעוֹ שֶׁמִּלְכַּתְחִילָה אֵין מָקוֹם לְמִצִּיאוֹת הָעוֹלָמוֹת
44 וְהַנִּבְרָאִים (בְּדוֹגְמַת הַהִבְדָּל בֵּין "בִּיטוּל הִישׁ" ל"בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת") וּבְעִנְיָנוּ
45 - דְּאֶחָד הוּא בְּחִינַת מִקִּיף ד'חִיָּה', וְיָחִיד הוּא מִקִּיף
46 ד'יְחִידָה', וְזָהוּ כָּאֵן לְיָחִיד, שְׁהַעֲבוּדָה דְּעֲשָׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה

47 הִיא בְּבְּחִינַת יְחִידָה

48 דוֹקָא, וְכַ"ל בְּעִנְיָן

49 צַעֲקַת הַלֵּב דְּשׁוֹפֵר.

50 וּמִצַּד הַתְּשׁוּבָה שְׁמַצַּד

51 בְּחִינַת יְחִידָה הָרִי זֶה

52 פּוֹעֵל גַּם עַל כַּחוֹתָיו

53 הַגְּלוּיִים, שְׁזָהוּ פְּרוּשׁ

54 צַעֲקָה מִלְּשׁוֹן אֲסִיפָה⁵⁴

55 כְּדִבְרֵי הַמּוֹדֵר עַל הַפֶּסֶק

56 "בְּזַעֲקָךְ יִצְלִיךְ קִיבוּצֶיךָ" שְׁזַעֲקָה

57 הִיא מִלְּשׁוֹן כִּינוֹס (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

58 "וְיִזְעַק סִיסְרָא" וּפְרִירוּשׁוֹ לִשׁוֹן

59 אֲסִיפָה) וְכִינוֹס (שְׁהוּא עֲנִיָּן

60 הַצָּבוֹר), וְהִינוּ שְׁעַל־יְדֵי

61 צַעֲקַת הַלֵּב שְׁנוֹגֵעַ לְעֶצֶם

62 נִשְׁמָתוֹ מִמָּשׁ, אֲזִי הוּא

63 צוֹבֵר וְאוֹסֵף אֶת כָּל

64 כַּחוֹת נִפְשׁוֹ וְהַמִּשְׁכָּה

65 דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, הַזְּקוּקִים

66 לְאֲסִיפָה וְקִיבוּץ מִכָּל

67 מְקוֹמוֹת פְּזוּרֵיהֶם

68 שְׁנִתְפָּזְרוּ בְּמִשְׁךְ הַשְּׁנָה

69 בְּעִנְיָנֵי הָעוֹלָם וּבְעִנְיָנֵי

70 הַגּוֹף וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִּית, וְגַם

71 הַעִיסוּק שֶׁל כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְלִבּוֹשִׁי

72 הַנֶּפֶשׁ בְּעִנְיָנֵי הַנִּשְׁמָה

73 זְקוּקִים לְאֲסִיפָה וְקִיבוּץ כִּי הֵם

74 עוֹסְקִים בְּעִנְיָנֵי הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ

75 שֶׁהִיא לְמִטָּה שְׂאִינָם

76 בְּעֶרְףָּ לְגַבִּי הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ

77 שֶׁהִיא לְמַעַלָּה כְּנ"ל.

78 וְעַל־יְדֵי־זֶה שְׁפּוֹעֵל

79 בְּעֲבוּדָתוֹ עֲנִין יָחִיד

80 וְצָבוֹר, הִינוּ שְׁהַתְּשׁוּבָה

81 הִיא בְּבְּחִינַת יְחִידָה שְׁבַנְפֶשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא צוֹבֵר וְאוֹסֵף

82 אֶת כָּל כַּחוֹת נִפְשׁוֹ כְּנ"ל, אֲזִי גַם הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעַלָּה הִיא

83 בְּאֶפֶן פְּזָה, שְׁנִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת יָחִיד, וּמִצַּד בְּחִינַת יָחִיד

84 שְׁלֵמַעַלָּה נַעֲשֶׂה צָבוֹר, מִלְּשׁוֹן צָבוֹרִין, עֲרִימוֹת אֲסוּפוֹת וְהִינוּ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁמִצָּד עֲצָמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ נַעֲשֶׂה הַתְּפִלָּלוֹת כָּל הַקְּוִיָּן, שְׁזָהוּ הַהִמְשָׁכָה הִיא גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת, שְׁנִמְשָׁךְ לוֹ - לְכָל אֶחָד שְׁפֹעַל
2 עֲנִין וְיֵשׁ לָךְ שְׁלֹם כִּי
3 בְּכֹחַ הַעֲצָמוֹת נַעֲשֶׂה חִיבּוּר
4 וְאִיחּוּד שֶׁל כָּל הַהֶפְכִּים יַחַד.
5 וְכִינּוּן שְׁהִמְשָׁכָה הִיא
6 מִצָּד עֲצָמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, לָכֵן
7 הַהִמְשָׁכָה הִיא גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת, שְׁנִמְשָׁךְ לוֹ שְׁנָה טוֹבָה וּמִתְקָה בְּכָל הַמִּצְטָרָךְ
8 לֹא, בְּטוֹב הַנֶּרְאָה וְהַנִּגְלָה.
9 בְּעִבּוּדָתוֹ אֶת עֵינֵי הַיָּחִיד
10 וְהַצִּיּוּר לִפְנֵי מַשְׁמַעוֹת הָרוּחָנִית,
11 כִּנּוּל - שְׁנָה טוֹבָה וּמִתְקָה
12 בְּכָל הַמִּצְטָרָךְ לוֹ, בְּטוֹב
13 הַנֶּרְאָה וְהַנִּגְלָה.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

- 1 מוֹתָר לַעֲשׂוֹת כֵּן.
2 הַגְמָרָא מְקַשֶּׁה עַל מָה שֶׁשְּׁנִינֵי בְּבִרְיָתָא שְׁאִסּוּר לַפְתּוֹחַ חֲבִית
3 הַמְּכֹרֶה לַחֲנוּנִי לִפְנֵי חֲבִירוֹ. מְקַשֶּׁה הַגְמָרָא: אֵינִי - הָאֵם הָדִין כֵּן,
4 וְהָאֵל עוֹלָא אִיקְלַע - הוֹדְמָן לְבִי רַב יְהוּדָה, פְּתַח לוֹ - רַב יְהוּדָה
5 לַעֲוֹלָא חֲבִיתוֹת יֵין הַמְּכֹרֶה כְּבִר לַחֲנוּנִי, וְהָאִיךְ עָשָׂה רַב יְהוּדָה כֵּן
6 הֲלֹא שְׁנִינֵי בְּבִרְיָתָא שְׁאִסּוּר לַפְתּוֹחַ לִפְנֵי חֲבִירוֹ חֲבִית יֵין הַמְּכֹרֶה
7 לַחֲנוּנִי מִשּׁוּם גְּנִיבַת דַּעַת, אֲלֵא אִם כֵּן הוֹדִיעוּ שֶׁכֵּב מְכָרָה. מִתְרַצָּת
8 הַגְמָרָא: שֶׁרַב יְהוּדָה אֵכָן אֹדְרֵי אֹדְרֵי - הוֹדִיעַ לַעֲוֹלָא שֶׁכֵּב
9 מְכָרָה לַחֲנוּנִי וְאִינוּ פּוֹתַח בְּמִיּוּחַד עֲבוּרוֹ וְאִינוּ נִפְסַד מִפְּתִיחָתָהּ.
10 וְאִיבְעִית אִימָא - וְאִם תִּרְצָה תִּאמַר בִּישׁוּב הַקּוּשִׁיא, דְּשִׁאֲנִי עוֹלָא
11 דְּחִבִּיב לִיה רַב יְהוּדָה - שׁוֹנָה הַמְּקָרָה שֶׁל עוֹלָא לִפְנֵי שְׁהִיָּה רַב
12 יְהוּדָה אוֹהֲבֵי, דְּבִלְאָא חֲבִי נָמִי - שְׁגַם אִם לֹא הִיָּה רַב יְהוּדָה מוֹכֵר
13 אֶת הַחֲבִית לַחֲנוּנִי פְּתוּחִי מִפְּתַח לִיה - הוּא הִיָּה פּוֹתַח אוֹתָהּ בְּמִיּוּחַד
14 לִפְנֵי עוֹלָא אוֹהֲבֵי, אִפִּילוּ שְׁהִיָּה לוֹ הִפְסַד בְּכֵךְ, וּמִמִּילָא אֵין כָּאן
15 גְּנִיבַת דַּעַת כָּלל אֵף עַל פִּי שְׁבִאמַת לֹא נִפְסַד רַב יְהוּדָה כָּלל
16 מִפְּתִיחָתָהּ.
17 הַגְמָרָא מְבִיאָה דְּבַר נֹסֶף הָאִסּוּר מִחֲמַת גְּנִיבַת דַּעַת: תִּנּוּ רַבִּנּוּ, לֹא
18 יִלָּךְ אֲדָם לְבִית הָאָבֶל לְנַחֲמוּ וּבִידּוֹ לְגִין הַמִּתְקַשֵּׁשׁ - כִּד קִטּוּן שִׁישׁ
19 בּוֹ מַעַט יֵין, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵבֶל בְּטוֹחַ שֶׁהִיא לוֹ כְּלִי מֵלֹא יֵין וְנִמְצָא שֶׁגִּבַּב
20 אֶת דַּעַתוֹ, וְכֵן לֹא יִמְלֹאֵנוּ מִים מִפְּנֵי שְׁמִתְעָהוּ, לִפְנֵי שֶׁהָאֵבֶל סֹבֵר
21 שִׁישׁ בְּתוֹכֵוּ יֵין וְהָאִמַּת שֶׁאֵין בּוֹ אֵלֹא מִים. וְאִם יֵשׁ שֵׁם חֲבֵר עִיר -
22 אֲבֵל אִם יֵשׁ שֵׁם חֲבוּרוֹת מֵאֲנָשִׁי הָעִיר וּמִתְכוּיִן הַמְּנַחֵם לְהַחֲשִׁיבוּ
23 בְּעִינֵיהֶם, שִׁיאֲמָרוּ כִּמְהָ חֲשׁוֹב הָאֵבֶל שׁוֹהַ טוֹרַח בְּשִׁבְלֵוּ וּמִכְבָּדוֹ כֹּל
24 דָּךְ, מוֹתָר לוֹ לְהִבִּיא בִּלְגִין מַעַט יֵין אוֹ מִים, אֵף עַל פִּי שְׁגוּבָה אֶת
25 דַּעַת, מִשּׁוּם שֶׁגִּדּוּל כְּבוֹד הַבִּירִית.
26 אֲפֻסִּים נֹסְפִים שֶׁל גְּנִיבַת דַּעַת שִׁישׁ בְּהֵם חֲשֵׁשׁ לִסְכָּנָה: תִּנּוּ רַבִּנּוּ, לֹא
27 יִמְכּוֹר אֲדָם לְחִבְרֵוֹ סְנָדֵל הַעֲשׂוֹי מֵעוֹר שֶׁל בְּהֵמָה שְׁמִתָּהּ מֵאִלִּיָּה
28 בְּכָלֵל שֶׁל חִיָּה שְׁחֻמָּה - בַּחֲזָקָה שְׁהוּא עֲשׂוֹי מֵעוֹר בְּהֵמָה בְּרִיאָה
29 שְׁמִתָּה עַל יְדֵי שְׁחִיטָה, מִפְּנֵי שְׁנֵי דְּבָרִים, אֶחָד מִפְּנֵי שְׁמִתְעָהוּ, שֶׁכֵּן
30 עוֹר שֶׁל בְּהֵמָה בְּרִיאָה שֶׁשְׁחֻטָּה חֹזֵק יוֹתֵר מֵעוֹר בְּהֵמָה שְׁמִתָּהּ
31 מֵאִלִּיָּה, וּבְשִׁנּוּתָן לוֹ מִנְעַל הַעֲשׂוֹי מֵעוֹר חֲלַשׁ בַּחֲזָקָה שְׁהוּא עֲשׂוֹי
32 מֵעוֹר חֹזֵק גּוֹנֵב אֶת דַּעַתוֹ. וְאֶחָד מִפְּנֵי הַסְּכָּנָה, שֶׁמֵּאֵת מִתָּהּ הַבְּהֵמָה
33 עַל יְדֵי נִשְׁכֵּת נַחֵשׁ וְהָאִרְסָה שֶׁל נִכְנָס בְּעוֹר וּבְשִׁילְבָשָׁנוּ יִכְנָס הָאִרְסָה
34 בּוֹ וְיִזְקָנָה.
35 וְלֹא יִשְׁנֵר אֲדָם לְחִבְרֵוֹ חֲבִית שֶׁל יֵין מִלֵּאָה וְשִׁמּוֹן מוֹעַט צָף עַל
36 פִּיָּה, מִשּׁוּם שְׁגוּרִים לְמַקְבֵּל לְחֻשׁוֹב שֶׁכֵּל הַחֲבִית מִלֵּאָה שְׁמֵן וְהוּא יִלָּךְ
37 וְיִזְמַן אוֹרְחִים רַבִּים מִפְּנֵי שֶׁבִטּוּחַ שִׁישׁ לוֹ מִסְפִּיק שְׁמֵן עֲבוּר כּוֹלֵם,
38 וּבְשִׁתְּמִצָּא מִלֵּאָה בֵּינָן יִתְבּוֹה בְּעִינֵיהֶם, וּמִחֲמַת בּוֹשָׁתוּ יִכּוֹל לְהַמִּית
39 אֶת עַצְמוֹ.
40 הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה שֶׁמִּמֶּנּוּ אֲנוּ לְמַדִּים שְׁבוּשָׁה כּוֹז גְּרָמָה לְאָדָם
41 לְהַמִּית אֶת עַצְמוֹ וְאֵין זֶה חֲשֵׁשׁ רְחוּק: וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שִׁשְׁיָר לְחִבְרֵוֹ
42 חֲבִית שֶׁל יֵין וְשִׁמּוֹן צָף עַל פִּיָּה, וְסִבֵּר הַמְּקַבֵּל שְׁבוּלָה שְׁמֵן וְהִלָּךְ
43 וְיִזְמַן עָלֶיהָ אוֹרְחֵי, וְלֹאֲחֵד שֶׁנִּכְנָסוּ לְבִיתוֹ מִצָּאָה שְׁהִיא שֶׁל יֵין
44 וְחִנָּךְ אֶת עַצְמוֹ מִחֲמַת בּוֹשָׁה לִפְנֵי שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ בְּמָה לְהֵאֱבִילֵם.

- 45 הַגְמָרָא מְבִיאָה מְקָרָה נֹסֶף הָאִסּוּר מִשּׁוּם שִׁיכּוּל לְגִרוּם בּוֹשָׁה שְׁתִּבִּיא
46 אֶת הָאָדָם לִידֵי סְכָּנָה: וְכֵן אֵין הָאוֹרְחִין רִשְׁאִין לִיתֵן מִמָּה שְׁתִּנּוּ בַּעַל
47 הַבֵּית לִפְנֵיהֶם, לְכַנּוֹ וּלְכַתּוֹ שֶׁל פֶּעַל חֲבִירָה, בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁכֵּנֵרָה יִגִּישׁ
48 עוֹד כִּמְהָ מֵאֲכָלִים לִפְנֵיהֶם, מִפְּנֵי שִׁישׁ לֵהֵם לְחֻשׁוֹ שְׁמֵא אֵין לְבַעַל
49 הַבֵּית יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵנִיחַ לִפְנֵיהֶם, וּבְשִׁירָאָה אֶת מָה שֶׁהִגִּישׁ לְאוֹרְחִים
50 בִּידֵי בְנֵי בֵיתוֹ יִתְבִּישׁ בְּכֵךְ וּמִחֲמַת בּוֹשָׁה יִגִּיעוּ לִידֵי סְכָּנָה. אֲלֵא אִם
51 כֵּן נִמְלֹו רְשׁוּת מִפְּעַל חֲבִירָה לִיתֵן לְבָנוּ וּבְתוֹ, שֶׁאִם מִסְכִּים לְכֵךְ
52 בִּידוּעַ שִׁישׁ לוֹ עוֹד מֵאֲכָלִים לְהֵנִיחָהּ בִּפְנֵיהֶם. וּמַעֲשֶׂה, בְּאֶחָד שְׁמֵן
53 שֶׁלִּישָׁה אוֹרְחִין בְּשְׁנֵי בְּצוּרָתָהּ וְלֹא הִיָּה לוֹ לְהֵנִיחַ לִפְנֵיהֶם אֲלֵא
54 חֲתִיכּוֹת פֶּת בְּשִׁיעוֹר שֶׁלֵּשׁ בִּיצִים, חֲתִיכָה אֶחָת לְכָל אוֹרֵחַ, וּכְאֲשֶׁר
55 כָּאֵן בְּנֵי שֶׁל פֶּעַל חֲבִירָה לִפְנֵיהֶם נִמְלֹו אֶחָד מֵהֶן חֲלָקוֹ וְנִתְּנָה לוֹ, וְכֵן
56 עָשָׂה הַשְּׁנִי וְכֵן עָשָׂה הַשְּׁלִישִׁי עַד שֶׁלֹּא הִיָּה לִפְנֵיהֶם דְּבַר, כָּאֵן אֲבִיו
57 שֶׁל תִּינּוֹק וּמִצָּאוֹ שְׁעוּזָק - כּוֹסֵס חֲתִיכָה פֶּת אֶחָת בְּפִיו וְשִׁתִּים
58 בְּיָדוֹ, וּמִרּוּב בּוֹשָׁה שְׁהִיתָה לוֹ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ יוֹתֵר מִזֶּה לְהִגִּישׁ
59 לִפְנֵיהֶם חֲכָמָו בְּפִרְקָעָהּ וְיָמָת, בֵּינָן שֶׁרָאָתָה אִמּוֹ שֶׁבָּנָה מֵת עָלֶיהָ
60 לִגְנֵי וְנִפְלָה מִתָּהָ, וּמִרּוּב צַעַר עַל אֲשֶׁתוֹ וּבְנֵי אֵף הוּא עָלָה לִגְנֵי וְנִפְלָה
61 וְיָמָת. אֲמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נִמְצָא שֶׁעַל דְּבַר זֶה נִתְּרָנוּ שֶׁלֵּשׁ
62 נִפְשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל.
63 שׁוֹאֲלָת הַגְמָרָא: מֵאֵי קָא מִשְׁמַע לָן - מָה בָּא רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב
64 לְחַדֵּשׁ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁנִּתְפַּרֵּשׁ בְּמַעֲשֶׂה עַצְמוֹ. מִיִּישְׁבַת הַגְמָרָא: שֶׁאֵכָן
65 בְּדַבְרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לֹא הִתּוּסֵף דְּבַר עַל מָה שֶׁנִּאֲמַר כְּבִר,
66 אֲלֵא שֶׁהִתְנָא שֶׁל הַבְּרִייתָא בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּבִלְאָה - שֶׁכֵּל הַמִּיּוֹמָר
67 הָאִמּוּרָה בְּבִרְיָתָא, שֶׁל רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא, וְהוּא זֶה שְׁחִידֵשׁ
68 שְׁאִסּוּר לְאוֹרְחִים לִיתֵן מִמָּה שֶׁנִּתֵּן לִפְנֵיהֶם לְבָנֵי בֵיתוֹ שֶׁל מֵאֲרַחֵם עַל
69 פִּי הַמַּעֲשֶׂה שְׁהִיָּה.
70 הַגְמָרָא חוֹרֶת לְדוֹן בְּדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה: תִּנּוּ רַבִּנּוּ, הַשּׁוּלַח יִרָךְ לְחִבְרֵוֹ
71 כְּשֶׁהִיא שְׁלִימָה, הַשּׁוּלַח אֵינִי צָרִיךְ לְשִׁיבּוֹל הִימָנָה אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה,
72 מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁהִיא שְׁלִימָה נִכְסֵי שֶׁלֹּא נִטְלוּ מִמֶּנָּה אֶת גִּידָהּ וְהַמְּקַבֵּל
73 נִטְלוּ לִפְנֵי שְׁאוּכְלָהּ, אֲבֵל אִם שׁוּלַחָהּ לוֹ כְּשֶׁהִיא חֲתוּבָה, צָרִיךְ
74 לְשִׁיבּוֹל הִימָנָה אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה, שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן יִכּוֹל הַמְּקַבֵּל לְטַעוֹת
75 וּלְחֻשׁוֹב שֶׁכֵּב נִיקְרוֹ אֶת גִּידָהּ וְיֵאֱכֹלָהּ מִבְּלִי לִנְקָרָה, וְנִמְצָא
76 שֶׁהַשּׁוּלַח עוֹבֵר עַל 'לִפְנֵי עוֹר לֹא תֵּת מִכְשׁוֹל'. וְכַעֲבוּד בּוֹכְבִּים -
77 וְאִם שׁוּלַח יִרָךְ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, בֵּין יִרָךְ חֲתוּבָה וְכֵן יִרָךְ שְׁלִימָה אֵינִי
78 צָרִיךְ לְשִׁיבּוֹל הִימָנָה אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה.
79 עוֹד שְׁנִינֵי בְּבִרְיָתָא: וּמִפְּנֵי שְׁנֵי דְּבָרִים אֲמָרוּ שְׁאֵין מוֹכְרִין נְבִילוֹת
80 וּטְרִיפוֹת לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים מִבְּלִי לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהֵם נְבִילוֹת וְטְרִיפוֹת, טַעַם
81 אֶחָד מִפְּנֵי שְׁמִתְעָהוּ - שְׁגוּבָה אֶת דַּעַתוֹ, שֶׁכֵּן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים בְּטוֹחַ
82 שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מְכַר לוֹ בְּהֵמוֹת כְּשִׁרּוֹת, וְהָאִמַּת שֶׁשָּׁלַח לוֹ נְבִילוֹת
83 וְטְרִיפוֹת. וְטַעַם אֶחָד [-נֹסֶף] שְׁמָא יִחוּזֵר וְיִמְכְּרָנָה לְיִשְׂרָאֵל אֶחָד
84 בַּחֲזָקָה שֶׁהִיא כְּשִׁירָה, וְהַיִּשְׂרָאֵל לֹא יִדַּע שֶׁהִיא נְבִילָה וְטְרִיפָה
85 וְיֵאֱכֹלָהּ.
86 דִּין שְׁלִישִׁי וְלֹא יֵאֲמַר אֲדָם לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים קָח לִי מִן הַטֶּבַח בְּרִינָר
87 זֶה בְּשֵׁר, מִפְּנֵי שְׁנֵי דְּבָרִים,

מכתב כללי

ב"ה, מוצאי שבת-קודש פ' נצבים-וילך,
כ"א אלול,
שבת סליחות, ה'תשד"מ,
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך למכתב מערב שבת ח"י אלול – לאחר הפתיחה בברכה, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה – ובעמדנו קרוב יותר לראש-השנה, בשבוע של הסליחות ואשר סיומו והשלמתו בראש-השנה,

הרי עתה הזמן המתאים להתבונן ביתר התעמקות במספר נקודות שצוינו במכתב הקודם,

ובמיוחד משום שבכל דבר ביהדות נדרש כל אחד להתעמק יותר ויותר, איש איש לפי מלוא אפשרויותיו.

* * *

הוזכר במכתב הקודם שראש-השנה קשור ביום שבו נברא האדם, וכי מיד לאחר בריאת האדם באה לידי ביטוי שלימותו שלו ושלימות הבריאה כולה, על-ידי כך שאדם הראשון דרש מכל הבריאה יחד אתו עצמו: "בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושה" במגמה שתחושה זו של קבלת עול מלכות שמים תקיף לאחר מכן את כל חייו והתנהגותו בפועל,

מוצאי שבת קודש: שאז מסדרים כדי ללוות את השבת (טושו"ע או"ח ר"ס ש. ושי"נ. שו"ע אדה"ז שם). וללוות – היינו שגם (הארת) השבת עם המלווים. – ובפע"ח שער השבת פכ"ד: שהוא סעודה דדוד מלכא. ובסי' האריז"ל כוונת הבדלה ומו"ש: **ויאמר** דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא. ובזמירות למוצי"ש כו"כ בקשות לביאת אלי ומשיח.

מוצאי שבת קודש .. **שבת סליחות:** להעיר אשר שבת שייך במיוחד לתשובה (שלימות הסליחה) – ע"פ ב"ר ספכ"ב: כוחה של תשובה כו' מזמור שיר ליום השבת. ושבת אותיות תשב (אגה"ת ספ"י. ד"ה לך ה' הצדקה לאדה"ז. תורת נתן (להר"ש) בסופו. יפ"ת לב"ר שם. וראה כשי"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סי' קיח: תשובה איז שבת ו"ה כו'. ובלקו"א להח"מ (הוצאת קה"ת) סי' קכו ד"ה איתא במדרש (הנ"ל) נתי' השייכות גם לתשרי). ולהעיר מדי"ה מזמור שיר ליום השבת לאדהאמ"צ (ברוקלין, ה'תשט"ז).

- ולהעיר מספר לקט יושר – והוא ספר הנהגות דמחבר תרומת הדשן – חא"ח ע' קיז: וי"ל לעולם עומדין [התחלת אמירת סליחות] ביום ראשון משום שהוא סמוך לשבת .. כי העם שמחים מחמת מצוות התורה וגם מחמת עונג שבת .. ולכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה. וגם הפייט התחיל במוצאי מנוחה.

שבת קודש פ' נצבים: אשר היא "שבת מברכים" חודש תשרי, שהקב"ה בעצמו מברכו וכו' – ראה תורת הבעש"ט בזה, קובץ מכתבים לתהלים אהל י"י ע' 193. "היום יום" כ"ה אלול. אגרות-קודש מוהרי"צ ח"ג סי' ע"ג תל ואילך. כשי"ט הוספות סי' לא. – נתי' בלקו"ש ח"ד ע' 1139 ואילך. ח"ט ע' 184 ואילך. לקו"ש חכ"ט ע' 173 ואילך.

פ' נצבים וילך: להעיר מהרמז בפ' שבוע זה (נצבים ל, ו): (ומל ה' אלקיך) את לבבך ואת לבב (זרעך) – ר"ת אלול (בעה"ט עה"פ. אבודרהם סדר תפלת ר"ה. ב"ח או"ח סתקפ"א ד"ה והעבירו) – תשובה (ומרומז בזה גם ענין התפלה – אגה"ק ס"ד).

כ"ה אלול: יום ראשון לבריאת העולם – ויק"ר רפכ"ט. ילי"ש עה"פ פינחס כט, א (רמזו תשפב). וראה פדר"א רפ"ח ובהגהות הרד"ל שם. – ושמים וארץ וכל תולדותיהם נבראו ביום ראשון (פרש"י לבראשית א, יד).

סליחות: ראה מכתב מוצש"ק, ימי הסליחות היתשמי"ב בהערות ד"ה "ימי הסליחות" הא' והב'. ובאזה"ת נצבים ע' א'קצז: והם (יגמ"ה"ר) מאירים בימי הסליחות שאז הוא זמן ועת רצון למעלה.

בשבוע של הסליחות: ראה מכתב מוצש"ק, ימי הסליחות הנ"ל הערה ד"ה "הזמן מתאים יותר".

ואשר סיומו: בשנה זו וכיו"ב.

סיומו והשלמתו: והכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א).
יותר ויותר: כי מעלין בקודש – ברכות כח, א. ובכלל – הליכה מחיל אל חיל (ברכות בסופה). ושי"נ.
לפי מלוא אפשרויותיו: ראה כתובות סז, רע"א.
"בואו .. עושה"נ": תהלים צה, ו.

וזאת כאשר ה"נשתחוה ונכרעה", קבלת מלכות השם – אשר ביום בריאת האדם היתה באופן כללי – מתבצעת בפרטיות ובפועל ובתכלית השלימות.

ענין זה הופך לדוגמא ומורה-דרך **לכל יהודי**, שנברא הרי על-ידי הקב"ה כדי "לשמש את קונו", בעבודת השם שלו, המתחילה **מדי** יום ב"מודה אני לפניך מלך", באופן כללי, ובמשך היום הוא חוזר "בכל מעשך" בקבלת עול מלכות שמים בכל פרט מחייו היום-יומיים, עד שהדבר מתבטא בפרטיות ובפועל ובתכלית השלימות,

והדבר משפיע וקשור אל כל חלקי הבריאה ("דומם", "צומח", "חי", "מדבר") הזנים אותו ומשרתים אותו, וע"י זה הם נעשים "שותפים" בעבודתו – הם מתרוממים אל שלימותם, יחד עם האדם, ומתבצעת הכוונה של הבריאה כולה, "לעשות לו, יתברך, דירה בתחתונים".

ענין יסודי זה בבריאת העולם ובבריאת האדם, המשתקף גם במצות ביכורים שבראש פרשת "כי תבוא אל הארץ" כמסובר במכתב הקודם, מודגש ביתר עומק בראש פרשת השבת הנוכחית – פ' נצבים, והמשכו בחלקה השני – פ' וילך.

* * *

בפשטות קשור תוכן הפרשה בכך שבני ישראל עומדים הכן להכנס לארץ הקודש: התורה מדגישה כי ההכנה לכך היא שיעמדו "נצבים" (ביציבות ובאיתנות) ו"כולכם" (כולם כאחד), מאוחדים בהחלטה תקיפה של כל אחד ואחת – "לעברך" (בלשון יחיד), לחדש את הברית ואת השבועה שהקב"ה כרת עם-עם-ישראל, שהיהודים הם "לו לעם", העם שלו, והקב"ה הוא "לך לאלוקים" – לעברך בברית בכל האמור, באופן כללי – אבל "נצבים", בתכלית השלימות,

וכאשר נכנסו לארץ החלו לבצע את הדברים בפועל, כל אחד מאלה שהיו "נצבים כולכם", אנשים ונשים וטף, במלוא המדה, בכל הפרטים של חיי היום-יום, ו"המעשה הוא העיקר", לקיים במעשה את כל מצוות התורה – "לעשות את כל דברי התורה הזאת", שבזה מסתיימת התחלת פרשתנו – ועד לתכלית השלימות.

ובקשר לראש-השנה – כפי שכבר הוזכר במכתב הקודם – "אתם נצבים היום". המלה "היום" מוסבת על "היום הידוע" – "היום הרת עולם" – היום בו הושלמה בריאת העולם עם בריאת האדם, יום ראש-השנה. הנקודה המרכזית והתוכן של ראש-השנה הוא "שתמליכוני עליכם", כאשר האדם מקבל על

במוגמה... תקיף... והתנהגותו בפועל... באופן כללי: נתי' בהמשך ר"ה תש"ד (בסה"מ תש"ד).
 שנברא... לשמש את קונו: משנה וברייתא סוף מס' קידושין.
 "בכל מעשך": כמרז"ל "כל מעשך יהיו לשם שמים" – אבות פי"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.
 טושי"ע או"ח סרל"א.
 הכוונה של הבריאה כולה... דירה בתחתונים: תניא רפ"ו.
 להכנס לארץ הקודש: ... ההכנה לכך... (כולם כאחד): להעיר מתנחומא נצבים א (בסופו): בזמן שתהיו כולכם
 אגודה אחת כו' וכן אין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת.
 "נצבים"... ו"כולכם": נצבים כט, ט. וראה לקו"ת ר"פ נצבים.
 "נצבים" (ביציבות ובאיתנות): נצבים הוא בבחי' תוקף יותר מענין עומדים – אוה"ת נצבים ע' א"רב.
 "לעברך": נצבים שם, יא.
 (בלשון יחיד): ראה בארוכה כלי יקר עה"פ. וראה גם דעת זקנים מבעה"ת עה"פ.
 "לו לעם"... "לך לאלוקים": נצבים שם, יב.
 ו"המעשה הוא העיקר": אבות פי"א מ"ז.
 שבזה מסתיימת התחלת פרשתנו: נצבים שם, כח.
 "היום"... ראש-השנה: לקו"ת ר"פ נצבים. וראה גם לקו"ת ר"פ תבוא (מא, ג), מרמ"ז לזח"ב לב, ב. וראה גם
 זח"ג רלא, א. פענח רזא ס"פ נצבים.
 "היום הרת עולם": תפלת מוסף דר"ה. וראה סידור האריז"ל במקומו. ד"ה זה היום תרצ"ד בתחלתו (סה"מ
 קונטרסים ח"ב שיח, ב).
 הנקודה המרכזית... של ראש-השנה היא "שתמליכוני עליכם": ר"ה טז, א. לד, ב. וראה לקו"ת נצבים נא, ב. ד"ה
 תקעו, תשי"א. ובכ"מ. וראה מכתב עשי"ק ח"י אלול ה'תשמ"ג הערה ד"ה הנקודה הראשונה וכ"י.

אגרות קודש

עצמו בכללות את מלכותו של הקב"ה, ויחד עם כך את הציווי לקיים "את כל דברי התורה הזאת" בכל יום מימי השנה, בהחלטה איתנה של "נצבים כולכם", שמחליטים במיוחד בראש-השנה, ובקבלת-עול יחד עם השמחה וההתלהבות של ראש-השנה, יום ההכתרה של מלך ישראל, מלך על כל הארץ, מלך העולם, שאז **מתבצע** הציווי, במשך השנה ובכל יום, בפועל ("לעשות") בפרטיות ובתכלית השלימות.

* * *

ולחוסף: ראש-השנה הוא הזמן שבו כל יהודי מכתיר, כביכול, את הקב"ה ומתקשר אתו כ"מלך ישראל וגואלו", וכאשר אדם יודע שהוא הולך בכוחו של המלך, והוא בדרגה של "עבד מלך – מלך", מסולקים כל הקשיים וההפרעות לקיום רצונו של המלך – כולל הנסיונות והבלבולים שבזמן הגלות, כאשר "החושך יכסה ארץ",

כפי שהדברים מובהרים בפסוקים הבאים של הפרשה, שמאחר ש"אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגויים", כנען, אשור ועמים אחרים, העובדים ל"גילוליהם – עץ ואבן כסף וזהב", הרי עלול להימצא ח"ו "איש או אשה גוי אשר לבבו פונה" מיהדות ותורה ומצוות – אומרת פרשתנו כי **ההיפוך** הוא הנכון: כאשר רואים מה שנעשה עם האומות, וש"מפני חטאינו – גלינו מארצנו", "וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה", "ואמר ביום ההוא על כי אין אלקי בקרבי" – על שתחושת האלקות לא היתה בשלימות בלבי, לכן – "מצאוני הרעות האלה", **וחושך הגלות** מעיר את התשובה האמיתית, כאמור בתורתנו בפירוט לפני כן: "ובקשתם **משם** את השם אלוהיך **גוי ושב** עד השם אלוהיך ושמתם בקולו" – **מן** (וע"י) המקומות והמצבים שאליהם הוגליתם תחפש את השם אלוהיך ותשוב אליו ותשמע בקולו,

גם כפי התוכן הפשוט של פרשת "אתם נצבים", שעומדים לפני הכניסה לארץ הקודש, כאמור לעיל, והמשמעות הרוחנית של הדברים היא שעל האדם לעשות את חייו שלו "ארץ הקודש", וחי משפחתו וביתו וסביבתו, כך שיהא ניכר שכאן חי יהודי וכאן הולך יהודי, וכאן משחק ילד יהודי, חיים שהם חזורים בקדושה ומוארים באלקות, בהתאם לבקשה והבטחה האלוהית: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם – בתוך כל אחד ואחת מהם".

* * *

ויחד עם כך את הציווי לקיים וכו': ראה מכתב עש"ק ח"י אלול הני"ל בתחלתו, ובהערות שם ד"ה קבלת עול מלכותו הא' והב'.

כ"מלך ישראל וגואלו": תפלת מוסף דר"ה, מישעי מד, ו.
והוא בדרגה של "עבד מלך – מלך": להעיר מאוה"ת נצבים ס"ע א"רא ואילך בפירוש "נצבים", שהוא מלשון "נצב מלך" (מ"א כב, מח).
"עבד מלך – מלך": ב"ר פט"ז, ג. תנחומא צו יג. ספרי דברים א, ז. הובא בפרש"י עה"ת: לך טו, יח. בהעלותך יב, ח. דברים א, ז. ובשבעות מז, ב: עבד מלך כמלך. וראה מכתב מוצש"ק, ימי הסליחות ה'תשמ"ב.
"החושך יכסה ארץ": ישעי' ס, ב.
בפסוקים הבאים: נצבים כט, טו. שם, יז.
וש"מפני חטאינו – גלינו מארצנו": תפלת מוסף דר"ה ושאר ימים-טובים.
"וישליכם... הזה": נצבים שם, כז.
"ואמור... האלה": וילך לא, יז.
"התשובה האמיתית... ובקשתם משם": ראה לקו"ת פ' ראה לב, ב-ג.
לפני כן: ואתחנן ד, כט-ל. וראה פרשתנו ל, א.
לעשות את חייו שלו "ארץ הקודש": להעיר ממאמר רבותינו נשיאינו: "מאך דא ארץ-ישראל" – אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה. לקו"ש ח"ב ע' 621. וראה לקו"ש ח"י ע' 404 בשוה"ג להערה 48.
שיהא ניכר... ילד יהודי: להעיר מאסתר ג, ח: ישנו עם אחד מפורד ומפורד בין העמים... ודתייהם שונות. ובאסתר"ר שם.

משחק ילד יהודי: להעיר דכל עניני קטן הם הכנה וחינוך לעניניו כשיגדל.
"ועשו לי מקדש: תרומה כה, ח. – הובא ברמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתו. – השיעור (דג"פ) רמב"ם דש"ק זה.
ושכנתי בתוכם – בתוך כל אחד ואחת מהם": של"ה סט, א. ועוד. ר"ח שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו. וראה ד"ה היושבת בגנים ה'תש"ח פ"א ואילך (סה"מ תש"ח ע' 132 ואילך).

אגרות קודש

ויהי רצון שכל ההתבוננויות האמורות יחזקו עוד יותר את ההתלהבות ומסירות-הנפש של ראש-השנה הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, ובפרט בקשר לתקיעת-שופר, שהיא "מצות היום", עם כל כוונותיה ולקחייה, ובמיוחד הענין של "הכתרת המלך", ו"מלכותו ברצון קבלו עליהם", קבלת עול מלכות שמים בשביעת רצון ובשמחה, וגם ענין מתן-תורה, לקיים **לעשות** בפועל "את כל דברי התורה הזאת", ושכל זה יומשך בכל יום ובכל הימים של השנה הבאה,

וכל זה יוסיף עוד יותר בהכתיבה וחתימה טובה שהקב"ה – "אורי וישעיי" – נותן לכל יהודי, בתוך כלל ישראל, "באור פני מלך חיים", שתהא שנת חיים ושלום וכל טוב בגשמיות וברוחניות,

ושתקוויים ההבטחה של מלך ישראל וגואלו באופן של "מיד הן נגאלין", הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,

ועל-ידי גאולת בני ישראל מגיעים גם לגאולת העולם כולו, כלשון הכתוב: "והיתה לה' המלוכה", "והיה ה' למלך על כל הארץ",

ויקויים בפרטיות ובפועל ובתכלית השלימות: "אלוקים, אל דמי לך, אל תחרש ואל תשקוט" – עד שיהיה "ויבקשו שמך השם, וידעו (כל העמים וכל העולם) כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ",

בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ש"יבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל", יבנה "בית להשם כו' שנאמר: ועשו לי מקדש – (ציווי עשיית ה)משכן שעשה משה רבנו כו', בנין שבנה שלמה (ו"בית שני – כבנין שלמה)" כו', וכן בנין העתיד להבנות על-ידי המשיח –

בית המקדש עליו נאמר: **ביתו תפלה יקרא לכל העמים.**

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה

לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד בטוב הנראה והנגלה.

מנחם שניאורסאהן

לתקיעת שופר . . "מצות היום": ר"ה כו, ב (במשנה).
לתקיעת-שופר . . "הכתרת המלך" . . מתן-תורה: רס"ג הובא באבודרהם בטעמי התקיעות (הענין הראשון והענין השלישי). ולהעיר מבי המשלים בזה מהבעש"ט ומהרה"ג החסיד מהר"צ ז"ל מבארדיטשוב – הובא ונתבאר בהמשך וככה תר"ץ פרק ע"י (ע"י וואלך). ד"ה יו"ט של ר"ה דליל ערב ר"ה ה'תשמ"ג. ד"ה אדון עולם דיוס ב' ד"ה ה'תשמ"ג. ו"מלכותו ברצון קבלו עליהם" . . בשביעת רצון ובשמחה: ראה אוה"ת ר"ה ע' א'רצה-ו. שם ע' א'שמא-ב. ד"ה מן המוצר תר"ס. יו"ט של ר"ה תש"ג פ"ב. ובכ"מ. מקומות שנשמנו בלקו"ש חט"ו ע' 237 הע' 60.
"אורי וישעיי": תהלים כז, א. וראה אוה"ת להצ"צ לתהלים (יהל אור) עה"פ.
"באור פני מלך חיים": משלי טז, טו. וראה לקו"ת פ' ראה לב, א-ב. בלק עב, ב. מסעי צג, ב בארוכה.
"מיד הן נגאלין": רמב"ם הלי תשובה פ"ז ה"ה.
"והיתה לה' המלוכה": עובדי א', כא. וראה רמב"ם הלי מלכים ספ"א וספ"ג (סיום וחזרת ספרו).
"והיה ה' למלך על כל הארץ": זכרי' יב, ט.
"אלוקים, אל דמי לך": תהלים פג, ב. וראה מדרש תהלים עה"פ, הובא ונתבאר באוה"ת לתהלים להצ"צ (יהל אור) עה"פ (ע' רחצ). ד"ה יקם עדות דש"פ אחרי, שבת הגדול שנה זו.
אל דמי . . ואל תשקוט": ובהפטורת ש"ק זו (ישעיי סב, א. שם, ו-ז) ההבטחה: לא אחשה גוי לא אשקוט גוי אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו.
"ויבקשו שמך השם: תהלים שם, יז.
וידעו . . הארץ": תהלים שם, יט.
ש"יבנה . . ישראל": רמב"ם הלי מלכים ספ"א. וראה שם בתחלתו.
ש"יבנה מקדש: ואח"כ "ויקבץ נדחי ישראל" – בסדר זה דוקא, שכתבו ב' פעמים (דלא כירוש' מע"ש פ"ה ה"ב. ועוד. ואכ"מ). וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 362 בהערה ד"ה "ויקבץ נדחי ישראל".
במקומו: ראה זבחים סב, א. וברמב"ם הלי ביהב"ח רפ"ב (התחלת השיעור ברמב"ם – דג' פרקים ליום – דמוצש"ק זה): המוצב מקומו מכון **ביתו** ואין משנין אותו ממקומו לעולם. ומדייק **ביתו** – כי כללות המקדש ג"כ צ"ל במקומו דוקא (כנ"ל, מהל' מלכים), וכהמשך הרמב"ם שם "לכנות את בית הוי' בירושלים בהר המוריי", אבל אינו מכון ביתו שהרי הר הבית הוא ת"ק אמה על ת"ק אמה משא"כ ביהמ"ק (מדות פ"ב מ"א. רמב"ם שם פ"ה ה"א).
בית להשם . . להבנות: רמב"ם הלי ביהב"ח בתחלתו (שיעור היומי ברמב"ם דש"ק זה).
נאמר: ישעיי נו, ז. וראה מ"א (ח, מא-מג): הנכרי אשר גוי בא והתפלל אל הבית הזה אתה תשמע גוי ועשית גוי למען ידעו **כל עמי הארץ** את שמך ליראה אותך.
כתיבה וחתימה טובה: ראה לקוטי לוי"צ – אגרות ע' רי. שח.

בס"ד. שיחת שבת פרשת האזינו, שבת תשובה ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- א. הענין¹ של ראש השנה ועשרת ימי תשובה הוא – עבודת התשובה מפנימיות הנפש, "בקשו פני"².
 התחלת התשובה היא בחודש אלול, שאז צריכים לערוך חשבון-נפש מכל הענינים שנעשו במשך השנה,
 ובפרט ב"ב הימים האחרונים שמח"י אלול עד ראש השנה, שבהם צריך להיות החשבון-נפש באופן דיום
 לחודש יום לחודש³.
 ולאחרי התחלת התשובה שבחודש אלול, מתחילה מדריגה נעלית יותר בתשובה – התשובה דראש השנה,
 עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים עד לנעילה (וד' הימים שבין יום הכיפורים לסוכות), שהרי אינה דומה התשובה
 דחודש אלול לתשובה דראש השנה, התשובה דראש השנה לתשובה דעשרת ימי תשובה, עשרת ימי תשובה
 ליום הכיפורים, וכללות יום הכיפורים לתפילת נעילה.
 ב. החילוק שאנו רואים בין התשובה שבכל השנה לתשובה דראש השנה – שבכל השנה צריך להתוודות
 על חטאיו, באמירת "אשמנו כו'", להתחרט עליהם ולבקש מחילה סליחה וכפרה, מה-שאיין-כן בראש השנה,
 לא זו בלבד שאין צורך בכך, אלא עוד זאת, שאסור להזכיר ענין של חטא⁴, שזה מורה על מדריגה נעלית יותר
 בתשובה.
 בכל השנה צריך להיות וידוי וחרטה – בגלל שעוסקים עם הרע (ענין החטא), ויש צורך לעקור אותו,
 והעקירה היא על-ידי הוידוי והחרטה, כפי שמבאר ה'צמח צדק'⁵ שעל-ידי הוידוי נעקר גוף החטא, ועל-ידי
 החרטה נעקר נפש החטא. והיינו, שעקירת החטא היא באופן שמתעסקים עם הרע, בדרך התלבשות כו'.
 מה-שאיין-כן בראש השנה – נעמדים במדריגה נעלית יותר, "כי קדוש היום לאדוננו"⁶, ועל-ידי העמידה
 במדריגה נעלית יותר נפטרים במילא מהרע, ונמשכת במילא מחילה סליחה וכפרה.
 כלומר: בכל השנה העבודה היא באופן ד"סור מרע", היינו, שמתעסקים עם הרע וצריכים לסור ממנו; ובראש
 השנה העבודה היא באופן ד"עשה טוב", ומצד ריבוי הטוב סר במילא הרע.
 ובכללות⁷, הרי זה החילוק שבין תשובה תתאה – שענינה תיקון הפגם וכו', ולכן היא במרירות, לתשובה
 עילאה – שבה אין מלכתחילה נתינת מקום לפגם, וענינה בכללות הוא השבת הנפש למקורה⁸, ולכן היא
 בשמחה⁹.
 ג. על-פי האמור שבעשרת ימי תשובה גופא ישנם כמה חילוקי מדריגות, תחילה התשובה דראש השנה,
 אחר-כך התשובה דעשרת ימי תשובה ואחר-כך התשובה דיום הכיפורים – הרי מובן שביום הכיפורים היא
 המדריגה היותר נעלית בתשובה עילאה גופא.
 וכיון שכן, הרי אם בראש השנה לא מתעסקים עם הרע – מכל-שכן ביום הכיפורים, וזהו שיום הכיפורים
 נקרא "שבת שבתון"¹⁰.
 ועל-פי-זה יוקשה מהו ענין הוידוי דיום הכיפורים?
 אך הענין בזה – דכיון שבתשובה עילאה נעשית הסליחה ומחילה בדרך ממילא, הרי לפעמים קשה לפעול
 עקירת החטא בדרך ממילא, אלא יש צורך בפעולה שהיא בדרך התלבשות, ולכן, ביום הכיפורים שהוא יום
 האחרון של עשרת ימי תשובה, ואין עוד זמן לדחות זאת, משתדלים לעקור את החטאים על-ידי התשובה בכל
 סוגי האופנים.

(1) תוכן וקיצור שיחה זו – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס
 בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1359 ואילך.

(2) תהלים כז, ח.

(3) קונטרס ח"י אלול ה'תש"ג ע' 42 ואילך (סה"ש תש"ג ע' 177
 ואילך).

(4) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ד ס"ב.

וראה לקו"ש שם הערה 3.

(5) בסהמ"צ מצות וידוי ותשובה פ"א (דרמ"צ לח, ב).

(6) פיוט "חמול על מעשיך" בתפלת מוסף דימים נוראים.

(7) ראה גם שיחת ש"פ נצו"י תשי"ז ס"ו (דבר מלכות' פרשת

נצו"י ע' לד).

(8) ראה לקו"ת ר"פ האזינו.

(9) ראה תניא אגה"ת פ"י.

(10) אחרי טז, לא. ועוד.

- 1 ועל-דרך שמצינו בנוגע ליום הכיפורים שחל בשבת, שאף שאין אומרים כמה תפילות, וביניהם גם תפילת
2 אבינו מלכנו (אף שנתקנה על-ידי התנאים¹¹), מכל-מקום, בתפילת נעילה אומרים "אבינו מלכנו" גם ביום
3 הכיפורים שחל בשבת "לפי שעכשיו הוא גמר החתימה . . . ואם לא עכשיו אימתי"¹².
- 4 ד. על-פי הנ"ל שהתשובה דראש השנה היא תשובה עילאה, שלמעלה מענין החטא – נמצא שראש השנה
5 ושבת תשובה ענינם אחד, שהרי גם שבת הוא ענין תשובה עילאה, כמבואר בתניא.
6 ובהקדם מה שכתוב במדרש¹³ על הפסוק¹⁴ "מזמור שיר ליום השבת", שכאשר אדם הראשון ראה אחרי
7 חטא עץ הדעת (שהיה החטא הראשון בעולם, ועל-ידו נעשה נתינת מקום לכל החטאים), שבבוא יום השבת
8 נתבטל כל ענין החטא ונתקבלה תשובתו, הרי זה עורר אצלו את אמירת "מזמור שיר ליום השבת".
- 9 וזהו גם מה שמצינו שביום השבת אין שולט הגהינם¹⁵, והוא שמור מן המזיקין¹⁶ – כיון שבשבת אין מציאות
10 הרע כלל.
- 11 ונמצא, שגם שבת ענינו תשובה, וכפי שמביא אדמו"ר הזקן ש"שבת אותיות תשב"¹⁷, אלא שאופן התשובה
12 אינו בדרך התלבשות ברע על-ידי וידוי וחרטה (שהרי בנוגע ליום השבת נאמר¹⁸ "לא תבערו אש"), אלא באופן
13 של תשובה עילאה, כנ"ל.
- 14 ה. וגדולה מעלת השבת על מעלת ראש השנה¹⁹:
15 בראש השנה – מתוודים בלחש בשעת התקיעות (בין סדר לסדר), כיון שזהו עת רצון, ו"השטן הוא
16 מעורבב"²⁰, ולכן אין חשש שהידידי יגרום ענין של יניקה (קטרוג) חס-ישראל.
- 17 מה-שאינ-כן בשבת – אין אומרים וידוי אפילו בזמן רעוא דרעוין, שאז אין חשש לקטרוג כו'²¹.
- 18 ונמצא, שבראש השנה ישנו (בלחש, בהעלם על-כל-פנים) מציאות הפגם²², וצריכים לבטלו, אלא שכדי
19 שהשטן לא יקטרג, הנה אופן הביטול אינו על-ידי הקו ד"סור מרע", אלא על-ידי הקו ד"עשה טוב", בדרך
20 ממילא, אבל אף-על-פי-כן, כאשר יש הזדמנות לענין של וידוי, עושים זאת ("בשעת מ'קען דאָס אַריינכאַפן –
21 כאָפט מען דאָס אַריין"), דכיון שישנה מציאות הרע, הרי הדרך הטובה ביותר לבטל זאת היא בדרך התלבשות
22 דוקא.
- 23 מה-שאינ-כן מדריגת יום השבת היא למעלה ממציאות הרע, ושם אין מקום לפגם כו', אפילו בהעלם, ולכן
24 אפילו ברעוא דרעוין אין אומרים וידוי.
- 25 ו. ופנימיות הענין בזה:
26 שבת – כולו "קודש להוי"²³, וקודש הוא בחינת אצילות²⁴, ששם "איהו וחייהו חד איהו וגרמוהי חד"²⁵,
27 ו"לא יגורך רע"²⁶, ולכן אין שם מקום למציאות הרע כלל.
- 28 ועוד זאת, שבשבת ישנו גם ענין השמחה²⁷. – בנוגע לראש השנה מצינו ש"לא ניתנו לשמחה"²⁸,
29 מה-שאינ-כן בשבת אומרים "ישמחו במלכותך שומרי שבת"²⁹, ויתירה מזה, ששבת הוא ענין התענוג שלמעלה
30 משמחה³⁰. ומצד השמחה, ובפרט מצד התענוג שמגיע בתענוג העצמי ותענוג הפשוט שלמעלה – אזי "באור
31 פני מלך חיים"³¹.

(סה"מ תש"ד ע' 30).

(23) תשא לא, טו.

(24) ראה תו"א לך לך יג, א. לקו"ת פינחס עט, ג. המשך תער"ב

ח"ב ע' א'קח. ובכ"מ.

(25) תקו"ז בהקדמה (ג, ב).

(26) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

(27) ראה גם תו"מ ח"כ ע' 234. וש"נ.

(28) שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ב ס"י.

(29) ראה גם מכתב ו' תשרי שנה זו (אג"ק חט"ז ס"ע ח).

(30) ראה סה"מ תש"ט ס"ע 130. ועוד.

(31) משלי טז, טו. וראה לקו"ת מסעי צג, א. ובכ"מ.

(11) ראה שער הכולל פמ"ב סי"ב. וש"נ.

(12) שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ג ס"ט.

(13) ב"ר ספכ"ב. וש"נ.

(14) תהלים צב, א.

(15) ראה זח"ב רג, ב. ובהנסמן בנצו"ז שם אות ו.

(16) ראה יהל אור עה"פ (ע' שכח ואילך). ס"ע תר"ל ואילך). וש"נ.

(17) ראה גם יפ"ת לבר" שם. ועוד.

(18) ויקהל לה, ג. וראה זח"ב שם.

(19) ראה גם תו"מ ח"י"ד ריש ע' 309. וש"נ.

(20) שו"ע אדה"ז שבעה ערה 4.

(21) ראה זח"ב פח, סע"ב.

(22) עייג"כ לקו"ד ח"א נ, ב ואילך. המשך ר"ה תש"ד ספי"ג

ועל-פי-זה יובן שמה שכתב אדמו"ר הזקן שענין השבת הוא תשובה עילאה, הכוונה בזה היא למדריגה נעלית בתשובה עילאה גופא³² – כי, אף-על-פי שגם ראש השנה ענינו תשובה עילאה, מכל-מקום, ה'תשובה עילאה' דשבת (ובפרט שבת תשובה) היא במדריגה נעלית יותר.

ז. וכיון שקביעות שנה זו היא באופן שמראש השנה נכנסים תיכף ליום השבת, כך, שבמשך שלשה ימים רצופים (ב' ימי ראש השנה³³ ושבת תשובה) נמצאים במדריגת תשובה עילאה, ובתשובה עילאה גופא עוברים ממדריגה אחת (ראש השנה) למדריגה נעלית יותר (שבת בכלל ושבת תשובה בפרט) – הרי בתלתא זימני הוי חזקה³⁴.

ומזה ממשיכים הכח על התנועה דתשובה עילאה במשך כל השנה – שכל אחד יפעל על עצמו לא רק לשלילת החטא בפועל, אלא שלא יהיה שום שייכות ונתינת מקום כלל לחטא, להיותו מושקע לגמרי בטוב.

ועל-ידי-זה שמושקעים לגמרי בטוב (ברוחניות), הרי זה יומשך גם בגשמיות, שיהיה אך טוב, בבני חיי ומזוני ריחי.

* * *

ח. הלשון³⁵ שבפרשת השבוע³⁶: "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" – מצינו גם אצל ישעיהו הנביא, אבל באופן הפוך: "שמעו שמים והאזיני ארץ"³⁷.

ואיתא במפרשים³⁸, שזהו לפי ששמיעה היא מרחוק והאזנה היא מקרוב³⁹, ולכן, משה רבינו שהיה קרוב לשמים יותר מאשר לארץ, אמר "האזינו השמים ותשמע הארץ", וישעיהו שהיה קרוב יותר לארץ, אמר "שמעו שמים והאזיני ארץ".

ט. משה רבינו היה נשמה דאצילות, והיינו, שגם בהיותו כאן למטה היה במדריגת האצילות. וכמבואר ברמב"ם⁴⁰ בענין מעלת נבואת משה על נבואת שאר הנביאים, שאצל כל הנביאים היה צריך להיות התפשטות הגשמיות בשעת נבואתם, כיון שגופם הגשמי היה מבלבל להנבואה (שזהו גילוי דאצילות), אבל אצל משה לא היה צריך להיות התפשטות הגשמיות, כיון שלא זו בלבד שגופו הגשמי לא היה מבלבל לאלקות, אלא יתירה מזה, שהיה כלי לאלקות, שהרי שכינה מדברת מתוך גרונו⁴¹.

וזוהו גם טעם ההפרש בין כל הנביאים למשה, שכל הנביאים נתנבאו ב"כה" – בריאה-יצירה-עשיה, ומשה נתנבא ב"זה" – אצילות⁴².

ולכן, בשעה שמשנה רבנו דיבר אודות שמים (אצילות), אמר "האזינו", לשון קירוב. ובשעה שדיבר אודות ארץ, דקאי על בריאה-יצירה-עשיה בכלל ועולם הזה בפרט, אמר "ותשמע", לשון ריחוק.

אבל ישעיהו, שנבואתו היתה בכלל נבואת שאר הנביאים – הגם שראה את המרכבה, מכל-מקום, היה זה רק מרכבה דבריאה – הנה על שמים (אצילות) אמר "שמעו", לשון ריחוק, ועל ארץ – "האזיני", לשון קירוב.

י. אבל על-פי-זה אינו מובן: מדוע הוצרך משה רבינו בכלל לדבר אודות עולמות בריאה-יצירה-עשיה, וישעיהו הנביא אודות עולם האצילות?

נשמה דאצילות, הרי כל מה שרואה – הוא אצילות, שהרי עולם האצילות אינו באיזה שהוא מקום ("ערגעץ וואו"), אלא עולם האצילות הוא כאן למטה, כמבואר ב'לקוטי תורה'⁴³ שרוחניות אינו בגדר מקום⁴⁴.

(40) הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו.

(41) להעיר מזה"ג רלב, א ושם ז, א. רסה, סע"א. שמו"ר פ"ג, טו. ויק"ר פ"ב, ג. מכילתא שמות יח, יט. לקו"ת ויקרא נ, א.

(42) ראה ספרי ר"פ מטות. לקו"ת מטות פב, א.

(43) נצבים מט, ב.

(44) וכמבואר (שם, א) המשל על זה – ש"מקום משכן השכל הוא במוח, וכן משכן הרצון הוא ג"כ במוח, וגם הרהור אותיות המחשבה הוא מהרהר ומחשב במוח, הרי שבמוח אחד יש ג' מיני התלבשות, שמתחלה מתלבש בחכמה, והחכמה מתלבשת ברצון, והרצון מתלבש באותיות המחשבה, והכל במקום אחד הוא המוח" (מהנחה בלתי מוגה).

(32) ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' קד.

(33) נזכר שב' ימים דר"ה הם "יומא אריכתא" (שו"ע אדה"ז או"ח סת"ר ס"ג ואילך) – חסר המשך הענין (המו"ז).

(34) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(35) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 415 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(36) ריש פרשתנו.

(37) ישע"י א, ב.

(38) תנחומא פרשתנו ב – הובא בדעת זקנים מבעלי התוספות ובאור החיים בריש פרשתנו.

(39) האזנה מלשון אוזן.

- 1 ואם-כן, היה משה רבינו צריך לדבר רק אודות עולם האצילות?
 2 וכמו כן ישעיהו שראה מרכבה דעולמות בריאה-יצירה-עשיה – לשם מה דיבר אודות שמים?
 3 אך הענין בזה הוא:
 4 כשם שעל-פי נגלה מבארים טעם הלשונות ההפוכים שבמשה וישעיהו, שזהו לפי ששמים וארץ הם שני
 5 עדים⁴⁵, וכיון שבעדים צריך להיות עדותם מכוונת⁴⁶, היינו, ששני העדים יאמרו דבר אחד, לכן אמרו משה
 6 וישעיהו לשונות הפוכים, בכדי שביחד יהיו אצל שני העדים – שמים וארץ – ב' הלשונות, האזנה ושמיעה.
 7 כך גם ברוחניות, צריכים להשוות עולם האצילות עם עולמות בריאה-יצירה-עשיה (עדותם מכוונת); שעולם
 8 האצילות יומשך בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, ועולמות בריאה-יצירה-עשיה יתעלו לעולם האצילות.
 9 ולכן דיבר משה גם אודות עולמות בריאה-יצירה-עשיה – כדי להמשיך עולם האצילות בעולמות
 10 בריאה-יצירה-עשיה; וישעיהו דיבר גם אודות עולם האצילות – כדי להעלות עולמות בריאה-יצירה-עשיה
 11 לעולם האצילות.
 12 והיינו לפי שמשה ענינו המשכה מלמעלה למטה, שזהו הענין שמשה המשיך תורה למטה. וישעיהו הנביא
 13 ענינו העלאה מלמטה למעלה, שהרי הנביא היה מוכיח, וענין התוכחה הוא לפעול בנבראים עליה מלמטה
 14 למעלה. ולכן דיברו שניהם אודות שני הענינים, בכדי לפעול ההתכללות דמעלה עם מטה⁴⁷.
 15 יא. ההוראה מזה בעבודה היא⁴⁸:
 16 שמים – קאי על יושבי אוהל, וארץ – על בעלי עסק. וצריכה להיות התכללות שני הענינים.
 17 יושבי אוהל צריכים לידע ש"כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו"⁴⁹, אלא צריך להיות גם קיום
 18 המצוות, כי הלימוד צריך להיות על מנת לעשות דוקא, תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה⁵⁰.
 19 ובעלי עסק, שעיקר עבודתם בקיום המצוות, צריכים לידע שמוכרחת להיות קביעות עתים לתורה בכל יום,
 20 על-כל-פנים פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית⁵¹.
 21 החילוק אינו אלא מהו עיקר ענינם, שבקו זה צריך להדר יותר, אבל אצל שניהם צריכים להיות שני הקוין⁵².
 22 וכמו כן עובדי הוי' בנשמתם ועובדי הוי' בגופם⁵³:
 23 עובדי הוי' בנשמתם – אף שעיקר עבודתם היא מצד הנשמה, צריכים הם להתעסק גם עם הגוף – המשכה
 24 למטה; ועובדי הוי' בגופם צריכים להתעסק גם בשמיעה וקליטת ("הערן און דערהערן") אור הנשמה – העלאה
 25 למעלה.
 26 וכמו כן בכל מצוה בפרט, צריך להיות מעשה המצוה עם כוונת המצוה, כי מצוה בלא כוונה כגוף בלא
 27 נשמה⁵⁴.

* * *

- 28 יב. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' דרשו הוי' בהמצאו גו'.

* * *

(45) פרש"י ריש פרשתנו.

(46) ראה סנהדרין פ"ה. רמב"ם הל' דעות פ"א-ב.

(47) וכמשנ"ת בהמאמר (דיום ב' דר"ה – ד"ה תקעו ספ"ה (לעיל ע' 9)) שתכלית הכוונה היא לפעול התכללות האורות וכלים, מ"ה ובכללות הרי זה הקישור דמשפיע ומקבל – שהמשפיע ירגיש ויגלה את מעלת המקבל, והמקבל יהי' בטל אל המשפיע (מהנחה בלתי מוגה).

(48) ראה גם שיחת ש"פ נצו"י תשי"ז ס"ט (שם ע' לה).

(49) יבמות קט, ב.

(50) קידושין מ, ב. וש"נ.

(51) מנחות צט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד.

(52) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א).

(53) ראה המשך תרס"ו ע' קנז ואילך. סה"מ תש"ח ע' 210 ואילך.

ועוד.

(54) ראה של"ה מסכת תמיד עמוד התפלה ענין חנוכה (רמט,

סע"ב). תניא רפ"ח.

- יג. עומדים עתה לקרוא (בתפלת מנחה) פרשת וזאת הברכה.
 בפרשה זו מדובר אודות הברכות שברך משה רבינו את כל בני ישראל "עד היום האחרון"⁵⁵, הן הברכות שברך כל שבט בפרט, והן הברכות שכללם כולם כאחד⁵⁶, שכן, מצד זה ש"כל ישראל ערבים זה בזה"⁵⁷, צריכים להיות אצל כל אחד מישראל גם הענינים של כל בני ישראל.
 וברכות אלו הם לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות, כי, כשם שבקיום המצוות נדרשת העבודה גם בגשמיות, כמו כן השכר על העבודה צריך להיות גם בגשמיות, שזהו העיקר.
 יד. ועל-פי-זה יובן מה שמשה רבינו רצה להכנס לארץ ישראל הגשמית:
 הענין דארץ ישראל ברוחניות, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה"⁵⁸ – היה למשה רבינו גם בהיותו במדבר, וכן"ל (סעיף ט) שבהיותו למטה היה במדריגת עולם האצילות, ואם כן, פשיטא שהיה אצלו הענין דארץ ישראל הרוחנית, אלא שרצונו היה בארץ ישראל הגשמית.
 ובכדי לפעול זאת – התחנן והתפלל תקט"ו תפילות⁵⁹: ת"ק – מורה על ההפסק בין מדריגה אחת למדריגה השניה, כמובן מדברי הגמרא⁶⁰ "מן הארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו'", וט"ו – הוא מספר כל המעלות ומדריגות כפי שהם בכללות⁶¹. וזהו שמשה התפלל תקט"ו תפילות – שעבר את כל ההפסקות של כל המדריגות שבסדר ההשתלשלות והגיע למעלה מסדר השתלשלות, בשביל לפעול את הכניסה לארץ ישראל הגשמית⁶².
 וביאור מעלתה של ארץ ישראל הגשמית – לפי שכל העולמות, אפילו העולמות שלמעלה מאצילות, הרי הם נקראים בשם עולמות, היינו, שישנה איזו מציאות ודבר נוסף מלבד אין-סוף עצמו, מה-שאינ-כן ארץ ישראל הגשמית ענינה הוא עצמותו יתברך ממש, כמבואר בתניא⁶³ (בשיעור היומי) שהתהוות היש הגשמי היא מ"מהותו ועצמותו של המאציל ברוך-הוא שמציאותו הוא מעצמותו . . הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו'", ולעתיד לבוא יראו אכן בגילוי שהיש הנברא הוא היש האמיתי⁶⁴.
 ולכן תהיה גם ביאת המשיח בגשמיות כפשוטה, דאף שענין המשיח הוא גילוי אלקות, מכל-מקום, יהיה זה בגשמיות כפשוטו – שיבוא יהודי, נשמה בגוף⁶⁵, ויוציא אותנו מהגלות הגשמי ויביא אותנו לארץ ישראל הגשמית, ודוקא בזה הוא גילוי עצמותו יתברך.
 וההכנה להגילוי דלעתיד לבוא היא העבודה שבזמן הגלות⁶⁶ בקיום המצוות בגשמיות דוקא.
 טו. ובנוגע לעניננו:
 כיון שהעבודה צריכה להיות בגשמיות, הרי גם השכר על העבודה צריך להיות בגשמיות.
 והיינו, שהכתיבה וחתומה טובה שניתנה בראש השנה, תומשך בגשמיות כפשוטו – שנה טובה ומתוקה בגשמיות, למטה מעשרה טפחים.

ואילך.
 (62) ולאחרי כל זה – לא זכה לכך, והיינו, לפי שארץ ישראל הגשמית היא נעלית עוד יותר (כ"ה בזכרון אחדים. המו"ל).
 (63) אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).
 (64) ראה ביאורה"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג ואילך. ובכ"מ.
 (65) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
 (66) ראה תניא רפ"ז.

(55) ברכה לר, ב ובספרי ופרש"י.
 (56) ראה פרש"י ויחי מט, כח.
 (57) שבועות לט, סע"א. וש"ג.
 (58) עקב יא, יב.
 (59) ראה דב"ר פי"א, יו"ד.
 (60) חגיגה יג, א.
 (61) ראה בחיי תרומה כה, ז. הובא בתו"מ סה"מ אלול ס"ע רנח

לקוטי שיחות פרשת האזינו כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

- 18 "העדוּתִי בכם היום את השמים ואת הארץ", וגם שם
19 מפרש רש"י שני פירושים: "שהם קיימים לעולם, וכאשר
20 תקרה אתכם הרעה יהיו עדים שאני התרתי בכם בכל זאת.
21 דבר אחר: העדוּתִי בכם היום את השמים וגו' – אמר להם
22 הקדוש-ברוך-הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי
23 לשמש אתכם, שמש שנו את מדתם, שמש לא עלה... ומה
24 אלו, שנעשו לא לשכר... – אתם, שאתם זכיתם... על-אחת-
25 כמה-יכמה". (ולא מובן: א) מדוע שואל רש"י כאן "למה
26 העיד בהם שמים וארץ", בשעה שכבר למדו לפני-כן על
27 עדות השמים והארץ ועל הסיבה לכך להיותם עדים?
28 ב) אף אילו רצה רש"י, מסיבה כלשהיא, לפרש גם
29 בפרשה זו את הסיבה לבחירת השמים והארץ לעדים, היה
30 עליו לכתוב זאת בקצרה, מדוע הוא מרחיב בענין זה בפרשה
31 זו, שבה הוא כתוב בפעם השנייה, ולא בפעם הראשונה, על
32 הפסוק "העדוּתִי בכם היום את השמים..." ששם הוא בקצרה
33 "שהם קיימים לעולם וכאשר תקרה אתכם..."?
34 ג) כן יש להבין לגבי הפירוש השני בפרשתנו: העובדה
35 שרש"י אומר בפירוש השני בפרשת נצבים "אמר להם
36 הקדוש-ברוך-הוא לישראל הסתכלו בשמים... שמש שנו
37 את מדתם...", ואינו אומר זאת בפרשתנו¹⁰, מובנת¹¹, כי
38 (כפי שכבר פירש רש"י¹²) את המילים "העדוּתִי בכם

א.

פירוש רש"י על "האזינו השמים"

- 1 על הפסוק "האזינו השמים" מפרש רש"י: "שאני
2 מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר, שכך אמרתי
3 להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד
4 בהם שמים וארץ? אמר משה: אני בשר ודם, למחר אני
5 מת. אם יאמרו ישראל, לא קבלנו עלינו הברית – מי בא
6 ומכחישם? לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם
7 קיימים לעולם". לאחר מכן אומר רש"י פירוש נוסף¹
8 "ועוד, שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם. הגפן תתן
9 פריה, והארץ תתן יבולה², והשמים יתנו טלם³. ואם
10 יתחייבו תהיה בהם "יד העדים תחילה"⁴, ועצר⁵ את
11 השמים⁶ ולא יהיה מטר⁷...".
12 ההכרח לפירוש של רש"י נובע, לכאורה, מן המילים
13 "האזינו השמים", והרי, לכאורה, תוכן הפרשה אינו מכון
14 כלפי השמים והארץ, אלא לישראל – כיצד עליהם
15 להתנהג, ומה יהיו התוצאות אם הם לא יתנהגו כך⁸ –
16 ולפיכך מפרש רש"י, שמשו רבינו אמר לשמים ולארץ
17 להאזין, ולהיות "עדים" להתראתו בישראל; ובהמשך הוא
18 מסביר "ולמה העיד בהם שמים וארץ...".
19 אך יש להבין: לפני כן, בסוף פרשת נצבים⁹, נאמר

מטר". והביא גם התחלתו "ועצר את השמים" שממנה מובן דולא יהי מטר
הוא ענין בפ"ע. אבל דוחק הוא בפשט"מ. וי"ל בפשטות דאין כוונת רש"י
להביא כתובים שבהם מפורש שהשכר והעונש בא מהן מצ"ע, אלא כפשטו
שבא ע"י שמים וארץ. ולא הביא בהשכר הכתוב דר"פ בחוקותי (כו, ד) "ונתתי
גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה גו'"* (וכי"ב הכתוב דעקב יא, יד) שאין
מפורש בו שבא מן השמים.

7) בהשכר נאמר "יתנו טלם" (לא רק מטר המוכרח) ובעונש "ולא יהי
מטר" (ופשיטא שלא יהי טל). ראה פרש"י פסוק ב' ד"ה תול כטל. ולהעיר
מתענית שם.

8) בכמה מפרשים (ראה פ"י מהרי"ק, ולכאורה כן משמע ברא"ם. וראה
באר מים חיים ודברי דוד), שדיוקו של רש"י הוא ממש "ואדברה" (או
שרש"י מפרש תיבת "ואדברה"), אבל רש"י לא העתיק רק "האזינו השמים".
אבל בדפוס ב' מעתיק גם "ואדברה" (וכן מעתיק "וכן ותשמע הארץ אמרי
פ"). וכן הובא במהרי"ק.

9) ל, יט.

10) ולהעיר שפ"י השני שברש"י שם כ' בספרי בפרשתנו עה"פ האזינו
השמים.

11) כמ"ש בדברי דוד (להט"ז) כאן.

12) בפ' וילך לא, כה.

1) ב' הפירושים ברש"י מקורם בספרי עה"פ, אבל שם הם לא בהמשך
אחד (פ"י הב' תחלה "הי' ר' בנאה אומר כו", פ"י הא' בסופו "משה העיד
כו") ובשינויים, וראה גם תנחומא ריש פרשתנו.
2) כ"ה בדפוסים שלפנינו. ובזכר"י "את יבולה". וכ"ה בדפוס ראשון
דרש"י.

3) זכר"י ח, יב.

4) ועפ"ז מובן מה שלא הביא הכתובים דבחוקותי (כו, יט) ונתתי את
שמיכם ככרול ואת ארצכם כנחושה, או דתבוא (כח, כג). וראה פרש"י בהנ"ל,
כי שם אי"ז "תחלה", נוסף ע"ז כי מביא בהעונש א) מה שבניגוד להשכר, ב)
ובגלוי, משא"כ בהכ' שמיכם ככרול גו'. ולהעיר מהגהות יעב"ץ ע"ז ג, א
שמביא בהמשך פרש"י "כמש"ה והיו שמך וגו'". אבל לא נמצא בדפוסים
ובכת"י לפנינו. ואולי אי"ז מדברי רש"י אלא ראיית עצמו.

5) עקב יא, יז.

6) הטעם שהביא הן בהשכר והן בהעונש פסוקים אלו ולא פסוקים אחרים
שבתורה (ובפרט שבהשכר הביא פסוק מזכר"י ולא המפורש כמ"פ בתורה)
בפשטות הוא לפי שדוקא בהן מפורש דהשכר והעונש בא משמים וארץ
(מהעדים) עצמם. ועפ"ז לכאורה צ"ע מדוע כ' גם "ועצר את השמים"
שבפשטו קאי על הקב"ה. ואולי י"ל דמפרש כגמרא (תענית ג, ב) דועצר
את השמים ולא יהי מטר ב' ענינים הם, וא"כ עיקר הראי' הוא מ"ולא יהי

(* בדפוס ראשון דרש"י יש הוספה אחר תיבות יתנו טלם "ובתורה ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וכן ונתתי מטר ארצכם מן השמים ואספת דגן מן הארץ. לא"פ לפי
שכתב לשון נתינה בשמים ובארץ לכך הביא ראי' משם". וכנראה שזו מהגהה (ממעתיק וכי"ב) שהי' כתוב על הגליון והבחור הועצער הכניסו בפנים פרש"י.

(* כ"ה (בצילום) דפוס ראשון. וברש"י רוצאת שנועל העתיק "ז"א" (לשון אחר). ויש מגיהים "לפי שלא כתב".

ג.

העדות בפרשתנו ובפרשת נצבים - ענין אחד או לאו?

כדי להבין זאת יש להקדים ולהציג שאלה אחרת על הענין בכללותו:

לפי המשתמע מפירושי רש"י, יוצא, שדברי משה רבינו לישראל בסוף פרשת נצבים "העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ", והעדות שבפרשתנו – "האזינו השמים..." – הם היינו הך. ההבדל היחיד הוא, כדברי רש"י¹², ש"התם (בפרשת נצבים) לישראל אמר, אבל לשמים וארץ לא אמר, ועכשיו בא לומר: האזינו השמים וגו'", וכפי שאומר רש"י גם על פסוק זה: "שכך אמרתי להם, שאתם תהיו עדים". אבל, לכאורה, אין הדבר כך, כי הדברים שבפרשת נצבים, שעליהם אמר משה לישראל "העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ" אינם אותם דברים ששמעו השמים והארץ, האמורים בפרשת האזינו, ואשר נהיו לעדים על אמירתם,

וכיצד, איפוא, אומר רש"י שאלה אותם דברים – "שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים" – ושההבדל היחיד הוא שבפרשת האזינו הוא הודיע על כך גם לשמים ולארץ?

ד.

שני הסוגים של עדויות

ההסבר לכל הנ"ל הוא: משמעותה הפשוטה של המלה "עדות" בפסוקים רבים היא: אות, סימן לזכר ענין מסויים¹⁹, וזה אפשרי בכמה צורות:

(א) קובעים עדות, סימן לדבר מסויים, אך העצם המהווה סימן אינו קשור כלל לענין המסומן על-ידו. כפי שכבר למדנו בענין אברהם ואבימלך²⁰: על שאלת אבימלך "מה הנה שבע כבשות", ענה לו אברהם: "כי את שבע כבשות תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת".

שבע הכבשות כשלעצמן אינן קשורות לענין ואינן מצביעות על כך שאברהם חפר את הבאר, אלא שהוא

היום... אמר משה רבינו לישראל, שהוא מעיד את השמים והארץ, אך לא אמר זאת לשמים ולארץ, שהם יהיו עדים, ולכן מובן שהענין של "אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי..." שייך רק לשם, בפרשת נצבים, שישראל ילמדו לקחים מן השמים והארץ, אך אין הוא מתאים לפרשתנו:

אבל הפירוש השני שאומר רש"י בפרשתנו "שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם..." מתאים להיאמר, לכאורה, גם בפרשת נצבים, שמשה אומר לישראל, שהשמים והארץ הם עדים – שכאשר יזכו ישראל, יתנו העדים את שכרם, ואם ח"ו לא יזכו, יקרה ההיפך. ואם כך, מדוע אין רש"י מפרש כך בפעם הראשונה, אלא דוקא כאן, כאשר משה מעיד את השמים והארץ עצמם?

ב.

שאלות נוספות על דברי רש"י

כן יש להבין מספר דיוקים בדברי רש"י:

(א) מדוע מאריך רש"י בדבריו ומפרש "שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים" – מדוע חשוב להודיע כאן לשמים ולארץ, שהוא התרה בישראל, שהשמים והארץ יהיו עדים?

ואין לומר¹³, שבכך נמנעת האפשרות של אי-הסכמת ישראל לכך שהשמים והארץ יהיו עדים, כי, לכאורה, אין הבדל לגבי העדים אם המותרת מסכים לעדותם אם לאו – הם נעשים עדים בין כך ובין כך?

וכן אין די בטעם, שהתראה מועילה רק כאשר המותרת יודע שמעידים לכך עדים¹⁴, כי זה אמור לגבי ישראל, והלוא הם כבר ידעו זאת מן הנאמר בפרשת נצבים, ואין לכך חשיבות כלפי השמים והארץ¹⁵, כלפי העדים¹⁶.

(ב) לשון רש"י "אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית – מי בא ומכחישם" – מדוע אין הוא משתמש בביטוי הכתוב ב"ספרי"¹⁷: "לא קבלנו עלינו את התורה"¹⁸ וכדומה, שללא עדים ניתן היה להכחיש את קבלת התורה והמצוות בכלל?

(כא, כט) "והועד בבעלי לשון התראה בעדים כו'", וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 62 ואילך, ובהערות שם.

(17) וראה תנחומא שיקימו ישראל התורה והמצוות כו' ואם ח"ו ימאנו כו'.

(18) וכ"ה בדפוס שני דרש"י, וכב' כת"י רש"י לפנינו.

(19) ראה אוה"ת ויקהל ע' ב'קרו.

(20) וירא כא, כח ואילך.

(13) כמ"ש בפי' מהרי"ק ושפ"ח כאן.

(14) גו"א כאן. וראה משכיל לדוד.

(15) וזה קשה גם להפ' שבדבק טוב ומשכיל לדוד. מלבד שפירושם דוחק ואינו מתיישב כלל בהמשך ולשון פרש"י.

(16) השייכות "שאני מתרה בהם בישראל ותהיו אתם עדים" אף שבכלל עדים מעידים על עשי' ולא על התראה, אין רש"י צריך לבאר שכבר פירש לפניו כמ"פ: בפי' מקץ (מג, ג) "העד העיד, לשון התראה שסתם התראה מתרה בו בפני עדים"; בפי' יתרו (יט, כא) "העד בהם, התרה בהם"; משפטים

1 ואבימלך החליטו שניהם ששבע הכבשות יהיו עדות, אות
2 וסימן לזכירה ש"חפרתי את הבאר הזאת".
3 סימן כזה אינו צריך להיות "קיים" מאוחר יותר. הכוונה
4 של העדות והסימן נשאר גם לאחר שהסימן מתבטל²¹,
5 כפי שמוכן בפשטות, ששבע הכבשות לא היו במשך כל
6 הזמן שהיה צורך ב"עדה", ואפילו לא בכל תקופת חיי
7 אברהם ואבימלך, למרות שעדותן והסימן שהיו שימשו
8 זמן רב לאחר מכן²².
9 (ב) לעדות ולסימן יש קשר למשמעות הענין שהם באים
10 להזכיר. לדוגמא, הגל שקבע יעקב אבינו כ"עד" בינו לבין
11 לבן – "עד²³ הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור
12 עליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה
13 ואת המצבה הזאת לרעה".
14 כלומר, גם סוג זה של עדות הוא סימן בלבד לענין
15 שהם סיכמו ביניהם, אבל יש קשר בין הסימן לבין תוכן
16 הענין²⁴, "גל" של אבנים מורה על מחיצה בין שני
17 צדדים²⁵.
18 מכך מובן בעניננו: כאשר לומדים את הפסוק "העדותי
19 בכס היום את השמים ואת הארץ", המדבר על עדים
20 שאינם בשר-ודם, אין מתעוררת השאלה מהי משמעות
21 העדים, או מדוע נבחרו דוקא עדים אלו, כי כך סיכמו
22 וקבעו דבר זה ל"עדו" ולסימן לענין מסויים, גם אם אין
23 לכך קשר עם הענין המסומן.
24 רש"י מסביר רק על מה נקבע הסימן של שמים וארץ
25 – "וכאשר תקרה אתכם הרעה יהיו עדים שאני התריתי
26 בכס"²⁶.

21 להעיר ממדרשים שהובאו בתו"ש לזירא שם אות כפוז. אבל רש"י
לא כתב כן – ראה פרש"י ראה יב, יז. יהושע טו בסופו. ועוד.
22 להעיר מפרש"י תולדות (כו, טו) "סתמום פלשתים מפני שאמרו תקלה
הם לנו מפני הגייסות הבאות עלינו", ולא שרבו עלי דשלהם היא.
23 ויצא לא, נב. שם, מח. משא"כ בפסוק מד פרש"י "הקב"ה. וכן
מפורש בפסוק נ שם.
24 וי"ל שלכן בזה לקחו דוקא דבר הקיים ולא כבאברהם (ראה לקמן
בפנים לפי' הב' פרש"י כאן) ראה רמב"ן ויצא שם מד. ספורנו שם, מה.
25 אבל לא ממש שהרי ה' "עד" גם לשאר דברים בהכתובים שם.
ובכללות (לגבי פ' השני בפרש"י נצבים) גם העד דיעקב הוא כאופן הא'
שהוא סימן חזקן בעלמא והקב"ה הוא העד.
26 וכן צריך לפרש "העדותי בכס היום את השמים ואת הארץ" בפ'
ואתחנן (ד, כו) שפרש"י "הנני מזמין להיות עדים שהתריתי בכס", שג"ז הוא
רק סימן ע"ד הג"ל. ומכיון שכבר פירש בואתחנן "הנני מזמין" א"צ לכפול
הדברים בפ' נצבים. לאידך, מה שהוצרך לפרש בנצבים ולא סמך על פירושו
בואתחנן, כי בכתוב זה לא מפורש על איזה דבר הוא אומר "העדותי גר"
(כפנים) ולכן צריך לפרש "וכאשר תקרה כו", משא"כ בואתחנן שממשיך
"כי אבד תאבדון מהר גר". ולכן מספיק פירושו להיות עדים שהתריתי בכס.
וראה משכיל לדוד ואתחנן שם.
27 ומה שפירשו בנצבים ולא בפ' ואתחנן י"ל כי התחלת הפרשה שם

27 אלא שכאן יש צורך בעדים שהם "קיימים לעולם",
28 שלא כסימן של שבע הכבשות וכדומה, כי שבע הכבשות
29 היו סימן לענין שקיים במקום מסויים ורק בין אברהם
30 לאבימלך וזרעם אחריהם, ולכן אפשר לדעת ולזכור סימן
31 זה גם לאחר ביטולו. ואילו בעניננו, הסימן הוא לכל
32 היהודים בכל זמן ובכל מקום, ולכן אין די בכך שהעדים
33 קיימים רק בעת קביעת הסימן²⁷.
34 אך פירוש זה איננו "חלק" לגמרי: אפשר לומר על דבר
35 מסויים שהוא סימן וזכרון לדבר אחר, שאין ביניהם קשר,
36 רק כאשר הסימן נעשה על-ידי האדם במיוחד למטרת
37 היותו סימן – רק אז הוא מזכיר את הדרוש, אבל לגבי
38 שמים וארץ, הקיימים מששת ימי בראשית באותו מצב,
39 "קיימים לעולם", אי-אפשר, לכאורה, לומר כך²⁸, כי הם
40 לא נוצרו במיוחד למטרה זו, ובכלל לא נעשה בהם שום
41 שינוי לצורך היותם סימן²⁹.
42 לכן אומר רש"י פירוש נוסף: "דבר אחר... אמר להם
43 הקדוש-ברוך-הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי
44 לשמש אתכם שמה שינו את מדתם... ומה אלו
45 שנעשו..."³⁰, שהשמים והארץ הם עדים, שעקב מהותם
46 ומשמעותם מהווים אות וסימן המזכיר ומעורר לקיום
47 התורה והמצוות³¹.
48 ולסוג עדות כזה, של "הסתכלו בשמים...", אין סתירה
49 מהיותם קיימים מאז ומתמיד, כי משמעותם, ש"לא שינו
50 את מדתם...", היא עדות וזכרון.
51 מצד שני – לפי הפירוש השני לא מובנת המילה
52 "היום", כי אם הם עצמם עדים ומזכירים לקיים תורה

"כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ גר", וא"כ מובן מה שהעיד בהם
שמים וארץ, שקיימים יותר מבשר ודם, אבל אינו מוכרח שזהו לפי שהם
קיימים לעולם כיון שהמדובר הוא בזמן סמוך ולא בכל הזמנים, וראה בפרש"י
שם ד"ה ונושנתם.
28 וי"ל שלכן לא פרש"י בפ' הא' כפשוטו שהם עדות וסימן וכו'
שיקיימו התורה ומצות בכל הזמנים כו', ע"ד בשבע הכבשות והגל דיעקב ורק
"כאשר תקרה אתכם הרעה כו'", על זמן מסויים, אבל גם זה דוחק קצת
כפנים.
29 וגם: לפי זה קשה דהול"ל ואעידה בכס וכיו"ב כיון שעכשיו עשה
אותם עדים משא"כ לפי' הב' מתאים ל' "העדותי" כיון שענינם מצ"ע הוא
העדו"ת (גם לפני דבורו של משה) כדלקמן בפנים. וראה רע"ב ומשכיל לדוד
שם.
30 מה שלא כתב רש"י גם פ' השני בפ' ואתחנן שם כי (כנ"ל) הערה
26 שם ממשיך ומפרש "העדו"ת בכס היום את השמים גר" כי אבד תאבדון
גר" א"כ אין לפרש כפי' הב' בנצבים שהעדות שלהם היא מה שהם עצמם
מעוררים על קיום המצות. וראה משכיל לדוד ואתחנן שם.
31 ועפ"ז פ' "העדו"ת הוא ככ"מ בפרש"י (הובא לעיל הערה 16) ענין
ולשון התראה שהשמים והארץ מתרים בישראל, וי"ל דלכל הפ' גם לפי' הא'
ברש"י הוא ענין ולשון התראה, אלא דלפי' זה הם רק מסייעים בהתראה,
ולכן נאמר "העדו"ת".

1 ומצוות על-ידי "הסתכלו בשמים..." הרי עדותם שווה
2 תמיד, ולא דוקא "היום".
3 ואילו לפי הפירוש הראשון, למרות שהסימן חשוב
4 לתקופה מאוחרת יותר, הרי קביעת העדים, הפיכתם
5 לסימן, נעשית "היום", כאשר משה רבינו מתרה בישראל
6 ומעיד על כך עדים אלו.

ה.

ב"האזינו" - עדים ממש

7 הנקודה השווה בין שני סוגי העדים הללו היא, שאין
8 צורך לשם כך דוקא באדם, מדבר, ואין צורך שהעדים ידעו
9 על היותם סימן.
10 בפסוק "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי
11 פי", שאומר משה רבינו לשמים ולארץ, אי-אפשר לומר
12 שהעדות כאן היא אות וסימן (כפסוק "העדותי..."), כי
13 לעדות שכזו אין צורך שהעדים ישמעו וידעו זאת. הכרחי,
14 אפוא, לומר, שהכוונה היא לעדות ממשית על מאורע או
15 דבר מסויים. לכן מפרש רש"י "ותהיו אתם עדים בדבר"
16 – עדות במשמעותה האמיתית³².

17 ולכן שואל כאן רש"י "ולמה העיד בהם שמים וארץ"
18 – אם זוהי עדות ממש, מדוע נבחרו דוקא השמים והארץ
19 לעדים, ולא בני אדם, כבכל התורה?

20 (רש"י אינו שואל "איך העיד בהם שמים וארץ" –
21 כיצד ייתכן שהשמים והארץ יעידו על התראת משה
22 בישראל בעוד אשר אין הם יכולים לשמוע ולהבין – כי
23 כבר לפני כן, בפרשת בראשית³³, כבר פירש רש"י לגבי
24 הדשאים "אף-על-פי שלא נאמר למינהו בדשאין
25 בציווייהן, שמעו שנצטוו האילנות על כך ונשאו קל-זחזח
26 בעצמן..."³⁴, ומכך יודעים שאפשרי אצלם, ובודאי אצל
27 השמים והארץ, ענין של שמיעה והבנה³⁵. רש"י שואל רק
28 מדוע דוקא השמים והארץ הם העדים, ולא אנשים –
29 (כרגיל).

(32) ועפ"ז מה שפרש"י בוילך (לא, כח) "התם לישראל אמר אבל לשו"א לא אמר ועכשיו בא לומר האזינו השמים וגו'", הכוונה לא רק שאותה העדות עדיין לא אמר להם אלא שנתחדש כאן גדר חדש, גדר דעדים. וראה לקמן הערה 39 מדפוס ראשון.

(33) א, יב.
(34) וראה לקו"ש ח"י ע' 180. אבל בפש"מ לכאורה לא מצינו ענין שר ומוזל.

(35) ולהעיר דמפורש הוא בפרש"י שם (א, טז) בנוגע לצבא השמים – "נתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה כו' להפסי דעתה". ולהעיר מרש"י (שם, יא) "והיא לא עשתה כן .. נפקדה גם היא על עונות". פרש"י שם (ד, יא) "בזו הוסיפה לחטוא".

(36) להעיר מכלי יקר ריש פרשתנו.

(37) בדפוס ראשון דרש"י הלשון "ולא עוד אלא שאם יזכו כו'". וראה

30 כדי לתרץ זאת ממשיך רש"י "אמר משה: אני בשר-
31 ודם, למחר אני מת..." – כיוון שייתכן שישראל יאמרו
32 "לא קבלנו עלינו הברית", יש צורך ב"עדים שהם קיימים
33 לעולם", כדי שיוכלו להכחיש טענה זו.

34 אך אין מובן: אלה הם עדים ממש, שהמטרה העיקרית
35 בקביעתם היא שיוכלו להעיד מאוחר יותר ולפעול על ידי
36 כך בענין, ולא רק שידעו אודות המאורע או הדבור, ואם
37 כך, כיצד אפשרית עדות כזו באמצעות השמים והארץ³⁶?

38 לפיכך מוסיף רש"י "ועוד (לא פירוש אחר, אלא
39 תוספת הסבר על עדות השמים והארץ)³⁷, שאם יזכו יבואו
40 העדים ויתנו שכרם... ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים
41 תחילה ועצר את השמים..." כלומר, השמים והארץ הם
42 עדים מושלמים גם לצורך פעולה כעדים בענין שעליו הם
43 מעידים, ולא רק לצורך שמיעת ההתראה בישראל,
44 והבדיקה אם היא מקיימת אם לא³⁸.

ו.

החשיבות של ידיעת ישראל על קביעת העדים

45 לפי כל האמור לעיל יובנו גם שאר הדיוקים: כיוון
46 שבפסוק זה נוסף ענין חדש, שהשמים והארץ הם עדים
47 ממש, הרי שאחת המטרות של התראה בפני עדים היא
48 שהמותר ידע ויתחשש את חומרת הדבר וימנע מעשיית
49 הבלתי-רצוי, ולא רק שיוכלו להעניש אותו אחר-כך, ולכן,
50 כאשר אמר משה לשמים ולארץ "האזינו השמים... ותשמע
51 הארץ", וקבעם לעדים, מתעוררת השאלה: הן חסרה כאן
52 המטרה העיקרית של התראה בפני עדים, וצריך שישראל
53 ידעו על כך, שהרי דברי משה אליהם לפני-כן "העדותי
54 בכס היום את השמים ואת הארץ" אינם קשורים לעדות,
55 אלא להיותם סימן ואות, כפי שהוסבר לעיל בהרחבה.

56 לפיכך מוסיף רש"י "שכך אמרתי להם שאתם תהיו
57 עדים" – והכוונה היא לפסוק "ואעידה בם את השמים ואת
58 הארץ" אשר בסוף פרשת וילך³⁹, ששם אמר משה

תנחומא כאן.

(38) עפ"י כהנ"ל מובן ד'וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח גו' (וילך לא, כא) וכן "והי' שם בך לעד" (שם, כו) אי"ז עדות גמורה אלא לאות וזכרון (ע"ד אופן הב' דפרש"י נצבים). והוא שפירש"י (שם, כא) "שהתרתני בו בתוכה על כל המוצאות אותו". וראה רא"ם שם. צידה לדון ריש פרשתנו.

(39) ולהעיר שבדפוס ראשון בפרש"י וילך הוא בשינוי לשון: "לישראל אמר שאני מעיד עליכם את השמים ואת הארץ אבל לשמים וארץ לא אמר עדיין תהיו עדים" ומוסיף: "למדנו למי שמתרה על חבירו בפני עדים צריך שיאמר לעדים אתם עדי לפיכך עתה שבא לומר האזינו השמים סמוך להקהלים". ולפי"ז לפרש"י "ואעידה בם את השמים ואת הארץ" הוא בעיקר אמירה לשמים וארץ, ובכל הדפוסים אינו.

1 לישראל⁴⁰, שהוא מעיד את השמים ואת הארץ כעדים
2 ממש (ולא לפסוק "העדוּתִי בכם היום את השמים...",
3 אשר בסוף פרשת נצבים"),

4 וכך מובנת התועלת בהיותם של השמים והארץ עדים
5 להתראה, כי הדבר הובא לידיעת ישראל.

ז.

על פרשת נצבים - סימן; על פרשת האזינו - עדות
ממש

6 אך לפי זה מתגברת השאלה דלעיל בסעיף ג': לפי
7 האמור יוצא, שהשמים והארץ הם עדים ממש רק על
8 הדברים שנאמרו בפרשת האזינו, ואילו על דברי משה
9 רבינו לישראל בפרשת נצבים הם סימן בלבד, ולא עדים
10 ממשיים.

11 ההסבר לכך הוא: בפרשת נצבים אומר משה "העדוּתִי
12 בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמוות... ובחרת
13 בחיים למען תחיה אתה וזרעך". כלומר, העדות שם היא
14 לגבי קיום התורה והמצוות בכלל, ולגבי השכר והעונש
15 עליהם, ועל כך אין צורך בעדים, כי בודאי אין חשש
16 שישראל יכחישו אי-פעם את כל הענין של מתן התורה
17 והמצוות – זהו ענין מפורסם הידוע לכולם ועבר מדור
18 לדור.

19 לכך מספקת, אפוא, עדות שהיא אות וסימן, שיזכרו
20 תמיד את התורה והמצוות ואת העונש על אי-קיומם,
21 בהתאם לשני האופנים שבשני פירושי רש"י.

22 לעומת זאת, תוכן השירה בפרשתנו איננו רק אודות
23 עצם חובת קיום התורה והמצוות, אלא היא כוללת את
24 דברי הברית, שבהם פרטים רבים כמפורט בפרשה,
25 ולפיכך: (א) קיימת אפשרות של הכחשה "לא קבלנו עלינו
26 הברית"; (ב) לכך אין די בסימן ואות (ואפילו באופן השני
27 שבפירוש רש"י בפרשת נצבים), שכן סימן רק מזכיר את
28 הענין בכללותו, אך אין די בו כאשר מדובר על פרטים
29 רבים, אשר אפשר לגמרי להכחישם.

30 לפיכך יש צורך בעדים ממש על ענין זה, אשר שומעים
31 את פירטי ההתראה ומעידים על כך, ואף יכולים לבצע את

עדותם למעשה.

ח.

השמים והארץ - שתי קבוצות עדים

מן הענינים ההלכתיים המפולאים אשר בפירוש רש"י
זה:

לכאורה, אם רש"י מפרש שהן השמים והן הארץ הם
עדים, מדוע אין הוא מצטט מן הפסוק, בתחילת פירושו,
גם את המילים "ותשמע הארץ"?

דבר זה יובן לפי שאלה אחרת: השמים והארץ הם
עדים ממש, שעליהם נאמר⁴¹, "על-פי שני עדים... יקום
דבר", ששני העדים צריכים להיות ביחד, באותו אופן. ואם
כך, מתעוררת השאלה: לשמים אמר משה "האזינו",
ולארץ – "ותשמע", ויוצא אפוא, שעדותם שונה, וענין
העדוּת אינו קיים כראוי.

בדרך הדרוש וההלכה – נאמר בספרי "כשהעדים
מעידים, אם נמצאו דבריהם מכוונים כאחד, עדותם קיימת,
ואם לאו – אין עדותם קיימת, כך אילו אמר משה: האזינו
השמים, ושותק – היו שמים אומרים: לא שמענו אלא
בהאזנה. ותשמע הארץ – היתה הארץ אומרת: לא שמעתי
אלא בשמיעה. בא ישעיהו⁴² וסמך לדבר: שמעו שמים
והאזינו ארץ – ליתן האזנה ושמיעה לשמים, והאזנה
ושמיעה לארץ". אך רש"י אינו מביא זאת בפירושו,
והסיבה לכך מובנת, מפני שלפי זה יוצא, שעד לתקופת
ישעיהו לא היתה עדותם של השמים והארץ מכוונת
כנדרש⁴³, בעוד אשר מפשט הפסוקים נראה שהם נעשו
מיד לעדים כראוי⁴⁴.

לכן מצטט כאן רש"י רק את המילים "האזינו השמים"
ואומר: "ותהיו אתם עדים בדבר", בלשון רבים, שהשמים
בעצמם הם עדים בלשון רבים⁴⁵, כפי שכבר למדנו מספר
פעמים לפני כן בפירוש רש"י⁴⁶, שיש יותר מ"שמים"
יחידים. ואחר-כך הוא מוסיף "וכן ותשמע הארץ", שגם
הארץ כשלעצמה היא קבוצת עדים⁴⁷, כידוע, שהארץ
כוללת עשרות ארצות⁴⁸. ואם כך, קיימת כאן עדות מכוונת
– השמים והארץ הם שתי קבוצות עדים⁴⁹.

(45) ראה משכיל לדוד ודבק טוב כאן.

(46) יתרו יט, כ "מלמד שהרכין שמים עליונים ותחתונים". שם כ, יט.

ואתחנן ד, לה: שבעה רקיעים. ועוד.

(47) ונאמר "ותשמע הארץ" לשון יחיד, כי ארץ ל' יחיד, ופשוט. ובנדרש
יומתק ע"פ מה שפירש רש"י לפניו (שופטים יט, טו) כל עד שבתורה שנים
א"כ פרט לך בו אחד. (שם, יח) "כל מקום שנאמר עד בשנים הכתוב מדבר".

(48) נח י, ה ואילך.

(49) וי"ל שזהו גם הביאור ע"פ פשט"מ מה שלא העתיק רש"י ותשמע
הארץ בתחלת פירושו רק כתב בתוך פירושו "וכן ותשמע הארץ" אבל לא

(40) אף שהדיבור בפועל, "ואעידה בם גו'" ה' אל "הלוים נשאי ארון
ברית ה'" (לא, כה).

(41) שופטים יט, טו.

(42) ישעי' א, ב.

(43) ראה פרש"י שופטים יז, ד.

(44) ברבותינו בעלי התוס' ריש פרשתנו הובא דרש הנ"ל בשם רש"י.
והכוונה לפרש"י ישעי' שם. אבל ידוע דרש"י בפירושו לנ"ך אינו בדיוק
בתכלית ע"פ פשוטו כמו בפירושו עה"ת. הטעם בזה ראה לקו"ש חיד"ע ע' 87
שוה"ג להערה 10.

ט.

השמים והארץ הפכו לעדים ע"י בית-דין

1 בדברי רש"י יש ענין הלכתי נוסף:

2 לכאורה, יש להבין: כיצד אומר משה רבינו "האזינו
3 השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" והופכם על-ידי
4 כך לעדים – מנין שהם רוצים להיות עדים לישראל,
5 ולהענישם אם יחטאו?

6 על כך רומז רש"י באומרו "שכך אמרתי להם שאתם
7 תהיו עדים" – וכדי להסביר זאת יש להקדים ולציין,
8 שבעדות שבסוף פרשת נצבים אין מוזכרת הקהלה מיוחדת
9 של ישראל⁵⁰. ולעומת זאת, בסוף פרשת וילך, כאשר נאמר
10 "ואעידה בם את השמים ואת הארץ" – קביעתם לעדים
11 ממש – כתוב "הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם
12 ושוטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה..."
13 – ולכאורה, מהו ההבדל ביניהם?

14 אלא שזוהי הסיבה: משה רבינו רצה לומר "האזינו
15 השמים", "שאני מתרה בהם בישראל ותהיו אתם עדים
16 בדבר", ולכן הוא הקהיל את "זקני שבטיכם ושוטריכם" –
17 אנשי הסנהדרין ובית-הדין, ובידי בית-דין נתונה הסמכות
18 לחייב את השמים והארץ להיות עדים⁵¹.

19 יתר-על-כן: העדות לא היתה על שמיעת ההתראה
20 בלבד, אלא גם על מתן עדות במקרה של הכחשה, ואף
21 ביצוע הדין של "תהיה בהם יד העדים תחלה", כפי שאומר
22 רש"י בהמשך, ולכן אומר רש"י "שכך אמרתי להם שאתם
23 תהיו עדים" – דוקא על-ידי כך הם הפכו לעדים ממש,
24 באמצעות בית-דין.

י.

כדי לגלות מסירות נפש יש צורך בעדות

25 מיינה של תורה אשר בפירושו רש"י:

26 יש לומר, שהסיבה בפנימיות הענינים לכך שבפרשת
27 נצבים, כשמדובר על קיום התורה והמצוות בכלל, די
28 בעדות כסימן וזכרון, ואילו בפרשתנו, לגבי הברית, יש
29 צורך בעדות ממש, היא: לגבי קיום התורה והמצוות
30 למעשה לא ייתכן שיהודי, ח"ו, יכחיש, ובמידה לא יקיים
31 תורה ומצוות. רק ייתכן שנכנסה בו רוח שטות ו"נדמה לו"
32 ש"עודנו ביהדותו"⁵². ולכן, די לשם כך בסימן ותזכורת.
33 ועדות זו היא בשתי צורות: "כאשר תקרה אתכם הרעה
34 יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת". כלומר, העדים
35 מזכירים שהרעה באה עקב אי-קיום תורה ומצוות, וכך
36 נוכר היהודי שהוא מתנתק על-ידי כך מאלקות.

37 והדרך השניה היא, ש"שמים וארץ עצמן" מעוררים
38 לקיים את התורה והמצוות⁵³.

39 לעומת זאת בפרשתנו מדובר על ברית, שאינה רק על
40 קיום התורה למעשה, אלא בעיקר על יתר התחזקות בקיום
41 התורה והמצוות לכל פרטיהן, ולשם כך אין די בסימן
42 ואות, אלא יש צורך בעדות ממש.

43 והסיבה לכך היא: הברית להתחזקות בקיום התורה
44 והמצוות מתבצעת על-ידי גילוי כח מסירות הנפש הקיים
45 אצל ישראל. וגילוי זה נעשה באמצעות ענין העדות:
46 העדות, כפי שמבאר בהרחבה אדמו"ר הזקן⁵⁴, היא על
47 דבר נסתר, ואילו על דבר גלוי אין צורך בעדות, וגם על
48 דבר שעשוי להתגלות אין צורך ב"עדות גמורה". רק על
49 דבר נסתר לחלוטין יש צורך בעדים, שרק על ידם הוא
50 מתגלה.

51 ולפיכך, כדי לגלות את כח מסירות הנפש הנובע
52 מדרגת ה"יחידה" שבנפש, שהיא נסתר ביותר, מעל
53 לגילויים, יש צורך בעדות ממש.

(משוחזת ש"פ האזינו תשכ"ו)

מטעם קושיא הנ"ל שבספרי.

50 אף ש"ל שכל הפרשה היא בהמשך להתחלתה "אתם נצבים היום כולכם גו". ראה לעיל ע' 278 ואילך.

51 לכאורה יש להקשות למה הוצרך משה לזקני שבטיכם, הרי הוא עצמו בכחו לצוות לשמים וארץ וכו', כיון שהוא יחיד מומחה ושווה כב"ד. אך כבר ביאר רש"י בפ' וילך שם "ואין שלטון ביום המות" ולא הי' בכחו לדון ולשלוט בזה בעצמו. נוסף לזה מפורש בפרש"י ר"פ וילך "לא אוכל עוד" לצאת ולבא בדברי התורה מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה".

52 תניא פ"ד. וראה שם פכ"ד.

53 ונ"ד המבואר בתניא (פכ"ד שם) בנוגע לג' קה"ט שאינן משנים

תפקידם.

הטעם לסדר הפירושים, כי מתחלה צריך להדגיש התבוננות השייכת לכ"א גם למדרג' פחותה, שאינם מרגישים ושייכים להסתכלות והתבוננות, שעי"ז תקרה אתכם הרעה – שנעשה נפרד מאלקות. ואח"כ ההסתכלות ההתבוננות בשמים ובארץ שמעורר לקיום המצוות.

54 לקו"ת פקודי ד, סע"א ואילך. וראה גם ד"ה ויקם עדות ה'ש"ת פ"א.

ועוד. וראה בארוכה לעיל ע' 204 ואילך.

אביב

האבות והשבטים הם המקור של כל נשמות ישראל. וזה נרמז בחודש ניסן, חודש האביב¹, שהוא א"ב י"ב. א"ב — שמספרו ג', רומז לשלשה אבות. וא"ב הן האות הראשונה של אברהם, הראשון, והאות האחרונה של יעקב, האחרון. והוא א' בפני עצמו וב' בפני עצמו, כי אברהם הוא האדם הגדול בענקים², והוא המשקוף, ויצחק ויעקב הם שתי המזוזות³.

י"ב — י"ב השבטים, הנחלקים לעשרת השבטים ושני השבטים של יהודה ובנימין.

ויהודה ובנימין עצמם כוללים את כל י"ב השבטים, כי יהודה הוא סוף בני לאה, שאחריו כתיב⁴ ותעמוד מלדת, ובנימין הוא סוף בני רחל.

וי"ב השבטים נולדו מיעקב, ויהוד"ה בנימין — מספר יעקב⁵. והראשי תיבות שלהם הן האות הראשונה והאחרונה של תיבת יעקב.

ובית המקדש, ששייך לכל השבטים, נבנה בחלקם של יהודה ובנימין, כי השש מאות שקלים ששילם דוד בעד מקום המקדש היו מכל השבטים, חמשים מכל שבט⁶.

וי"ב ראשי תיבות יהודה בנימין.

(ליקוטים ואגרות עמ' תיד, עמ' תיט)

אדמו"ר הזקן

חג הגאולה י"ט כסלו

כתיב⁷ טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם. הוי' — היינו אור מקיף, שבו יכול להיות רק חסיון,

בחינת מקיף, שאי אפשר להשיגה, וכמו החסיון והצל שהם מרחוק. אדם — אדם העליון, היינו אור פנימי, שבו יכול להיות בטחון, דביקות וקירוב⁸. ויש מעלה בכל אחת מהן, ולכן צריכים שתיהן⁹.

והנה, בחסיון אמר הוי', כי בשם הוי' עצמו יכול להיות רק חסיון. ובבטחון אמר באד"ם, שמספרו מ"ה, היינו שנתוסף המילוי דשם הוי' דמ"ה, שהפשוט הוא כ"ו והמילוי הוא עוד י"ט, ובמילוי, שהוא המשכה מהעלם אל הגילוי, יכול להיות בטחון ודביקות. זהו שבט"ח עולה י"ט, להורות שבטחון יכול להיות רק במילוי.

והנה, כסלו פירושו בטחון וחסיון, מלשון אשר יקוט כסלו ובית עכביש מבטחו¹⁰. ומפסוק זה מוכח, שאינו כמו בטחון ממש, שהרי חלקם לשנים, כסלו ומבטחו. אלא כסלו הוא כמו חסיון, ומבטחו הוא כמו בטחון. זהו כסלו - כס לו, היינו שהוא רק כסיו לו, בחינת מקיף.

אם כן, י"ט כסלו הוא התחברות בטחון וחסיון, פנימי ומקיף. ואז היתה הגאולה לאיש המאיר באור מקיף ובאור פנימי, שזהו שניאור. והשני אור הוא לזמ"ן ממש, היינו בהזמן די"ט כסלו, שאז הוא התחברות שתי הבחינות.

שתי בחינות אלו בתורה - הן קבלה ונגלה, והתחברותם יחד הוא ענין גילוי אור החסידות, שהוא גבוה משתיהן, ולכן בכוחה לחבר את שתיהן. והיינו, שהסודות העמוקים ביותר יושגו בשכל אנושי, כמו ההשגה דנגלה דתורה (מה שאין כן קבלה אינה מושגת לשכל אנושי, כי היא רק בדרך קבלה ואמונה בלבד).

(ליקוטים ואגרות עמ' רכב)

(1) יהושע יד, טו. במדבר רבה פי"ג, ג.

(2) שמות רבה פי"ז, ג.

(3) ויצא כט, לה.

(4) זבחים קטז, ב.

(5) שם קיח, ט.

(6) לקוטי תורה דרושים לשמיני עצרת צ, ב.

(7) לקוטי תורה שם.

(8) איוב ח, יד.

לב, יב – ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר

א. (דברים לב, יב) ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. והענין שעתה השם הוי' בהעלם ולכן יש שליטה להסטרטא אחרא כי בשם אלקים נאחזים ג"כ אלהים אחרים, אך לעתיד לבא שיהי' התגלות הוי' ויקרא כמו שנכתב (פסחים נ) לא יהי' עוד שליטה להסטרטא אחרא, וז"ש ה' בדד ינחנו שהשם הוי' לבד ינהג אותנו ואין עמו אל נכר כי בו אין אחיזה להסטרטא ולזה יבער רוח הטומאה מן הארץ כי יתגלה שם הוי'.

קול יעקב¹

ב, לט – ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מצייל

ב. ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מצייל. כ' בעל הטורים ד' פעמים אני בפסוק נגד ג' גליות ע"ד (יחזקאל א, א) ואני בתוך הגולה ע"ש, והנה נגד בבל ומדי שהיו תכופים וסמוכים בלי הפסק ביניהם על כן ב' אני סמוכים אני אני הוא, ונגד יון אשר כמעט אבדה תקוה ר"ל אמר אני אמית ואחיה, אמנם נגד אדום אמר מחצתי ואני ארפא, ולא אמר אני מחצתי וארפא, מפני ב' טעמים כי להיות כי אני הוא השכינה הנקראת אני וע"ד ואני בתוך הגולה שהשכינה עמנו בגלות (כתוס' סוכה מה) ובגלות הארוך הזה כבר ירדנו עד עפר לא ניכר כלל היות השכינה עמנו כ"א בתכלית ההסתדר כדכתיב ואני הסתר אסתיר, לכן לא כתיב אני גבי מחצתי, אמנם להיות הגאולה הבאה אח"כ יותר שלימה, על כן כתיב אח"כ ואני בוי"ו משא"כ באחרות, כי ואני בוי"ו באה לרמוז על יחוד קב"ה ושכינתו. [תקס"א].

ראו עתה כי אני אני הוא וגו' מחצתי ואני ארפא, על דרך פשטות, על דרך שאמר בתחלת צמיחת ישראל (שמות ג, יד) אחי אשר אחי בגלות אחר כפירש"י שם, ואמר עתה הגיע אותו הזמן אשר אני אני הוא, אלא אז בגאולת מצרים הי' הדבר עתיד לאחר זמן לכן אמר אחי לעתיד עמכם, ועכשיו בגאולה אחרונה שכבר הגיע אותו הזמן אמר בהוה אני אני הוא וק"ל.

חתם סופר

ליום הכיפורים

ג. בזאת² יבא אהרן אל הקדש. א) פ"ק דיומא דף ד' ע"א

תניא כוותי' דר' יוחנן (דיליף ממילואים) בזאת יבא אהרן אל הקדש, במה שאמור בענין מאי היא בענין המילואים, ומה אמור בענין המילואים אהרן פירש שבעה ושימש יום אחד כו' ואף לדורות כה"ג פורש שבעה ומשמש יום אחד כו', ופרש"י בזאת קרא יתירא הוא כדלקמן למידרש ב' ודרוש ב' הכי בזאת התורה³ בענין במקום אחר יבא אהרן אל הקדש, ושימש יום אחד עבודת שמיני הוטלה עליו שנאמר (ויקרא ט) קרב אתה אל המזבח.

והנה בכלי יקר הקשה מה יום מיומיי, ופירש לפי שאומר במדרש⁴ שכל קלוסו של משה הי' באז, אז ישיר משה⁵ ומאז באתי אל פרעה⁶, כי אז היינו אחד רוכב על זי"ן כו' ומה שיום זה נוטל עשרה עטרות רמז למה שאמרו רז"ל⁷ כנור של ימות המשיח יהי' של שמונת נימין ושל העולם הבא עשרה נימין כו' עיין שם.

והנה בענין אז מבואר בזח"ב פרשת בשלח דף נ"ד ע"א כד אתנהיר נהירו דעתיקא קדישא בעטרוי גליפין רשימין באז, ופי' במא"א אות א' סעיף נ"ג וז"ל גם כשהמלכות מקבלת השפע א"א ומאיר א' ע"ק למלכות הנקרא זי"ן הוא אז, גם הארת בינה בז"ת דאצי' זי"ן הוא אז עכ"ל.

עד"ז יש לפרש שבעה ימי המילואים הם ז"ת דאצילות דאח"כ ביום השמיני זהו הבינה⁸ שרוכב על ז"ת, וכן שבעה ימים קודם יום הכפורים שמפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין שיאירו עליו ז"ת דאצילות, ואח"כ יום הכפורים מאיר עליהן הבינה, וזהו ענין יום הכפורים כמ"ש בפרדס ערך יום הכפורים וז"ל ובהר פרשת אמור פירש כי יום הכפורים מנהרא אימא עילאה במטרוניתא דאתגלייא ע"ק והיינו יום הכפורים בלשון רבים ולכן אין בו אכילה ושת"י כי העולם הבא בינה אין בו אכילה עכ"ל.

ולכן ביום השמיני למילואים נטל עשר עטרות רמז לכנור כו' כנ"ל, כמו כן יום הכפורים הוא יום שמיני לפרישת כהן גדול מביתו זהו רמז לכנור של ימות המשיח שיהי' של שמונה נימין והוא עצמו יום העשור רמז לכנור של העולם הבא שיהי' של עשרה נימין. וכן פירש המגיד מישרים של הרב"י ביום השמיני רמז לבינה... ולכן היו ההזאות גם כן אחת למעלה ושבע למטה, על דרך אז, א' רוכב על זי"ן.

אור התורה ויקרא חלק ג – עמוד תתכה

(3) התורה: כן הוא בגוף כתב יד קודש. בפירוש רש"י שם: התורה האמורה.

(4) ראה ילקוט שמעוני בשלח רמז רמא. קהלת יעקב מנע' אז.

(5) שמות טו, א.

(6) שם ה, כג.

(7) ערכין יג, ב. במדבר רבה פט"ז.

(8) לכללות הענין ראה אור התורה יום הכיפורים עמוד א' תקנו ואילך.

(1) ר' יעקב צבי אליש ז"ל, בעל מחבר ספר מלא הרועים על הש"ס ועוד.

(2) בזאת: וראה אור התורה ויקרא כרך א עמוד רפו.

♦ יום ראשון כ"ו אלול ♦

לב (א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי: א אציתו שמיא ואמלל ותשמע ארעא אמרי פמי:

יט"ז «האזינו השמים • שאני מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר שכף אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן 'ותשמע הארץ'. ולמה העיד בהם שמים וארץ? אמר משה: 'אני בשר ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל: לא קבלנו עלינו הברית, מי בא ומכחישם? לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם. ועוד, שאם יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם: הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה: (לעיל יא) 'ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה', ואחר כך: 'ואבדתם מהרה', על ידי העובדי כוכבים. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ואולי שתבת האזינו יצדקו בה שני הדרכים על זה הדרך בערך בחינת פה משה המתחף האותיות תהיה הפונה כדבריו, ובערך נשמתו שהיא הרוחניות תהיה הפונה כדברי רבותינו ז"ל, והדברים מוכיחים כן שעל נשמתו של משה הוא שאמרו חז"ל לפי שהיה קרוב לשמים כי עצמותו בארץ ידבר ואין להכחיש המוחש:

עוד נתפנן שדבר עם שני הרבבות שמהם בנוי האדם, אחד חלק הרוחני שיתחס בשם השמים, ואחד חלק הגופני שיתחס בשם הארץ, וכדרך שרמזו רבותינו ז"ל (סנהדרין צ"א:) בפסוק (תהלים נ) 'יקרא אל השמים מעל וגו', וכשדבר לרוחניות שבאדם קרא אליו ואמר האזינו השמים פרוש חלקי השמים שלהיותם טמונים בנסתר לזה קראם להאזין, ואמר כנגדו דבור קשה כי הנפש תסבל מרות בעניני הבוהא כי תפיר חיוביה, וכנגד הגוף שהוא בנגלה אומר ותשמע הארץ פרוש חלקי הארץ אמרי פי כי הגוף להיות טבעו רחוק מהמשפלות צריך אמירה רבה לשמע:

עוד נתפנן לדבר עם הדרגות הנמצאים בישראל, אחד הם גדוליהם וראשיהם, ב' המה המון העם שאין להם שם בעם, וכנה לגדולים בשם שמים שהם במדרגה גדולה, והקדימם, ודבר להם בצווי האזינו השמים, ואחר כך אומר ותשמע הארץ פרוש מעצמם ישמעו המון הנמשלים לארץ כשיאזו גדוליהם הולכים בדרך נכון, וכאמרום ז"ל (והר"ב לו:) וזה לשונם אי רישא דעמא אתתפן כולא אתתפן:

שני הדרכים בפסוק באשר אבאר בסמוך, הנה הדרך שאנו מלישבים בו כל הדקדוקים הוא על זה הדרך, לפי שהשמים הם עליונים כפשוט הענין לזה קרא להם משה שיטו אונם ואמר להם האזינו פרוש הטו אונכם לשמע דברי, ולארץ אומר ותשמע פרוש מעצמה בלא הטיית און כי לפניו היא עומדת ויכולה לשמע חתוף המאמר היוצא מפיו, והוא אומר אמרי פי להיותה כל כך קרובה אצלו:

ולדרך זה הרוחנו לשוב כל הדקדוקים כי לפי שאחד רחוק ואחד קרוב לזה חלק ההערה לכל א' כפי הראוי לו, לרחוק קרא שיטה אונן והתנה על עצמו לקרא בקול גדול והוא אומר ואדברה, ולקרוב כפי הראוי לו, העירו שגם אליו ידבר אלא שאינו צריך לקריאה כי מעצמו ישמע הגם שלא יקרא בקול גדול אלא בחתוף אותיות מפיו תשמע בו:

ולדרך זה יתישבו דברי ישעיה שאמר שמעו שמים והאזינו ארץ שנתן שמיצה לשמים הגם שהם רחוקים ממנו והאזנה לארץ הגם שהיא קרובה, הטעם הוא כמו שגמר אומר ישעיה עצמו ואמר כי ה' דבר פרוש טעם שאמר בסדר זה להם כי ה' דבר ובערך המדבר שהוא הקדוש ברוך הוא יותר הם קרובים השמים דכתיב (תהלים קט"ו) השמים שמים לה' וכתיב (ישע' ס"ו) השמים פסאי והארץ הדם רגלי, ולזה אומר שמעו שמים מה שדבר ה' כי אינם צריכים הטיית און, והאזינו ארץ להיותה רחוקה צריכה להטיית אונן לשמע:

(א) האזינו השמים וגו'. יש להעיר ראשונה למה אומר ואדברה ולא אומר על זה הדרך האזינו השמים דברי, ב' למה לא כלל אותם יחד ויאמר האזינו השמים והארץ או שמעו שמים וארץ, ג' למה לשמים אומר לשון האזנה ולארץ אומר לשון שמיצה, רביעית למה לשמים אומר לשון צווי האזינו לנוכח ולארץ אומר ותשמע שהיה לו לומר ושמעי הארץ, ה' למה לשמים אומר ואדברה דבור קשה ולארץ אומר אמרי פי אמירה רכה, ו' למה דקדק לומר אמרי פי ולא אומר אמרי:

וראיתי לרבותינו ז"ל (ספרי) שאמרו משה שהיה קרוב לשמים אומר האזינו השמים וגו' ישעיה שהיה רחוק מן השמים אומר (א' ב') שמעו שמים ע"כ, ולדבריהם נתישבו קצת מהדקדוקים לא פלס, וחוצ מדרפם נראה לומר, וקדם נשפיל על דבר משמעות תבת האזינו, והנה היא סובלת שני דרכים, אחד הטה און, והשני תאזין אונן, לדרך הראשון יגיד שהשומע רחוק וצריך להטות אונן כדי שיוכל לשמע שבכל הטיית אונן אינו יכול לשמע, ולדרך השני יגיד שכל כך און השומע קרובה למשמיע שלזה אומר האזן, ודרך זה בו בחרו חז"ל, וכיון שהמלה סובלת גם כן דרך ראשון ואין הכרח אנו גלף בו וכוה יתישבו כל הדקדוקים על נכון, והגם שקדמונינו בחרו דרך אחר, כבר אמרנו שש' פנים לתורה, ובענין האגדה יכולים לפרש הגם שיהיה הפרוש מנגד לדבריהם כל שאין הנגוד בדבר הלכה, ומה גם שיש לנו להסביל

(ב) יֵעָרֵף בַּמָּטָר לִקְחֵי תֹזֶל בַּטָּל אֶמְרָתִי בְשָׁעֵירָם עָלַי – דָּשָׂא וּכְרִיבִים עָלַי-עֵשֶׂב:

בַּיָּבֶסֶם בַּמָּטָר אֵלֶּכְנִי יִתְקַבֵּל כְּטָל
מִיָּמִי כְרוּחִי מִטָּרָא דְנִשְׁבִּין עַל דְּתָהָא
וּכְרִיסִי מִלְקוּשָׁא דִּי עַל עֵשֶׂב:

כ"ו – יֵעָרֵף בַּמָּטָר • זו היא העדות שתעידו, שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם, במטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי), כאשר יערפו השמים טל ומטר. יֵעָרֵף • לשון נטיף, וכן (תהלים סה) "יִרְעֲפוּן דִּשָּׁן", (לקמן לב) "יֵעָרְפוּ טָל". תֹּזֶל בַּטָּל • (ספרי) שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות (ספרים אחרים: יש עצבים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין. בְּשָׁעֵירָם • לשון רוח סערה, כתרגומו: 'כְּרוּחִי מִטָּרָא', מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן. וּכְרִיבִים • טפי מטר. וְנִרְאָה לִי עַל שֵׁם שְׂוִירָה כַּחַץ נִקְרָא רִיבִי, כִּמְהָ דְּאֵת אָמֵר: (בראשית כא) "רוּבָה קִשְׁתִּי". דָּשָׂא • ארברי"ן (גראווגויס), עטיפת הארץ מכסה בירק. עֵשֶׂב • קלח אחד קרוי עֵשֶׂב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עֵשֶׂב. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

תקנו והעמדה מה שעשה המטר כמו שהיא תורה שבעל פה לתורה שבכתב: עוד ירצה על דרך אומנם אנשי אמת (באר היטב א"ח סי' רל"ח בשם האר"ז) כי מצות עסק תורה שבכתב אינה אלא ביום ולא בלילה, וכן אמרו בבביתא (מדרש תהלים) שמשנה באותן מ' יום שהיה אצל ה' היה מפיר בין היום ללילה מהלמוד שהיה ה' מלמדו כשהיה מלמדו משנה היה יודע שהוא לילה, ויש טעם בדבר שאין למוד מקרא בלילה:

ולזה כנה תורה שבכתב למטר שאינו תמיד אלא בימות הגשמים אבל לא בימות החמה, וצא ולמד מה שארע לרבא (תענית כ"ד:) על שהטריח להוריד גשמים שלא בעתם, כמו כן המקרא הוא דוקא בזמנו המובל לו יום ולא לילה, ודמה תורה שבעל פה לטל כמו שהטל לא מפסיק קצין וחורף יומם ולילה כמו כן תורה שבעל פה אין לה זמן שאינו זמנה, ואל תקשה שהטל נפריחו השמש כי אין המניעה מצד הטל:

בשעירם וגו'. יתבאר על דרך אומנם בבביתא (מדרש משלי י') אמר רבי ישמעאל כשמעמידין את האדם בדין אם יש בידו מקרא שואלין ממנו למה לא שנה ואם יש בידו משנה שואלין ממנו תלמוד וכן על זה הדרך, הנה מעמק דברי הבביתא מוכיחים הדברים שמי שיש בידו מקרא אין שואלין ממנו מעשה מרובה אלא מדרגה אחת כפי יכולתו יותר ממה שטרח שעליו היה לטרח גדר למעלה

כמו כן צריכין הם ללמד תורה, וזה שיעור הכתוב נטיף כמו שאני מטיף המטר לקחי, וכאלו אמר יערף לקחי במטר, שאין הקדוש ברוך הוא שואל מהאדם ללמד תורה עד שמכין לו כדי פרנסתו, וממוצא דבר אתה למד שאם לא נטיפו מפיהם טפי תורה אין חפץ ה' לתת מטר, והוא מה שפרשנו במאמר התנא אם אין קמח אין תורה פרוש אם ראית שאין קמח דע שאין תורה, וטעם שכנה ללמוד תורה לשון זה יערף, לדמות למעשה המטר שהוא מטיף:

עוד ירמוז כי בדרך שהמטר מניעתו תסובב מיתה להאדם כמו כן מניעת התורה תערפנו, על דרך אומרו (ישעי' א') אם תאבו וגו' ואם תמאנו וגו' חרב וגו', וכפל לומר במלות שונות לקחי אמרתי, כנגד שני תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כנגד תורה שבכתב אמר לקחי שה' נתנה מידו ליד משה כתובה באצבע אלהים, והגם שלא נתן אלא עשרת הדברות, בהם כלולים כל מה שכתוב בספר התורה כמאמרם ז"ל (במד"ר פ"א):

וכנגד תורה שבעל פה אמר אמרתי שהם דברים שנמסרו במאמר פה אל פה, וכנה לתורה שבכתב מטר ולתורה שבעל פה טל, לפי שהתורה שבכתב היא העקר ויסוד כל דבר, ותורה שבעל פה הם תקונים ודקדוקים שאינם מפרשים בה אלא נרמזים, והוא ענין שלקח הכתוב בדמיונה שדמה תורה שבכתב למטר שהוא יסוד ועקר הכל, ותורה שבעל פה לטל שהוא

עוד ירמוז אם יאזינו דברי תורה אז יהיו נקראים שמים, והוא אומרו האזינו בזה אתם נחשבים שמים, על דרך אומרו (תהלים פ"ב) אני אמרתי אלהים אתם, וכמו שהארכנו בפרשת בראשית (י' ג') שעל ידי מעשה הצדיקים גם החמר מהפכים אותו ועושים אותו צורה, ועל ידי מעשה הרשעים מהפכים הצורה לחמר, וכבר אמרנו כי הצורה תתיחס בשם שמים והחמר יתיחס בשם ארץ, ואומרו ואדברה פרוש לא בשעת הטובה לבד תאזינו אלא אפילו בשעה שיידבר קשות בתוכחות על עון צריכין להאזין:

ואומרו ותשמע הארץ וגו' פרוש שאפילו אחר פרידת הנפש מהגוף ותשאר בחי' הארץ לבדה אף על פי כן תשמע הארץ אמרי פי, פרוש על דרך אומנם בספר הזהר (ד"ח בראשית כ') וזה לשונו צאינה וראינה וגו' עתידה פת קול לאתערך בכל ציינא וציינא בבתי קברים ואמרת צאינה וראינה פוקו מתחת בלאותא דעפרא ואתערעו משנתכון בנות ציון כמא דאתא אמר מה הציון הלז ע"כ, הוא המאמר שמבטיח ה' לצדיקים שישמע גופם אחר שיהיה בארץ, והוא אומרו ותשמע הארץ אמרי פי, וממוצא דבר אתה למד שמי שלא יאזין דבר ה' לא ישמע גופו השוכן בארץ את קול הכרוז ההוא ולא יהיה עפרו ננער:

(ב) יֵעָרֵף בַּמָּטָר לִקְחֵי תֹזֶל בַּטָּל אֶמְרָתִי בְשָׁעֵירָם עָלַי – דָּשָׂא וּכְרִיבִים עָלַי-עֵשֶׂב: אומנם ז"ל (אבות פ"ג) אם אין קמח אין תורה וכו', כיון הפתוב במאמר זה כי כמו שה' נותן מטר לזון ולפרנס

גארי בשמא דיי אנא מצלי הבו רבותא
קדם אלהנא:

(ג) כי שם יהוה אקרא הבו גדל לאלהינו:

כ"ו • כי שם ה' אקרא • הרי 'כי' משמש בלשון 'פאשר', כמו (ויקרא כג): "כי תבואו אל הארץ", כשאקרא ואזכר שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו וברכו שמו. מפאן אמרו שעונין: "ברוך שם כבוד מלכותו", אחר ברכה שבמקדש (תענית

טו) • אור החיים

ד תקיפא דשלמין עובדוהי ארי כל ארחתה
דינא אלהא מהימנא דמן קדמוהי עולה לא
נפק דמן קדם זבי וקשיט הוא:

(ד) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה
ואין עול צדיק וישר הוא:

כ"ו • הצור תמים פעלו • אף על פי שהוא חזק, כשמביא פרענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא כי אם בדין, כי תמים פעלו. אל אמונה • לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא, ואף על פי שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו. ואין עול • אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה. צדיק וישר הוא • הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם. צדיק מפי הבריות, וישר הוא וראוי להצדיקו. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

גסה אכול ושכוע והותר פיעודים
שנאמרו ללומדי תורה ונהפך הוא,
לא מפני זה יבעט ותולד בו ח"ו
מינות אלא יצדיק הדין עליו ויאמר
ה' אמת ודינו דין אמת, והוא אומר
הצור פרוש לשון תקף וחזק וזה יגיד
אל יד ה' הרודה באדם אף על פי כן
תצדיק ותאמר תמים פעלו, זה כנגד
מה שרואה את שדרכו למדד בגסה
של טובה ומדדו בדקה, וגמר אמר
כי כל דרכיו משפט כלל בזה גם את
שדרכו למדד טובה בדקה ומדדו לו
בגסה, כי כל דרכיו משפט כי לא
הביא יסורין על הצדיק עד שנתחייב
בהם ולא הביא טובה על הרשעים
אלא אם וכו' לה כפי מעשיהם:

וגמר אמר אל אמונה וגו' ואמרו
רבותינו ז"ל (ספרי) אל אמונה
לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא
ואין עול לשלם לרשעים צדקתם
בעולם הזה, והכונה במאמר זה על
פי דבריהם שאמרו (מדרש תהלים ד')
בפסוק נתת שמחה בלבי מעת דגנם
ותירושם רבו שאמר דוד כי מעת
שראה שלות הרשעים נשא קל וחמר
בעצמו ומה לאלו שהם עוברי רצונו
כך וכו', והוא אומר אל אמונה פרוש
יצדיק הצדיק אמונת שברו בה'
כשיראה מדת ואין עול שהוא שכר
הרשעים שבעולם הזה על מעוט
זכותם:

צדיק וישר הוא. פרוש כי האדון ה'

התורה של ישראל אליו ואמר אקרא
והבן:

עוד ירצה אומר כי שם ה' וגו' נתינת
טעם להנאמר אחר כך שהוא הבו
גדל לאלהינו, והוא על דרך מה שאמרו
ז"ל (ילקוט נח ס"ב) בפסוק (תהלים כ"ב)
ישב תהלות ישראל שלא ישב ה' על
כסא תהלות עד שאמרו צבא השמים
ברוך ה' אלהי ישראל ולא היה לו
נחת רוח כשאמרו לו אלהי שמים
וארץ ואלהי המלאכים, ולזה בא דברו
הטוב כאן ואמר הבו גדל ומעלה
לדבר זה שאינו חפץ לקרא אלא
אלהינו, והוא אומר לאלהינו כי
באמצעות שקוראים בתורה שהוא שם
ה', והוא אומר כי שם ה' אקרא בזה
כשמשבחין העליונים ואומרים ברוך
ה' אלהי ישראל שכח זה יש בו גדלה
ושבח, מה שאין כן כשאין ישראל
עוסקים בתורה ואומרים המלאכים
ברוך ה' אלהי ישראל שכח זה גרוע
מאד משה משה וישתקע הדבר שהרי
הם מכחישים חס ושלום כשאין
עוסקין בתורתו שבאמצעותה יחס
אלהותו עלינו, ורבותינו ז"ל דרשו
הרבה דרשות (ספרי) וכפטיש וגו':

(ד) הצור תמים פעלו. פרוש לפי שקדם
ואמר שעסק התורה יסובב טל
ומטר, לזה העיר שאם האדם עסק
בתורה ומזונותיו קשים ולחם אין, או
שרואה אדם שאין עליו על תורה
ומואס בלומדיה ומודדו לו במדה

מזו, והוא אומר כשעירים וגו' וכרביים
וגו' פרוש כשעור שמיטרי ה' טפין
קטנים על הדשא שהוא קטן וכרביים
שהם טפין גדולים ועבים עלי עשב
שהוא גדול שיכול לסבל בדמיון זה
מצוות התורה כל אחד כפי כח שיכול
להשיג, ויש בזה להקל ולהחמיר להקל
על מי שאינו יכול להשיג יותר,
ולחמיר על מי שיכול הרבה
ששואלין ממנו הכל ואפלו מעשה
מרכבה:

(ג) כי שם ה' אקרא. הכונה כי הדבר
אשר אליו יבנו במאמרינו הוא שם
ה' על דרך אומרים ז"ל (זהר ח"ג צ"ח):
כל התורה כלה שמוחיו של הקב"ה,
ועליה הוא אומר יצרף כמטר לקחי
שהיא התורה שהיא שמו יתברך ופרש
אקרא מלשון יקר:

עוד רמז שהגם שתלה להם עסק
התורה בטל ומטר לא תהיה
הכונה בלמוד על זה, אלא לקרות
בספר תורת ה', והוא אומר כי פרוש
יהיה טעם שם ה' אקרא פרוש לקרות
בתורתו שהיא שמו יתברך כדי שיתן
גדל לאלהינו, וזו תפארת תורה לשמה
לגדל ולפאר שם כבודו, ואמרו אקרא
הוא מה שיעשה כל אחד מהם, או
על דרך אומרים ז"ל (זהר ח"ג רע"ג)
שנפשות כל עוסקי תורה הם ניצוצי
משה ולא דור המדבר לבד אלא עד
סוף כל הדורות כל העוסק בתורה
ברוך הוא במשה, ולזה כנה עסק

(ה) שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִי מוֹמָם דּוֹר עֲקָשׁ וּפְתִלְתָּל:

הַחֲבִילוּ לְהוֹן לֹא לֵה בְּנֵי דִי פִלְחוּ
לְטַעֲמָתָא דְרָא דְאַשְׁנִי עוֹבְדוֹהִי וְאַשְׁתַּנִּי:

כס"י שַׁחַת לוֹ וְגו' • בְּתַרְגוּמוֹ: חֲבִילוּ לְהוֹן וְלֹא לֵיה. בְּנֵי מוֹמָם •

בְּנֵי הִי, וְהַשְׁחָתָה שֶׁהַשְׁחִיתוּ הִיא מוֹמָם. בְּנֵי מוֹמָם • מוֹמָם שֶׁל בְּנֵי הִי וְלֹא מוֹמוֹ. דּוֹר עֲקָשׁ • עָקוּם וּמַעֲקָל, כְּמוֹ: (מִיכָה ג) "וְאֵת כָּל הַיְשָׁרָה עֲקָשׁוּ", וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה: 'חֲלָדָה שְׁשֻׁנִּיה עֲקוּמוֹת וְעֲקוּשׁוֹת'. וּפְתִלְתָּל • אַנטורטיליי"ש (פערדורעט, פערוויקקעט), בְּפִתִּיל הֵזָה שְׁגוּדְלִין אוֹתוֹ וּמְקִיפִין אוֹתוֹ סְבִיבוֹת הַגְדִּיל. פְּתִלְתָּל • מִן הַתְּבוֹת הַכְּפּוֹלוֹת, כְּמוֹ: יִרְקָר, אֲדָמָד, סְחָרְחָר, סְגִלְגִל. אור החיים

(ו) הַלֵּיהוֹה תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חֶכֶם הַלּוֹא-הוּא
אֲבִיךָ קִנְיָ הוּא עֵשֶׂךָ וִיכְנִנְךָ:
וְהָא קָדָם יי אַתּוֹן גְּמִלִין דָּא עֲמָא דְקַבִּילוּ
אֲרִימָתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלָא הוּא אֲבִיךָ וְאֵת דִּי
לֵה הוּא עֲבִדְךָ וְאַתְקִנְךָ:

כס"י הַלֵּה' תִּגְמְלוּ-זֹאת • לְשׁוֹן תִּימָה, וְכִי לִפְנֵי אֲתָם מַעֲצִיבִין, שֵׁישׁ בִּידוֹ לִיפְרַע מִכֶּם, וְשֶׁהֵטִיב לָכֶם בְּכָל הַטּוֹבוֹת. עִם נָבֵל • שֶׁשָּׂכַחוּ אֶת הַעֲשׂוֹי לָהֶם. וְלֹא חֶכֶם • לְהִבִּין אֶת הַנוֹלָדוֹת, שֵׁישׁ בִּידוֹ לְהֵטִיב וּלְהִרְעֵ. הַלּוֹא-הוּא אֲבִיךָ קִנְיָ • שֶׁקִּנְיָךְ בְּקֵן הַסְּלָעִים וּבְאֶרֶץ חֲזָקָה, שֶׁתִּקְנֶךָ בְּכָל מִינֵי תִקְנָה. הוּא עֵשֶׂךָ • אִמָּה בְּאֻמוֹת. וִיכְנִנְךָ • אַחֲרֵי כֵן בְּכָל מִינֵי בְּסִיס וְכֵן, מִכֶּם כְּהִנִּים, מִכֶּם נְבִיאִים וּמִכֶּם מַלְכִּים, כִּכְךָ שֶׁהִכָּל תְּלוֹי בּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 65)

הַלֵּה' תִּגְמְלוּ זֹאת (לב, ו) הָאֵת ה"א שֶׁל תִּבְתַּת הַלֵּה', שֶׁהִיא תִּבְתָּה שֶׁל אוֹת אַחַת, מוֹרָה עַל אַחְדוֹת. וְאוֹת זוֹ מוֹפִיעָה בְּהַקְשָׁר שְׁלִילִי דוֹקָא (עִם נָבֵל וְלֹא חֶכֶם), כִּי הַכְּנָה הִיא לַפֻּעַל אַחְדוֹת בְּמָקוֹם שֶׁל הַתַּחֲלָקוֹת דוֹקָא. וְכִידוּעַ, שֶׁתַּחֲלִית הַכְּנָה שֶׁל בְּרִיאוֹת הָעוֹלָם הִיא לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים, כְּלוּמֹר: שֶׁהַתַּחֲתוֹנִים כְּפִי שֶׁהֵם בְּמַצֵּב שֶׁל תַּחֲתוֹנִים (לֹא כְּפִי שֶׁמַּתְעִלִּים לְעִלְיוֹנִים) יִהְיֶה דִירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

לְכַד, דְּכַרִּי הַתּוֹרָה תִּשִּׁים הַמַּעֲשִׂים
לְמִישׁוֹר, וּמִי גֵרָם לָזֶה שֶׁנִּשְׁחַת הִיּוֹתוֹ
עֲקָשׁ וּפְתִלְתָּל פְּרוּשׁ מִתְחַזֵּק בְּעֲקָשׁוֹתוֹ,
כְּאֲשֶׁר עֲיִנָּנו רֹאוֹת בְּדוֹרוֹת הִלְלוּ מִינֵי
אֲפִיקוֹרְסוֹת דֶּרֶךְ עֲקָשׁ וּכְשֶׁאֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל
עֲקָשׁוֹתֵיהֶם הֵם מִתְחַזְּקִים בְּאֶרְחוֹת
עֲקָשִׁים קָשִׁים, וְזֶה אֲבָדֵן מוֹלָדֵת בֵּית:
(ו) הַלֵּה' תִּגְמְלוּ זֹאת. אָמַר לְשׁוֹן גְּמוּל
לְהַעֲזִיר שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁיִּגְמְלוּהוּ טוֹבוֹת
כְּעַל כָּל אֲשֶׁר גְּמָלָם הֵנָּה הֵם מְשַׁלְּמִים
רָעָה תַּחַת טוֹבָה, וְאוֹמְרוֹ עִם נָבֵל וְלֹא
חֶכֶם וְאִין חֶכֶם הַפְּכִיּוֹת הַנָּבֵל, לוֹמַר
שֶׁהֵגֵם שִׁיחִיו עִם נָבֵל מְטַבֵּעַם אִם הִי
חֶכְמִים לֹא הִי נְכִלִּים עִם ה', כִּי הַנָּבֵל
יִכִּיר שְׁחוּשֶׁךְ מִיִּשְׂרָאֵל לְמַחֲסוֹר וְלֹא
יִהְיֶה נָבֵל:

וְהוּא מֵה שֶׁגָּמַר אָמַר הַלּוֹא הוּא אֲבִיךָ
וְגו', סִדֵּר ד' חֲלָלוֹת, א' שֶׁהוּא
בְּרָא אֶת הָאָדָם וְכִנְגַּד זֶה אָמַר הוּא
אֲבִיךָ, שְׁנִית שֶׁקָּנָה אוֹתָנוּ לְעֲבָדִים בְּמָה
שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִיַּד פְּרָעָה וְהִחְיָה אוֹתָנוּ
בְּמִדְבָּר וְהִבִּיא אוֹתָנוּ לְאֶרֶץ מְלָאָה כָּל
טוֹב וְכִנְגַּד זֶה אָמַר קִנְיָ, ג' שֶׁתִּקְנֶן
אוֹתָנוּ תִּקְוִן מַעֲלָה וְרָם בְּתַת שְׂכִינָתוֹ
בְּתוֹכָנוּ וְנִבָּא אוֹתָנוּ, וְזֶה תִּקְוִן גְּדוֹל

פְּסוּק וְעֵשֶׂת הַיִּשְׂרָאֵל וְהַטּוֹב (לְעִיל ו' י"ח):
(ה) שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִי. פְּרוּשׁ כְּשֶׁמִּשְׁחִיתִים
דְּרָכָם גּוֹרְמִים רָעָה לְעַצְמָם, וְזֶה
רָעָה גּוֹרְמִים לֹא בָּנִי פְּרוּשׁ שְׂאִינָם
נִקְרָאִים בְּנֵי אֵל חִי בְּאֻמָּרָם ז"ל (כ"ב
) כְּשִׁישְׁרָאֵל הוֹלְכִים בְּדוֹכּוֹ שֶׁל מָקוֹם
נִקְרָאִים בְּנִים וּכְשֶׁאִין הוֹלְכִים וְכו' וְכו'
נִקְרָאִים עֲבָדִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ שַׁחַת לוֹ
שֶׁלֹּא יִקְרָאוּ בְּנֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, וְאוֹמְרוֹ מוֹמָם לְפִי שֵׁישׁ מָקוֹם
לוֹמַר סוֹף סוֹף יִגְיעַ הַדָּבָר לְאֵב מוֹם
הַבְּנִים ח"ו, לָזֶה אָמַר מוֹמָם פְּרוּשׁ
הַמוֹם מִהֶם בָּא לֹא מֵאֲבִינוּ כִּי הוּא
בְּרָא אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל, וְכִמְאֲמַר הַנְּבִיא
(יִשְׁעִי ה') כִּרְם הִיָּה וְגו' וְיַעֲזֹקְהוּ
וְיִסְקְלֵהוּ וְיִטְעֵהוּ שֶׁרָק וְגו' וְיִקְוִן לַעֲשׂוֹת
עֲנָבִים וְגו', וְהוּא אוֹמְרוֹ מוֹמָם פְּרוּשׁ
הַמוֹם מִהֶם בָּא, וּפְרוּשׁ מוֹם עַל דֶּרֶךְ
אוֹמָרָם ז"ל (סוֹטָה ג) אִין אָדָם עוֹבֵר
עֲבָרָה אֲלֵא אִם כֵּן נִכְנָסָה בּוֹ רוּחַ
שְׁטוּת, שֶׁהוּא רוּחַ רָעָה וְהִיא תִקְרָא
מוֹם בְּסוֹד אוֹמְרוֹ (לְעִיל ט"ו) מוֹם רָע,
וְהַמַּשְׁכַּת חֶלֶק זֶה הִרְעֵ אִינוּ אֲלֵא מִצַּד
מַעֲשֵׂה הָאָדָם:

דּוֹר עֲקָשׁ וּפְתִלְתָּל וְגו'. שֶׁאִם יִהְיֶה עֲקָשׁ

צָבָאוֹת בְּרָא הָעוֹלָם בְּמַשְׁפָּט דְּכִתִּיב
(מִשְׁלִי כ"ט) בְּמַשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, וְאָמַר
ז"ל (תַּחֲוֹמָא שׁוֹפְטִים) שֶׁנִּשְׁבַּע ה' שִׁיעֲמַד
הָעוֹלָם עַל הַמַּשְׁפָּט, אֲבָל מַצִּינוּ לוֹ
י"ג מִדּוֹת שֶׁכֵּלֶם רַחֲמִים, וְאִם נִשְׁבַּע
עַל הַמַּשְׁפָּט מֵה מָקוֹם לְרַחֲמִים, אֲבָן
הַסֵּדֶר הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי מִתְחַלֶּה
כְּשִׁישׁוֹב עַל הַמַּשְׁפָּט הוּא מַעֲמִיד
הַמַּשְׁפָּט עַל תְּלוֹ וּכְשֶׁבָא לְהַשְׁתַּלֵּם
מִתְרַצָּה בְּרַחֲמִים וּמִתְפַּסֵּס בְּתַחֲתוֹנִים,
וְהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים קמ"ה) צִדִּיק
ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְחִסִּיד בְּכָל מַעֲשָׂיו
פְּרוּשׁ כְּשֶׁהוּא בָא לְהַדְרִיף דְּבַר הוּא
מְדַרְכּוֹ עַל קו הַדִּין, אֲבָל בְּמַעֲשָׂיו
פְּרוּשׁ בְּשִׁעַת מַעֲשֵׂה כְּשֶׁבָא אָדָם
וּמִתְחַנֵּן אֶל רַחוּם וְחַנוּן יִרְמִיָּהוּ, וְהוּא
אוֹמְרוֹ צִדִּיק וְיִשְׂרָאֵל הוּא פְּרוּשׁ צִדִּיק
עַל קו הַדִּין, וּכְפְּרוּשׁ רַש"י בְּמָה
שֶׁאָמַר בְּגִמְרָא (ע"ז ו') וְדִלְמָא נַח
טְרַפָּה הוּא וּמִתְרַץ תָּמִים כְּתִיב בִּיה
וּמִקְשׁוֹ וְדִלְמָא צִדִּיק בְּדְרָכָיו תָּמִים
בְּמַעֲשָׂיו וּפְרִישׁ (רַש"י) צִדִּיק בְּדְרָכָיו
עַל פִּי הַדִּין וְכו', וְזֶה בְּתַחֲלָה אֲבָל
אַחֵר כִּכְךָ וְיִשְׂרָאֵל פְּרוּשׁ יִשְׂרָאֵל לְפָנִים מִשׁוֹרֵת
הַדִּין בְּאֻמָּרָם ז"ל (כ"מ ט"ז) בְּפְרוּשׁ

♦ יום שני כ"ז אלול ♦

(ו) זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביך ויגדך
וקניך ויאמרו לך:

ה"י זכר ימות עולם • מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו. בינו שנות דר-דר • דור אנוש, שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפו. דבר אחר: לא נתתם לבבכם על שעבר. בינו שנות דר-דר • להפיר להבא, שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא. שאל אביך • אלו הנביאים שנקראו אבות, כמו שנקרא באליהו: (מלכים ב) "אבי אבי רכב ישראל". זקניך • (קידושין לב) אלו החכמים. ויאמרו לך • הראשונות. אור החיים

(ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולת עמים
למספר בני ישראל:

ח באחסנא עלאה עממיא בפרשותיה בני
אנשא קיים תחומי עממיא למגן בני
ישראל:

ה"י בהנחל עליון גוים • כשהנחיל הקדוש ברוך הוא למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפו. בהפרידו בני אדם • כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן, אלא "יצב גבולות עמים", קימם ולא אבדם. למספר בני ישראל • בשביל מספר בני ישראל, שעתידין לצאת מבני שם, ולמספר שבטים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים שבטים לשון.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שמחת תורה תשס"ו – תורת מנחם התוודעויות יג עמ' 83)

יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (לב, ח) הקשר בין בני ישראל לגבולות עמים הוא, שעל בני ישראל לברר את ארצות העמים, הינו את כל העולם. כיצד עושים זאת? – על ידי זה ש"אחד מכס גולה לברבריא . . דומה כמי שגליתם כלכם". זהו שאמרו רז"ל "צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזרן לבין האמות": אין צורך שכל בני ישראל יגיעו לכל מקום בעולם, אלא די ביהודי אחד ("אחד מכס"). ולפעמים, כאשר יהודי נמצא בפנה שוממה, מתעברת בו נשמת צדיק, ואפילו נשמות האבות ומשה רבנו, כדי שייכל לברר את המקום ההוא. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הראשון, אילן הרע הוא ס"מ אדם בליעל, וכשחטא אדם הראשון ונתערב רע בטוב חזרו להיות יוצאים מהלדת אדם הראשון גם נפשות רעות עד שיצאה נפש אחת טהורה שבה כלולות כל הנשמות הקדושות ונתפרר האילן הטוב מחדש וזה הוא יעקב אבינו עליו השלום, ולזה אמרו (ב"מ פ"ד) שפריה דיעקב אבינו מעין שפריה דאדם קדמא וזהו הדיבורים: ואילן זה יש בו ע' ענפים והם ע' נפש שירדו למצרים, ואשר על כן כאשר הפריד ה' האמות הציב גבולם למספר בני ישראל עשה מהם ע' כנגד ע' ענפי הקדשה:

והכוונה בזה כדי שתהיה כל בחינה ובחינה של כל ענף מענפי הקדשה מושלת על שכנגדה בחלק הרע, וזה סוד (משלי ה') רגליה ירדות מות, שרגלים של הקדשה דורכים על ראשי הקלפה, ונמצאים ענפי יעקב

תקנו עליון שפרשנו בו שנתן שכנתו בתוכנו ונבא אותנו אמר שאל אביך ויגדך אביך הם הנביאים, וכן פרשה רבותינו ז"ל (ספרי), וכנגד ויכנגד שפרשנוה על הננות עולם הבא אמר זקניך ויאמרו לך פרוש הם חכמי ישראל המפירים בהכנת הדבר והמשג לעולם הבא הם יאמרו לך:

(ח) בהנחל עליון גוים. פרוש כשהנחיל ה' ב"ה את הגוים לשירי מעלה זה יגיד אשר הם פחותים אצלו אשר לא רצה שיתכנו לשמו ונתנם לשירי מעלה: בהפרידו בני אדם. פרוש שלא מסר ה' כל האמות ביד שר אחד אלא הפרידם ונתן חלק לכל שר ושר, ואפן החלקה שעשה בהם כשיצב גבולם היתה למספר בני ישראל, פרוש יש לך לדעת כי כל מעשה ה' עשה זה לעמת זה וטוב ורע וכל נפשות שבנבראים נטעם ה' מב' אילנות אילן א' טוב וא' רע, אילן הטוב הוא אדם

שעשה אותנו כלי ראוי לקבל הנבואה, וכנגד זה אמר עשך פרוש מעשה חדש מלבד הפריאה הרמוזה במאמר אביך, ד' שתפן אותנו התכוננות הנצחי לזכות בו חיי עולם הבא שהוא העקר, והפננה בכל זה הוא שאין הנבל עושה נבלה עם גדר זה אם לא לצד היותו סכל והוא אומר נבל ולא חכם:

(ז) זכר ימות עולם. אמר ד' חלקות כנגד ד' דברים שאמר בפסוק שלפני זה, כנגד אומרו הלא הוא אביך שרמו בו שהוא הבורא אמר זכר ימות עולם שהם ששת ימי בראשית שם ימצא פי הוא היצר הוא הבורא, וכנגד אומרו קנף שרמו ליציאת מצרים ושאר הטובות שבהם קנה אותנו אמר בינו שנות דר ודר שיתבונן במה שפעל ה' בשנים של ב' דורות שהם דור היוצא ממצרים ודור רביעי הנכנס לארץ ובהם יכיר מעשיו יתברך לעם ישראל שבהם קנף, וכנגד אומרו עשך שהוא

(ט) כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו:

ט ארי חלקא דני עמה יעקב עדב אחסנתה:

כ"ז כי חלק ה' עמו • למה כל זאת? לפי שהיה חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת. ומי הוא חלקו? עמו, ומי הוא עמו? • יעקב חבל נחלתו • והוא השלישי באבות, המשלש בשלש זכיות: זכות אבי, וזכות אביו, וזכותו, הרי שלש, כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים. והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק.

(י) ומצאנו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסכבנהו יבוננהו יצרנהו פאישון עינו:

י ספיק צרביהון בארעא מדברא ובית צחנא אחר די לית מיא אשננון סחור סחור לשכנתה אלפנון פתגמי אוריתא נטרנון כבכת עיניהון:

כ"י ומצאנו בארץ מדבר • אותם מצא לו נאמנים בארץ מדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועלו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר: (לקמן ל) "וירח משעיר למו, הופיע מהר פארן". ובתהו ילל ישמן • ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים ובנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה: 'היאך נצא למדברות, מקום ציה ושממון'? כענין שנאמר: (ירמיה ב) "לכתף אחרי במדבר". יסכבנהו • שם סכבם והקיפם בעננים וסכבם בדגלים לארבע רוחות, וסכבם בתחתית ההר, שכפחו עליהם כגיגית. יבוננהו • שם, בתורה ובינה. יצרנהו • מנחש, שרף, ועקרב ומן העובדי פוכבים. פאישון עינו • הוא השחור שבעין שהמאור יוצא הימנו. ואונקלוס תרגם: "ומצאנו", "ספיקהו כל צרכו במדבר", כמו: (במדבר יא) "ומצא להם", (יהושע י) "לא ימצא לנו ההר". יסכבנהו • 'אשננון סחור סחור לשכנתה', אהל מועד באמצע וארבעה דגלים לר' רוחות. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

תמיד, והפונה בזה שהוציאם ממקום הרע שהוא שלא נטמעו שם עוד שבאותו מקום עצמו כשהיה מביא ה' המפות על מצרים היה שומר אותם, על דרך אומרו (שמות ט' ו) וממקנה ישראל וגו', בארץ גשן וגו' (שם כ"ו) ולכל בני ישראל היה אור וגו' (שם כ"ג) ולא יתן הפשחית וגו' (שם כ"ב) והוא אומרו יסכבנהו:

ואמרו יבוננהו פרוש על די שוננון להם תורה שהיא מקור הבינה שבזה יצרנהו פאישון עינו על דרך אומרו (משלי ב) תבונה תנצרכה, ואמרו פאישון עינו כמאמר הנביא (זכריה ב') כל הנוגע בכם כנוגע בכבת עינו והפונה בזה כדרך שאין העין סובלת נגיעת אצבע האדם בה, והשעם לצד כי גוף האצבע עכור והעין זכה ואין הרוחני סובל הגשמי, והוא סוד מאמר הרשב"י (זהר ח"ב ריא): שאמר וי לה לנשמתא דסכלא אשא נכראה, פרוש האש שבו נכנסת להענישה היא אש נכריה בערך אש הנשמה, ולזה תמצא שם שגפוש הצדיק תטבל באש הנקרא נהר דינור פרוש בעוד שלא נתחזק האש ולא נגשם שבזה לא יצטערו והבן סודן של דברים:

מהנפש למקום שממנו חצבה יכריתנו ה' ושוב אין לה ניקה וזו היא מיתה רח"ל, ובצדיקים נאמר (דברים יד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגו', והוא אומרו חבל נחלתו והבן:

(י) ומצאנו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסכבנהו יבוננהו יצרנהו פאישון עינו: כי יכון הכתוב על דרך אומרו ז"ל (פסחים ק"ט). לא יצאו ישראל ממצרים עד שעשאוהו כמצלה שאין בה דגים כו', ואמרו עוד, (לקוטי תורה ונר) שאם היו ישראל מתעבבין במצרים היו נטמעים שם לצד לעולם כי היו נכנסים בנ' שצרי טמאה, לזה אמר ומצאנו בארץ שהיא מדבר פרוש חרבה ואין בה ממש, ולזה לא אמר ומצאנו במדבר אלא בארץ מדבר והבן:

ואמר עוד שמלכד שהארץ מדבר מבלי ניצוץ קדשה אלא שהוא תהו ילל ישמן פרוש מלאה טנפת וטמאה, ותמצא שאמרו בזהר (ח"א ט"ז) כי תהו הוא בחינת קלפה אחת וכמו כן ילל ישימון שהם בחינת הרע, שהמקום משלל מהטוב ומכלל מהרע, ולזה ה' סכבו פרוש לשון שמירה, ואמר לשון עתיד לומר שאותה שמירה שעשה לו לא נעדרה ועודנה תהיה

שולטים ומולכים על האמות, ואמר כי חלק ה' עמו פרוש טעם לזה, להיות שהאמה אשר פחר לו ה' שיהיה הוא המושל עליה הם ישראל לזה נתבון ה' והמליך ונשא את בני ישראל על כל האמות ובזה פאשר הוא מולך על ישראל הנה הוא מולך על כל העולם כולו, ואמרו חלק ה' עמו יכון אל ישראל אחר שקבלו התורה שאז יקראו בשם עם ה', ואמרו יעקב חבל פרוש החבל שהוא ראש הנחלה, והוא מה שהעירותיו אליו ברמז אומרים ז"ל שפריה דיעקב כו':

עוד יכון לומר להיות שיש ב' בחינות בנשמות, יש שבאה מעולם עליון ולזה יאמר חלק ה' פרוש חלק מה' ב"ה כבכול, ויש נפשות שבאות ממקום הנקרא נחלת שדי ולזה יקרא יעקב חבל נחלתו, ודקדק לומר חבל לרמז ענן גדול אשר גלו יודעי חן כי כל נפש החיוני שבאדם יש לה חוט א' דבוק עם שרשה והוא יוצא מהנחירים ודבוק בשרשו למעלה ומשם יונקת הנפש לחיות, ועל נפש הרשע אמר הכתוב (במדבר ט"ו) הכרת תכרת וגו' פרוש שאותו השרש הדבוק

(יא) בְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוּ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ בְּנִפְיוֹ יִקְחָהוּ
יִשְׁאַהוּ עַל-אַבְרָתוֹ:
פָּרִים גִּדְפוּהִי מִקְבֵּלָהוֹן מִנְטִלָהוֹן עַל תְּקוּף
יָא בְּנֶשֶׁר דְּמַחִישׁ לְקִנְיָה עַל בְּנוּהִי מִתְחוּפָה
אַבְרָהִי:

כ"ז • בְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוּ • נהגם ברחמים ובחמלה בנשר הזה רחמני על בניו, ואינו נכנס לקנו פתאם, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו ויהא בהן כח לקבלו. יעיר קנו • יעורר בניו. על-גוזליו ירחף • אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחפף, נוגע ואינו נוגע, אף הקדוש ברוך הוא, שדי לא מצאנוהו שגיא כח, כשבא ליתן תורה, לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר: (איוב לו) "שדי לא וורח משעיר למו, הופיע מהר פאן, ואתה מרבכות קדש", (חבקוק ג) "אלה מתימן יבא", זו רוח רביעית. יפרש בנפיו יקחהו • כשבא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר: 'מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בכני', אף הקדוש ברוך הוא: (שמות יט) "ואשא אתכם על כנפי נשרים", כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום (חומים) על הים, היו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות, מיד: (שמות יד) "ויסע מלאך האלהים וגו', ויבא בין מחנה מצרים וגו'". אור החיים

(יב) יְהוָה בָּרַד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכַר:
יב יי בלחודוהי עתיד לאשריותהון בעלמא
דהוא עתיד לאתחדתא ולא יתקם קדמוהי
פלחן טעון:

כ"ח • ה' בָּרַד • ה' – בָּרַד לְכַסֵּחַ נִהְגָּם בַּמִּדְבָּר. וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכַר • לא היה כח באחד מכל אלהי העובדי כוכבים להראות כחו ולהלחם עמָה. ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לבגד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם, ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם, לפיכך צריך לישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על "זכר ימות עולם, בינו שנות דר-דר", כן עשה להם, וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכר. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

(יב) ה' בָּרַד יִנְחֵנוּ. יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ב"ר פל"ח) בפסוק (הושע ד) חבור עצבים אפרים הנח לו, כשישראל יש ביניהם אחדות אפלו עובדי עבודה זרה הנח לו, פרוש על דרך (אסתר ב) והנחה למדינות עשה, והוא אומר ה' בָּרַד פרוש כשהעם בָּרַד לשון בד ה' ינחנו, ואמרו ואין עמו אל נכר פרוש הגם שהם עובדי עבודה זרה אין ה' מחשיב לו עון זה, ומאמר אין עמו תתפרש על דרך שדרשו ז"ל (ר"ה ל:) בפסוק (יחזקאל י) דרש אין לה, מפלל שיש לה, כמו כן במה שלפנינו אמר אין עמו מפלל שיש עמו אלא שאין ה' מנסוהו על זה:

עוד ירצה על זה הדרך אימתי ה' בָּרַד ינחנו כשנגמר חלק הרע מישראל, והוא אומר ואין עמו אל נכר שהוא חלק הרע הדבוק באדם מחטא האדם והמשפיל יבין:

בגדים וכו', והוא מאמר בנשר יעיר קנו כמו כן ה' מעורר בניו, גם מעוררם כפי היכלת שיוכלו עמוד בו כאומרים ז"ל (ב"ר נ"ה) שאין ה' מנסה האדם אלא בשעור שיוכל לסבל:

ואמרו יפרש בנפיו וגו'. על דרך אומרים (ספרי דברים ג' כ"ט) מינו פשוטה לקבל שכים, שאם על ידי הערה שיעיר ה' לישראל יתעוררו לשוב בתשובה תכף ימינו פשוטה, ואמר יפרש לעתיד זה שעורה טעם שיפרש בנפיו מעקרא הוא בשביל שיקחהו לאיש ישראל החוזר בתשובה, שזולת זה לא היה פורש בנפיו, ואמרו ישארו וגו' על דרך אומרים ז"ל (זהר ח"א צ"ב) בפסוק (קהלת י) ובעל כנפים יגיד דבר, כי יש פת אחת של מלאכים שנקראים בעלי כנפים ושרותם היא שכל דבור טוב ובכרת ה' היוצאת מפי איש יהודי ישארה בנפיהם, והוא אומר ישארו על אברתו פרוש ישא הבא ממנו מהטוב:

והוא אומר כאן באישון עינו כי הם רוחניים וכל חוץ מהם גשמי ולזה ירעו וישחיתו בהם אפלו נגיעת העכור כמו שירע נגיעת יד באישון עין, וזה היה אחר שהנחילים התורה, ולזה קדם לומר יבונהו ואחר כך אמר יצרנהו באישון עינו, והוא טעם מצוות לא תעשה והבן:

עוד ירצה אומר יבונהו יצרנהו. על דרך אומרים ז"ל במסכת שבת (ברכות נ"ד:) ג' צריכין שמירה וא' מהם הוא תלמיד חכם, והטעם לפי שהמזיקין מתקנאים ממעלת בן תורה ומתגזרים בו, לזה אמר יבונהו פרוש יתן לו התורה שנקראת תבונה לזה קל עליו לשמרו כאמרו יצרנהו וגו': (יא) בנשר יעיר קנו. וז"ל (ספרי דרשו מה שדרשו בו, וחזן מדבריהם יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ויק"ר פ"ז) כי כשישראל עובדים רצונו אין בעל הדין נוגע בנפשות תחלה אלא מתחיל להעירו בנגעי בתים אחר כך בנגעי

♦ יום שלישי כ"ח אלול ♦

(יג) יִרְכְּבֵהוּ עַל-בָּמְתִי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שָׂדֵי וַיִּנְקְהוּ
דָּבָשׁ מִפֶּלַע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר:

יג אֲשִׁרְנוֹן עַל תִּקְפִּי אֶרְעָא וְאוֹכְלָנוֹן בִּזְתָּ
סְנֵאִיהוֹן וַיְהִיב לְהוֹן בִּזְתָּ שְׁלִיטִי קְרוּיִן וְנִכְסִי
יְתִבִּי בְּרַכִּין תִּקְיָפִין:

ה"י יִרְכְּבֵהוּ עַל-בָּמְתִי אֶרֶץ • כָּל הַמִּקְרָא כְּתוּבִי. יִרְכְּבֵהוּ וְגו' • עַל שֵׁם שְׂאֲרָץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת.
וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שָׂדֵי • אֵלּוּ פְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁקָלִים לְנוֹב וּלְהַתְּבָשֵׁל מִכָּל פְּרוֹת הָאֲרָצוֹת. וַיִּנְקְהוּ דָּבָשׁ מִפֶּלַע •
מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׂאֲמֵר לְבָנוֹ בְּסִיכְנִי: 'הָבָא לִי קְצִיעוֹת מִן הַחֲבִית'. הֵלֶךְ וּמָצָא הַדָּבָשׁ צָף עַל פִּיהָ, אָמַר לוֹ: 'זוֹ שֶׁל
דָּבָשׁ הִיא', אָמַר לוֹ: 'הִשְׁקַע יָדְךָ לְתוֹכָהּ וְאִתָּהּ מַעֲלָה קְצִיעוֹת מִתּוֹכָהּ' (ספרי). וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר • (מִנְחוֹת פה) אֵלּוּ
זֵיתִים שֶׁל גֹּשֶׁשׁ חֶלֶב. בָּמְתִי אֶרֶץ • לְשׁוֹן גְּבוּהָ. שָׂדֵי • לְשׁוֹן שָׂדֶה. חֲלָמִישׁ צוּר • תִּקְפוֹ וְחִזְקוֹ שֶׁל סֵלַע. כְּשֶׁאִינוֹ
דְּבוּק לַתְּבָה שֶׁלֹּא חֲרִיו נִקְוֶה 'חֲלָמִישׁ', וְכִשְׁהוּא דְּבוּק נִקְוֶה 'חֲלָמִישׁ'.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (אגרות קדש כו ענף קטז)

יִרְכְּבֵהוּ עַל בָּמְתִי אֶרֶץ (לב, יג) עַל שֵׁם שְׂאֲרָץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (רש"י) זֶה עֲתָה קִבְּלָתִי יְדִיעָה . . מוֹשׁוֹבוֹ שֶׁל מֶר
לְאֲרָצָנוּ הַקְּדוּשָׁה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁבָּא מֵאֶרֶץ הָרִים וּגְבָעוֹת, כְּמוֹ שְׂאֲמֵר, הִרִי . . אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת, זֹאת אוֹמֶרֶת שְׂשׂוּבוֹ
. . בְּיָדָי יֵשׁ בָּזָה עֲלֶיהָ כָּל הַמּוֹכְנִים, הֵן בְּגֶשֶׁם וְהֵן בְּרוּחַ, שֶׁזֶה בָּזָה תְּלוּי. וּבִפְרָט בְּנוֹגַע לַיהוּדִים, וְעַל אַחַת כְּפֹה וְכֹפֶה בְּנוֹגַע
לְגוֹי קְדוֹשׁ הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשׁ. וּבִנְתֵּר שָׂאת עַל פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת, אֲשֶׁר תִּכְלִית כָּל עֲבוֹדַת הָאָדָם הִיא הַגְּבֵרַת הַצּוּרָה עַל הַחֲמוֹר
וְהַרְוֵתָנִיּוֹת עַל הַגְּשָׁמִיּוֹת. אור החיים

(יד) חֲמַאֲת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן עִם-חֶלֶב כָּרִים וְאֵילִים בְּגִי
בִּשְׁן וְעֵתוּדִים עִם-חֶלֶב כִּלְיוֹת חֲטָה וְדָם-עֹנֵב תִּשְׁתַּהֲ-
חֶמֶר:

יד יְהִיב לְהוֹן בִּזְתָּ מִלְּכִיהוֹן וְשְׁלִיטִיהוֹן עִם
עֵתֵר וּבְרִבְיָהוֹן וְתִקְפִּיהוֹן עִמָּא דְאַרְעָהוֹן
וְאַחְסִנְתָּהוֹן עִם בִּזְתָּ חִילִיהוֹן וּמִשְׁרִיתָהוֹן
וְדָם גְּבִרְיָהוֹן אִיתְשַׁד כְּמִיָּא:

ה"י חֲמַאֲת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן • זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁנֵאֲמַר: (מלכים א ד) "עֲשֶׂהָ בָּקָר בְּרִיאִים וְעֹשִׂים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה
צֹאן". עִם-חֶלֶב כָּרִים • זֶה הָיָה בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשָּׁבָטִים, שְׁנֵאֲמַר: (עמקס ו) "וְאוֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן". חֶלֶב כִּלְיוֹת
חֲטָה • זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁנֵאֲמַר: (מלכים א ד) "וַיְהִי לְחֶם שְׁלֹמֹה וְגו'". וְדָם-עֹנֵב תִּשְׁתַּהֲ-חֶמֶר • בִּימֵי עֲשֶׂרֶת
הַשָּׁבָטִים (עמקס ו) "הַשּׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יֵין". חֲמַאֲת בָּקָר • הוּא שׁוּמָן הַנִּקְלָט מֵעַל גְּבִי הַחֶלֶב. וַחֲלָב צֹאן • חֶלֶב שֶׁל
צֹאן, וְכִשְׁהוּא דְּבוּק נִקְוֶה 'חֶלֶב' בְּחֻטָּף פֶּתַח, כְּמוֹ (שמות כג) "בְּחֶלֶב אֱמֹ". כָּרִים • כִּבְשִׂים. וְאֵילִים • כְּמִשְׁמְעוֹ.
בְּגִי-בִשְׁן • שְׁמָנִים הֵיוּ. כִּלְיוֹת חֲטָה • חֲטִים שְׁמָנִים כִּלְיוֹת, וְגִסִּין כְּכֹלִיא. וְדָם-עֹנֵב • הָיָה שׁוֹתָה עֹנֵב
וְטוֹעֵם יֵין חֲשׁוֹב. חֶמֶר • יֵין בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי. חֶמֶר • אֵין זֶה שֵׁם דְּבָר, אֲלָא לְשׁוֹן מִשְׁבַּח בְּשֵׁעַם, וּוִינוֹ"שׁ בְּלַע"ז
(וויניטש). וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלְלוֹ אַחֵר תִּרְגּוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס: 'אֲשִׁרְנוֹן עַל תִּקְפִּי אֶרְעָא וְגו'".

(טו) וַיִּשְׁמֹן יִשְׂרוֹן וַיִּבְעֹט שְׁמֹנֶת עֶבֶת פְּשִׁית וַיִּשֹׁשׁ אֱלֹהֶה
עֲשֶׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:

טו וְעֵתֵר יִשְׂרָאֵל וּבְעֵט אֲצִלָּה תִקְוֶה קִנָּא
נִכְסִין וְשִׁבְק פִּלְחִין אֱלֹהֵא דְעִבְדָּה וְאַרְגִּי
קִדָּם תִּקְיָפָא דְפָרְקָה:

ה"י עֶבֶת • לְשׁוֹן עֶבֶי. פְּשִׁית • כְּמוֹ "כִּסִּית", לְשׁוֹן: (איוב טו) "כִּי כִסָּה פָנָיו בְּחִלְבּוֹ", כְּאֵדָם שֶׁשְׁמֹן מִבְּפָנִים וּכְסָלִיו
נִכְפָּלִים מִבְּחוּץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שם) "וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלֵי כֶסֶל". פְּשִׁית • יֵשׁ לְשׁוֹן קֵל בְּלִשׁוֹן 'כְּסוּי', כְּמוֹ: (משלי יב)
"וְכִסָּה קִלּוֹן עָרוֹם", וְאֵם כֶּתֶב 'כְּשִׁית' דְּגוֹשׁ, הָיָה נִשְׁמַע כִּסִּית אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ: (איוב טו) "כִּי כִסָּה פָנָיו". וַיִּנְבֵּל
צוּר יִשְׁעָתוֹ • גְּנָהוּ וּבִזְהוּ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר: (יחזקאל ח) "אֲחֻזְרִיקָם אֶל הַיִּכָּל ה' וְגו'", אֵין נְבוֹל גְּדוֹל מִזֶּה.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

יג יִרְכְּבֵהוּ עַל בָּמְתִי וְגו'. אֵין זֶה נִמְשָׁךְ עִם הָאֲמֹר לְמַעַלָּה אֲלָא הַתְּחִלַּת עֲנָן וְנִמְשָׁךְ לְמַשָּׁה, וְגִזְרַת הַדְּבָרִים הוּא וַיִּשְׁמֹן
יִשְׂרוֹן וְגו':

(כא) הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כְּעֶסְוִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם בְּלֹא-עֵם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיֶם:

כא אנון אקניאו קדמי בלא דחלא ארגיזו
קדמי בפלחן טעון ואנא אקננון בלא עם
בעמא טפשא ארגזנון:

כז"י • קנאוני • הבעירו חמתי. בלא-אל • בדבר שאינו אלה. בלא-עם • בעובדי כוכבים שאין להם שם, כמו שְׁנָאֵמֶר: (ישעיה כג) "הן ארץ פְּשִׁידִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה", ובעשו הוא אומר: (עובדיה א) "בְּזוֹי אֶתָּה מֵאֵד". בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיֶם • אלו הפופרים, וכן הוא אומר: (תהלים יד) "אֵמֶר נָבֵל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים".

(כב) כִּי-אִשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי וַתִּיקַד עַד-שְׂאוֹל תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וַתִּלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים:

כב ארי קדום תקיף פאשא נפק מקדמי ברגו
ושאי עד שאלו עראית ואספ ארעא
ועללה ושאית עד ספי טוריא:

כז"י • קדחה • בערה. ותיקד • בכם עד היסוד. ותאכל ארץ ויבלה • ארצכם ויבולה. ותלהט • ירושלים המיסדת על ההרים, שנאמר: (שם קכה) "יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ".

(כג) אִסְפָּה עֲלִימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֲכַלְה־בָם:

כג אספ עליהון רעות חצין מכחשי אשאי בהון:

כז"י • אִסְפָּה עֲלִימוֹ רָעוֹת • אחבר רעה על רעה, לשון (ישעיה כט) "סִפּוֹ שְׁנָה עַל שְׁנָה", (לעיל כט) "סִפּוֹת הָרָוָה", (ירמיה ט) "עוֹלוֹתֵיכֶם סִפּוֹ עַל זִבְחֵיכֶם". דבר אחר "אִסְפָּה", אכלה, כמו (בראשית יט) "פֶּן תִּסָּפֶה". חֲצִי אֲכַלְה־בָם • כל חצי אשלים בהם, וקללה זו לפי הפרענות לברכה היא: חצי פלים והם אינם פלים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ערב ראש השנה תשמ"ז - התוודויות תשמ"ז ד עמ' 430)

חֲצִי אֲכַלְה־בָם (לב, כג) חֲצִי פִלִּים וְהֵם אֵינָם פִּלִּים (רש"י) חֲצִי (למוטב) - הינו אהבה ויראה. וְהֵם אֵינָם פִּלִּים - בכלות הנפש (בתמיהה)? וכמבאר בחסידות על הפסוק אֵינִי הוֹי' לֹא שְׁנִיתִי וְאֵתָם בְּגִי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתִם, שֵׁשׁ לְהַתְּפִלָּה: אֵיךְ מִתְּבַוֵּן יְהוּדִי בְּאֵי הוֹי' לֹא שְׁנִיתִי בַּעַת הַתְּפִלָּה וְלֹא מִגִּיעַ לְכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ? וְעַל דֶּרֶךְ תוֹרַת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב, שְׁזֶה חֲסֵד מֵה' שְׁאֵדָם נִשְׁאָר חֵי אַחֵר הַתְּפִלָּה. אֲמָנָם, הַעֲדָר כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא לְטוֹבָה, שֶׁהִי תְּכִלִּית הַכִּנּוּהָ הִיא נִשְׁמָה בְּגוֹף דִּקְא. וְאֶדְרָבָה, אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאַת ה' מוֹסִיפּוֹת חַיּוֹת בְּנִשְׁמָה בְּגוֹף.

(כד) מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רִשָּׁף וְקָטַב מְרִירִי וְשֵׁן-בְּהֵמָת וְאֶשְׁלַח־בָּם עִם-חֲמַת זַחְלִי עֶפֶר:

כד מזי נפיתי כפן ואכולי עוף וכתיתי רוחין
בישן ושן חיות ברא אגרי בהון עם חמת
תנינא דזחלין בעפרא:

כז"י • מִזֵּי רָעַב • אונקלוס תרגם: 'נפיתי כפן', ואין לי עד מוכיח עליו. ומשמו של רבי משה הדרשן מטולוש"א שִׁמְעֵתִי: שְׁעִירֵי רָעַב, אֵדָם כְּחוֹשׁ מְגִדֵּל שֶׁעַר עַל בְּשָׂרוֹ. מִזֵּי • לְשׁוֹן אֲרָמִי שֶׁעַר, מִזְיָא, דְּהוּנָה מִחֶפֶץ בְּמִזְיָא. וּלְחָמִי רִשָּׁף • השדים נלחמו בהם, שנאמר: (איוב ה) "וּבְגִי רִשָּׁף יִגְבִּיהוּ עוֹף", וְהֵם שְׂדִים. וְקָטַב מְרִירִי • וכריתות שֶׁד שֶׁשְׁמוֹ מְרִירִי. קָטַב - פְּרִיתָהּ, כְּמוֹ (הושע יג) "אֵהִי קָטַבְךָ שְׂאוֹל". וְשֵׁן-בְּהֵמָת • (ספרי) מַעֲשֶׂה הָיָה וְהָיוּ הָרַחֲלִים נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין. חֲמַת זַחְלִי עֶפֶר • אֵרֶס נִחְשִׁים הַמַּתְהַלְכִּים עַל גְּחוֹנָם עַל הָעֶפֶר, כְּמִים הַזּוֹחֲלִים עַל הָאָרֶץ. זַחְלִיָּהּ, לְשׁוֹן מְרוּצַת הַמִּים עַל הָעֶפֶר, וְכֵן כָּל מְרוּצַת דְּבַר הַמִּשְׁפָּשֵׁף עַל הָעֶפֶר וְהוֹלֵךְ.

(כה) מִחוּץ תִּשְׁפֹּל-חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה גַם-בְּחוּר גַּם- בְּתוֹלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה:

כה מברא תתפל חרבא ומתנינא חרגת מותא
אף עולמיהון אף עולמתהון נקניהון עם
אנש סביהון:

כז"י • מִחוּץ תִּשְׁפֹּל-חֶרֶב • מחוץ לעיר תשפלם חרב גיסות. וּמִחֲדָרִים אֵימָה • כְּשִׁבוּרָם וְנִמְלָט מִן הַחֶרֶב, חֲדָרִי לְבוֹ נִקְפִּים עָלָיו מִחֲמַת אֵימָה, וְהוּא מֵת וְהוֹלֵךְ בָּהּ. דְּבַר אַחֵר: "וּמִחֲדָרִים אֵימָה", שִׁבְּפִית תִּהְיֶה אֵימַת דְּבַר, כְּמוֹ שְׁנָאֵמֶר: (ירמיה ט) "כִּי עָלָה מוֹת בְּחַלּוֹנֵינוּ", וְכֵן תִּרְגֵּם אוֹיֶקְלוֹס. דְּבַר אַחֵר: "מִחוּץ תִּשְׁפֹּל-חֶרֶב", עַל מֵה שֶׁעָשׂוּ בַּחוּצוֹת, שְׁנָאֵמֶר: (ירמיה יא) "וּמִסָּפֶר חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם שְׁמָתָם מִזְבָּחוֹת לְבִשְׁת". וּמִחֲדָרִים אֵימָה • עַל מֵה שֶׁעָשׂוּ בַּחֲדָרֵי חֲדָרִים, שְׁנָאֵמֶר: (יחזקאל ח) "אֲשֶׁר זָקְנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים בַּחֲשָׁךְ אִישׁ בַּחֲדָרֵי מִשְׁכָּתוֹ".

(כו) אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם אֲשֶׁבִּיתָהּ מֵאֲנֹשׁ וְכָרֶם:

כו אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם אֲשֶׁבִּיתָהּ מֵאֲנֹשׁ וְכָרֶם:
אֶבְטֹל מִבְּנֵי אֲנָשׁ דּוֹכְרֵי הַיָּחִיד:

כז"י אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם • אֶמְרָתִי בְּלִבִּי אֶפְאֶה אוֹתָם. וְיֵשׁ לִפְרֹשׁ
"אֶפְאִיהֶם", אֲשִׁיתָם פָּאָה, לְהַשְׁלִיכֶם מֵעַל הַפֶּקֶר, וְדִגְמָתוֹ מְצִינֵנוּ בְּעִזָּרָא: (נחמיה ט) "וַתִּתֵּן לָהֶם מִמְּלָכוֹת וְעַמִּים
וַתַּחֲלֹקֵם לִפְאָה", לְהַפְקֵר, וְכֵן חִבְרוּ מִנְחָם. וְיֵשׁ פּוֹתְרִים אוֹתוֹ בְּתַרְגּוּמוֹ: "חֹל רִגְזִי עַל הַיָּחִיד", וְלֹא יִתְכַן, שְׁאֵם כֵּן
הָיָה לוֹ לִכְתֹּב: "אֶפְאִיהֶם", א' אַחַת לְשֵׁמוֹשׁ, וְאַחַת לִיסוֹד, כְּמוֹ: (ישעיה מזה) "אֶאֱזָרְךָ", (איוב טז) "אֶאֱמָצְכֶם בְּמוֹ פִי",
וְהָא' הַתִּיכּוֹנָה אֵינָה רְאוּיָה בּוֹ כָּלֵל. וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם אַחֵר לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא הַשְּׁנוּיָה בְּסַפְרֵי הַחֹלְקֵת תְּכָה זֶה לְשִׁלְשָׁה
תְּבוּנוֹת: אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם, אֶמְרָתִי בְּאֶפֶי: אֶתְנִים כְּאֵלֹו אֵינִים, שְׂיֵאֲמָרוּ רוֹאִיָּה עֲלֵיהֶם: אֵיָּה הֵם? • אור החיים

(כו) לוֹלִי פֶּעַס אוֹיֵב אֲגוֹר פִּן־יִנְכְּרוּ צְרִימוֹ פִּן־יֵאֲמָרוּ יִדְנוּ
רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת: אור החיים

(כח) כִּי־גוֹי אֶבֶר עֲצוֹת הַמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:

כח אֶרִי עִם מִאֲבָדִי עֲצָה אֲנוּן וְלִית בְּהוֹן
סוֹכְלָתָנוּ:

פירש"י (כז-כח) לוֹלִי פֶּעַס אוֹיֵב אֲגוֹר • אֵם לֹא שְׂפֵעַס הָאוֹיֵב כְּנוֹס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם, וְאֵם יוֹכֵל לָהֶם וְיִשְׁחִיתָם,
יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בּוֹ, וּבִאֲלֵהִיו, וְלֹא יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בִּי, וְזֶהוּ שְׁנֵאֲמָר: "פִּן יִנְכְּרוּ צְרִימוֹ", יִנְכְּרוּ הַדְּבָר לְתוֹלוֹת גְּבוּרָתָם
בְּעִבּוּדֵת כּוֹכְבִּים, שְׂאֵין הַגְּדֵלָה שְׁלֹו. פִּן־יֵאֲמָרוּ יִדְנוּ רָמָה וְגוֹ', כִּי • אוֹתוֹ גוֹי. אֶבֶר עֲצוֹת הַמָּה וְאֵין בָּהֶם
תְּבוּנָה • שְׂאֵלֹו הָיוּ חֲכָמִים יִשְׁפִּילוּ זֹאת: "אֵיכָה יִרְדֹּף וְגוֹ'". • אור החיים

♦ יום חמישי א' תשרי ♦

(כט) לוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת יָכִינוּ לְאַחֲרִיתָם:

כט אֵלֹו חֲכָמֵינוּ אֶסְתַּכְּלוּ בְּדָא סְבָרוּ מָא יִהִי
בְּסוֹפֵיהוֹן:

כז"י אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד • מִמֶּנּוּ אֵלֶּף מִיִּשְׂרָאֵל. יִתְּנוּ לֵב לְהַתְּבוּנוֹן לְסוֹף פְּרָעָנוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יִנְיָסוּ רִבְכָּה אִם־לֹא
כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי הַסְּגִירָם:

ל אֶבְדִּין יִרְדֹּף חֵד אֶלְפָא וְתִרְיִן יִעֲרָקוּן
לְרִבּוּתָא אֶלְהֵן אֶרִי תִקְיָפוּהוֹן מִסְרָנוֹן וְיִי
אֶשְׁלַמְנוּן:

כז"י אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד • מִמֶּנּוּ אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל. אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי הַסְּגִירָם • מְכָרָם וּמִסְרָם בְּיָדָם,
דִּילְבַר־ר בְּלַע"ז (איבערגעבען) ♦

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ה' אֵלֹא בְּצוּרָם כִּחַ וְרִצּוֹן עֲבוּדָת ע"ז
שֶׁהִיא הַשְּׁלִיטָתָם עֲלֵיהֶם:
(כח) כִּי גוֹי אֶבֶר עֲצוֹת. פְּרוֹשׁ שְׂאֵין חֲשָׁשׁ
שֶׁהַגּוֹי יִרְאֶה וְיִקַּח מִסֵּר וְיֵאֲמָרוּ וְיִמָּה
אֵלֹו עַל שֶׁהַכְּעִיסוֹ מַעֲט רָאָה מָה עֲלָתָהּ
בְּיָדָם וְכו' וְיִיטִיב מַעֲשִׂיו, וְהוּא אוֹמְרוֹ
כִּי גוֹי אֶבֶר עֲצוֹת פְּרוֹשׁ אֵין בְּטָבְעוֹ
דְּכָר זֶה וְאֶבּוֹד הוּא מַעֲצוֹת כְּאֵלֹו, וְאֵין
בָּהֶם תְּבוּנָה לְהִכִּין דְּכָר מִתּוֹף דְּכָר כְּמוֹ
שְׂאֲמָרְנוּ לוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת פְּרוֹשׁ
חֲרִי הָאֶף הַבָּא עַל יִשְׂרָאֵל וּמִזֶּה יִכְיֶנוּ
לְאַחֲרִיתָם מָה תִּהְיֶה עַל מַעֲלָם:

וְדָתָם יוֹסִיפוּ לְחַטָּא לֹאֲמַר שְׂאֲמוּנָתָם
אֲמוּנָה רְאוּיָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ פִּן יֵאֲמָרוּ
יִדְנוּ רָמָה וְטוֹבָתָם וְשִׁלּוֹתָם לֹא מָה
הִיא אֵלֹא מִעֲבוּדָה זָרָה אֲשֶׁר הֵם
עוֹבְדִים:
וְהוּא אוֹמְרוֹ וְלֹא ה' פֶּעַל כָּל זֹאת
פְּרוֹשׁ כָּל טוֹבָתָם וְהַעֲלָתָתָם,
וְהָרָאָה שֶׁלֹא עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל דְּכָר רַע
מָה שֶׁהֵם אֵינִים עוֹשִׂים וְיִתֵּר מִהֶמָּה
וְהֵם מַשְׁלֹו בָּהֶם וְיֵאֲבָדוּם:
או יִרְצָה שֶׁלֹּא הַפְּעֵלָה הַזֹּאת שָׁעֲשׂוּ
הַשְׁחָתָה גְּדוֹלָה כִּי־יִשְׂרָאֵל וְהַשְׁבִּיתוֹ
מֵאֲנֹשׁ וְכָרֶם יֵאֲמָרוּ שֶׁלֹא עָשָׂה כָּל זֶה

(כו) אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם. פְּרוֹשׁ אֶפְאִיהֶם
אֶסְמִיָּה אֶפֶי עֲמָהֶם עַד שֶׁיִּשְׁכְּבוּ
מֵאֲנֹשׁ:
(כז) לוֹלִי פֶּעַס אוֹיֵב וְגו'. פְּרוֹשׁ שֶׁפָּמָה
וְכָמָה הַקְּעוֹסוֹת הַקְּעִיסוֹנִי אוֹיְבֵיהֶם
וְהוּא אוֹמְרוֹ אֲגוֹר מְלִשׁוֹן (מִשְׁלִי ו')
אֲגָרָה כְּבָצִיר שְׂאֲגוֹר הוּא כְּעִסּוֹ שֶׁל
אוֹיֵב וְעוֹמְדִים הֵם לְכִלְיוֹן, וְכִשְׂרִאוֹ
שֶׁהַשְּׁבִיתִי שֵׁם יִשְׂרָאֵל ח"ו יִנְכְּרוּ צְרִימוֹ
פְּרוֹשׁ יִחְשְׁבוּ כִּי יִשְׂרָאֵל אֲמוּנָתָם נִכְרִיָּה
וְלֹא צָדִיק וְיִתְחַזֵּק דְּכָר אֲמַת לְשָׁקֶר
ח"ו, וְעוֹד חוֹשֵׁשׁ פִּן יֵאֲמָרוּ יִדְנוּ רָמָה
פְּרוֹשׁ מְלִכָּד שֶׁיִּכְחִישׁוּ אֲמוּנָת יִשְׂרָאֵל

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת אחרון של פסח תשי"ז – תורת מנחם התוועדות יט עמ' 323)

פי צורם מקרם וה' הסגירם (לב, ל) השקדות ל"ע שהיו בדורנו - לא היו מצד כחם של אמות העולם, שהרי אין לגוי שליטה על יהודי, שנשמתו היא חלק אלקה ממעל ממש. והגע בעצמך: אם בעצי המקדש הגשמי ואבניו לא שלט האויב, ככתוב טבעו בארץ שעריה - כל שכן וקל וחומר שאין לו שליטה במקדש רוחני (ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד). אלא **צורם מקרם** וה' הסגירם - מטעם הידוע ליוצר בראשית. והנה כבוד קדשת מורי וחקמי אדמו"ר אומר פעם, שאין להצדיק את ה' יותר מדאי. . אכל כתיב "אודף ה' כי אנפת ב", הינו שלעתיד יודו לה' על ה"אנפת". אור החיים

(לא) **כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים:**

לא ארי לא כתקפנא תקפיהון ובעלי דכבנא
הו דיננא:

תש"י • **כי לא כצורנו צורם** • כל זה היה להם לאויבים להבין שהשם הסגירם, ולא להם ולא להיהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורנו, כי לא כסלענו סלעם, כל צור שבמקרא לשון סלע. ואויבינו פלילים • ועכשו אויבינו שופטים אותנו, שהרי צורנו מכרנו להם (ספרים אחרים: תרי שצורנו מכרנו להם) • אור החיים

(לב) **כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנִים וּמִשְׁדֹּמֹת עַמְרָה עֲנַבְמוֹ עֲנָבִי רֹאשׁ אֲשַׁבֵּלֶת מִרְרַת לָמוֹ:**

לב ארי כפרענות עמא דסדום פרענותהון
ולקיותהון פעם עמרה מחתהון בישין כרשי
חונן ותשלמת עובדיהון כמכרותהון:

תש"י • **כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנִים** • מוסב למעלה: אמרתי בלבי אפאיהם ואשבית זכרם – לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה. **שְׁדֹמֹת** • שדה תבואה, כמו: (חבוקק ג) "ושדמות לא עשה אכל", (מלכים ב כג) "בשדמות קדרון". **עֲנַב־רֹאשׁ** • עשב מר. **אֲשַׁבֵּלֶת מִרְרַת לָמוֹ** • משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פרענותם, וכן תרגם אונקלוס: 'ותשלמת עובדיהון כמכרותהון'. אור החיים

(לג) **חַמַּת תַּנִּינִים יִינָם וְרֹאשׁ פִּתְנִים אַכְזָר:**

לג הא כמרת תניניא כס פרענותהון וכרש
פתני חונן אכזרין:

תש"י • **חַמַּת תַּנִּינִים יִינָם** • כתרגומו: 'הא כמרת תניניא כס פרענותהון', הנה כמירות נחשים כוס משתה פרענותם. **וְרֹאשׁ פִּתְנִים** • כוסם, שהוא אכזר לנשוף. אויב אכזרי יבא ויפרע מהם.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אפאיהם, ואמרו מגפן כפר הודעתי כי דבר שבקדשה יש כנגדו בסטרא אחרא כאומר (קהלת ד) גם את זה לעצמת זה עשה וגו', וישראל נמשלו לגפן דכתיב (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע, וכנגדם כשהרשיעו אמר מגפן סדום, וגפן היא אילן הרע של אחיזת הרשעים כמו שגמר אמר ענבמו ענבי רש וגו', ולפי שאינם אלא אויבים כה ואין כל ענפם ממנה, לזה אמר מגפן ולא אמר כי גפן סדום גפנים, ובחר מכל דומה הרע סדום, לפי שנתמלאה סאתם כסדום: ואמרו ומשדמת עמרה כי כמו שבענפי אילן הקדוש יש גדר למעלה מגדר והעליון יתיחס אליו שם זכר להיותו משפיע והתחתון יתיחס אליו שם נקבה להיותו נשפע כמו כן המשיל אחיזת בשרשו הרע לב' גדרים, גדר הראשון יקרא גפן, וגדר ב' יקרא שדה, והמשפיל ביניו בדגמתם בקדשה ויאורו עיניו:

משה לה' במעשה המרגלים, כי התקף של ישראל אינם כתקפם של האמות, שאין לה עבודה נרה שעמדה ימים רבים, בסוד (משלי י"ב) ועד ארגיעה לשון שקר, וצא ולמד מעבודה נרה של כמוש אשר תעו אחריה רב האמות וכמה הפליאה עצות פכתוב בדברי רבנו סעדיה גאון ואף על פי כן והיה כלא היה ורבות כאלה, אבל צורנו שגיא כח מעלין בקדש ואפלו הגוים יסכימו על זה כאמור בדברי הנביא (מלאכי א') כי גדול שמי בגוים, וכשיראו מפלת ישראל בדרך זה גם הם ישפטו כן, והוא אמרו ואיבינו פלילים לשון דינים כאומר (שמות כ"א כ"ב) ונתן בפלילים פרוש ישפטו גם הם שלא כצורנו צורם, אלא כשוראים השחתת ישראל ינכרו את האמת כמו שכתוב פן ינכרו וגו' פן יאמרו וגו': (לב) כי מגפן וגו'. פרוש נותן טעם למכירתם ולהקודם לה אמרתי

ל איכה ירדף. יש לפרשו הערה לגוי שאינו מתעורר בהערה נרגשת שהיא איכה ירדף אחד וגו' פרוש אחד מהאמות אלף מישאל, פרוש כי בכל מלחמות הרגילים בין האמות לא ימצא דבר כזה שאין שונא משיג כח וגבורה כזו בין העמים: איכה ירדף אחד אלף. פרוש א' המיחד מהאמות אלף מישאל וכו', ועין מה שפרשתי בפרשת בחקתי בפסוק (כ"ו ח) וירדפו מכם חמשה מאה וגו': אם לא כי צורם. פרוש מדת הדין, וכמו שפרשתי בפסוק (ד) הצור תמים וגו', ואמרו וה' הסגירם פרוש מדת רחמים עם מדת הדין שוולת זה לא היה כל כך ירידה לישראל שיפלו אלף לפני אחד:

(לא) כי לא כצורנו וגו'. פרוש הטעם שיחלו טעם אחד אלף כי צורם מקרם וה' הסגירם ולא יחלו לומר מבילתי יכלת ה' וגו' ח"ו וכמאמר

(לד) הלא־הוא כָּמֹס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתָיו:

לד הלא־הוא כָּמֹס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתָיו:

כָּמֹס עֲמָדֵי • כְּתֻבֵּימוֹ, כְּסֻבֵּימוֹ הֵם שֶׁשִׁכַּחְתִּי מַעֲשֵׂיהֶם? בָּלֵם גְּנוּזִים וְשִׁמּוּרִים לְפָנַי. הלא־הוא • פָּרִי גִפְנֵם וּתְבוּאָת שְׂדֵמוֹתָם כְּמוֹס עֲמָדֵי. אור החיים

(לה) לִי נֶקֶם וְשָׁלֹם לָעֵת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קָרֹב יוֹם אִידֶם וְחֹשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ:

לה לִי נֶקֶם וְשָׁלֹם לָעֵת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קָרֹב יוֹם אִידֶם וְחֹשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ:

כָּמֹס עֲמָדֵי • עֲמִי נִכּוֹן וּמִזְמַן פְּרַעְנוֹת נֶקֶם וְשָׁלֹם לָהֶם כְּמַעֲשֵׂיהֶם. הַנֶּקֶם וְשָׁלֹם לָהֶם גְּמוּלָם. וְחֹשׁ מְפָרְשִׁים "וְשָׁלֹם", שֵׁם דָּבָר כְּמוֹ "וְשָׁלוֹם", וְהוּא מְגֻזֶּרֶת (ירמיה ה'): "וְהַדְּבָר אֵין בָּהֶם", כְּמוֹ וְהַדְּבָר. וְאִמְתִּי אֲשָׁלֵם לָהֶם? – לָעֵת תָּמוּט רַגְלָם • כְּשֶׁתָּתוּם זְכוֹת אֲבוֹתָם, שֶׁהֵן סְמוּכִים עָלָיו. כִּי קָרֹב יוֹם אִידֶם • כְּשֶׁאֲרָצָה לְהִבָּא עֲלֵיהֶם יוֹם אִידֶם, קָרֹב וּמִזְמַן לְפָנַי לְהִבָּא עַל יְדֵי שְׁלוּחִים הֶרְבָּה. וְחֹשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ • וּמָהָר יָבֹאוּ הַעֲתִידוֹת לָהֶם. וְחֹשׁ • כְּמוֹ (ישעיה ה') "יִמְהַר יְחִישֶׁהָ". עַד כָּאֵן הָעֵיד עֲלֵיהֶם מִשֶּׁה דְּבָרֵי תוֹכָחָה לְהִיּוֹת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעַד, כְּשֶׁתָּבֹא עֲלֵיהֶם הַפְּרַעְנוֹת יִדְעוּ שֶׁאֲנִי הוֹדַעְתִּים מֵרָאשׁ, מִכָּאֵן וְאֵילָף הָעֵיד עֲלֵיהֶם דְּבָרֵי תְּנַחֲמוּמִין שֶׁיָּבֹאוּ עֲלֵיהֶם כְּכֹל הַפְּרַעְנוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר אָמַר לְמַעֲלָה: (לעיל ז') "וְהִנֵּה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וְגו' וְשָׁב ה' אֲלֵיךְ אֶת שְׁבוּתָךְ וְגו'". אור החיים

(לו) כִּי־יִדִּין יְהוָה עֲמוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְּנֵחֶם כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלְת יָד וְאָפֶס עֲצוֹר וְעֹזוֹב:

לו לִי נֶקֶם וְשָׁלֹם לָעֵת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קָרֹב יוֹם אִידֶם וְחֹשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ:

כָּמֹס עֲמָדֵי • כְּשֶׁיִּשְׁפֹּט אוֹתָם בְּיִסּוּרֵין הַלְלוּ הָאֲמוּרִים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ (איוב לו') "כִּי בָם יִדִּין עַמִּים", יִיָּסֵר עַמִּים. 'כִּי' זֶה אֵינוֹ מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'דִּהָא' לְתַת טַעַם לְדְבָרִים שֶׁל מַעֲלָה, אֲלֵא לְשׁוֹן תַּחֲלַת דְּבוּר, כְּמוֹ (ויקרא כח) "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ", כְּשֶׁיָּבֹאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים הַלְלוּ וְיִתְּנֵחֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבָדָיו לְשׁוֹב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם. יִתְּנֵחֶם • לְשׁוֹן הַפֶּךְ מִחֲשָׁבָה לְהַטִּיב אוֹ לְהַרַע. כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלְת יָד • כְּשֶׁיִּרְאֶה כִּי יָד הָאֱלֹהִים הוֹלֶכֶת וְחוֹזֶקֶת מֵאֵד עֲלֵיהֶם וְאָפֶס בָּהֶם עֲצוֹר וְעֹזוֹב. עֲצוֹר • נוֹשֵׁעַ עַל יְדֵי עֲצוֹר וּמוֹשֵׁל שֶׁיַּעֲצֹר בָּהֶם. עֹזוֹב • עַל יְדֵי עֹזוֹב. וְעֹזוֹר הוּא הַמוֹשֵׁל הָעוֹזֵר בָּעֵם שֶׁלֹּא יִלְכוּ מִפְּזִירִים בְּצִאתָם לְצָבָא עַל הָאֱלֹהִים, בְּלִשׁוֹן לַעֲ"ז מֵיִינִיטִנְדוֹר. עֲצוֹר • הוּא הַנוֹשֵׁעַ בְּמַעֲצוֹר הַמוֹשֵׁל. עֹזוֹב • מְחַזֵּק, כְּמוֹ (נחמיה ג') "וַיַּעֲזֹבוּ אֶת יְרוּשָׁלַם עַד הַחֹמָה", (ירמיה מט) "אֵיךְ לֹא עֲזָבָה עִיר תְּהִלָּה". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לו) כִּי יִדִּין ה' עַמּוֹ וְגו'. אַחֵר שֶׁגִּמְרָה עֲנָן מְכַעֲסִי אֶל עַד סוֹפֵם תְּזוּר לְהַבְטִיחַ לְכָל־לִוִּית יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְעוֹלָם יָרִיב אִתָּם, כִּי יִדִּין ה' עַמּוֹ פְּרוּשׁ יַעֲמִיד בְּמִשְׁפָּט כּוֹסוֹת הַתְּרַעֲלָה אֲשֶׁר עֲבָרוּם וְיִרְאֶה צְרוּת שֶׁעָבְרוּ עַל הַצִּדִּיקִים מִהֶם הִרְגוּ מִהֶם שָׁרְפוּ מִהֶם הַפְּשִׁיטוֹם וּבִשְׁבִיל הַצִּדִּיקִים אֲשֶׁר נִצְטָעְרוּ יִתְּנֵחֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְּנֵחֶם פְּרוּשׁ בְּשִׁבְלֵם יִתְּנֵחֶם לומר דִּי צְרוּת הַגְּלוּת, וְעוֹד כְּשֶׁיִּרְאֶה ה' שֶׁאֵין פֶּת בִּישְׂרָאֵל לְהַצִּיל עַצְמָן מִהַגְּלוּת, וְכֵן אֵין בְּצִדִּיקִים לִיָּסֵר בְּשִׁבְט מוֹסֵר לְמַרְגִּיזֵי אֵל, גַּם לֹא יִשְׂאָרוּ בִישְׂרָאֵל אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וְנִבְיָאִים חוֹזִים בְּעָלֵי רוּחַ הַקְּדֹשׁ וְאֵין אֲשָׁפוּל וְגו' (מִיכָה ז'), וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי אֲזַלְת יָד, וּבִזְוָה אָפֶס

לה) לִי נֶקֶם וְשָׁלֹם. יִתְּבָאָר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וְ"ל" (ע"ז ג'): שֶׁלְעֵתִיד לְבֹא יוֹצֵא ה' חֲמָה מִנִּרְתִּיקָה הַרְשָׁעִים נְדוּנִים בָּהּ וּלְהַטָּה אוֹתָם וְהַצִּדִּיקִים מִתְּרַפְּאִין בָּהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ לִי נֶקֶם וְשָׁלֹם פְּרוּשׁ נֶקֶם לְרַשָּׁעִים וְשָׁלֹם שֶׁכֵּר טוֹב לְצִדִּיקִים, וְאוֹמְרוֹ לָעֵת תָּמוּט רַגְלָם הוּא סוֹד מֵאֲמַר (סוֹפָה מ"ט) עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָא, וְהוּא בְּרוּרִי נִיצוּצֵי רַגְלֵי ס"מ כְּשֶׁתָּמוּט רַגְלָם שֶׁל עוֹשֵׂי רָשָׁע וְתִגְמַר מִפֶּה שֶׁנֶּעַם בָּהּ מִדְּבָר הַמְּעִמֵּד כִּידוּעַ לִידְעֵי חָן, וְאוֹמְרוֹ כִּי קָרֹב יוֹם וְגו', הוּא מֵאֲמַר הַנְּבִיא (צִפְנִיָּה א') כִּי קָרֹב יוֹם ה'. וְאוֹמְרוֹ וְחֹשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ, הֵם הַנֶּחֱמוֹת הַעֲתִידוֹת כְּשֶׁיִּשְׁתַּלְמוּ עוֹשֵׂי רָשָׁע תִּכְף יִמְהַר לְקַיֵּם הַבְּטָחוֹת הַעֲתִידוֹת לְצִדִּיקִים:

לד) הלא הוא כָּמֹס עֲמָדֵי וְגו'. פְּרוּשׁ הֵגֵם שֶׁבִּשְׁבִיל כְּעַס אוֹיֵב נִמְנָעֵתִי מַעֲשוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט הַמִּתְחַיֵּב לָהֶם עַל מַעֲשֵׂיהֶם לֹא מִפְּנֵי זֶה יִפְטְרוּ מִעֲנֹשׁ הַמַּגִּיעַ לָהֶם הלא הוא כְּמוֹס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתָיו לְיוֹם הַדִּין, וְעַל זֶה אָמַר הַנְּבִיא (ישע' י') וְהָאֵל תַּעֲשֵׂה לְיוֹם פְּקֻדָּהּ, וְצֵא וְלִמַּד מִה שֶׁתִּרְדַּ שְׁמוּאֵל מִפְּחַד יוֹם הַדִּין כְּאוֹמְרָם וְ"ל" (תְּהִלָּה ד'): כְּמַעֲשֶׂה בַעֲלַת אוֹב, וְכַפַּל לומר כְּמוֹס עֲמָדֵי חֲתוּם וְגו', עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (שְׁמוֹת ל"ד ז') נִשָּׂא עוֹן, וְכַשִּׁיגִיעַ לְגִדְרָה שִׁיאֲמַר וְלֹאֲתִי נִשָּׂא יִתְּנֵמָהוּ בְּאוֹצְרוֹת וְיִנְקֵם הוּא מַעֲשֵׂי רָשָׁע בְּהוֹצָאת שְׁמֵשׁ מִנִּרְתִּיקָה (נְדָרִים ח'): וְלֵהֵט אוֹתָם יוֹם ה', וְהוּא אוֹמְרוֹ לִי נֶקֶם פְּרוּשׁ שֶׁיִּנְקֵם הוּא בְּעַצְמוֹ כְּכִיכּוֹל:

(ל) **וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוֹר חָסִיו בּוֹ:**

לו וַיִּמַּר אֵן דַּחְלֵהוֹן מְקִיפָא דְהוּוֹ רַחֲמִין
בַּה:

כ"ט • וְאָמַר • הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם. אֵי אֱלֹהֵימוֹ • עֲבֹדַת כּוֹכָבִים שְׁעָבְדוּ. צוֹר חָסִיו בּוֹ • הַסֵּלַע שֶׁהָיוּ
מִתְפַּסְּסִין בּוֹ מִפְּנֵי הַחֲמָה וְהַצָּנָה, כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ בְּטוּחִין בּוֹ לְהִגָּן עֲלֵיהֶם מִן הַרְעָה.

(לח) **אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יִקְוּמוּ
וַיַּעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:**

לח די תרב נכסתהון הוּוֹ אַכְלִין שְׁתֵּן חֲמַר
נְסִיכֵהוֹן יִקְוּמוֹן כְּעֵן וַיַּסְעֲדוּנְכוֹן יְהוֹן
עֲלִיכוֹן מְגֹן:

כ"ט • אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ • הָיוּ אוֹתָן אֱלֹהוֹת אוֹכְלִים, שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּים לִפְנֵיהֶם וְשׁוֹתִים יֵין נְסִיכָם. יְהִי עֲלֵיכֶם
סִתְרָה • אוֹתוֹ הַצֹּר יִהְיֶה לָכֶם מִחֲסָה וּמִסְתוּר. אור החיים

(לט) **רְאוּ עֵתָה כִּי אָנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי
אֲמִית וְאַחֲרֶיהָ מַחֲצִיתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִדִּי מִצִּיל:**

לט חזו כְּעֵן אַרִי אָנָּה אָנָּה הוּא וְלִית אֱלֹה
בַּר מְנִי אָנָּה מְמִית וּמַחֲה מַחֲצִיתָא וְאֶף
מְסִינָא וְלִית מִן יְדֵי מְשׁוּב:

כ"ט • רְאוּ עֵתָה • הִבִּינוּ מִן הַפְּרָעוֹת שֶׁהִבְאֵתִי עֲלֵיכֶם וְאֵין לָכֶם מוֹשִׁיעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שֶׁאֲוִשִּׁיעֲכֶם וְאֵין מוֹחֶה
בְּיָדִי. אֲנִי אֲנִי הוּא • אֲנִי לְהַשְׁפִּיל וְאֲנִי לְהָרִים. וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי • עוֹמֵד כְּנֶגְדִי לְמַחֲוֹת. עִמָּדִי • הִגְמַתִּי
וְכַמוֹנִי. וְאֵין מִדִּי מִצִּיל • הַפּוֹשְׁעִים בִּי. אור החיים

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו
גור", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד
– יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה
המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התועודיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום ראשון של ראש השנה שמואל א פרק א

**א וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן־הַרְמְתִים צוֹפִים מִהָר אֶפְרַיִם וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶּן־יִרְחֵם בֶּן־אֱלִיהוּא בֶּן־תָּחוּ
בֶּן־צוּף אֶפְרַתִּי: בַּלֹּל שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם אַחַת חַנָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פִּנְגָּה וַיְהִי לַפִּנְגָּה יָלָדִים וּלְחַנָּה**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(לט) **רְאוּ עֵתָה כִּי אָנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי
אֲמִית וְאַחֲרֶיהָ מַחֲצִיתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִדִּי מִצִּיל:**
לומר ב' פְּעָמִים אֲנִי אֲנִי כְּנֶגֶד שְׁתֵּי
טְעוּיֹת שֶׁל עֲבֹדָה זָרָה שֶׁרְמַזְנוּ בַּפֶּסֶק
שֶׁלִּפְנֵי זֶה, לְזַהֵר אֶמַר אֲנִי פְּרוֹשׁ וְלֹא אַחֲרֵי
שִׁאֲתָם חוֹשְׁבִים בּוֹ לֹאֵלֶּה גְמוּר, וּכְנֶגֶד
עֲבֹדָה זָרָה שְׁעוֹשִׂים לְאִמְצָעִי אֶמַר אֲנִי
הוּא פְּרוֹשׁ לְבָדִי, וְגַמְרָא אֶמַר וְאֵין אֱלֹהִים
עִמָּדִי אִמְצָעִי בִּינִי לְבִין הַנִּבְרָאִים:
אֲנִי אֲמִית וְאַחֲרֶיהָ. זֶה כְּנֶגֶד כַּת הָאוּמִּרִים
שֶׁפּוֹעֵל הָרַע אֵינּוּ פּוֹעֵל הַטּוֹב וּב'
יְכוּלוֹת יֵשׁ, לְזַהֵר אֶמַר אֲנִי אֲמִית וְאַחֲרֶיהָ,
וְלֹא בַּפֶּרֶט זֶה בְּלִבָּד אֵלֶּה אֶפְלוּ בַּפֶּרֶט
פְּעָלֵי הָרַע אֲנִי מַחֲצִיתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא,
וְרַחֲמֵי דְרָשׁוּ (סְפָרִי) יַעֲשֶׂה ד':
וְאֵין מִדִּי מִצִּיל. פְּרוֹשׁ שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים
יְמוּתוֹ, וְלְזַהֵר דִּיק לומר וְאֵין מִדִּי
וְלֹא אֶמַר וְאֵין מִצִּיל מִדִּי:

יִרְאֶה כִּי אֶזְלַת יָד וְגו' וְאָמַר וְגו', וְהַשִּׁיב
ה' אֲשֶׁר חָלַב וְגו' יְקוּמוּ, וּמוֹכֵן הַדָּבָר
מִעֲצָמוֹ הַפְּרָתָם שֶׁל אוֹכְלֵי זִבְחֵימוֹ כִּי
לֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יִצִּילוּ, וַיִּכְרִירוּ כִּי ה' הוּא
לְבָדוֹ מוֹשִׁיעַ, וְהוּא מֵה שֶׁגָּמַר אֶמַר רְאוּ
עֵתָה כִּי אָנִי וְגו':
לח) יְקוּמוּ וַיַּעֲזֹרְכֶם וְגו'. לְפִי שֵׁשׁ ב'
מֵינֵי עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, יֵשׁ שְׁעוֹבֵד
עֲבֹדָה זָרָה לֹאֵלֶּה גְמוּר, וְיֵשׁ שְׁעוֹבֵד
עֲבֹדָה זָרָה לְאִמְצָעִי, וְאֵל שְׁנֵיהֶם צָנָה
ה' כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּהוּ בְּמִקְוָמוֹ (שְׁמוֹת כ')
ד', לְזַהֵר אֶמַר כְּנֶגֶד הָעוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה
לְאִמְצָעִי אֶמַר יְקוּמוּ וַיַּעֲזֹרְכֶם עֲזָר
בְּעֵלְמָא כִּי לְסִבָּה זֹאת שְׁאוּמָה לְעֹזֵר
לְהוֹעִיל בִּינֵיהֶם וּבִין אֱלֹהֵי עוֹלָם, וּכְנֶגֶד
הָעוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה לֹאֵלֶּה גְמַר אֶמַר יְהִי
עֲלֵיכֶם סִתְרָה:

עֲצוֹר פְּרוֹשׁ עַל דֶּרֶךְ (שְׁמוּאֵל א' ט') יַעֲצֹר
בְּעַמִּי פְרוֹשׁ שְׁאֵין כַּח לְמַדְרִיכִים בְּדַרְכֵי
ה' לְהַדְרִיכָם, וְעֻזּוֹב פְּרוֹשׁ וּמַצֵּד זֶה
נִשְׁאָר הָעַם עֻזּוֹב, וְאָמַר יִשְׂרָאֵל אֵי
אֱלֹהֵימוֹ הֵגֶם שְׁאֵין מַעֲשִׂיהֶם מְהַגִּינִם
אֵף עַל פִּי כֵן יְבוֹא בְּטַעֲנָה לִפְנֵי
הָאֱלֹהִים הִרְמוֹז בְּתִכַּת צוֹר, וְהוּא חָסִיו
בּוֹ כִּי יִשְׂרָאֵל הֵגֶם שִׁירְשִׁיעוֹ וַיַּעֲבְרוּ
עַל חֵלֶק מִמְּצוֹת ה' אֵף עַל פִּי כֵן
כָּל מַחֲסִיחֶם בַּה', וְעֲלִיו סוֹכְלִים דְּלוֹת
וְשִׁפְלוֹת, וְנִהְרָגִים עַל קִדְשָׁת שְׁמוֹ,
וְעוֹמְדִים וּמַצְפִּים לְצוֹר גּוֹאֲלָם וְהוּא
אוֹמְרוֹ חָסִיו בּוֹ:

וְאוֹמְרוֹ אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ וְגו', הוּא מֵאֶמַר
ה' נִגְדַּד דְּבִרְיָהֶם, וְהַדְרַפְתָּ
הַדְרָכִים הוּא עַל זֶה הַדָּרֶךְ כִּי יִדִּין וְגו',
וַיִּתְּנֶהם עַל מֵה שֶׁסָּבְלוּ עֲבָדָיו וְעוֹד כִּי

אֵין יָלָדִים: ג וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעִירוֹ מִיָּמִים יְמִימָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וּלְזָבַח לַיהוָה צְבָאוֹת בְּשִׁלָּה וְשֵׁם שְׁנֵי בְנֵי-עָלִי חֲפָנִי וּפְנִיָּהם כִּהְנִים לַיהוָה: ד וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּזְבַּח אֶלְקָנָה וַנִּתֵּן לַפְּנֵנָה אִשְׁתּוֹ וּלְכָל-בָּנֶיהָ וּבְנוֹתֶיהָ מְנוֹת: ה וּלְחָנָה יָתֵן מִנֶּה אַחַת אַפִּים כִּי אֶת-חָנָה אָהָב וַיהוָה סָגַר רַחֲמָהּ: ו וּבְעֶסֶתָה צָרָתָה גַּם-כָּעַם בַּעֲבוּר הָרַעְמָה בִּי-סָגַר יְהוָה בְּעַד רַחֲמָהּ: ז וְכֵן יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה מִדֵּי עֲלֹתָה בְּבֵית יְהוָה כֵּן תִּכְעַסְנָה וּתִבְכְּנָה וְלֹא תֹאכַל: ח וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִשְׁשָׁה חָנָה לָמָּה תִּבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יָרַע לְבָבְךָ הַלּוֹא אֲנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים: ט וַתִּקֶּם חָנָה אַחֲרֵי אֲכָלָה בְּשִׁלָּה וְאַחֲרֵי שָׁתָה וְעָלִי הִכְהֵן יֹשֵׁב עַל-הַכִּסֵּא עַל-מְזוֹזֹת הַיֵּכָל יְהוָה: י וְהָיָא מָרַת נֶפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל-יְהוָה וּבָכָה תִּבְכֶּה: יא וַתֹּדַר גֵּדָר וַתֹּאמֶר יְהוָה צְבָאוֹת אִם-רָאָה תִּרְאָה בְּעֵינֵי אִמָּתְךָ וּזְכַרְתִּנִּי וְלֹא-תִשְׁכַּח אֶת-אִמָּתְךָ וְנִתְּנָה לְאִמָּתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנִתְּנִיו לַיהוָה כְּלִימֵי חַיִּיו וּמוֹרָה לֹא-יַעֲלֶה עַל-רֹאשׁוֹ: יב וַיְהִי כִּי הִרְבָּתָה לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי יְהוָה וְעָלִי שָׁמַר אֶת-פִּיהָ: יג וְחָנָה הָיָא מְדַבֶּרֶת עַל-לִבָּהּ רַק שְׁפָתֶיהָ נִעֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע וַיַּחֲשֹׁבָה עָלֶי לְשַׁכְּרָה: יד וַיֹּאמֶר אֱלֹהֶי עָלִי עַד-מָתִי תִשְׁתַּכְּרִין הַסִּירִי אֶת-יַיִנְךָ מֵעַלֶיךָ: טו וַתַּעַן חָנָה וַתֹּאמֶר לֹא אֲדֹנִי אִשָּׁה קִשְׁתָּ-רוּחַ אֲנֹכִי וַיֵּין וְשֹׁכֵר לֹא שָׁתִיתִי וּאֲשַׁפֵּךְ אֶת-נַפְשִׁי לִפְנֵי יְהוָה: טז אֲלֵתִתֵּן אֶת-אִמָּתְךָ לִפְנֵי בֶת-בְּלִיעֵל בִּי-מֶרֶב שִׁיחִי וְכַעֲסִי דְבַרְתִּי עַד-הֵנָּה: יז וַיַּעַן עָלִי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם וְאַלְהִי יִשְׂרָאֵל יָתֵן אֶת-שְׁלֹתְךָ אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ מֵעַמּוֹ: יח וַתֹּאמֶר תִּמְצָא שְׁפָחָתְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתִּלְךָ הָאִשָּׁה לְדִרְכָּהּ וַתֹּאכַל וּפְנִיָּה לֹא-הָיְוָה עוֹד: יט וַיִּשְׁכַּמוּ בַּבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתָם הָרִמָּתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת-חָנָה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרָהּ יְהוָה: כ וַיְהִי לְתַקְפוֹת הַיָּמִים וַתַּהַר חָנָה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מִיְּהוָה שְׁאֵלְתִּיו: כא וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכָל-בֵּיתוֹ לְזָבַח לַיהוָה אֶת-זִבְחַת הַיָּמִים וְאֶת-נִדְרוֹ: כב וְחָנָה לֹא עָלְתָה בִּי-אִמְרָה לְאִשָּׁה עַד יִגְמַל הַנָּעַר וַהֲבֵאתִיו וְנִרְאָה אֶת-פְּנֵי יְהוָה וַיָּשָׁב שָׁם עַד-עוֹלָם: כג וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִשְׁשָׁה עָשִׂי הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שְׂבִי עַד-גִּמְלֶךָ אֹתוֹ אֲךָ יָקָם יְהוָה אֶת-דְּבָרְךָ וַתֵּשֶׁב הָאִשָּׁה וַתֵּינֶק אֶת-בָּנָה עַד-גְּמֻלָּהּ אֹתוֹ: כד וַתַּעֲלֶהּ עִמָּה בְּאֶשֶׁר גִּמְלָתוֹ בַּפָּרִים שְׁלֹשָׁה וְאַיִפָּה אַחַת קָמָה וְגַבֵּל יָיִן וַתִּבְאֶהוּ בֵּית-יְהוָה שְׁלוֹ וַהֲנַעַר נָעַר: כה וַיִּשְׁחָטוּ אֶת-הַפֶּגֶר וַיָּבֹאוּ אֶת-הַנָּעַר אֶל-עָלִי: כו וַתֹּאמֶר כִּי אֲדֹנִי חֵי נַפְשֶׁךָ אֲדֹנִי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצָּבֶת עִמָּכָה בֹּזֶה לְהִתְפַּלֵּל אֱלֹהֵי: כז אֲלֵה-נָעַר הַזֶּה הַתְּפַלֵּלְתִּי וַיִּתֵּן יְהוָה לִי אֶת-שְׁאֵלְתִּי אֲשֶׁר שְׁאֵלְתִּי מֵעַמּוֹ: כח וְגַם אֲנֹכִי הִשְׁאֵלְתִּיהוּ לַיהוָה כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׂאוֹל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לַיהוָה: כט א וַתִּתְפַּלֵּל חָנָה וַתֹּאמֶר עֲלֵךְ לְכִי בֵּיתָה רַמָּה קִרְנִי בֵּיתָה רָחֵב פִּי עַל-אֹיְבֵי כִּי שָׁמַחְתִּי בִישׁוּעָתְךָ: ד אֵין-קְדוֹשׁ בֵּיתָה כִּי-אֵין בְּלִתְךָ וְאֵין צוּר כְּאֵלֵהֵינוּ: ה אֲלֵתִּרְבּוֹ תִּדְבְּרוּ גְבוּהָה גְבוּהָה יֵצֵא עֵתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוֹת יְהוָה וְלוֹ נִתְּכֵנוּ עַלְלוֹת: ו קִשְׁתָּ גְבוּרִים חֲתִים וְנִכְשָׁלִים אֲזוּרֵי חֵיל: ז שְׁבָעִים בָּלָחָם נִשְׁכְּרוּ וְרַעֲבִים חֲדָלוּ עַד-עֲקָרָה יִלְדָה שְׁבָעָה וְרַבַּת בָּנִים

♦ יום שישי ב' תשרי ♦

(מ) כי אָשָׂא אֶל שָׁמַיִם וְגו'. פֶּרוּשׁ
לְשׁוֹן שְׂבוּעָה, שֶׁנִּשְׁפָּע בְּנִשְׂיאוֹת
יָדָיו לְשׁוֹן חֲרָבָו לְקִלְמָצְרֵי, וְהוּא
אוֹמְרוֹ אִם שְׁנוֹתַי בְּרֹק וְגו', וְאוֹמְרוֹ

וְתִאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט פֶּרוּשׁ יִתְקַף בְּמִדַּת
הַדִּין:
או יִרְצֶה שְׁתַּסְכִּים גַּם מִדַּת הַרְחָמִים
וְתִתְחַזַּק בְּמִשְׁפָּט לְהַשִּׁיב נֶגֶם לְצָרֵי

ה' שֶׁהֵם אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל שְׂאִינִם שׁוֹנְאִים
אוֹתָנוּ אֲלָא עַל דְּבִקְוֹתֵנוּ בִּה', וְאוֹמְרוֹ
וְלִמְשַׁנְאֵי הֵם פֶּת הַמַּעֲבָרֶת יִשְׂרָאֵל עַל
דָּת:

שִׁפְרָשְׁתִּי לְמַעַלָּה. אור החיים

המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום שני של ראש השנה ירמיה פרק לא

אֵלֶּכָּה אֲמַר יְהוָה מֵצֵא חֵן בְּמִדְבָּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב הַלֹּדֶף לְהַרְגִּיעוֹ יִשְׂרָאֵל׃ בִּמְרֻחֹק יְהוָה נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל־כֵּן מִשְׁכְּתִיךָ חֹסֵד׃ ג עוֹד אֲבִנְךָ וּנְבִיֹת בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד תַּעֲדִי תַפִּיד וַיֵּצֵאת בְּמַחֹל מִשְׁחָקִים׃ ד עוֹד תַּסְעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרֶן נִמְעוּ נִמְעִים וַחֲלָלוּ׃ ה כִּי יִשְׁׁוּם קִרְאוֹ נִצְרִים בְּהָר אֶפְרַיִם קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ ו כִּי־כֵּן אֲמַר יְהוָה רְנוּ לַיעֲקֹב שִׁמְחָה וְצַהֲלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם הַשְׁמִיעוּ הַלְלוּ וְאִמְרוּ הוֹשַׁע יְהוָה אֶת־עַמּוֹךְ אֶת שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הַדְּבָרִים שֶׁהִתְחִיל לומר בִּי יְדִין ה' עֲמוֹ
וְגו' וְנֹמֵר אָמַר בִּי הִנֵּמְצָא עֲדִין
מִהֶחָטָאִים עַל יִשְׂרָאֵל תִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם
הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִיְתָה לְשִׁמָּה וּלְחֶרֶף שָׁנִים
רַבּוֹת זֶה יִהְיֶה לְכַפֶּרֶת עוֹן עַם ה' :

כִּי דַם וְגו' וְנִקְּם וְגו' פָּרוּשׁ שֶׁלֹא דָם
לְבַד אֵלֶּא גַם צָרִיךְ אֲשֶׁר חָרְשׁוֹ אֵין לוֹ
יִשְׁכֵּיב ה' לָהֶם נֶקֶם שֶׁחֲשָׁבוּ לַעֲשׂוֹת, עַל
דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (שם ד') יָשׁוּב עֲמָלוֹ כְּרֹאשׁוֹ,
וְאוֹמְרוֹ וְכִפַּר אֲדַמְתּוּ עֲמוֹ הוּא גִמַּר

(מג) הָרִנְנוּ גוֹיִם וְגוֹ'. פִּרֹשׁ כִּי בַעֲשׂוֹת
ה' נִקְמָה בְּאוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל וִירוֹמָם
מִדְּרַגְתּוֹ. יִשְׂרָאֵל יִרְנְנוּ הַגּוֹיִם עַל עֲמֹ
יִשְׂרָאֵל לִשְׂבָּחָם וּלְרוֹמָמָם. פֹּאזְמֵרוּ
(תהלים קמ"ד) אֲשֶׁרִי הָעַם וְגוֹ', וְאוֹמְרוּ

וְהִנְיִי מִבֵּיָא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבְצֵתִים מִירְכַּת־אֶרֶץ בָּם עוֹר וּפֶפֶחַ הָרָה וְיִלְדַת יַחֲדוֹ קָהָל גָּדוֹל יֵשׁוּבוּ הֵנָּה: הַבְּכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֶם אוֹלִיכֶם אֶל־נַחְלֵי מַיִם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא יִפְשְׁלוּ בָּהּ כִּי־הָיִיתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאָב וְאֶפְרַיִם בְּכָרִי הוּא: ט שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה גּוֹיִם וְהִגִּידוּ בְּאֵיִים מִמֶּרְחֶק וְאָמְרוּ מִזֹּרֶה יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֵנוּ וְשִׁמְרוּ פְרֻעָה עֲדָרוֹ: י כִּי־פָדָה יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֹזֶק מִמֶּנּוּ: יא וּבָאוּ וְרִנְנוּ בְּמִרוֹם־צִיּוֹן וְנִהָלוּ אֶל־טוֹב יְהוָה עַל־דָּגָן וְעַל־תִּירֶשׁ וְעַל־יִצְהָר וְעַל־בְּנֵי־צֹאן וּבָקָר וְהִיְתָה נִפְשָׁם בְּגֵן רוֹה וְלֹא־יִזְסִיפוּ לְדַאֲבָה עוֹד: יב אִזּוֹ תִשְׁמַח בְּתוֹלָה בְּמַחֲוֹל וּבַחֲרִים וּזְקֵנִים יַחֲדוּ וְהִפְכֵתִי אֲבָלָם לְשִׁשּׁוֹן וְנַחֲמַתִּים וְשִׁמַּחְתִּים מִיִּגּוֹנָם: יג וְרוֹיְתִי נֶפֶשׁ הַכֹּהֲנִים דָּשֵׁן וְעַמִּי אֶת־טוֹבֵי יִשְׂרָאֵל נֹאֲם־יְהוָה: יד כֹּה אָמַר יְהוָה קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְכִי תִמְרוּרִים רַחֵל מִכַּבֶּה עַל־בְּנֵיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל־בְּנֵיהָ כִּי אֵינֶנּוּ: טו כֹּה אָמַר יְהוָה מִנְעִי קוֹלְךָ מִכִּי וְעֵינֶיךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ נֹאֲם־יְהוָה וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב: טז וַיִּשְׁתַּקֹּה לְאַחֲרִיתָךְ נֹאֲם־יְהוָה וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם: יז שְׁמוֹעַ שְׁמַעְתִּי אֶפְרַיִם מִתְנוֹדָד יִסְתַּנִּי וְאוֹסֵר בְּעַגֵּל לֹא לְמֹד הִשְׁבֵּנִי וְאֲשׁוּבָה כִּי אֵתָה יְהוָה אֱלֹהֵי: יח כִּי־אַחֲרֵי שׁוּבִי נִחַמְתִּי וְאַחֲרֵי הַדֹּעִי סָפַקְתִּי עַל־יָדְךָ בִּשְׁתִּי וְגַם־נִכְלַמְתִּי כִּי נִשְׁאֲתִי חֲרַפְתָּ נְעוּרַי: יט הִבֵּן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם אִם יִלְד שְׁעִשׂוּעִים כִּי־מִדִּי דִבְרִי בּוֹ זָכָר אֲזַכְּרֶנּוּ עוֹד עַל־פֶּן הָמוּ מֵעַי לֹא רַחֵם אֶרְחַמֶּנּוּ נֹאֲם־יְהוָה:

♦ שבת קודש ג' תשרי ♦

מד וַאֲתָא מִשָּׁה וּמִלִּיל יֵת כָּל פִּתְגָמֵי תִשְׁבְּחָתָא הָדָא קְדָם עָמָא הוּא וְהוֹשַׁע בֶּר נון:

(מד) וַיָּבֵא מִשָּׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנוֹ הָעָם הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נוֹן:

כ"ט"א הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נוֹן • (סוטה יג) שֶׁבֶת שֶׁל דִּיּוּזָגִי הִיְתָה, נִטְלָה רְשׁוּת מִזֶּה וְנִתְּנָה לָזֶה. הַעֲמִיד לֹא מִשָּׁה מִתְרַגְּמָן לִיהוֹשַׁע, שֶׁיֵּהָא דוֹרֵשׁ בְּחִיּוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: 'בְּחִי רַבָּךְ לֹא הָיָה לָךְ לְהָרִים רֹאשׁ'. וְלָמָּה קוֹרְאוֹהוּ כָּאֵן 'הוֹשַׁע'? לֹמֵר שְׁלֹא זָחָה דַּעְתּוֹ עָלָיו, שְׂאָף עַל פִּי שְׁנִתְּנָה לֹא גִדְלָה, הַשְׁפִּיל עֲצָמוֹ כְּאִשֶּׁר מִתְחַלְתּוֹ (ספרי).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כס עמ' 201)

הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן נון (לב, מד) וְלָמָּה קוֹרְאוֹהוּ כָּאֵן הוֹשַׁע . . שְׂאָף עַל פִּי שְׁנִתְּנָה לֹא גִדְלָה הַשְׁפִּיל עֲצָמוֹ כְּאִשֶּׁר מִתְחַלְתּוֹ (רש"י) כְּאִשֶּׁר יְהוּדֵי זֹכָה לְגִדְלָה, גִּדְלוֹת שֶׁל שְׂרָרָה אוֹ גִּדְלוֹת בְּעִנְיָן אַחֵר, שִׁזְזָה לְבָרְכוֹת נַעֲלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם - הוּא עָלוּל לַחֲשֹׁב, שְׁמִנָּה גּוֹפָא שֶׁהוּא זָכָה לָכֶּךָ, סִימָן שֶׁהוּא רָאוּי לְדַבֵּר, וּכְתוּצָאָה מִכֶּף תְּהִיָּה אֲצִלוֹ תְּנוּעָה שֶׁל הִתְרַבֵּת הַדַּעַת וְרוֹמָמוּת. לִזְמִידִים אֲנוּ מִיהוֹשַׁע, שֶׁאֲדַרְבָּה: דִּזְקָא מִי שִׁזְזָה לְגִדְלָה צָרִיךְ לַהֲשִׁיב לִפְנֵי הַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ כְּאִשֶּׁר בִּתְחִלָּתוֹ. וְזֶה גַם הַכִּלִּי לָכֶּךָ שֶׁהִגְדִּיל הַתַּקִּים בִּידוֹ. אור החיים

(מה) וַיָּכַל מִשָּׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: מה וְשָׂעִי מִשָּׁה לְמַלְלָא יֵת כָּל פִּתְגָמֵי הָאֲלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס אנג'לס, אברמוביץ

מִשָּׁה לַהֲשִׁיב וְגו', וְכִשְׁהִשְׁוֹם הַכְּתוּב וְאָמַר הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן נון הִסִּיר הַיּוֹד, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (שַׁע"י) הִתְפָּאֵר הַגִּרְזָן וְגו':

לְשׁוֹן יַחֲדִיד אֶל מִשָּׁה, וְאוֹמְרוֹ וְהוֹשַׁע וְלֹא אָמַר וְהוֹשַׁע כְּמוֹ שֶׁקָּרָא לֹא מִשָּׁה, לְפִי שְׁתוּסָפֶת הַיּוֹד הִיא לִיקָר וּגִדְלָה כְּרַמּוֹז בְּמֵאֲמַר (בַּמִּדְבָּר י"ג ט"ז) וַיִּקְרָא

(מד) הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן נון. פְּרוּשׁ הָיָה עוֹמֵד עִמּוֹ אֲבָל הַדְּבוּר לֹא דִבֵּר אֶלָּא מִשָּׁה כְּאוֹמְרוֹ וַיְדַבֵּר, וְכֵן אָמַר ה' וְלָמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁמּוֹ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי
מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

כ"י • שִׁמּוֹ לְבַבְכֶּם • צִרְיָה אָדָם שִׁיחֵי עֵינָיו, וְאֶזְנוֹ וְלִבּוֹ מְכַנְּנִים לְדְבָרֵי תּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל כ) "כֵּן אָדָם רָאָה בְּעֵינָיָהּ וּבְאָזְנָיָהּ שָׁמַע וְשָׁם לְפִי וְגו'", וְהֵרִי דְבָרִים קֵל וְחֹמֶר, וּמִה תְּכַנֵּן הַבַּיִת, שֶׁהוּא נִרְאָה לְעֵינַיִם וְנִמְדָּד בְּקֶנֶה, צִרְיָה אָדָם שִׁיחֵי עֵינָיו וְאֶזְנוֹ וְלִבּוֹ מְכַנְּנִים לְהִכִּין - דְּבָרֵי תּוֹרָה, שֶׁהֵן כְּהִרְרִין הַתְּלוּיִן בְּשַׁעֲרָה, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁמּוֹ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי
מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

כ"י • כִּי לֹא־דָבָר יֶקֶךְ הוּא מִכֶּם • לֹא לְחֹנֶם אֶתֶם יִגְעִים בָּהּ, כִּי הִרְבָּה שָׂכָר תְּלוּי בָּהּ, "כִּי הוּא תִּיכֶם". דְּבָר אַחֵר: אֵין לָךְ דְּבָר רִיקָן בַּתּוֹרָה שֶׁאִם תִּדְרָשְׁנוּ שְׁאִין בּוֹ מִתֵּן שָׂכָר, תִּדַּע לָךְ שֶׁכֵּן אָמַר חו"ל: (בראשית לו) "וְאַחֲרֵי לֹטֶן תִּמְנַע, וְתִמְנַע הִיָּתָה פִּילְגֶשׁ וְגו'", לִפִּי שְׁאֵמְרָה: 'אֵינִי כְּדָאִי לְהִיָּת לֹו לְאִשָּׁה, הִלּוּאִי וְאֵהִיָּה פִּילְגֶשׁ', וְכָל כֶּף לָמָּה? לְהוֹדִיעַ שֶׁבָּחוּ שֶׁל אֲבָרָהָם, שֶׁהֵי שְׁלֹטוֹנִים וּמַלְכִּים מִתְּאֵוִים לִידְבָק בְּזִרְעוֹ.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שִׁיחַת שְׁמַחַת תּוֹרָה תִּשְׁכ"ב - תּוֹרַת מִנְחָם הַתּוֹנֵעֵדוּיוֹת לֵב עַמ' 128)

וּבְדָבָר הַזֶּה תִּאָּרְכוּ יָמִים (לב, מז) הִיָּה מַהֲלָךְ בְּמִבְּאוֹת הַמִּטְנָפוֹת לֹא יִקְרָא קְרִיאת שְׁמַע . . אִם הִיָּה קוֹרָא וְכָא, פּוֹסֵק . . עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר וּבְדָבָר הַזֶּה תִּאָּרְכוּ יָמִים (ברכות כד, ב) יֵשׁ לְתַמָּה, הִיָּכֵן נִרְמָזָה הַלָּכָה זוֹ בְּפִסּוּק. יֵשׁ לוֹמַר, דִּהְנָה דְּבוּר עֲנִינוּ רַבּוּי - הַסְּבָרָה וְהַתְּחַלְקוּת לְפָרְטִים. וּמִזֶּה, שֶׁ"דָּבָר" לְשׁוֹן יָחִיד (בְּנִגּוּד ל"שִׁימוֹ לְבַבְכֶּם לְכָל הַדְּבָרִים", לְשׁוֹן רַבִּים), מוֹרָה עַל שְׁלִילַת הַדְּבוּר, אֲבָל לֹא שְׁלִילָה מַחְלֻטָּה, שְׁאֵז אֵין זֶה דְּבוּר כָּלָל, אֲלֵא הַפְּסָקָה בְּאִמְצַע הַדְּבוּר. וְהִיָּכֵן מְצִינוּ שִׁישׁ לְהַפְסִיק אֶת הַדְּבוּר בַּתּוֹרָה - בְּמִי שְׁלֹמֹד בְּדָרָךְ וְכָא לְמִבְּאוֹ שְׁאֵינוֹ נָקִי.

(מח) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:

כ"י • אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה • בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה": נֶאֱמַר בְּנֶח (סו) "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כָּא נַח וְגו'", בְּמִרְאֵית אוֹרוֹ שֶׁל יוֹם, לִפִּי שֶׁהֵי בְּנִי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: 'בְּכָךְ וְכָךְ, אִם אֲנוּ מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אֲנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לִיכְנֵס בַּתְּכָה, וְלֹא עוֹד אֲלֵא אֲנוּ נוֹטְלִין כְּשִׁילִין וְנִקְרָדְמוֹת וּמִבְּקָעִין אֶת הַתְּכָה'. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'הִרְיִנִי מְכַנְּסוֹ בְּחִצֵּי הַיּוֹם, וְכָל מִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ כַּח לְמַחֲוֹת, יָבֵא וְיִמְחָה'. בְּמִצְרִים נֶאֱמַר: (שְׁמוֹת יב) "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה'", לִפִּי שֶׁהֵי מְצָרִים אוֹמְרִים: 'בְּכָךְ וְכָךְ אִם אֲנוּ מְרַגִּישִׁין בָּהֶם, אֵין אֲנוּ מְנִיחִין אוֹתָם לְצֹאת, וְלֹא עוֹד אֲלֵא אֲנוּ נוֹטְלִין סִפּוֹת וְכָלִי זֶן וְהוֹרְגִין לָהֶם'. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'הִרְיִנִי מוֹצִיאֵן בְּחִצֵּי הַיּוֹם, וְכָל מִי שִׁישׁ בּוֹ כַּח לְמַחֲוֹת, יָבֵא וְיִמְחָה'. אֵף כָּאֵן בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נֶאֱמַר: "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", לִפִּי שֶׁהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: 'בְּכָךְ וְכָךְ אִם אֲנוּ מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אֲנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ, אָדָם שֶׁהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד לָנוּ אֶת הַשְּׁלֹו, וְהַעֲלָה לָנוּ אֶת הַבָּאָר, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אֵין אֲנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ'. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'הִרְיִנִי מְכַנְּסוֹ בְּחִצֵּי הַיּוֹם וְכו'". אור החיים

(ממ) עָלָה אֶל־הָרֹ הָעֲבָרִים הַזֶּה הִרְנָבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ
מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרָאָה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי
נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָזָה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מח) בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר. אוֹמְרוֹ שֶׁהוּא עוֹלָה לְמוֹת, וְזֶה מְכַנֵּן לְדְבָרִיָּהּ ז"ל שֶׁדָּרְשׁוּ (סְפָרִי) בְּאוֹמְרוֹ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לִפִּי שֶׁהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים וְכו' עַש"ד:

(ג) וּמָת בְּהָרְ אֲשֶׁר אֵתָהּ עֲלֶיהָ שְׁמָהּ וְהָאֶסֶף אֶל-עַמּוּיָּךְ
בְּאֶשְׁר־מֹת אֹהֶרֶן אֲחִיךָ בְּהָרְ הַהֵר וַיֵּאסֶף אֶל-עַמּוּיוֹ:

זו. • אור החיים

(גא) עַל־אִשֶּׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת
קָדַשׁ מְדַבְרִצָּן עַל־אִשֶּׁר לֹא־קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

(נב) כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָּבוֹא אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן. חסלת פרשת האזינו

חֲסִילַת פְּרֻשֵׁת הָאֲזִינוּ

טובים הנוֹרָאִים מֵה שְׁאִין יָכוֹל לְהַשִּׁיג
בְּעוֹדוֹ מִשְׁתָּף עִם הַגּוֹף שְׁאִינוֹ יָכוֹל
לְהַשִּׁיג הַמַּעֲלָה הַהִיא, וְהוּא אוֹמְרוֹ
אֲשֶׁר אֵתָּה עֲלֶה שָׁמָּה פְּרוּשׁ בְּעוֹלָם
הַעֲלִיּוֹן, ג' וְהֶאֱסָף אֶל עַמְּיָד עַל דֶּרֶךְ
אוֹמְרָם ז"ל (במִיר פ"ט), בְּפָסוּק (לִקְמָן
ל"ג כ"א) וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עִם וְגו'
שְׁבָאֵם מַצְעוֹת מִשֶּׁה יִזְכּוּ דוֹר הַמִּדְבָּר,
וְהֵם מִתְּיַחֲסִים אֵלָיו בְּאוֹמְרוֹ (שְׁמוֹת ל"ב
י) יֵרֵד כִּי שִׁחַת עֲמִיד, וְהוּא אוֹמְרוֹ
וְהֶאֱסָף אֶל פְּרוּשׁ לִסְבֹּת עַמְּיָד לְהִבְיֵאֵם
לְעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם שְׁבָאֵהֶרֶן מַצְיֵנו
שְׁאָמַר בֶּן גִּם בֶּן (בֶּאוֹ) וַיֶּאֱסָף אֶל עַמְּיוֹ
בְּמָקוֹם שֵׁשׁ לְדָרֵשׁ דּוֹרְשֵׁין:
(נא) עַל אֲשֶׁר מַעֲלָתָם וְגו' עַל אֲשֶׁר לֹא
קִדְשָׁתָם וְגו'. עֵינֵן מֵה שְׁפָרְשֵׁי
בְּפִרְשֵׁת חֻקַּת בְּעֻזָּן זֶה בֶּאֱרָךְ:
(נב) כִּי מִנְּגִד תִּרְאֶה וְגו'. פְּרוּשׁ עַל דֶּרֶךְ

עוד יתבאר על זה הדרך כי בא לתת
שלישה טעמים למיתת איש
האֱלֹהִים, וזה שיעור הכתוב וַיָּמָת,
וְהַטַּעַם בְּהַר פְּרוֹשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וְ"ל
(סוֹסָה י"ד). לָמָּה נִקְבַּר מֹשֶׁה בְּהַר נָבוֹ
בְּשִׁבְלֵי עֹזן פְּעוֹר כִּי בָכַל זְמַן שִׁיזְקֶךָ
רָאשׁוֹ פְּעוֹר יִמְצָא כִּנְגֻדוֹ מֹשֶׁה וְכִנְעוּ,
וּכְאוֹמְרוֹ (לָקֵט ל"ד ו') וַיִּקְבַּר אוֹתוֹ בְּגִיא
מוֹל בֵּית פְּעוֹר, טַעַם ב' אֲשֶׁר אָתָּה
עָלָה שָׁמָּה פְּרוֹשׁ בְּדִי שִׁיבֹכֶל לְהַשְׁגִּי
הָאֲשֶׁר שֶׁהַשְׁגִּי בְּאַמְצָעוֹת מַעֲשִׂים

הפטרה לפרשת האזינו לשנים מקרא ואחד תרגום בשמואל ב פרק כב

א וידבר דוד ליהוה את דבריו השירה הזאת ביום הציל יהוה אתו מכף כל־אויביו ומכף שאול:
 ב ויאמר יהוה סלעי ומצדתי ומפלטי־לי: ג אלהי צורי אֲחִסְהֶבּוּ מַגְנִי וקֶרֶן יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי
 מִשְׁעֵי מַחֲמָם תִּשְׁעֵנִי: ד מַהֲלֵל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֵיבֵי אוֹשֵׁעַ: ה כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁפְּרֵי־מוֹת נֶחֱלִי בְלִיעַל
 יִבְעֲתָנִי: ו חֲבָלִי שָׂאוֹל סִבְנִי קִדְמִנִי מִקְשֵׁי־מוֹת: ז בְּצִרְלִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע
 מִהִיכְלוֹ קוֹלִי וַיִּשְׁעֵתִי בְּאָזְנוֹ: ח וַיִּתְּנָעַשׂ וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְּנָעֲשׂוּ בִּי־חֲרָה לוֹ:
 ט עֲלָה עֶשֶׂן בְּאָפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכַל גְּחָלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ: י וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרֶד וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:
 יא וַיִּרְפֹּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף וַיִּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיֵּשֶׁת חֶשֶׁךְ סָבִיב־תִּי סָבּוֹת חֲשֵׁר־תַּמִּים עָבִי שְׁחָקִים:
 יג מִנְּהָ נִגְדוּ בָּעֵרוּ גְחָלֵי־אֵשׁ: יד יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִים וַיִּפְּצֵם בָּרֶק
 וַיְהִים: טז וַיִּרְאוּ אֶפְקֵי יָם וַיָּגְלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל בְּגַעַרַת יְהוָה מִנְּשֹׁמֶת רוּחַ אָפּוֹ: יז וַיִּשְׁלַח מַמְרוֹם וַיִּקְחֵנִי
 וּמִשְׁנֵי מַמִּים רַבִּים: יח יִצְלָנִי מֵאֵיבֵי עֹז מִשְׁנָאִי כִּי אֲמָצוּ מִמֶּנִּי: יט וַיִּקְדַּמְנִי בְיוֹם אִיִּדִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעֵן
 לִי: כ וַיֵּצֵא לְמִרְחָב אֹתִי יַחֲלָצֵנִי בִּי־חֲפֶזָּךְ כִּי: כא וַיִּמְלֵנִי יְהוָה בְּצִדְקָתְךָ כִּכֹּר יְדֵי יָשִׁיב לִי: כב כִּי שְׁמִרְתִּי
 דִּרְכִּי יְהוָה וְלֹא רִשְׁעֵתִי מֵאֱלֹהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדִּי וְחֻקְתִּי לֹא־אֶסּוּר מִמֶּנּה: כד וַאֲהִיָּה תָמִים
 לוֹ וַאֲשַׁתְּמֶרָה מַעֲוִנִי: כה וַיֵּשֶׁב יְהוָה לִי בְּצִדְקָתְךָ כִּכֹּר לִנְגִדִּי עֵינָיו: כו עַם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד עַם־גִּבּוֹר
 תָּמִים תִּתַּמָּם: כז עַם־נֹכַח תִּתְבָּר וְעַם־עֲקֹשׁ תִּתְפַּל: כח וְאַתָּעַם עָנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רַמִּים
 תִּשְׁפִּיל: כט כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה וַיְהוָה יִגִּיהַ חֲשָׁכִי: ל כִּי בָכָה אֲרוּץ גִּדּוֹד בְּאֱלֹהֵי אֲדֹלְג־שׁוֹר: לא הָאֵל
 תָּמִים דִּרְכּוֹ אֲמֹרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכֹל הַחַסִּים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעְדֵּי יְהוָה וּמִי צוֹר
 מִבְּלַעְדֵּי אֱלֹהֵינוּ: לג הָאֵל מַעֲוִי חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים דִּרְכִּי: לד מִשְׁנֵה רַגְלִי בְּאֵילֹת וְעַל־בְּמֹתֵי יַעֲמִידֵנִי:
 לה מִלִּמּוֹד יְדֵי לְמַלְחָמָה וְנַחַת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה וְרַעֲתִי: לו וַתִּתֵּן־לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַעֲנִתְךָ תִּרְבֵּנִי: לו תִּרְחִיב
 צִעְדִּי תַחֲתָנִי וְלֹא מַעֲדוֹ קִרְסִלִּי: לה אֲרַדְּכָה אֵיבֵי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אֲשׁוּב עַד־כְּלוֹתָם: לט וְאַכְלֵם
 וְאַמְחָצֵם וְלֹא יִקְוִמוּן וַיִּפְּלוּ תַחַת רַגְלִי: מ וַתִּזְרַנִּי חֵיל לְמַלְחָמָה תִּכְרִיעַ קָמִי תַחֲתָנִי: מא וְאֵיבֵי תִתָּה
 לִי עֶרְף מִשְׁנָאִי וְאַצְמִיתָם: מב יִשְׁעוּ וְאִין מִשְׁיַע אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם: מג וְאַשְׁחָקֵם בַּעֲפֹר אֲרִץ
 בְּטִיט־חֻצוֹת אֲדָקֵם אֲרַקֵּם: מד וַתִּפְלֹטֵנִי מִרִּיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדֵנִי:
 מה בְּנִי נֹכַח יִתְכַּחֲשׁוּ־לִי לִשְׁמַע אֲזִין יִשְׁמְעוּ לִי: מו בְּנִי נֹכַח יִפְּלוּ וַיַּחֲגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: מז חִי־יְהוָה וּבְרוּךְ
 צוּרֵי וַיִּרֵם אֱלֹהֵי צוֹר יִשְׁעֵי: מח הָאֵל הַגָּתָן נִקְמָת לִי וּמִרִיד עַמִּים תַּחֲתָנִי: מט וּמוֹצִיאִי מֵאֵיבֵי וּמִקְמִי
 תְּרוֹמָמִנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תִּצְלָנִי: נ עַל־כֵּן אוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם וְלִשְׁמֶךָ אֲזַמֵּר: נא מִגְדּוֹל יִשׁוּעוֹת מְלֹכוֹ
 וַעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

הפטרה לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום נדפס בעמוד קסג

שיעורי תהלים לשבוע פרשת האזינו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ו אלול פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק ופרקים עו-עח	יום רביעי - כ"ט אלול מפרק קמ עד סוף פרק קנ ופרקים פה-פז
יום שני - כ"ז אלול מפרק קכ עד סוף פרק קלד ופרקים עט-פא	יום חמישי - א' תשרי פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים פח-צ
יום שלישי - כ"ח אלול מפרק קלה עד סוף פרק קלט ופרקים פב-פד	יום שישי - ב' תשרי פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים צא-צג
שבת קודש - ג' תשרי פרק כ מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים צד-צו	

1 יורד אליהם באופן של התגלות. וְתוֹכֵן – בספירות נצח־הוד־יסוד־
 2 מלכות, מְלָכֶשׁ אֹר – ספירת הַבִּינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַכֶּנֶת
 3 הָאֱלֹהִים מֵאֹר [נִסָּח אַחֵר: וְאֹר] אֵין סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, – או לפי
 4 הנוסח השני, בחצאי ריבוע – הבנת האלקות ואור אין סוף ברוך
 5 הוא, שגם "אור אין סוף"
 6 ברוך הוא יורד בהבנה זו,
 7 וְתוֹכֵן – ב"בינה",
 8 מְלָכֶשׁ אֱחָדִים דְּהַכְמָה,
 9 שֶׁהִיא – "חכמה" היא,
 10 מְדֻרָּה שְׁלֻמְעֵלָה מְהֻשְׁכֵּל
 11 וְהַכְנָה בְּאֱלֹהִים בְּרוּךְ
 12 הוּא, כִּי שֵׁם "הַכְמָה"
 13 מוֹדָה עַל מְקוֹר הַשֶּׁכֶל
 14 וְהַכְנָה. – כנזכר בפרק י"ח
 15 בחלק הראשון של ספר
 16 ה"תניא", שהמלה "חכמה"
 17 היא "כח מוה"²⁰, דבר שאינו
 18 בר הבנה והשגה בשכל,
 19 וְלִכֵּן אָמְרוּ בְּזֵהָ,
 20 דְּ"אֱוִרִיתָא מְחַכְמָה
 21 נִפְקֵת", – תורה באה
 22 מחכמה, בזהר בשלח (סב),
 23 (א) נאמר שאורייתא (תורה)

24 באה מ"חכמה עילאה" (עליונה), וכך גם בזהר חוקת (קפב, א)
 25 ואתחנן (רסא, א) ועוד מקומות, כִּי מַעְמֵי מִצּוֹת לֹא נִתְּנָלוּ, –
 26 כענין של שכל ושל הבנה, וְהֵם לְמַעְלָה מְהֻשְׁכֵּל וְהַכְנָה, –
 27 למעלה מ"חכמה". וְגַם בְּאִיזוֹ מְקוֹמָן שֶׁנִּתְּנָלָה וְנִתְּפַרְשׁ אִיזוֹ
 28 טַעַם הַמּוֹבֵן לָנוּ לְבָאוּרָה – אֵין זֶה הַטַּעַם הַמּוֹבֵן לָנוּ לְבָדוּ
 29 תְּכִלִּית – סוף, הַטַּעַם – של המצוה, וְגִבּוּלוֹ, – שנאמר שכאן
 30 מסתיים הטעם ואין לו עומק יותר, אֵלָּא בְּתוֹכּוֹ – בתוך הטעם,
 31 מְלָכֶשׁ פְּנִימִיּוֹת וְתַעֲלוּמוֹת חֻכְמָה שְׁלֻמְעֵלָה מְהֻשְׁכֵּל וְהַכְנָה.
 32 – בשיחה קדושה²¹ הסביר פעם הרבי, שרבנו הזקן מדויק בלשון
 33 שאין זה "תכלית הטעם", אין זה סוף הטעם של המצוה, כלומר,
 34 שלא זו בלבד שאין זה תכלית המצוה עצמה, אלא זה אפילו לא
 35 תכלית הטעם של המצוה, שכן ענינה האמיתי של מצוה הוא הרצון
 36 העליון שלמעלה לגמרי מטעם, שלכן הרי עיקר קיום המצוות הוא
 37 כדי לקיים רצון הקדוש ברוך הוא. וכפי ש"כ אדמו"ר ה"צמח צדק"
 38 כותב בספרו "דרך מצותיך" (הנקרא גם "ספר טעמי המצוות, כי הוא
 39 ספר של טעמים על מצוות) מיד במצוה הראשונה²², שעיקר הכוונה
 40 הנדרשת בקיום מצוה היא, לכוון בעשיית המצוה שכך ציוונו בורא
 41 העולם לעשות, ושידע האדם שבאותו מעשה הוא מקיים ציווי
 42 ורצונו של הקדוש ברוך הוא, למרות שאין הוא יודע את המכוון
 43 והמטרה של המצוה, והוא אומר שם להלן שמה שמובן משהו מטעם
 44 המצוה (כמו על דרך הקבלה והחסידות, החקירה והדרוש) אין זה

אגרת הקדש

בחי' הבנת האלהות מאור [נ"א ואור] א"ס ב"ה ובתוכה
 מלוכשים אחוריים דחכמה שהיא מדרגה שלמעלה
 מהשכל וההבנה באלהות ב"ה כי שם חכמה מורה
 על מקור השכל וההבנה ולכן אמרו בזהר דאורייתא
 מחכמה נפקת כי טעמי מצות לא נתגלו והם למעלה
 מהשכל וההבנה. וגם באיזהו מקומן שנתגלה
 ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה אין זה הטעם
 המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו אלא בתוכו
 מלוכש פנימיות ותעלומויות חכמה שלמעלה מהשכל
 וההבנה וכן בכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה
 לנביאים הכתובים בתנ"ך הן דברי תוכחה והן סיפורי
 מעשיות מלוכש בתוכם בחינת חכמת אלהות שלמעלה
 מהשכל וההבנה כנראה בחוש מענין הקרי והכתיב
 כי הקרי הוא לפי ההבנה הנגלית לנו והכתיב הוא
 למעלה מהשכל וההבנה שתיבה זו ככתיבתה אין לה
 לבוש בבחינת ההבנה ובקריאתה בפה יש לה לבוש

באמת רק רמז של הענין, וכטיפה מים האוקיינוס, ויתירה מזו באין
 ערוך ממש, שכן האדם שלבוש בחומר (הגוף) אי אפשר לו להשיג
 רוחניותו, ומשה רבנו שכבר למעלה משלוש אלפים שנה בגן עדן
 והולך תמיד מחיל אל חיל בעומק השגת טעמי המצוות, ועל כל אלה
 (מה שמשנה רבנו משיג)
 כתוב²³ "לכל תכלה ראיתי
 קץ" (שלהגה ולכליון של
 גן עדן יש קץ וגבול, ואילו
 המצוה עצמה "רחבה
 מצותך מאד" היא "רחבה",
 בלי גבול, שכן יש בה גבוה
 וגבוה יותר²⁴. מה שהוא
 אומר שרק "באיזהו מקומן"
 נתגלה טעם המצוה,
 שלכאורה ישנן הרי הרבה
 מצוות של "משפטים"
 ו"עדות", שיש בהן טעם גלוי,
 והן רוב המצוות, כיצד,
 איפוא, הוא אומר שרק באי
 אלה מצוות נתגלה טעמן?
 מובא על כך ב"לקוטי
 ביאורים" על "תניא" (להרב
 קארף שי') בשם הרבי, שגם
 באותן מצוות יש טעם רק למצוה בכלל, ואילו פרטיה המרובים של
 המצוה – לא נתגלה טעמם, כמו, למשל, מצות תפילין, שהמצוה
 בכלל יש לה טעם, שיהיה "לאות על ידך"²⁵, ואילו פרטיה הרבים של
 מצות תפילין: שתהיינה מרובעות, ארבע פרשיות בארבעה "בתים"
 בשל ראש, ובשל יד "בית" אחד בלבד, רצועות שחורות, וכדומה –
 כל אלה אין להם טעם בגלוי. וכן בכל דבור ודבור שִׁיִּצֵּא מִפִּי
 הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְנִבְיָאִים, הַכְּתוּבִים בְּתַנ"ךְ, – שכל דיבור של
 נבואה שבתנ"ך הוא נבואה לכל הדורות, לא רק לאותו זמן שהנבואה
 נאמרה בו²⁶, הֵן דְּבָרֵי תוֹכְחָה – שנביאים הוכיחו את בני ישראל
 בדבר ה' של נבואה שנתגלה אליהם, שאז הרי אין זה שהנביא מוכיח
 את בני ישראל, כי אם הקדוש ברוך הוא מוכיח את בני ישראל על ידי
 הנביא, וְהֵן סְפֻרֵי מַעֲשֵׂיּוֹת – אם הסיפור מופיע בתורה או בנביאים
 או בכתובים, הרי אמת הדבר שזה כפשוטו, שכך אירע, אך כיוון שזה
 נקבע בתורה, משמעותו הוא ענין נצחי לכל הזמנים, מְלָכֶשׁ
 בְּתוֹכֵם – בדברי התוכחה ובסיפורי המעשיות, בְּחִינַת חֻכְמָה
 אֱלֹהִים שְׁלֻמְעֵלָה מְהֻשְׁכֵּל וְהַכְנָה, בְּנִרְמָה בְּחוּשׁ מַעְנֵן ה' קָרִי
 וְה' כְּתִיב, – מילים בתנ"ך שיש הבדל בין איך שכותבים אותן לבין
 איך שקוראים אותן, כִּי ה' קָרִי – איך שקוראים את המלה, הוּא לְפִי
 הַהֲכָנָה הַנְּגִלִית לָנוּ, וְה' כְּתִיב – איך שכותבים את המלה, הוּא
 לְמַעְלָה מְהֻשְׁכֵּל וְהַכְנָה, שֶׁתִּבָּה זֶה בְּכַתְּבָתָהּ – כפי שנכתבה,
 אֵין לָהּ לְבוּשׁ בְּכִינַת הַהֲכָנָה, וּבְקִרְיָתָהּ בְּפֶה – יֵשׁ לָהּ לְבוּשׁ.

20. זח"ג כח, א. 21. ש"פ וישב ה'תשכ"ד. 22. ד, ב. 23. תהלים קיט, צו. נתבאר לעיל סימן יז. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהמשנה (ברכות לג ב): האומר... אשר במו"נ ח"ג פמ"ח פ' טעם המצוה דשה"ק [דשילוח הקזן] כדי לקבוע... ובפיה"מ כ' הרמב"ם עצמו שהיא מצוה שאין לו טעם!". 25. ואתחנן ו, ח. 26. ראה מגילה יד, א.

- 1 – של הבנה, שמבינים את המלה לפי תוכנו הפשוט של הענין. כמו
2 למשל, "הוא עשנו ולא (ולו) אנחנו עמו וצאן מרעיתו"²⁷, שהכתיב
3 הוא "ולא" (באל"ף) שהכוונה היא "ואין", והקרי הוא "ולו" (בוא"ו)
4 שהכוונה היא "ואליו" – הרי
5 הקרי "ולו" (ואליו) יש לו
6 לבוש לפי פשטות הענין,
7 שמדובר כאן: "כי הוא עשנו"¹
8 – "ולו אנחנו", ואליו אנו
- מיוחדים בתור "עמו וצאן מרעיתו"; ואילו הכתיב הוא "ולא" (באל"ף)
"ואין", הרי במשמעותו העמוקה יש לכך הסבר²⁸, אבל בלבד
הפירוש הפשוט – אין לכך שום הבנה²⁹. וכן הענין באותיות גדולות
שבתנ"ך, שהן מעלמא
עלמא, – מעולם עליון יותר,
בספירת ה"בינה", ומאירות
משם בגלוי בלי לבוש
בשאר האותיות.

אגרת הקדש

וכן הענין באותיות גדולות שבתנ"ך שהן מעלמא
עילאה ומאירות משם בגלוי בלי לבוש כשאר האותיות.

יום שני כ"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכה, והנה בחי' חכמת... עד עמ' 256, ושכל.

- 17 והנה, בחינת חכמת אלהות ברוך הוא המלכות בתרי"ג –
18 מצות התורה – נקראת בשם "בחינת אחרים דחכמה",
19 – חיצונית ה"חכמה". לעיל אמר רבנו דוקן, שמה שהשיג משה רבנו
20 בנבואה, בספירת ובחינת ה"חכמה", הוא רק "אחרים דחכמה",
21 ולאחר מכן אמר, שגם מה
22 שתורה "מחכמה נפקת"
23 (באה מבחינת "חכמה") זה
24 גם כן בחינת "אחרים" של
25 חכמה, שגם "אחרים"
26 דחכמה הוא ענין שלמעלה
27 משכל ומהבנה – אומרים
28 לכן שתורה באה מחכמה,
29 וכן הוא אומר שחכמת
30 אלקות המלוכה בתרי"ג
31 מצוות – היא גם כן בחינת
32 אחרים של חכמה, כי כל
33 אחרים שפספירות הן
34 מדרגות החיצונות
35 והתחתונות במעלה
36 שפספירה זו, מה שיוכלו
37 לירד ולהתפשט למטה
38 להתלבש בברואים
39 להחיותם; ובחינת הפנים,
40 – הבחינה הפנימית של הספירה, היא הספירה עצמה המיוחדת
41 במאצילה אין סוף ברוך הוא בתכלית היחוד. בגוף דרך משל,
42 ספירת חכמה – אודותה מדובר כאן, שהיא מיוחדת במאצילה
43 אין סוף ברוך הוא בתכלית היחוד, כי הקדוש ברוך הוא
44 וחכמתו אחד (במ' שנתבאר לעיל) – בפרק ב' ובפרק ג' בחלק
45 הראשון של ספר ה"תניא", ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו
46 יתברך למטה בתחתונים, שהם בגלוי גבול ותכלית, – יש להם
47 גבול וסוף, ומתלבש בהם – בפנימיות, שכן "מאיר" ו"מתפשט"
- יכול הרי להיות באופן של "מקיף", שהאור אינו מתצמצם לפי ערך
הדבר שבו הוא מאיר ומתפשט, ואינו מתאחד בו, ואלו
ה"תלבושות" היא הרי, שהאור מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא
מתלבש ומתאחד אתו, הרי, אם הנבראים שבהם מתלבש האור,
הם בעלי גבול ותכלית, אי
אפשר הרי להיות שהאור
המתלבש בהם יהיה אור
שבבחינת בלי גבול – כפי
שהדבר בספירה עצמה
שהיא מאוחדת במאציל
בתכלית היחוד, וכשם
שהמאציל הוא "אין סוף"
ו"בלי גבול", כך גם הספירה
היא בבחינת "בלי גבול",
הרי מה שמאיר ומתפשט
ומתלבש בנבראים נקרא
"אחרים", – החיצונית של
הספירה ולא הספירה
עצמה, ונקרא גם כן
בחינת "עשיה"
שבאצילות³⁰. –
ה"אחרים" והחיצונית של
ספירת ה"חכמה" (ש"חכמה"
היא הרי הבחינה של "אצילות") נקרא בחינת העשיה שב"אצילות"
– בחינה של "אצילות" שיכולה לרדת למטה. פרוש, על דרך
משל, כמו שבאדם התחתון שיש בגשמתו ה' מדרגות, זו
למטה מזו, שהן בחינת השכל והמדות ומחשבה ודבור
ומעשה, והמעשה היא – המדרגה התחתונה שבכלם, – גילוי
הנפש שישנו ב"מעשה" הוא במדרגה פחותה בהרבה מאשר בשאר
הבחינות שעל ידן הנפש מתגלה, שהחיות המתפשט מהנפש
ומלכש בכח המעשה, הוא באין לגבי החיות המתפשט ממנה

27. תהלים ק, ג. וראה ב"ר רפ"ק. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"א קכ, ב. אוה"ת (יהל אור) להצ"צ לתהלים עה"פ. ויש"נ. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל עיין פירש"י שם". 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"ה בהדפוסים שראיתי. ולכאורה הול"ל עשי' שבחכמה. ואולי אפ"ל שכאן מדובר בהחלוק דגבול ובל"ג – ב"ע ואצילות – תורתך – תורה דאציל, שלמדנו – תורה דבריאה, ולכן מדגיש שבאצי' והשייכות שבין זל"ז – דבלי"ג דאצי' ה"ה הא דאצי' הוא חכ' (יו"ד שבשם) ובי"ע שאר הספירות."

- 1 ומלְבַשׁ בְּכַח הַדְּבַר, שְׁהוּא – כוח הדיבור, הוא כְּאֵין לְגַבִּי הַחַיּוּת
2 הַמְתַּפְשֵׁט מִמֶּנָּה – מהנשמה, ומלְבַשׁ בְּמַחֲשָׁבָה וּמִדּוּת וְשִׁכְל –
3 כל אלה מאוחדים עם
4 הנפש, שכן, אפילו מחשבה
5 שהיא "לבוש" לנפש, היא, 1 הדבור שהוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה
6 אבל, לבוש המאוחד עם 2 ומלוכש במחשבה ומדות ושכל

אגרת הקדש

- 7 הנפש, והיא קיימת תמיד כשם שהנפש עצמה קיימת תמיד, ואילו
8 דיבור ומעשה הם "לבושים נפרדים", מהנפש, (שלכן אפילו בדיבור
9 הרי "עת לדבר ועת לחשות
10 מלדבר"³¹), ובהם גופא,
11 "מעשה" נפרד הרבה יותר
12 מהנפש מאשר דיבור,

יום שלישי כ"ח אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 256, כן עד"ז ממש... עד עמ' 256, מהאריז"ל:

- 44 קיום המצוות הוא דווקא היום, בעולם הזה. וְנִדְּוָל תִּלְמוּד שְׁמִינִי
45 לְיָדֵי מַעֲשֵׂה³⁶, – הרי שהגדלות של תלמוד (לימוד) היא מפני שזה
46 מביא לעשיית המצוות, הרי שהתכלית היא – קיום המצוות,
47 וְחִלּוּמֵי שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת – נח לו שְׁנֶהֱפַכָה שְׁלִיתוֹ וְכוּ'³⁷, – ולא
48 היה נברא, וְכָל אָדָם מְכַרָּה
49 לְהַתְּגַלְגֵּל עַד שִׁיקָם כָּל
50 הַתְּרִיג – 613, מִצְּוֹת כְּפַעַל
51 מִמֶּשׁ, כְּנֹדַע מְהֵרָה
52 וְלֵ"ל³⁸: – ב"יהל אור" להרבי
53 ה"צמח צדק", על תהלים,
54 עמוד 369, מביא על אגרת
55 קודש זו: רבנו הזקן מתחיל
56 את האגרת בפסוק "עושה
57 אור כשלמה", ובאגרת חסר
58 הביאור על פסוק זה, אלא
59 מההקדמה מסתבר
60 ש"אחוריים דחכמה" הנקרא
61 "נובלות חכמה שלמעלה
62 תורה", זה ה"שלמה"
63 (הלבוש) ונגלה דתורה,
64 ובחינת פנימיות אבא
65 (פנימיות החכמה) היא טעמי
66 תורה, (שבעיקרו זה יתגלה
67 בביאת המשיח, כפי שרש"י
68 אומר על הפסוק³⁹, "ישקני מנשיקות פיהו", שמישיח יגלה טעמי תורה,
69 ומעין זה היא התגלות החסידות שהיא הכנה למשיח, על דרך
70 שטוענים ממאכלי השבת – בערב שבת)⁴⁰. והוא (ממשיך ה"צמח
71 צדק" ב"יהל אור" ה"אור" המלוכש ב"שלמה", שכן, זה האור שנברא
72 ביום ראשון ש"גנוז לצדיקים", ודיכן גנוז – בתורה⁴¹, וזהו "פנימיות
73 יסוד אבא", כפי שהרמ"ז אומר בפרשת בהעלותך⁴². וה"צמח צדק"
74 מציין שם מהסידור במאמר "ועשו להם ציצית"⁴³.

- 13 בְּן עַל דֶּרֶךְ זֶה מִמֶּשׁ – כמו שהדבר במשל של הנפש, היא בְּחִינַת
14 הַכְּמָתוֹ וְהַכְּרָה, מִה שְׁיֻכָּל לְהַתְּפַשֵּׁט מִמֶּנָּה (לְהַשְׁפִּיעַ)
15 [לְהַתְּלַבֵּשׁ] בְּתַחֲתוֹנִים כָּלָם, – שכן, הרי "כולם בחכמה עשית"³²,
16 הכל נתהווה על ידי "חכמה", הרי ש"חכמה" מתלבשת בכל הנבראים,
17 ואיזו בחינה של "חכמה"
18 יכולה להתלבש בכל
19 הנבראים הם³³ כְּאֵין לְגַבִּי
20 בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת – פנימיות
21 ה"חכמה", הַמִּיּוּחַד בְּמַאֲצִיל
22 בְּרוּךְ־הוּא, דְּבִלְאָ קָמִיָּה
23 כְּלָא חֲשִׁיב, – שכן, הכל
24 לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב
25 לכלום – הרי שהבחינה
26 שהיא "קמי" (מאוחדת אתו)
27 – היא לגבי כלם כולם.
28 וְהַתְּשַׁפְּעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים
29 כָּלָם שֶׁהֵם כְּעֵלִי גָבוֹל
30 וְתַכְלִית – נַחֲשָׁבֶת יְרִידָה
31 וְצִמְצוּם כְּבִיכּוֹל לְגַבִּי
32 הַמַּאֲצִיל אֵינְסוֹף בְּרוּךְ
33 הוּא, עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כְּמוֹ
34 שְׁנֶהֱפַכָה יְרִידָה וְצִמְצוּם
35 לְשִׁכְל הָאָדָם הַמִּשְׁכִּיל
36 הַמְּצַמֵּץ בְּאִיּוֹת עֲשִׂיָּה
37 גִּשְׁמִיּוֹת וְחִמְרִית מִמֶּשׁ. וְלִכֵּן מִשָּׁה רַבְּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם, שֶׁהִשְׁגִּי עַד
38 אַחֲרָיִם דְּחִכְמָה, – כְּנֹזֵכַר לַעִיל, וְכֵן שְׁתַּנְתֵּן עַל יְדֵי הַתּוֹרָה,
39 שְׁהִיא – הַתּוֹרָה, הִיא "נוֹבְלוֹת חִכְמָה שְׁלִמָּעֵלָה", פְּרוּשׁ מִה שְׁנוֹבֵל
40 מִמֶּנָּה וְיֹרֵד לְמַטָּה וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹרָה גִּשְׁמִיּוֹת שְׁלֵנוּ, שְׁעִקְרָה
41 וְתַכְלִיתָה – שֶׁל תּוֹרָה, הוּא קִיּוֹם הַמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה כְּפַעַל
42 וּמַעֲשֵׂה מִמֶּשׁ, כְּמֵאמַר³⁴: "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", – וכפי שהגמרא
43 אומרת בעירובין³⁵ על כר: "היום לעשותם ולא למחר לעשותם", שזמן

אגרת הקדש

כן עד"ז ממש היא

בחי' חכמתו ית' מה שיוכל להתפשט ממנה (להשפיע)
[להתלבש] בתחתונים כולם הם כאין לגבי בחינת
פנים המיוחד במאציל ב"ה דכולא קמיה כלא חשיב
וההשפעה לכל הנבראים כולם שהם בעלי גבול
ותכלית נחשבת ירידה וצמצום כביכול לגבי המאציל
א"ס ב"ה עד"מ כמו שנחשבת ירידה וצמצום לשכל
האדם המשכיל המצומצם באיזה עשיה גשמיות
וחומרית ממש ולכן משה רבינו ע"ה שהשיג עד
אחוריים דחכמה וזה שתנתן ע"י התורה שהיא נובלות
חכמה שלמעלה פי' מה שנובל ממנה ויורד למטה
ומתלבש בתורה גשמיות שלנו שעיקרה ותכליתה הוא
קיום המצוות ל"ת ועשה בפועל ומעשה ממש כמאמר
היום לעשותם וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה והלומד
שלא לעשות נוח לו שנהפכה שלייתו וכו' וכל אדם
מוכרח להתגלגל עד שיקיים כל התרי"ג מצוות בפועל
ממש כנודע מהאריז"ל:

31. ראה קהלת ג, ז. 32. תהלים קד, כד. 33. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל הוא. 34. ואתחנן ז, יא. 35. כב, א. 36. ידושיין מ, ב. 37. ירושלמי שבת פ"א ה"א. 38. ראה ה' ת"ת לאדח"ז פ"א ה"ד ובהנסמן שם בציונים ומ"מ. 39. שה"ש א, ב. 40. ראה לקו"ש חט"ז ע' 282 ובהנסמן בהערות שם. 41. לקו"ש ח"י ע' 10 ובהנסמן שם. 42. ח"ג קסב, א. 43. סידור עם דא"ח (קה"ת, תשכ"ה).

יום רביעי כ"ט אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קבט, האותיות הנגלות... עד עמ' קבט, וחיות כנודע:

39 שְׁמַחְשָׁבָה, יֵשׁ בָּהּ ג' מִיָּנִי בְּחִינֹת אוֹתִיּוֹת, שֶׁהָרִי בְּשִׁרְיָהּ
40 בְּסִפְרֵי תוֹרָה תְּמוֹנֵת הָאוֹתִיּוֹת - הֵן מְצַיֵּרֹת בְּמַחְשָׁבָתוֹ, -
41 בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת
42 "עֲשִׂיָּה שְׁבַחְשָׁבָה"; - כפי ש"מחשבה" מהדרת ענין של מעשה,
43 אותיות של מעשה וכתב,

אגרת הקדש

44 ו-עשיה של השתלשלות
45 בריאה יצירה עשיה, וְכֵן
46 פֶּאֶר שׁוֹמֵעַ אוֹתִיּוֹת
47 הַדְּבָר - הֵן נִרְשָׁמוֹת
48 בְּמַחְשָׁבָתוֹ וּמַהֲרָה בְּהֵן,
49 וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "דְּבָר
50 שְׁבַחְשָׁבָה" - אֵין
51 שבמחשבה הוא מהרהר
52 באותיות של דיבור, וְזֶה
53 בְּחִינַת "יִצְרָה"; - שֶׁכֵּן,
54 מחשבה עצמה היא בחינה
55 של "בריאה" ש"בראתיו
56 יצרתיו אף עשיתיו"⁴⁴ הוא
57 כנגד "מחשבה דיבור
58 ומעשה", הרי, מחשבה היא
59 - בחינת "בריאה", דיבור -
60 בחינת "יצירה", ומעשה -
61 בחינת "עשיה". ואם כן
62 "מחשבה" היא הרי - בחינת
63 "בריאה", ואילו כשהוא
64 מהרהר במחשבה אותיות
65 של דיבור, הרי זה דיבור

66 שבמחשבה - בחינת "יצירה" שבבריאה. וְאוֹתִיּוֹת הַמַּחְשָׁבָה
67 לְבָדָה בְּלִי הַהֲרֹר אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר - נִקְרָא "מַחְשָׁבָה
68 שְׁבַחְשָׁבָה", בְּחִינַת "בְּרִיאָה". וְהֵנָּה אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר מִמֶּשׁ, -
69 לא דיבור שבמחשבה, כי אם דיבור ממש, הֵן מִתְּהוּוֹת וּמִקְבָּלוֹת
70 חֵיוֹת מְאוֹתִיּוֹת אֵלּוֹ עֲצָמָן שְׁבַחְשָׁבָה. וְאֵף שְׁלֻפְעָמִים מְדַבֵּר
71 אֲדָם וּמַהֲרָה - בשעת מעשה, בְּדָבָר אֶחָד - ולכאורה אין אותיות
72 הדיבור מקבלות או חיות מאותיות המחשבה, שֶׁכֵּן, הוא הרי אינו
73 מהרהר בענין שהוא מדבר, הֲרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר - כשאין הוא
74 מהרהר במה שהוא מדבר, בִּי אִם אוֹתֵן דְּבָרִים וְצִירוֹפִים - של
75 מלים, שְׁבַחְשָׁבָה דְּבָרִים וְהֵיוּ בְּמַחְשָׁבָתוֹ פְּעָמִים רְבוֹת מְאֹד, וְנִשְׁאָר
76 בְּדְבָרִים וְצִירוֹפִים אֵלּוֹ הַרְשִׁימוֹ - הרושם, מִהַמְחָשָׁבָה שֶׁנִּכְנָסָה

1 האגרת הבאה, דיבור המתחיל "האותיות הנגלות" היא מהאגרות שנוספו
2 בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו באותה הוצאה כמה אגרות קודש, כפי
3 שכותב ר' אשר מניקוליב ב"מודעה רבה", שנוספו "השמטות מהאגה"ק⁴⁴.
4 המשך אגרת זו לאגרת הקודמת הוא, שכן, באגרת הקודמת מדובר אין שרק
5 הבחינות "נהי"ם" - נצח, הוד,
6 יסוד, מלכות - של המשפיע
7 נמשכות במקבל, ובסוף אגרת זו
8 (דיבור המתחיל "האותיות
9 הנגלות") מוסבר גם כן אותו
10 תוכן⁴⁵, שרק האחוריים
11 וההיצוניות של בחינות נהי" -
12 נצח, הוד, יסוד - של העליון,
13 נמשכות בתחתון.
14 הָאוֹתִיּוֹת⁴⁶ הַנִּגְלוֹת לָנוּ,
15 הֵן: בְּמַחְשָׁבָה דְּבָר
16 וּמַחְשָׁבָה. דְּמַעֲשָׂה, -
17 אותיות ה"מעשה", הבאות
18 בכתב ובמעשה, הֵן תְּמוֹנֵת
19 הָאוֹתִיּוֹת שְׁבַחְשָׁבָה אֲשֹׁרִי
20 שְׁבַחְשָׁבָה תוֹרָה. - כפי
21 שהוסבר בהגה"ה בפרק י"ב
22 של "שער היחוד והאמונה",
23 הרי כל אות מכ"ב אותיות
24 התורה היא המשכה וכוח
25 וחיות פרטי מיוחד שאיננה
26 נמשכת באות אחרת, ולכן
27 יש לכל אות בכתביה

28 (בכתב אשורי של ספר תורה) ציור מיוחד המורה על ציור ההמשכה
29 ועל אופן התגלות האור, החיות והכוח הנמשכים באותה אות,
30 ובכתב ספר תורה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי וקשורות בכמה
31 פרטי דינים על צורת כתיבתן, וְאוֹתִיּוֹת הַדְּבָר נִחְקָקוֹת בְּהֶבֶל
32 וְקוֹל, הַמִּתְחַלֵּק לְכ"ב חֲלָקִים שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה בְּצִירָתוֹ, שֶׁהִיא
33 הַכֶּתֶב וּמִבְטָא הַכ"ב אוֹתִיּוֹת בְּכָל לְשׁוֹן⁴⁷, בִּי אֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין
34 לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ וּבֵין שְׂאֵר לְשׁוֹנוֹת בְּמַהוּת הַכֶּתֶב - ביטוי,
35 הָאוֹתִיּוֹת, בִּי אִם בְּצִירָתוֹ⁴⁸. - בצירוף האותיות קיים הבדל בין
36 שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר שווה בכל
37 הלשונות. וְאוֹתִיּוֹת הַמַּחְשָׁבָה, הֵן גַּם בֵּין בְּכָל לְשׁוֹן שְׂאֵדָם
38 מַחְשָׁב תְּבוֹת - הלשון, וְאוֹתִיּוֹת הַלְשׁוֹן, שֶׁהֵן כ"ב לְכָד. רַק

44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולחעיר שמצינו שאדה"ז בעצמו הוסיף באגה"ק לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ). 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דוגמא - עפמשי"נ ומבשרי אחזה אלוהה איך שזהו באדם - במחוד"מ". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבהנ"ל יל"ע באמ"ב ש' הק"ש פל"ב ב'י שלכאורה באו"א קצת. וי"ל". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מעלת האותיות דדיבור ומח' (משא"כ דעשי' - תמונתן - מתעלמות בתמונות אחרות)". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מה שייך צירופן להברתן הדוצרן לשלול? ואולי מתרץ שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלשח"ק (עאכוכ"כ - בשינוי) - ומבאר שזהו בצירופן". 49. ישע"י מג, ז.

- 1 כְּהֵם פְּעָמִים רַבּוֹת. – הרי
2 שהרשם של אותן אותיות
3 המחשבה, הוא החיות של
4 אותיות דיבור אלו. וְזֶהוּ –
5 כפי שהדבר ב"ספירות",
6 פְּחִינַת אַחֲרֵים וְחִיצוֹנִיּוֹת

אגרת הקדש

בהם פעמים רבות. וזהו בחי' אחוריים וחיצוניות נה"י
מפרצוף העליון שנכנס בתחתון להיות לו בחי' מוחין
וחיות כנודע:

- 7 נִצְחֵי-חֲדָרִים לְמִן פְּרָצוֹף
8 הָעֲלִיּוֹן שֶׁנִּכְנָס בְּתַחְתּוֹן,
9 – מפרצוף המדרגה
10 העליונה שנכנס במדרגה
11 התחתונה, לְהִיּוֹת לוֹ פְּחִינַת
12 מַחֲיָן וְחִיּוֹת, כְּנֹדֶעַ:

יום חמישי א' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכט, כ. איהו וחיוה... עד עמ' 258, בלה"ק.

- יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים בקיום מצוות מעשיות על ידי
דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אין סוף".
עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש, ובנוסף למה שהוסבר
בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה ב"לעשותו",
במצוות שמקיימים במעשה, לגבי המצוות שמקיימים במחשבה ודיבור:
שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש ברוך
הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים",
שתהיה להקדוש ברוך הוא דירה בעולם הגשמי התחתון, שיומשך אלקות
בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך וההסתרה על אלקות, ענין זה
מבוצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות, שכן, על ידי זה דוקא ממשיכים אלקות
עד ל"עשיה" הגשמית, בענינים הגשמיים של העולם שהם למטה מעין
המחשבה והדיבור.
כך גם בנוגע לבירור ולזיכרון הנפש הבהמית, זיכוכה והתהפכותה של הנפש
הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה כדי לתקן
אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע יותר על ידי מצוות
מעשיות, שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה, הנחת תפילין, לבישת ציצית
– הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית הבהמית.
הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון והכוונה
של הקדוש ברוך הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה נעשית, הרי
לכאורה מצוה שנעשית בכוחות רוחניים, כמו מצות ידיעת הדבנות אלקות
בשכל ובהשגת המוח, או מצות אהבת ה' ברגש הרוחני של הלב – היא
לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית בידים הגשמיות ובדברים גשמיים
(כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה מבצעים רצון הקדוש ברוך הוא, הרי
שהענין של קיום הרצון העליון והקשר שזה מביא עם הקדוש ברוך הוא,
ישנו גם במצוה רוחנית, ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון הקדוש ברוך
הוא – הרי לכאורה, דבר רוחני – כמו השגת המוח ורגש הלב – הוא עבודה
עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה מעשית).
אך, מצד מה שמסביר באגרת קודש זו המעלה של מצוות מעשיות מפני
שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות-אין-סוף, יוצא מכך, שגם מצד עצם
הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות מה שאין
במצוות הנעשות על ידי ענינים רוחניים, שכן, יש בדברים הגשמיים כוח נעלם
המתגלה בשעה שמבצעים דבר הגשמי את הכוונה העליונה.
כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקדוש שלו², שכאשר נתגלה
היסוד הזה באגרת קודש זו, "מספר מלות-הנשמה השמימיות", שהתהוות
הדברים הגשמיים היא דוקא מעצמות אין סוף – נפתחו אצל חסידים מעיינות
חדשים של חיות בקיום מצוות מעשיות.

- 13 כ. תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים ביותר בחסידות,
14 ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות שעד עתה טרם הוסבר בספר ה"תניא".
15 ברם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראוי לחפש בכל
16 אגרת הקדש מה מתווסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום המצוות
17 בכלל ובמצוות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקדש הרי נכתבו כדי "להורות
18 לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון", ללמד את בני ישראל דרכי ה'
19 ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים הגאונים בני המחבר).
20 וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור אלה שעוסקים בתורה
21 ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות קודש אלו ענינים המוסיפים יתר חיות
22 ועילוי במצות הצדקה).
23 חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבנו הזקן
24 כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב¹) "בימים שלפני הסתלקותו
25 בכפר פייענא".
26 רואים אכן, שגם בענינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין יסודי
27 חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות בכלל (מצוות
28 הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי,
29 וכדומה). ומצות הצדקה במיוחד.
30 היסוד המוסבר באגרת-קודש זו, הוא – שהתהוות הגשמיות היא דוקא
31 מ"עצמות אין סוף", התהוותם של הדברים הגשמיים היא דוקא מהקדוש ברוך
32 הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה מהאורות והגילויים שמהם מתהווים
33 העולמות העליונים והענינים הרוחניים, שכן, "עצמות אין סוף" דוקא,
34 ש"מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חס ושלום",
35 שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות שנצרכה, כי אם מציאות שלא שייך בה
36 ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא "מחוייב המציאות") –
37 דוקא הוא יש בכוחו לברוא מציאות כזו כמו של הגברים הגשמיים הנראים
38 כמציאות לעצמם, ולענין בשר לא נראה בהם כלל שהם תלויים וקשורים
39 במציאות אחרת המהווה אותם (כפי שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו שהוא
40 התפשטות מ"מאור", ב"עלול" (מסובב) נראה שהוא בא וקשור ב"עילה" (סיבה)
41 שלו, ואילו בדבר הגשמי לא נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו,
42 אלא נראה שזה דבר שמציאותו היא כאילו מעצמותו).
43 מציאות כזו, שהיא באין ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן המקור
44 הוא רוחני, כוח אלקי, והיא – מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש מאין" –
45 מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי עצמות אין סוף, מהקדוש ברוך הוא
46 עצמו, שהוא אין סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם מרוחניות. מכך יוצא, שדוקא
47 התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש ברוך הוא עצמו, שהוא למעלה
48 מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים הענינים הרוחניים.

1 בלמדנו הענין בפנים האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי מורה בפשטות
2 גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה ופסק דין במלים
3 ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי התורה".
4 "אִיהוּ וְחִיּוּהִי חָד", – הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות שהם

5 ענין של נשמה וחיות
6 לכלים של ה"ספירות") הם
7 דבר אחד (כלומר, האורות
8 של ה"ספירות" הם לא רק
9 מיוחדים אתו (עם אין סוף)
10 אלא הם דבר אחד עם איך
11 סוף). אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חָד
12 בְּהוֹנֵה³ – הוא והכלים
13 הבאים ממנו (שהם הכלים
14 לאורות של הספירות וכמו
15 גופים לנשמות⁴) הם דבר
16 אחד בהן (בספירות).
17 (פְּרִשֵׁי⁵, עֶשֶׂר סְפִירוֹת
18 וְדִאֲצִילוֹת. "חִיּוּהִי" – הן

19 הָאֲוֹרוֹת, – של הספירות (שהן ענין של חיות ואור) וְגִרְמוּהִי –
20 הן הַכְּלִים, – של הספירות שהם כגופים וכלים לחיות ולאורות,
21 שְׂכָלָן – כפי שהם כולם דבר אחד עם "אור אין סוף", מפני שהם
22 אֲלֻקוֹת, – שגם הכלים של הספירות הם אלקות, מִה שְׁאֵין בָּן
23 בְּבְרִיאָהּ יִצְרָחָהּ עֲשֶׂיהָ (כו). – שם הכלים של הספירות וכן חלק
24 מסיים מהאורות של הספירות – אינם אלקות, אלא הם נבראים
25 שנתהו מאלקות. וְצִדִּיק לְהִבִּין הֵיטֵב, אִיךָ הָ"אֵין־סוּף" חָד –
26 דבר אחד, עִם "גִּרְמוּהִי" הן הַכְּלִים, – של הספירות, חֲרֵי הַכְּלִים
27 הן בְּבְּחִינַת גָּבּוּל וְתַכְלִית, – לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין
28 מיוחד, חכמה היא לא בינה, חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או
29 החסד הם גם כן בעלי גבול ותכלית, ואילו "אין סוף" הוא הרי פשוט
30 בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מוגדר כמו חכמה
31 או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול, כיצד, איפוא, יכולים הכלים
32 להיות דבר אחד עם אין סוף? כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים⁶. – שהכלים
33 הם בבחינה של גבול ותכלית. ה"צמח צדק" מסביר ב"אור התורה"⁷,
34 שמה שכלים הם בבחינה של גבול ומדה, הכוונה למה שהם כוח
35 הגבול של אין־סוף, הכוח שישנו באין־סוף להאיר באופן שיומשך
36 ממנו בגבול ובמדה, שכן, הרי הוא אומר ב"עבודת הקודש"⁸:
37 "האין־סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי־בעל־
38 גבול כן יש לו כח בגבול, שאם תאמר שיש לו כח בבלתי־בעל־גבול
39 ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותו" – אין־סוף הוא
40 השלימות של הכל, כשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח
41 בגבול, שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק בבלי גבול ואין לו כוח
42 בגבול – אתה מחסר בשלימות שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם

אגרת הקדש

ב אִיהוּ וְחִיּוּהִי חָד אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חָד בְּהוֹנֵה.

43 "בלי גבול" הוא "הגבלה", שהוא רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה
44 שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח שהוא רק "בלי גבול" ולא "גבול"
45 חסר בו השלימות של "גבול", ואילו "אין־סוף" הוא הרי השלימות
46 של הכל, מן ההכרח הרי שכשם שיש לו כוח בבלי גבול כך יש לו
47 כוח גם בגבול. והוא מסיים
48 שם, שהגבול הבא ממנו

49 1 לראשונה, הם ה"ספירות"
50 (פי' ע"ם דאצילות חיוהי הן האורות 2 כלומר הכלים של
51 וגרמוהי הן הכלים שכולן אלקות משא"כ בבי"ע כו). 3 הספירות) שהם בבחינה של
52 וצריך להבין היטב איך הא"ם חד עם גרמוהי הן 4 כוח הגבול, כוח להאיר
53 הכלים הרי הכלים הן בבחי' גבול ותכלית כמ"ש 5 ולהמשיך ענינים בגבול
54 בע"ה. אמנם הכוונה היא לומר שהן אלקות לברוא 6 ובמדה, שההשפעה
55 יש מאין כמו הא"ם ולא בבחי' השתלשלות עילה 7 שתומשך מהאור המתלבש
56 ועלול לבד ומ"ש הרמ"ק ענין השתלשלות עילה 8 בכלי, תהיה בבחינה של
57 ועלול וכ"ה בזה"ק פ' בראשית היינו בהשתלשלות 9 גבול, למרות שההשפעה
58 הספירות בספירות עצמן (בבחי' הכלים) שנקראות 10 היא מאור אין סוף ובל"י
59 בלי מה בס"י שאינן בבחי' יש ומהות מושג וכמו 11 גבול. על כל פנים, הרי
60 הכלים הם בבחינה של גבול

61 ושל תכלית, כיצד, איפוא, הם "חד" (דבר אחד) עם "אין סוף",
62 שהוא למעלה לגמרי מגבול וממדה? אָמְנָם הַכְּוֹנֶה – במה שהוא
63 אומר שאין־סוף וכלים הם דבר אחד, הִיא – הוספת כ"ק רבינו:
64 שלא לומר, ש'אין סוף' הוא דבר אחד עם הכלים של הספירות,
65 אלא הכוונה היא, שהם מתאחדים בנוגע לפעולה – פעולה שיכולה
66 להיעשות רק על ידי אין־סוף או כשמתאחדים עם אין־סוף, ופעולה
67 זו נעשית על ידי אין־סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו הזקן: לֹא־מֵר,
68 שְׁהֵן אֲלֻקוֹת – בענין של לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין כְּמוֹ הָ"אֵין־סוּף", –
69 התהוות "יש" מ"אין" הוא רק בכוח הקדוש ברוך הוא⁹, זה רק "בחיך
70 הבורא", כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹⁰: "אם מתכנשין (מתאספים) כל
71 באי עולם אין יכולים לברוא כנף יתוש אחד ולהטיל בו נשמה",
72 שכן, הענין של התהוות "יש" מ"אין" הוא רק "בחיך הבורא". ועל
73 כך אומרים, ש"אין סוף" הוא דבר אחד עם הכלים של עשר ספירות
74 ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש" מ"אין", הרי שהם אלקות שמהם
75 ועל ידם מתהווים "יש" מ"אין". וְלֹא בְּבְּחִינַת הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת עֲלֶה
76 וְעֵלּוּל – סיבה ומסובב, לְבָד. וְמִה שֶׁכָּתוּב הָרַמְ"ק¹¹ – רבי משה
77 קורדבירו אומר בענין "ספירות", עֲנִין הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת עֲלֶה וְעֵלּוּל, –
78 שמהספירות נמשך באופן של עילה ועלול, וְכֵן הוּא בְּחֵזֶק הַקְּדוּשָׁה
79 פְּרִשֵׁת בְּרִאשִׁית¹², הֵינּוּ בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הַסְּפִירוֹת בְּסְפִירוֹת
80 עֲצָמָן – כפי שספירה אחת באה ומשתלשלת מספירה שניה, כמו
81 למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו', (בְּבְּחִינַת הַכְּלִים), – של
82 הספירות, שְׁנִקְרָאוֹת "כְּלִי מִה" בְּסִפְרָה יִצְרָחָהּ¹³, – הנקראות "בלי
83 מזה" בספר יצירה¹⁴, – בלשון "עשר ספירות בלי מה מודתן עשר
84 וכו'", ו"בלי מדה" הכוונה – שְׁאֵינָן בְּבְּחִינַת יֵשׁ¹⁵ וְמַחֲוֹת מְשֻׁג, –

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ח שמ"ז פי"ב. ובכ"מ". 4. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פי' אחר בחיוהי וגרמוהי". 6. שער ב' פ"ג. ועוד. 7. ויצא קפב, ב. 8. ח"א ריש פ"ח. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 10. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ג. ב"ר פל"ט, יד. ויק"ר פי"ט, ב. ועוד. 11. פרדס רימונים שער ו פ"ו. ועוד. 12. ח"א יט, ב ואילך. 13. פ"א מ"ב. ועוד. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם לא יש דבריה. והר"י – ועד כדי כך – שאינן".

1 לנבראים, וְכִמּוֹ הָאֵין־סוֹף" דְּלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בִּיה בְּלָל¹⁶,
 2 – שום מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של
 3 הספירות נקראים "כלי מזה", בלי מהות, שאין זה שום מהות שהיא
 4 ברת־השגה לשכל הנבראים, הרי על כך אומרים ענין
 5 ההשתלשלות ב"ספירות",
 6 שאין ספירה אחת מתהווה
 7 מספירה שניה באופן של
 8 בריאה "יש מאין", שכן, הרי
 9 אין זה "יש" שיהיה מהות
 10 מושגת, אלא הוא "כלי מזה"
 11 – הרי זה בא באופן של
 12 "עילה ועלול". על כך,
 13 שהכלים של הספירות אינם
 14 מהות מושגת – מביא רבנו
 15 הזקן ראייה: וְכִמּוֹ⁹
 16 שְׁכָתוּב¹⁷: "וּפְנֵי – הפנימיות שלי, לֹא יֵרָאוּ". – שאפילו לגבי
 17 משה רבנו אין זה מהות מושגת, ש"פני", הפנימיות, כאן הכוונה גם
 18 לפנימיות הכלים, שגם הם למעלה אפילו מהריאה וההשגה של
 19 משה רבנו, וְנִבְרָאוּת מִשֶּׁה רִבְנוּ עָלֵיו הַשְּׁלֹם וְהַשְּׁנָתוֹ, הִיתָה –
 20 רק, מִפְּרֶק עָלִיוֹן דְּנִצְחָה ד'זֵעִיר אֲנָפִין". – מהחלק העליון של
 21 בחינת "נצח" של "זעיר אנפין" – שבע המדות, שכפי שזכר באגרת
 22 הקודמת (סימן טו), הספירות נצחו־הדיסוד הן רק כלי ההשפעה
 23 והזרידה אל המקבל, הרי שהן רק חיצוניות הספירות ולא
 24 הפנימיות. וּבְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעֲלוּל – המשתלשל מזה"עילה", הוא
 25 מִקֶּף מִהֶעֱלָה, – שזה לפני שה"עלול" משתלשל מזה"עילה", אלא
 26 הוא עדיין כלול בעילתו, שאז מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, וְכִמּוֹ
 27 בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלוֹ – הוא בטל ל"עילה" שלו, בְּזֵיו הַשְּׁמֵשׁ – כפי
 28 שזיו השמש בטל בַּשְּׁמֵשׁ, – זה כבר גם אחרי שה"עלול" משתלשל
 29 ומתגלה מזה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל במציאות ל"עילה".
 30 שכן הדבר בהמשכת הספירות עצמן, שמה שנמשך ומתגלה בטל
 31 במציאות ל"עילה", לספירה העליונה שממנה היא משתלשלת,
 32 כִּמּוֹ שְׁכָתוּב בְּפָרָדִים¹⁸ מִהֶרֶם"ק. – הרי באופן המשכה כזה לא
 33 היה יכול להתהוות "יש" שהוא מציאות בהרגשתו, שמרגיש עצמו
 34 למציאות ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק רבינו: ועד"ז ביש דעשי'
 35 – וְאִתָּה נִם צִמְצוּמִים רַבִּים מֵאֵד – המצמצמים את האור, שהאור
 36 שאחרי הצמצום אינו בערך כלל לאור שלפני הצמצום – הרי
 37 אפילו צמצומים אלה, לֹא יוֹעִילוּ לְהִיּוֹת נֶשֶׁם עַב בְּעֶפְרָה,
 38 מַהֲשִׁתַּלְשְׁלוֹת הַרוּחָנוֹת מִשְׁכָּלִים נִבְרָלִים אֲפִלּוֹ – הוספת כ"ק
 39 רבינו: מִשְׁכָּלִים נִבְרָלִים, שֶׁל הַמְּלָאכִים, – מלאכים הם הרי בעלי
 40 חומר וצורה, בכל זאת כיוון שהחומר שלהם הוא הרי מיסודות
 41 רוחניים – לא יתהווה מזה גשם "עב" כמו עפר – אפילו כשזה בא
 42 אחרי צמצומים רבים, שכן, הרי זה עדיין ענין של השתלשלות, כמו
 43 שלשלת (שרשרת) שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך והיא
 44 קשורה לטבעת העליונה ביותר, אֲלָא – ההשתלשלות יכולה

אגרת הקדש

הא"ם דלית מחשבה תפיסא ביה כלל וכמ"ש ופני לא
 יראו ונבואת משה רבינו ע"ה והשגתו היתה מפרק
 עליון דנצח דז"א ובהשתלשלות העלול הוא מוקף
 מהעילה ובטל במציאות אצלו כזיו השמש בשמש
 כמ"ש בפרדס מהרמ"ק ואף גם צמצומים רבים מאד
 לא יועילו להיות גשם עב כעפר מהשתלשלות
 הרוחניות משכלים נברלים אפילו של המלאכים אלא
 להיות רוח הבהמה מפני שור כמ"ש במ"א וע"ש ויש
 מאין נקרא בריאה בלה"ק

45 להשפיע, לְהִיּוֹת "רוּחַ הַקְּהָמָה" מִ"פְּנֵי שׁוֹר", – שבמרכבה
 46 שלמעלה, שלמרות שהרוח המחיה את גוף הבהמה רחוקה לגמרי
 47 ואינה בערך ל"פני שור" שבמרכבה העליונה, בכל זאת יש בכוח
 48 ההשתלשלות להשפיע שתתלשל הרוח של הבהמה, כיוון שגם
 49 הרוח של הבהמה היא דבר
 50 רוחני, אלא שהיא למטה
 51 מטה במדרגה מ"פני שור"
 52 שבמרכבה; אך אין בכוח
 53 ההשתלשלות להשפיע
 54 שיתהווה "יש גשמי" מ"אין
 55 רוחני" – דבר שהוא
 56 מציאות חדשה לגמרי. כִּמּוֹ
 57 שְׁכָתוּבָא בְּמִקּוֹם אַחֵר,
 58 וְעֵין שֶׁם. – הרבי מציין
 59 כאן, שיש לומר שכוונת
 60 רבנו הזקן היא – לתורה אור ד"ה "יביאו לבוש מלכות"¹⁹, ועוד.
 61 ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, שאפילו חכמה עילאה
 62 (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא נקראת בשם "חכמה", הרי זה
 63 "דבר מזה", ולא "אין", במילא גם זה אינו יכול להתהוות באופן של
 64 השתלשלות מ"אין סוף", כי אם באופן של "יש מאין", כמו
 65 שכתוב²⁰: "החכמה מאין תמצא", שחכמה לגבי למעלה מחכמה
 66 היא ענין של "יש מאין", וְיֵשׁ מֵאֵין נִקְרָא בְּרִיָּאָה בְּלִשׁוֹן
 67 תְּקַדְשׁ²¹. – "בריאה" היינו, שנהיה דבר חדש שלא היה קיים לפני
 68 זה (שלא כמו ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפני זה אלא באופן
 69 אחר). וכנזכר לעיל שב"אין" אי אפשר שיהיה כלול "יש", שכן, אז
 70 זה הרי לא היה "אין" כי אם "יש". התהוות חדשה נקראת בלשון
 71 הקודש בשם "בריאה", כפי שהרמב"ן אומר בפרשת בראשית²²,
 72 שאין לנו בלשון הקודש ביטוי אחר לציין את ההתהוות של "יש"
 73 מאין" אלא במלה "ברא". להלן יציין רבנו הזקן, למרות שגם ב"יש
 74 מאין" בטל ה"יש" באמת לכוח האלקי המהווה אותו, עד כפי שזיו
 75 השמש בטל בשמש ממש, שכן, הרי "כולא קמי" כלא חשיב" – הכל
 76 לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב כלא כלום – כיצד אומרים, איפוא,
 77 שאי אפשר שיתהווה "יש מאין" באופן של השתלשלות "עילה
 78 ועלול", שכן אז (הוא לא היה "יש" ומציאות, אלא) היה בטל כמו
 79 שה"עלול" בטל לגבי ה"עילה" שלו, בשעה שהאמת היא הרי, שגם
 80 בהיותו "יש" הוא בטל לגבי מקורו, הכוח האלקי המהווה אותו
 81 ונמצא בו תמיד לבראו מחדש? יסביר רבנו הזקן להלן, שזה אמור
 82 רק לגבי "קמי", כפי שהדבר לפני הקדוש ברוך הוא בידיעה שלו
 83 (הרי זה כפי שהאמת היא, שהכל בטל לגבי יתברך וגם היש
 84 הנברא בטל כזיו השמש בשמש; אך בידיעתו ובהרגשתו של היש
 85 הנברא עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש", ואילו אם ההתהוות היתה
 86 באופן של "עילה ועלול" לא היה יכול הנברא להיות, גם בהרגשתו
 87 ובידיעתו העצמית, "מציאות יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל
 88 במציאות.

16. תקו"ז בהקדמה (זי, א). 17. תשא לג, כג. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלא כן גם התהוות כלים די"ס דבי"ע - שאינן חד כ"א נפרדים - א"א ע"י עו"ע". 19. צ, ב. 20. איוב כה, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי? הכא? וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש הגשמי - לגבי השתל' דספירות כו) - דעפ"ז מובן פשט"מ ד"ברא אלקים" נאמר - לאחר כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשה"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין - כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")." 22. א, א.

יום שישי ב' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 258, והגם שהיש הנברא... עד עמ' קל, לגבי עילתו.

אגרת הקדש

41 "אין" יש בו שני ענינים: א) שאינו מושג, שכן, אין הנברא משיג (אינו)
42 מבין) את מקורו, ודבר שאין הנברא מבין ומשיג הוא קורא לו "אין",
43 שכן, בעולם ההשגה שלו אין הדבר קיים. ב) שכן, בסוג זה של
44 מציאות כפי שהנברא ודיוש נמצאים – לא קיים מקורו, כי הוא
45 מציאות אחרת לגמרי, ולכן
46 הוא קורא לו "אין" – לא
47 קיים – מצד זה שבאופן
48 המציאות שלו – אין מקורו
49 קיים. ובלשון רבנו הזקן: כפי
50 חכ"ה – המהווה אותו ר'
51 השופע בו אינו משג כלל
52 וכלל, – לנברא, ולכן הוא
53 קורא למקור "אין", שכן,
54 בעולם ההשגה שלו – אין
55 הוא קיים. ענין שני במה
56 שהוא קורא למקורו "אין"
57 הוא, מפני שבסוג המציאות
58 שלו, אין הוא נמצא, אלא
59 הוא מהות אחרת לגמרי –
60 כפי שסיביר להלן: וְגַם אֵין
61 עֲרוֹךְ – ואין שום שייכות,
62 זֶה לָזֶה כָּלָל וְכָלָל, – אין
63 בין ה"יש" ל"אין" שום ערך ושייכות כלל, הם שתי מהויות נפרדות,
64 ובסוג המציאות שה"יש" נמצא, אין ה"אין" – מקורו – נמצא. כמו
65 למשל, שנאמר, שמשכל יתהווה אבן, הרי בסוג מציאות שהאבן
66 נמצאת, אין השכל נמצא כלל, ולגבי סוג מציאות זה היינו חק אם
67 מתהווה האבן מ"אין" או שהיא מתהווה משכל, שכן, גם שכל אינו
68 נמצא בסוג זה של מציאות שהאבן נמצאת בו, לא מניח ולא
69 מקצתיה, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו, מְהֵרָה שֶׁמְהֵרָה לֹא
70 הַעֲלָה, שֶׁהַעֲלֹל יוֹדֵעַ וּמְשִׁיג אֵיזֶה הַשָּׁגָה בְּעֵלְתוֹ – הרי
71 שה"עילת" נמצאת בעולם ההשגה שלו, וההשגה משפיעה בו, וְכַמֵּל
72 אֲצִלָּה עַל יְדֵי יְדִיעָה וְהַשָּׁגָה זו, – שהוא משיג בעילתו, אך ה"יש"
73 אין לו שום השגה ב"אין" המהווה אותו. וְגַם בְּמַהוּתָם וְעֲצֻמּוֹתָם
74 – של ה"עלול" וה"עילת", אֵין הַפֶּרֶשׁ נְדֹלָל כָּל כָּךְ, רַק שֶׁזֶה עֵלָה
75 וְזֶה עֲלֹל, – אבל המהות והעצם הם אותו דבר, כפי שהוסבר לעיל
76 בענין השכל והמדות, שעצם מהות המדות ישנו כבר גם בשכל –
77 המדות שבשכל, שאם אמנם המדות שבשכל הן באופן אחר מאשר
78 המדות שבלב, אך גם הן, הן בעצם ומדות ענין של מדות, וְלֹא מְנִיָּה
79 וְלֹא מְקַצְתִּיהָ, – ולא ממנו ולא ממקצת ממנו, מְהֵרָה שֶׁמְהֵרָה
80 מְהוּת חַיִּשׁ הַנִּבְרָא לְמַהוּת חַכְּמָה וְהָאוֹר הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ לְהוֹתוֹ

1 וְהֵנָּה – למרות, שְׁחַיִּשׁ הַנִּבְרָא הוּא גַם בְּן כָּלָל חַיִּשׁ בְּמִיָּה, –
2 נחשב לפניו יתברך כלא כלום, שכן, הרי "כולא קמי" כלא חשיב" –
3 הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב כלא כלום, הרי שגם היש הנברא
4 הוא כלא כלום, דְּהֵינּוּ שֶׁכְּמִלָּה בְּמַצִּיאוֹת – הוספת כ"ק רבינו: נישט
5 נאר (לא רק) לגבי עצמו"ה
6 – שאינו בגדר העולם
7 והבריאה, כ"א בענין
8 הבריאה, לְגַבִּי חַכְּמָה וְהָאוֹר
9 הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ – בנברא, כוח
10 ואור זה הם מְהֵרָה דִּי
11 סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת-בְּרִיָּאָה
12 יִצְרָחָה עֲשִׂיָּה, שֶׁה"קו" –
13 של, אֲוִרְאִין-סוֹף בְּרוּךְ
14 הוּא מְאִיר בָּהֶם, – שלכן²³
15 זה נקרא "קמי" (לפניו),
16 למרות שמדובר אודות
17 הכוח האלקי המהווה אותו
18 – שכן, בכלים של הספירות
19 שמהם בא הכוח האלקי –
20 מאיר בהם חק, שהוא
21 הגילוי של "אור אין סוף"
22 בעולמות. וביטול זה הוא וְכִי
23 – כמו ביטול זיו השמש בַּשָּׁמֶשׁ, – שבשמש לא נרגשת כלל
24 מציאותו של הזיו, אלא רק המאור והמקור של הזיו שהוא השמש,
25 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקְוֵי אֲמָרִים – ספר ה"תניא", חֲלָק ב'²⁴ – שכל
26 הנבראים בטלים באמת לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל במקורו
27 בשמש, כיצד, איפוא, אומרים אנו, שאם התהוות הנבראים היתה
28 באופן של "עילה ועלול", הם לא היו מציאות "יש" כי אם היו בטלים
29 לגבי מקורם – הרי גם כעת, כשנתהוו בדרך "יש מאין" הם הרי גם
30 כן בטלים באמת לגבי מקורם, ובאופן הביטול כמו שזיו השמש בטל
31 לגבי השמש? מתרץ על כך רבנו הזקן: תֵּינִי "קמיה" – לפני הקדוש
32 ברוך הוא, דְּוָקָא, שְׁחַיִּא יְדִיעָתוֹ יִתְבָּרֵךְ – כפי שהוא יודע את
33 הנבראים באופן הידיעה של מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה. אֲכַל בִּידִיעָה – דעת
34 תחתון, שֶׁמְמַטָּה לְמַעֲלָה – הידיעה שמצד הנברא, חַיִּשׁ הַנִּבְרָא
35 הוּא דְּבֵר נִפְרָד לְגַמְרִי בִּידִיעָה וְהַשָּׁגָה זו שֶׁמְמַטָּה, – הנברא
36 נרגש למציאות "יש" ודבר נפרד מהמקור שמהווה אותו, ולא שהוא
37 בטל במציאות לגבי מקורו; ולמרות שגם הנברא יודע שיש לו מקור
38 המהווה אותו, ושמקור זה הוא כוח אלקי – כיצד, איפוא, הוא יכול
39 לחשוב את עצמו כ"יש" ואת המקור כ"אין"? יסביר רבנו הזקן, שמה
40 שהוא חושב את המקור ל"אין" אין הכוונה שהוא לא נמצא, אלא

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצ"עג): "דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדוגמא דזיו השמש בשמש - דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, שהשמש היא בסמיכות ממש להזיו) - וגם בנדו"ד ידיעה שמלמעלה"ט - שייכת גם באדם (משא"כ - ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג.

1 מאין ליש, — שה"אין" וה"יש" הם עצם ומדות אחרים לגמרי,
2 ובסוג המציאות של ה"יש" אין ה"אין" נמצא כלל. ולכן נקרא²⁵ —
3 גם אליבא דאמת, "יש" מ"אין" דנקא. — שהמקור נעשה "אין",
4 למרות שהרי "ממך הכל", הכל בא מאלקות, והנברא עצמו יודע

5 שיש לו מקור המהווה אותו,

6 כיצד, איפוא, הוא יכול

7 לקרוא לו "אין"? אלא,

8 כאמור, זה מצד שני

9 הענינים: שאין הוא מובן

10 ומושג ליש הנברא, ואין

11 הוא נמצא בסוג המציאות

12 של היש הנברא.

13 אחרי שרבנו הזקן הסביר

14 לעיל בדרך כלל, שהתהוות

15 מציאות "יש" מרוחניות,

16 יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין" (ולא באופן של "עילה

17 ועלול") יסביר רבנו הזקן להלן שהראשית וההתחלה של היש

18 הנברא הן הכלים של עשר הספירות של העולמות בריאה-יצירה-

19 עשיה. שלמרות שזה ענין של "ספירות" שבערך העולמות עצמם הן

20 האלקות שבעולם — בכל זאת הכלים של הספירות הם כבר ענין של

21 מציאות "יש", וכן, שאפילו בעולם ה"אצילות" ישנו ענין של "יש",

22 אלא שזה "יש הנאצל" ולא "יש הנברא" (שהוא "יש" ודבר נפרד).

23 ורבנו הזקן יסכם, שעיקר התהוות ה"יש" שהוא דבר נפרד, הוא

24 מ"מלכות דאצילות" שדוקא בה מתבטא הכוח של "אין סוף" להוות

25 "יש מאין".

26 ובלשון רבנו הזקן: והנה, ראשית היש הנברא ותחלתו, הן הכלים

27 ד' ספירות דבריאה-יצירה-עשיה, וגם האורות נפשיות; —

28 האורות המתלבשים בכלים והם ענין של חיות לכלים — שבהם ישנן

29 הרי שלש הבחינות נפש, רוח ונשמה, הרי שתי הבחינות נפש ורוח הן

30 גם כן ענין של "יש", ונבראו מבחינת הנשמה ד' ספירות דבריאה-

31 יצירה-עשיה שהוא אלקות, — והאלקות של הספירות מהווה את

32 ענין ה"יש" של הכלים של הספירות וגם הנפש והרוח שלהם, והן —

אגרת הקדש

והנה ראשית היש הנברא ותחילתו הן הכלים ד'י"ם
דבי"ע וגם האורות נפש רוח ונבראו מבחי' הנשמה
ד'י"ם דבי"ע שהוא אלקות והן הלמ"ד כלים דמל'
דאצילות וכן באצילות מחיצוניות הכלים ד'י"ם דאצי'
שהן אלקות נבראו ההיכלות דאצילות שמתלבש בהן
בחי' העיגולים ד'י"ם וגם גופות המלאכים דאצי' שהן
בחי' יש וכמ"ש ובמלאכיו ישים תהלה. שאינן בבחי'
ביטול לגמרי כעלול לגבי עילתו

בחינה זו — האורות של הספירות — הן הלמ"ד כלים דמלכות
דאצילות. — ב"אצילות" הרי גם הכלים ואפילו חיצוניות הכלים של
מלכות דאצילות" הם אלקות, ובחיצוניות הכלים של "מלכות
דאצילות" המתלבשים בעולמות בריאה-יצירה-עשיה להיות להם

נשמה וחיות — יש בכל אחד

מהם שלש הבחינות: פנימי,

אמצעי וחיצון, או כפי

שכתוב לפעמים הלשון

"סת"ר", סוף, תוך, ראש —

הרי שכל עשר הספירות

שב"מלכות" עם שלש

הבחינות שבכל אחת מזה —

הם למ"ד כלים, המתלבשים

בבריאה-יצירה-עשיה והם

ענין של אורות ושל נשמה

ל"ספירות" של בריאה-יצירה-עשיה. וכן באצילות, — ההתהוות של

ה"יש הנאצל" היא מחיצוניות הכלים של הספירות שב"אצילות" —

מחיצוניות הכלים ד'י' ספירות דאצילות שהן אלקות, נבראו

ההיכלות דאצילות — שאין זה ענין של ספירות וכלים בהם

מתלבשים אורות פנימיים, אלא זה ענין של חיצוניות של אותו עולם,

שמתלבש בהן בחינת העיגולים ד'י' ספירות, — "עיגולים" הוא ענין

של עיגול ומקיף של הספירות, שאינו מאיר בפנימיות, שהדבר יהיה

כמו האור הפנימי המחיה אותו — אלא הוא מאיר רק באופן של מקיף,

שהדבר שהוא מאיר ומחיה יוכל להיות נרגש לענין של "יש" — על כל

פנים "יש" כפי שהוא ב"יש הנאצל", וגם גופות — הגופים של

המלאכים דאצילות שהן בחינת יש, — מתהווים מחיצוניות הכלים

של הספירות ד"אצילות", וכמו שכתוב²⁶: "ובמלאכיו ישים

תהלה", — הרי לא כתוב כאן מלאכים סתם, אלא "מלאכיו",

המלאכים שלו, כלומר המלאכים של עולם ה"אצילות" — הרי גם בהם

יש ענין של בלתי-שלימות, בהיותם ענין של "יש" ולא אלקות, שאינן

בבחינת בטול לגמרי כעלול לגבי עלתו. — שכן, הם מתהווים באופן

של "יש מאין" ולא כמו "עילה ועלול".

יום שבת קודש ג' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קל, אך נשמות... עד עמ' 260, בבי"ע.

גשמיים, קדם שירדו לבריאה-יצירה-עשיה — אלא הן עדיין
ב"אצילות", הרי הנשמות כפי שהן שם — אינן בכלל "יש" ודבר
נפרד בפני עצמן, אלא הן מעין בחינת אלקות — כפי שזה בא
בצמצום עצום, — בצמצום

של להיות בחינה של נשמה,

ובענין הכלים ד'י' ספירות

דאצילות, שהן בבחינת

גבול — למרות שהן אלקות,

בכל זאת הן בבחינת גבול

של חכמה וחסד וכדומה.

אגרת הקדש

אך נשמות המלאכים

שיצאו מזיווג הנשיקין וכן נשמת האדם שיצאו מזיווג

דזו"ג דאצי' קודם שירדו לבי"ע אינן בכלל יש ודבר

נפרד בפ"ע אלא הן מעין בחי' אלקות בצמצום עצום

וכעין הכלים ד'י"ם דאצי' שהן בבחי' גבול ע"י צמצום

65 אך נשמות המלאכים שיצאו מזיווג הנשיקין, — "זיווג נשיקין"

66 הוא זיווג ויחוד רוחני של הספירות, שמוה בא ענין רוחני כמו

67 הנשמות של המלאכים, וכן נשמות האדם שיצאו מזיווג — ויחוד,

68 דזיווג-אנפין וניקבא — של

69 הספירות זעיר-אנפין (מדות)

70 ומלכות דאצילות —

71 שבהשוואה לזיווג של

72 נשיקין זה נקרא "זיווג גופני",

73 ומוזה נעשה הולדה של

74 נשמות המתלבשות בגופים

1 שזה על ידי צמצום אור האין־סוף, הוא ת"קו" המלכש בנפש
2 רוח־נשמה של־הם, — שמצד שהקו המלוכש בהן הוא בצמצום רב
3 ולא מאיר בהן ענין ה"אין סוף" ו"בלי גבול" המאפיין את ה"קו", כי אם
4 הארה בלבד מה"קו" שלא נרגש בה ה"אין סוף" וה"בלי גבול" של
5 ה"קו" — מצד זה יכולים
6 הכלים של הספירות להיות
7 בבחינת גבול, למרות שמצד
8 התאחדותם וביטולם לאור
9 הם ענין של "אלקות", כנוכח
10 לעיל. דומה לכך הוא
11 בנשמות ד"אצילות" כפי
12 שהן עדיין ב"אצילות". אלא,
13 על צמצום זה (שה"קו")
14 המלוכש בהם הוא הרי על
15 ידי צמצום) אומר רבנו הזקן,
16 שאין זה מיעוט בלבד באור
17 ובהארה, כי אם, וְכִמּוֹ
18 צִמְצוּם הָרָאשׁוֹן לְהוֹיֵת חֲלָל וכו' — וכמו הצמצום הראשון שהיה
19 ב"אור אין סוף" כדי שיוכל להיות מקום לענין העולמות, צמצום זה
20 (הצמצום הראשון) אינו ענין של מיעוט באור, כי אם סילוק האור.
21 ואילו שאר הצמצומים שבסדר השתלשלות הם הרי באופן של
22 מיעוט. אך, צמצום זה של אור הקו המתלבש בספירות — בנר"נ
23 (נפש־רוח־נשמה) של הספירות — דומה לאופן הצמצום של הצמצום
24 הראשון. כל האמור הוא ביחס לנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין
25 ב"אצילות", לפני שהן מתלבשות בגוף, שאז הן מעין מאלקות ואינן
26 "יש" ו"דבר נפרד". להלן יסביר רבנו הזקן, שגם אחרי שהנשמות
27 ד"אצילות" ירדו לעולם הזה, הרי בצדיקים הראשונים גם כן לא
28 נשתנו נשמות אלו להיות דבר נפרד מאלקות. (ואף גם לאחר שִׁירְדוּ
29 הַנְּפִשׁוֹתֵי־נִשְׁמָה — שהן במדרגה ד"אצילות לעולם הזה

אגרת הקדש

לצדיקים הראשונים — אפשר²⁷ שלא נשתנה מהותן — לגבי איך
31 שהן היו בהיותן ב"אצילות", להיות דבר נפרד מאלקות, — להיות
32 מציאות "יש" הנפרד מאלקות, אלא הן נשארות באותה בחינה כפי
33 שהן היו ב"אצילות", ולכן היו מסתלקות — מהגוף, בשר־צוֹ לְחֵטָא
34 בְּטָרָם יְחֵטְאוּ. — וכפי
35 שאומר בתיקוני זוהר²⁸,
36 שבחינת "נשמה דאצילות",
37 מסתלקת מהגוף לפני עשיית
38 החטא, ומפרש שם בכך את
39 הפסוק "ועונותיכם היו
40 ממבדילים ביניכם לבין
41 אלקיכם"²⁹, שהעונות
42 ממבדילים בין הנשמה
43 והאלקות של הנשמה
44 (הנשמה מצד בחינת
45 האצילות שבה שהיא ענין
46 של אלקות), שכן, בחינה זו
47 של הנשמה שמצד "אצילות" — מסתלקת, וְקָרוֹב לומר, שגם³⁰
48 הָאֱלֹפִים וְרַבּוּת עֲלֵמִין דִּיתְבֵּא בְּגִלְגֻלָּתָא דְהָאָרִיךְ אֲנָפִין
49 וְהָעִיר אֲנָפִין — שגם האלפים ורבויות עולמות הנמצאים בגלגל של
50 "אריך אנפין" ו"עיר אנפין" (כפי שכתוב בקבלה)³¹, אינן "עלמין" —
51 עולמות ממש כְּעֵין הַחֵיכְלוֹת דְּאֲצִילוֹת וּבְחִינַת "יש", אלא — הם,
52 כְּעֵין נִשְׁמוֹת הַמְּלָאכִים שֶׁיֵּצְאוּ מִ"וְזוּג הַנְּשִׁיקִין", — כנוכח לעיל,
53 שאין הן ענין של "יש" כמו ההיכלות או הגופים של המלאכים,
54 וְנִקְרְאוּ "עֲלֵמִין" — ענין של עולמות, ש"עולם" הוא הרי מלשון
55 העלם, ענין של "יש", לְגַבִּי בְּחִינַת הַ"גִּלְגֻלָּתָא" וְ"דִקְנָא". —
56 שלעומת הביטול וההתאחדות עם "אור אין סוף" של הבחינות
57 "גולגלתא" ו"דיקנא", הם נקראים "עלמין" (עולמות). אך — המלאכים
58 והנשמות ד"אצילות", אינן אלקות ממש לְבָרָא יֵשׁ מֵאִין, — בריאת

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אומרו 'אפשר' וכללות הענין — אפשר יש לקשרו עם הענין דמשה משה לא פסיק טעמי' משא"כ אברהם (תו"א ותו"ח ר"פ משפטים ובכ"מ)". 28. תיקון ע' (קכד, סע"א). 29. ישיעי' מט, ב. 30. הרבי מעיר, שאפשר להסביר זאת לפי מה שמבאר ה'צמח צדק' ב"אור התורה" שמות ע' קצט. שם כותב ה'צמח צדק': "...יובן ענין ריבוי העולמות הנו' באד"ר י"ג אלף עלמין כנ"ל וכן עוד כמה מספרים דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים ורוחני' מאד ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה ומה שנק' בשם עלמין היינו מושם שאלו היו משתלשלים ונמשכים למטה בהשתלשלות המדרגות מדרגה אחר מדרגה עד שהיו מתגשמים להתלבש בעשיה הי' מהן התהוות תליסר אלף עלמין וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהם הכח וההיות של בחי' י"ג אלף עלמין והרי אדרבה עיקר בחי' עוה"ז וחיותו וקיומו הוא ג"כ בחי' אותיות המלוכשים בו מדבר הרי' ורוח פיו ית' והרי עיקר מציאות הנברא הוא בחי' האותיות מע"מ המלוכשים בו ובהסתלקותם הי' כלא הי' א"כ האותיות מע"מ הן הן עיקר העוה"ז אלא שירדו בהשתלשלות המדרגות ירידה אחר ירידה כענין ג' אלפים משל עד שיוכלו להתלבש בעוה"ז הגשמי שיוכל להכילן ע"י שנתלבו בו' ובעוד אותיות אלו בשרשן ומקורם הן נעלים יותר לאין קץ וגדל יותר כחם ומעלתם אז שאין ערוך בחי' אותיות מים המלוכשים במים גשמי' לגבי אותיות אלו שבבחינת חסד עליון כו' וכנ"ל בהקדמה הב' וא"כ בחי' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא וכי מפני שלא ירדו בהשתלשלות נגרע ערכן הרי אדרבא הם נעלים יותר לאין קץ מאותיות אלו שירדו מדרגה אחר מדרגה לכן נק' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא בשם עלמין ממש שהן הן כח וחיות של תליסר אלף עלמין ממש בחיות רם ונפלא לאין שיעור יותר מהחיות המלוכש בעולמות כ"ע כו' (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיותו וז"ל וקרויב לומר שגם האלפים ורבויות עלמין דיתבין בגולגלתא דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין היכלות דאצי' ובחי' יש כו' עכ"ל. ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושרש לאש הגשמי משא"כ בחי' גולגלתא כו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו כו' כצ"ל אם באנו לומר שדבריו באגה"ק הנ"ל עם מ"ש ועמדו רגליו הם שניהם כוונה אחת, אמנם יש לומר ג"כ דהתם באגה"ק פ"י בענין אחר שהם ע"ד בחי' נשמות דאצילות ע"ש. אבל מ"מ שני מקומות עולה בקנה אחד שאינן בחי' יש ודבר נפרד כאשר העולמות דבי"ע). 31. ראה זח"ג קכח, ב.

1 "יש מאין" היא רק בכוח "אין סוף", וכיוון שהכלים של ספירות
2 ד"אצילות" מאוחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף", לכן יכולה
3 להיות על ידם ההתהוות של "יש מאין", ואילו המלאכים ד"אצילות",
4 וכן הנשמות, למרות שהם מעין מאלקות – אין הם, אבל, אלקות
5 ממש להוות "יש מאין",

6 מאחר שפבר יצאו ונפרדו

7 מהכלים ד"א פפירות, 1 יצאו ונפרדו מהכלים ד"א שבהן מלוכש הקו מאור
8 שפכה – בכלים, מלכש 2 א"ם שהאור הוא כעין המאור הוא מהותו ועצמותו
9 ה"קו" מאור-אין-סוף, 3 של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו
10 שמצד זה שמלוכש בהם 4 עלול מאוזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לבדו
11 "אור אין סוף" (שכן, ה"ק"ר) 5 בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש
12 הוא הגילוי של "אור אין 6 בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה וכדי
13 סוף" (בעולמות), 7 שיהיה היש הזה הנברא בכח הא"ם בעל גבול ומדה
14 מאוחדים בתכלית היחוד עם 8 נתלכש אור א"ם בכלים ד"א דאצילות ומתייחד בתוכן
15 "אור אין סוף" המלוכש בהם, 9 בתכלית היחוד עד דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן
16 לכן יכול להיות מהם 10 ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית ובפרט ע"י
17 ההתהוות של "יש מאין", 11 התלכשותן בבי"ע.

18 – כן האור הוא בעין

19 המאור, – מקור האור, הוא מהותו ועצמותו של המאציל
20 פרוה"הוא, שמציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול מאוזה עילה
21 שפכה לו חס ושלום, – שכן, מציאותו איננה מסוג המציאות שיש
22 לה גורם ועילה (מפני ששייך בה ענין של לא – מציאות), אלא היא
23 מציאות עצמית, ולכן הוא לבדו בכהו ויכלתו לברא יש מאין
24 ואפס המוחלט ממש, – לא "אין" שכל ענינו הוא רק העדר ה"יש" –
25 אבל הוא גם לא היפך ה"יש", כי אם "אין ואפס המוחלט", העדר
26 ה"יש" החלטי שהוא היפך ה"יש", בלי שום עילה וסיבה אחרת
27 קודמת – ושייכת, ליש הזה. – שכן, ה"אין האלקי" (הכוח האלקי)
28 ממנו בא ה"יש", הוא הרי היפך ענין ה"יש", ואינו מהווה סיבה כלל
29 שבהקדמה ובשייכות ל"יש", כי הוא הרי ההיפך מזה, הוא הענין של
30 "אין" ולא "יש". ולכן, דוקא מהכלים של הספירות ד"אצילות", שבהם
31 מלוכש "אור אין סוף", יכולה להיות ההתהוות של "יש מאין", אבל
32 לא מהמלאכים והנשמות שכבר יצאו ונפרדו מהכלים, שאין הם
33 אלקות ממש שתוכל להיות מהם ההתהוות של "יש מאין". אלא,

אגרת הקדש

34 כיוון שהתהוות ה"יש" היא דוקא בכוח ה"אין סוף", לשם מה זקוקים,
35 איפוא, בזה לענין הכלים של הספירות? אומר על כך רבנו הזקן: ובר
36 שיהיה תיש הזה הנברא בכח האין-סוף – שהוא ענין של "אין סוף"
37 ו"בלי גבול", הרי שהדבר הבא ממנו גם כן צריך להיות ענין של "בלי
38 גבול", וכדי שה"יש" יהיה

39 פעל גבול ומדה – נתלכש
40 אור-אין-סוף בכלים ד"א
41 פפירות דאצילות, – שיש
42 בהם כבר הענין וההגבלה
43 של "חכמה", "חסד" וכו',
44 ומתוחד בתוכן בתכלית
45 תיחוד, עד ד"איהו – הוא,
46 "אור אין סוף", ונרמוהי –
47 והכלים של הספירות, חד",
48 – הם דבר אחד, לברא פכה
49 ועל ידן ברואים פעלי גבול
50 ותכלית, ובפרט על ידי
51 התלכשותן – של הכלים

52 של הספירות ד"אצילות", בבריה"הצירה-עשית. – דבר שמוסיף
53 במיוחד לנבראים ענין הגבול וההגשמה. למרות שאמר לעיל
54 שהתהוות ה"יש" היא בכוח ה"אור אין סוף" על ידי הכלים של כל
55 עשר הספירות ד"אצילות" – יאמר להלן שיעקר ענין הישות בנבראים
56 (שהנבראים יהיו מציאות "יש" ודבר נפרד לגמרי) שבהרגשתם יהיו
57 נפרדים לגמרי מאלקות, – בא מ"מלכות דאצילות", שכן, ענין
58 ה"מלכות" (ומלוכה) הוא דוקא על דברים שהם נפרדים ומבטלים
59 עצמם למלך המולך עליהם, כפי הכלל³² "אין מלך בלא עם", "עם" –
60 מלשון "עוממות", כלומר, כמו "גחלים עוממות", כך הכוונה ב"עם"
61 לגבי אנשים, היא, כאלה שהם רחוקים ממעלת המלך ואין להם שום
62 קירבה אליו, כפי שיש למשל לאב אל ילדיו, שעל ילדים לא שייך
63 ענין המלוכה, כי אם דוקא על זרים שהם נפרדים מהמלך. לכן
64 מתהווים ממדת ה"מלכות" נבראים המרגישים עצמם כמציאות "יש"
65 וכדבר נפרד מאלקות, שכן עליהם שייך ענין המלכות, שהם
66 בעבודתם העצמית יתבטלו למלכות שמים.

32. בחיי וישב לח, ל. ובכ"מ. שער היחוד והאמונה פ"ז.

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' ב

12 או מותר, חד – אחד מהם אסור וחד שרי (התיר).
13 הגמרא מביאה כיצד נהגו האמוראים בלובן הכוליא הלכה למעשה.
14 אומרת הגמרא: רבה היה מפרט ליה – חותך את כל לובן הכוליא
15 מעיקרו בכל מקום שהוא נמצא, וכן רבי יוחנן היה מפרט ליה –
16 משרש את כולו, אבל רבי אפי נאם ליה – היה חותך רק את הלובן
17 שנמצא בחריץ שבכניסה לכליה ומשוה את המקום לכליה, אבל את
18 הלובן שנמצא בתוך הכליה עצמה אכל.
19 הגמרא מביאה ראייה לרבי אסי: אמר אפי, פויתיה דרבי אפי
20 מסתברא – מסתבר לומר שההלכה כדעת רבי אסי שרק החלב
21 שמחוץ לכליה אסור, דאמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל

1 התכוונה לאסור רק את החלב עצמו ולא את החוטין שבו, הלא נמי
2 – אף כאן בדין גיד הנשה יש לומר שגיד אמר רחמנא – שכשאמרה
3 התורה (בראשית לב א) 'על בן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה' היא
4 התכוונה לאסור רק את הגיד עצמו ולא את הקנקנות.
5 הגמרא חוזרת לעיקר המימרא של רב אסי: גופא אמר רב ששת
6 אמר רב אפי, החוטין הדקין שנמצאים בחלב שעל הקרב או שעל
7 הכסלים אסורין מדרבנן ואין תיבין עליהן כרת. וכן החוטין הדקין
8 שנמצאים בכוליא – בקרום הדק שדבוק לכליה אסורין מדרבנן ואין
9 תיבין עליהן כרת וראה אסור. אבל בלובן הכוליא, דהיינו בקבוצת
10 החוטין הלכנים הנמצאים בתוך החריץ שיוצא מן הכליה ומתפשטים
11 ונכנסים בתוכה, נחלקו רבי ורבי תיבא האם הוא אסור מן התורה

ה'תש"ג	כו אלול	יום ראשון יום ראשון
--------	---------	-------------------------------

שיעורים. חומש: האזינו, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. עיר-עח.
תניא: אך הענין . . . "קכח" האותיות.

סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שרי', מליחה, הדחה. ענינם בעבודה: שרי' – ווייקען זיך אין דברי הרב, מליחה – יחידות, הדחה – ניגון.

סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שרי', מליחה, הדחה. ענינם בעבודה: שרי' – להשרות עצמו דברי הרב, מליחה – יחידות, הדחה – ניגון.

ה'תש"ג	כז אלול	יום שני יום שני
--------	---------	---------------------------

שיעורים. חומש: האזינו, שני עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד. עט"פא.
תניא: והנה בחי' . . . "256" ושכל.

מדברי קודש רבינו הזקן: ישראל גוי אחד בארץ, דער עם ישראל אויך אין דער ערדישער וועלט איז פארבונדען מיט ה' אחד, השי"ת מאכט פון רוחניות גשמיות, און דער עם ישראל מאכט פון גשמיות רוחניות.

מדברי קדש רבינו הזקן: "ישראל גוי אחד בארץ". עם ישראל, גם בארציות העולם, קשור הוא עם ה' אחד. ה' יתברך עושה מהרוחניות גשמיות, ועם ישראל עושה מהגשמיות רוחניות.

ה'תש"ג	כח אלול	יום שלישי יום שלישי
--------	---------	-------------------------------

שיעורים. חומש: האזינו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קלה"קלט. פב"פד.
תניא: כן עד"ז . . . "256" מהאריז"ל.

ברכת ד' היא תעשיר, בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: דער אויבערשטער ב"ה בלייבט ניט קיין בעל חוב, פאר יעדער גוטער זאך וואס א איד טוט, צאלט ער במיטב מיט בני חיי ומזוני רויחי.

"ברכת ה' היא תעשיר", בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: הקדוש ברוך הוא לא נשאר בעל חוב. עבור כל דבר טוב שיהודי עושה, משלם הוא ב'מיטב', בבני חיי ומזוני רויחי [=בבנים, חיים, ופרנסה ברוח].

ה'תש"ג	כט אלול, ערב ר"ה	יום רביעי יום רביעי
--------	------------------	-------------------------------

סליחות באשמורת הבקר, ואין נפילת אפים. התרת גדרים, ובשורה. צרוב תבשילין.

שיעורים. חומש: האזינו, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קנ. פה"פז.
תניא: האותיות הנגלות . . . כנודע.

יום הולדת את הצ"צ – שנת תקמ"ט.

מפתגמי רבינו הזקן: מען האט גאר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידען.

יום ה'לדת את ה"צמח צדק" – שנת תקמ"ט.
מפתגמי רבנו הזקן: אין לנו שום משג, עד כמה יקר אצל הקדוש ברוך הוא גופו של יהודי.

יום חמישי

יום חמישי

א תשרי, א דר"ה

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: האזינו, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט. פח"צ.
תניא: כ. איהו . . . "258" בלה"ק.

ברכת הדלקת הנרות: של יום הזכרון. שהחינו. אין כופלין "לעלא" בקדיש, לבד מנעילה. לדוד גו' הארץ ומלואה גו' – קדם עלינו. בקדוש היום: תקעו, כי חק. ואין אומרים "אלה מועדי", ו"אתקינו". לתשליל: מנצרים שולי השלית קטן.
"יהי רצון" שעל התפוח – אחר הברכה וקדם האכילה. אוכלים ראש איל, אבל אין אומרים "יהי רצון" כי אם על התפוח.

יום ששי

יום ששי

ב תשרי, ב דר"ה

ה'תש"ד

לאל עורך דין – בתפלת מוסף.
שיעורים. חומש: האזינו, ששי עם פירש"י.
תהלים: י"ז. צא"צ.
תניא: והגם שהיש . . . "קל" עילתו.
במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

מה שכתוב בסדור שער הקריאת שמע דבור המתחיל "להבין ההפך" (ע"ד צמוד א), שקדם תקיעת שופר אומרים "אנא בכח", פרושו: בדרך כלל הם הכונות מהפסוקים שראשי תבות שלהם שם שני משם מ"ב, אמנם יש שמכונים התבות "אנא בכח כו'" במחשבה, אבל אין אומרים האותיות והתבות. והעוסק בכונות צריך ללמד הענינים ברור בכתבי האר"ז"ל, ואז כונתו רצויה.

שבת קודש

שבת

ג תשרי ש"ת

ה'תש"ד

מתחילין "מזמור לדוד" ולא "לכו נרננה", וכן בכל שבת מוצאי יום טוב.
הפטורה: שובה – יבשלו בם. מי אל כמוד – מימי קדם.
שיעורים. חומש: האזינו, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יחכב. צדצו.
תניא: אך נשמת . . . 260 בבי"ע.

ביחידות ה"צמח צדק" אצל רבנו הזקן ב תצא בששי באלול תקס"ד ספר לו רבנו: שבת פרשת תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) – תורה, והתחלתה "ושבת עד הוי' אלקיך", ובאר כי עבודת התשובה צריכה להיות עד אשר הוי', שהוא למעלה מהעולמות, יהיה אלקים בגימטריא הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה ההיא. הרב הצדיק ר' משולם וסאי מאניפאלי אמר, כי הוא אינו יכול להגיע למעלת תשובה כזו, ועל כן יחלק את התשובה לחלקים, כי תשובה ראשי תבות: ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלקיך.

כשספר לי אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] את הנ"ל, סים: תבת "תשובה" צרופה מחמש אותיות, אשר כל אות הוא דרך ואפן בעבודת התשובה – ובאר באריכות חמשה האפנים – וכלם באים מכח אל הפעל על ידי עבודת התפלה.

יום ראשון כ"ו אלול ה'תשע"א

טרחת של מצוה

הדרך (שו"ת בית יעקב סי' לה. וראה 'מדות ושיעורי תורה' ע' שלב ואילך).
אך יש הסוברים כי בכל מקום הקובע הוא זמן ההליכה, וכאן
גזירת הכתוב היא ("ובדרך לא היה") לקבוע לפי מיקומו של
האדם ביחס לירושלים ולא לפי אפשרות ההגעה בפועל (שו"ת
מקור חיים סי' כ').

ויש מחלקים: דין 'דרך רחוקה' בפסח נקבע לפי זמן ההליכה
רגלית כי אין רגילות לרכב ממקום שרואים את המקדש. ויסוד
לכך מדברי חז"ל "לא יקל אדם את ראשו מן הצופים ולפנים"
(ברכות סא, ב). ולכן משום חיוב מצוה יש ללכת משם ברגל,
כדברי חז"ל (חגיגה ג, א) "מה יפו פעמיך בנעלים... כמה נאין
רגליהן של ישראל בשעה שהולכים לרגל", אך בשאר ההלכות
הזמן הוא הקובע ולא המרחק (נפש חיה סי' רמ"ט ס"א).
ועוד יתכן לחלק בין דין זה שלנו לחיוב ההליכה לתפילה,
שאף שכאן הקובע הוא המרחק, חיוב ההליכה לתפילה נקבע לפי
הזמן, כי שיעור זה תלוי בטרחה וחז"ל הטריחוהו ללכת עד
ארבע פרסאות, אך ברכיבה אין טרחת ואורך הדרך יותר גדול
(ראה 'מדות ושיעורי תורה' שם הע' 20).

**הלכות קרבן פסח פרק ה, הלכה ט: היה בינו ובינה פחות
מזה – אינו בדרך רחוקה, מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר
הצות בשעה ה' ברגליו בנחת. ה' לא הגיע מפני שעבדוהו
הבהמות ברחקם... הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה.**

דנו האחרונים: בהלכות התלויות במרחק ההליכה, כגון
הנמצא בדרך, החייב ללכת עד ארבעה מיל כדי להתפטר
בציבור, האם הכוונה למידת המרחק וגם אם לא ילך רגלי אלא
יסע באמצעי תחבורה ויעבור את המרחק בזמן קצר אינו חייב
לטרוח יותר מהשיעור שנקבע, או שהכוונה לשיעור הזמן, וגם
בנסיעה יהיה חייב בשיעור זמן זה.

יש שהביאו ראיה מהלכה זו, שאם היה בינו לעיר פחות
מחמשה עשר מיל אינו נחשב 'דרך רחוקה' משום שיכול להגיע
לירושלים "כשהילך ברגליו בנחת", אך ביותר מכך הרי זו 'דרך
רחוקה' אף שיכול לרכב על גבי בהמה, ומאידך – כשעומד בתוך
חמשה עשר מיל אלא שעבדוהו הבהמות מלהיכנס אין זו 'דרך
רחוקה' אלא אנוס. מכאן שהקובע הוא רק מרחק המקום, ואין
מתחשבים באפשרויות לגמוע את הדרך במהירות או בקשיי

יום שני כ"ז אלול ה'תשע"א

אכילת הפסח

ובלבד שיגיע לכל אחד כזית (ולמצוה מן המובחר – כביצה).
אבל אם המנויים מועטים מוטל עליהם לאכול את כל הפסח.
בדומה למצוות ציצית שאין מצוה חיובית ללבוש בגד של ארבע
כנפות, אבל אם עשה בגד כזה חייב להטיל בו ציצית.
ונפקא מינה' להלכה בין שיטות השאגת אריה' וה'מנחת
חינוך':

פסח הבא בטומאה (אם רוב הקהל טמאי מת) שנאכל
בטומאה (לעיל פ"ד) – לדעת השאגת אריה' צריך לאכול כולו, כי
אף שאינה מצוה חיובית הרי פסח הבא בטומאה דוחה את
הטומאה. ואילו לדעת המנחת חינוך', שהמצוה היא רק לאכול
כזית אבל אין מצוה לאכול את כל הפסח, יהיה אסור לאכול
יותר מכזית, כי טמא אסור באכילת קדשים (הל' פסולי המוקדשין פ"ח
ה"א), והאיסור (שלא לעבור ב"לא תותירו") אינו דוחה את
הטומאה.

(מקראי קודש פסח ח"א, סי' כח, לא)

**הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה ג: מצוה מן המבחר לאכל
בשר הפסח אכילת שבע... ואם לא אכל אלא בזה – יצא ידי
חובתו.**

גם שאר קדשים שאכילתם מצוה נאכלים על השוכה, ולכן
אם "היתה אכילה מועטת, אוכלין עמה חולין ותרומה כדי
שתהיה נאכלת עם השוכה" (הל' מעשה הקרבנות פ"י ה"א), אלא
שבפסח מצוה לאכול כדי שביעה (כביצה – ברכות מט, ב) מהפסח
עצמו ובשאר קדשים לא צריכה להיות שביעה מהקדשים בלבד,
ו"אוכלין עמה חולין ותרומה" המצטרפים לשביעה.

והנה לדעת השאגת אריה' (סי' צא) מצוה לאכול את כל בשר
הפסח, ואילו לדעת המנחת חינוך' (מצוה קל"ד) המצוה היא לאכול
כזית בלבד (אם כי מפני האיסור להותיר יש לאכול את כולו).

ודברי הרמב"ם כאן שבאכילת כזית יצא ידי חובתו, אינם
הוכחה לדחות את שיטת השאגת אריה', כי המצוה החיובית
היא לאכול כזית לפחות, וניתן לעשות מנויים רבים על הפסח

יום שלישי כ"ח אלול ה'תשע"א

העליה לרגל וקרבן הראיה

אלא יש להביא קרבן.
והנה, בתחילת מסכת חגיגה שנינו: "הכל חייבים בראיה
וכו...". ופירש רש"י שמדובר במצוות עליה לרגל. אך התוספות
מוכיחים שמשמעות הביטוי 'ראיה' בכמה מקומות היא 'קרבן',
ומסקנתם שהמשנה עוסקת בחובת הבאת קרבן הראיה, ורש"י
שפירש כי המשנה מדברת על החובה לבוא לבית המקדש
התכוון הן לעליה לרגל והן להבאת הקרבן.
ולדעת הרמב"ם אין כאן שתי מצוות – עליה לרגל והבאת
הקרבן – שניתן לקיים כל אחת מהן בנפרד, אלא זו מצוה אחת

**הלכות חגיגה פרק א, הלכה א: הראיה האמורה בתורה
היא: שנגא פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן
עולה... ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה – לא יזו
שלא עשה מצוה עשה, אלא עובר על לא תעשה, שנאמר: לא יראה
פני ריקם.**

על חובת העלייה לרגל נאמר: "שלש פעמים בשנה יראה כל
זכורך אל פני האדון ה'" (שמות כג, יז). ועוד נאמר: "שלוש פעמים
בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אליך... ולא יראה את פני ה'
ריקם" (דברים טז, טז). כלומר, ראיית פני ה' ברגל לא תהיה 'ריקם',

בעלת שני חלקים ומי שלא קיים אותה בשלמותה אף עבר על מצוות עשה.

וגם ב'טורי אבן' (חגיגה ב, א) מבואר שללא קיום המצוה להביא קרבן אין תועלת בעליה לרגל, אלא שהסתפק במקור הדין, שכן מהפסוקים בפרשת משפטים (בהם הקרבן לא נזכר) משמע שמדובר בשתי מצוות נפרדות, והיה אפשר לומר

שהעולה לרגל ולא הביא קרבן קיים מצוה והעבירה על הלאו לא פוגמת בקיום העשה. וה'טורי אבן' מוסיף ומעיר שהבעיה מתעוררת כבר בפסוקים עצמם: הרמב"ם מתייחס לפסוקים בספר דברים ("שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך... ולא יראו פני ריקם"), בעוד שבספר שמות ברור שהעליה לרגל והקרבן הם שני עניינים שונים.

עליה לרגל מארצות־הברית

יום רביעי כ"ט אלול ה'תשע"א

הרמב"ם סבור שגם מי שאין לו קרקע בארץ ישראל חייב בעליה לרגל, שכן דינו של רב אמי אינו מוסכם על הכל. ולדעת רב, הפסוק "ולא יחמוד איש את ארצו" נועד ללימוד אחר, ולא לפטור את מי שאין לו קרקע.

וה'שפת אמת' (חגיגה ב, א) מבאר שלדעת רב אמי, מי שאין לו קרקע אכן פטור מלעלות לירושלים, אבל אם הוא כבר נמצא בירושלים, הציווי "יראה כל זכורך" חל גם עליו, וחייב להביא את קרבנות הרגל.

אמנם, אדמו"ר הזקן בהביאו הלכה זו (או"ח תכט, א) דייק וכתב: "כל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות – עולת ראייה וכו'". מכאן, שהדר בחו"ל פטור לא רק מלעלות לרגל, אלא אף מקרבנות הרגל.

הלכות חגיגה פרק ב, הלכה א: כָּל אֱלוֹ הָאֶרֶץ עֹשֶׂה פְטוּרִין, וְשָׂאֵר כָּל הָאֲנָשִׁים חַיִּבִּין בְּרֵאִיהָ.

האם מי שגר בארצות־הברית יתחייב לעלות לרגל כאשר ייבנה בית המקדש?

והנה, במסכת פסחים (ח, ב) מחדש רב אמי כי מי שאין לו קרקע בארץ פטור מלעלות לרגל, שנאמר "ולא יחמוד איש את ארצו בעלותו לראות את פני ה'", ומי שאין לו 'ארץ' פטור מלעלות. לאור זאת כותב התוספות (שם ג, ב) שהדר בחוץ לארץ אינו חייב לעלות לרגל.

הרמב"ם, לעומת זאת, אינו מזכיר דבר וחצי דבר בנושא, ואדרבה – הוא מונה את כל אלו שפטורים מעליה לרגל, ואינו כותב מה דינו של זה שאין לו קרקע בארץ.

מסביר הצ"ח (פסחים שם):

בהמת הפקר חייבת בבכורה?

יום חמישי א' תשרי ה'תשע"ב

אך לדעת ה'טורי אבן' (ר"ה יג, א ד"ה קצירכם) בהמת הפקר חייבת בבכורה ומוכיח מהמסופר (בכורות ג, ב) על רב מרי בר רחל שהיה לו עדר בהמות והקנה את אזני העוברים לגוי כדי להפקיעם מקדושת בכור. ואם הפקר פוטר מבכורה היה יכול לפטור את בהמותיו על ידי הפקר, ולמה טרח למכור לגוי? אלא שהפקר אינו פוטר מן הבכורה.

וכך גם דעת ה'מנחת חינוך' (מצוה יח), ומה שנאמר בתוספתא שבהמת הפקר פטורה מבכורה, יש לומר שהיא מחלוקת תנאים (חולין קלו, א): לדעת רבי אלעאי בהמת השותפין פטורה מבכורה, כי בבכור נאמר "בבקר ובצאן" (דברים טו, יט) ומאותה סברא יש למעט גם בהמת הפקר כי אינה 'שלך', וזו דעת התוספתא. אבל לדעת חכמים (חולין שם) בהמת שותפים חייבת בבכורה, ו'בקר' ו'צאן' אינו ממעט אלא שותפות הגוי. וכן פסק כאן הרמב"ם. ולפי שיטה זו – גם בהמת הפקר חייבת בבכורה.

הלכות בכורות פרק ד, הלכה א: בְּהֵמַת הַשֹּׁתֵפִין חַיִּבַּת בְּבִכּוּרָה. לֹא נֶאֱמַר 'בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךְ' אֶלָּא לְמַעַט שִׁתְּפוּת הַנֶּכֶךְ.

שנינו בתוספתא (בכורות פ"ב ה"ב): בהמת המדבר וגר שמת ואין לו יורשים – פטורים מהבכורה, ומבאר מהרי"ט אלגאזי (הל' בכורות להרמב"ם פ"א אות ו) דהיינו בין אם היתה הבהמה הפקר מתחילה ולא היו לה בעלים מעולם, כבהמת המדבר, ובין היו לה בעלים שהיתה של גר ומת ואין לו יורשים וילדה בכור קודם שיזכה בה אדם – כיון שבשעה שנולד לא היו לו בעלים לא חלה עליו קדושת בכור.

ואף שקדושת בכור באה מאליה אף אם לא הקדישוהו בפה (ערכין כט, א), צריך שיהיו לו בעלים שיוכלו להקדישו ואז קדוש מאליו, כי "הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו" (מנחות קג, ב) אבל הפקר שאין לו בעלים שיוכלו לקדשו לא חלה עליו הקדושה מאליה.

מכירת מעשר בהמה

יום שישי ב' תשרי ה'תשע"ב

חל אינו לוקה. ולכאורה דין זה תלוי במחלוקת אביי ורבא שהרי לדעת רבא אם הקנין אינו חל, מכל מקום נענש על עצם עשיית המעשה.

ויש שהוכיחו מכאן שהרמב"ם פוסק כאביי, שאין להעניש על מעשה שלא פעל מאומה, ולדעתו בכל האיסורים הקנין חל ועל כך הוא לוקה, ודין זה יוצא מן הכלל שבו המעשה אינו חל, ולכן אינו לוקה (לחם משנה. קצות החושן סי' רפ"א סק"א).

אך יש אומרים שהלכה כרבא שבכל האיסורים אין המעשה

הלכות בכורות פרק ו, הלכה ה: וְיִרְאָה לִי, שֶׁהַמּוֹכֵר מַעֲשֵׂה – לֹא עֹשֶׂה בְלוֹם וְלֹא קָנָה לִזְמַן, וְלִפְיֶךָ אֵינוֹ לֹקֵה.

נחלקו אמוראים (תמורה ה, ב) בעושה קנין האסור מהתורה. לדעת אביי המעשה חל, והראיה שמתחייב במלקות על העבירה, ואם מעשיו לא הועילו מדוע יענש? אך לדעת רבא אין בכוח האדם לפעול כנגד ציווי התורה, והעונש הוא על עצם עשיית המעשה (אף שלא פעל כלום).

והנה, במוכר מעשר בהמה כתב הרמב"ם שמאחר והקנין לא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עה

אינו בעלים כלל על המכירה, כי הקרבן אינו נחשב ממונו אלא 'מזון גבוה', ונמצא שאין כאן פעולת מכירה כלל אפילו לולי האיסור, וכיון שאין זו מכירה אין על כך חיוב מלקות (מנחת חינוך שס"א).

חל ולמרות זאת לוקה. ומכל מקום בנידון דידן אינו לוקה, כי בשאר האיסורים, המעשה מצד עצמו יכול לחול ובטל רק מכוח האיסור ולכן נענשים עליו, אך במכירת מעשר בהמה קיום המעשה נמנע לא רק מצד האיסור שבדבר אלא משום שהאדם

שבת קודש ג' תשרי ה'תשע"ב

עבירה 'ברשות'

והרי בכל מקרה המוציא לולב לרה"ר כבר יצא ידי חובה משהגביהו, ואם כך, בכל מצב הוצאת הלולב היא שלא 'ברשות'?

ומתרתת כי יש שני אופנים שבהם תתכן הוצאה בלי הגבהה שיוצאים בה ידי חובה: א. המגביה לולב כשראשו כלפי מטה, "שלא כדרך גדילתן". ב. המוציא לולב בכלי, אין זו נטילה כשרה. והמוציא באופנים אלה עדיין טרוד במצווה בעת ההוצאה, ונחשב מוציא 'ברשות'.

מדוע, אם כן, לא ציין הרמב"ם שהלכה זו אמורה רק באחד משני מקרים אלו?

כי שיטת הרמב"ם היא שמצוות צריכות כוונה (הל' שופר פ"ב ה"ד) והמוציא את הלולב לרשות הרבים אין כוונתו לקיים את המצווה בהגבהה זו, כך שגם אם יוצאו בדרך גידולו לא קיים את המצווה, ונמצא שהוציא 'ברשות'.

(תוספות יום טוב, סוכה פ"ג י"ד)

הלכות שגגות פרק ב, הלכה י: המוציא את הלולב ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כדי לצאת בו והעבירו ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג – פטור, שחרי ברשות הוציא. ביאור ההלכה:

המוציא את הלולב לרשות הרבים ביו"ט הראשון של סוכות שחל בשבת כדי לקיים בו מצוות נטילת לולב (בזמן שבית המקדש היה קיים, מה שאין כן בזמן הזה שאין לולב ניטל בשבת), ושכח שהיום שבת – פטור מקרבן חטאת כי "ברשות הוציא", השגגה נעשתה בהיותו "טרוד במצווה... ומתוך כך טעה ושכח שהיא שבת" (רש"י סוכה מא, ב).

ומבואר בגמרא (שם מב, א) שאם קודם הוצאה זו כבר נטל את הלולב ויצא ידי חובה, נמצא שבעת ההוצאה לא היה טרוד לקיים את המצווה, וההוצאה היא שלא ברשות ולכן יתחייב חטאת.

שואלת הגמרא:

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

טעם אחר: רב שמואל בר אבא איש יבנה קמיה ו-לפניו דרב פפא, ומשמיה דרבא בר עולא אמר, בתלמיד חכם נדמה לו המלאך ליעקב, דאמר מר, המהלך לימין רבו הרי זה בור – אין בו חכמת דרך ארץ, מפני שאינו מכבד את רבו, ומשום שהיה נראה המלאך ליעקב כתלמיד חכם חלק לו כבוד כרבו והלך יעקב לשמאל המלאך, והמלאך פגע ביעקב בירך הסמוכה לו. ורבנן שחלקו על רבי יהודה לא סברו ככל פירושים אלו, אלא סברו מאחוריה אתא ונשייה בתרנייהו – המלאך בא מאחורי יעקב והכחו בשתי ירכותיו וקפצו ועלו ממקומם, ולכן נאסרו שתי הירכות. שואלת הגמרא: ורבנן, האי 'בהאבוקו עמו' מאי דרשי ביה – מה הם דורשים ממנו, שאם אינו כדי להשמיענו שהמלאך נגע בו ו-בירך ימין) כדרך הנאבקים, לשם מה נכתב. משיבה הגמרא: לרבנן מבעי ליה, לבאידך דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, 'בהאבוקו עמו' מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד פסא הכבוד, וכלומר, ויאבק אינו לשון מאבק אלא לשון אבק, ומנין שאותו אבק עלה עד לכסא הכבוד, בתיב הקא בפרשת גיד הנשה 'בהאבוקו עמו', ובתיב הקם (מחם א ק א) 'ד' בסופה ובשערה דרבו' וענין אבק רגליה, הרי שאותו אבק שהעלה יעקב במלחמתו עם המלאך הוא אבק רגלי הקדוש ברוך הוא. ואמר רבי יהושע בן לוי, למה נקרא שמו גיד הנשה, משום שגנשה ו-קפץ) ממקומו ועלה. וכן הוא אומר (ירמיה נא ל) 'נשתה גבורתם היו לנשים', כלומר, קפצה ו-נעתקה וסרה מהם) גבורתם ונהיו כלשים כנשים.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב (ישעיה טז) 'דבר שלח [אדני] ביעקב ונפל בישראל', יש לדרוש את אותו הפסוק על המעשה שאירע במלחמת יעקב והמלאך, 'דבר שלח ביעקב', זה גיד הנשה, ששלח בגופו של יעקב, ונפל בישראל' היינו שפשט איפורו בכל ישראל. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב בדברי יוסף לאשר על ביתו כשבאו בני יעקב אליו (בראשית מג טז) 'ומכתב טבח וקבן'. אמר לו יוסף, פרע להן בית השחיטה – פתח לפניכם את צואר הבהמה שיראו את מקום השחיטה שלא יאמרו בשר נחירה אני אוכל, ולא ירצו לאכול מסעודתי, וקבן' כלומר, טול את גיד הנשה בפניהם. ודרשה זו כמאן דאמר, גיד הנשה נאסר לבני נח, משום שלדעת הסובר שבסיני נאסר גיד הנשה על עם ישראל, לא התחייבו במצווה זו בני יעקב, ולמה נשמר יוסף מפניהם. כתיב (בראשית לב כד) 'ויותר יעקב לבדו', אמר רבי אלעזר, למה נשאר יעקב והרי כבר העביר את כל אשר לו מעבר לנהר, אלא שגשתייר על – בשביל פבין קטנים שלא הספיק להעבירם, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. כתיב, (שם) 'ויהאב איש עמו עד עלות השחר', אמר רבי יצחק, מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה, שהרי יעקב נשאר יחידי והחזק. רבי אבא בר כהנא אמר, אין הלימוד לכך מהמעשה שאירע ביעקב, אלא מהקא

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ו אלול ה'תשע"א-ג' תשרי ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ו אלול ה'תשע"א

הלכות קרבן פסח

פרק שלישי

1. האומר לעבדו: צא ושחוט עלי את הפסח, אף על פי שדרוך רבו לשחוט טלה בבל שנה והלך ושחט עליו גדי, או שהיה דרכו לשחוט גדי והלך ושחט עליו טלה - הרי זה יאכל ממנו; שהרי לא פירש ואמר לו שחוט לי ממין פלוני.
2. הלך ושחט גדי וטלה² - אינו אוכל משניהם, אלא יצאו לבית השרפה; שאין נמנין על שני פסחים³. ואם היה מלך או מלכה ואמר לעבדו לשחוט עליו ושחט גדי וטלה - יאכל מן הראשון, משום שלום מלכות⁴.
3. האומר לשלוחו: צא ושחוט עלי את הפסח, וקבע לו גדי או טלה, ושכח מה אמר לו רבו - הרי זה שוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי. שכח השולח⁵ מה אמר לו - שניהם יצאו לבית השרפה⁶. ואם שכח השולח קדם שנייהם⁷ - חייבין לעשות פסח שני⁸; שכח אחר שנייהם⁹ - פטור מלעשות פסח שני¹⁰. וכן הדין באומר לעבדו¹¹: צא ושחוט עלי, וקבע לו, ושכח העבד מה אמר

1. לו רבו. והוא שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה ויאמר לו: שחוט שניהם, כדי שתשחוט כמו שאמר לך רבך, והרי אחד מהם שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו פלוגה¹². אם עשה הרועה כן, אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שבארגנו¹³.
2. ג. בני חבורה שאמרו לאחד: צא ושחוט לנו את הפסח, ואמר הוא להם: ואתם שחטו עלי, ושחטו הם ושחט הוא - כלם אוכלין מזה שנשחט ראשון, והאחרון יצא לבית השרפה¹⁴.
3. ד. חבורה שאבד פסחה, ואמרו לאחד¹⁵: צא ובקש¹⁶ ושחוט עלינו¹⁷, הלך ומצא פסח שאבד ושחטו, והם לקחו פסח אחר ושחטוהו: אם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והם אוכלין עמו, והשני ישרף¹⁸; ואם שלהם נשחט ראשון - הם אוכלין משלהם¹⁹, והוא אוכל משלו²⁰. אין ידוע אי זה מהם נשחט ראשון או ששחטו שניהם כאחת²¹ - הוא אוכל משלו²², והם אינן אוכלין עמו²³, ושלחן יצא לבית השרפה²⁴, ופטורין מלעשות פסח שני²⁵.
4. ה. אמר להם זה ששלחוהו לבקש פסח שאבד ושלשטו²⁶: אם אחרתי - שחטו אתם עלי, הלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו: אם שלהם נשחט ראשון - הם אוכלין משלהם, והוא אוכל עמם, והשני ישרף; ואם שלו נשחט ראשון -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- (1) יבאר האומר לעבדו לך ושחוט לך עלי את הפסח, ואם קבע גדי או טלה. (2) שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (3) כדי לאכול מאיזה מהם שירצה בשעת אכילה, לפי ש"אין ברירה" ושמה בשעת שחיטה לא הייתה דעתו על זה. (רש"י שם). אבל אם נמנה על שני פסחים כדי לאכול משניהם - אוכל מן הנשחט ראשון. (4) ומפרש רבינו שמשום שלום מלכות הקלו בה מפני שדעתם קלה לכעוס (מאירי וכסף משנה). וצריך לומר לדעת רבינו שמה שאמרו "אין ברירה" - אין זה מן התורה, אלא מגזירת חכמים, ומשום שלום מלכות לא גזרו. (5) אחר ששחט השניים (רש"י). בין ששכח קודם שזורק הדם ובין ששכח אחר שזורק הדם. (6) שהרי אינו ידוע איזה הוא של השולח ואיזהו של השליח, ואינם יכולים לאכלם, כי אין הפסח נאכל אלא למנוייו. (7) שבשעת הזריקה לא היו שניהם ראויין לאכילה. (8) שם בגמרא מימרא של אביי: "שכח (רבו) לפני זריקה דכי איזריק דם לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני". וכחכמים של ר' נתן (פסחים עח:): שאכילה (אם לא היה הקרבן ראוי לאכילה בשעת זריקה) מעכבת את כשרות הקרבן. (9) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה. (10) משנה שם ומימרא של אביי בגמרא: "ופטורין מלעשות פסח שני - ששכח אחר זריקה דבעידנא (בשעה) דאיזריק דם הוה חזי לאכילה". ואף לרבנן הסוברים "אכילה מעכבת", אין זה אלא באופן שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקה. וראה לחם משנה להלן הלכה ד. והוא הדין שפטורים מלעשות פסח אחר אם יש עוד שהות ב"ד בניסן. (11) כלומר, עבד כנעני. (12) שאם לא אמר לו כן, הרי מה שקנה עבד כנעני קנה רבו (גמרא שם). וכוונת רבינו שאמר לו בלשון המועיל שלא יקנה רבו, כגון שאמר לו: על מנת שתאכל אתה הפסח. (13) ששחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי. (14) דברים פשוטים הם, ונלמדים ממה שמתבאר בהלכות שבסמוך (כסף משנה). (15) מבני חבורתם (רש"י בקידושין מא:). (16) חפש את הפסח האבוד. (17) כלומר: כשתמצאנו, תשחטנו בשבילנו. (18) כיוון שאמרו לו שחוט עלינו, הרי נמנו על הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהם מן הקרבן, ומשום כך השני ישרף שהוא פסח בלא בעלים, ראה רש"י שם. (19) שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד לפני שנשחט. (20) שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן השני. (21) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (22) שהרי הוא אוכל משלו בכל אופן. (23) שמה שלהם נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מזה ששחט השליח ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנוייו. (24) שמה שלו נשחט ראשון והם נמנו על שלו ולא על שלהם, ודין פסח שאין לו בעלים - בשריפה. (25) [ובדברי רבינו יש לומר שסמך על מה שכתב למעלה בהלכה ב, שרק אם שכח לאחר הזריקה פטור מלעשות פסח שני, כמו כן כאן מה שאמר "אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהם כאחת" אין הכוונה שבעת זריקה לא ידעו, אלא שידעו ולבסוף נשכח ושוב לא ידעו, באופן שבני החבורה אינם יכולים לאכול לא משלו ולא משלהם. ומכיוון שבעת הזריקה היה ידוע - פטורים הם מלעשות פסח שני]. (26) לא שאמרו לו שישחוט בשבילם אלא רק שיחפש את הפסח וכשימצאו יביאו אליהם

- 1 הוא אוכל משלו, והן אוכלין משלהן²⁷. אין ידוע אי זה
- 2 מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהם כאחד²⁸ - הן אוכלין
- 3 משלהן, והוא אינו אוכל עמהן²⁹, ושליו יצא לבית
- 4 השרפה³⁰, ופטור מלעשות פסח שני.
- 5 ו. אבד להן פסחם, ואבד לו פסחו, ואמר להן: צאו ובקשו
- 6 ושחטו עלי³¹, ואמרו לו: צא ובקש ושחט עלינו, והלך
- 7 ומצא ושחט, ומצאו הם ושחטו - כלם אוכלין מן
- 8 הראשון³², והשני ישרף³³. ואם אין ידוע אי זה נשחט
- 9 תחלה או ששחטו שניהן כאחד³⁴ - שניהן ישרפו³⁵,
- 10 ופטורין מלעשות פסח שני. הלך הוא לבקש והלכו הם
- 11 לבקש ולא אמרו זה לזה כלום, אף על פי שהיה בלבם
- 12 שישחוט כל אחד מהן על חברו, או שהיו שם רמיות
- 13 ודברים שאמרו הדעת בהן שכל אחד שימצא ושחט על
- 14 חברו³⁶, הואיל ולא פירשו ולא אמרו זה לזה כלום - אינן
- 15 אחראין זה לזה³⁷.
- 16 ז. שתי חבורות שנתערבו פסחיהן קדם שישחטו³⁸ -
- 17 חבורה זו לוקחין פבש אחד מן התערובות והשניה לוקחין
- 18 השני, ואחד מבני חבורה זו בא אצל אלו³⁹ ואחד מבני
- 19 שניה בא אצל הראשונה, וכל חבורה מהן אומרת לזה
- 20 האחד שפא אצלם: אם שלנו הוא הפסח הזה - ידך
- 21 משוכות משלך ונמנית על שלנו, ואם שלך הוא הפסח הזה
- 22 - ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך. וכן חמץ חבורות

- 23 של חמשה חמשה⁴⁰ בני אדם, או עשר חבורות של עשרה
- 24 עשרה - מושכין להן אחד מכל חבורה לחבורה האחרת⁴¹,
- 25 וכן הם מתנים ואומרים⁴², ואחר כך שוחטין.
- 26 ח. שנים שנתערבו פסחיהן - זה לוקח פסח אחד מן
- 27 התערובות וזה לוקח לו אחד, וזה ממנה על פסחו אחד מן
- 28 השוק והאחר ממנה עמו אחד מן השוק⁴³, כדי שיהיו שתי
- 29 חבורות, ואחר כך יבוא אחד משניהם אצל אלו ויבוא אחד
- 30 מאלו אצל האחר⁴⁴, ומתנה כל אחד עם חברו שפא אצלו
- 31 מחבורה שניה ואומר: אם שלי הוא פסח זה - ידך
- 32 משוכות משלך ונמנית על שלי⁴⁵, ואם שלך הוא - ידי
- 33 משוכה מפסח שלי ונמנית על שלך. ונמצא שלא הפסידו
- 34 כלום⁴⁶.
- 35 ט. חמשה⁴⁷ שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבלת⁴⁸
- 36 בעור אחד מהן - כלם יצאו לבית השרפה⁴⁹. ואם נתערבו
- 37 קדם זריקת דמן⁵⁰ - חזיבין בפסח שני⁵¹; נתערבו אחר זריקה
- 38 - פטורין מלעשות פסח שני⁵². שאם הקריבו פסח שני -
- 39 נמצא זה ששקרב בראשון קרבן פסח מביא חלין לעונה⁵³.
- 40 ואם נמנו כלן על פסח אחד⁵⁴ - נמצא נשחט שלא
- 41 למחב⁵⁵, וזה כמי שששחט שלא למנוי⁵⁶. ואם התנה כל
- 42 אחד מהן ואמר: אם אינו פסח יהיה שלימים - דם הפסח
- 43 בשפיכה ודם השלמים בזריקה, והנתיבין בזריקה אל יתנם
- 44 בשפיכה לכתחלה⁵⁷. לפיכך פטורין מפסח שני.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

והם ישחטוהו (כסף משנה). (27) שהם לא אמרו לו שישחוט להם. ונמצא שמשכו ידם מהקרבן שלו. (28) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (29) כי שמה שלו נשחט ראשון ולא נמנה כלל על שלהן. (30) שמה שלהם נשחט ראשון והוא נמנה עמהם, ושלו הוא פסח שאין לו בעלים, שהוא לשריפה. (31) חפשו את הפסח שאבד להם ושחטו אותו גם בשבילי. (32) שהרי כולם נמנו עליו, ומשנשחט אין למשוך את ידיהם ממנו. (33) כדין פסח שאין לו בעלים. (34) שוודאי אחד מהם נשחט תחילה. (35) משום שלא ידוע איזה מהם הוא שנמנו עליו. (36) במשנה שם: "לא אמר להן ולא אמרו לו", ומפרש רבינו שהיו שם רמיות, שאם לא כן, הדבר פשוט ואין למשנה להשמיע לנו זאת (כסף משנה). (37) ואין להם לחשוש איזה מהן נשחט ראשון, אלא זה אוכל משלו אף אם שלהן נשחט ראשון, וכן הם אוכלים משלהם, אף אם שלו נשחט ראשון (רש"י שם). (38) והיינו מפני שאם אפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח. ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנוי, ואלו אינם יודעים על איזה נמנו, לכן עושים כדלהלן. (39) במשנה שם. והוצרך לכתוב משום שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית משה", ומזה למד ר' יהודה (פסחים צט.) "שמתמעטין והולכין (אנשי חבורה מושכין את ידיהן מן הקרבן) ובלבד שיהיה אחד מבני החבורה קיים (נשאר)". (40) בגמרא פסחים שם אמרו ש"חמשה חמשה" דווקא הוא, אבל של חמשה וארבעה לא, שהרי אם יתפורו הארבעה אלו לארבע חבורות, יישאר הפסח החמישי בלי אף אחד מבני החבורה שלו. (41) כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה מתפורים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אף פסח אחד שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. (42) הארבעה שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם ואנו נמנים עמך, וכן הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה (רש"י שם). (43) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך הוא מניח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חבריו וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר, לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד (רש"י שם). (44) משמע שאפילו שני המנויין הראשונים יכולים ללכת כל אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמנינו מן השוק. (45) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידך משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ידו משלו, אינו יכול להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד. (46) שאף אחד מן הקרבנות אינו יוצא לבית השריפה. (47) ברייתא שם פח: ונקט חמישה והוא הדין לפחות וליותר. (48) היא אחד מן המומין הפוסלים בקרבן. (49) שכל אחד ואחד מהם בספק, שמה הוא הבעל-מום. (50) וכל זה כששינוי מן הסדר, והפשיטו את עורותיהן לפני ששפכו את הדם על יסוד המזבח, שהרי הסדר הוא ש"אחר ששופכים דמו מפשיטין אותו". (51) שהרי בשעת זריקה לא היו הקרבנות ראויין לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם פסולים. (52) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראויין לאכילה בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק. (53) ואין מביאין חולין לעזרה (קדושין נז:), משום שנאמר (דברים יב, כא) "ובחת מבקר ומצאנך וכו' בשעריך" (רש"י שם). (54) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. (55) שהרי מן הדין כולם פטורים. (56) וראה למעלה פרק ב הלכה א ש"אין שוחטין את הפסח אלא למנוי". (57) אף על פי שבדיעבד יצא.

פרק רביעי

א. כָּבֵד נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהִפְסֵחַ אִינוֹ נִשְׁחַט אֶלָּא לְשֵׁם פֶּסַח וְלֹשֶׁם בְּעָלִיו; וְאִם שִׁחֲטוּ בִּמְחֻשְׁבֹּת שְׁנוּי הָשֵׁם - פְּסוּל. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, וְאָמַר לָהֶם לְאַחֵר זֶמֶן: אוֹתוֹ הַפֶּסַח שֶׁשִּׁחֲטָתִי עֲלֵיכֶם - שְׁלֹא לְשֹׂמוֹ שִׁחֲטָתִיו, אִם הָיָה נֶאֱמָן לָהֶן - סוֹמְכִין עַל דְּבָרָיו, וְאִם לֹא - שׁוֹרֵת הַדִּין שְׁאִינוֹ נֶאֱמָן. וְהִרְצָה לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה מִשְׁבַּח, וְיָבִיא פֶּסַח שְׁנִי.

ב. בִּשְׁר הַפֶּסַח שֶׁנִּטְמָא וְנוֹדַע לוֹ קֹדֶם זְרִיקָה, אִף עַל פִּי שְׁהֶאֱמִירִין טְהוּרִין - לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם; שְׁאִין הַפֶּסַח בֹּא אֶלָּא לְאֹכִילָה. וְאִם זֶרֶק - לֹא הִרְצָה. וְאִם לֹא נֹדַע לוֹ עַד שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הִרְצָה; שֶׁהִצִּיץ מִרְצָה עַל שִׁגְגַת הַבִּשָּׁר שֶׁנִּטְמָא, וְאִינוֹ מִרְצָה עַל הַדָּוֶן. נִטְמָאוּ מִקְצֵת הָאִיכָרִים - שׁוֹרֵף אֶת הַטְּמֵאִים וְאוֹכֵל אֶת הַטְּהוּרִים. נִטְמָאוּ הָאֱמִוּרִים וְהַבִּשָּׁר קִים - זֶרֶק אֶת הַדָּם וְהַבִּשָּׁר נֶאֱכָל לְעֶרֶב. נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט - לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם. וְאִם זֶרֶק - לֹא הִרְצָה. לְפִיכָּה חֲזָבִין בִּפְסַח שְׁנִי. שְׁאִין הִצִּיץ מִרְצָה עַל טְמֵאת הַגּוֹף אֶלָּא אִם נִטְמָא בְּטְמֵאת הַתְּהוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

ג. הַפֶּסַח שֶׁיֵּצֵא מִירוּשָׁלַיִם אוֹ שֶׁנִּטְמָא בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר - יִשְׂרָף מִיד. נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אוֹ מֵתוֹ אוֹ מִשְׁכּוֹ אֶת יְדֵיהֶם, אִפְּלוּ נִטְמָאוּ אוֹ מֵתוֹ קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם - מִנִּיחִין אוֹתוֹ עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתוֹ וְאַחֵר כֶּף יִשְׂרָף. זֶה הַכֹּל: כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ - יִשְׂרָף מִיד; בָּדָם אוֹ בְּעַעֲלִים - תַּעֲבֹר צוּרְתוֹ וְאַחֵר כֶּף יִשְׂרָף. לְפִיכָּה, אִם שִׁחֲטוּ אַחֵר שֶׁנֹּדַע שֶׁמִּשְׁכּוֹ הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם אוֹ מֵתוֹ אוֹ נִטְמָאוּ וְנִדְּחוּ לְפֶסַח שְׁנִי - הָרִי זֶה יִשְׂרָף מִיד. בְּמָה דְּבָרִים אֱמִוּרִים שֶׁיִּשְׂרָף אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים? כְּשֶׁנִּטְמָאוּ כָּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ מִקְצֵתָן - זָכוּ טְהוּרִים בְּחֻלְקָם שֶׁל טְמֵאִים. אִף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָאוּ מִקְצֵתָן אַחֵר שֶׁהִתְחִילוּ לֶאֱכֹל - זָכוּ הַטְּהוּרִים שֶׁעֲדִין לֹא הִתְחִילוּ. אֲבָל אִם הִתְחִילוּ כָּלֶן וְנִטְמָאוּ מִקְצֵתָן - לֹא זָכוּ טְהוּרִים בְּחֻלְקָן שֶׁל טְמֵאִים; אֶלָּא הַטְּהוּרִים אוֹכְלִין חֻלְקָם, וְחֻלְק הַטְּמֵאִים יִשְׂרָף. וְהוּא הַדִּין אִם מֵתוֹ מִקְצֵתָן. נִטְמָא שְׁלֹם אוֹ רֶבּוֹ - שׁוֹרְפִים אוֹתוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה בְּפָנֵי הַכֹּל, כְּדִי לְבִישֵׁן עַד שֶׁיִּזְהָרוּ בּוֹ. וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מִעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, כְּדִי שְׁלֹא יִחַשְׁדּוּ אוֹתָן וְיֹאמְרוּ מִעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה גִּבְבוּ. לְפִיכָּה, אִם יִשְׁרְפוּהוּ בְּקֶשׁ וּבִקְנִים וְרָצוּ לְשָׂרֵף מִשָּׁל עֲצָמָן - שׁוֹרְפִין. נִטְמָא מַעוּטוֹ וְכֵן הַנּוֹתֵר - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחִצְרוֹתֵיהֶן מִעֲצֵי עֲצָמָן, אֲבָל לֹא מִעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, שְׁלֹא יִשְׁאָרוּ מֵהֶן אֲצִלִּים וְיִמְעֲלוּ בָּהֶן.

ד. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפֶסַח אוֹ זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים - יִרְצָה עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם, וְיִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח. וְאִם לֹא נָפַל בּוֹ מוֹם עַד שֶׁהִקְרִיב פֶּסַח - יָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים. ה. הַפְּרִישׁ פֶּסַח וְמֵת - לֹא יָבִיאָנוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם הַפֶּסַח,

אֶלָּא לְשֵׁם שְׁלָמִים. וְאִם הָיָה מְמֻנָּה עִם אָבִיו עָלָיו - יָבִיאָנוּ לְשֵׁם פֶּסַח. בְּמָה דְּבָרִים אֱמִוּרִים? כְּשֶׁמָּת אָבִיו אַחֵר חֲצוֹת אַרְבַּעָה עָשָׂר; אֲבָל קֹדֶם חֲצוֹת - הָרִי זֶה נִדְּחָה לְפֶסַח שְׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹנֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְיָבִיא פֶּסַחוֹ זֶה בְּשָׁנִי. ו. מִי שֶׁאָבַד פֶּסַחוֹ וּמִצָּאוֹ אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ פֶּסַח אַחֵר וְהָרִי שְׁנִיָּהֵן עוֹמְדִין - יִקְרִיב אִי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצָה לְשֵׁם פֶּסַח, וְהָשְׁנִי יִקְרֵב שְׁלָמִים. מִצָּאוֹ אַחֵר שֶׁשִּׁחֲט פֶּסַחוֹ - הָרִי זֶה יִקְרֵב שְׁלָמִים. וְכֵן אִם הָמִיר בְּזֶה הַנִּמְצָא אַחֵר שֶׁחִטָּה - הָרִי תְּמוּרָה זֹאת תִּקְרֵב שְׁלָמִים. אֲבָל אִם מִצָּאוֹ קֹדֶם שֶׁחִטָּה זֶה שֶׁהִפְרִישׁ, הוּאִיל וְזֶה הַנִּמְצָא רָאוּי לְהִקְרִיבוֹ פֶּסַח וְרָאוּי לְהִקְרִיבוֹ שְׁלָמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אִם הָמִיר בְּזֶה הַנִּמְצָא, בֵּין קֹדֶם שֶׁחִטָּה הַמִּפְרִישׁ תְּחִילָתוֹ בֵּין אַחֵר שֶׁחִטָּה - אֵין תְּמוּרָתוֹ קְרִבָּה, אֶלָּא תִרְצָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ שְׁלָמִים.

ז. פֶּסַח שֶׁעֲבָרָה שְׁנָתוֹ וּשְׁלָמִים הַבָּאִים מִחֻמַּת הַפֶּסַח - הָרִי הֵם בְּשְׁלָמִים לְכֹל דָּבָר: טְעוּנִין סְמִיכָה וְנִסְכִּים וְתוּנוֹפֶת חֲזָה וְשׁוֹק, מָה שְׁאִין בֶּן בִּפְסַח.

ח. פֶּסַח שֶׁנִּתְעַרַּב בְּשְׁלָמִים - יִקְרֵבוּ כָּלֶן שְׁלָמִים. נִתְעַרַּב בְּזָבָחִים אַחֲרִים - יִרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְּדָמֵי הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן מִמֵּין זֶה וּבְדָמֵי הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים, וְיִפְסִיד הַמוֹתֵר מִבֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בִּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. נִתְעַרַּב בְּכָבוֹרוֹת - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיִאֲכָלוּ בְּכָבוֹר בְּעַל מוֹם; וְיָבִיא בְּהֵמָה שֶׁהִיא יָפָה כִּיפָּה שֶׁבְּתַעֲרוּבוֹת וְיֹאמַר: כֹּל מִקּוֹם שֶׁהוּא הַפֶּסַח - קִדְּשָׁתוֹ תַּחֲלוֹל עַל זֹאת. וְיִקְרִיבָנָה שְׁלָמִים, אִם קָרֵב פֶּסַחוֹ.

ט. הַמִּפְרִישׁ פֶּסַחוֹ עַד שְׁלֹא נִתְגַּזֵּר וְנִתְגַּזֵּר, עַד שְׁלֹא נִשְׁתַּחֲרַר וְנִשְׁתַּחֲרַר, עַד שְׁלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת וְהִבִּיא - הָרִי זֶה מִקְרִיבוֹ לְשֵׁם פֶּסַח; שְׁאִין בְּעָלִי חַיִּים נִדְּחִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בִּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

י. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְפֶסַח וְהוֹתִירוֹ - יָבִיא הַמוֹתֵר שְׁלָמִים. הַמְּמֻנָּה אַחֲרִים עַל פֶּסַחוֹ וְעַל חֲגִיגָתוֹ - הָרִי הַמַּעוֹת שֶׁיִּשְׁקַח מֵהֶן בְּחֻלְקָם חֲלִין. אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה הַפְּרִישׁ טָלָה לְפֶסַחוֹ וְזֶה הַפְּרִישׁ מַעוֹת לְפֶסַחוֹ, וְלִקַּח מִמֶּנּוּ הַמַּעוֹת וּמִנְהוֹ עַל פֶּסַחוֹ - הָרִי הַמַּעוֹת חֲלִין; שֶׁעַל מִנְתָּ בֶּן הַקִּדְּשִׁי וְיִשְׂרָאֵל אֶת פֶּסַחֵיהֶן וְאֶת חֲגִיגָתָן וְאֶת מַעוֹת פֶּסַחֵיהֶן וְחֲגִיגָתָן.

יא. עֲצִים שֶׁל צִלְתֵּי הַפֶּסַח - בִּפְסַח. וְכֵן מִצָּה וּמִרּוֹר, הוּאִיל וְהֵן מִכְשִׁירֵי הַפֶּסַח - הָרִי הֵם בִּפְסַח. וְאִם לִקַּח מִמַּעוֹת הַפֶּסַח מִמֵּי שִׁמְנָה אוֹתוֹ עִמּוֹ כְּדִי לְמַנּוֹתוֹ עִמּוֹ בְּמִצָּה וּמִרּוֹר אוֹ לְהִיּוֹת לוֹ חֵלֶק בְּעֲצִים שֶׁצּוֹלָה בָּהֶן - הָרִי הַמַּעוֹת חֲלִין.

פרק חמישי

א. מִי שֶׁהָיָה טְמָא בְּשַׁעַת שֶׁחִטָּה הַפֶּסַח, שְׁאִין שׁוֹחֲטִין עָלָיו, אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה, אוֹ נֶאֱנָס בְּאֵנָס אַחֵר, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְלֹא הִקְרִיב בְּרָאשׁוֹן - הָרִי זֶה מִבִּיא פֶּסַח בְּאַרְבַּעָה

חבירה - מתר. ואי זו היא דרך רחוקה? חמשה עשר מיל
חוץ לחומת ירושלים.
ט. מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליה
השמש חמשה עשר מיל או יתר - הרי זה דרך רחוקה. הנה
בינו ובין פחות מזה - אינו בדרך רחוקה, מפני שהוא יכול
להגיע לירושלים אחר חצות כשיהיה ברגליו בנחת. הלך
ולא הגיע מפני שעכבוהו בהמהות בדרך, או שהיה
בירושלים והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר
זמן הקרבן - הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה. מי שהיה
חבוי חוץ לחומת ירושלים והבטיחוהו לצאת לערב -
שוחטין עליו, וכשיצא לערב - יאכל. במה דברים אמורים?
כשהיה חבוי ביד ישראל; אבל אם היה חבוי ביד עובדי
כוכבים - אין שוחטין עליו עד שיצא. ואם שחטו עליו ויצא
- הרי זה אוכל; ואם לא יצא - פטור מלעשות פסח שני,
שהרי נשחט עליו. וכן האונן והחולה והזקן שהם יכולים
לאכל ששחטו עליהם, ואחר שנוקד הדם נטמא במת והרי
אין יכולין לאכל - הרי אלו פטורין מלעשות פסח שני.

יום שני כ"ז אלול ה'תשע"א

פרק נשי

א. אי זהו טמא שנדחה לפסח שני? כל מי שאינו יכול
לאכל את הפסח בליל חמשה עשר בניסן מפני טמאתו,
גגון זבים² וזבות³, נדות וילדות⁴ ובעלי נדות⁵. אבל הנוגע
בנבלה ושרץ וכיצא בהן ביום ארבעה עשר⁶ - הרי זה
טובל, ושוחטין עליו אחר שיטבל⁷, ולערב כשיעריב שמשו
אוכל את הפסח.
ב. טמא מת⁸ שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר, אף
על פי שטבל והזה עליו⁹ והרי הוא ראוי לאכל קדשים
לערב¹⁰ - אין שוחטין עליו¹¹, אלא נדחה לפסח שני.
שנאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו
לעשות הפסח ביום ההוא. מפי השמועה למדו, ששביעי
שלחן היה¹², ועל זה שאלו¹³ אם ישחט עליהם והם יאכלו

עשר לחדש השני בין הערבים. ושחטת פסח זה מצות
עשה בפני עצמה, ודחה את השבת; שאין השני תשלומין
לראשון, אלא רגל בפני עצמו. לפיכך חביבין עליו פרת.
ב. כיצד? מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון, אם הזיד
ולא הקריב בשני - חייב פרת; ואם שגג או נאנס אף בשני
- פטור. הזיד ולא הקריב בראשון - הרי זה מקריב בשני;
ואם לא הקריב בשני, אף על פי ששגג - הרי זה חייב פרת,
שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו והיה מזיד. אבל מי
שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון, אף
על פי שהזיד בשני - אינו חייב פרת, שפטר נפטר בפסח
ראשון מן הפרת.
ג. ומי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הדם,
אף על פי שבא לערב - לא הרצה, וחיב בפסח שני.
ד. טמא שיכול לטהר בפסח ראשון שלא טבל אלא ישב
בטמאתו עד שעבר זמן הקרבן, וכן ערל שלא מל עד שעבר
זמן הקרבן - הרי זה מזיד בראשון. לפיכך, אם לא עשה
את השני אפלו בשגגה - חייב פרת.
ה. כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח, כך מילת
בניו הקטנים ומילת כל עבדיו, בין גדולים בין קטנים,
מעכבת אותו; שנאמר: המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו.
ואם שחט קדם שימול אותם - הפסח פסול. וכן טבילת
אמהותיו לשם עבדות מעכבתו. ודבר זה מפי הקבלה,
שהטבילה לשפחות פמילה לעבדים.
ו. הקטן - אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו
מלהמנות על הפסח; שנאמר: וכל עבד איש - להוציא את
הקטן.
ז. גר שנתגר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל
בין שני פסחים - חייבין לעשות פסח שני. ואם שחטו עליו
בראשון - פטור.
ח. נשים שנדחו לשני, בין מפני האנס והשגגה בין מפני
הטמא ודרך רחוקה - הרי פסח שני להם רשות: רצו
שוחטין, רצו אין שוחטין. לפיכך אין שוחטין עליהן בפני
עצמן בשבת בפסח שני. אבל אם הייתה האשה אחת מבני

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת. (2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקבצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המזורת". (3) "אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה ארוכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב - רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעריב שמשו - הרי שוקע מאליו ואינו מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו, שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרבי יהודה אמר רב שאמר (פסחים צ. ז): "שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ". (8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים". (9) טבל במקוה והוזה עליו מי חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחסאו ביום השביעי וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטהר בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח". (13) למשה רבינו.

- 1 לערב, ופרש להן שאין שוחטין עליהן¹⁴. במה דברים
2 אמורים? בשנטמא בטמאות מן המת שהנזיר מגלח
3 עליהן¹⁵; אבל אם היה טמא בשאר טמאות מן המת שאין
4 הנזיר מגלח עליהן - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר
5 שיתבטל ויזה עליו, וכשיעריב שמשו אוכל פסחו.
6 ג. זב שראה שתי ראיות¹⁶, וספר שבועה ימים¹⁷ וטבל
7 בשביעי¹⁸ - שוחטין עליו והוא אוכל לערב. ואם ראה זוב¹⁹
8 אחר שנוזק הדם - הרי זה פטור מלעשות פסח שני²⁰. וכן
9 שומרת יום כנגד יום²¹ - טובלת ביום השמור²², כמו
10 שבארנו בביאות אסורות, ושוחטין עליה²³ והיא אוכלת
11 לערב. ואם ראתה דם אחר שנוזק דם הפסח - פטורה
- 12 מלעשות פסח שני²⁴. ואין שוחטין על הנדה בשביעי
13 שלה²⁵, שהרי אינה טובלת עד ליל שמיני²⁶, ואינה ראיה
14 לאכל קדשים עד ליל תשיעי²⁷.
- 15 ד. מחסרי פטורים²⁸ שחל יום הקצאת קרבנותיהן בארבעה
16 עשר - שוחטין עליהן, ומקריבין קרבנותיהן בארבעה עשר
17 בניסן בין קדם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו²⁹, ואוכלין
18 פסחיהן לערב³⁰. ואין שוחטין עליהן עד שיקסרו
19 קרבנותיהם ביד בית דין³¹, שמא יפשעו ולא יקריבו אותם.
20 ה. מצרע שחל שמיני שלה³² להיות בארבעה עשר וראה
21 קרי³³ בו ביום - הרי זה טובל ונכנס לעזרת נשים ומביא
22 קרבנותיו. ואף על פי שטבול יום אסור להכנס לעזרת נשים,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

14) אף על פי שכבר טבלו והוזה עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם? (ראה בתוספות פסחים ז: דיבור המתחיל שחל). ודעת הרשב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזאה וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר. ויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים יז.) "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה והזאה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר לעשות בטהרה מחזרים לעשות בטהרה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכות יד-טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות, ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים בטומאה (ראה בובחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחר טבילה והזאה וגם אז אין שוחטין על היחיד. (15) שנאמר (במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו מן הטומאות הנזיר מגלח. (16) של זיבה, שצריך לספור שבועה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (17) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל, וכבר יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו. (19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זוב. (20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משכמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם ז: אף כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו, יט) "שבעת ימים תהיה בנידתה", ודרשו בברייתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חוץ מהטעם הנ"ל יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו אינה ראוייה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא שם. (28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב) והמצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). (29) אחר שחיטת עליה (=על ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:)) "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבת פסח שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט). והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. ונבדין "שוחטין ומקריבין - קודם שחיטת הפסח" משמיענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפשעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבן קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשאיננו לו פסול לאחר הזריקה), אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיטת הפסח, ולא חששו שמא יפשעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמא יפשע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח. (30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל". (31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשפורות". (32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד". (33) שהוא משתלח חוץ לשתי מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ועזרת נשים מחנה לוי היא.

הקבר⁴⁹ שצריך שבעה ימים ואחר כך יטהר. גזרה שפא
 יטמא גר זה למת לשנה הבאה⁵⁰ ביום ארבעה עשר ויטבל
 ויאכל לערב, ויאמר: אשתקד כך עשו לי ישראל, כשמלתי
 טבלתי ואכלתי לערב. והלוא גזרה זו מדבריהם, ופסח
 בכרת, והיאף העמידו דבריהם במקום פרת ביום הקרבן
 שהוא יום ארבעה עשר⁵¹? מפני שאין הגר מתחייב במצות
 עד שימול ויטבל⁵², ואינו טובל עד שירפא מן המילה, כמו
 שבארנו בענין הגזרות, לפיכך העמידו דבריהם במקום זה,
 שהרי זה המל יש לו שלא לטבל עד שיכריא ולא יבוא
 לידי חיוב כפל.
 ח. מי שפא בבית הפרס⁵³ - הרי זה מנפח והולך⁵⁴, ואם
 לא מצא עצם⁵⁵ ולא נטמא - שוחט ואוכל פסחו⁵⁶ ואף על
 פי שהלך בבית הפרס. שטמאת בית הפרס מדבריהם, כמו
 שבארנו בהלכות טמא מת, ולא העמידו דבריהם במקום
 פרת⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸. וכן בית הפרס שנדוש⁵⁹ - טהור
 לעושה פסחו⁶⁰.

הואיל ואסורו להפגס שם מדבריהם, כמו שבארנו בהלכות
 ביאת מקדש, ויום זה הוא יום הקרבת הפסח במועדו³⁴ -
 יבוא עשה³⁵ שיש בו פרת וידחה אסור של דבריהם³⁶.
 ו. טמא מת³⁷ שחל שביעי שלו להיות בשבת³⁸ - אין מוין
 עליו³⁹ אלא למחר⁴⁰. ואפלו חל שביעי שלו להיות
 בשלשה עשר בניסן והוא שבת - ידחה ליום ארבעה
 עשר⁴¹; ומוין עליו, ואין שוחטין עליו⁴², כמו שבארנו⁴³,
 אלא ידחה לפסח שני. והלוא אסור הנה בשבת משום
 שבות, והפסח בכרת, והיאף העמידו דבריהם במקום
 פרת⁴⁴? מפני שפיום שהוא אסור בהזיה משום שבות⁴⁵
 אינו זמן הקרבן⁴⁶ שחייבין עליו פרת, לפיכך העמידו
 דבריהם במקומן, אף על פי שהדבר גורם לעתיד לבוא
 לעמד במקום פרת.
 ז. ישראל ערל⁴⁷ שפל בערב הפסח - שוחטין עליו אחר
 שפלו⁴⁸. אבל גר שנתגזר ביום ארבעה עשר ומל וטבל -
 אין שוחטין עליו; שאינו אוכל לערב, והרי הוא כפורש מן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. (35) של הקרבת הפסח. (36) איסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים. (37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך להזות עליו מי חטאת בשלישי ובשביעי שלו. (38) וצריך להזות עליו בו ביום. (39) משנה בפסחים סה: וזכרי עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (שם סט.). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת. (40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להזות ביום השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה אדומה הלכה ב: "מי שהזזה עליו בשלישי ולא הזזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה, אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם כן וגם שם (כסף משנה). (41) במשנה בפסחים סה: "השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזאה תוכיח שהיא מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה מתפרשים כשביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזאה אינה דוחה שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שביום ההזאה הוא גם זמן חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו, ועיין כסף משנה]. (42) הפסח. (43) למעלה הלכה ב, שטמא מת שחל שביעי שלו ב"ד אין שוחטין עליו. (44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלו מחמת עשה שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה), בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט). (45) יום השבת שחל ב"ג ניסן. (46) שהרי זמנו למחר ביום י"ד. (47) שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". (48) בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו' דברי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמהו בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מציינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושביעי קודם שימול ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבל לטומאתו - שאין אומרים שהזאתו שנעשית כשהוא ערל אינה הזאה". (49) משנה פסחים צב. "גר שנתגזר בערב פסח בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק בבית הלל. (50) שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, עכשיו נמי אטבול ואוכל, ולא ידע אשתקד היה גוי ולא קיבל טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. (51) וכאן אין מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שביום שהוא אסור בהזיה אינו זמן הקרבן", כי כאן הגזירה היא לאותו יום שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. (52) כן הוא בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו "גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול". (53) "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השרה וגזרו טומאה על כל השרה שנחרש בה הקבר". (54) יקח את העפר שהלך עליו וינפחוהו. (55) בגודל שעורה, שהוא מטמא במגע ובמשא. (56) משנה אהלות פרק י"ח הלכה ד "ומודים בית שמאי לבית הלל שבודקין לעושה פסח". ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל מנפח בית הפרס והולך". (57) פסחים צב. "אמר רבא וכו' אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת". (58) למעלה הלכה ה לענין מצורע. (59) ברגל, שדיסט הרגליים העבירות (רש"י פסחים צב:). (60) פסחים שם, ר"י יהודה בר אביי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור". ובכתובות כח: "מאי טעמא? - אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל".

- ט. האונן⁶¹ ראוי לאכל הפסח לערב⁶². מפני שאנינות לילה
מדיכריהם⁶³, לא העמידו דבריהם במקום פרת בדבר זה⁶⁴;
אלא שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל⁶⁵, כדי שיפרש
מאנינותו ולא יסיח דעתו⁶⁶. במה דברים אמורים? שמת לו
המת אחר חצות, שפער נתחייב בקרבן פסח⁶⁷; אבל אם מת
לו המת קדם חצות⁶⁸ – אין שוחטין עליו⁶⁹, אלא ידחה
לשני⁷⁰. ואם שחטו עליו וזרקו הדם – טובל ואוכל לערב⁷¹.
מת לו מת בשלשה עשר וקברו בארבעה עשר – הרי הוא
ביום קבורה אונן מדיכריהם⁷², ואינו תופס לילו מדיכריהם⁷³.
לפיכך שוחטין עליו וטובל ואוכל לערב אף בשאר
הקדשים⁷⁴. ויום שמועה⁷⁵ ויום לקוט עצמות⁷⁶ – הרי הוא
ביום קבורה⁷⁷. לפיכך, מי שלקט עצמות מתו⁷⁸ ביום
ארבעה עשר⁷⁹ או ששמע שמת לו מת – שוחטין עליו⁸⁰
וטובל⁸¹ ואוכל בקדשים לערב.
י. מי שחופר בגלגל⁸² לבקש על המת⁸³ – אין שוחטין עליו⁸⁴,
- שמא ימצא שם המת בגלגל⁸⁵ והרי הוא טמא בשעת
שחיטה⁸⁶. שחטו עליו⁸⁷ ולא נמצא שם מת – הרי זה אוכל
לערב. נמצא שם מת אחר שנזרק הדם: אם נודע לו בודאי
שהיה טמא בשעת זריקת הדם, כגון שהיה גל עגל⁸⁸ – הרי
זה חייב בפסח שני; ואם ספק הדבר⁸⁹ ושמא לא היה עומד
על הטמא בעת זריקה ולא נטמא אלא אחר זריקה – הרי
זה פטור מפסח שני⁹⁰.
יא. מי שעבר בדברך, ומצאו מת⁹¹ משכב לרחבה של דרך,
אם היה המת טמא התהום⁹², אף על פי שהוא⁹³ טמא
לתרומה – הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו⁹⁴. ואף
על פי שאפשר שנגע, הואיל והיא טמאת התהום – טהור
לפסח⁹⁵. ואף על פי שהמת שלם⁹⁶ והוא מן הקצה אל
הקצה⁹⁷ – הרי זה עושה פסחו, עד שיגיע בודאי שנטמא
בו. במה דברים אמורים? כשהיה מהלך ברגליו⁹⁸, שהרי
אפשר שלא יגע; אבל אם היה רוכב או טעון משאו⁹⁹ – הרי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(61) בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". ואונן אסור לאכול בקדשים כמו שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו". (62) משנה בפסחים צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (63) שנאמר (ויקרא י, יט) "הן היום הקריתו וכו' ואכלתי חטאת היום" – היום אסור ולילה מותר (זבחים ק:). (64) שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת". (65) משנה שם צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (66) בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "ומפני מה הצריכום (=לאונן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיחו דעתן ושמא נטמאו הם ולא ידעו". (67) והאנינות אינה דוחה אותו מלשלם חיובו שנתחייב מכבר. (68) שעדיין לא חל עליו חיוב קרבן פסח. (69) ממה שנאמר (דברים כז, ז) "וזבחת שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (זבחים צט:) "שלמים כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, ומנין לרבות בכור מעשר ופסח (שאונן אין מביאין) מרבה אני בכור מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)". (70) לפסח שני ב"ד אייר. (71) כן אמר רבא (זבחים ק:) "אידי ואידי אחר חצות – כאן קודם ששחטו וזרקו עליו, כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו וזרקו – כשר (כסף משנה). (72) בזבחים צט: "רב אסי אמר וכו' כאן שמת לו מת ב"ג וקברו ב"ד, יום קבורה לא תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורה גופו מדרבנן וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. (73) כלומר, בליל ט"ו אינו אונן אף מדרבנן. (74) כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח, שבילילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד – העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב). (75) שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך שלושים יום מיום מותו. (76) של אביו ואמו ומוליכין למקום אחר לקבורן בקברות אבותם (רש"י מועד-קטן ח:), שביום זה נוהג אבילות. (77) והוא אונן מדרבנן (רש"י פסחים צא:). (78) פירוש שציווה לאחר ללקוט את העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי הוא טמא שבעת ימים – פסחים צב. בגמרא. (79) כתב כן בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80) משנה שם: "השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81) כדין אונן שטובל. (82) של אבנים שנפלו על אדם. (83) מחפש למצוא שם מת כדי להוציאו. (84) בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין חשש – ומותר. (85) ונמצא שבעת שחפר האהיל על הטומאה. (86) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח שני. (87) כלומר, עברו ושחטו. (88) שהגל מכסה רק את המת ולא יותר, שבוודאי האהיל עליו. (89) כגון שהיה גל אורן, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90) שם בגמרא: "אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל אורן פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה (וזריקה)", ואין להקריב מספק. (91) פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. (92) "אי זהו טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=יודע בה) אחד בסוף העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום, וכו'" (בריייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום". (93) זה שעבר בדרך. (94) כלשון שני של רב אשי (פסחים שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ מרצה, ומשמע לו לרבינו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן פסח, שהוא קרוב חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק אם זרק בריעבר הורצה. (95) בגמרא פסחים צא: אמרו שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. (96) שאילו היה משובר ומפורק היה מקום לתלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לעניין פסח. (97) לשון הבריייתא שם: "שאין לו מקום לעבור". (98) ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שאם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו רק במהלך ברגליו, שאפשר שנטה קצת מן הדרך ולא נגע ולא הסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. (99) "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם).

טמאי מת - אותן טמאי מת אינן עושין בראשון, לפי שהן
מעוט; ואין עושין השני, שאין החידים עושין את השני
אלא בזמן שעשו רב הקהל את הראשון, וכאן, הואיל ולא
עשה רב הקהל בראשון - לא יעשו אלו המעוט הטמאים
למת את השני.
ה. היו רב הקהל טמאי מת ומעוטן זבים וכיוצא בהן -
טמאי מת עושין את הראשון, והזבין וכיוצא בהן אינן
עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין בראשון -
שאין נדחית בצבור אלא טמאת המת בלבד; ואין עושין
בשני - שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון
בטהרה, אבל אם נעשה ראשון בטמאה - אין שם פסח
שני.
ו. היו שליש הקהל טהורים, ושליש זבים וכיוצא בהם,
ושליש טמאי מת - אותן טמאי מת אין עושין את הראשון
ולא את השני. אינן עושין ראשון - שהרי הן מועטים לגבי
טהורים עם הזבים; ובשני לא יעשו - שהרי מעוט עשו
בראשון, כמו שבארנו. כיצד משערים הפסח לידע אם רב
הקהל טמאים או טהורים? אין משערין בכל האוכלין,
שאפשר שיהיו עשירים נמנין על פסח אחד ומשלחין אותו
ביד אחד לשחט עליהן, אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה.
ועד שהן מבחזין קדם שתכנס פת הראשונה משערין אותן.
ז. יחיד שנטמא בספק רשות היחיד, כמו שיתבאר במקומו,
הרי זה ידחה לפסח שני כשאר טמאי מת. וצבור שנטמא
בספק רשות היחיד - יעשו פלן בטמאה.
ח. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל בטמאה,
שמתחלתו לא בא אלא לאכילה. ואינו נאכל לכל טמא,
אלא לטמאי מת, שנדחית להם הטמאה הזאת, ולכיוצא
בהן מטמאי מגע טמאות. אבל הטמאים שהטמאה יוצאה
עליהן מגופן, כגון זבים וזבות, נדות ויולדות ומצרעים -
לא יאכלו ממנו. ואם אכלו - פטורין. מפי השמועה
למדו, שהנאכל לטהורים - חביבין עליו משום טמאה,
והנאכל לטמאין - אין חביבין עליו משום טמאה. אפלו
אכלו טמאי המת מהאמורים שלו - פטורין. במה דברים
אמורים שהפסח יאכל בטמאה? כשנטמאו הצבור קדם
זריקת הדם; אבל אם נטמאו לאחר זריקת הדם - לא
יאכל.

זה טמא אף על פי שהיא טמאת התהום, לפי שאי אפשר
שלא יגע ושללא יסיט¹⁰⁰ ושללא יאחיל. וכבר בארנו טמאת
התהום בהלכות נזירות.
יב. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו
שהיה טמא בטמאת התהום - אינו חייב בפסח שני¹⁰¹. ודבר
זה הלכה מפי הקבלה¹⁰². אבל אם נודע לו שהיה טמא
בטמאה ידועה - חייב בפסח שני¹⁰³.
יג. מי שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי, ובשביעי
שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע, ועשה פסח¹⁰⁴ בחזקת
שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא טמא בטמאת התהום
- אינו חייב בפסח שני; שפנין שטבל בשביעי פסקה טמאה
הראשונה¹⁰⁵. אבל אם נטמא בטמאת התהום בשלישי
לפטמאה¹⁰⁶ ולא ידע עד שעשה הפסח - הרי זה חייב בפסח
שני; שחזקת הטמא - טמא, עד שיהיה טהור ודאי,
שרגלים לדבר¹⁰⁷.

פרק שביעי

א. רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון: אם היו מעוט
הקהל - הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים; אבל
אם היו רב הקהל טמאי מת, או שהיו הכהנים או כלי
שרת טמאים טמאת מת - אינן נדחין, אלא יקריבו כלן
הפסח בטמאה, הטמאים עם טהורים. שנאמר: ויהי אנשים
אשר היו טמאים לנפש אדם - יחידים נדחים, ואין הצבור
נדחה. ודבר זה בטמאת המת בלבד, כמו שבארנו בביאת
המקדש.
ב. היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - פלן עושין
בראשון, והטהורים עושין לעצמן בטהרה, והטמאים עושין
לעצמן בטמאה ואוכלין אותו בטמאה. ואם היו טמאי המת
עודפין על הטהורים אפלו אחד - יעשו פלן בטמאה.
ג. היו האנשים מחצה טמאי מת ומחצה טהורים, ובזמן
שאתה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרב טהורים -
הטהורים עושין את הראשון, והטמאין אינן עושין לא את
הראשון ולא את השני. אין עושין ראשון - מפני שהן
מעוט; ואין עושין את השני - מפני שהנשים בשני רשות,
ונמצאו הטמאים מחצה, ואין מחצה עושין את השני.
ד. היו רב הקהל זבים ומצרעים ובועלי נדות, ומעוטן

מתוך רמב"ם לטעם - הוצאת מוסד הרב קוק

100) שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמסיט בכלל נושא הוא. (101) תוספתא פסחים פרק ו:
"היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח
שני". (102) שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). (103) דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג.
במשנה) נזיר שגלה ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדנציא
בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב). הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לענין שסותר גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני.
104) אם המדובר כשהזה בערב הפסח, על כרחו שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחו
שביעי שלו היה ב"ג ניסן. (105) מימרא של רב המנונא בנזיר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והוזה
עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. (106) שערין לא נטהר מטומאת המת
הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני שהוזה וטבל (כסף משנה). (107) שוודאי נטמא, כיוון שהחזק
בטומאה. (1) יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים.

ח. צִלְהוּ וְאַחֵר כָּף בִּשְׁלוֹ, או שֶׁבִשְׁלוּ וְאַחֵר כָּף צִלְהוּ, או
שֶׁעָשָׂהוּ צָלִי קִדְרָה וְאַכְלוּ - חֵיב. אֲכַל מִתֵּר לְסוּף אוֹתוֹ בֵּינָן
וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ וּבִשְׂאֵר מִשְׁקִין וּמִי פְרוֹת חוּץ מִן הַמִּיִּם. וּמִתֵּר
לְטַבֵּל הַבֶּשֶׂר אַחֵר שֶׁנִּצְלָה בְּמִשְׁקִים וּבְמִי פְרוֹת.
ט. אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח עַל גְּבִי כָּלִי אֲכָן או כָּלִי מִתְּכוּת;
שֶׁנֶּאֱמַר: צָלִי אֵשׁ - לֹא צָלִי דְּבָר אַחֵר. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה כָּלִי
מְנַקֵּב כְּדֵי שֶׁתִּשְׁלַט בּוֹ הָאֵוֶר - צוֹלִין עָלָיו. וְאֵין צוֹלִין אוֹתוֹ
בְּשִׁפּוּד שֶׁל מִתְּכָת, שֶׁהָיָה הַשִּׁפּוּד כְּלוֹ חֵם וְצוֹלָה מְקוֹמוֹ.
י. הִסִּיק אֶת הַתַּנּוּר וְגִרָף אֶת כָּל הָאֵשׁ וְתָלָהוּ בַּתַּנּוּר וְצָלְהוּ
- הָרִי זֶה אֲסוּר, שֶׁאֵין זֶה צָלִי אֵשׁ. חֲתָכוּ וְתָלָהוּ עַל גְּבִי
גָּחִלִים - הָרִי זֶה צָלִי אֵשׁ. צִלְהוּ עַל גְּבִי סִיד או חֲרִסִּית או
חֲמִי טְבֻרְיָה - הָרִי זֶה אֲסוּר, שֶׁאֵין זֶה צָלִי אֵשׁ. כִּיצַד צוֹלִין
אוֹתוֹ? תוֹחֲבוּ מִתּוֹךְ פִּי עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ בְּשִׁפּוּד שֶׁל עֵץ
וְתוֹלְהוּ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר וְהָאֵשׁ לְמִטָּה. וְתוֹלָה כְּרָעִיו וּבְנֵי מַעְיֵו
בַּתַּנּוּר חוּצָה לוֹ. וְלֹא יִתְּנֵם בְּתוֹכוֹ, שֶׁזֶה כְּמִין בִּשּׁוּל הוּא.
וְשִׁפּוּד שֶׁל רֶמּוֹן הֵיוּ בּוֹדְרִין לְצַלְתּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְרַק אֶת
מִימָיו וַיִּבְשְׁלָהוּ.
יא. נִגַע הַבֶּשֶׂר בַּחֲרָסוֹ שֶׁל תַּנּוּר - יִקְלָף אֶת מְקוֹמוֹ, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא צָלִי הַחֲרָס.
יב. נִטַף מִרְטָבוֹ עַל הַחֲרָס וְחֹזֵר עָלָיו - יִטַל אֶת מְקוֹמוֹ;
שֶׁכֵּל הַמֶּרְק וְהַלֶּחֶם שֶׁתִּפְרָשׁ מִמֶּנּוּ כִּשְׂיִצְלָה אֲסוּרָה, שֶׁהָיָה
אֵינֶנּוּ בֶּשֶׂר צָלִי.
יג. נִטַף מִרְטָבוֹ עַל הַסֵּלַת - יִקְלָף אֶת מְקוֹמוֹ וַיִּשְׁלִיכֵנּוּ.
יד. סָכוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה: אִם חֲבוּרָת הַכֹּהֲנִים - יִאָכְלוּ;
וְאִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: אִם חֵי הוּא - יִדְּיָהֶנּוּ וַיִּגְבּוּ, וְאִם צָלִי -
יִקְלָף אֶת הַחִיצוֹן. סָכוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל מַעֲשֹׂר שְׁנִי - לֹא יַעֲשֹׂנוּ
דָּמִים עַל בְּנֵי חֲבוּרָה; שֶׁאֵין פּוֹדִין מַעֲשֹׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם,
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִקְוָמוֹ. וְאֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְסָחִים כְּאַחַת, מִפְּנֵי
הַתַּעֲרֻבוֹת. אֶפְלוּ גְדִי וְטָלָה.
טו. כָּבֵר בִּאֲרָנוּ בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת, שֶׁאֵין הַפֶּסַח נֶאֱכָל אֲלָא
עַד חֲצוֹת, כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הַעֲבֵרָה, וְדִין תּוֹרָה שֶׁיֵּאָכְל כָּל
הַלֵּילָה עַד שֶׁיִּצְלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר. וּכְבֵּר בִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
חֲמֵץ וּמִצָּה, שֶׁהוּא טַעֲמוֹ הֵלֵל בְּשִׁעֲת אֲכִילָתוֹ, וְשֶׁאֵין בְּנֵי
חֲבוּרָה חוּזְרִין וְאוֹכְלִין אַחֵר שֶׁנִּדְּרָמוּ בְּשִׁנָּה, אֶפְלוּ בַּתְּחִלָּת
הַלֵּילָה.

יום שלישי כ"ח אלול ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. כָּל הָאוֹכֵל מִן הַפֶּסַח אֵינוֹ אוֹכֵל אֲלָא בַּחֲבוּרָה אַחַת.²

ט. שֶׁחֲטוּהוּ בְּטָהֳרָה וְנִטְמָאוּ רַב הַצָּבוּר קִדְם זְרִיקָה - זִרְקָה
אֶת הָדָם וְהַפֶּסַח לֹא יֵאָכֵל. גְּזֵרָה שְׁמָא יִטְמָאוּ אַחֵר זְרִיקָה
בְּשִׁנָּה אַחֲרָת וַיֵּאָכְלוּהוּ בְּטָמְאָה. הֵיוּ כָּלִי שֶׁרֶת טָמְאִים
בְּשֶׁרֶץ וְכִיזָצָא בּוֹ, הוֹאִיל וְאֵין מִטְמָאִין אֶת הָאֵדָם כְּמוֹ
שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁמִּטְמָאִין אֶת הַבֶּשֶׂר - לֹא
יַעֲשׂוּהוּ אֲלָא הַטְּהוּרִים, וַיֵּאָכֵל אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא.
מוֹטָב שֶׁיֵּאָכֵל בְּטָמְאָת בֶּשֶׂר שֶׁהִיא בְּלֹא, וְלֹא יֵאָכְלוּהוּ
טָמְאֵי הַגּוֹף שֶׁהֵם בְּכֵרֶת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

פרק שמיני

א. אֲכִילַת בֶּשֶׂר הַפֶּסַח בְּלִיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר - מִצְוֹת עֲשֵׂה,
שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צָלִי אֵשׁ וּמִצְוֹת עַל
מִרְיָם יֵאָכְלוּ.
ב. וְאֵין מִצָּה וּמִרְוֹר מְעַכְבִּין. אִם לֹא מִצָּאוּ מִצָּה וּמִרְוֹר -
יִזְעָאִין יְדֵי חוּבָתָן בְּאֲכִילַת בֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְבָדוֹ. אֲכַל מְרוֹר
בְּלֹא פֶסַח אֵינוֹ מִצָּוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: עַל מִצְוֹת וּמִרְיָם יֵאָכְלוּ.
ג. מִצָּוָה מִן הַמִּבְחָר לֵאָכֵל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח אֲכִילַת שְׁבַע.
לְפִיכָךְ, אִם הִקְרִיב שְׁלָמִי חֲגִיגָה בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר - אוֹכֵל מִהֶן
תְּחִלָּה וְאַחֵר כָּף אוֹכֵל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח, כְּדֵי לְשַׁבֵּעַ מִמֶּנּוּ. וְאִם
לֹא אָכַל אֲלָא כְּזֵית - יִצָּא יְדֵי חוּבָתוֹ. וְכֵן אֲכִילַת בֶּשֶׂר פֶּסַח
שְׁנֵי בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לַחֲדָשׁ אֵיךְ - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר
בו: עַל מִצְוֹת וּמִרְיָם יֵאָכְלוּ.
ד. וְשִׁנִּיָּהֶן אֵין נֶאֱכָלִין אֲלָא צָלִי אֵשׁ. וְהָאוֹכֵל מִהֶן כְּזֵית
נָא אוּ מְבָשֵׁל בְּלִילֵי פְסָחִים - לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: אַל תֹּאכְלוּ
מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁל מְבָשֵׁל בְּמִיִּם. אֲכַל נָא וּמְבָשֵׁל כְּאַחַת - אֵינוֹ
לוֹקָה אֲלָא אַחַת, לְפִי שֶׁשִּׁנִּיָּהֶן נִכְלָלוּ בְּלֹא אַחַד. אֲכַל
מִמֶּנּוּ נָא אוּ מְבָשֵׁל מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ לוֹקָה. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי
אִם צָלִי אֵשׁ; בְּשַׁעַת שֶׁמִּצְוָה לֵאָכְלוּ צָלִי - חֵיב עַל אֲכִילַת
נָא וּמְבָשֵׁל, אֲכַל מִבְּעוֹד יוֹם - פְּטוּר.
ה. אֲכַל מִמֶּנּוּ כְּזֵית צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם - עֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה;
שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה - בְּלִילָה וְלֹא בַּיּוֹם,
וְלֹא הָבָא מִכָּל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא.
ו. נָא שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה הוּא הַבֶּשֶׂר שֶׁהִתְחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה
הָאֵוֶר וְנִצְלָה מִעַט וְאֵינוֹ רָאוּי לֵאֲכִילַת אֵדָם עֲדִין. אֲכַל אִם
אֲכַל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חֵי - אֵינוֹ לוֹקָה, וּבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה;
שֶׁנֶּאֱמַר: צָלִי אֵשׁ, הָאֵשׁ שֶׁאֵינוֹ צָלִי - אֲסוּר. צִלְהוּ כָּל צִרְכּוֹ
עַד שֶׁנִּתְחַרֵּךְ וְאַכְלוּ - פְּטוּר.
ז. מְבָשֵׁל שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה - בֵּין שֶׁנִּתְבָּשֵׁל בְּמִיִּם בֵּין
שֶׁנִּתְבָּשֵׁל בְּשֶׂאֵר מִשְׁקִין אוּ בְּמִי פְרוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבִשְׁל
מְבָשֵׁל - רְבָה הַכֹּל.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר באכילת בשר פסח בליל חמשה עשר, מצות עשה, ואם מצה ומרור מעכבין. (2) יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה, ואם מוציאין מחבורה לחבורה. (3) בפסחים פו. "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכל בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י). ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה).

- 1 ואין מוציאין ממנו מן החבורה³ שיאכל בה⁴. והמוציא
- 2 ממנו כזית⁵ בשר מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר⁶
- 3 - לוקה; שנאמר: לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה.
- 4 והוא שנייחנה בחוץ; שהוצאה כתובה בו בשבת, לפיכך
- 5 צריך עקירה והנחה בהוצאת שבת. ואין מוציא אחר
- 6 מוציא בפסח⁷, שפיון שהוציאו הראשון נפסל. מן האגף⁸
- 7 ולפנים - כלפנים⁹; מן האגף ולחוץ - כלחוץ¹⁰; והאגף
- 8 עצמו, שהוא עבי הפתח - כלחוץ¹¹. החלונות¹² ועבי
- 9 הפתלים - כלפנים. הגגים והעליות - אינן בכלל הבית¹³.
- 10 ב. בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו, בין בידון בין בשגגה
- 11 - נאסר באכילה, והרי הוא כבשר קדש שיצא חוץ
- 12 לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות ירושלים,
- 13 שהכל בטורפה¹⁴ ולוקין על אכילתו¹⁵, כמו שבאנו במעשה
- 14 הקרבנות¹⁶. אבר שיצא מקצתו - חותך הבשר¹⁷ יורד עד
- 15 שמגיע לעצם, וקולף את הבשר¹⁸; כל שבפנים - יאכל, וכל
- 16 שבחוץ - ישרף. כשהוא מגיע לעצם - חותך בקופיץ¹⁹, אם
- 17 היה שאר קדשים; ואם היה פסח, שאסור לשבר בו עצם²⁰

- 18 - קולף²¹ עד הפרק²², ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק
- 19 ומשליכו לחוץ²³.
- 20 ג. שתי חבורות²⁴ שהיו אוכלות בבית אחד - צריכה כל
- 21 חבורה מהן לעשות לה הקף; שנאמר: מן הבשר חוצה.
- 22 מפי השמועה למדו, שצריך לתן לו חוצה למקום
- 23 אכילתו²⁵. ואלו הופכים את פניהן אילף²⁶ ואוכלין, ואלו
- 24 הופכים את פניהן אילף ואוכלין, כדי שלא יראו מערכים²⁷.
- 25 ד. היו הפנים שמוזגים בו יינם באמצע הבית²⁸ בין שתי
- 26 החבורות - כשהשמש עומד למזג²⁹, קופץ את פיו³⁰ ומחזיר
- 27 את פניו³¹ עד שמגיע אצל חבורתו ואחר כך אוכל מה
- 28 שבפניו; שאסור לאוכל לאכל בשתי חבורות. ומתיר לפלה
- 29 להחזיר פניה מבני חבורתה ואוכלת³², מפני שהיא בוששה
- 30 לאכל בפניהם.
- 31 ה. שתי חבורות³³ שנופרצה מחיצה מפניהן - אינן
- 32 אוכלין³⁴. וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן
- 33 - אינן אוכלין עד שתסתלק. שאין הפסח נאכל בשתי
- 34 חבורות³⁵, ואינן נעקרים מחבורה לחבורה³⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

יהודה ש"אכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יאכל, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לענין פסח הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת לבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאים לשנות מקומם". (3 בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו". (4) כן הוא במכילתא דרשב"י שם (שמות יב, מו): "יאכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בשעת אכילה חייב ואינו חייב בשעת אכילה". (5) כן הוא בתוספתא שם ושם, בירושלמי שם ובבבלי שם פה. ובמכילתא דרשב"י שם: "יאכל, לא תוציא מן הבית חוצה על כדי אכילה הוא חייב ואינו חייב על פחות מכזית". (6) בשעת אכילה. (7) כלומר, לאחר שהוציאוהו חזרו והכניסוהו ושוב הוציאוהו. (8) משנה בפסחים שם. ופירשה רבינו במוציא בשר הפסח מן הבית. ו"אגף הוא מקום הדלתות כשסוגרין אותן הדלתות נבדל החיצון (של המזווה) מן הפנימי". (9) של הבית ואם הניח שם כזית מן הפסח אינו נקרא מוציא את הפסח לחוץ. (10) ואם הניח שם את הפסח עובר על לאו, ונפסל. (11) כן אמרו בגמרא שם לענין הוצאה מירושלים. (12) של הבית. (13) והמוציא כזית מבשר הפסח לשם - לוקה ונפסל. וראה בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ז שגגים ועליות לא נתקדשו. ואין אוכלים שם קרבן פסח (פסחים פה: פו). (14) "והשם אמר ובשר בשדה טריפה (שמות כב) וקבלנו (חולין סח): כי ענין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא טרפה וכאילו אמר ובשר שיצא לשדה, טרפה היא, ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית, נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה". (15) במכות יח. "ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", והיינו אם אכל ממנו כזית. (16) שם. וכתב שם שאף על פי שחזר הבשר למקומו אסור לאוכלו. (17) עד מקום שיצא. (18) במשנה שם לא הוזכר "קולף את הבשר" אלא בפסח, שאסור לשבור בו עצם, אבל בשאר קדשים שאפשר לחתוך בקופיץ, אין צורך בקליפה אלא כדי להבדיל בין הבשר הטעון שריפה לבין העצמות שאינם טעונים שריפה. (19) "סכין גדול". (20) שנאמר (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו". (21) את הבשר. (22) מקום שמתחברים העצמות. (23) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם (פסחים פג.). (24) משנה שם פו. והעמידה בגמרא שם כר' יהודה שאמר: הפסח נאכל בשתי חבורות. ולפי ההלכה שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן הלכה ה), צריך לפרש משנה זו בשתי חבורות האוכלות כל אחת את פסחה. (25) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, תן חוצה לאכילתו". (26) שם פו. במשנה. ופירש רש"י שם שהם רשאים לעשות כן. ואף על פי שנראים כשתי חבורות - לא איכפת לן. (27) כחבורה אחת. שצריך שיפרסמו שאינן מעורבות זו בזו, שלא יהא נראה זו כאוכלת משל חברתה, אלא אלו הופכים פניהם למזרח ואלו למערב או אלו לצפון ואלו לדרום. (28) משנה שם פו. "והמיחם באמצע כשהשמש עומד וכו'". ומפרש רש"י "שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין". "והיו רגילים, כשהיו הרבה חבורות בבית אחד להיות מצמצמים להספיק לכולם במדורה אחת ובשמש אחד". (29) לבני החבורה האחרת. (30) סוגר את פיו ואינו אוכל. (31) מחבורתו לכיוון החבורה האחרת, כלומר, כיון שקופץ פיו מותר לו להחזיר פניו לצד החבורה האחרת. (32) כלומר, אף על פי שאינה קופצת פיה. (33) מאחר שפסק רבינו להלן שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, צריך לפרש כאן ששתי החבורות אכלו כל אחת ואחת פסח שלה. (34) בפסחים פו: "היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר (ר' שמעון) האוכל אוכל בשני מקומות - אוכלין, לדברי האומר (ר' יהודה) אין האוכל אוכל בשני מקומות - אין אוכלין". ופסק רבינו כר' יהודה. (35) בגמרא שם: "היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר (ר' יהודה) פסח נאכל בשתי חבורות - אוכלין, לדברי האומר (ר' שמעון) אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אין אוכלין". ופסק רבינו כר' שמעון. וזה מוסב על הדין השני של "וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן". (36) כלומר, אין האוכל אוכל בשתי חבורות, וכו' יהודה שם. וזה מוסב על הדין הראשון של "שתי

17 ח. ערל⁵¹ שאכל כזית מבשר הפסח⁵² - לוקה; שגאמר: כל
18 ערל לא יאכל בו. בו הוא שאינו אוכל, אבל אוכל הוא
19 מצה ומרור⁵³. וכן מתר להאכיל מצה ומרור לגר תושב
20 ולשכיר⁵⁴.
21 ט. בשם שמילת בניו ועבדיו מעפכתו מלשחט הפסח⁵⁵,
22 כף מעפכתו מלאכל; שגאמר⁵⁶: ומלתה אתו אז יאכל בו⁵⁷.
23 כיצד⁵⁸? קנה עבד אחר שגשחט הפסח, או שהיה לו בן
24 שלא הגיע זמנו להמול אלא אחר שחיטת הפסח - הרי זה
25 אסור לאכל עד שזימול אותו. וכיצד יהיה הבן ראוי למילה
26 אחר שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קדם שחיטה? כגון
27 שחלצתו חמה⁵⁹, שצריך שבעת ימים מעת לעת מיום
28 הכראתו⁶⁰; וכגון שכאכה עינו ונרפאת אחר שחיטה⁶¹; או
29 שהיה טמטום ונקרע אחר שחיטת הפסח ונמצא זכר.

פרק עשירי

30 א. השובר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה; שגאמר: 31

1 ו. בני חבורה שגנסו שלשה מהן או יתר לאכל פסחיהן
2 ולא באו שאר בני חבורה³⁷, אם נכנסו בשעה שדרך בני
3 אדם לאכל הפסחים³⁸, וחרז המעורר לכלן על השאר³⁹ ולא
4 באו - הרי אלו שגנסו אוכלין עד שישפכו ואין ממתינים
5 לשאר. ואפלו באו המתאחרין אחר כף ומצאו אלו השלשה
6 שאכלו הפל - אין משלמים להן כדי חלקם⁴⁰. אבל אם
7 נכנסו שנים בלבד - הרי אלו ממתינים⁴¹. במה דברים
8 אמורים? בשעת נסיתן לאכל; אבל בעת שגפטרין⁴² - אין
9 אדם צריך להמתין לחברו. אפלו גמר אחד בלבד מלאכל
10 - יצא ואינו צריך להמתין⁴³.
11 ז. המאכיל כזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין מפסח
12 שני⁴⁴, למומר לעבודה זרה⁴⁵ או לגר תושב⁴⁶ או לשכיר⁴⁷
13 - הרי זה עובר בלא תעשה. ואינו לוקה⁴⁸, אבל מפין אותו
14 מפת מרדות. וכן נכר האמור בתורה - זה העובד אל נכר⁴⁹.
15 ואין מאכילין ממנו לנכרי, אפלו גר תושב או שכיר;
16 שגאמר: תושב ושכיר לא יאכל בו⁵⁰.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם". (37) בפסחים שם: "אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלושה ויוצאין אפילו באחד. (38) שם: "והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל". (39) השמש של החבורה הלך אצל השאר לזרז שיבואו, ומשמע בדברי רבינו חננאל שם, שבמקום "והוא דרגש בהו דיילא" גרס "והוא דשגרו בהו דיילא", כלומר ששלחו השמש לעוררן לבוא לאכול. (40) "אלא שמכל מקום נראה לי וכו' שצריכים על כל פנים להשאיר להם כזית לכל אחד". (41) עד שיבוא השלישי. (42) יוצאין. (43) כתב הרשב"ד, שמה שכתב רבינו בסוף דבריו אין בו טעם. ואמנם דברים אלו דחוקים, שמהיכא תיתי יצטרך אחד להמתין ביציאתו על חבריו, וייתכן כי היה מקום לסברא שכיוון שנשתתפו ונתחברו, צריך הוא להמתין עד הסוף לצוותא בעלמא שלא יישאר יחיד. (44) משום שנאמר בו (במדבר ט, יב) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", וכל המצוות שבגופו, נוהגות בו כבפסח ראשון (פסחים צו. ולהלן פרק י הלכה טו). (45) כן כתב בספר המצוות (לא-תעשה קכח) "שהזוהרנו מלהאכיל את הפסח לישראל שנשתמד". (46) גוי שקבל עליו שבע מצוות, שנצטוו בני נח ואינו עובד עבודה זרה. (47) "זה הגוי". (48) שהרי הפסוק "תושב ושכיר לא יאכל בו" וודאי נאמר לישראל שלא יאכל לגוי, וגם הפסוק "כל בן נכר לא יאכל בו" המדבר בין בישראל מומר ובין בגוי (מכילתא שם) - גם הוא נאמר, על כרחך, לישראל, שעל גוי לא ציוותה התורה, ומכיוון שלא הזהירה בלשון "לא תאכילום" אינו לוקה (כסף משנה). והמאירי ביבמות ע: כתב "שאינו לוקה, אחר שלא עשה הוא מעשה" וכן כתב החינוך מצוה יג ומצוה יד (וראה במנחת חינוך מצוה יג אות ב). וראה בפרק י מהלכות נדרים הלכה יג, שהמדיר אשתו מהנהגה אותה לוקה, וזה סותר למה שכתב כאן (הגאון ר' עקיבא איגר), ועיין עוד בפרק י מהלכות כלאים הלכה לא, שהמלביש חבריו כלאים, והיה הלוכש שוגג - המלביש לוקה. והצל"ח (פסחים עג). כתב שכל האיסור כאן הוא משום "לפני עיוור לא תיתן מכשול" שאין לוקין עליו, ראה בחינוך מצוה רלב. (49) כלומר, משומד לעבודה זרה. והמקור בתרגום אונקלוס שם: "כל בר ישראל דישתמד". וכן במכילתא דרשב"י שם: "כל בן נכר זה ישראל משומד שעבד עבודה זרה". ובמכילתא דר"י: "אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע". (50) כן הוא במכילתא שם: "תושב זה גר תושב, שכיר זה הגוי". והמדובר בערבי מהול וגבעוני מהול (מכילתא שם), שאם לא כן הרי הוא בכלל ערל לא יאכל בו, ראה כסף משנה. והרשב"ד פירש פסוק זה בתושב ושכיר ישראל, כלומר עבדים עבריים הקנויים קניין עולם או קניין שנים, שאינם ממונים עם הבעלים על פסחם שלא מדעתם. (51) ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה (רש"י פסחים כח:). (52) כי פחות מכזית אינה נחשבת "אכילה". (53) פסחים קכ. "דתניא כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור", וכתב המאירי (ביבמות ע' מותר הוא במצה ובמרור. ויש מפרשים שחייב בהן וגדולי המחברים (הוא רבינו) ז"ל כתבו שמותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב". (54) מכילתא דרשב"י שמות יב, מה: "תושב ושכיר לא יאכל בו, בו אינו אוכל, אוכל הוא במצה ומרור". ובתוספות פסחים כח: דיבור המתחיל כל, העירו: האם מצה קדושה יש בה? (55) ראה למעלה פרק ה הלכה ה: "מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו וכו' מעכבים אותו, שנאמר (שמות יב, לט, אצל בניו) המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו". ובמכילתא (בא) וביבמות עא. למדו שגם עבדיו שלא מלו מעכבים אותו מלעשותו, כלומר, מלהקריבו, מגזירה שווה "אז אז": כתב בבניו "ואז יקרב לעשותו" וכתב בעבדיו (שם, מד) "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (56) אצל עבדיו. (57) במכילתא בא: "אין לי אלא מילת עבדיו (שמעכתב את האכילה), מילת זכריו מנין? הרי אתה דן: נאמר כאן "אז" ונאמר להלן (אצל זכריו) "אז" מה להלן מילת זכרים (מעכבת מלהקריב את הפסח) אף כאן מילת זכרים (מעכבת לאכול את הפסח)". (58) באיזה אופן ישנה אפשרות שבשעת אכילה מעכבים בניו ועבדיו, שלא נימולו, מלאכול את הפסח, ובשעת השחיטה לא עכבוהו. (59) שהיה לתינוק חום ונחלץ ממנו. (60) ולפי זה ייתכן שבשעת השחיטה לא מלאו לו עוד שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח. (61) יבמות שם, שמפני זה לא יכלו למולו בשעת השחיטה. ואין צורך לחכות שבעה ימים אלא במקרה של חום, ראה שבת (קלז.). (1) יבאר השובר עצם בפסח טהור, ועל איזה עצם חייב, ושלא ישאר מהבשר עד הבוקר.

יב. כְּשֶׁמִקְרִיבִין אֶת הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן - מִקְרִיבִין עִמּוֹ שְׁלָמִים
בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן הָעָצֶה, גְּדוּלִים אוֹ
קִטְנִים, זָכָרִים אוֹ נְקִיבוֹת, כָּכָל זִכְחֵי הַשְּׁלָמִים. וְזוֹ הִיא
הַנִּקְרֵאת חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עָשָׂר, וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְזִכַּחַתָּ
פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר. אִימָתִי מִבִּיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה זֹאת?
בְּזִמָּן שֶׁהוּא בָּא בְּחֹל וּבִטְהָרָה וּבְמוֹעֵט; אָבָל אִם חָל יוֹם
אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שָׂבָא הַפֶּסַח בְּטִמְאָה, אוֹ
שֶׁהָיוּ הַפֶּסַחִים מְרֻבִּים - אֵין מִבִּיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה, וְאֵין
מִקְרִיבִין אֶלָּא הַפֶּסַחִים בְּלִבָּד.

יג. חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עָשָׂר - רִשּׁוֹת וְאִינָה חוֹבָה. וְנֶאֱכַלְתָּ לְשָׁנִי
יָמִים וְלֵילָה אֶחָד, כָּכָל זִכְחֵי שְׁלָמִים. וְאִסּוּר לְהַנִּיחַ מִבֶּשֶׂר
חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִלִּין מִן
הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן לַבֶּקֶר. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
לְמַדּוּ, שֶׁנֶּה אֲזַהֲרָה לְמַנִּיחַ בֶּשֶׂר חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לְיוֹם
שִׁשָּׁה עָשָׂר; שֶׁנֶּאֱמַר: לַבֶּקֶר - עַד בֶּקֶר שֶׁל יוֹם הַשְּׁנִי.
וְהַמּוֹתֵיר - אֵינוֹ לֹקֵה; אֶלָּא יִשְׁרָף הַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁאֵר
הַנּוֹתֵרִים.

יד. בֶּשֶׂר חֲגִיגָה שֶׁעָלָה עִם הַפֶּסַח עַל הַשְּׁלַחַן וְכָל
הַתְּבַשְׁלִינִן הָעוֹלִים עִמּוֹ עַל הַשְּׁלַחַן מִתְּבַעְרִין עִמּוֹ, וְאֵינָן
נֶאֱכָלִים אֶלָּא עַד חֲצוֹת פֶּסַח עֲצָמוֹ. גְּזֵרָה מִפְּנֵי הַתְּעַרְבָּת.
טו. מִה בֵּין פֶּסַח רֵאשׁוֹן לְפֶסַח שֵׁנִי? הָרֵאשׁוֹן אִסּוּר בְּחֶמֶץ
בְּכָל יְרָאָה וּבֶל יִמָּצָא, וְאֵינוֹ נִשְׁחָט עַל חֶמֶץ, וְאֵין מוֹצִיאִין
מִמֶּנּוּ חוּץ לַחֲבוּרָה, וְטַעוֹן הֵלֵל בְּאֶכִילָתוֹ, וּמִבִּיאִין עִמּוֹ
חֲגִיגָה, וְאֶפְשָׁר שִׁיכָּא בְּטִמְאָה, אִם נִטְמָא רַב הִקְהֵל טַמְאָת
מֵת, כְּמוֹ שֶׁבֶאֱרָנוּ. אָבָל פֶּסַח שֵׁנִי - חֶמֶץ וּמָצָה עִמּוֹ בְּבֵית,
וְאֵינוֹ טַעוֹן הֵלֵל בְּאֶכִילָתוֹ, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוּץ לַחֲבוּרָתוֹ,
וְאֵין מִבִּיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה, וְאֵינוֹ בָּא בְּטִמְאָה. וְשִׁנְיָהֶם דּוֹחִין
אֶת הַשַּׁבָּת, וְטַעוֹנִין הֵלֵל בְּעִשְׂתָּתָם, וְנֶאֱכָלִין צְלִי בְּבֵית אֶחָד
עַל מָצָה וּמִרּוֹר, וְאֵין מוֹתִירִין מִזֶּה, וְאֵין שׁוֹבְרִין בֵּהָן אֶת
הָעֶצֶם. וְלִמָּה לֹא יִשְׁוֶה הַשְּׁנִי לְרֵאשׁוֹן לְכָל הַדְּבָרִים, מֵאַחַר
שֶׁנֶּאֱמַר: כָּכָל חֲקַת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ? לִפִּי שֶׁפָּרַשׁ בּוֹ מִקְצַת חֲקַת
הַפֶּסַח, לְלַמֵּד שֶׁאֵינוֹ שׁוֹה לְרֵאשׁוֹן אֶלָּא בְּדָבָרִים שֶׁנִּחְפְּרוּ
בּוֹ, וְהֵן הַמִּצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ, וְהֵם 'חֲקַת הַפֶּסַח' שֶׁכָּלֵל זֶה
שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרַיִם שִׁלַּחַת הַפֶּסַח מִבְּעָשׂוֹר, וְשֶׁהוּא טַעוֹן
הַגֵּעַת דָּם בְּאֶגְדַּת אֲזוֹב לְמִשְׁקוֹף וּלְשִׁטִּי הַמְּזוּזוֹת, וְשִׁיֵּאֲכַל
בַּחֲפֹזֶן - אֵין אוֹתָן הַדְּבָרִים נוֹהֲגִים לְדוֹרוֹת, וְלֹא נַעֲשׂוּ אֶלָּא
בְּפֶסַח מִצְרַיִם בְּלִבָּד.

סליקו להו הלכות קרבן פסח בסיעתא דשמיא

הלכות חגיגה

יז. כָּכָלֵל שֶׁשׁ מִצְוֹת. אֲרֻבָּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) לְהֵרָאוֹת פָּנֵי ה'. (ב) לֶחֶג בְּשִׁלֵּשׁ
רְגֵלִים. (ג) לְשִׁמּוֹחַ בְּרִגְלִים. (ד) שֶׁלֹּא יֵרָאֶה רִיקָם. (ה) שֶׁלֹּא
יַעֲזוֹב לְוִי מִלְשִׁמְחוֹ וְלִתֵּן לוֹ מִתְּנוּתָיו בְּרִגְלִים. (ו) לְהִקְהִיל
אֶת הָעָם בְּחַג הַסִּפּוֹת בְּמוֹצָאֵי שְׁמֻטָּה.
יח. וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

1 וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ. וְכֵן נֶאֱמַר בְּפֶסַח שָׁנִי: וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ
2 בוֹ. אָבָל פֶּסַח שָׂבָא בְּטִמְאָה, אִם שָׁבַר בּוֹ עֶצֶם - אֵינוֹ לֹקֵה.
3 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ: לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ - בְּטָהוֹר וְלֹא בְּטִמְאָה.
4 אֶחָד הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֶצֶם בְּלִילִי חֲמֻשָּׁה עָשָׂר, אוֹ שֶׁשָּׁבַר בּוֹ
5 עֶצֶם מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁשָּׁבַר אַחֵר בְּמָה יָמִים - הָרִי זֶה לֹקֵה.
6 ב. לְפִיכָךְ שׁוֹרְפִין עֲצָמוֹת הַפֶּסַח בְּכָלֵל הַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂרוֹ, כְּדִי
7 שֶׁלֹּא יִבְאוּ בֵּהָן לִידֵי תַקְלָה.

8 ג. אֵין חִיבִין אֶלָּא עַל שְׁבִירַת עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזִית בֶּשֶׂר
9 אוֹ שִׁישׁ בּוֹ מֵחַ; אָבָל עֶצֶם שָׂאִין בּוֹ מֵחַ וְשָׂאִין עָלָיו כְּזִית
10 בֶּשֶׂר - אֵינוֹ חִיב עַל שְׁבִירָתוֹ. הִנֵּה עָלָיו כְּזִית בֶּשֶׂר וְשָׂאִין
11 הָעֶצֶם שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם הַבֶּשֶׂר - חִיב, אִף עַל פִּי שֶׁהַמָּקוֹם
12 שֶׁשָּׁבַר פָּנוּי מִבֶּשֶׂרוֹ.

13 ד. הַשּׁוֹבֵר אַחֵר הַשּׁוֹבֵר בְּעֶצֶם אֶחָד - לֹקֵה.
14 ה. הַשּׁוֹרֵף עֲצָמוֹת וְהַמְחַתֵּף גִּידִים - אֵינוֹ חִיב מִשּׁוּם
15 שְׁבִירַת עֶצֶם.

16 ו. פֶּסַח שֶׁהוּא נָא אוֹ מִבְּשָׁל וְשָׁבַר בּוֹ אֶת הָעֶצֶם - לֹקֵה.
17 אֶפְלוּ נִפְסַל בְּטִמְאָה וַיִּצְיָאָה וַיִּצְיָאָה בָּהֶם - יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר
18 שְׁבִירַת הָעֶצֶם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיתָה לוֹ שְׁעַת
19 הַכֶּשֶׁר וְנִפְסַל; אָבָל אִם לֹא הִיתָה לוֹ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר, כְּגוֹן
20 שֶׁנִּתְפַּגֵּל אוֹ נַעֲשֶׂה בְּמַחְשָׁבֶת זְמַן אוֹ מִחְשָׁבֶת שְׁנוּי הַשֶּׁם -
21 אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם.

22 ז. שָׁבַר עֶצֶם הָאֵלִיָּה - אֵינוֹ לֹקֵה, שֶׁהָרִי אֵינוֹ רָאוּי
23 לְאֶכִילָה.

24 ח. הַסְּחוּסִים, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲצָמִים רַבִּים - הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין
25 לְאֶכִילָה.

26 ט. הִנֵּה גְדִי קָטָן וְרַף שֶׁעֲצָמוֹתָיו רַבִּים - לֹא יֵאָכַל אוֹתָם,
27 שֶׁנֶּה שׁוֹבֵר עֶצֶם. וְאִם אָכַל - לֹקֵה; שֶׁאַחַד הַשּׁוֹבֵר עֶצֶם
28 קָשָׁה אוֹ עֶצֶם רַף. זֶה הַכָּל: כָּל שֶׁנֶּאֱכַל בֶּשֶׂר הַגְּדוֹל אַחֵר
29 שִׁיתְּבִשָּׁל - הוּא שְׂמֵת לְאֶכִיל כְּגִיד מִן הַגְּדִי הַרַף אַחֵר
30 צִלְתּוֹ, כְּגוֹן רֹאשֵׁי כְּנָפִים וְהַסְּחוּסִים.

31 י. גִּידִין הַרְבֵּין שְׁסוּפֶן לְהַקְשׁוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן רֹאוּיִן
32 לְאֶכִילָה עִתָּה וְנֶאֱכָלִין בְּפֶסַח - אֵין נִמְנִין עֲלֵיהֶן. וְנִמְנִין עַל
33 מֵחַ שֶׁבִּרְאֵשׁ, מִפְּנֵי שִׁיכּוֹל לְהוֹצִיאוֹ בְּלֹא שְׁבִירַת עֶצֶם; וְאֵין
34 נִמְנִין עַל מֵחַ שֶׁבְּקוּלִית, וְהוּא הָעֶצֶם הַסְּתוּם מִשְׁנֵי רֹאשֵׁיו,
35 שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא בְּשְׁבִירַת עֶצֶם.

36 יא. כְּשֶׁאֵדָם אוֹכַל אֶת הַפֶּסַח - חוֹתֵף הַבֶּשֶׂר וְאוֹכַל, וְחוֹתֵף
37 הָעֲצָמוֹת מִן הַפֶּרֶק וּמִפָּרְקָן אִם רָצָה. וְכִשְׁנִיעַ לְגִיד הַנֶּזֶה
38 - מוֹצִיא וּמוֹנִיחַ עִם שָׂאֵר הַגִּידִים וְהָעֲצָמוֹת וְהַקְּרוּמוֹת
39 שִׁוִּצִיאִין בְּשְׁעַת אֶכִילָה. שָׂאִין מִנְקִין אוֹתוֹ כְּשֶׁאֵר הַבֶּשֶׂר
40 וְאֵין מִחְתִּבִּין אוֹתוֹ, אֶלָּא צוֹלִין אוֹתוֹ שְׁלֵם. וְאִם חֲתָכוּ
41 חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - בֶּשֶׂר. וְהוּא שֶׁלֹּא יִחְסַר אֶבֶר. צָרִיף אָדָם
42 לְהַשְׁתַּדֵּל שֶׁלֹּא יִשְׁאִיר מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח עַד בֶּקֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא
43 תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן בְּשָׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ
44 עַד בֶּקֶר. וְאִם הִשְׁאִיר מִמֶּנּוּ, בֵּין בְּרֵאשׁוֹן בֵּין בְּשָׁנִי - עֶבֶר
45 בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְאֵינוֹ לֹקֵה עַל לֹא זֶה, שֶׁהָרִי נִתַּק לַעֲשֵׂה,
46 שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַתֵּר מִמֶּנּוּ בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ.

פרק ראשון

1 א. שלש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים,
2 ואלו הן: הראיה, שנאמר: יראה כל זכורך; והחגיגה,
3 שנאמר: תחג לה' אלהיך; והשמחה, שנאמר: ושמחת
4 בחגך. הראיה האמורה בתורה היא: שנגאף פניו בעזרה
5 ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה, בין מן
6 העוף בין מן בהמה. ומי שפא לעזרה ביום ראשון ולא
7 הביא עולה - לא דיו שלא עשה מצות עשה, אלא עובר
8 על לא תעשה, שנאמר: לא יראו פני ריכם. ואינו לוקה על
9 לאו זה, שהרי לא עשה מעשה. החגיגה האמורה בתורה
10 היא: שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג בבואו
11 להראות. והדבר ידוע, שאין השלמים באים אלא מן
12 הבהמה. ושתי מצוות אלו, שהן הראיה והחגיגה, אין
13 הנשים חייבות בהן. והשמחה האמורה ברגלים היא:
14 שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים
15 שלמי שמחת חגיגה; שנאמר: וזבחת שלמים ואכלת שם
16 ושמחת לפני ה' אלהיך. ונשים חייבות במצוה זו.
17 ב. הראיה והחגיגה אין להן שעור מן התורה, שנאמר:
18 איש כמתנת ידו וגומר. אכל מדברי סופרים, שלא יהא
19 קרבן עולת ראיה פחות משוה מצוה כסף, ולא שלמי חגיגה
20 פחות משוה שתי כסף. ומצוה להביא כפי עשרו, שנאמר:
21 כמתנת ידו.
22 ג. שלמי שמחה לא נתנו בהן חכמים שעור. בעת שיעלה
23 אדם לירושלים לחג, אם היו בידו קרבנות הראיה - יביאם,
24 או יעלה עמו כסף לקנות בו הקרבן. ואם אין בידו כסף -
25 לא יביא שוה כסף. אפלו היה בידו שוה כמה והובים -
26 אסור לו לעלות ריכם בלא כסף ולא קרבן. ולמה אסור
27 שיעלה בידו שוה כסף? גזרה שמה לא ימצא למכר, או
28 שמה ימצאו המעות סיגים.
29 ד. מי שלא הקריב ביום טוב הראשון עולת ראיתו ושלמי
30 חגיגתו - הרי זה מקריבן בשאר? מות הרגל; שנאמר:
31 שבעת ימים תחג לה' אלהיך - מלמד שפלן ראויין לחגיגה.
32 וכלן תשלומי ראשון הם.
33 ה. ומצוה להקדים ולהקריב בראשון. לא הקריב בראשון,
34 בין שזוג בין מזיד - קריב בשני. וכל המאחר - הרי זה
35 מגנה, ועליו נאמר: נוגי ממועד אספתי.
36 ו. עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו. ועל זה וכיוצא
37 בו נאמר: מעות לא יוכל לחקן.
38 ז. מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הספות - חוגג

40 את כל הרגל וביום טוב האחרון שהוא שמיני. ואף השמיני
41 תשלומי ראשון הוא. וכן מי שלא חג ביום חג השבועות
42 - חוגג כל שבועה, ויש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר
43 חג השבועות. ודבר זה מפי השמועה נאמר, שחג השבועות
44 כחג המצות לתשלומין.
45 ח. עולת ראיה ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת
46 ולא את השמחה, לפי שאין להן זמן קבוע כקרבנות
47 הצבור; שאם אינו חוגג היום - חוגג למחר, כמו שבארנו.
48 אבל דוחין את יום טוב. ואף על פי שאין מקריבין ביום
49 טוב נדרים ונדבות - מקריבין עולת ראיה ושלמי חגיגה
50 ושלמי שמחה; שאין אלו נדרים ונדבות, אלא חובות.
51 ט. כשמקריב המקריב עולת ראיתו ושלמי חגיגתו ושמחתו
52 ביום טוב - סומך עליהן בכל כחו, בדרך שעושה בשאר
53 הימים. אף על פי שסמיכה אינה מעכבת, כמו שבארנו
54 במעשה הקרבנות, לא גזרו עליה משום שבות.
55 י. המפריש עולת ראיתו ומת - היו רשין חייבין להביאה.
56 מתר להקריב בחלו של מועד נדרים ונדבות; שנאמר: אלה
57 תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם, מכלל
58 שקריבין ברגל. לעליהם - כמו עולת מצרע ועולת יולדת.
59 ולמנחתיהם - להביא מנחת חוטא ומנחת קנאות.
60 ולשלמיכם - לרבות שלמי נזיר. הכל קריבין במועד, ואין
61 קריבין ביום טוב.
62 יא. ומי שהיה לו אוכלים מרבים ונכסים מועטין - מביא
63 שלמי חגיגה מרובין ועולות ראיה מועטין. היו לו אוכלין
64 מועטין ונכסים מרובין - מביא עולות ראיה מרבות ושלמי
65 חגיגה מועטות. היו זה וזה מועט - על זה אמרו: לא יפחת
66 ממעה לעולה ושתי כסף לשלמים. זה וזה מרבה - על זה
67 נאמר: בכרפת ה' אלהיך אשר נתן לך.

יום רביעי כ"ט אלול ה'תשע"א

פרק שני

70 א. נשים ועבדים פטורין מן הראיה. וכל האנשים חייבים
71 בראיה, חוץ מחרש ואלם, ושוטה וקטן, וסומא וחגר,²
72 וסמא וערל, וכן הזקן והחולה והרץ³ והענג מאד⁴ שאינם
73 יכולים לעלות על רגליהן. כל אלו האחד עשר פטורין,
74 ושאר כל האנשים חייבין בראיה. החרש, אף על פי שהוא
75 מדבר⁵, אפלו חרש באזנו אחת⁶ - פטור מן הראיה. וכן
76 הסומא בעינו אחת או חגר ברגלו אחת - פטור. האלם, אף

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר ששלש מצות נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ומה הן, ואם הנשים חייבות בהן. (1) יבאר אם כל האנשים חייבים בראיה, ושהחייב בראיה חייב בחגיגה. (2) שוטה הוא "מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משוכשת תמיד בדבר מן הדברים" (פרק ט מהלכות עדות הלכה ט) וכדעת ר' יוחנן (חגיגה ג:), שאפילו שוטה באחד מן הדברים הרי הוא שוטה. וקטן הוא זה, שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אבל אם הוא יכול לאחוז בידו של אביו, חייב אביו להעלותו כדי לחנכו במצוות. (3) שאינו יכול לעלות ברגליו. (4) מפונק, שאינו הולך ברגליו אלא ברכיבה. ובמשנה שם: "ומי שאינו יכול לעלות ברגליו" וכן בבבלי (ד. ופירשו בגמרא שם, שהכוונה גם לאנשים מפונקים. (5) מכיון שאינו שומע פטור מהראיה (חגיגה ב:). (6) שם ג. דברי ר' תנחום, ולמד כן ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם", שחרש באזנו אחת פטור מן הראיה.

- 1 על פי שהוא שומע - פטור. טמטום⁷ ואנדרוניוס⁸ -
 2 פטורין, מפני שהן ספק אשה⁹. מי שחציו עבד וחציו בן
 3 חורין¹⁰ - פטור מפני צד עבדות שבו¹¹. ומצין שכל אלו
 4 פטורין מן הראיה? הרי הוא אומר: יראה כל זכור¹² -
 5 להוציא את הנשים. ומצות עשה שאין הנשים חייבות בה
 6 - אין העבדים חייבים בה¹³. ועוד, הרי נאמר: בבוא כל
 7 ישראל - להוציא העבדים. ונאמר: בבוא כל ישראל
 8 לראות - כשם שהן באין להראות לפני ה'¹⁴, כך הם באים
 9 לראות הדר קדשו ובית שכינתו. להוציא סומא, שאינו
 10 רואה¹⁵. אפלו נסמית עינו אחת, שהרי אין ראיתו
 11 שלמה¹⁶. ושם נאמר: למען ישמעו - להוציא מי שאין
 12 לו שמיעה גמורה¹⁷. ולמען ילמדו - להוציא מי שאינו
 13 מדיבר¹⁸; שכל המצוה ללמד - מצוה ללמד¹⁹. ונאמר:
 14 בעלתך לראות את פני ה' - מי ששכח לעלות ברגליו,
 15 להוציא חגר וחולה וזקן וענג²⁰. וכבר בארנו בהלכות
- ביאת המקדש, שאין הטמא ראוי לביאה²¹, וכן הערל
 מאוס בטמא²².
 ב. המקמץ, והוא שמלאכתו לקבץ צואת כלבים וכיוצא
 בהן לעבד העורות²³ או לרפואה, וכן המקצר נחשת
 במחצב שלו²⁴ והעבדנין²⁵, אף על פי שהן מאוסין מפני
 מלאכתן - הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ועולין בכלל
 ישראל לראות²⁶.
 ג. כל קטן ששכח לאחז בידו של אביו ולעלות מירושלים
 להר הבית²⁷ - אביו חייב להעלותו ולהראות בו, כדי לחנכו
 במצות; שנאמר: יראה כל זכור²⁸. ואם היה הקטן חגר או
 סומא או חרש, אפלו באחת - אינו חייב לחנכו, אף על פי
 שהוא ראוי לרפואה²⁹; שאלו היה גדול והוא כף³⁰ - היה
 פטור, כמו שבארנו.
 ד. כל החיב הראיה - חיב בחגיגה, וכל הפטור מן הראיה -
 פטור מן החגיגה. וכלן חייבין בשמחה, חוץ מחרש שוטה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(7) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום. (8) "ישש לו אבר זכרות ואבר נקבות וספק הוא אם הוא זכר אם נקבה". (9) ואשה פטורה מן הראיה. ומטעם ספק ערל זכר (ראה ביבמות עב. ופרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט שאסור בתרומה מטעם זה) אינו אסור, שהרי כל פטור של ערל אינו אלא משום שהוא מאוס (להלן בסוף ההלכה, עיין שם), וטמטום שהוא אטום ואי אפשר למולו, אינו מאוס, כמו שכתבו התוספות ביבמות עב: דיבור המתחיל התם. וראה במשנה למלך. ובגמרא (חגיגה ד.) פירשו שפטור טמטום הוא אפילו כשביציו בחוץ וניכר שהוא זכר ובכל זאת מיעטו הכתוב מן הראיה, ומדברי רבינו לא נראה כן. (10) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהן, או אם היה לו אדון אחד וקבל ממנו (מהעבד) קצת דמיו ושחרר מקצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על ידי שטר, הרי זה אינו כלום לפי שיעקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה וזהו בשטר". (11) שנאמר (שמות כג, יז) "יראה כל זכור אל פני האדון ה'", ודרשו (בחגיגה ד.) "מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה (עבד) ישש לו אדון אחר". ולא נצרכה דרשה זו אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין, אבל עבד שלם יש היקש של "לה" "לה" מאשה שהוא פטור (חגיגה שם). (12) חגיגה ד. ואף כי מצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - יש צורך במיעוט זה של כל זכור כדי שלא נלמד בגזירה שווה את הלימוד של "ראה ראה" ממצוות הקהל שנשים חייבות בה. (13) לפי שבשפחה נאמר: "או חופשה לא ניתן לה" (ויקרא יט, כ) ובאשה נאמר: "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) ולמדו עבד ושפחה בגזירה שווה "לה" "לה" מאשה, שכל מצוה שהאשה חייבת בה אין העבד חייב בה (חגיגה ד.). (14) כלומר, כמו שהקב"ה רואה אותם. (15) בגמרא שם ממעטים סומא ממצוות ראה מן הפסוק "שלוש רגלים" (שמות שם יד) "רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא וכו'". (16) ואין הוא בא לראות כשם שהוא בא להיראות, שהקב"ה רואהו בשתי עיניו והוא אינו רואה אלא בעין אחת (חגיגה ב.). אבל בגמרא (שם) למדו כן ממה שנאמר (שמות שם, יז) "ראה", ולומדים יראה מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו. (17) בחגיגה ג. למדו מפסוק זה למדבר ואינו שומע. ואילו חרש באזנו אחת למדו ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם" ולא חרש באזנו אחת. וראה בלחם משנה. (18) אף אם הוא שומע ויכול ללמוד לעצמו. (19) וזה שאינו מדבר איננו יכול ללמד לאחרים. ושם בגמרא אמרו: "קרי ביה למען ילמדו". (20) בגמרא שם ד. למדו דברים אלו ממה שנאמר (שמות כג, יד) "רגלים" - פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן שאינו יכול לעלות ברגליו". (21) שאסור לטמא להיכנס למקדש. ושם ד: למדו שטמא פטור מן הראיה ממה שנאמר (דברים יב, ה') "ובאת שמה והבאתם שמה" - כל שישנו בביאה (בכניסה למקדש) ישנו בהבאה (הבאת קרבן) וכל שאינו בביאה אינו בהבאה". (22) בחגיגה שם: "רבי עקיבא אומר איש איש (ויקרא כב, ד) לרבות את הערל (כטמא)". אבל ביבמות עב: פירשה רב יוסף משום דמאס, כלומר לא מריבוי הכתוב אלא מפני שהוא מאוס, וללמדנו שלא השווהו לטמא מכל וכל, אלא דווקא לענין גבוה כגון בראיה ובביאת מקדש ועבודת קרבנות. אבל למי חטאת, כשר ערל לקדש ולהוות. (23) "ראיתי ששורין בהן הבגדים לפני כיבוסן יום או יומיים", וראה רש"י בבא בתרא יז. דיבור המתחיל נברכת הכובסין. (24) כלומר כורה נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, ורכבה בר בר חנה בכתובות שם. (25) מעבדי עורות. (26) בחגיגה ד. ז: "אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראיה, שנאמר (שמות כג) "כל זכור" מי שכול לעלות עם כל זכור יצאו אלו שאין ראויין לעלות עם כל זכור (שריתן רע)". וראה במאירי (שם) שכתב שאין הלכה כאחרים ואדרבה "כל לרבות הוא ולא למעט, ויטהרו גופם ומלבושם ויעלו". והכסף-משנה כתב שם בשם הר"י קורקוס ש"אחרים" אינם ממעטים אלא בעודם במאסותם, אבל כשיטהרו הרי הם כשאר כל אדם. (27) כבית הלל במשנה חגיגה ב. ולא כבית שמאי, שמחייבים גם אם יכול לרכוב על כתיפיו של אביו, שהוא קטן ביותר. (28) ברייתא שם ובגמרא אמרו, שחינוך הקטן אינו אלא מדרבנן והפסוק "כל זכור" אינו אלא אסמכתא בעלמא. ורבינו נמשך אחר לשון הברייתא (לחם משנה). (29) וכשיתרפא יהיה חייב, בכל זאת אין חיוב על אביו לחנכו עכשיו. (30) לפיכך לא חייבו את אביו לחנכו.

- 1 וְקָטְנוֹ וְעָרְל וְטָמֵא. חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - מִפְּנֵי שְׁאִינָן בְּנֵי חַיִּיב
2 הָרִי הֵן פְּטוּרִין מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּתוֹרָה; וְעָרְל וְטָמֵא -
3 מִפְּנֵי שְׁאִינָן אוֹכְלִים בִּקְדָּשִׁים וְאִינָן רְאוּיִין לְבִיָּאָה, כְּמוֹ
4 שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ³² וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת.
5 ה. מִי שֶׁהָיָה חָגֵר אוֹ סוּמָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְנִתְרַפָּא בְּשָׁנִי
6 - פְּטוּר מִן הָרֵאִיָּה וּמִן הַחֲגִיגָה, שְׂבִיּוֹם חוֹכְתּוֹ הָיָה פְּטוּר;
7 שְׂכָל יָמוֹת הַחֲגִיגָה³³ תְּשֻׁלוּמֵי רֵאשׁוֹן הָיָה³⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְכֵן
8 אִם נָטָמָא בְּלִילֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן, אִף עַל פִּי שִׁטְהָר
9 לְמַחְרָי³⁵ - פְּטוּר³⁶. אָבָל אִם נָטָמָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן³⁷ - הָרִי
10 זֶה חֵיב לְהִבְיָא חֲגִיגָתוֹ וְרֵאִיתוֹ בְּתוֹף יָמֵי הָרָגֶל כְּשִׁטְהָר.
11 ו. מִי שֶׁבָּא לְעֹזְרָה בְּתוֹף יָמֵי הַחֲגִיגָה³⁸ - אִינוֹ חֵיב לְהִבְיָא עוֹלָה
12 בְּיָדוֹ כָּכָל עֵת שְׂפִינָס³⁹. שָׁנָה שְׁנָאֲמַר: וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם -
13 אִינוֹ אֵלָּא בְּעֶקֶר הָרָגֶל בְּלִבָּד, שֶׁהוּא יוֹם רֵאשׁוֹן אוֹ תְּשֻׁלוּמֵי
14 רֵאשׁוֹן⁴⁰. וְאִם הָבִיא כָּכָל עֵת שְׂפִיכָא - מְקַבְּלִין מְמוֹנָה
15 וּמְקַרְבִּין אוֹתָהּ לְשֵׁם עוֹלַת רֵאִיָּה, שֶׁהָרֵאִיָּה אֵין לָהּ שְׁעוֹר.
- ז. הַפְּרִישׁ⁴¹ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת לְחֲגִיגָתוֹ וְהִקְרִיב מִהֶן מִקְצָתָן
בְּרֵאשׁוֹן וּפְסָקָי⁴² - שׁוֹב אִינוֹ חוֹזֵר וּמְקַרֵּב הַשְּׂאָר⁴³, שֶׁהָרִי
שִׁיר אוֹתָם⁴⁴. וְאִם לֹא פָּסַק, אֵלָּא דָּחָקוּ הַיּוֹם וְלֹא יָכוֹל
לְהִקְרִיב הַיּוֹם⁴⁵ - מְקַרֵּב הַשְּׂאָר לְמַחְרָי⁴⁶.
ח. עוֹלַת רֵאִיָּה אֵינָה בָּאָה אֵלָּא מִן הַחֲלִין⁴⁷, כְּשֶׁאֵר
הַקְּרָבָנוֹת שְׂאֵדָם חֵיב בָּהֶן⁴⁸. אָבָל שְׁלָמֵי חֲגִיגָה בָּאוֹת
מִמַּעֲוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַמַּעֲרָבוֹת עִם מַעֲוֹת חֲלִין⁴⁹, לֹאֲכָה
מִן הַתַּעֲרֵבָת בְּהֵמָה וּמְקַרְבָּהּ שְׁלָמֵי חֲגִיגָה⁵⁰. וְהוּא
שִׁיחָיָה שְׁעוֹר אֲכִילָה רֵאשׁוֹנָה מִן הַחֲלִין⁵¹. מִפְּנֵי שֶׁשְׁלָמֵי
חֲגִיגָה חוֹבָה, וְכָל שֶׁהוּא חוֹבָה אִינוֹ בָּא אֵלָּא מִן
הַחֲלִין⁵².
ט. וְיוֹצֵא אֵדָם יָדֵי חוֹבַת שְׁלָמֵי חֲגִיגָה בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה⁵³.
וְאֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, גִּזְרָה שְׁמָא יַעֲשֵׂר בְּיוֹם טוֹב⁵⁴.
י. יוֹצֵאִין יִשְׂרָאֵל יָדֵי חוֹבַת שְׁלָמֵי שְׂמֻחָה בְּנִדְרִים וּנְדָבוֹת⁵⁵
וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה⁵⁶, וְהַפְּתִינִים⁵⁷ - בְּחִטָּאִים⁵⁸ וּבְאֲשָׁם⁵⁹

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(31) שם בדף ב: וחרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בשמחה (שם). (32) בפרק ג לעניין טמא. ובפרק ב הלכה יב לעניין ערל (שמשלח קרבנותיו, אבל הוא עצמו אינו בא לעזרה). (33) כלומר שאר ימי החג. (34) כר' יוחנן שם. וכיוון שביום הראשון לא היה בר חיוב, אין עליו חיוב להשלים בשאר הימים. (35) ביום שני של חג. (36) שהרי טמא פטור מן הראיה והחגיגה, ראה למעלה הלכה א, וכיוון שנפטר ביום הראשון לא היה לו אף רגע של חיוב ביום, שהרי נטמא בלילה, - שוב אינו חייב להשלים בשאר הימים. וכדעת חזקיה (שם) שהוא רבו של ר' יוחנן (מאירי שם ולחם משנה). (37) שהיה לו רגע של חיוב ביום לפני שנטמא, שוב יש עליו חיוב תשלומין בשאר הימים. (38) כל הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן החולק על ריש לקיש, ולפי הלשון הראשון שבגמרא חגיגה ז. הסובר שאין למצות ראייה שיעור, בין לראיית פנים ובין לעניין הבאת קרבן, וראה במאירי שם הטעם שאנו פוסקין כלשון ראשון אף כי בכל התלמוד אנו פוסקין כלשון אחרון. (39) כיוון שכבר הקריב פעם אחת. (40) אם לא חג ביום הראשון שחייב בתשלומין בשאר הימים. (41) סתם ולא פירש שמפריש ליום ראשון. (42) הפסיק ולא הקריב את השאר, והיה לו עוד שהות להקריב ביום, וכמו כן היו לו אוכלין. (43) בחגיגה ח: "אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני, ר' יוחנן אמר כיוון שפסק שוב אינו מקריב, אמר ר' אבא ולא פליגי (ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש) כאן (ר' יוחנן, מיירי) בסתם (הפריש את הבהמות סתם) וכאן (רבי שמעון בן לקיש מיירי) במפרש (שאמר מפורש שהוא מפריש את כולן ליום ראשון, חוזר ומקריבן שאינו אלא תשלומי ראשון - רש"י שם). (44) ומגלה על ידי כך, שאין רצונו שיהיו ליום ראשון. (45) פירוש, שהזמן היה דחוק ולא הספיק להקריב את הכל, וכמו כן אם לא היו לו אוכלין במדה מספקת (גמרא שם). (46) שהרי אין כאן שום גילוי שאין רצונו שיהיו ליום ראשון, והרי זה כמפרש ליום ראשון, שבוודאי מקריב אחר כך, שאין זה אלא תשלומין לראשון. (47) כלומר, אין קונים אותה אלא במעות חולין ולא במעות הקדש (משנה חגיגה ז: וגמרא שם). (48) שכל דבר של חובה צריך להביאו ממעות של חולין. ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים טז, י) "ועשית חג שבועות לה' אלוך מן המעשר. וביה חלל אומרים אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה", ומפרש רש"י שהמדובר בשאר ימות הפסח הוא לעניין שמחה, אבל רבינו מפרש שהמדובר הוא לעניין שלמי חגיגה שיוצאין ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. (49) "ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא" (חגיגה שם). כלומר משום הצבע האדום שצובע את המעשר. ולולא זה מותר להקריב ביום טוב אף על נדבות שאינם קרבים ביום טוב (למעלה פרק א הלכה ח), לפי שמקריבו לשם חגיגה, ולולא זה מותר להקדישו ביום טוב אף על פי שאין מקדישים ביום טוב, לפי שחייב מן התורה להקדישו. (55) שנדר (=שאמר הרי עלי שלמים) או שנדר (=שאמר הרי זה שלמים) כל השנה, ושלמים נאכלים לבעלים והביאין כשעלה לרגל, ושלמי נדרים ונדבות קריבין ביום טוב לשם שלמי שמחה. (56) נראה שגם בשלמי שמחה אין מביאין אותו ביום טוב, גזירה שמא יעשר, כמו שכתב לעניין שלמי חגיגה (למעלה הלכה ט). (57) יוצאין ידי חובתן. (58) שבשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה, ראה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (59) שבשרו

חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו
בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח
העניים והאמללים, שנאמר⁸²: והלוי והגר והיתום
והאלמנה⁸³. מאכל הכל ומשקן כפי עשרו. ומי שאכל
זבחי ו לא שמח אלו עמו - עליו נאמר: זבחיכם כלכם
אונים להם, כל אכליו יטמאו, כי לחמם לנפשם. ומצוה
בלוי יותר מן הכלל⁸⁴, לפי שאין לו לא חלק ולא נחלה⁸⁵,
ואין לו מתנות בפשר. לפיכך צריך לזמן לויים על שלחנו
ולשמחם, או יתן להם מתנות בשר עם מעשר שלהם⁸⁶, כדי
שימצאו בו צרכיהם. וכל העוזב את הלוי מלשמחו ושוהה
ממנו מעשרותיו ברגלים⁸⁷ - עובר בלא תעשה, שנאמר:
השמר לך פן תעזב את הלוי⁸⁸.

פרק שלישי

א. מצות עשה להקהיל כל ישראל, אנשים ונשים וטף,
בכל מוצאי שמחה בצלותם לרגל ולקרות באזניהם מן
התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחוקות ידיהם
בדת האמת. שנאמר: מקץ שבע שנים במעד שנת השמחה

ובבכור⁶⁰ ובחזה ושוק⁶¹; שמצוה זו⁶² היא לשמח באכילת
בשר לפני ה' ויהי אכלו⁶³. אבל אין יוצאין ידי חובתן לא
בעופות ולא במנחות, שאין בשר המשמח⁶⁵. כבר בארנו
בפסחים, שחגיגת ארבעה עשר⁶⁶ רשות. לפיכך⁶⁷ אין אדם
יוצא בה ידי חובת חגיגה⁶⁸, אלא יוצא בה חובת שמחה⁶⁹.
יא. מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה⁷⁰ ושחטן מערב יום
טוב⁷¹, אף על פי שאכלן ביום טוב - אינו יוצא בה ידי
חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החלין, אבל יצא בה
ידי חובת שמחה.

יב. אף על פי ששחטן קדם הרגל, הואיל ואוכל מהן ברגל
- יצא ידי חובתו; שאינו צריך לשחט שלמי שמחה בפשע
שמחה.

יג. לא יביא אדם תודעה⁷² ביום ארבעה עשר⁷³, מפני החמץ
שבה⁷⁴, שאין מביאין קדשים לבית הפסול⁷⁵. ואם הביא⁷⁶
- יוצא בה ידי חובת שמחה⁷⁷, כמו שבארנו⁷⁸.

יד. האומר: הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם
חגיגה⁷⁹ - חייב להביא תודה⁸⁰, ואינו יוצא בה ידי חגיגה;
שאין חגיגה באה אלא מן החלין⁸¹. כשיזבח אדם שלמי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת. (60) שבשרו נאכל לכהנים (שם הלכה כה). (61) שהורמו משלמי העולים לרגל, והם נאכלים
לכהנים. (62) של שמחה. (63) ואין שמחה אלא בבשר (פסחים ק ט). ודרשין בחגיגה ח. מהכתוב "ושמחת בחגך" (דברים ז,
יד) "לרבות כל מיני שמחות לשמחה". (64) ואין צורך להקריב באופן מיוחד שלמי שמחה, שלא ההקריבה היא המצוה, אלא
אכילת בשר הקרבנות, והרי אכלו. (65) בגמרא שם ח: "רב אשי אמר מ"ושמחת" נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה".
(66) בחורש ניסן. (67) כלומר, משום שהיא רשות, יוצא בה ידי חובת שמחה, שאם הייתה חובה, לא היו יוצאין בה משום שמחה,
כיוון שגם היא מצוה לפסח, וכמו שאינו יוצא בחגיגה חובת שלמי שמחה, שהרי שלוש מצוות נצטוו לחג, כן אם הייתה חגיגה
ידי חובה לא היה יוצא בה ידי חובת שמחה (אור שמח). (68) כלומר, חגיגת חמשה עשר. כמבואר למעלה (הלכה ח) שאינה
באה אלא מן החולין. (69) פסחים ע. ברייתא של בן תימא. וסובר רבינו שחכמים אינם חולקים עליו, אלא במה שאמר שאינה
נאכלת אלא ליום ולילה, אבל במה שאמר "יוצא בה ידי חובת שמחה ואינו יוצא בה ידי חובת חגיגה" - אינם חולקים עליו.
(70) בפסחים עא. "כי אתא רבין אמר רבי אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה ואין יוצא בה משום
חגיגה". (ובתוספות (שם ע:)) דיבור המתחיל שלמים, כתבו שאפילו אם הקדישן מתחילה לשם חגיגה אינו יוצא בה ידי חגיגה,
כיוון ששחטן מערב יום טוב, אבל מדברי רבינו שכתב "מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה", נראה שאם הקדישם לשם חגיגה, יוצא
בה ידי חגיגה, ואין צריך לשחוט דווקא ביום טוב. (71) כן הוא בגמרא שם. ונאמר כן משום הסיפא, להשמיענו שאף על פי
ששחטם מערב יום טוב יוצא בהם משום שלמי שמחה. אבל לענין חגיגה אינו יוצא בהם, אף אם שחטן ביום טוב. (72) קרבן
הודאה על הנס שנעשה לו. (73) בניסן. (74) שעל קרבן תודה מקריב לחם חמץ (ויקרא ז, יג). (75) לשריפה. משום שאינו
יכול לאכול חמץ בערב פסח אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר (ביצה יט: וברש"י שם). (76) כלומר
בארבעה עשר, כנ"ל. (77) כלומר, בליל הפסח (שאילו למחר, היא נפסלת בלינה. וראה בכסף משנה ולחם משנה) ואף על פי
שאמרו (פסחים עא.) שאין חובת שמחה אלא בליל יום טוב אחרון של חג, שיש שמחה לפניו, ולא בליל יום טוב ראשון של חג,
שאיין שמחה לפניו - זה אינו אלא בשאר ימים טובים, אבל בליל יום טוב ראשון של פסח, שיש בו בעצמו שמחה, שהרי אוכלים
בו הפסח ויוצאים בו ידי חובת שמחה, כמו שיוצאים בבכור ובמעשר בהמה, יש בו גם חובת שמחה. (78) למעלה בהלכה י,
שיוצאין ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות, ובהלכה יב שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה. (79) כלומר, מפרש
קרבן תודה ומתנה שהוא מפרש אותו לשם תודה בתנאי, שיוכל לצאת בו ידי חובת החגיגה. (80) נתחייב מיד בהבאת תודה.
(81) שמד שאמר הרי עלי תודה נתחייב להביאה, וכשמתנה אחר כך על מנת לצאת בו ידי חובת החגיגה, אין זה כלום, כיוון שכבר
נתחייב בתודה, ואין החגיגה באה אלא מן החולין. (82) בענין שמחת חג. (83) "כדרש רב יהודה בר" סימן בפסיקתא, אתה
יש לך ד' בני בית, בן, בת, עבדך ואמתך, אף אני יש לי ד', הלוי, הגר, היתום והאלמנה, וחייב אתה לשמח את כולם. (84) שהרי
הקדימו הכתוב לכולם. וכן הוא בספרי (פרשת ראה לדברים טז, יד) "אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה
אשר בשעריך", - "חביב חביב קודם". (85) כמו שנאמר: "והלוי אשר בשעריך לא תעזבו כי אין לו חלק ונחלה עמך".
(86) מעשר ראשון שצריך לתת ללוי (פרק א מהלכות מעשרות הלכה א). (87) כלומר, שעזוב אותו מלשמחו בשלמי שמחה וחגיגה,
או שמשעה מעשרותיו ברגלים. (88) שכל מקום שנאמר השמר, פן ואל, אינו אלא לא תעשה. (1) יבאר שמצות עשה להקהיל
כל ישראל בכל מוצאי שמחה בעלותם לרגל.

ויראה עצמו כאלו עתה נצטוו בה ומפי הגבורה שומעה, 44
שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל. 45
ז. יום הקהל שחל להיות בשבת - מאחרין אותו לאחר 46
השבת, מפני תקיעת החצוצרות והתחנות שאינן דוחין את 47
השבת. 48

סליקו להו הלכות חגיגה בסיעתא דשמיא 49

הלכות בכורות

יש בכללן חמש מצוות. שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא 51
תעשה, וזה הוא פרטן: (א) להפריש בכורות. (ב) שלא 52
יאכל בכור תמים חוץ לירושלים. (ג) שלא יפדה הבכור. 53
(ד) להפריש מעשר בהמה. (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. 54
וכללתי המעשר עם הבכור, לפי שמעשה שניהם אחד, 55
והכתוב כללו עמו, שנאמר: ואת דמם תזרק. מפי 56
השמועה למדו, שזה דם מעשר ודם בכור. 57
ובאר מצוות אלו בפרקים אלו: 58

פרק ראשון

א. מצוות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, בין באדם 60
בין בבהמה טהורה בין ממין החמור, בין שהיו שלמים בין 61
שהיו טרפות. שנאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני 62
ישראל באדם ובבהמה. וכלן לכהנים. 63
ב. בכור אדם ובכור חמור נפדים ופדיונם לכהנים, ובכור 64
בהמה טהורה נשחט בצורה כשאר קדשים קלים; וזרקין 65
דמו ומקטיר אמוניו, כמו שבארנו במעשה הקרבנות, ושאר 66
הבשר נאכל לכהנים. שנאמר: אך פדה תפדה את בכור 67
האדם, ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. אך בכור שור 68
לא תפדה קדש הם. ובשרם יהיה לך. 69
ג. בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום, בין שנולד במומו 70
בין שנפל בו מום אחר שהיה תמים - הרי הוא לכהן. אם 71
רצה, אוכלו בכל מקום או מזכרו או מאכילו למי שירצה, 72
אפלו לזכרי, מפני שהוא חלין. שנאמר: וכי יהיה בו מום 73
פסח או עור וגומר, הטמא והטהור יחדו יאכלנו בצבי 74
וכאיל. והרי הוא נכסי כהן. 75
ד. מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר: הרי זה 76
קדש. שנאמר: תקדיש לה' אלהיך. ואם לא הקדישו - הרי 77
זה מתקדש מאלי, וקדשתו מרחם היא. 78
ה. מצוות בכור בהמה טהורה נזקת בארץ ובחוצה לארץ. 79
ואין מביאין בכורות מחוצה לארץ לארץ. שנאמר: ואכלת 80
לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך 81
וצאנך; ממקום מביא מעשר דגן - אתה מביא בכור 82
בקר וצאן, וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן - אי אתה 83
מביא בכור בקר וצאן, אלא הרי הוא כחלין ויאכל במומו. 84

בחג הסוכות. בבוא כל ישראל לראות וגומר. הקהל את 1
העם האנשים והנשים והטף וגרף אשר בשעריך וגומר. 2
ב. כל הפטור מן הראיה - פטור ממצות הקהל, חוץ מן 3
הנשים והטף והערל. אבל הטמא פטור ממצות הקהל; 4
שנאמר: בבוא כל ישראל, וזה אינו ראוי לביאה. והדבר 5
ברור שהטמא והאנדורגינוס חזקין, שהרי הנשים חזקות. 6
ג. אימתי היו קורין? במוצאי יום טוב הראשון של חג 7
הסוכות, שהוא תחלת ימי חלו של מועד של שנה שמינית. 8
והמלך הוא שיקרא באזניהם. ובעזרת הנשים היו קורין. 9
וקורא כשהוא יושב. ואם קרא מעמד - הרי זה משבח. 10
מהיכן הוא קורא? מתחלת חמש אלה הדברים עד סוף 11
פרשת 'שמע', ומדלג ל'והיה אם שמע' וגומר, ומדלג 12
ל'עשר תעשר', וקורא מ'עשר תעשר' על הסדר עד סוף 13
ברכות וקללות, עד 'מלבד הכרית אשר ברת אתם בתרב', 14
ופוסק. 15

ד. כיצד הוא קורא? תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים, כדי 16
להקהיל את העם. ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, 17
ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים, והמלך עולה ויושב 18
עליה, כדי שישמעו קריאתו, וכל ישראל העולים לחג 19
מתקבצין סביביו. וחזן הפנסט נוטל ספר תורה ונותנו 20
לראש הפנסט, וראש הפנסט נותנו לסגן, וסגן לכהן גדול, 21
וכהן גדול למלך, כדי להדרו ברב בני אדם. והמלך מקבלו 22
כשהוא עומד. ואם רצה - ישב. ופותח ורואה ומברך בדרך 23
שמברך כל קורא בתורה בבית הפנסט, וקורא הפרשיות 24
שאמרנו עד שהוא גומר, וגולל ומברך לאחריה בדרך 25
שמברכין בבתי נסיות. ומוסיף שבע ברכות, ואלו הן: 26
רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו'. מודים אנחנו לך וכו'. 27
אתה בחרתנו מכל העמים וכו' עד מקדש ישראל והימנים, 28
בדרך שמברכין בתפלה. הרי שלש ברכות כמטבען. רביעית 29
מתפלל על המקדש שיעמד, וחותרם בה: ברוך אתה יי 30
השוכן בציון. חמישית מתפלל על ישראל שתעמד 31
מלכותם, וחותרם בה: הבוחר בישראל. ששית מתפלל על 32
הכהנים שירצה האל עבודתם, וחותרם בה: ברוך אתה יי 33
מקדש הכהנים. שביעית מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא 34
יכול, וחותרם בה: הושע יי את עמך ישראל, שעמך צריכין 35
להושע. ברוך אתה יי, שומע תפלה. 36

ה. הקריאה והברכות - בלשון הקדש; שנאמר: תקרא את 37
התורה הזאת - בלשונה. אף על פי שיש שם לועזות. 38
ו. וגרים שאינן מירין חזבין להכין לבם ולהקשיב אזנם 39
לשמע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שנתנה בו בסיני. 40
אפלו חכמים גדולים, שיודעים כל התורה כלה, חזקין 41
לשמע כבונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמע - מכון 42
לבו לקריאה זו; שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת. 43

יד. אין נותנין את הבכור לכהן כשילד, שאין זו גדלה
לכהן; אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתנונו לכהן.
ועד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור? בהמה דקה -
שלושים יום, ובגסה - חמשים יום. ואם אמר לו הכהן:
תנהו לי בתוך זמן זה ואני אטפל לעצמי - אינו רשאי
לתנו לו; שנה כמו מסיע על מתנותיו, וכבר בארנו
בתרומות, שהכהנים המסיעין בבית הגרנות ובבית
המטבחים ובתוך הרועים - אין נותנין להם מתנותיהן
בשכרן.

טו. היה הבכור בעל מום ואמר לו בתוך זמן זה: תנהו לי
שאוכלנו עתה, או שהיה תמים ואמר לו: תנהו לי בתוך
זמן זה שאקריבנו עתה - הרי זה נותנו לו. ויראה לי,
שהבכור נותן לכל כהן שירצה.

טז. כהן שאכל פזית מבכור תמים חוץ לירושלים - לוקה
מן התורה, שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך
ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך. וכן זר שאכל פזית
מבכור, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - לוקה. מפני
השמועה למדו, שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור בין לפני
זריקה בין לאחר זריקה.

יז. הבכור אין פודין אותו, שנאמר: אף בכור שור או בכור
פֶּשֶׁב או בכור עז לא תפדה. וכן אין מוכרין אותו כשהוא
תם, שפינן שהוא עומד לקרבן אין לכהן בו זכות כדי
למכרו. ובזמן הזה, שאין בית, הואיל והוא עומד לאכילה
- הרי הוא מתר למכרו ואף על פי שהוא תמים, בין לכהן
בין לישראל.

יח. בכור בעל מום - יש לכהן למכרו בכל זמן, בין לפני
הבית בין שלא לפני הבית, בין חי בין שחוט. וכשהוא
מוכר בשור בכור בעל מום - מוכרו בבית אכל לא בשוק,
כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אכל בשור בכור תמים
אינו נמכר, מפני שהוא בשור קדש. וכהנים שנמנו על
הבכור - מתרין לשקול מנה כנגד מנה.

יט. המפשיט בכור בעל מום - הרי זה מתר להפשיטו באי
זה דרך שירצה. אם רצה להרגיל - מרגיל. וכן שאר פסולי
המקדשין, אם רצה להפשיט מן הרגל - מפשיט.

יום חמישי א' תשרי ה'תשע"ב

פרק שני

א. כל המומים הקבועים² הפוסלין את הקדשים³
ונפדים עליהן, אם נפל אחד מהן בבכור - הרי זה
נשחט עליו בכל מקום⁵. וכבר בארנו אותן המומין
בהלכות אסורי מזבח, שהראוי מהן להיות בנכר⁶ ששים
ושבעה⁷.

ואם הביא - אין מקבלין ממנו, ולא יקרב אלא יאכל
במומו. ומצוה זו נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני
הבית, כמו מעשר דגן. ואינה נוהגת במקדשין כשהן
בקדשתן קדם שיפדו, בין קדשי מזבח בין קדשי בדק
הבית.

ז. הכל חייבין בבכור בהמה טהורה: כהנים ולוויים
וישראלים. ואף על פי שהבכור לכהן, אם נולד לו בכור -
מקריב דמו ואמוריו כמו שבארנו, ואוכל שאר הבשר
בתורת בכור. שנאמר: כל הבכור אשר יולד בבקר ובצאנך
וגומר. אכל בכור אדם ובכור בהמה טמאה - כהנים ולוויים
פטורין, כמו שבארנו בהלכות מתנות כהונה.

ח. הבכור נאכל בתוך שנתו בין תמים בין בעל מום.
שנאמר: לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה. וכי יהיה בו
מום, בשעריך תאכלנו. ומאימתי מונה לו? אם תם הוא -
מונה לו מיום שמיני, שהוא ראוי להקרבה; ואם נולד בעל
מום - מונה לו מיום שנולד. והוא שכלו לו חדשיו, שהרי
נראה לאכילה ביום לדתו; אבל אם לא ידע בודאי שכלו
לו חדשיו - מונה לו מיום שמיני.

ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר
חדש. נולד לו מום בסוף שנתו - מתר לקימו שלשים יום
מיום שנפל בו המום, ואף על פי שהוא מתאחר לאחר
שנתו. כיצד? כגון שנפל בו מום בחמשה עשר יום לפני גמר
שנתו - משלימין לו חמשה עשר אחר שנתו. נולד לו מום
אחר שנתו - אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום ויאכל.
י. הבכור בזמן הזה - מניחו עד שיפול בו מום ויאכל.

יא. ועד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקימו שתים
ושלש שנים. ומשנראה להראותו לחכם: אם נולד בו מום
בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר חדש; נולד אחר
שנתו - מקימו שלשים יום.

יב. שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה, שנים עשר
חדש מיום ליום. ואם היתה שנה מעברת - נתעברה לו,
ומונה לו שלשה עשר חדש. נולדו לו שני טלאים, אחד
בחמשה עשר של אדר הראשון ואחד בראש חדש אדר
שני: זה שנולד בראש חדש אדר שני - פינן שהגיע יום
ראשון באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה, וזה שנולד
בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של
שנה הבאה. הואיל ונולד בחודש העבור, מונין אותו לו.

יג. עבר ואחר הבכור לאחר שנתו, אף על פי שהוא עובר
בלא תעשה, אם היה תם - הרי זה לא נפסל, אלא מקריבו;
ואם היה בעל מום - שוחטו בכל מקום. שנאמר: מעשר
דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך - מקיש בכור
למעשר: מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור
אינו נפסל משנה לחברתה.

ב. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמִּנִּיחוּ שָׁם שְׁאִין הַקֶּרֶן מִן הַמִּבְחָר⁸, וְאֵין
הַקֶּדָּשִׁים קָרְבִּין בָּהֶן וְלֹא נִפְדִּין עֲלֵיהֶן⁹, כִּף אֵין הַבְּכוֹר
נִשְׁחַט עֲלֵיהֶן וְלֹא קָרְבִּין¹⁰, אֲלֹא יִהְיֶה עֹמֵד עַד שֶׁיִּלָּד לוֹ
מוֹם קְבוּעַ. וְכֵן אִם נִוְלַד בְּכוֹר מִוֶּם עֹבֵר – הָרִי זֶה אֵינוֹ
נִשְׁחַט בְּכָל מָקוֹם וְלֹא קָרַב, אֲלֹא יִהְיֶה רוּעָה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ
מוֹם קְבוּעַ וְיִשְׁחַט עָלָיו.
ג. וְכֵן אִם נִעְבְּדָה בּוֹ עֲבָרָה¹¹, אוֹ שֶׁהִרְגָּה¹² בְּעַד אֶחָד¹³ אוֹ
עַל פִּי הַבְּעָלִים¹⁴, אוֹ שֶׁהִקְצֶה¹⁵ אוֹ נִעְבְּדָה¹⁶ – יִרְעָה עַד שֶׁיִּפֹּל
בּוֹ מוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת אֶסוּרֵי מִזְבֵּחַ.
ד. יוֹצֵא דִפְן¹⁷ וְהָבֵא אֶחָדִים¹⁸ – שְׁנֵיהֶן אֵינָן בְּכוֹר¹⁹.
הָרֵאשׁוֹן – מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פֶּטֶר רַחֵם²⁰, וְהָאֶחָד – מִפְּנֵי שֶׁקִּדְּמוֹ
אֶחָד²¹. אֲפֹלוּ יִצְאָה נִקְבָּה דִּרְף וְנָכַר דִּרְף רַחֵם²² – אֵינוֹ
בְּכוֹר²³.
ה. בְּכוֹר שֶׁהוּא אֲנִדְרוּגִינוֹס²⁴ – אֵין בּוֹ קִדְּשָׁה כָּלֵל, וְהָרִי
הוּא פְּנִיקָה שְׁאֵין בּוֹ לִפְתָּן כְּלוֹם²⁵, וְעֹבְדִים בּוֹ²⁶ וְגוֹזְזִים
אוֹתוֹ²⁷ כְּשֶׁאֵר הַחֲלִין. נִוְלַד טְמֵטוֹם²⁸ – הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר²⁹,
וְיֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ לְבַעֲלָיו³⁰. בֵּין שֶׁהִטִּיל מִים³¹ מִמָּקוֹם זָכְרוֹת³²
בֵּין שֶׁהִטִּיל מִמָּקוֹם נִקְבָּה.
ו. רַחֵל³³ שֶׁיִּלָּדָה בְּמִין עֹז אוֹ עֹז שֶׁיִּלָּדָה בְּמִין רַחֵל – פֶּטֶר

מִן הַבְּכוֹרָה³⁴; שְׁנֵאמַר: אֵף בְּכוֹר שׁוֹר³⁵ – עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא
שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר³⁶. וְאִם הָיָה בּוֹ מִקְצַת סִמְנֵי אִמּוֹ – הָרִי זֶה
בְּכוֹר³⁷. וְהוּא כָּעַל מוֹם קְבוּעַ³⁸, שְׁאֵין לָּהּ מוֹם גְּדוֹל מִשְׁנוֹי
בְּרִיתוֹ. אֲפֹלוּ פָּרָה שֶׁיִּלָּדָה כְּמִין חֲמוֹר³⁹ וְיֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִמְנֵי
פָּרָה – הָרִי זֶה בְּכוֹר לִכְתָּן, הוּאִיל וּמִין חֲמוֹר יֵשׁ בּוֹ דִּין
בְּכוֹר⁴⁰. אֲכַל אִם יִלָּדָה מִין סוֹס⁴¹ אוֹ גָּמֵל, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ
בּוֹ מִקְצַת סִמְנֵי פָּרָה⁴² – הָרִי הוּא סֶפֶק בְּכוֹר. לְפִיכָּף יֵאָכֵל
לְבַעֲלִים⁴³, וְאִם תִּפְסוּ בָּהֶן – אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ⁴⁴.
ז. הַמִּטִּיל מוֹם בְּבְכוֹר⁴⁵, הוּאִיל וְעֲשֶׂה עֲבָרָה⁴⁶ – קוֹנְסִין
אוֹתוֹ וְאֵינוֹ נִשְׁחַט עַל מוֹם זֶה, עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוֹם אֲחֵר
מֵאֵלָיו⁴⁷. וְאִם מֵת זֶה הַחֲטָט – מִתָּר לִכְנוֹ לְשִׁחְטוֹ עַל מוֹם
שֶׁעֲשֶׂה אָבִיו; שְׁלֹא קִנְסוּ בְּנוֹ אֶחָדִים.
ח. הָרִגִּיל⁴⁸ לְבְּכוֹר שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוֹם, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן דְּבִלָּה⁴⁹ עַל
אָזְנוֹ עַד שֶׁכָּא כָּלֵב וַיִּטְלֶה וַחֲתָף אָזְנוֹ, אוֹ שֶׁהִלָּךְ⁵⁰ בֵּין בְּרוֹל
וְעֲשִׂשִׁיּוֹת שֶׁל זָכוּכִית⁵¹ כְּדִי שֶׁתִּקְטַע קָדוֹ וְנִשְׁטַעָה⁵², אוֹ
שֶׁאֲמַר לְנִכְרִי לְהִטִּיל בּוֹ מוֹם – הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עָלָיו. זֶה
הַכָּלֵל: כָּל מוֹם שֶׁנֶּעְשָׂה לְדַעְתּוֹ⁵³ – אֶסוּר לוֹ לְשַׁחֵט עָלָיו,
וְאִם נֶעְשָׂה שְׁלֹא לְדַעְתּוֹ – הָרִי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו.
ט. אָמַר: אֵלוֹ נָפַל בְּבְכוֹר זֶה מוֹם הָיִיתִי שׁוֹחֵטוֹ, וְשָׁמַע

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מהלכות איסורי מזבח הלכה ו כתב שיש שלושה ושבעים מומים. אבל זה אינו אלא בזכרים ובנקבות בגדי ובטלה וטומטום ואנדורגינוס. אבל בבכור שור זכר חסרים ששה מומים. (8) כלומר, שחסר בו משהו, אבל אינו מום. (9) "ואלו הן מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער אם נגממו קרניו וכו' אם נפגמו חסיו הפנימיות וכו' לא קרבין ולא נפדין". (10) והטעם הוא, משום שהוא חסר ואין להקריב במקדש אלא שלם בתכלית השלימות וכן לא ישחט עליהן במדינה (=בכל מקום) לפי שאינם מומין קבועין. (11) שנרבע. (12) אדם. (13) כלומר, נעבדה בו עבירה בפני עד אחד או שהרג אדם בפני עד אחד. שאילו היו אלה בפני שני עדים – הורגין אותו. (14) שלעולם אינו נהרג אלא על פי שני עדים. (15) שהוזמן לעבודה זרה ולא נעבד עור. (16) שעבדו לו בעבודה זרה. (17) "והוא שישוסע חלצי האשה, אם תקשה עליה הלידה, ויצא העובר משם". כלומר, שלא יצא הוולד דרך הרחם אלא דרך הדופן. (18) דרך הרחם. (19) כרבי עקיבא שאינו בכור עד שיהא בכור לרחם ובכור ללידה. (20) וראה למעלה פרק א הלכה א שבכור הוא פטר-רחם. (21) ואינו ראשון ללידה, אף על פי שהוא ראשון לרחם. (22) שהוא ראשון לזכרים וגם ראשון לרחם. (23) שאינו ראשון לנולדים, ובכור לדבר אחד אינו בכור, שבכור צריך להיות ראשון לנולדים, ראשון לזכרים וראשון לרחם. (24) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. (25) שאינו קדוש כלל, מפני שהוא ברייה בפני עצמה ואינו זכר. (26) כל מיני עבודות. (27) את שער. ואילו הבכור, בין שהוא תם ובין שהוא בעל מום אסור לגזוז שער. ואסור לעבוד בו. (28) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות אלא הוא אטום. והוא ספק זכר ספק נקבה. (29) ואין שוחטין אותו כשהוא תם לא במקדש, שמה נקבה היא ואינה קדושה, ולא במדינה שמה זכר הוא וצריך להקריבו על המזבח. (30) וכשנפל בו מום שוחטו בכל מקום ובעליו אוכלים אותו ואינו חייב לתיתו לכהן משום שמה נקבה היא ואינה קדושה והמוציא מחבירו עליו הראיה. (31) מי רגלים. וכל זה הוא לעניין טומטום ולא לאנדורגינוס שהוא אינו קדוש כלל (כסף משנה). (32) ואף על פי שבבכורות מב: מפורש שאם משחין ממקום זכרות, לדברי הכל הוא זכר – פסק רבינו כהסוגיא שם נו. שלעולם ספק הוא (לחם משנה). (33) כבשה. (34) ואף על פי שכל אחד משני המינים האלו חייב בבכורה. (35) וגומר: "או בכור כשב או בכור עז". (36) וכמו כן עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב, שיהא הוא עז ובכורו עז. (37) וחייב ליתנו לכהן. (38) ונשחט בחוץ ופסול ליקרב למזבח. (39) אף שהפרה היא ממין טהור והחמור הוא ממין הטמא. (40) בעיא בגמרא (שם ו.) ואמרו שם: "ואם תמצי לומר כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה – קדוש" ולדעת רבינו זוהי פשיטות לבעיא (כסף משנה). (41) הפרה לידה מין סוס, אבל חמור שילדה מין סוס ויש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה. (42) שהיה מקום לומר שמקצת הסימנים יחייבו אותו בבכורה כמו בזה שלמעלה. (43) שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הכהן להוכיח שיש עליו דין בכור, ואוכלו מיד שהרי שינוי ברייתו הוא מום כנ"ל. ואינו אסור באכילה מפני שהוא כסוס וגמל, שהנולד מן הטהור – טהור. (44) כרב המנונא בבבא מציעא ו: ולא כרבה שם הסובר שמוציאין מידו. (45) אף ישראל, ראה בפירושו המשנה לרבינו לבכורות לד. על המשנה הצורם אוזן בכור, נראה שגם אם הישראל הטיל מום קנסו חכמים, אבל רש"י שם פירשה בבכה. (46) שאסור להטיל מום בקדשים, והמטיל מום בקדשים לוקה, שהרי נאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו" ודרשו בו (שם לג:) שלא יטיל בו מום. (47) [ואף על פי שמטיל מום בקדשים אסור לאכלם משום "לא תאכל כל תועבה" – בכור אינו בכלל פסולי המוקדשין, ואינו אסור אלא משום קנס]. (48) גרם. (49) תאנה. (50) כלומר, שהוליד את הבכור. (51) חתיכות עבות של זכוכית. (52) למד זה ממעשהו של ר' צדוק (שם לו.) שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג בקוצים. (53) של בעל הבכור.

עליהן לומר מאליהן נפלו ולא נעשו בכונה, וישחט עליהן.²⁶
 במה דברים אמורים? כשהיה הרוצה ישראל והבכור ביד²⁷
 הפה²⁸; אבל אם היה הרוצה כהן והבכור עדן הוא ביד²⁹
 בעלי ישראל³⁰ - הרי זה אינו נאמן, וחושדין אותו שפא³¹
 הוא הטיל בו מום כדי שיתננו לו.³²
 יז. כהן שהעיד לכהן אחר שמום זה מאליו נפל - נאמן³³,
 ואין חוששין להן שפא הם גומלים זה את זה³⁴. שכל³⁵
 הפהנים חשודין להטיל מום בבכור כדי לאכלו בחוץ³⁶,
 ולפיכך אין נאמנין על ידי עצמן; אבל חבירו מעיד לו,³⁷
 שאין אדם חוטא לאחר. אפלו כניו וכני ביתו של כהן³⁸
 מעידין לו על הבכור; אבל לא אשתו, מפני שהיא כגופו.³⁹
 יח. בכור שהיה ביד כהן ונפל בו מום, והעיד עליו עד⁴⁰
 אחד שנה המום מאליו נפל⁴¹, ואין אנו יודעים אם מום זה⁴²
 שוחטין עליו את הבכור או אין שוחטין עליו, וכא הפה⁴³
 שהוא בידו ואמר: הראיתי מום זה למקחה⁴⁴ והתירו⁴⁵
 לשחיטה - הרי זה נאמן. ואין חוששין שפא לא הראהו⁴⁶
 ושפא בכור תם הוא, שלא נחשדו לשחט קדשים בחוץ,⁴⁷
 מפני שהוא עון פרת⁴⁸, כמו שבארנו.⁴⁹
 יט. וכן נאמן הפה לומר על בכור בעל מום: בכור זה⁵⁰
 נתנו לי ישראל במומו⁵¹ ולא נפל ברשותי, כדי לחוש לו⁵²
 שפא הוא הטילו⁵³; שהדבר עשוי להגלות, והוא מתירא⁵⁴
 שפא ישאלו בעליו ויאמרו: תמים היה בעת שנתנוהו לו.⁵⁵

פרק שלישי

א. אין שוחטין את הבכור אלא על פי ממחה שנתן לו⁵⁶

הנכרי ועשה בו מום - הרי זה שוחט עליו, שהרי לא נעשה⁵⁷
 בדעתו⁵⁸.
 י. ראינוהו⁵⁹ שעשה מעשה המרגיל להטיל בו מום, ונפל⁶⁰
 בו מום, ואין אנו יודעין אם נתפס למום זה או לא נתפס⁶¹
 - הרי זה לא ישחט עליו⁶². כיצד? כגון שנתן לו שעורים⁶³
 במקום דחוק מסרג בקוצים⁶⁴, וכיון שאכל נחלק שפתו⁶⁵,
 אפלו היה חבירו⁶⁶ - הרי זה לא ישחט עליו⁶⁷. וכן כל פיוצא⁶⁸
 בזה.
 יא. היה בכור רודף את האדם ובעטו כדי לטרדו⁶⁹, ואפלו⁷⁰
 בעט בו מפני שרדפו מקדם⁷¹, ונעשה בו מום בבעיטה זו⁷²
 - הרי זה ישחט עליו.
 יב. קטנים שהטילו מום בבכור דרך שחוק, וכן הנכרי⁷³
 שעשה לדעתו⁷⁴ - הרי זה ישחט עליו⁷⁵. ואם עשו כדי⁷⁶
 להתירו - לא ישחט עליו.
 יג. בכור שאחזו דם⁷⁷ - יקחו⁷⁸, ובלבד שלא תפסו לעשות⁷⁹
 בו מום⁸⁰. ואם נעשה בו מום בהקזה זו - הרי זה נשחט⁸¹
 עליו⁸².
 יד. מתר להטיל מום בבכור קדם שיצא לאויר העולם⁸³,
 וישחט עליו⁸⁴. במה דברים אמורים? בזמן הזה, שאין שם⁸⁵
 בית⁸⁶, מפני שסופו להאכל במומו⁸⁷; אבל בזמן שבית⁸⁸
 המקדש קיים⁸⁹ - אסור⁹⁰.
 טו. עד שהעיד מפי עד אחר שמום זה נפל שלא לדעת⁹¹
 - נאמן⁹². אפלו אשה⁹³ נאמנת לומר: בפני נפל מום זה⁹⁴
 מאליו, וישחט עליו.
 טז. כל המומין הראויין לבא בידי אדם⁹⁵ - נאמן הרוצה

(54) שהנכרי עשה את המום שלא בידיעת בעליו. (55) לכהן. (56) שנחשדו הכהנים להטיל מום בבכור. (57) כלומר, דפנות המקום הדחוק הזה היו קלועים בקוצים. (58) לשניים, שזהו מום. (59) תלמיד חכם. (60) כרבן גמליאל שם, שלא חילקו בין כהן עם הארץ לבין כהן תלמיד חכם לענין חשד זה של הטלת מום בבכור. (61) לבלבלו שלא ירדוף אחריו שוודאי לא נתכוון להטיל בו מום. (62) כלומר, בעט בו לאחר רדיפה, שאפשר היה לחשוב שנתכוון להטיל בו מום, שהרי אינו רודפו עתה, ובכל זאת אומרים אנו שעורנו תחת הרושם והצער של הרדיפה, וכונתו לטרדו ולא להטיל בו מום. (63) של הגוי. (64) כיוון שלא נתכוון להתירו. (65) שחלה על ידי ריבוי דם ויש בזה סכנה. (66) מותר להוציא דם מגופו. (67) וכגון שלא היה בהקזה זו הכרח שיעשה בו מום. (68) מחלוקת תנאים במשנה ובברייתא בכורות לג: ופסק כר' שמעון שסובר דבר שאין מתכוון מותר, אבל אם על ידי הקזה זו היה בהכרח שיפול בו מום, גם ר' שמעון אוסר, ש"מורה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות". (69) שכל זמן שלא נולד, אין עליו קדושת בכור (רש"י). (70) שהרי מותר להטיל בו מום. (71) בית מקדש. (72) ואינו עומד להקריבה. (73) ועומד להקריבה. (74) שעל ידי הטלת המום הוא מורידו מקדושתו. (75) שלא לדעתו של הכהן. אבל הכהן לעצמו אינו נאמן, כי הכהנים נחשדו על הבכורות. (76) שאף על פי שבכל העדויות אין עד מפי עד נאמן - בבכור הוא נאמן. (77) שהיא פסולה לעדות בכל מקום. (78) כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אזנו, שאפשר לחשוש שאדם הטיל בו מום זה, ואף על פי כן נאמן הרוצה. (79) כלומר, שהיה הישראל רוצה בכורו של כהן. (80) כלומר, בתוך חמשים יום לגסה ושלוחים לדקה. (81) כרבן שמעון בן גמליאל במשנה שם שמה שאמרו שהכהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאליו, אינו אלא בבכור שלו, שמה הטיל את המום בכונה כדי שיוכל לאכלו בחוץ, אבל אם הבכור אינו שלו אין חשש זה. (82) כלומר, הוא מעיד על חבירו שהמום נפל מאליו, כדי שגם חבירו יעיד עליו כן, כשיהיה הדבר נוגע לבכור שלו - לזאת אין חוששין. (83) ומסתמת דברי רבינו נראה שגם בזמן המקדש נחשדו הכהנים, והיינו משום שאינם רוצים לשחטו במקדש בגלל הקרבת האימורין או מפני שגר בריחוק מקום מירושלים וטורח עליו להביאו למקדש, ורוצה לשחטו מחוץ למקדש ולכן הוא חשוד להטיל בו מום שאינו אלא איסור לאו, כדי להינצל מאיסור שחיטת קדשים בחוץ שהוא בכרת. ובמהרי"ט אלגזי (הלכות בכורות פרק חמישי אות מז) הוכיח מדברי רש"י שהחשד הוא רק בזמן הזה. (84) שהוא נאמן. (85) ואין צריך לנקוב בשם המומחה, וראה בלחם משנה. (86) אף על פי שנחשדו להטיל מום בבכור שאינו בכרת אלא בלאו. (87) ואף כאן אין צורך לומר "נתנו לי ישראל פלוני". (88) כלומר, משום כך בא לומר שזה לא נפל ברשותו, שלא יבואו לחשוד בו שהוא הטיל בו את המום. (1) יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה, ושארין רואין בכור לישראל בלא כהן.

מה שאכלו - אכלו, ויחזיר להם את הדמים; ומה שלא
 נאכל - יקבר, ויחזיר את הדמים. וכן הדין במאכל את
 הטרפה, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר.
 י. בכור שנמצא טרפה: אם תמים הוא ונמצא טרפה אחר
 שהפשוט - העור ישרף, כמו שבארנו בהלכות פסולי
 המקדשין, והבשר יקבר; ואם במומו נשחט - הבשר יקבר,
 ויהנו הפהנים בעורו. והוא שנשחט על פי ממחה.
 יא. הבכור שנאכל בשרו בהלכה, בין תמים בין בעל מום
 - כשם שמותר להנות בעורו, כך נהנין בגזותיו. אבל כל
 צמר שנגזז ממנו כשהוא חי, אפלו נשר - הרי הוא אסור
 בהנאה, ואפלו נשר ממנו אחר שנפל בו מום. ואפלו אחר
 שחיטתו, ואין צריך לומר אחר מיתתו; שהרי אותו הצמר
 שנשר ממנו מחיים באסורו עומד. וכן במעשר בהמה. וכבר
 בארנו בהלכות מעילה, שלא גזרו גזרה זו אלא על הבכור
 ועל המעשר בלבד, מפני שאין באין לכפרה, שמה ישם
 אצלו כדי לקח כל הצמר שינשר מהם. וכבר בארנו,
 שמצוה לאכלו תוך שנתו, בין תמים בין בעל מום.
 יב. בכור שהיה בו צמר מדבכל ושחטו: את שהוא נראה עמו
 מן הגזיה - מותר בהנאה; ואת שאינו נראה עמו, והוא הצמר
 שעקרו הפוף כלפי ראשו - אסור, שזה כמו שנשר מחיים.
 יג. גזת בכור, אפלו בעל מום, שנתערבה בגזי חלין, אפלו
 אחת בכמה אלפים - הכל אסורים. הרי הוא דבר חשוב
 ומקדש בכל שהוא. האורג מלא הסטי מצמר הבכור בכגד
 - ידלק; מצמר המקדשין - מקדש בכל שהוא.

פרק רביעי

א. בהמת השתפין חבת בבכורה. לא נאמר 'בכר' וצאנך
 אלא למעט שתפות הנכרי, שאם היה שתף בפרה או בעזר,
 אפלו היה לנכרי אחד מאלף באם או בולד - הרי זה פטור
 מן הבכורה. היה לו באחד משניהם אבר אחד, כגון יד או
 רגל - רואין: כל שאלו יחתך והיה בעל מום - הרי זה
 פטור; ואם אפשר שיחתך אבר הנכרי ולא יפסל - הרי זה
 חייב בבכורה.
 ב. הלוקח עבר פרתו של נכרי, או המוכר עבר פרתו לנכרי,
 אף על פי שאינו רשאי - הרי זה פטור מן הבכורה, ואין
 קונסין אותו על דבר זה.
 ג. המקבל בהמה מן הנכרי להיות מטפל בה והולדות
 ביניהם, או נכרי שקבל מישראל כנה - הרי אלו פטורים
 מן הבכורה; שנאמר: פטר כל רחם בבני ישראל - עד
 שיהיה הכל מישראל.
 ד. המקבל צאן מן הנכרי כמזון קצוב, ופסק עמו שיהיה
 השכר ביניהם ואם פחתו - פחתו לישראל, אף על פי
 שברשות ישראל הם והרי הם כקנינו, הואיל ואם לא מצא
 הנכרי אצלו מזון אחר לגבות ממנו - יגבה מן הבהמות
 האלו ומולדותיהן, נעשה כמו שיש לו אחריות עליהן ועל

הנשיא שבארץ ישראל רשות ואמר לו: התר בכורות במומן.
 אפלו היה מום גדול וגלוי לכל - לא יתירו אלא ממחה
 שנטל רשות. וכל הבכורות אדם רואה, חוץ מבכורי עצמו.
 ב. אם אין שם ממחה והיה המום מן המומין הגלויין
 המכהין, כגון שנסמית עינו או נקטעה ידו או נשברה
 רגלו - הרי זה ישחט על פי שלשה בני הנקט. וכן בכור
 שיצא לחוצה לארץ ונפל בו מום מבקק - הרי זה יתר על
 פי שלשה בני הנקט.
 ג. אין רואין את הבכור לישראל עד שיהיה כהן עמו;
 שמה יאמר לו הממחה: מום הוא ומותר לשחט עליו, וילך
 וישחטנו לעצמו ולא יתנו לכהן. שאף על פי שאינו חשוד
 לאכל קדשים בחוץ, חשוד הוא לגזל מתנות כהונה. לפיכך,
 אם היה חכם וידוע שהוא מדקדק על עצמו - רואין לו.
 היה המום גלוי לכל, כגון שנקטעה ידו או רגלו, הואיל
 והביאו לחכם הממחה - הרי זה בחזקת מדקדק על עצמו,
 לפיכך רואין לו אף על פי שאין עמו כהן.
 ד. השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו, אף על
 פי שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה, כגון שנתחכה
 ידו או רגלו, הואיל ונשחט שלא על פי ממחה - הרי זה
 אסור, ויקבר בבכור שמת.
 ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני פיסים, ובדקו הממחה
 והושיבוהו על הרגזו ומעכו ולא יצאת ביצה שניה, והתירו
 הממחה ונשחט ונמצאת השניה דבוקה בפסלים - הרי זה
 מותר, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמצא, אף על פי שנשחט
 על פי ממחה - הרי זה יקבר.
 ו. מי שאינו ממחה וראה את הבכור ונשחט על פיו - הרי
 זה יקבר, וישלם מבייתו. וכמה משלם? רביע לדקה ומחצה
 לגסה. ומפני מה לא ישלם כל דמיו? מפני שקנסו את בעל
 הבהמה, כדי שלא ישנה ולא יגדל בהמה דקה בארץ
 ישראל.
 ז. הנוטל שכרו להיות רואה בכורות - אין שוחטין על פיו;
 אלא אם כן היה ממחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו
 ופסקו לו שכר על הראיה והבקור בין שנמצא בו מום בין
 שנמצא תמים. ולא יטל שכר על בהמה זו חוץ מפעם אחת,
 ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה, כדי שלא יבוא
 לידי חשד.
 ח. החשוד על הבכורות למכרן לשם חלין - אין לוקחין
 ממנו אפלו בשר צבאים, מפני שהוא דומה לבשר עגל.
 ואין לוקחים ממנו עורות שאינן עבודים, אפלו של נקבה;
 שמה יחתך וזכרותו ויאמר: עור נקבה הוא. ואין לוקחין
 ממנו צמר, אפלו מלפן, ואין צריך לומר צואי. אבל לוקחין
 ממנו טווי ולבדין ועורות עבודים; שאינו מעבד עור בכור
 תמים, מפני שהוא מיוחד לשהות אצלו, שמה ישמעו
 הדינים ויקנסוהו כפי רשעו.
 ט. השוחט את הבכור ומכרו ונדע שלא הראהו לממחה:

42 - לא עמדו חכמים על מנין הימים שיגמר בו; אבל אמרו, 43 שהמפלת טנוף - אינה מתעברת אחריו ולא מקבלת ולד 44 אחר לפחות משלשים יום.

45 יג. בהמה שיצאה מלאה ובאה ריקנית - הבא אחר פן 46 בכור מספק, שמא דבר שאינו פוטר בבכורה הפילה. ואין 47 לנפלי בהמה פטירת רחם עד שיעגילו ראש כפפה של ערב. 48 יד. מבכרת המקשה לילד - מתחבא אבר אבר ומשליק 49 לפלבים, והבא אחריו בכור. יצא רבו - הרי זה יקבר, 50 ונפטרה מן הבכורה. ואם חתף אבר והניחו, אבר והניחו, 51 עד שהשלים רבו - הרי כל האיברים צריכין קבורה, 52 ונפטרה מן הבכורה; ביון שיצא רבו, בין שלם בין מחתף, 53 והרי הוא לפנינו - נתקדש למפרע.

54 טו. יצא שלישי ומכרו לנכרי, וחזר ויצא שלישי אחר - 55 נתקדש למפרע ונפטרה מן הבכורה. יצא שלישי דרך דפן 56 ושני שלישים דרך רחם - אינו קדוש; שהרב הראשון לא 57 יצא דרך רחם, ולמפרע הוא מתקדש.

58 טז. יצא מעוט אבר גדול, והרי זה היוצא רבו של עבר - 59 נפטרה מן הבכורה, ויקבר היוצא. יצא חצי העבר והוא רבו 60 של אבר היוצא - הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה או 61 לא נפטרה. לפיכך הבא אחריו ספק בכור.

62 יז. בכור שפרכו בסיב והוציאו ולא נגע ברחם, או שפרכו 63 בשלית בהמה אחרת, או שנכרכה עליו אחותו ויצא, הואיל 64 ולא נגע ברחם מפל מקום - הרי זה ספק בכור.

65 יח. הדביק שני רחמים זה לזה ויצא מזה ונכנס לזה - הרי 66 זה ספק אם נפטרה מן הבכורה בהמה שנכנס בה הבכור, 67 שהרי פטר רחם; או לא נפטרה עד שיפטר רחמה ולדה. 68 יט. נפתחו כחלי בית הרחם ויצא - הרי זה ספק אם נגיעת 69 רחם מקדשת או איררו.

70 כ. נעקרו כחלי בית הרחם ונתלחו בצנארו - הרי זה ספק 71 אם במקומו מקדש או מקדש אף חוץ למקומו.

72 כא. נגממו כחלי בית הרחם - אינו קדוש. נפרץ מקצתו 73 ועומד מרבה על הפרוץ ויצא דרך הפרוץ, או שהיה הפרוץ 74 מרבה על העומד ויצא דרך העומד - הרי זה ספק בכור.

יום שישי ב' תשרי ה'תשע"ב

פרק חמישי

77 א. רחל שלא בכרה² וילדה שני זכרים³, אפלו יצאו שני 78 ראשיהן באחד - אי אפשר שלא קדם אחד⁴. הואיל ואין 79 ידוע אי זה מהם יצא ראשון - הפנה נוטל את הפחוש⁵, 80 והשני ספק בכור⁶. מת אחד מהן - אין לפנה כלום; שזה

1 ולדותיהן, והרי יד הנכרי באמצע, ופטורין מן הבכורה הם 2 וולדותיהן. אבל ולדי ולדות - תיבין, שהרי של ישראל הם, 3 ואין לנכרי רשות עליהן.

4 ה. ישראל שנתן מעות לנכרי וקנה לו בהן בהמה מנכרי 5 בדיניהן, אף על פי שלא משך - קנה, ותיבת בבכורה. וכן 6 אם קנה הנכרי מישראל בדיניהם ונתן מעות, אף על פי 7 שלא משך - קנה, ופטורה מבכורה.

8 ו. גר שנתגגר, ואין ידוע אם עד שלא נתגגר ילדה פרתו 9 או אחר שנתגגר - הרי זה בכור מספק.

10 ז. הלוקח בהמה מן הנכרי, ואין ידוע אם בפרה או לא 11 בפרה, וילדה אצלו - הרי זה ספק בכור. ויאכל במומו 12 לבצעלים, ואינו לפנה, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

13 ח. לקח בהמה מניקה מן הנכרי - אינו חושש שמא בנה 14 של אחרת היא מניקה, אלא הרי זו בחזקת שילדה. ואפלו 15 היה זה שמניקה כמו מין אחר, ואפלו כמין חזיר - הרי זו 16 פטורה מן הבכורה. וכן בהמה שהיא חולקת - פטורה מן 17 הבכורה, שרוב ההמות אינן חולכות אלא אם כן כבר ילדו. 18 ט. הלוקח בהמה מישראל - הרי זו בחזקת שבפרה, עד 19 שיודעו המוכר שעדיין לא ילדה; שאין הישראל שותק 20 וגורם לו לאכל קדשים בחוץ, ונדאי שבפרה ולפיכך 21 מכרה סתם.

22 י. בהמה דקה שהפילה עבר שעדיין לא נתבאר צורתו הרבה 23 ונפרת לכל, וזהו הנקרא טנוף, אם אמרו הרועים: עבר הוא 24 אלא שנפסדה צורתו - הרי זו פטורה מן הבכורה. וצריך 25 להראותו לרועה חכם. לפיכך, הלוקח בהמה מן הנכרי, 26 אפלו היה קטנה וילדה אצלו בתוך שנתה - הרי זה ספק 27 בכור, שמא טנוף הפילה ברשות הנכרי. וכן בהמה גסה 28 שהפילה שליא - הרי זו סימן ולד, שאין שליא בלא ולד, 29 ונפטרה מן הבכורה. ומתיר להשליף אותה השליא לפלבים. 30 שאין מתקדש בבכורה אלא זכר, וחקת הנולדים מחצה 31 זכרים ומחצה נקבות, וכבר בארנו שהזכר שאין בו מקצת 32 סימני אמו אינו מתקדש בבכורה, ונמצא מעוט הנולדים הן 33 המתקדשין בבכורה, ואין חוששין למעוט. אבל בהמת 34 קדשים שהפילה שליא - תקבר, [שהנקבות בה פזורים].

35 יא. בהמה גסה שהפילה חררת דם - הרי זו נפטרה מן 36 הבכורה; שחזקתה שהולד בתוכה, ורבה עליו הדם 37 והפסידו ובטלו. וקוברין חררה זו כמו גפל מבכרת, אף על 38 פי שאין חררה זו קדושה. ולמה קוברין אותה? כדי לפרסם 39 הדבר שנפטרה מן הבכורה.

40 יב. כבר בארנו בענין נדה, שהולד באדם נגמר לארבעים 41 יום, והמפלת לפחות מארבעים - אינו ולד. אבל ולד בהמה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 החי ספק הוא⁷, והמוציא מחברו עליו הראיה. וכן אם ילדה
2 זכר ונקבה - הרי הזכר ספק, שמא הנקבה יצאת תחלה.
3 לפיכך אין לכהן כלום, שהמוציא מחברו עליו הראיה.
4 ב. שתי רחלות שלא בפרו וילדו שני זכרים - שניהן לכהן⁸.
5 זכר ונקבה - הזכר לכהן⁹. שני זכרים ונקבה¹⁰ - הפה נטיל
6 את הפחוש¹¹, והשני ספק בכור¹². ואם מת אחד מהן - אין
7 לכהן כלום; שנה הזכר החי ספק בכור הוא¹³, והמוציא
8 מחברו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים
9 ושתי נקבות¹⁴ - הרי הזכרים ספק בכור, שאני אומר: שמא
10 הנקבה נולדה תחלה ואחר כך הזכר. לפיכך אין כאן לכהן
11 כלום, שהמוציא מחברו עליו הראיה. אחת בפרה ואחת שלא
12 בפרה¹⁵ וילדו שני זכרים¹⁶ - אחד לו ואחד לכהן¹⁷, וכל אחד
13 מהן ספק בכור, והכהן נטיל את הפחוש¹⁸. מת אחד מהן -
14 אין כאן לכהן כלום, שנה החי ספק הוא. וכן אם ילדו זכר
15 ונקבה¹⁹ - אין כאן לכהן כלום, שנה הזכר ספק בכור הוא²⁰.
16 ג. כל בכור שהוא ספק - דינו שירצה עד שיפול בו מום
17 ויאכל לבדו. ואם תפשו הכהן - אין מוציאין אותו מידו,
18 ואוכל אותו²¹ במומו. אבל אינו מקריבו; שאין מקריב
19 לעולם אלא בכור ודאי, שמא ישחוט חלין בעצרה²².
20 ד. מי שהיה בעדרו מבכורות ושאין מבכורות, וילדו²³
- ואין שם אדם²⁴, ונכנס ומצא את המבכורות מניקות
נקבות ואת שאין מבכורות מניקות זכרים - אינו חושש
שמא בנה של זו בא לו אצל זו ובנה של זו בא לו
אצל זו, אלא הרי הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה
בנה²⁵.
ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה²⁶, האחד בכור
והשני פשוט, ומת אחד מהן²⁷ - מניח הרועה השני ביניהן
ומסתלק, והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו, שאין
אחד מהן מפיר את שלו.
ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית עם
פשוט שלו²⁸, ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו - המוציא
מחברו עליו הראיה²⁹, והרי הוא ספק בכור. ואפלו רועה
כהן שהניח בכורו בחצר בעל הבית עם פשוט של בעל
הבית³⁰, ומת אחד מהן - המוציא מחברו עליו הראיה, ואין
מוציאין מחצר בעל הבית אלא בראיה; שהרי מדעת בעל
הבכור הניחו עמו הפשוט של בעל הבית³¹.
ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות³². לפיכך נאמן הישראלי
לומר: זה ספק בכור הוא³³, ורואין לו מומו³⁴ ואוכל אותו
במומו.
ח. כל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדשן³⁵ ונפדו -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(7) שמא המת יצא תחילה והחי איננו בכור כלל. (8) משנה שם יח: ואף כי לא ראינו את הלידות, אין אנו חוששים שמא אחת ילדה את שני הזכרים והשנייה לא ילדה אלא טנפה, ולא יהיה לכהן אלא בכור אחד. (9) ואין אומרים שאחת ילדה את שניהם והשנייה רק טנפה והזכר הוא ספק והמוציא מחברו עליו הראיה, אלא אנו אומרים שכל אחת מהן ילדה: זו את הזכר וזו את הנקבה. ואם כן, הזכר הוא בכור וודאי. (10) ונמצא שאחת ילדה תאומים והשנייה רק אחד - ויש כאן ספק אם שני הזכרים בכורות, או שרק אחד מהם בכור, בין אם הנקבה היא מהתאומים ולא ידוע איזה מן הזכרים הוא מהתאומים ואיזה הוא שנולד יחיד ובין אם הנקבה נולדה יחידה והזכרים תאומים ולא ידוע איזה יצא ראשון או אפילו באופן שיצאו שניהם כאחת שהדין הוא שאי אפשר לצמצם ואחד מהן קדם את חברו במשהו ורק אחד מן הזכרים הוא בוודאי בכור והשני ספק. (11) שהישראל אומר לו הבא לי ראיה שהיפה הוא הבכור. (12) וירעה עד שיפול בו מום ויאכלוהו הבעלים. (13) שאולי רק אחד מהן הוא בכור ואפשר שזהו שמת. (14) וספק הוא אם יש כאן בכור: שמא נולד הזכר בתאומים עם הנקבה, והיא יצאה תחילה. (15) יש לו שתי בהמות, אחת הייתה כבר מעוברת פעם אחת וכשילדת עכשיו זכר אינו בכור, ואחת שזו לה העיבור הראשון. (16) ולא ידוע איזה מהן נולד מן הבהמה שלא ביכרה. (17) ושניהם ירעו עד שיפול בהם מום. (18) כרבי עקיבא במשנה שם, שהמוציא מחברו עליו הראיה שהיפה הוא הבכור. (19) האחת שביכרה והאחת שלא ביכרה ילדו זכר ונקבה ואין ידוע איזה מהן ילדה את הזכר. (20) ספק נולד מן הבהמה שביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה עוד. (21) הכהן שתפס. (22) פשוט הוא (כסף משנה). (23) נקבות וזכרים. (24) שיראה מי מהן ילדו את הזכרים ומי מהן ילדו הנקבות. (25) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שאין מבכורות, הרי הם בוודאי פשוטים, ולא בכורות. (26) בבבא מציעא לו: "אמרו שהניחו שלא מדעתו של הרועה ולכן הרועה פטור, שאם לא כן חייב הרועה משום שהיה לו לדייק. (27) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת, או הפשוט מת. (28) בדיעת המפקיד. (29) כלומר על המפקיד להביא ראיה שהחי הוא הבכור שלו (בכורות שם). (30) אין אנו אומרים שבעל הבית מקנה לו מקום לכהן בחצירו, והרי הוא עומד ברשות שניהם ויחלוקו (כרעת רבי טרפון שם). אלא כרבי עקיבא שבעל הבית הוא המוחזק והרועה הוא המוציא, ועליו להביא ראיה. (31) שמדעת המפקיד הניח בעל הבית את הפשוט שלו על יד הבכור, אבל אילו הניחו שלא בידיעתו של המפקיד, וודאי חייב בעל הבית - שהוא עירבם. (32) להטיל מום בבכורות בניגוד לכהנים החשודים על כך. (33) והמדובר כשיש לו בכור וודאי ובכור ספק ונתערבו ונאמן הוא לומר זהו הספק, שאילו בכור וודאי ביד ישראל - אין רואין מומו, וגם חוששים שמא הוטל בו המום בידים, עד שיעיר עליו הישראל שנפל בו המום מעצמו. אבל בספק בכור, אין צריך עדות שנפל המום מאיליו, שכל איסור בכור שהטילו בו מום אינו אלא מדרבנן משום קנס - בספק אין איסור, שספק דרבנן להקל, אבל מפני שיש כאן בתערובות וודאי בכור, הרי זה כהוקבע האיסור ואין אומרים בו ספק דרבנן לקולא ולפיכך צריכים אנו לעדותו של הישראל שזהו ספק בכור, אבל אינו צריך להעיד שהמום נפל מאיליו, מפני שספק דרבנן לקולא. ואילו הכהנים החשודים להטיל מום בבכור, אינם נאמנים גם בזה, שמא בכור וודאי הוא והטיל בו מום, ומכיון שידוע הוא שלא יקבלו עדותו, משקר ואומר שהוא ספק בכור, בכדי שיתירוהו מחמת ספק. (34) כנ"ל שבוודאי בכור אין רואין לו מומו. (35) אם היה להם מום קבוע, כגון שנחתך להם אחד מהאיברים ונפרש מן הגוף, ואחר כך הקדיש אותם קדושת דמים, למכרם ולהביא מדמיהם קרבן למזבח.

ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אבל לא במקדשין. ונוהג
בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושללא בפני הבית. אבל
חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה, ונתקנו שאין מעשרין
אלא בפני הבית. גזירה שמה יאכלו תמים ונמצא בא לידי
אסור פרת, שהוא שחיטת קדשים בחוץ. ואם עבר ועשה
בזמן הזה – הרי זה מעשר ונאכל במומו.
ג. הכל חביב במעשר בהמה: כהנים לויים וישראלים.
ד. ודין מעשר בהמה שיהיה נשחט בעזרה, וזרקין את
דמו זריקה אחת כנגד היסוד, ומקטירין אמורי, ושאר
הבשר נאכל לבעלים בירושלים בשאר קדשים קלים. ואין
לכהנים בו כלום, אלא בלו לבעלים כפסח. ואם היה בעל
מום, בין שנפל בו מום בין שהפרישו בתחלה במומו – הרי
זה נאכל בכל מקום.
ה. מעשר בהמה אסור למכור כשהוא תמים, שנאמר בו:
לא יגאל. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר 'לא יגאל' –
אף אסור מכירה במשמע, שאין נגאל ואינו נמכר כלל.
ויראה לי, שהמכור מעשר – לא עשה כלום ולא קנה לוקח,
ולפיכך אינו לוקח. כמכור חרמי כהנים שלא קנה לוקח,
וכמכור פת תאר, כמו שיתבאר במקומו.
ו. מדברי סופרים שאסור למכור בעל מום ואפלו שחוט,
גזירה שמה ממכרו חיי. לפיכך אין שוקלין מנה כנגד מנה
במעשר כדרך ששוקלין בכור, מפני שהוא נראה כמכור.
ז. ומעשר בהמה של תומים שנשחט במומו – מתר למכור
בדרכו. מפני השבת אבדה ליתומים לא גזרו עליה.
ח. מעשר בהמה שנשחט במומו – מתר למכור חלבו וגידיו

חביבין בבכורה³⁶. ואם קדם מום עובר להקדש³⁷ או
שהקדישן תמימים ואחר כך נולד להם מום קבוע ונפדו –
פטורין מן הבכורה; שהרי לא יצאו לחלין לכל דבר, מפני
שהן אסורין בגזירה ובעבודה³⁸, כמו שבארנו בהלכות מעילה.
ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים – חביב
בבכורה³⁹. אבל הלוקח בהמה מפרות שביעית⁴⁰ – הרי זה
פטור מן הבכורה⁴¹. לפי שאינו רשאי לעשות סחורה
בפרות שביעית, שהרי נאמר בה: לאכלה, לאכלה – ולא
לסחורה; ואם תהיה חביב בבכורה – הרי זה משתפר
בכור, שהרי יצא מתורת פרות שביעית⁴². וכבר בארנו
בהלכות מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדרבים
האסורים באכילה. וכן בארנו בתרומות, שאסור לעשות
סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה בבכורות⁴³, אף
על פי שמתר למכור⁴⁴ על דרך שבארנו⁴⁵.
י. לקח⁴⁶ בכור⁴⁷ למשתה בנו או לרגל⁴⁸ ולא צריך לו –
מתר למכור⁴⁹.
יא. אין שמין⁵⁰ בכורות תמימים לישראל⁵¹, אבל שמין להן
בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימים לכהנים בזמן
הזה⁵², שהן עומדין להאכל במומן; ואין צריך לומר
ששמין להן בעלי מומים.

פרק שש

א. מצות עשה להפריש אחד מעשרה מפל בהמות טהורות
שיגלדו לאדם בכל שנה ושנה. ואין מצוה זו נוהגת אלא
בבקר וצאן בלבד, שנאמר: וכל מעשר בקר וצאן וגומר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(36) שבשעה שהוקדשו לא חלה עליהם קדושה חמורה, כשפודים אותם יוצאים לגמרי לחולין, ובהמת חולין חייבת בבכורה, ודווקא
אם ילדו אחר שנפדו, אף על פי שנתעברו קודם פדיונם, אבל אם ילדו קודם פדיונם, קדושת דמים שבהם פוטרם מבכורה.
(37) כגון החזוית והגרוב והשמטת הפרק והשבורה שאפשר להפרא. וזה כמו שאיננו כלל וכשהקדישו למזבח חלה עליו קדושה
חמורה. (38) כמו שנאמר (דברים יב, טו) "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' יאכלנו כצבי וכאיל", ואמרו בבכורות
טו. שזה מדובר בקדשים שנפל בהם מום ודרשו שם "תזבח, ולא גיזה, בשר, ולא חלב", ולמדו שם פסולי המוקדשין מצבי, מה
צבי פטור מן הבכורה שהרי כתוב אצל בכור (דברים יב, יז) "בכורות בקר וצאן", ולא מן הצבי, אף פסולי המוקדשין שהוקדשו
ואחרי כן נפל בהם מום, שעדיין יש להם קדושה שאסור ליגזו ולעבוד בהן, שפטורים מן הבכורה. (39) ואף על פי שמעשר שני
ממון גבוה, ובכור אינו נוהג במוקדשין כמו שאמרנו למעלה – כיוון שהוא לקוח בירושלים לצורך אכילה הרי הוא כחולין לעניין
בכורה, וכן כתב הכסף-משנה בפרק ו מהלכות ביכורים הלכה ד, שביירושלים הוא ממון הדיוט. (40) שמתר ליקח בעד פירות
שביעית בהמה טהורה שהיא בהמה היא לאכילה ואין זה חשוב סחורה. (41) אם ילדה. (42) ומרוויח שלא יצטרך לבערו בזמן
הביעור (שעל בכור בוודאי לא חלו דיני שביעית), ונתנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. "ונראה שדעת הרמב"ם דפירות שביעית
שהם הפקר לא נתנה התורה בהם זכות אלא לאכילה ולא לדבר אחר, ואם לוקח בהמה מדמי שביעית והרי הוא משתכר בכור
ועובר על "לאכלה ולא לסחורה" – הדמים הם הפקר וכן הבהמה, לפיכך היא פטורה מן הבכורה כמפורש בתוספתא פרק ב דבכורות
– בהמת המדבר (על הפקר) כו' ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה". (43) כלומר, כדי להרוויח. "שאין עושין
סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות" וכו'. (44) בלא ירווח. (45) למעלה בפרק א הלכות יד: תם בזמן הזה ובעל מום בין
בזמן הזה ובין בזמן הבית. (46) קנה. (47) בעל מום אבל תם הרי אסור לאכלו עד שיפול בו מום. (48) לאכול בחנו. (49) ואף
על פי שנראה שהוא סוחר בזה. ובתוספתא קטני ר' אומר, אומר אני לא ימכרו אלא לדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירוויח
בהן. אבל לקנות על מנת למכור, אף אם לא ירוויח – אסור, שזוהי עשיית סחורה. (50) שומא היא שמוכר את הבהמה בסכום
קצוב בתנאי שהקונה יטפל במוזונותיה עד זמן ידוע ואחרי כן ימכרו הבהמה ומה שירויחו יותר מן הסכום הקצוב יתחלק ביניהם.
(51) משום שזוהי כמו מכירה, ואסור למכור תם חי לישראל. (52) בתוספתא שם: "שמין בכורות תמימין לכהנים ואין צריך לומר
בעלי מומין". וסובר רבינו שהמדובר בזמן הזה, שאילו בזמן שבית המקדש קיים אין לכהן בו זכות למכור והוא הדין שאינו שם
אותו. וגם בזמן הזה לא הותר אלא לכהנים שיידעו להיזהר בו עד שיפול בו מום אבל לא לישראל שלא יידע להיזהר בו. (1) יבאר
מעשר בהמה במה נוהג ומי חייב בו ואנה נשחט ושאסור למכור.

46 מעשור - הרי היא פטורה מן המעשור. לפיכך, טלאים
47 שנתעבר בהן יתום או לקוח וכיוצא בהן - הרי כלן פטורין
48 מן המעשור, שכל אחד מהן ספק הוא.

פרק שביעי

49 א. מי שהיו לו עשרה טלאים והפריש אחד מעשרה, היו לו
50 מאה והפריש עשרה למעשור - אין אלו מעשור. אלא כיצד
51 עושה? כונס כל הטלאים או כל העגלים לדיר, ועושה לו
52 פתח קטן כדי שלא יצאו שנים באחד. ואמותיהן מעמיד
53 מבחוץ והן גזעות, שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר
54 לקראתן; שנאמר: כל אשר יעבר תחת השבט - שיעבר
55 מעצמו, ולא שיוציאו בידו. וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה,
56 מתחיל ומונה אותן בשבט: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'; והיוצא
57 עשירי - בין זכר בין נקבה, בין תמים בין בעל מום - סוקרו
58 בסקרא ואומר: הרי זה מעשור. לא סקרו בסקרא ולא מנאן
59 בשבט, או שמנאן רבוצים או עומדים - הרי אלו מעשור;
60 הואיל ומנאם עשרה עשרה וקדש עשירי - הרי זה מעשור.
61 ב. אין צריך לצרף כל בהמה שנולדה ברשותו לדיר אחד, אלא
62 מצרף כל עדר ועדר לבדו. היו לו חמשה טלאים בירושלים
63 וחמשה טלאים בעכו - אין מצטרפין, וכלן פטורין מן
64 המעשור. וכמה יהיה בין אלו לאלו ויצטרפו? ששה עשר מיל.
65 ג. היו שלשה עדרים, בין כל אחד ואחד ששה עשר מיל
66 - הרי שלשתן מצטרפין. כיצד? יהיה תשעה מכאן ותשעה
67 מכאן ואחד באמצע - הרי שלשתן נכנסין לדיר להתעשור.
68 ד. אין מעשרין מן הצאן על הבקר ולא מן הבקר על הצאן.
69 אכל מעשרין מן הכבשים על העזים ומן העזים על
70 הכבשים; שנאמר: וכל מעשור בקר וצאן - משמע כל צאן
71 אחד, ששניהם נקראים שם והרי הם כמין אחד.
72 ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה
73 אחרת, כשם שאין מעשרין בורע הארץ מן החדש על הישן
74 ולא מן הישן על החדש; שנאמר: היצא השדה שנה שנה
75 ויראה לי, שאם עשר בהמה משנה על שנה - הרי זה
76 מעשור, מפני חמרת הקדשים, שהרי לא הקפידה תורה על
77 מעשור בהמה בפרוש שיהיה שנה שנה.
78 ו. כל הנולדים באחד בתשרי עד עשרים ותשעה באולול -
79 מצטרפין ומעשרין מאלו על אלו. נולדו חמשה טלאים
80 בעשרים ותשעה באולול וחמשה באחד בתשרי - אין
81 מצטרפין. ילדו תולדות בתוך שנתן - הרי היא ובתה
82 נכנסים לדיר להתעשור.
83 ז. אין הטלאים הנולדים כמו הטבל שאסור לאכל ממנו
84 עד שיעשור, כמו שבארנו במקומו, אלא מתר למכר ולשחט
85 כל מה שירצה עד שיעשור, ויהיה המעשור קדש ויאכל
86 בהלכתו, כמו שבארנו.
87 ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשור בהמה,
88 ומשיגי' זמן מהן אסור לו למכר או לשחט עד שיעשור.
89

1 ועורו ועצמותיו, ולא אסור למכר אלא בשרו בלבד. ואם
2 הבליע דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידין ומכר הכל
3 בהבלעה - מתר. ואם היו דמי העצמות יקרים, והבליע דמי
4 הבשר בדמי העצמות - מתר.
5 ט. הכל נאמנים על מומי מעשור לומר: מום זה מאליו כא
6 ולא נעשה לדעת. ואפלו אלו שאינן נאמנים על הבכור -
7 נאמנים על המעשור. ורואה אדם מומי מעשור שלו ומתירו,
8 אם היה ממחה. שאם ירצה, יטיל מום בכל עדרו ואחר כך
9 יעשור, ונמצא המעשור בעל מום מתחלתו.
10 י. הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו או שנתנו לו במתנה - הרי
11 הם פטורין מן המעשור, עד שיולדו ברשותו. לפיכך, השתפין
12 שנשתתפו בבהמות, והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים
13 וערכום ונשתתפו בהן - הרי המאמים פטורין מן המעשור,
14 שכל טלה מהן כמכור. וכן האחים שירשו טלאים מאביהם -
15 הרי הן פטורין מן המעשור. אבל הנולדים להם בשתפות
16 לאחר מכאן מאלו הבהמות, בין לשתפין בין לאחים - חייבין
17 במעשור. וכן אם היו שתפין במעות וקנו בהמות ממעות
18 השתפות, והאחים שקנו בהמות ממעות הירשה - הרי
19 הנולדים מהם לאחר מכאן חייבין במעשור. שהרי ברשותן
20 נולדו, והרי הן פאיש אחד. חלקו האחים והשתפין אחד
21 שנולדו להן הבהמות ברשותן וחזרו ונשתתפו - הרי אלו
22 פטורין מן המעשור. שבשעה שחלקו נעשו הכל לקוחין
23 והלקוח פטור, וכשחזרו ונשתתפו - הרי נשתתפו בבהמות,
24 ועדין לא ילדו להן ברשותן אחר שתוף זה השני. ואף על פי
25 שחלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאים ועשרה כנגד
26 עשרה - הכל פטורין מן המעשור והרי הן כלקוחין.
27 יא. האחין והשתפין שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה -
28 חייבין במעשור, שעדין לא נעשו הבהמות לקוחין. אבל אם
29 חלקו הבהמות, אף על פי שעדין לא חלקו הכספים - הרי
30 אלו פטורין.
31 יב. הלוקח עשרה עברים במצי אמן - כלן נכנסין לדיר
32 להתעשור, שהרי ברשותו נולדו.
33 יג. כהן שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר - פטורין מן
34 המעשור; שמתנות כהנה מתנות הם, וכבר בארנו שהנותן
35 מתנה פטור מן המעשור.
36 יד. הכל נכנסין לדיר להתעשור: בין תמימים בין בעלי
37 מומין, וכל אסורי מזבח; חוץ מן הכלאים והטרפה ויוצא
38 דפן ומחסר זמן, שכל אלו פטורין מן המעשור. וכן היתום
39 שמתה אמו או נשחטה עם לדתו - אינו מתעשור. ודברים
40 אלו מפי השמועה הם.
41 טו. אין הלוקח פטור אלא אם פן נלקח אחר שגוראה
42 להתעשור. לפיכך, הלוקח טלאים בתוך שבועת ימי הלדה -
43 כשיגיע זמנם חייב לעשרן; שבינו שאין מחסר זמן ראוי
44 להתעשור, הרי זה כמי שלקח עברים ונולדו ברשותו.
45 טז. כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשור היא או אינה בת

- 1 ואם שחט - הרי זה מתר. ואלו הן השלשה זמנים: ביום
2 חמשה עשר קדם הפסח, וביום חמשה עשר קדם עצרת,
3 וביום חמשה עשר קדם החג. וכל זמן מאלו נקרא גרן
4 מעשר בהמה. נמצאת אומר, שהגרנות של מעשר בהמה
5 ביום אחרון מחדש אדר וביום שלשים וחמשה מספירת
6 העמר וביום אחרון מחדש אלול. ולמה קבעו הגרנות
7 בנמים אלו? כדי שתהיינה בהמות מצויות לעולי גלים.
8 שאף על פי שמתר למכר קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו
9 נמנעים למכר עד שיעשרו ויעשו המצוה.
10 ט. הכנים כל הצאן או הבקר לדיר והתחיל למנות ולקדש
11 עשירי עד ששפארו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה
12 מניחן לגרן אחר, והן מצטרפין לאלו שיוצאו, ויתעשרו
13 הכל בגרן אחד. ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במנן
14 - חייב להכניס הכל לדיר, והנשאף יפארו.
15 יום שבת קודש ג' תשרי ה'תשע"ב
16 פרק שמיני
17 א. המכנים צאן לדיר² והתחילו לצאת אחת אחת והוא
18 מונה כמו שבארנו, וטעה במנין וקרא לשמיני או לשלמטה
19 ממנו³ עשירי, או שקרא לשנים עשר או לשלמטה ממנו⁴
20 עשירי - לא נתקדשו. אבל אם קרא לתשיעי או לאחד
21 עשר⁶ עשירי - נתקדשו. ודבר זה הלכה מפי הקבלה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר המונה וטעה במנין, אם נתקדש, והעושה שליח וטעה. (2) כדי להפריש מעשר בהמה. (3) כלומר, השביעי והשישי וכו'. (4) כלומר, השלושה עשר והארבעה עשר וכו'. (5) בקדושת מעשר בהמה. (6) שהם סמוכים לעשירי. וראה להלן הלכה ג' שלפעמים אם קרא ל"א עשירי - שאינו קדוש. (7) בבכורות ס': "תנו רבנן מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי ששלשתן מקודשים? תלמוד לומר (ויקרא כז, לב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קדוש לה' (משמע בין שקראו הוא עשירי, בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי - רש"י), יכול שאני מרבה אף שמיני וי"ב שקראם עשירי, אמרת הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך לו (כלומר, הוא עצמו, שאין לך סמוך יותר מגופו), אף טעות אינה מתקדשת אלא בסמוך (כגון תשיעי ואחד עשר שהם סמוכים לעשירי, מלפניו ומלאחרי). (8) כלומר, לא רק אם קרא "עשירי" לתשיעי לבדו, שהוא קדוש, אלא אפילו אם קרא גם לאחד עשר "עשירי" - כיוון שקרא לעשירי "תשיעי", ולא עשירי - קדושים גם התשיעי וגם האחד עשר, מפני שקראם עשירי, והעשירי מאיליו קדוש, אף שקראו תשיעי. (9) ראה למעלה פרק שישי הלכה ד, מה דינו של מעשר. (10) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא וגו'" - "לרבות אחד עשר לשלמים". וכן הוא בתורת כהנים (ויקרא פרק טז הלכה ד). ושם: "מן הבקר להוציא את התשיעי" (שאינו קרב שלמים אלא יאכל במומו). (11) נלמד ממה שנאמר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד", ו"האחד" זה אחד עשר של מעשר שקרב שלמים. (12) כלומר, אם אמר על בהמה אחרת שתהא תמורת זו - אינו כלום. (13) ואין תמורה עושה תמורה. (14) בהאחד עשר, שמקריב שלמים, מפסיד הוא את החזה והשוק, שצריך לתנן לכהן, ובתשיעי הוא מפסיד בזה שצריך להמתין עד שיפול בו מום, ועוד שאסור לגזוז ולעבוד בו כפירוש רש"י שם. (15) את העשירי. כן הוא בגמרא שם סא. "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי" (=לתקן שלחתיך ולא להקלקל). (16) משנה שם "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו, אין אחד עשר מקודש". (17) בגמרא (שם ס:): "זה הכלל (=הנאמר במשנה): "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש" לא תהיי מאי, לא תהיי יצא עשירי ולא דיבר, ויצא י"א ואמר עשירי, אין י"א מקודש". (18) דברי רבא שם ס: אחד עשר מעורבים זה בזה ושניהם קדושים שהרי קרא לשניהם עשירי, וראה למעלה הלכה א' שאם קרא לתשיעי: "עשירי" - הוא קדוש. (19) בגמרא שם: "אמר רבא - קראן תשיעי, עשירי וחולין מעורבין זה בזה - קראן עשירי, עשירי ותשיעי מעורבים זה בזה". ואם כן מה שכתב רבינו "שניהם מוקדשין", וזה מוסב על שתי הבבות הנ"ל, - על כרחנו שאין הכל שווה, שהרי קראם עשירי שניהם מוקדשים וודאי (העשירי מעשר והתשיעי קודש ואינו קרב), אבל קראם תשיעי אינם קדושים אלא מספק, שהרי התשיעי שלא קראו עשירי, לא נתקדש כלל. (20) שהרי התשיעי גם אם הוא קדוש (כשקראו עשירי), אינו קרב אלא נאכל במומו (למעלה הלכה ב), ומשום שלא ידוע איזהו התשיעי לכן שניהם אינם קרבים, ונאכלים במומו.

1 קראן עשירי - הרי עשירי ואחד עשר מערבים זה בזה²¹,
 2 והם כמו מעשר שנתערב בשלמים²² שיאכלו במומן²³, כמו
 3 שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; ואם קראן²⁴ אחד עשר
 4 - הרי העשירי והחלין מערבין זה בזה²⁵, ויאכלו במומן²⁶.
 5 ה. התחיל למנות ויצאו תחלה שנים שהן ראשון ושני -
 6 הרי זה מונה הכל זוג זוג ומקדש זוג עשירי²⁷. וכן אם מנאן
 7 שלשה שלשה בכל פעם ופעם או חמשה חמשה - מקדש
 8 הפת העשירית²⁸.
 9 ו. יצאו בתחלה שנים ומנאן אחד²⁹, וקרא השלישי שיצא
 10 אחריהן שני, ומנה כדרכו אחד אחד - הרי התשיעי
 11 והעשירי מקדשין, ויאכלו במומן³⁰. התשיעי - מפני שהוא
 12 העשירי הודאי, שהרי שנים יצאו בתחלה; וזה שקראו
 13 עשירי הוא אחד עשר, והקורא לאחד עשר עשירי -
 14 נתקדש³¹, כמו שבארנו³².
 15 ז. מנאן למפרע, בגון שיצא ראשון ואמר עשירי, ויצא שני
 16 ואמר תשיעי, עד שיצא העשירי ומנה אחת - הרי זה קדש,
 17 שהעשירי מאליו נתקדש.
 18 ח. קרא לתשיעי עשירי ונשאר העשירי בדיר - התשיעי
 19 יאכל במומן³³, וזה שנשאר בדיר מעשר, אף על פי שלא
 20 יצא ולא ברר³⁴, שהעשירי מאליו נתקדש. מת העשירי
 21 בדיר - התשיעי יאכל במומן, וכל השמונה שיצאו ונמנו
 22 פטורין, ואף על פי שלא נתקדש עשירי שלהן לקרב אלא
 23 מת קדם שיצא, שהמנין הראוי פטור.

ט. הכנים עשרה טלאים לדיר והיה מונה והולך, מת אחד
 24 מן המנויין³⁵ - מונה ומשלים כדרכו ומקדש עשירי, אף על
 25 פי שאין שם עתה חיים אלא תשעה³⁶.
 26 י. מת אחד מאלו שבתוך הדיר³⁷ - אלו שנמנו³⁸ פטורין,
 27 מפני שהמנין הראוי למעשר פטור אף על פי שלא הפריש
 28 עליהן, כמו שבארנו, ואלו שבתוך הדיר³⁹ מניחין לגרן אחר
 29 עד שיצטרפו לאחרים⁴⁰. וכן מי שהיה לו ארבעה עשר
 30 טלאים והכניסן לדיר, ויצאו ארבעה⁴¹ ומנאן בפתח זה,
 31 ויצאו ששה⁴² ומנאן בפתח אחר, ונשארו שם ארבעה בתוך
 32 הדיר: אם יצאו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו
 33 הששה - נוטל מהן אחד⁴³ וכלן פטורין⁴⁴; שאותן הארבעה
 34 שיצאו תחלה מפתח ראשון מנין הראוי פטורין⁴⁵. ואם יצאו
 35 אלו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הארבעה
 36 תחלה - הרי אותם הארבעה שיצאו בתחלה ואותן הששה
 37 שיצאו אחריהן בפתח שני פטורין, שכל אחד מהן נמנה
 38 מנין הראוי למעשר, שהרי נשארו שם בדיר אחרים
 39 להשלים המנין ולעשר; אבל אלו הארבעה שנשארו, אף
 40 על פי שיצאו ונמנו מפתח הראשון - אינו מנין הראוי⁴⁶,
 41 לפיכך מצטרפין לגרן אחר. יצאו ארבעה מפתח זה
 42 וארבעה מפתח שני ונשארו שם ששה: אם יצאו הששה
 43 מאחד משני הפתחים - נוטל מהן אחד מעשר וכלן
 44 פטורין⁴⁷; ואם יצאו הששה בשני הפתחים⁴⁸ - הרי הששה
 45 מצטרפין לגרן אחר, והשמונה שיצאו תחלה מפאן ומפאן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(21) ושניהם קדושים בוודאי והגוזז והעובד אף באחד משניהם לוקה ארבעים (רש"י שם). (22) שהרי האחד-עשר (שקראו עשירי) קרב שלמים. (23) וצריך פדיון, כדן פסולי המוקדשין. ואינם קרבים, אף כי גם העשירי וגם האחד-עשר ראויים להקרבה כשלא נתערבו - אם נתערבו אסור להקריבם, שהרי מעשר בהמה אינו טעון הרמת חזה ושוק וכולו נאכל לבעלים, אבל שלמים טעונים הרמת חזה ושוק ואינם נאכלים אלא לכהנים ומכיוון שהכהנים מועטים הן שמא לא יהיו כהנים מצויים ויבוא לידי נותר, וקיימא לן אין מביאים קדשים לבית הפסול. (24) לעשירי ולאחד-עשר שיצאו כאחד. (25) שהרי העשירי קדוש מאיליו והאחד עשר הוא חולין גמור שהרי לא קראו עשירי. (26) וכאן אין צריך פדיון, כדן מעשר בהמה שנפל בו מום, ולפיכך לא כלל רבינו שתי ההלכות האחרונות ביחד, כשם שכלל את שתי ההלכות הראשונות - "שאלה האחרונות אינן שוות" לענין פדיון. (27) ושניהם מעשר. משנה שם ס. "יצאו שניים כאחת מונה אותם שניים שניים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. אבל יש גורסים שם מונה אותם "שניים" ולא "שניים שניים", ולפי זה פירושו להיפך, שאינו מונה זוג זה כיחידה אחת אלא כשניים. (28) כלומר, הכת העשירית של שלושה או של חמישה וכו'. (29) כלומר, מנה אותם בתור יחידה אחת. (30) שם במשנה "מנאן אחד, תשיעי ועשירי מקולקלין" ומפרש רבינו (וכן פירש בפירוש המשניות) מקולקלין שאינם קריבים ואינם נאכלים אלא עומדים עד שיפול בהם מום ויאכלו במומן לבעלים. (31) באופן שקרא לעשירי תשיעי, ועקר על ידי כך שם עשירי ממנו. (32) למעלה הלכות ב"ג, ואף על פי שאם קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, העשירי קרב מעשר והאחד עשר קרב שלמים - אין זה אלא אם שינה מתשיעי ואילך, אבל בדין שלנו ששינה את כל המנין מהתחלה ועד הסוף, שניהם אינם קרבים, אלא נאכלים במומן. (33) שהתשיעי נתקדש בטעות. אף אם לא נעקר שם עשירי מהבהמה העשירית. ומשום כך יאכל במומו. (34) פירוש לא יצא עם המנין וגם לא קבעו בעליו לעשירי. (35) כלומר, אלה שיצאו מן הדיר להימנות. (36) כיוון שמקודם היו בתוך הדיר עשרה חיים. (37) כלומר, אלה שטרם יצאו מהדיר להימנות. (38) שיצאו במנין. (39) שעדיין לא יצאו. (40) שעדיין לא נפטרו מן המעשר ויהיו ביחד עשרה. (41) בראשונה. (42) בשנייה, אבל אם יצאו השישה בראשונה ואחריהם הארבעה בפתח השני, ונשארו ארבעה בדיר, אם יצאו אלו שנשארו דרך הפתח שיצאו בהם השישה פטורים, הם והשישה פטורים, והארבעה הראשונים מצטרפים לגורן אחר, אבל אם נשארו בדיר או יצאו דרך פתח אחר, הרי השישה פטורים והארבעה הראשונים וכן הארבעה האחרונים מצטרפים לגורן אחר. (43) למעשר. (44) כל הארבעה-עשר. (45) שהרי אחר שיצאו הארבעה הראשונים נשארו בדיר מספר מספיק למנין, ושאר הארבעה וכן השישה הרי הם יצאו בפתח אחד והם מניין כדן. (46) שלא היו שם עשרה, שהרי השישה יצאו לפני זה מפתח שני. (47) שהרי מהעשרה שבפתח אחד הופרש אחד למעשר, והארבעה שיצאו מהפתח השני פטורין משום מניין הראוי, שבעת שיצאו נשארו עוד בדיר מספר מספיק כדי שיוכל לעשר מהן. (48) שנחלקו השישה לשניים ויצאו שני הראשונים מהששה, בבת אחת זה מפתח אחד והשני מפתח השני.

י' אשר לא תעשינה; והמגדף - מפני שאין בו מעשה, 36
ונאמר: לעשה בשגגה - יצא מגדף שאין בו מעשה. לפיכך, 37
המקבל עבודה זרה באלוה, אף על פי שהוא חייב כרת, 38
ואם היה מזיד - נסקל, אם קבל בשגגה - פטור מן הקרבן, 39
לפי שלא עשה מעשה, ונאמר: בעשתה אחת. 40
ג. כל כרתות שבתורה חוץ משלש כרתות שבארנו, אם 41
עבר היחיד על אחת מהן בשגגה - מביא חטאת קבועה. 42
חוץ מטמא שאכל קדש וטמא שנכנס למקדש, ששניהם אין 43
מביאין חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד, כמו שיתבאר. 44
ד. חטאת קבועה היא הבאה מן הבקמה בלבד, וקרבן 45
עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר - 46
מביא חטאת בקמה, ואם היה עני - מביא עוף או עשירית 47
האיפה, כמו שיתבאר. נמצאת למד, שכל העברות שהיחיד 48
מביא על שגגתן חטאת קבועה ארבעים ושלש. ואלו הן: 49
(א) הבא על אמו. (ב) הבא על אם אשתו. (ג) הבא על אם 50
אמה. (ד) הבא על אם אביו. (ה) הבא על בתו. (ו) הבא על 51
בת בתו. (ז) הבא על בת בנו. (ח) הבא על בת אשתו. (ט) 52
הבא על בת בתו. (י) הבא על בת בנה. (יא) הבא על אחותו. 53
(יב) הבא על אחותו שהיא בת אשת אביו. (יג) הבא על 54
אחות אביו. (יד) הבא על אחות אמו. (טו) הבא על אחות 55
אשתו. (טז) הבא על אשת אביו. (יז) הבא על אשת אחי 56
אביו. (יח) הבא על אשת בנו. (יט) הבא על אשת אחיו. (כ) 57
הבא על אשת איש. (כא) הבא על הנדה. (כב) השוכב עם 58
זכר. (כג) הבא על אביו. (כד) הבא על אחי אביו. (כה) 59
השוכב עם בקמה. (כו) האשה שמביאה עליה את הבקמה. 60
נמצאו כל כרתות שבפירות עשרים ושלש. ובשאר 61
העברות שבע עשרה, ואלו הן: (א) העובד עבודה זרה 62
במעשה. (ב) הנותן מזרעו למלך. (ג) בעל אוב. (ד) בעל 63
ידעוני במעשה. (ה) המחלל את השבת. (ו) העושה מלאכה 64
ביום הכפורים. (ז) האוכל ושותה ביום הכפורים. (ח) 65
האוכל נותר. (ט) האוכל חמץ בפסח. (י) האוכל חלב. (יא) 66
האוכל דם. (יב) האוכל פגול. (יג) השוחט קדשים חוץ 67
לעזרה. (יד) המעלה קרבן חוץ לעזרה. (טו) המפסם את 68
שמן המשחה. (טז) המפסם את הקטרת. (יז) הסף בשמן 69
המשחה. 70
הרי אלו ארבעים ושלש עברות שמביאין על שגגתן חטאת 71
קבועה. ומה הוא הקרבן שמביא השוגג באחת מאלו? אם 72

פטורין; שכל ארבעה מהן נמנו מנין הראוי להשלים עליו 1
עשרה ולעשר, שהרי ששה היו שם נשאים בתוך הדיר. 2
יא. היו לו תשעה עשר טלאים בתוך הדיר, ויצאו תשעה 3
בפתח זה ותשעה בפתח שני - נוטל האחרון לשם מעשר⁴⁹ 4
וכלן פטורין; שאותן התשעה⁵⁰ נמנו מנין הראוי⁵¹. 5
יב. היה מונה והוציא הטלה ראשו ורבו מן הדיר וחזר - 6
הרי הוא כמנוי לכל דבר. 7
יג. היה מונה והפסיק המנין מפני חברו שדבר עמו או 8
שחשכה ליל שבת⁵² - הרי זה חוזר ומשלים מנינו אחר כך. 9
יד. היה מונה היוצאין אחד אחד ומקדש עשירי, וקפץ 10
אחד מן המנויין⁵³ לתוך הדיר, לתוך אלו שעדיין לא נמנו 11
ולא נתעשרו - נפטרו הכל; שכל אחד מהן ספק אם הוא 12
המנוי שקפץ⁵⁴ או אחר, וכבר בארנו שכל המנויין פטורין. 13
טו. קפץ אחד מן העשיריים⁵⁵ לתוך הדיר - כלן ירעו עד 14
שיפול בהן מום⁵⁶ ויאכלו במומן⁵⁷. 15
סליקו להו הלכות בכורות בסיעתא דשמיא 16

הלכות שגגות

יש בכללן חמש מצות עשה, וזה הוא פרטן: (א) שיקריב 18
היחיד קרבן חטאת קבועה על שגגתו. (ב) שיקריב אשם 19
מי שלא נודע לו אם חטא אם לא חטא, עד שיודע לו 20
ויביא חטאתו. וזהו הנקרא אשם תלוי. (ג) שיקריב החוטא 21
אשם על עברות ידועות. וזהו הנקרא אשם ודאי. (ד) 22
שיקריב החוטא קרבן על עברות ידועות. אם היה עשיר 23
- בקמה, ואם היה עני - עוף או עשירית האיפה. וזהו 24
הנקרא קרבן עולה ויורד. (ה) שיקריבו הסנהדרין קרבן אם 25
טעו והורו שלא בהלכה באחת מן החמורות. 26
ובארור מצות אלו בפרקים אלו: 27

פרק ראשון

א. כל העובר בשגגה על אחת ממצות לא תעשה שיש בה 29
מעשה שחייבין עליה כרת - הרי זה חייב להקריב קרבן 30
חטאת. ומצות עשה שיקריב חטאתו על שגגתו. 31
ב. וכל עברה שחייבין על דוניה כרת - חייבין על שגגתה 32
חטאת, חוץ משלש עברות: מגדף ומבטל מילה וקרבן 33
פסח. הפסח והמילה - מפני שהן מצות עשה, וחטאת אין 34
מביאין אלא על שגגת לא תעשה, שנאמר: אחת מכל מצות 35

(49) כלומר, מוצאו מאיזה פתח שהוא, והוא מעשר. (50) כלומר, אותו שהעשירי לא יצא מפתחם. (51) שכשיצאו התשעה נשארו בדיר לצרף לעשרה. (52) שאסור לעשר מעשר בהמה בשבת ויום טוב משום הסקרא (=הצבע) שסוקרין אותו בעת המניין. (53) משנה שם נח: "קפץ אחד מן המנויין לתוכן הרי אלו פטורים". ומפרש רבינו שהמדובר הוא שמנה כבר עשרה וקידש העשירי ואחר כך קפץ אחד מן התשעה לתוך הדיר. אבל ברש"י שלפנינו מפורש שהמדובר גם כשקפץ אחד מן המנויין לפני שקדש עשירי שנפטרו במניין הראוי. (54) שכבר נפטר במניין הקודם ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב. ואפילו אם יקרה שהעשירי יהיה אחד מן החייבים - שמא זה המנוי הוא בין התשעה, והעשירי אינו עשירי ומכיוון שיש ספק בדבר לא חייבת התורה, שהרי נאמר (ויקרא כו, לב) "העשירי יהיה קודש" - "עשירי ודאי ולא עשירי ספק". (55) אחד מאלו שנתקדשו בקדושת מעשר בהמה. (56) שעל כל אחד ואחד יש ספק שמא הוא המעשר. (57) לבעלים כדין מעשר בהמה שאין לכהן בו כלום. (1) יבאר העובר בשגגה על מצוה שחייבין עליה כרת, ומה היא חטאת קבועה וקרבן עולה ויורד.

1 שגג בעבודה זרה - מביא עז בת שנתה לחטאת, והיא
2 האמורה בפרשת שלח לך. בין שהיה החוטא הדיוט או
3 מלך או כהן גדול או משוח מלחמה - הכל שוין בשגגת
4 עבודה זרה. אבל אם שגג באחת משאר ארבעים ושנים:
5 אם היה הדיוט - מביא שעירת עזים או נקבה מן הכבשים,
6 וזו היא חטאת של אחד מעם הארץ האמורה בפרשת
7 ויקרא; ואם המלך הוא ששגג באחת מהן - מביא שעירת
8 עזים לחטאת; ואם כהן משוח הוא - מביא פר כן בקר
9 לחטאת, והוא נשרף, כמו שנהפך שם.
10 ה. אחד יחיד ששגג באחת מאלו או מרבין, שנאמר: תורה
11 אחת תהיה לכם לעשה בשגגה. ביצד? אנשי מדינה ששגגו
12 ודמו שהיום חל והרי הוא יום הכפורים, וכלן אכלו ועשו
13 מלאכה - כל אחד מהן מביא שתי חטאות, כבשות או
14 שעירות. וכן אם שגגו כלן והקטירו לעבודה זרה - כל אחד
15 ואחד מן העובדים מביא עז בת שנתה לחטאת.

פרק שני

16
17 א. אין אדם חייב חטאת על שגגתו עד שהיה שוגג
18 מתחלה ועד סוף; אבל אם שגג בתחלה והזיד בסוף או
19 הזיד בתחלה ושגג בסוף - פטור מקרבן חטאת. ביצד? כגון
20 שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת, עקר בידון והניח
21 בשגגה או שעקר בשגגה והניח בידון - פטור, עד שיעקר
22 בשגגה ויניח בשגגה. וכן כל פיוצא בזה.
23 ב. עבר עברה וידע שהיא בלא תעשה אבל אינו יודע
24 שחייבין עליה כרת - הרי זו שגגה ומביא חטאת. אבל אם
25 ידע שהיא בכרת ושגג בקרבן ולא ידע אם חייבין עליה
26 קרבן אם לאו - הרי זה מזיד; ששגגת קרבן אינה שגגה
27 בעברות אלו שחייבין עליהן כרת.
28 ג. מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא, אף על פי
29 שידע בודאי שעבר על לא תעשה שיש בו כרת - הרי זה
30 פטור מקרבן חטאת; שנאמר: אשר חטא בזה - עד שידע
31 החטא שחטא בו. ביצד? חלב ונתור לפניו, ואכל את אחד
32 מהם ואין ידוע אי זה אכל; אשתו נדה ואחותו בבית, ושגג
33 ובא על אחת מהן ואין ידוע אי זו מהן בעל; שבת ויום
34 הכפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן ואין ידוע באי
35 זה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת.
36 ד. חטא ונודע לו חטאתו וחזר ושכחו - הרי זה מביא
37 חטאת לשם מה שהוא, ותאכל כשאר חטאות הנאכלות.
38 ה. שגג בשם אחד והם שני גופין - חייב. ביצד? שתי נדות
39 ושגג באחת מהן ואין ידוע אי זו היא, שתי אחיות ושגג
40 באחת מהן ואין ידוע אי זו היא - חייב חטאת, שהרי ידע
41 עצמו של חטא. למה זה דומה? לשתי נרות דולקות שפכה
42 אחת מהן ואין ידוע אי זו נר היא, או לשני תמחויין של

43 חלב שאכל מאחד מהן ואין ידוע מאי זה תמחוי מהן אכל
44 - שהוא חייב. וכן כל פיוצא בזה.
45 ו. כל המחייב חטאת קבועה על שגגתו ועשה בשגגה ונודע
46 לו אחר שחטא, אף על פי שלא היה לו ידיעה בתחלה
47 שזה חטא הוא - הרי זה חייב חטאת. ביצד? תינוק שגשגה
48 לבין העובדי כוכבים וגדל והוא אינו יודע מה הם ישראל
49 ולא דתם, ועשה מלאכה בשבת ואכל חלב ודם וכיוצא
50 בהן, כשיודע לו שהוא ישראל ומצוה על כל אלו - חייב
51 להביא חטאת על כל עברה ועברה. וכן כל פיוצא בזה.
52 ז. השוגג בלא כונה בעריות או במאכלות אסורות - חייב
53 חטאת; בשבת - פטור מחטאת. ביצד? היה מתעסק עם
54 אשה ובעלה בלא כונה לבעילה, והרי היא ערוה עליו;
55 דמה שזה שפפיו רק הוא ובלעו בלא כונה לשם אכילה
56 בעולם, והרי הוא חלב - הרי זה חייב חטאת. נתפסן להגביה
57 את התלוש וחתך את המחבר בלא כונה לחתיכתו - פטור;
58 מלאכת מחשבת אסרה תורה, כמו שבארנו במקומו.
59 ח. כל העושה מצוה מן המצוות ובכלל עשייתה נעשית
60 עברה שחייבין עליה כרת בשגגה - הרי זה פטור מחטאת,
61 מפני שעשה ברשות. ביצד? הבא על יבמתו והרי היא נדה
62 והוא לא ידע - הרי זה פטור מחטאת, שהרי עשה ברשות.
63 אבל אם בא על אשתו והרי היא נדה - חייב חטאת, מפני
64 שלא שאלה ואחר כך יבעל. אבל יבמתו - אינו רגיל בה
65 כדי שישאל לה. וכן מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול
66 בשבת ואחד למול בערב שבת או באחד בשבת, ושכח ומל
67 שניהן בשבת - פטור מחטאת; שהרי יש לו רשות למול
68 אחד מהן בשבת, ושבת דחוייה היא אצלו, ומצוה עשה;
69 אף על פי שהם שני גופין, הואיל וזמנו כהול אינו מדקדק.
70 אבל אם לא היה אחד מהן ראוי למול בשבת, ושכח ומל
71 בשבת מי שאינו ראוי למול בשבת - חייב חטאת.
72 ט. אמן שבא למול לפנות היום ביום השבת, ואמר לו: לא
73 נשאר פנאי ביום כדי שתמול, ואם תתחיל למול - לא
74 תשלים עד יציאת השבת, ונמצאת חובל בשבת ולא עושה
75 מצוה, ואמר: רגיל אני ונרצו ובמהרה אמוול, אם לא השלים
76 אלא עד יציאת השבת - הרי זה חייב חטאת, שהרי התרו בו.
77 י. המוציא את הלולב ביום טוב הראשון של חג שחל
78 להיות בשבת כדי לצאת בו והעבירו ארבע אמות ברשות
79 הרבים בשוגג - פטור, שהרי ברשות הוציא. וכן השוחט
80 את הפסח ביום ארבעה עשר שחל להיות בשבת, ונודע לו
81 אחר כן שמשכוו הבעלים את ידיהם או שמתו או נטמאו
82 קדם שחיטה, או שנמצא טרפה בסתר, כגון נקוב מעים או
83 ראה - הרי זה פטור, מפני ששחט ברשות. אבל נמצא בעל
84 מום או שהיתה טרפה גלויה - הרי זה חייב חטאת, מפני
85 שהיה לו לבדק ואחר כך ישחוט. וכן כל פיוצא בזה.

טו. היו לפניו שתי בהמות של צבור, אחת כחושה ואחת
שמןה, והיתה חובת היום באחת, בין חטאת בין עולה,
ושגג ושחט השתים: אם שחט כחושה בתחלה ואחר כך
שחט השמנה - פטור מקרבן חטאת. ולא עוד, אלא
שאומרים לו: הבא שמנה ושחוט לכתחלה. אבל אם שחט
השמנה תחלה ואחר כך כחושה - חייב חטאת על
התוספת. נמצאת הראשונה השמנה טרפה בכני מעים, אף
על פי שלא ידע שהיא טרפה בעת ששחט הכחושה ולא
לזה נתפון, הואיל ונשחטה האחרונה כמצותה - הרי זה
פטור מחטאת. וכן הפורס מצודה להעלות דגים מן הים
בשגגה, והעלה תינוק עם הדגים, בין ששמע ששבע תינוק
בין שלא שמע, הואיל והעלה תינוק - הרי זה פטור
מחטאת, אף על פי שלא היתה בנתו אלא לצוד, מפני
שהיה שוגג. וכן כל פיוצא בזה.

טז. מי שהיה לפניו בלילי הפסח צלי של פסח ונותר מן
הקדשים, ונתפון לאכל צלי שהוא מצנה ושגג ואכל הנותר
- הרי זה חייב חטאת, שהרי לא עשה מצנה באכילה זו.
וכן כל פיוצא בזה.

יא. שחט את הפסח בשבת שלא לשמו בטעות - פטור,
מפני שהזבח פשר; שעקירת שמו בטעות - אינה עקירה,
כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

יב. שחט זכרים אחרים לשם פסח בטעות: אם ראויין הם
לקרבן פסח - פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט ברשות;
אם אינן ראויין, כגון שהיתה נקבה או בן שתיים - חייב
חטאת, שהרי אינו ראוי לקרבן פסח. וכן אם שגג ושחטו
בשבת שלא לאוכליו או שלא למנוייו או לערלים או
לטמאים - חייב חטאת. שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו,
למנוייו ושלא למנוייו, למולים ולערלים, לטמאים
ולטהורים - פטור, שהרי הפסח פשר. וכן כל פיוצא בזה.

יג. השוחט בשבת קרבן צבור שלא לשמו - הרי זה חייב
חטאת, ונקטיר אומרים לערב. וכן אם שחט יתר על חובת
היום - חייב חטאת על התוספת.

יד. שחט קרבנות יחיד שאין דוחים את השבת בשבת
בשגגה - חייב חטאת, והבשר מתר בהנאה, ואין זורקין את
הדם. ואם עבר וזרק דם לשמן, בין בשוגג בין במזיד -
עלו לבעלים לשם חובה, ונקטיר אומרים לערב, והבשר
יאכל, ויביא השוחט חטאת על שגגתו.

38

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ו אלול ה'תשע"א-ג' תשרי ה'תשע"ב

משתעבדין בה אלא במלאכה שהיא רוצה בה. צנה ואמר:
שחרורה - כופין את היורשין לשחרר אותה.

ה. בששה דברים שוין שחרורי עבדים לגטי נשים, ובשאר
דברים הרי הן כשאר כל השטרות. ואלו הן הששה:
פסולים בערפאות של עובדי כוכבים. וכשרין בעד כותי.
וצריכין כתיבה לשם המשחרר עצמו. ואין נכתבין במחבר.
ואין חותמין עדיהם אלא זה בפני זה. אחד גטי נשים ואחד
שחרורי עבדים שוין למוליה ולמכיה. כיצד? כל השטרות
העולים בערפאות של עובדי כוכבים - כשרים, בכל
התנאים שאנו מבארים בהלכות הלואה, חוץ מגטי נשים
ושחרורי עבדים.

ו. כל שטר שיש עליו אפלו עד אחד כותי - פסול, חוץ
מגטי נשים ושחרורי עבדים, שהן כשרין בעד אחד ישראל
ועד אחד כותי. והוא שיהיה כותי חכם. ובזמן הזה,
שהפותרים בעובדי כוכבים לכל דבריהם, אנו למדין מהן
לצדוקים. שהצדוקים בזמן הזה כמו כותים באותו הזמן,
קדם שגורו עליהם שיהיו בעובדי כוכבים לכל דבריהם.
בגט אשה הוא אומר: וכתב לה - לשמה; ובגט שחרור
הוא אומר: או חפשה לא נתן לה - עד שכתב לשמה. בגט
אשה הוא אומר: וכתב ונתן - מי שאינו מחסר אלא נתינה,
יצא הכותב במחבר ואחר כך קצץ, שהרי מחסר קציצה
ונתינה; ובגט שחרור הוא אומר: נתן לה - לא יהיה מחסר

יום ראשון כ"ו אלול ה'תשע"א

40

הלכות עבדים

41

פרק ששי

42

א. הכותב גט שחרור לעבדו, וזכה לו בו על ידי אחר,
ואמר: זכה בגט זה לפלוני עבדי - יצא לחרות, אף על פי
שלא הגיע גט לידו; שזכין לאדם שלא בפניו. אבל אם
אמר: נתנו גט זה לעבדי - אינו יכול לחזור בו, ולא יצא
העבד לחרות עד שיגיע הגט לידו. לפיכך, האומר: נתנו גט
זה לעבדי, ומת - לא יתנו לאחר מיתה.

ב. הכותב בשטר: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, או נעשה
פלוני עבדי בן חורין, או הרי הוא בן חורין - הרי זה יצא
לחרות. כתב בשטר: אעשהו בן חורין - לא יצא לחרות.

ג. האומר: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר: לא
עשיתי - חוששין שמא זכה לו על ידי אחר. אמר: כתבתי
גט שחרור ונתתי לו, והוא אומר: לא כתב ולא נתן - הודאת
בעל דין כמאה עדים, והרי זה עבד עד שישחררנו בפנינו.

ד. מי שצנה בשעת מיתתו: פלונית שפחתי אל ישתעבדו
בה יורשי - הרי זו שפחה כשהיתה, ואסור ליורשים
להשתעבד בה, מפני שמצנה לקים דברי המת. וכן אם
אמר: עשו לה קרת רות - כופין את היורשין ואין

הוא עבד פשהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, כגון שלקח
חצי דמיו על מנת לשחרר חציו - קנה, ונמצא חציו עבד
וחציו בן חורין. במה דברים אמורים? בששחרר חציו
בשטר והניח חציו; אבל אם שחרר חציו ומכר חציו, או
ששחרר חציו ונתן חציו במתנה, הואיל ויצא העבד כלו
מרשותו - קנה העבד חציו, והרי זה חציו עבד וחציו בן
חורין. וכן עבד של שני שתפין, ושחרר אחד מהן חלקו,
בין בכסף בין בשטר - קנה העבד חציו, והרי הוא חציו
עבד וחציו בן חורין.

ח. הכותב לשפחתו מעבדת: הרי את בת חורין וילדה עבד
- דבריו קנימין. הרי את שפחה וילדה בן חורין - לא אמר
כלום, שזה כמי שמשחרר חציה.

ו. שפחה חרופה, אם רצה לשחרר חציה הנשאר ותעשה
אשת איש גמורה - הרי זה משחרר בין בכסף בין בשטר,
שאף הכסף גומר שחרורה.

ז. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, הואיל ואינו מתר לא
בשפחה ולא בבת חורין - כופין את רבו ועושה אותו בן
חורין, וכותב שטר עליו בחצי דמיו. במה דברים אמורים?
בעבד, מפני שהאיש מצוה על פריה ורביה; אבל השפחה
- תשאר כמות שהיא, ועובדת את רבה יום אחד ועצמה
יום אחד. ואם נהגו בה החוטאים מנהג הפקר - כופין את
רבה לשחרר, וכותב עליה שטר בחצי דמיה.

ח. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, שעמד רבו והקנה חציו
לבנו הקטן, כדי שלא יפסד אותו בית דין לשחררו -
מעמיד בן דין לקטן אפטרופוס, וכותב לו האפטרופוס
גט שחרור, וכותב לו שטר חוב בחצי דמיו. ואם נצטרף
הקטן בעבד, ויש לו געגועין עליו - מפליגין אותו ממנו
במעות, שדעתו של קטן קרוב אצל מעות.
ט. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו, ועמד - חוזר
בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין.

יום שלישי כ"ח אלול ה'תשע"א

פרק שמיני

א. המוכר את עבדו לעובד כוכבים - יצא בן חורין; וכופין
את רבו לחזר ולקנותו מן העובד כוכבים עד עשרה בדמיו,
וכותב לו גט שחרור ויוצא. ואם לא רצה העובד כוכבים
למכרו אפלו בעשרה בדמיו - אין מחיבין אותו יתר. וקנס
זה אין גובין אותו ודנין אותו אלא בבית דין ממחין. ואם
מת המוכר - אין קונסין את היורש להחזיר את העבד
לשחרור.

ב. לזה על עבדו מן העובד כוכבים: אם קבע לו זמן ואמר
לו: אם הגיע זמן פלוני ולא אשלם לך, תקנה גוף עבד זה
- הרי זה יצא לחרות מיד; ואם אמר לו: תקנה מעשה ידי
- לא יצא לחרות. גבאו עובד כוכבים בחובו, או שבאו על
האדון מצרים ובקשו להרגו, ופדה עצמו מידן בעבדו - לא
יצא לחרות, מפני שנלקח ממנו שלא ברצונו.

א. אחד גטי נשים ושחרורי עבדים אינן חותמין
עדיהם אלא זה בפני זה. וכבר בארנו טעם הדבר בהלכות
גרושין.

ז. וכיצד שוין במוליך ומביא? שהמביא גט שחרור בארץ
ישראל - אין צריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. ובחוצה
לארץ, אם אין עדים מצויין לקימו, ואמר השליח: בפני
נכתב ובפני נחתם - זהו קיומו; ואם בא האדון וערער אחר
כך - אין משיגין בו, כמו שבארנו בגטי נשים. כשם
שהאשה עצמה מביאה גטה ואינה צריכה לקימו, הואיל
והגט יוצא מתחת ידה; כך העבד ששטר שחרור יוצא
מתחת ידו - אינו צריך לקימו. וכשם שהאשה אומרת:
בפני נכתב ובפני נחתם, אם התנה עליה, כמו שבארנו
במקומו; כך העבד שהביא גט ואמר: בפני נכתב ובפני
נחתם - נאמן על אותו הדבר, ואין צריך קיום.

ח. כל הכשר להביא גט האשה - כשר להביא גט העבד.
והעבד מקבל גט לחברו מיד רבו של חברו, אבל לא מיד
רבו של מקבל. הכותב שטר ארוסין לשפחתו, אף על פי
שאמר לה: צאי בו לחרות והתקדשי בו - אין בלשון הזה
לשון שחרור, ואינה מקדשת ולא משחררת.

יום שני כ"ז אלול ה'תשע"א

פרק שביעי

א. גט שחרור צריך שהיה ענינו דבר הכורת בינו לבין
אדוניו, ולא ישאר לאדון בו זכות. לפיכך, הכותב לעבדו:
עצמך וכל נכסי קנייני לך, חוץ ממקום פלוני, או חוץ
מטלית פלונית - אין זה כורת, והגט בטל; ומתוך שאינו
גט - אין העבד משחרר, ולא קנה מן הנכסים כלום. וכן
כל פיוצא בזה.

ב. עבד שהביא גט, וכתוב בו: עצמך ונכסי קנייני לך -
עצמו קנה, והרי הוא בן חורין; אבל הנכסים לא קנה עד
שיתקדם הגט בחותמיו, כשאר השטרות. וכן אם היה כתוב
בו: כל נכסי קנייני לך - קנה עצמו, ולא קנה הנכסים עד
שיתקדם הגט בחותמיו. שחולקים הדבור ואומרים: עצמו
קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו ואינו צריך
לקימו; אבל הנכסים, שאין אדם קונה אותם אלא ברציה
ברורה, לא יקנה אותם עד שיתקדם השטר.

ג. המשחרר שני עבדים בשטר אחד - לא קנו עצמן, אלא
כותבין שטר לכל אחד ואחד. לפיכך, הכותב כל נכסיו
לשני עבדיו בשטר אחד - אף עצמן לא קנו. ואם כתב
בשני שטרות - קנו, ומשחררין זה את זה. במה דברים
אמורים? בשכתב בכל שטר משניהם: כל נכסי נתונים
לפלוני ופלוני עבדי; אבל אם כתב: חצי נכסי לפלוני
עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי - אף בשני שטרות לא קנו
כלום. שהעבד מכלל נכסים, והרי שיר בו חציו, ואין זה
שחרור; וכיון שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים כלום.
ד. המשחרר חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד חציו, והרי

1 ואם לא רצה - חוזר ומוכרו לעובד כוכבים או לחוצה
2 לארץ. ואם התנה העבד עליו תחלה שלא ימול - הרי זה
3 מתר לקנימו כל זמן שירצה בגיותו, ומוכרו לעובד כוכבים
4 או לחוצה לארץ. וכן עבד שמל וטבל לשם עבדות, ואחר
5 כף הפיל עצמו לגיסות, ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני
6 ישראל ולא בדיני אמות העולם - הרי זה מתר לו לטל דמיו
7 מן העובד כוכבים, וכותב ומעלה בערכאות של עובדי
8 כוכבים, מפני שהוא כמציל מידם.
9 יג. המפקיר עבדו - יצא לחרות, וצריך גט שחרורו. ואם
10 מת האדון שהפקירו - היורש כותב לו גט שחרורו.
11 יד. עבד שברח מבית האסורין, אם נתאש ממנו רבו -
12 יצא לחרות; וכופין את רבו וכותב לו גט שחרורו.
13 טו. עבד שנשפה: אם נתאש ממנו רבו ראשון - כל
14 הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו, והרי הוא שלו; ואם
15 פדהו לשם בן חורין - הרי זה בן חורין. ואם לא נתאש
16 ממנו רבו ראשון - הפודה אותו לשם עבד נוטל פדיונו
17 מרבו, וחוזר לרבו; ואם פדהו לשם בן חורין - חוזר לרבו
18 הראשון בלא כלום.
19 טז. עבד שעשאו רבו אפותיקי לבעל חובו, ושחררו - הרי
20 זה משחרר, וכופין את בעל חובו לשחררו. גם זה מפני
21 תקון העולם, שלא יפגע בו לאחר זמן ויאמר לו: עבדי
22 אתה.
23 יז. עבד שהשיאו רבו בת חורין, או שהניח לו רבו תפלין
24 בראשו, או שאמר לו רבו לקרות שלשה פסוקין בספר
25 תורה בפני צבור, וכן כל פיצא באלו הדברים שאינו חייב
26 בהן אלא בן חורין - יצא לחרות, וכופין את רבו לכתב לו
27 גט שחרורו. וכן אם נדר נדר שכופין עליו את העבדים, כמו
28 שבארנו בנדרים, ואמר לו רבו: מופר לך - יצא לחרות;
29 שפינו שלא כפה אותו במקום שיש לו לכפותו, גלה דעתו
30 שהפקיע שעבדו. מפאן אני אומר: שהמשתחרר עבדו בכל
31 לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו
32 שעבוד כלל, ושגמר בלבד לדבר זה - שאינו יכול לחזור בו,
33 וכופין אותו לכתב לו גט שחרורו, אף על פי שעדין לא
34 כתב. אכל אם לזה מעבדו, או שעשהו אפוטרופוס, או
35 שהניח תפלין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבית
36 הכנסת בפני רבו ולא מזה בו - לא יצא לחרות.
37 יח. ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה. ואם למדו - לא
38 יצא לחרות.
39 יט. הלוקח עבד מן העובד כוכבים, וקדם העבד וטבל
40 בפני רבו לשם בן חורין - יצא לחרות; שלא בפני רבו -
41 צריך לפרש. לפיכך צריך רבו להקפיד במים.
42 כ. ישראל שתקף עובד כוכבים קטן, או מצא תינוק עובד
43 כוכבים, והטבילו לשם גר - הרי זה גר; לשם עבד - הרי
44 זה עבד; לשם בן חורין - הרי זה בן חורין.
45 כא. גר שקדמו עבדיו ושפחותיו וטבלו לפניו - קנו עצמן
46 בגי חורין.

1 ג. מכר עבדו לאחד מעבדי המלך או מגדוליו, אף על פי
2 שהוא מתירא מהם - יצא העבד לחרות, מפני שהיה יכול
3 לפייסו בממון אחר.
4 ד. מכרו לעובד כוכבים לשלשים יום, מכרו חוץ
5 ממלאכתו, חוץ מן המצות, חוץ משבתות וימים טובים -
6 הרי זה ספק אם נשתחרר או לא נשתחרר. לפיכך, אם תפס
7 העבד כדי דמיו לרבו, כדי שיצא בהן לחרות מיד העובד
8 כוכבים - אין מוציאין מידו.
9 ה. אחד מוכר עבדו לעובד כוכבים עובד עבודה זרה, או
10 שמכרו לגר תושב, אפלו לכוני - הרי זה יצא לחרות. מכרו
11 לישראל מומר - הרי זה ספק. לפיכך, אם תפס כדי דמיו
12 מרבו ראשון, כדי לצאת בהן מיד המומר - אין מוציאין
13 מידו.
14 ו. המוכר עבדו לחוצה לארץ - יצא בן חורין; וכופין את
15 רבו השני לכתב לו גט שחרורו, ואבדו הדמים. ומפני מה
16 קנסו כהן הלוקח לבדו? שאלו לא לקח זה, לא יצא העבד
17 לחוצה לארץ. המוכר עבדו לסוריא, ואפלו לעכו - כמוכר
18 לחוצה לארץ.
19 ז. בן בכל שנשא אשה בארץ ישראל, ודעתו לחזר,
20 והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות - הרי אלו ספק, אם הם
21 כמי שמכרה אותם לחוצה לארץ, הואיל ויש לו הפרות, או
22 אינן כמכורין לו, שהרי הגוף שלה.
23 ח. עבד שיצא אחר רבו לסוריא, ומכרו שם - אבד את
24 זכותו. במה דברים אמורים? כשיצא רבו על מנת שלא
25 לחזר לארץ ישראל; אבל אם דעת רבו לחזר, ויצא אחרי, או
26 ומכרו שם - יצא לחרות, וכופין את הלוקח לשחררו.
27 ט. עבד שאמר לעלות לארץ ישראל - כופין את רבו
28 לעלות עמו, או ימכר אותו למי שיעלוהו לשם. רצה האדון
29 לצאת לחוצה לארץ - אינו יכול להוציא את עבדו, עד
30 שירצה. ודין זה - בכל זמן, אפלו בזמן הזה שהארץ בידי
31 עובדי כוכבים.
32 י. עבד שברח מחוצה לארץ לארץ - אין מחזירין לו
33 לעבדות. ועליו נאמר: לא תסגיר עבד אל אדניו. ואומר
34 לרבו, שיתכתב לו גט שחרורו, ויתכתב לו שטר חוב בדמיו,
35 עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם לא רצה האדון לשחררו -
36 מפקיעין בית דין שעבודו מעליו וילך לו.
37 יא. עבד זה שברח לארץ - הרי הוא גר צדק. והוסיף לו
38 הכתוב אזוהרה אחרת למי שמאנה אותו, מפני שהוא שפל
39 רוח יותר מן הגר, וצוה עליו הכתוב שנאמר: עמך יושב
40 בקרבך באחד שצריך בטוב לו, לא תוננו - זו אף הוגנת
41 דברים. נמצאת למד, שהמאנה את הגר הזה - עובר
42 בשלושה לאוין: משום ולא תונו איש את עמיתו, ומשום
43 וגר לא תונה, ומשום לא תוננו. וכן עובר משום ולא
44 תלחצנו, כמו שבארנו בענין הוגנה.
45 יב. הקונה עבד מן העובד כוכבים סתם, ולא רצה למול
46 ולקבל מצות העבדים - מגלגלין עמו כל שנים עשר חדש,

יום רביעי כ"ט אלול ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. ישראל שבא על שפחה פנענית, אף על פי שהיא שפחתו - הרי זה הולד פנעני לכל דבר; ונמכר ונקנה, ומשפטים בו לעולם, כשאר העבדים.

ב. אחד הקונה עבד פנעני מ'ישראל, או מן גר תושב, או מן עובד כוכבים שהוא כבוש תחת ידו, או מאחד משאר האמות, יש לו למכר את עצמו לישראל לעבד, והרי הוא עבד פנעני לכל דבר. וכן מוכר פניו ובנותיו; שנאמר: מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם. וכל אחד מאלו הרי הוא כעבד פנעני לכל דבר.

ג. אחד מן האמות שבא על שפחה פנענית שלנו - הרי ה'ן עבד פנעני; שנאמר: אשר הולידו בארצכם. אבל העבד שלנו שבא על אחת מן האמות - אין ה'ן עבד; שנאמר: אשר הולידו בארצכם, ועבד אין לו יחס.

ד. מלך עובד כוכבים שעשה מלחמה, והביא שביה ומכרה; וכן אם הרשה לכל מי שירצה, שילך ויגנב מאמה שהיא עושה עמו מלחמה, שביא וימכר לעצמו; וכן אם היו דיניו, שכל מי שלא יתן המס - ימכר, או מי שעשה כף וכף או לא יעשה - ימכר; הרי דיניו דין, ועבד הנלקח בדינין אלו - הרי הוא כעבד פנעני לכל דבר.

ה. עובד כוכבים שקנה עובד כוכבים לעבדות - לא קנה גופו, ואין לו בו אלא מעשה ידיו. אף על פי כן, אם מכרו לישראל - הרי גופו קנוי לישראל.

ו. האשה קונה שפחות, ואינה קונה עבדים, אפלו קטנים, מפני החשד. ואם קנתה אותם - הרי זו קנתה גופם כאיש. ויראה לי, שאינה אסורה לקנות אלא עבד בן תשע שנים ומתשע ולמעלה. וכן אסור לאדם לשחרר עבד פנעני, וכל המשחררו - עובר בעשה, שנאמר: לעלם בהם תעבדו; ואם שחררו - משחרר, כמו שבארנו, וכופין אותו לכתב גט שחרור בכל הדרכים שבארנו. ומתן לשחררו לדבר מצוה, אפלו למצוה של דבריהם. בגון שלא היו עושה בבית הפנסט - הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו המנן. וכן כל פיוצא בזה. וכן שפחה שנוהגין בה העם מנהג הקר, והרי היא מכשול לחוטאים - כופין את רבה ומשחררה, כדי שתנשא ויסור המכשול. וכן כל פיוצא בזה.

ז. יכול הרב לומר לעבדו פנעני: עשה עמי ואני נזה, אלא ילך וישאל על הפתחים ויתפרנס מן הצדקה; שישראל מצוין להחיות העבדים שביניהם. בזה דברים אמורים? בעבדיו; שאין בית דין נזקקין לגדולים לשמר ממונם, ואם לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי - הם יכרחו או ימותו, ואדם חס על ממונו עצמו יתר מכל אדם. אבל עבדים שהקניסה לו אשתו בתורת נכסי מלוג - חייב במזונותיהן, שעל מנת כן הקניס אותם; שאם לא יזון אותם - ימותו ויכרחו, והרי אינו חייב באחריותן.

ח. מתן לעבד בעבד פנעני בפרך. ואף על פי שהדין כן, מדת חסידות ודרכי חכמה, שיהיה אדם רחמן ורודף צדק, ולא יכביד עלו על עבדו, ולא יצר לו, ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משתה. חכמים הראשונים היו נוהגין לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין, ומקדימין מזון הפהמות והעבדים לסעדת עצמן. הרי הוא אומר: פניני עבדים אל יד אדוניהם, פניני שפחה אל יד גברתה. וכן לא יבזהו ביד, ולא בדברים; לעבדות מסרן הכתוב, לא לבושה. ולא ירבה עליו צעקה וכעס, אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו. וכן מפרש בדרבי איוב הטובים שהשתבח בהן: אם אמאס משפט עבדי ואמתי ברכם עמדי. הלא כפטן עשני עשהו, ויכוננו ברחם אחד. ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעובדי כוכבים עובדי עבודה זרה; אבל זרעו של אברהם אבינו, והם ישראל, שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובת התורה, וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים - רחמנים הם על הכל. וכן במדותיו של הקדוש ברוך הוא, שצונו להדמות בהם, הוא אומר: ורחמיו על כל מעשיו. וכל המרחם - מרחמין עליו; ורחמיו על כל מעשיו. וכל המרחם - מרחמין עליו; שנאמר: ונתן לך רחמים ורחמך והרפך. סליקו להו הלכות עבדים

נגמר ספר שנים עשר, והוא ספר קנן. ומנן פראים של ספר זה שבעים וחמשה: הלכות מכירה - שלשים פראים.

הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר פראים.

הלכות שכנים - ארבעה עשר פראים.

הלכות שלוחין ושתפין - עשרה פראים.

הלכות עבדים - תשעה פראים.

ומנן פראים של ספר זה שבעים וחמשה: הלכות מכירה - שלשים פראים.

הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר פראים.

הלכות שכנים - ארבעה עשר פראים.

הלכות שלוחין ושתפין - עשרה פראים.

הלכות עבדים - תשעה פראים.

ומנן פראים של ספר זה שבעים וחמשה: הלכות מכירה - שלשים פראים.

הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר פראים.

הלכות שכנים - ארבעה עשר פראים.

הלכות שלוחין ושתפין - עשרה פראים.

הלכות עבדים - תשעה פראים.

ומנן פראים של ספר זה שבעים וחמשה: הלכות מכירה - שלשים פראים.

בִּיָּם, או נִלְקַח בְּלִסְטִים מְזִין, וְכָל פְּיוּצָא בְּאֵלוּ מִשְׁאָר אֲנָסִין
הַגְּדוּלִּים.

ג. הַמִּפְקִיד אֶצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּחִנָּם בֵּין בְּשֹׂכֶר, או הַשְּׂאִילוֹ
או הַשְּׁכִירוֹ, אִם שָׁאל הַשּׁוֹמֵר אֶת הַבְּעָלִים אִם הַדָּבָר שֶׁלָּהֶן
או שֶׁכָּרֵן - הֵרִי הַשּׁוֹמֵר פְּטוּר מִכָּלום. אֲפֹלוּ פֶּשַׁע בַּדָּבָר
שֶׁשָּׁמַר וְאָבֵד מִחֲמַת הַפְּשִׁיעָה - הֵרִי זֶה פְּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר: אִם
בְּעָלָיו עָמַד לֹא יִשְׁלֹם, אִם שֹׂכֶר הוּא בָּא בְּשֹׂכֶרוֹ. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? כִּשְׁשָׁאל הַבְּעָלִים או שֶׁכָּרֵן בָּעֵת שֶׁנִּטַּל
הַחֲפֶז, אִף עַל פִּי שְׂאִין הַבְּעָלִים שֶׁם עָמַד בָּעֵת הַגְּנֵבָה
וְהָאֲבֵדָה או בָּעֵת שֶׁנֶּאֱמַר. אֲכָל נִטַּל הַחֲפֶז וְנִעְשָׂה עָלָיו
שׁוֹמֵר תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֵּךְ שֹׂכֶר הַבְּעָלִים או שְׂאֵלָן, אִף עַל פִּי
שֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים עֹמְדִין שָׁם בָּעֵת שֶׁנֶּאֱמַר הַדָּבָר הַשְּׁמוּר - הֵרִי
זֶה מִשְׁלָם; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּעָלָיו אֵין עָמַד שְׁלֹם יִשְׁלֹם. מִפִּי
הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ: הִיא עָמַד בְּשַׁעַת הַשְּׂאֵלָה, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
בָּעֵת הַגְּנֵבָה וְהַמִּיתָה - פְּטוּר; לֹא הִיא עָמַד בְּשַׁעַת הַשְּׂאֵלָה,
אִף עַל פִּי שֶׁהִיא עָמַד בָּעֵת הַמִּיתָה או הַשְּׂכִיָּה - חֵיב. וְהוּא
הַדִּין לְשֹׂאֵר הַשּׁוֹמְרִין, שֶׁכָּלֵן בְּבְעָלִים פְּטוּרִין. אֲפֹלוּ פְּשִׁיעָה
בְּבְעָלִים - פְּטוּר.

ד. כָּל שׁוֹמֵר שֶׁפָּשַׁע בְּתַחֲלָתוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּפוֹ -
חֵיב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאֵין הַשּׁוֹאֵל רִשְׁאִי לְהַשְׂאִיל. אֲפֹלוּ
שָׁאל סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁכָּל שְׁקוּרָא בּוֹ עוֹשָׂה מִצְוָה - לֹא
יִשְׂאִילֵנוּ לְאַחֵר. וְכֵן אֵין הַשּׁוֹכֵר רִשְׁאִי לְהַשְׂכִּיר. אֲפֹלוּ
הַשְּׁכִירוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - לֹא יִשְׁכְּרֵנוּ לְאַחֵר. שֶׁהֵרִי זֶה אוֹמֵר
לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שִׁיְהִיָּה פְקֻדוֹנִי בְּיַד אַחֵר. עֲבַר הַשּׁוֹמֵר וּמָסַר
לְשׁוֹמֵר שֵׁנִי: אִם יֵשׁ עֲדִים שֶׁשָּׁמְרָה הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי כְּדֶרֶךְ
הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱמַר - פְּטוּר הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֵרִי יֵשׁ עֲדִים
שֶׁנֶּאֱמַר; וְאִם אֵין שָׁם עֲדִים - חֵיב הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן לְשָׁלֵם
לְבְּעָלִים, מִפְּנֵי שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר אַחֵר, וְנִעְשָׂה הוּא דִּין עִם
הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי. אֲפֹלוּ הִיא הָרִאשׁוֹן שׁוֹמֵר חֲנָם, וּמָסַר לְשׁוֹמֵר
שֹׂכֶר - חֵיב; שֶׁהֵרִי יֵשׁ לְבַעַל הַחֲפֶז לֹמַר לוֹ: אַתָּה נֶאֱמַר
אֶצְלִי לְהַשְׁכִּיעַ, וְזֶה אֵינוֹ נֶאֱמַר. לְפִכֵּךְ, אִם הִיא דֶּרֶךְ הַבְּעָלִים
לְהַפְקִיד תְּמִיד דָּבָר זֶה אֶצֶל הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי - הֵרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר
הָרִאשׁוֹן פְּטוּר מִשְׁלָם; שֶׁהֵרִי הוּא אוֹמֵר לְבְּעָלִים: זֶה
הַדָּבָר שֶׁהַפְקַדְתָּם אֶצְלִי או הַשְּׂאֵלְתָם, אֲמַשׁ הֵייתֶם מִפְקִידִין
אוֹתוֹ אֶצֶל זֶה שֶׁהַפְקַדְתִּי אֵנִי אֶצְלוֹ. וְהוּא שֶׁלֹּא יִמַּעַט
שְׁמִירָתוֹ. כִּיצַד יִמַּעַט שְׁמִירָתוֹ? כְּגוֹן שֶׁהִיא מִפְקֵד אֶצְלוֹ
בְּשֹׂכֶר, וְהַפְקִידוֹ אֶצֶל אוֹתוֹ הַשֵּׁנִי בְּחִנָּם; או שֶׁהִיא שְׂאִיל
אֶצְלוֹ, וְהַפְקִידוֹ אֶצֶל אוֹתוֹ הַשֵּׁנִי בְּשֹׂכֶר. הוֹאִיל וּמַעַט
שְׁמִירָתוֹ - פּוֹשֵׁעַ הוּא וּמִשְׁלֵם. אִף עַל פִּי שֶׁשָּׁאֵל או שֶׁשֹּׂכֶר
בְּבְעָלִים - הֵרִי הוּא הוֹצִיא הַדָּבָר הַשְּׁמוּר מִיָּד שׁוֹמֵר
אַחֵר.

ה. וְאִם הִבִּיא הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי הָרִאשִׁי שִׁפְטוֹר בָּהּ שׁוֹמֵר
רִאשׁוֹן כְּדִין שְׁמִירָתוֹ - הֵרִי זֶה פְּטוּר. כִּיצַד? שׁוֹמֵר שֹׂכֶר
שֶׁנָּתַן בְּהִקְמָה הַשְּׁמוּרָה אֶצְלוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנָם, אִם הִבִּיא
הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי עֲדִים שֶׁמֵּתָה בְּהִקְמָה כְּדֶרֶכָּה - הֵרִי הַשּׁוֹמֵר
הָרִאשׁוֹן פְּטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהּ.
ו. שׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר אַחֵר, וְהוֹסִיף בְּשְׁמִירָתוֹ, וְמֵתָה -

הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה - שְׁנִים עָשָׂר פְּרָקִים.
הַלְכוֹת שְׂכָנִים - אַרְבָּעָה עָשָׂר פְּרָקִים.
הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְּפִין - עֶשְׂרֵה פְּרָקִים.
הַלְכוֹת עֲבָדִים - תִּשְׁעָה פְּרָקִים.

יום חמישי א' תשרי ה'תשע"ב

אודף בישר לכב, בלמדי משפטי צדקה

ספר שלשה עשר

והוא ספר משפטים

הַלְכוֹתֵינוּ חֲמִשָּׁה. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת שְׂכִירוֹת. ב. הַלְכוֹת
שְׂאֵלָה וּפְקֻדוֹן. ג. הַלְכוֹת מַלְוָה וְלוֹוֶה. ד. הַלְכוֹת טוּעֵן
וְנוֹטֵעֵן. ה. הַלְכוֹת נַחֲלוֹת.

הלכות שכירות

יֵשׁ בְּכָלֵלָן שִׁבְעַת מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת
לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: (א) דִּין שֹׂכֶר וְשׁוֹמֵר שֹׂכֶר. (ב) לִתֵּן
שֹׂכֶר שֹׂכֶר בְּיוֹמוֹ. (ג) שֶׁלֹּא יֵאָחֵר שֹׂכֶר שֹׂכֶר אַחֵר זְמַנוֹ. (ד)
שִׂיאֲכָל הַשֹּׂכֶר מִן הַמִּחְבֵּר שְׁעוֹשָׂה בּוֹ. (ה) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל
הַשֹּׂכֶר מִן הַמִּחְבֵּר בְּשַׁעַת מְלָאכָה. (ו) שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ הַשֹּׂכֶר
בְּיָדוֹ יָתֵר עַל מַה שִּׂיאֲכָל. (ז) שֶׁלֹּא יַחֲסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ.
וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוּ בְּפָרָקִים אֵלוּ:

פרק ראשון

א. אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִים נֶאֱמָרוּ בַּתּוֹרָה, וּשְׁלֹשָׁה דִּינֵין יֵשׁ לָהֶם.
וְאֵלוּ הֵן הָאֲרָבָעָה שׁוֹמְרִין: שׁוֹמֵר חֲנָם, וְהַשּׁוֹאֵל, וְנוֹשֵׂא
שֹׂכֶר, וְהַשּׁוֹכֵר.
ב. וְאֵלוּ הֵן שְׁלֹשָׁה דִּינֵין שֶׁלָּהֶן: שׁוֹמֵר חֲנָם, שֶׁנֶּגְנַב הַפְקֻדוֹן
מִמֶּנּוּ או אָבֵד, וְאֵין צָרִיף לֹמַר אִם נֶאֱמַר הַפְקֻדוֹן אֲנִס גְּדוֹל,
כְּגוֹן שֶׁהִיתָה בְּהִקְמָה וּמִתָּה או נִשְׁבִּית - הֵרִי זֶה נִשְׁבַּע שֶׁשָּׁמַר
כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין, וּפְטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַב מִבֵּית הָאִישׁ וְגו',
וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית אֶל הָאֱלֹהִים. הַשּׁוֹאֵל - מִשְׁלֹם הַכֹּל, בֵּין
שֶׁאֲבֵד הַדָּבָר הַשְּׂאִיל או נֶגְנַב בֵּין שֶׁאַרְעוֹ אֲנִס גְּדוֹל מְזֵה,
כְּגוֹן שֶׁמֵּתָה בְּהִקְמָה הַשְּׂאִילָה או נִשְׁבְּרָה או נִשְׁבִּית; שֶׁכָּף
כְּתוּב בַּשּׁוֹאֵל: וְנִשְׁבַּר או מָת, בְּעָלָיו אֵין עָמַד שְׁלֹם יִשְׁלֹם.
נוֹשֵׂא שֹׂכֶר או הַשּׁוֹכֵר - שְׁנֵיהֶם דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן: אִם נֶגְנַב
או אָבֵד הַדָּבָר הַשֹּׂכֶר או שֶׁנִּטַּל שֹׂכֶר עַל שְׁמִירָתוֹ - הֵרִי
אֵלוּ מִשְׁלָמִים; וְאִם אֲרָעוֹ אֲנִס גְּדוֹל מְזֵה, כְּגוֹן שֶׁהִיתָה
בְּהִקְמָה וּמִתָּה או נִשְׁבְּרָה או נִשְׁבִּית או נִטְרָפָה - הֵרִי אֵלוּ
נִשְׁבָּעִין שֶׁנֶּאֱמַר, וּפְטוּרִין. שֶׁנֶּאֱמַר: וּמָת או נִשְׁבַּר או נִשְׁבִּית
אֵין רָאָה, שְׁבוּעַת יִי וְגו'; וְכַתִּיב: אִם גִּבַּב יִגְנַב מִעֲמוֹ, יִשְׁלֹם
לְבְּעָלָיו וְגו'. נִמְצָאָת אוֹמֵר: שׁוֹמֵר חֲנָם - נִשְׁבַּע עַל הַכֹּל.
וְהַשּׁוֹאֵל - מִשְׁלֹם אֶת הַכֹּל, חוּץ מִן הַמֵּתָה בְּשַׁעַת מְלָאכָה,
כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. נוֹשֵׂא שֹׂכֶר וְהַשּׁוֹכֵר - מִשְׁלָמִין אֶת הָאֲבֵדָה
וְאֶת הַגְּנֵבָה, וְנִשְׁבָּעִין עַל הָאֲנָסִין הַגְּדוּלִּים, כְּגוֹן שְׁבוּרָה
וְשְׁבוּיָה וּמִתָּה וְנִטְרָפָה, או שֶׁאֲבֵד הַדָּבָר בְּסִפְיָה שְׁטָבָה

נשבע שבועת השומרים לקטן. הורו רבותי, שאין זה נשבע
בטענת הקטן כדי שנאמר: אין נשבעין על טענת קטן; שכל
השומרין - שבועתן שבועת שמה היא.
ח. בדרך שתקנו חכמים משיכה בלוקחות, כך תקנו
משיכה בשומרין. האומר לחברו: שמר לי זה, ואמר לו:
הנח לפני - הרי זה שומר חנם. אמר לו: הנח לפניך, או
הנח סתם, או שאמר לו: הרי הבית לפניך - אינו לא שומר
חנם ולא שומר שכר, ואינו חייב שבועה כלל; אבל מחירים
על מי שלקח הפקדון שלו ולא יחזירו לבעליו. וכן כל
פיוצא בזה. אחד המפקיד או המשאיל או המשכיר את
חברו בעדים או שלא בעדים - דין אחד יש להן. כיון
שהודה זה מפי עצמו ששמר לו או ששאל ממנו - הרי זה
נשבע שבועת השומרין; שאין אומרים 'מגו' לפטרו
משבועה, אלא לפטרו מלשלם. אפלו היה הדבר השואל
או המפקד או המשכיר שנה פרוטה - הרי זה השומר נשבע
עליו, ואין אחד מן השומרים צריך להודיע במקצת.
ט. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל -
להיות פטור מלשלם. וכן מתנה בעל הפקדון על שומר חנם
או נושא שכר ושוכר להיות חייבין בכל השואל. שכל תנאי
בממון או בשבועות של ממון - קיים, ואין צריך קנן ולא
עדים.
י. טען זה: שהיה שם תנאי, והשומר אומר: לא היה שם
תנאי - נשבע השומר שבועת השומרין, ומגלגל בה שלא
היה שם תנאי.
יא. טען שהפקיד אצלו, וזה אומר: לא אמרתי אלא הנח
לפניך, ולא נעשיתי לו שומר - נשבע הסת שלא קבלו אלא
בדרך זו, וכולל בשבועתו: שלא שלח בו יד, ולא אבדו
בידים, ולא בגרם שגרם לו שיהיה חייב לשלם.
יב. זה אומר: השאלתיך, או השכרתיך, או הפקדתיך,
והלה אומר: לא היו דברים מעולם, או שאמר: כן היה,
אבל החזרתי לך, ונסתלקה השמירה, ולא נשארה בינינו
תביעה - הרי הנחבש נשבע שבועת הסת ונפטרו. במה
דברים אמורים? כשלא היה שם שטר; אבל אם הפקיד או
השכיר או השאיל בשטר, ואמר לו: החזרתי לך - הרי
השומר נשבע בנקיטת חפץ. מתוך שיכול לומר שומר חנם
שנגנב או אבד, והשואל - מתה בשעת מלאכה, נאמן לומר
החזרתי; וכשם שאם טען שנגנב - נשבע מן התורה
בנקיטת חפץ, כך אם טען החזרתי - ישבע כעין של תורה,
הואיל ויש שם שטר ביד התובע. במה דברים אמורים?
כשהיה השומר יכול לטען ולומר נאנסו, ולא נצריך אותו
להביא ראיה על טענתו; אבל אם היה חייב להביא ראיה
על טענתו, כמו שיתבאר - אינו נאמן לומר החזרתי, אלא
ישבע בעל השטר בנקיטת חפץ שלא החזיר לו, וישלם. אין
לך מי שנשבע מתוך שיכול לומר כך וכך וישבע בנקיטת
חפץ, אלא זה השומר בלבד שיש עליו שטר; אבל שאר כל
הנשבעין בדין מתוך שיכול לומר - אינן נשבעין אלא הסת.

ההנאה לבעלים. ביצד? השוכר פרה מחברו והשאילה
לאחר, ומתה בדרך פיר השואל, הואיל והשואל חייב בכל
- יחזרו דמי הפרה לבעלים; שאין זה השוכר עושה סחורה
בפרתו של חברו. וכן כל פיוצא בזה. היה בידו פקדון,
ושלחו ביד אחר לבעליו, הואיל והשומר הראשון חייב
באחריותו עד שיגיע ליד הבעלים, אם בא לחזר ולהחזיר
הפקדון מיד השומר השני - מחזיר. ואם החזק השומר
הראשון בפרך - אינו יכול להחזיר הפקדון מיד השומר
השני, אף על פי שעדין הפקדון באחריותו של ראשון.

יום שישי ב' תשרי ה'תשע"ב

פרק שני

א. שלשה דינין האמורים בתורה בארבעה השומרין, אינן
אלא במטלטלין של ישראל ושל הדיוט. שנאמר: בסוף או
כלים וכל בהמה - יצאו קרקעות. ויצאו העבדים, שהקשו
לקרקעות. ויצאו השטרות, שאין גופן ממון. ויצאו
הקדשות, שנאמר: כי יתן איש אל רעהו. ויצאו נכסי עובדי
בוכבים. מכאן אמרו חכמים: העבדים והשטרות והקרקעות
וההקדשות - שומר חנם שלהן אינו נשבע, ונושא שכר או
שוכר אינו משלם. ואם קנו מידו - חייב באחריותו.
ב. ותקנו חכמים, שנשבעין על ההקדשות שבועת
השומרין כעין של תורה, כדי שלא יזלזלו בהקדשות.
ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן - חייב
לשלם. שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין
גנבה ואבדה ומתה וכיוצא בהן, שאם היה שומר חנם על
מטלטלין ונגנבו או אבדו - ישבע, ובעבדים וקרקעות
ושטרות - פטור משבועה; וכן אם היה שומר שכר,
שמשלם גנבה ואבדה במטלטלין, פטור מלשלם באלו;
אבל אם פשע בה - חייב לשלם. שכל הפושע - מזיק הוא,
ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין.
ודין אמת הוא זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורו רבותי:
שהמוסר פרמו לשומר, בין באריסות בין בשמירות חנם,
והתנה עמו שיחפז או יזמר או יאבק משלו, ופשע ולא
עשה - חייב כמי שהפסיד בידים. וכן כל פיוצא בזה
שהפסיד בידים - חייב על כל פנים.
ד. המוסר לחברו דבר המחבר לקרקע לשומר, אפלו היו
ענבים העומדות להבצר - הרי הן כקרקע בדין השומרין.
ה. הפקיד הקדש ואחר כך פדהו, והרי הוא חלין בעת
שנטלו מיד השומר; או שהשאילו חלין, ואחר כך הקדיש
והוא ביד השואל; וכן עובד בוכבים שהפקיד ואחר כך
נתגיר - כל אלו אין בהן כל דיני השומרין, עד שתהיה
תחלתן וסופן נכסי הדיוט ונכסי ישראל.
ו. אחד האיש ואחד האשה בדין השומרין, בין שהיה
הדבר השמור של אשה או שהיה ביד האשה.
ז. קטן שהפקיד ביד גדול או השאילו - הרי זה הגדול

יום שבת קודש ג' תשרי ה'תשע"ב

פרק שלישי

א. שומר שטען שנאנס אנס גדול, כגון שבורה ומתה: אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם - מצריכין אותו ראיה על טענתו שנאנס, ויפטר אף משבועת שומרים; ואם לא הביא ראיה - ישלם. שנאמר: אין ראיה, שבועת יי תהיה בין שניהם. הוּא במקום שאפשר להביא ראיה - אין שם שבועה, אלא או זביא ראיה או ישלם. אבל אם טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין שם - אין מצריכין אותו ראיה, אלא ישבע שנאנס ויפטר. ואם הביא עדים שלא פשע בה - נפטר אף מן השבועה. מעשה באחד, שהביא חבית של יין בשכר, ושבירה בשוק של מחוזה. ובאו לפני חכמים, ואמרו: שוק זה, שטענתו ששבירה בו החבית - בני אדם מצויין שם; או תביא ראיה שלא פשעת, אלא נתקלת ונפלת, או תשלם דמיה. וכן כל פיוצא בזה.

ב. המעביר חבית ממקום למקום בשכר, ונשבירה - דין תורה הוא שישלם, שאין זה אנס גדול, והרי השבירה כגנבה ואבדה שהוא חייב בה; אבל תקנו חכמים, שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה. שאם אפה אומר ישלם - אין לך אדם שיעביר חבית לחברו, לפיכך עשו בו שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה. ועוד תקנו בדרך זה: שאם נשאו אותה שנים במוט, ונשבירה - משלמין חצי דמיה. הואיל ומשוי זה גדול לגבי אחד וקל לגבי שנים - הרי הוא כאנס ואינו אנס, ומשלמין מחצה, אם יש עדים שלא פשעו בה. נשבירה במקום שאין העדים מצויין - נשבועין שלא שבירה בפשיעה, ומשלמין חצי דמיה. שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו. מכאן אפה למו, שהאחד שהעביר חבית גדולה, שאין דרך כל הסבילים להעבירה - שהוא פושע; ואם נשבירה בידו - משלם הכל.

ג. הספל ששבר חבית של יין לחנוני, ונתחייב לשלם, והרי היא שוה ביום השוק ארבעה, ובשאר הימים שלשה: אם החזירו ביום השוק - חייבין להחזיר חבית של יין, או ישלמו לו ארבעה. והוא שלא היה לו יין למכר ביום השוק; אבל אם היה לו יין - מחזירין לו שלשה. החזירו לו בשאר הימים - מחזירין לו שלשה. ומנכין לו בכל זמן, טרח שהיה טורח במכירתה, ופגם הנקב שהיה נוקב החבית. וכן כל פיוצא בזה.

ד. רועה, שבאו זאבים וטרפו ממנו: אם היה זאב אחד - אין זה אנס, אפלו בפשעת משלחת זאבים; ואם היו שני זאבים - הרי זה אנס. שני כלבים - אינן אנס, אפלו באו משתי רוחות; היו יתר על שנים - הרי זה אנס. לסטים מזין - הרי הוא אנס. ואפלו היה הרועה מזין, ובא לו לסטים

אחר מזין - הרי זה אנס; שאין הרועה מוסר נפשו כלסטים. הארי והדב והנמר והברדלס והנחש - הרי אלו אנסין. אימתי? בזמן שבאו מאליהן; אבל אם הוליכם למקום גדודי חיות ולסטים - אין אלו אנסין, וחייב לשלם. ה. רועה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר לו: הרי אנו במקום פלוגי, וכך וכך רועים אנחנו, וכך וכך פלי מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח מהן - הרי הרועה חייב; שאחד המוליך את הבהמה למקום גדודי חיות ולסטים, או מביא את הלסטים בהתגרותו למקום הבהמה.

ו. רועה שהיה לו להציל הטרפה או השבויה ברועים אחרים ובמקלות, ולא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל - הרי זה חייב. אחד שומר חנם ואחד שומר שכר. אלא ששומר חנם - קורא רועים ומביא מקלות בחנם; ואם לא מצא - פטור. אבל שומר שכר - חייב לשכר הרועים והמקלות עד כדי דמי הבהמה, כדי להציל, וחוזר ולוקח שכרן מבעל הבית; ואם לא עשה כן, והיה לו לשכר ולא שכר - הרי זה פושע, וחייב.

ז. רועה שטען: שהצילתי על ידי רועים בשכר - נשבע ונוטל מה שטען. שאינו יכול לטען אלא עד כדי דמיה, ויכול היה לומר נטרפה. וישבע בנקיטת חפץ, כדין כל הנשבועין ונוטלין.

ח. רועה שהניח עדרו ובא לעיר, בין בעת שדרך הרועים להכנס ובין בעת שאין דרך הרועים להכנס, ובאו זאבים וטרפו, ארי ודרס - אין אומרים: אלו היה שם היה מציל; אלא אומדין אותו: אם יכל להציל על ידי רועים ומקלות - חייב, ואם לאו - פטור. ואם אין הדבר ידוע - חייב לשלם. ט. מתה הבהמה בדרך - הרי זה אנס, והרועה פטור. סגפה ומתה - אינו אנס. תקפתו ועלתה לראשי צוקין, ותקפתו ונפלה - הרי זה אנס. העלה לראשי צוקין, או שעלתה מאליה והוא יכל למנעה ולא מנעה, אף על פי שתקפתו ונפלה, ומתה או נשבירה - חייב; שכל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס - חייב. וכן רועה שהעביר הבהמות על הגשר, ודחפה אחת מהן לחברתה, ונפלה לשבלת הנהר - הרי זה חייב; שהיה לו להעבירן אחת אחת. שאין השומר נוטל שכר אלא לשמר שמירה מעלה, והואיל ופשע בתחלה והעבירן כאחת, אף על פי שנאנס בסוף בעת הנפילה - הרי הוא חייב.

י. פשע בה ויצאה לאגם, ומתה שם בדרך - פטור; שאין יציאתה גרמה לה שתבוא לידי אנס זה. הואיל ובדרך מתה - מה לי בבית שומר, מה לי באגם? אבל אם גנבה גנב מהאגם, ומתה בדרך בבית הגנב - הרי השומר חייב, אף על פי שהוא שומר חנם; שאפלו לא מתה, הרי היא אבדה ביד הגנב, ויציאתה גרמה לה להגנב. וכן כל פיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו אלול ה'תשע"א-ג' תשרי ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ו אלול ה'תשע"א

מצות עשה נז. נו. נח.

המצוה הנ"ז — הוא הצווי שנוצטוינו על שחיטת פסח שני (בי"ד אייר) למי שנמנע ממנו פסח ראשון, והוא אמרו יתעלה: "בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה שיקשה בדברי ויאמר לי: מדוע תמנה פסח שני וזה סותר מה שהקדמת בפלל השביעי באמרך, שהלכות המצוה אינן נמנות בפני עצמן? ידע המקשה קשיא זו, שכבר נחלקו חכמים בפסח שני, אם הוא המשך דיני הראשון או שהוא צווי מיוחד בעצמו. ופסק ההלכה, שהוא צווי מיוחד בעצמו — ולפיכך ראוי למנותו בפני עצמו. ובגמרא פסחים (צג.) אמרו: "חייב פרת על הראשון וחייב פרת על השני — דברי רבי; רבי נתן אומר: חייב פרת על הראשון ופטור על השני; רבי חנניה בן-עקיבא אומר: אף על הראשון אינו חייב פרת אלא-אם-כן לא עשה שני". אחר-כך שאל התלמוד ואמר: "במאי קא מפלגי? רבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא, ורבי נתן סבר: שני תשלומין לראשון הוא". הנה נתבאר מה-שרמזנו עליו. ושם נאמר: "הלכך הזיד בזה וכו' — כלומר לא הקריב פסח ראשון ולא פסח שני בזדון — דברי הכל חייב; שגג בזה וכו' — דברי הכל פטור; הזיד בראשון ושגג בשני — לרבי ורבי נתן חייב, ולרבי חנניה בן-עקיבא פטור". וכך גם בן אם הזיד בראשון והקריב בשני — הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון; וההלכה בכל-זה ברבי. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה, לפי שנתבאר שם (פסחים צא:) שאשה בשני רשות. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בגמרא פסחים (צב.).

המצוה הנ"ו — הצווי שנוצטוינו לאכול כבש הפסח בליל ט"ו בניסן כפי תנאיו הנזכרים, והם: שיהא צלי, ושיאכל בבית אחד, ושיאכל עם מצוה ומרור, והוא אמרו יתעלה: "ואכלו את-הבשר

בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מררים לאכלהו" (שמות יב, ח). ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: מדוע אפה מונה אכילת פסח ומצה ומרור כמצוה אחת, ואינך מונה אותן כשלש, מאחר שאכילת מצוה מצוה ואכילת מרור מצוה ואכילת בשר הפסח מצוה? אז אומר: זה שאכילת מצוה בפני עצמה — הריהו נכון כמו שנתבאר (מצות עשה קנח); וכן נכון שאכילת בשר הפסח מצוה כמו שהזכרנו; אבל המרור הרי הוא טפל לאכילת הפסח ואין למנותו מצוה בפני עצמה. הראיה לכך: שבשר הפסח נאכל לקיום המצוה, בין שיש מרור ובין שאין מרור; אבל המרור אינו נאכל אלא עם בשר הפסח, שכן הוא אומר יתעלה: "על-מצות ומררים לאכלהו" (במדבר ט, יא). ואלו אכל מרור בלי בשר — לא עשה כלום בהחלט, ולא נאמר שקיים מצוה אחת, היא אכילת מרור. ולשון המקלחא (פרשת בא): "צלי-אש ומצות על-מררים לאכלהו" — מגיד הכתוב, שמצות פסח צלי, מצוה ומרור. כלומר: שהמצוה היא כללית. ושם נאמר: "מנין אפה אומר, שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח? תלמוד לומר לאכלהו", כלומר הבשר לבדו. "יכול כשם שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתן בפסח, כך אם אין להם פסח, יוצאין ידי חובתם במצה ומרור? הרי אפה דן: הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתם במצה ומרור? תלמוד לומר: לאכלהו". ושם נאמר: "לאכלהו — מכאן אמרו: הפסח נאכל אכילת שבע (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני זה מבשר החגיגה), ואין מצוה ומרור נאכלים אכילת שבע", (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע —) לפי שעקר המצוה אכילת הבשר, כמו שאמר: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה"; והמרור מטפלי בשר הפסח וחובותיו, כמו שמתבאר מאמרות אלו למי שהבינו והראיה הברורה בזה הוא היסוד

1 שְׁאֵמַר הַתְּלִמּוּד, וְהוּא אֶמְרָם (פסחים קכ.). "מְרוֹר
2 בְּזֶמֶן הַזֶּה דְּרַבְּנָן", לְפִי שְׁמֵן-הַתּוֹרָה אֵין חוּבָה
3 לְאָכְלוּ בַּפִּנִּי עֲצָמוֹ אֶלָּא נֶאֱכַל עִם בֶּשֶׂר הַפֶּסַח. וְזוֹ
4 רְאִיָּה בְּרוּרָה וּמִפְרָשֶׁת, שֶׁהוּא מְטַפְּלִי הַמִּצְוָה, לֹא
5 שְׁאֵכִילתוּ מִצְוָה בַּפִּנִּי עֲצָמָה. וְגַם דִּינִי מִצְוָה זוֹ
6 מְבֹאָרִים בְּמִסְכַּת פְּסָחִים.

7 הַמִּצְוָה הַנ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטוּינּוּ לְאָכּוֹל בֶּשֶׂר
8 פֶּסַח שְׁנֵי בָלִיל ט"ו בְּאֵיר עַל מִצֵּה וּמְרוֹר, וְהוּא
9 אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה גַם עַל זֶה: "עַל-מִצּוֹת וּמְרוֹרִים
10 יֵאָכְלֶהוּ" (שם). וְגַם דִּינִי מִצְוָה זוֹ נִתְבָּאָרוּ בְּפִסְחִים
11 (צד.). וּבְרוֹר, שְׁאֵינּוּ חוּבָה לְנָשִׁים, כִּי כָשֶׁם
12 שֶׁשְׁחִיטָתוֹ אֵינָה חוּבָה לָהֶן — כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ (מִצּוֹת
13 עֲשֵׂה נז) — כֹּף [גַּם לֹא] אֲכִילתוֹ בְּלִי סֶפֶק.

יום שני כ"ז אלול ה'תשע"א

14 מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה קֶכָּה. קֶכָּה. קֶכָּה.

15 קֶכוּ. קֶכָּז. קֶכָּא. קֶכָּב.

16 הַמִּצְוָה הַקכ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכּוֹל
17 קֶרֶפֶן הַפֶּסַח מִבֶּשֶׂל אוֹ נָא (מְבוּשֶׁל לַחֲצִאִין), אֶלָּא
18 צָלִי בִלְבָד, וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ
19 נָא וּבֶשֶׂל מִבֶּשֶׂל" (שְׁמוֹת יב, ט). וּכְכֹר נִתְבָּאָר לָךְ
20 בְּכָל הַתְּשִׁיעִי מִמֶּאֱמַר זֶה, שֶׁהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה —
21 לֹקֵה. 22

23 הַמִּצְוָה הַקכ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹצִיא
24 כָּלוּם מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח מִן-הַמָּקוֹם שֶׁנִּתְקַבְּצוּ הַחֲבוּרָה
25 (הַחֲבָרִים הַנִּמְנִים עַל ה'פֶּסַח") לְאָכְלוּ, וְהוּא אֶמְרוּ
26 יִתְעַלֶּה: "לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבֵּית מִן-הַבֶּשֶׂר חוּצָה"
27 (שם, מז). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא: "חוּצָה" — חוּץ לְמָקוֹם
28 אֲכִילתוֹ. וְהַדְּבָר הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ אֶסוּר לְאָכְלוּ וְהוּא
29 בְּמִדְרַגַּת טְרֵפָה (שְׁהִיא בַעֲלַת חוֹמְרוֹת יִתְרוֹת).

30 וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (פּה). אֶמְרוּ: "הַמּוֹצִיא בֶּשֶׂר הַפֶּסַח
31 מִחֲבוּרָה לְחֲבוּרָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה
32 — טָהוֹר (אֶף שֶׁרַבֵּן גִּזְרוּ עַל פְּסוּלֵי קֹדְשִׁים כִּמוֹ
33 פִּיגוּל וְנוֹתֵר שִׁיטְמָאוּ אֶת הַיָּדִים), וְהָאֲכִילוּ הָרִי זֶה
34 בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְשֵׁם (פּה): אֶמְרוּ: "הַמּוֹצִיא בֶּשֶׂר
35 פֶּסַח מִחֲבוּרָה לְחֲבוּרָה — אֵינּוּ חַיֵּב עַד שְׁיָנִיחַ
36 (בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצְאָה הַחֲבוּרָה הַשְּׁנִיָּה אוֹ מִחוּץ לְבֵית,
37 וְאֵינָה מְסַפִּיקָה עֲקִירָה בִלְבָד, שֶׁהִרִי) 'הוֹצָאָה' כְּתוּבָה
38 בּוֹ (ב'פֶּסַח"). וְדִינוּ שׁוֹוֶה לְמָקוֹם נוֹסֵף שֶׁכְּתוּב לִשׁוֹן

39 זֶה: בְּשִׁבְתָּ; וְאִם הָיִיתָ אֹז יִתְחַיֵּב מִלְּקוּת. וּכְכֹר
40 נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִפְּסָחִים.

41 הַמִּצְוָה הַקכ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהֹאֲכִיל
42 אֶת-הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שְׁנִשְׁתַּמֵּד, וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה:
43 "כָּל-בֶּן-גֵּכָר לֹא-יֵאָכֵל בּוֹ" (שם, מג). אֶמַר הַמְתַּרְגֵּם
44 ("אוֹנְקִלוֹס") עַל-פִּי הַקְּבָלָה: כָּל-בֶּר יִשְׂרָאֵל
45 דִּישְׁתַּמֵּד. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא: "כָּל-בֶּן-גֵּכָר — זֶה
46 יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַד שֶׁעָבַד עֲבוּדָה זָרָה".

47 הַמִּצְוָה הַקכ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהֹאֲכִיל
48 לְגֵר תּוֹשֵׁב (בֶּן נָח שֶׁקִּיבַל עַל-עַצְמוֹ ז' הַמִּצְוֹת)
49 מִן-הַפֶּסַח, וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר
50 לֹא-יֵאָכֵל בּוֹ" (שם, מה).

51 הַמִּצְוָה הַקכ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הָעָרֵל מִלְּאָכּוֹל
52 הַפֶּסַח, וְהוּא אֶמְרוּ: "וְכָל-עָרֵל לֹא-יֵאָכֵל בּוֹ" (שם,
53 מח); וְהָאֲכִילוֹ עָרֵל — לֹקֵה.

54 הַמִּצְוָה הַקכ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּשָׁבוֹר
55 עֵצִים מַעֲצָמוֹת קֶרֶפֶן פֶּסַח, וְהוּא אֶמְרוּ: "וְעֵצִים
56 לֹא-תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ" (שם, מז); וְהַשּׁוֹבֵר עֵצִים מַעֲצָמִיו
57 — לֹקֵה. וּבִפְרוּשׁ אֶמְרוּ (פסחים פד): "הַשּׁוֹבֵר
58 אֶת-הָעֵצִים בְּפֶסַח טָהוֹר — הָרִי זֶה לֹקֵה".

59 הַמִּצְוָה הַקכ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּשָׁבוֹר
60 עֵצִים מַעֲצָמוֹת פֶּסַח שְׁנֵי גַם כֵּן, וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה
61 בּוֹ: "וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ" (בַּמִּדְבָּר ט, יב); וְהַשּׁוֹבֵר
62 בּוֹ — גַּם הוּא חַיֵּב מִלְּקוּת. וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (פּה).
63 אֶמְרוּ: "כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 'וְעֵצִים לֹא-תִשְׁבְּרוּ בּוֹ' בְּפֶסַח
64 שְׁנִי, שְׁאֵין תְּלִמּוּד לוֹמֵר (אֵינוּ בֹא רַק לְמַשְׁמַעוֹת
65 הַפְּשׁוּטָה כִּי זֹאת כִּבְר יִדְעֵנוּ); שֶׁכְּכֹר נֶאֱמַר (שִׁישׁ
66 לְנַהוּג בַּפֶּסַח שְׁנִי), כְּכָל-חֻקַּת הַפֶּסַח (הִרְאָשׁוֹן) (שם)
67 — הָאֵין (וּמֵה שִׁישׁ בְּכָל זֹאת לְלִמּוּד מִכָּאן שׁ: אֶחָד
68 עֵצִים שִׁישׁ בּוֹ מֵחַ (הַשְּׁמֵן שֶׁבִּתּוֹךְ הַעֲצָמוֹת) וְאֶחָד
69 עֵצִים שְׁאֵין בּוֹ מֵחַ". וּכְכֹר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי שְׁבִירַת
70 הָעֵצִים בְּפֶרֶק ז' מִפְּסָחִים (פּג).

יום שלישי כ"ח אלול ה'תשע"א

71 מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה קִיז. קִיט. קִיח.

72 מִצּוֹת עֲשֵׂה נג. נב.

73 הַמִּצְוָה הַקִּי"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹתִיר דְּבָר
74 מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְמַחֲרַת הַיּוֹם, כְּלוֹמַר לַיּוֹם חֲמִשָּׁה

1 עֶשֶׂר, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר"
 2 (ויקרא יב, י). וּכְבֹּר בְּאָרְנוּ (מצות עשה צא) שְׁלֹאו
 3 זֶה הוּא לֹא שִׁנְתָּק לַעֲשֹׂה (מתבטל על-ידי קיום
 4 העשה), לִפִּי שְׁאֵמֶר: "וְהִנֵּתִר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר בְּאֵשׁ
 5 תִּשְׂרֹפוּ" (שם). וּבִמְכַלְתָּא אָמְרוּ: "וְהִנֵּתִר מִמֶּנּוּ" —
 6 בֶּא הַפְּתוּב לִתֵּן עֲשֵׂה עַל לֹא-תַעֲשֶׂה, לומר: שְׁאֵין
 7 לֹקִין עָלָיו.

8 הַמִּצְוָה הַקִּי"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ גַם בֵּן
 9 מִלְּהִשְׁאִיר דָּבָר מִבֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנִי (הנקרב ב"ד באייר
 10 על-ידי מי שהיה אנוס בפסח ראשון) עַד בֹּקֶר, וְהוּא
 11 אָמְרוּ עָלָיו: "לֹא-יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר" (במדבר
 12 ט, יב). וְגַם זֶה נִתַּק לַעֲשֵׂה פְּרָאוֹן.

13 הַמִּצְוָה הַקִּי"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהִשְׁאִיר
 14 מִבֶּשֶׂר הַחֲגִיגָה הַקְּרֵבָה בְּיוֹם אַרְבַּעָה עֶשֶׂר, כְּמוֹ
 15 שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּפֶּרֶק ו' מִפְּסָחִים (עא.), לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 16 (להקרב), אֲלֵא תֵּאָכֵל בְּמִשְׁךְ שְׁנֵי הַיָּמִים. וְהוּא
 17 אָמְרוּ: "וְלֹא-יִלִּין מִן-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֹב בְּיוֹם
 18 הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר" (דברים טז, ד). וְכֵן הַפְּרוֹשׁ הַמִּקְבֵּל
 19 בַּפְּסוּק זֶה פָּה: "לֹא-יִלִּין מִן-הַבֶּשֶׂר וְגו'" —
 20 בַּחֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הַפְּתוּב הַכְּתוּב מִדְּבַר שֶׁתֵּאָכֵל
 21 לְשְׁנֵי יָמִים. יָכוֹל לְיוֹם אֶחָד? כִּשֶּׁהוּא אוֹמֵר:
 22 "לַבֹּקֶר" — לְבֹקֶר שֶׁל שְׁנֵי. וְעָלֶיהָ אוֹמֵר יִתְעַלֶּה:
 23 "וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר" (שם, ב).
 24 וְהִנֵּתִיר מִחֲגִיגָה זוֹ שֶׁל אַרְבַּעָה עֶשֶׂר לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 25 — יִשְׂרָף בְּאֵשׁ לִפִּי שֶׁהוּא בְּכָלֵל נוֹתֵר — וְלִפְיָךְ
 26 אֵין לֹקִין עָלָיו. וּכְבֹּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ,
 27 כְּלוֹמֵר: חֲגִיגַת י"ד בַּלְבֹּד, בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת מִמִּסְכַּת
 28 פְּסָחִים (עא.) וּמִסְכַּת חֲגִיגָה (דח.).

29 הַמִּצְוָה הַנ"ג — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ עַל הָרִאִיָּה, וְהוּא
 30 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרָךְ
 31 אֶת-פָּנָי ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טז, טז). וְעִנִּין מִצְוָה זוֹ,
 32 שִׁיעֲלָה הָאָדָם עִם כָּל-בֶּן זָכָר שִׁישׁ לוֹ, שְׁאֵפְשֶׁר לוֹ
 33 לְהֵלֵךְ לְבֵדוֹ — יַעֲלֶהוּ לְמִקְדָּשׁ וַיִּקְרִיב קֶרְבֵּן עוֹלָה
 34 כְּשִׁיעֲלָה. וְהִקְרִיב הַזֶּה שְׁמִקְרִיב בַּעֲלוֹתוֹ — הוּא
 35 הַנִּקְרָא עֹלֵת רִאִיָּה. וּכְבֹּר הַקְּדַמְנוּ וְהִזְכַּרְנוּ אֶמְרָם
 36 (חגיגה ו'): "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטְווּ יִשְׂרָאֵל בְּרִגְלָה:
 37 חֲגִיגָה, רִאִיָּה וְשִׁמְחָה". וּכְבֹּר נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה
 38 זוֹ. כְּלוֹמֵר, מִצְוֹת רִאִיָּה, בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ד). וְגַם זוֹ
 39 אֵין הַנָּשִׁים חַיְבוֹת בָּהּ.

40 הַמִּצְוָה הַנ"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לַעֲלוֹת לְרִגְלָה
 41 לְמִקְדָּשׁ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 42 "שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחֲגֵּל לִי בַּשָּׁנָה" (שמות כג, יד). וּכְבֹּר
 43 נִתְבָּאֵר בַּפְּתוּב, שֶׁהַעֲלִיָּה הַזֹּאת הִיא שִׁיעֲלָה עִם
 44 קֶרְבֵּן לְהִקְרִיבוֹ. וּכְבֹּר נִכְפַּל צְוִי זֶה כְּמָה פְּעָמִים.
 45 וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים טז, יא): "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִזְהָרוֹת
 46 בְּרִגְלָה, וְאֵלוֹ הֵן: חֲגִיגָה וְרִאִיָּה וְשִׁמְחָה". וְכֵן גַּם
 47 אָמְרוּ בְּגִמְרָא חֲגִיגָה (ו'): "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטְווּ יִשְׂרָאֵל
 48 בְּרִגְלָה: חֲגִיגָה, רִאִיָּה וְשִׁמְחָה". וְעִנִּין חֲגִיגָה זוֹ —
 49 שִׁיִּקְרִיב קֶרְבֵּן שְׁלָמִים, וְאֵין הַנָּשִׁים חַיְבוֹת בָּהּ. וּכְבֹּר
 50 נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה.

יום רביעי כ"ט אלול ה'תשע"א

51 **מצות עשה נד. מצות לא תעשה קנו. רכט.**
 52 **מצות עשה טז. עט.**
 53 הַמִּצְוָה הַנ"ד — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בְּשִׁמְחָה
 54 בְּרִגְלִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְשִׁמְחָתָ בַּחֲגֹד"
 55 (דברים טז, יד), וְהִיא הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית מִשְׁלֹשׁ
 56 מִצְוֹת הַנוֹהָגוֹת בְּרִגְלָה. וְהַעֲנִין הָרִאשׁוֹן שְׁאֵלָיו נִרְמָז
 57 בְּמִצְוָה זוֹ — הוּא: שִׁיִּקְרִיבוּ קֶרְבֵּן שְׁלָמִים עַל-כָּל-
 58 פָּנִים, וְשְׁלָמִים אֵלוֹ נֹסְפִים עַל שְׁלָמֵי חֲגִיגָה, וְהֵם
 59 נִקְרָאִים בַּתְּלִמּוּד (חגיגה ז'): שְׁלָמֵי שְׁמִחָה. וְעַל
 60 הַקְּרִיבָת שְׁלָמִים אֵלוֹ, אוֹמְרִים: "נָשִׁים חַיְבוֹת
 61 בְּשִׁמְחָה". וּכְבֹּר אָמֵר הַכְּתוּב: "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים
 62 וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׁמְחָתָ לִפְנֵי ה'" (שם כז, ז). וּכְבֹּר
 63 נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּ[מִסְכַּת] חֲגִיגָה. וּבְכָלֵל
 64 אָמְרוּ "וְשִׁמְחָתָ בַּחֲגֹד" מֵה-שְׁאֵמְרוּ עוֹד, וְהוּא
 65 אֶמְרָם (שם ח.): "שְׁמַח בְּכָל-מִינֵי שְׁמִחָה", מִזֶּה:
 66 אֲכִילַת הַבֶּשֶׂר בַּחֲגִים, וְשִׁתִּית הֵיין, וְלִבִּישַׁת בְּגָדִים
 67 חֲדָשִׁים, וְחִלּוּק פְּרוֹת וּמִינֵי מְתִיקָה לְקֻטְנִים וְלַנָּשִׁים,
 68 וְהַשְׁחֹק בְּכָלִי זָמֵר וּבִרְקוּד בְּמִקְדָּשׁ לְבָד (דוקא שם,
 69 כִּי שֶׁלֹא יִבְאוּ לִידֵי קִלּוֹת רֹאשׁ), וְהִיא שְׁמִחַת
 70 בֵּית-הַשְּׂוֹאכָה — וְכָל-זֶה נִכְנָס בְּכָלֵל אָמְרוּ
 71 "וְשִׁמְחָתָ בַּחֲגֹד". וְהַחֲמוּר שֶׁבָּהֶם — הוּא חַיִּיב
 72 שִׁתִּית הֵיין דְּוָקָא, כִּינֵן שֶׁהוּא מֵיחֵד לְשִׁמְחָה. וְלִשׁוֹן
 73 גְּמָרָא פְּסָחִים (קט): "חַיִּיב אָדָם לְשִׁמְחָת בְּנֵיו וּבְנֵי
 74 בֵּיתוֹ בְּרִגְלָה. בְּמָה מְשִׁמְחָם? בֵּיין". וְשֶׁם אָמְרוּ:
 75 "תִּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא אוֹמֵר: בְּזִמְן שְׁבִית
 76 הַמִּקְדָּשׁ קָיָם אֵין שְׁמִחָה אֲלֵא בְּבֶשֶׂר, שְׁנֵאֵמֵר:
 77 וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׁמְחָתָ. עַכְשָׁיו אֵין

טְהוֹרָה, וְהִיא הַמִּצְוָה שְׁאֵנְחָנוּ מִדְּבָרִים בָּהּ עֵתָּה. 39
אָמַר יִתְעַלֶּה: "כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ 40
וּבְצִאָנֶךָ הַזֶּכֶר תִּקְדֹּשׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טו, יט). 41
וְדִין בְּכוֹר זֶה שֶׁל בְּהֵמָה טְהוֹרָה הוּא: שְׂיִנְתָּן 42
לִפְנֵינִים, מִקְרִיבִים חֻלְבוֹ וְדָמּוֹ וְאוֹכְלִים שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ. 43
וּכְבֹּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת 44
בְּכוֹרוֹת. וְנִתְבָּאָר בְּסוֹף מִסְכַּת חֵלָה (פרק ד' משנה 45
א), שְׁאֵין מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּאֶרֶץ. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי 46
(פרשת ראה, דברים יד, כג): "יָכוֹל יִהְיֶה אָדָם מַעֲלֶה 47
בְּכוֹרוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ — תִּלְמוּד לומר: 48
וְאִכְלָתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ 49
וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וְצִאָנֶךָ (שם יד, כג) — מִמָּקוֹם שְׁאֵתָה 50
מִבֵּיא מַעֲשֵׂר דִּגְנָן (ארץ ישראל בלבד), אֵתָה מִבֵּיא 51
בְּכוֹרוֹת; מִחוּצָה לְאֶרֶץ שְׁאֵין אֵתָה מִבֵּיא מַעֲשֵׂר 52
דִּגְנָן, אִי אֵתָה מִבֵּיא בְּכוֹרוֹת". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, 53
שֶׁמִּצְוָה זוֹ אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּאֶרֶץ; אֲכָל בְּכוֹר 54
חוּצָה לְאֶרֶץ אֵינּוּ קָרֵב, אֶף קָדוֹשׁ הוּא (שאסור 55
לאכלו כּל־זֶמֶן שְׂרָאוֹי לְהִקְרִיבָהּ, וּיִמְתִּין שִׁיפּוֹל בּוֹ 56
מוֹם, כִּי עָלִיו) לְהֶאֱכֹל בְּמוֹמוֹ (ודינִים אֵלּוּ, הֵן בִּארֶץ 57
יִשְׂרָאֵל וְהֵן בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, הֵרִי הֵם) בֵּין שְׁפִית 58
הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי וּבֵין שְׁהוּא כְּמוֹ בְּזִמְנֵנוּ זֶה, כְּמוֹ 59
מַעֲשֵׂר דִּגְנָן. וְאֵין הַלּוּיִם חֲיִבִּים בְּמִצְוָה זוֹ. 60

יום חמישי א' תשרי ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קמד. קח. 62
הַמִּצְוָה הַקַּמ"ד — הַאֲזַהְרָה שְׁהִזְהָרְנוּ מִלֶּאֱכֹל 63
אֶת-הַבְּכוֹר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם אִם הוּא תָּמִים, וְהוּא 64
אָמְרוּ: "לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ וְכוּ' וּבְכֹרֶת 65
בְּקִרְךָ" (דברים יב, יז). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה 66
שם): "וּבְכֹרֶת" — זֶה הַבְּכוֹר, לֹא בָּא הַפְּתוּב לְלַמֵּד 67
אֲלֵא לְזַר שְׂאֵכֵל בְּכוֹר בֵּין לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, שְׁעוֹבֵר 68
בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שְׁלֹא זֶה כּוֹלֵל שְׁנֵי 69
עֲנִינִים: אֲזַהְרָה לְזַר שְׁלֹא יֵאֱכֹל בְּכוֹר תָּמִים וְגַם 70
אֲזַהְרָה לִפְנֵי עַל אֲכִילָתוֹ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. וּבְשְׁנֵי 71
הָעֲנִינִים הַדִּין תְּלוּי בְּבִכּוֹר תָּמִים; וְהַעוֹבֵר עַל לֹאֹ 72
זֶה — לּוֹקָה. 73

הַמִּצְוָה הַקַּח"ח — הַאֲזַהְרָה שְׁהִזְהָרְנוּ מִלְּפִדּוֹת בְּכוֹר 74
בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶף בְּכוֹר-שׁוֹר 75
אוֹ בְּכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ-בְּכוֹר עִז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם" 76

שְׁמִחָה אֲלֵא בֵּינוּ, שְׁנֹאֲמַר: וַיֵּן יִשְׁמַח לְבַב-אֲנוֹשׁ" 1
(תהלים קד, טו). וְאָמְרוּ עוֹד: "אֲנָשִׁים בְּרָאוּי לָהֶם 2
(בדבר המשמחן במיוחד) וְנָשִׁים בְּרָאוּי לָהֶם". וּלְשׁוֹן 3
הַתּוֹרָה הוּא, שְׁנִתְחַיֵּב לְכָלֵל בְּשְׁמִיחָה זוֹ הָעֲנִים 4
וְהַחֲלוּשִׁים וְהַגָּרִים, אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְהַגֵּר וְהַיִּתּוֹם 5
וְהָאֵלְמָנָה" (דברים טז, יד). 6

הַמִּצְוָה הַקַּנ"ו — הַאֲזַהְרָה שְׁהִזְהָרְנוּ מִלְּעֵלַת לְרַגֵּל 7
בְּלִי שְׂיִהֵא עִמָּנוּ קָרְבָּן לְהִקְרִיבוֹ שָׁם, וְהוּא אָמְרוּ 8
יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-יָרְאוּ פָנֵי רִיקָם" (שמות כג, טו), אֲלֵא 9
עַל-כָּל-פָּנִים יִהְיוּ עִמּוֹ עוֹלָה וּשְׁלָמִים. וּכְבֹּר נִתְבָּאָרוּ 10
דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה, וְלֹאֹ זֶה אֵין הַנָּשִׁים 11
חֲיָבוֹת בּוֹ. 12

הַמִּצְוָה הַרכ"ט — הַאֲזַהְרָה שְׁהִזְהָרְנוּ מִלְּעֻזָּב 13
אֶת-הַלּוּיִם וּלְהַתְעַלֵּם מֵהֶם מִלְּתַת מִתְּנוּתֵיהֶם 14
בְּשִׁלְמוֹת וּמִלְּשִׁמְחָתָם בְּרַגֵּל, וְהוּא אָמְרוּ: "הַשֹּׁמֵר לָךְ 15
פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלּוּי כָּל-יְמֶיךָ" (דברים יב, יט). וּלְשׁוֹן 16
סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "הַשֹּׁמֵר — בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, 17
פֶּן-תַּעֲזֹב — בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". 18

הַמִּצְוָה הַט"ז — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְהַקְהִיל אֶת הָעָם 19
כְּלוֹ בְּשְׁנֵי שָׁל סְכוֹת שֶׁל כָּל-מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה וְשִׁינְקָאוּ 20
כְּמָה פְּסוּקִים מִמִּשְׁנֵה תּוֹרָה לִפְנֵיהֶם, וְהוּא אָמְרוּ 21
יִתְעַלֶּה: "הַקְהֵל אֶת-הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף 22
וְגו'" (שם לא, יב) — וְזוֹ הִיא מִצְוַת הַקְהֵל. וּבִתְחִלַּת 23
קִדּוּשֵׁין (לד). בְּשִׁאָמְרוּ: "כָּל-מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁהִזְמֵן 24
גְּרָמָה (שְׁתִּלּוּיִים בְּתִנְאֵי הַזֶּמֶן) נָשִׁים פְּטוּרוֹת", הִקְשׁוּ 25
בְּתִלְמוּד וְאָמְרוּ: "וְהִרִי הַקְהֵל דְּמִצְוַת עֲשֵׂה שְׁהִזְמֵן 26
גְּרָמָה, וְנָשִׁים חֲיָבוֹת?! " וְהִסֵּק בְּסוֹף הָעֲנָן: "אֵין 27
לְמַדִּין מִן-הַפְּלִלוֹת" (כִּי "בְּכָל כָּלֵל יֵשׁ גַּם יוֹצֵא מִן 28
הַכָּלֵל וּמִצְוַת הַקְהֵל יֵצֵא מִהַכָּלֵל שֶׁל כָּל מִצְוַת .. 29
שֶׁהִזְמֵן כּו'"). וּכְבֹּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, רְצוּנֵי לומר 30
אִיךָ יִקְרָא, וּמִי יִקְרָא, וּמִה-יִקְרָא — בְּפֶרֶק ז' מִמִּסְכַּת 31
סוֹטָה (מא). 32

הַמִּצְוָה הַע"ט — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנוּ בְּקִדּוּשׁ בְּכוֹרוֹת, 33
כְּלוֹמֵר לְהַפְרִישׁם וּלְהַבְדִּילָם לְמַה-שְּׁחֹבָה לַעֲשׂוֹת 34
בָּהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "קֹדֶשׁ-לִי כָּל-בְּכוֹר פֶּטֶר 35
כָּל-רֶחֶם בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבֵהֵמָה" (שמות יג, 36
ב). וּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא שְׁבֵהֵמָה זוֹ הִיא בְּקָר וְצֹאן 37
וּמִין הַחֲמוֹר בְּלֶבֶד. צוּי זֶה נִכְפָּל בְּבִכּוֹר בְּהֵמָה 38

יום שבת קודש ג' תשרי ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קט.

מצות עשה סט.

1 (במדבר יח, יז). אֲכַל מִתָּר לְמַכְרוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
2 בַּמִּסְכָּת בְּכוֹרוֹת (לא-לב). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (סוף פרשת
3 בחוקותי): "בְּכֹכּוֹר הוּא אוֹמֵר "לֹא תִפְדֶּה" — אֲכַל
4 נִמְכָּר הוּא".

יום שישי ב' תשרי ה'תשע"ב

מצות עשה עח.

7 הַמִּצְוָה הָע"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהַפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר
8 מִכָּל-שִׁילֹל לָנוּ בְּכָל-שָׁנָה מִן-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה,
9 שֶׁנֶּקְרִיב חֻלְבָּה וְדָמָה (של בהמת המעשר) וְנֹאכַל
10 אֲנַחְנוּ שְׁאֲרִיתָה בִּירוּשָׁלַיִם. וְהוּא אָמַר וְיִתְעַלָּה:
11 "וְכָל-מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט
12 הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לַה'" (ויקרא כז, לב) — וְזֶהוּ
13 מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק
14 אַחֲרוֹן מִבְּכוֹרוֹת (כג). וְשֵׁם נִתְבָּאָר, שֶׁמִּצְוָה זוֹ
15 נוֹהֶגֶת גַּם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ וְשֵׁלָא בְּפָנֵי הַבֵּית — וְזֶהוּ
16 דִּין תּוֹרָה. אֲכַל בְּגִזְרָה דְּרַבָּנָן, (שכיוון שכדי לאכלו
17 בזמן הזה על האדם להמתין שיפול בו מום חששו
18 חז"ל) שָׁמָּה (מתוך שלא יוכל אדם להמתין כליכר)
19 יֵאָכַל שְׁלֵא בְּמוֹם — שֶׁהָרִי אֵין לָנוּ מִקְדָּשׁ
20 (שבמקדש אפשר להתיר אכילתו גם שלא במום
21 על-ידי הקרבתו) — אָמַרְנוּ: "אֵינוּ נוֹהֵג אֲלָא בְּפָנֵי
22 הַבֵּית"; וְכִשְׁיָהּ הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי — נוֹהֵג בְּאֶרֶץ
23 וּבַחוּצָה לְאֶרֶץ.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

1 עולה, לפי שבעולה אמר הכתוב (ויקרא א ו) 'נִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחִיהָ/
2 ודרשו חכמים (לעיל יא). ולא נתחיה לנתחים, ואם היה מחותר
3 לחתיכות בידוע שהוא מקרבן חטאת הנאכל לכהנים, שכן הדרך
4 בבשר הנאכל שחוטכים האיברים לחתיכות קטנות. אבל אם נִמְצָא
5 הבשר בְּגִזְרָתוֹ — בגבולות ערי ישראל, במקום שרוב הטבחים
6 ישראל, אם היה מחותר לִאֲכָרִים שלמים בידוע שהוא בשר נִבְלָה,
7 שכן הדרך לחתוך נבלה לאברים שלמים ולהשליכה לאשפה או
8 לכלבים, ואם היה מחותר לְחִתִּיכוֹת קטנות הרי הן מוֹתְרוֹת, שכן
9 דרך הטבחים לחתוך את הבשר לחתיכות קטנות על מנת לתתו
10 בקדרה, ואין לחשוש שמא בשר נבלה הוא, שאם כן לא היו הטבחים
11 חותכים אותו לחתיכות. ואף על פי שבנפילתו נתעלמו החתיכות מן
12 העין, אין חוששים שמא הביאום העורבים ממקום אחר, ואם כן קשה
13 לרב שאסור בשר שנתעלם מן העין.
14 וְכִי תִיָּמָא — ואם תאמר דְּהָכָא נִמִּי בְּעוֹמֵד וְרוֹאֶה, אם כן מדוע
15 אומרת המשנה שאם מצא אֲכָרִים מוטלים בדרך בידוע שהם נִבְלָה
16 ואסורים באכילה, וְאִמָּא, הרי ראה אותם נופלים מיד האדם
17 שהוציאם מן המקולקל, ומסתבר שאם לקחם מן המקולקל ולא זרקם

18 לאשפה אלא נפלו מידי אדם נבלות אלא כשרות.
19 מתרצת הגמרא: מִיָּדִי הוּא מִעֲמָא — כלום לא הוצרכנו ליתן טעם
20 להיתר המשנה אֲלָא לְשִׁטַּת רַב שאוסר בשר שנתעלם מן העין, הָא
21 אִיתְמַר עָלָה — הרי כבר נאמר בבית המדרש בביאור המשנה הזו,
22 שְׁרָב אָמַר שהאברים שנמצאו הם בחזקת נבלה, לפיכך הנוגע בהם
23 או נושא אותם נטמא, ואם אכלם לוקה על אכילת נבלה, ואילו
24 החתיכות שנמצאו מוֹתְרוֹת רק מִשּׁוּם טומאת נִבְלָה, דהיינו שהנוגע
25 בהם או נושא אותם אינו נטמא מספק, וכן אם אכלם אינו לוקה
26 מספק, אבל לאוכלן אסור מדין בשר שנתעלם מן העין. וְלֹא אָמַר
27 שהחתיכות שנמצאו מוֹתְרוֹת אף בְּאִכְלָהּ, הואיל ולשיטתו בשר
28 שנתעלם מן העין מותר.
29 הגמרא מבררת היכן אמר רב את דינו. אומרת הגמרא: וְהָא דְאִמְרֵנוּ
30 בְּשֵׁם רַב שֶׁבִּשְׂר שֶׁנִּתְעַלֵּם מִן הָעֵין אֲסוּר, לֹא בְּפִירוּשׁ אֲתָמַר אֲלָא
31 מִכָּלְלָא אֲתָמַר — לא שאמר כן במפורש, אלא שיש ללמוד שכן
32 סובר ממעשה שהיה, דְּרַב תָּהוּ יָתִיב אֲמַרְבָּא דְאִישְׁתַּמִּית — היה
33 יושב במקום שבו היה עובר הנדה של אישתנית, חֲזִיא לְהָהוּא גְבִרָא
34 — ראה אדם דְּהָהוּ קָא

שמואל-ב יב יט-לא

יב יט וַיֵּרָא דָּוִד כִּי עֲבָדָיו מִתְלַחֲשִׁים וַיֵּבֶן דָּוִד כִּי מֵת הָיָלָד וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־עֲבָדָיו הֲמֵת הָיָלָד וַיֹּאמְרוּ מֵת: כ וַיִּקֶּם דָּוִד מֵהָאָרֶץ וַיִּרְחֹץ וַיִּסֶּךְ וַיַּחֲלֹף שְׂמֹלְתּוֹ (שְׂמֹלְתּוֹ קרי) וַיָּבֹא בֵּית־יְהוָה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּשְׁאַל וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ לֶחֶם וַיֹּאכַל: כא וַיֹּאמְרוּ עֲבָדָיו אֵלָיו מַה הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָהּ בְּעָבוֹר הָיָלָד חִי צִמָּת וַתִּבְכֶּךְ וַכֹּאשֶׁר מֵת הָיָלָד קָמָת וַתֹּאכַל לֶחֶם: כב וַיֹּאמֶר בְּעוֹל הָיָלָד חִי צִמָּתִי וַאֲכַכָּה כִּי אֲמַרְתִּי מִי יוֹדֵעַ יַחַנְנִי (וַחַנְנִי קרי) יְהוָה וְחִי הָיָלָד: כג וַעֲתָה אֶת לָמָּה זֶה אֲנִי צֵם הָאוֹכֵל לְהַשִּׁיב עוֹד אֲנִי הֵלֵךְ אֵלָיו וְהוּא לֹא־יָשׁוּב אֵלָי: כד וַיִּנָּחֶם דָּוִד אֶת בַּת־שֶׁבַע אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא (וַתִּקְרָא קרי) אֶת־שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה וַיְהוָה אֲהָבוֹ: כה וַיִּשְׁלַח בֵּיד נָתָן הַנָּבִיא וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יְדִידְיָה בְּעָבוֹר יְהוָה: פ כו וַיִּלָּחֶם יוֹאָב בַּרְבֵּת בְּנֵי עֲמֹן וַיִּלָּכֵד אֶת־עֵיר הַמְּלוּכָה: כז וַיִּשְׁלַח יוֹאָב מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַיֹּאמְרוּ נִלְחַמְתִּי בַרְבָּה גַם־לִכְדֹּתִי אֶת־עֵיר הַמַּיִם: כח וַעֲתָה אִסְףְּ אֶת־יֵתֶר הָעָם וְחָנָה עַל־הָעֵיר וְלַכְדָּה פֶּן־אֵלָכֵךְ אֲנִי אֶת־הָעֵיר וְנִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ: כט וַיֹּאסֶף דָּוִד אֶת־כָּל־הָעָם וַיֵּלֶךְ רַבָּתָה וַיִּלָּחֶם בָּהּ וַיִּלָּכְדָּהּ: ל וַיִּקַּח אֶת־עַמֶּרֶת־מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כָּכָר זָהָב וְאֶבֶן יָקָרָה וְתָהִי עַל־רֹאשׁ דָּוִד וְשִׁלָּל הָעֵיר הוֹצִיא הַרְבֵּה מְאֹד: לא וְאֶת־הָעָם אֲשֶׁר־בָּהּ הוֹצִיא וַיִּשֶׁם בְּמִגְרָה וּבַחֲרָצִי הַבְּרוֹל וּבְמִגְזֹרֶת הַבְּרוֹל וְהַעֲבִיר אוֹתָם בַּמַּלְבָּן (בַּמַּלְבָּן קרי) וְכֵן יַעֲשֶׂה לְכָל עָרֵי בְנֵי־עֲמֹן וַיִּשָּׁב דָּוִד וְכָל־הָעָם יוֹשְׁלָם: פ

רש"י

(כח) בעבור ה'. אשר אהבו: (כו) את עיר המלוכה. שני חיזוקי חומה היו בה, חיצונה ופנימית, עיר החיצונה, עיר מלוכה, והפנימית, למבצר ולחוזק: (ל) את עטרת מלכם. תועבת בני עמון 'מלכם' שמו, לשון מולך: ותהי על ראש דוד. אתי הגתי בטלה (עבודה זרה מד א): (לא) מגרה וחריצים ומגזרות. כמין פצירה פים שקורין לימ"א, מיני יסורים הם: מגרה. סכין פגום פגימות הרבה תכופות זו לזו: חריצים. הוא מורג חרוץ מלא חריצים, כמין פצירה פים שקורין לימ"א: במלבן. בטיט חוצות, וכן תרגם יונתן: וגרר יתהון בשוקיא:

מצודת דוד

(כ) ויחלף שמלותיו. כי שכב ארצה, והיו מעופרים בעפר הארץ: וישתחו. לברך על הרעה כמשפט התורה: וישאל. שאל בעבור האוכל, וישימו וגו': (כא) בעבור הילד חי. רוצה לומר: בעבור הילד כשהיה עדיין חי, צמת וגו': (כב) מי יודע. אם כבר נגזרה עליו המיתה, ואולי עדיין לא, ויחנני ה' וחי הילד: (כג) אליו. רצה לומר: אל הקבר, בעת אמות: (כד) וינחם. על מיתת הילד: שלמה וה' אהבו. רוצה לומר: קראה אותו בשתי השמות, שם שלמה, להורות כי שלום יהיה בימיו, וה' אהבו, כמשמעו: (כה) וישלח. אבל ה' שלח ביד נתן, ויקרא את שמו ידידיה בעבור ה', ורוצה לומר: מה שקראה היא שמו בעבור אהבת ה' וה' אהבו, קרא

מצודת ציון

(יט) מתלחשים. מדברים בלחש ובחשאי: ויבן. מלשון הבנה: (כ) ויסך. משח בשמן: ויחלף. ענין תמורה: (כג) האוכל. מלשון יכולת: (כח) ידידיה. רוצה לומר אהוב לה', כי ידיד הוא ענין אהבה: (כח) וחנה. מלשון חניה: (לא) במגרה. כלי מלא פגימות עשויה לכרות העצים, ועל כי דרכה לכרות בגרירה, קרויה מגרה, וכן (מלכים א' ז ט): מגוררות במגרה: ובחריצי הברזל. כלי ברזל מלאה חריצים עשויה לדוש בה, כמו שכתוב (ישעיהו כח כז): כי לא בחרוץ יודש קצח: ובמגזרות. הם הגרזנים שמבקעים בהם העצים, והוא מתהפך, כמו כבש כשב: במלבן. מלשון לבנים:

הוא שמו בעבור אהבת ה', 'ידידיה': (כו) עיר המלוכה. מקום היכל מלך הסמוך לרבה, ואליה תחשב: (כז) עיר המים. היא עיר המלוכה, והיתה מספקת מים לבני רבה: (כח) על העיר. היא רבה: פן אלכוד אני. כי היה קרוב הדבר, הואיל ולכד את המים, ורצה לומר: כשאלכוד אני, פן יקרא שמי עלי, ודוגמתו (דברים ח יב): פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך וגו', ומשפטו: כשתאכל ושבעת, פן יהיה רם לבבך: ונקרא שמי עליה. לאמר יואב כבשה, וטוב בעיני ששמך יקרא עליה, להיות לכבוד ולתפארת: (ל) ואבן יקרה. ובה אבן יקרה: ותהי על ראש דוד. למעלה מראשו היתה תלויה כשהוא יושב על הכסא, כי איך סבל על ראשו משא של ככר: (לא) וישם במגרה. שם משפטם לייסרם במגרה וגו': והעביר. מהם העביר במלבן, רוצה לומר: בכבשן ששורפים בו הלבנים:

תהלים לג יג-כב

לג. י. מְשֻׁמִּים הָבִיט יְהוָה רֹאֵה אֶת־פְּלִבְנֵי הָאָדָם: יד מִמְּכוֹן־שִׁבְתּוֹ הַשְׁגִּיחַ אֶל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם הִמְכִּין אֶל־פְּלִמְעֻשֵׁיהֶם: טז אֵינֶן־הַמִּלֵּךְ נוֹשָׁע בְּרֶב־חֵיל גִּפּוֹר לֹא־יִנָּצֵל בְּרֶב־כַּח: יז שֶׁקֶר הַסּוֹס לְתִשְׁוֵעָה וּבְרֶב חִילוֹ לֹא יִמְלֹט: יח הִנֵּה עֵינֵי יְהוָה אֶל־יִרְאָיו לְמִיחָלִים לְחִסְדּוֹ: יט לְהַצִּיל מִמּוֹת נַפְשָׁם וּלְחַיּוֹתָם פָּרַעַב: כ גִּפְשָׁנוּ חֲפָתָה לַיהוָה עֲזָרְנוּ וּמִגִּנָּנוּ הוּא: כא בְּיָבוֹ יִשְׁמַח לִבֵּנוּ כִּי בָשָׂם קָדְשׁוֹ בְּטַחָנוּ: כב יְהִי־חֲסִדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ פֶּאֶשֶׁר יַחְלֵנוּ לָךְ:

רש"י

(יד) השגיח. הביט: (טו) היוצר יחד לבם. לב כולם יחד ויודע כל המחשבות ורבותינו הסיבוהו אל ממכון נסקרין בסקירה אחת:

מצודת ציון

(יד) מכון. מל' הכנה: השגיח. מל' השגחה בהתבוננות רב: (טז) חיל. צבאות עם: (יז) חילו. עניינו כח ואמצות: (כ) חכתה. קותה:

מצודת דוד

(יא) לעולם תעמוד. ואין מי לבטל עצתו: לדור ודור. תתקיים בכל ימי הדורות: (יב) אשרי הגוי. אשרי להגוי: העם. מלת אשרי משמשת לשנים כאילו אמר אשרי העם שה' בחר לנחלה לו: (יג) משמים. עם שהיא בשמים מביט לראות

בארץ מעשה בני אדם: (יד) ממכון. מהשמים המכון לשבתו וכפל הדבר במ"ש: (טו) היוצר. ולפי שהוא הוא היוצר לבם יחד זה כזה איש לא נעדר אף הוא מבין אל כל מעשיהם לזאת ישיגיה על הכל: (טז) אין המלך. מביא ראייה שהכל בהשגחה ואמר הלא ראינו שאין המלך נושע במלחמה עם רוב החיל אשר עמו ואם היה הכל לפי הטבע היה ראוי להיות נושע בהם: (יז) שקר הסוס. מרוצת הסוס הוא שקר להביא תשועה לבעליו: וברוב חילו. עם רוב כחו לא ימלט נפשו: (יח) עין ה'. השגחת ה' הוא על יראיו אשר יקונו לחסדו: (יט) להציל. ואף אם הטבע ינגד: ברעב. בהיות רעב בעולם: (כ) נפשנו. ולזה תחכם נפשנו אל ה' כי הוא מעולם עוזר לנו: (כא) כי בו. בישועתו ישמח לבנו כי בו בטחנו ודרכו להושיע להבוטחים בו: (כב) כאשר. כפי התקוה כן יהיה החסד:

יהל אור

הנ"ל. אך ברבות לך לך ר"פ מ"ם דעין ה' אל יראיו קאי על אברהם ע"י העקידה א"א לומר שזה נק' אין עושין רש"מ. ע"כ נ' לומר דהנה ידוע מענין אם אין יראה אין חכמה אם אין חכמה אין יראה שיש ב' בחי' יראה. הא' יראה תתאה והיא למטה מהחכמה שהיא התורה ונק' מפתחות החיצוניות לגבי התורה שנק' מפתחות הפנימיות עז"א אם אין יראה אין חכמה. אך יראה עילאה באה אחר החכמה והתורה נק' אצלה תרעה לדרתא כמ"ש בתניא פכ"ג וזהו אם אין חכמה אין יראה. והיא פנימית יותר מהחכמה ע"ד הנזכר סד"ה שובה ישראל עד בענין מ"ש במשה וראית את אחורי ופני לא יראו. וע"כ מ"ש ברבות בשה"ש שהיראה נק' עדיין אין עושין רש"מ זהו בחי' יראה תתאה ואז מביט עליהם בעין א' היא המל'. ומ"ש בזה דעין ה' אל יראיו היינו ע"ק זהו ליראיו יראה עילאה ע"ד הנז' ברבות לך לך ר"פ מ"ב גבי אברהם כנ"ל. ואז מביט עליהם מבחי' ע"ק שגבוה מבחי' עיני ה' אל צדיקים דהיינו זו"ע כו':

יח הנה עין ה' אל יראיו וגו'. רבות לך לך ר"פ מ"ם. אל יראיו זה אברהם שנאמר כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה כו' ע"ש:

(ב) במדבר ר"פ חמישית אל יראיו זה שבטו של לוי כו': (ג) סוף שה"ש רבה בשעה שישראל עושים רצונו של מקום מביט עליהם בשני עיניו הה"ד עיני ה' אל צדיקים ובשעה שאין עושין רצון הקב"ה מביט עליהם בעינו א' שנאמר הנה עין ה' אל יראיו כו':

(ד) בשלח זח"ב ס"ב א"ב. ע"פ רוצה ה' את יריאיו כו': (ה) זח"ג נשא קכ"ט ב' וק"ל ע"א משמע עין ה' גבוה יותר מבחי' עיני ה' כי עיני ה' הם בז"א ששם יש חו"ג עין ימין ועין שמאל. אבל עין ה' היינו בע"ק דלית שמאלא כו' וב' העינים שוות ולכן נק' עין ל' יחיד:

(ו) זח"ג פינחס דרנ"ה סע"ב משמע מל' נק' עין ה' אל יראיו כשמקבלת מחסד כו' ע"ש. וזה א"ש כדברי שה"ש רבה הנ"ל סע"ג ג':

והנה דברי הזהר נשא הנ"ל סע"ה ה' הם נגד הרבות שה"ש

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ועשה לך. כמו עשה לך שתי חצוצרות כסף: כביכול. אני שמעתי אם היה ציבור יכול להתכפר בשל יחיד הייתי רוצה ואני אומר לפי שדבר קשה הוא לומר שהקב"ה קץ בישראל אומר כביכול כלומר על כרחינו יאמר כן כאילו (אי) אפשר לומר כן וכן כל כביכול שבהש"ס: בזמן שהן עושין רצונו של מקום. נקראת העבודה על שמם:

דף ג עמ' ב תניא, כאשר נאמר בתורה 'קח לך', כגון במלואים ובקטורת (שמות ל לד), פירושו מְשַׁלָּךְ, וכן כשכתוב 'עשה לך' כגון בחצוצרות, פירושו מְשַׁלָּךְ, אבל כאשר כתוב 'ויקחו אליך', כגון בשמן זית למנוחה (שמות כז ס), היינו מְשַׁל צבור, דְּבָרֵי רַבִּי יֵאשְׁיָה. רַבִּי יוֹנָתָן אֹמֵר, בֵּין 'קח לך' בֵּין 'ויקחו אליך' פירושם מְשַׁל צבור, ומה תלמוד לומר - מדוע נאמר 'קח לך', בלשון יחיד, אלא לרמז שאומר הקדוש ברוך הוא כְּבִיכּוֹל - אילו היה ציבור יכול להתכפר בקרבן של יחיד, או אז מְשַׁלָּךְ אֲנִי הייתי רוצה יותר מְשַׁלָּהֶם, לפי שאינם עושים רצוני, אבל למעשה קח

משל ציבור לפי שהם קרבנות ציבור. אַבָּא חָנַן אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מצינו סתירה בכתובים מממונו של מי נבנה הארון, אם משל משה או משל ציבור, שכן כתוב אַחַד אֹמֵר 'ועשית לך ארון עץ' (דברים י א), וְכָתוּב אֹמֵר 'ועשו ארון עצי שטים' (שמות כה י), הָא פִּיּוּד, אלא ודאי הארון נבנה משל ציבור, ושינוי הלשון לרמז בא, כָּאֵן - הפסוק 'ועשו' נאמר בְּזֵמַן שִׁשְׁרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנָו שֶׁל מְקוֹם, ולפיכך נקראת העבודה על שמם, ואילו כָּאֵן - הפסוק 'ועשית לך' נאמר בְּזֵמַן שִׁאֵין עוֹשִׂין רְצוֹנָו שֶׁל מְקוֹם. ונמצא שלדעת רבי יונתן קרבנות המלואים היו משל ציבור, ומדוע אין למדים מכך להצריך פרישה לעבודת קרבנות ראש השנה שגם הם משל ציבור.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

שנמצא על הַדָּר בְּלִבָּךְ, דהיינו רק את הקרום המכסה את הטחול בחלקו העבה, ששם הוא מחובר לכרס.
הקשה לוי לאביו: אֵינִי - האם כך הדין וְהָאֵמַר רַב הַמְנוּנָא, תִּנָּא - שנינו בברייתא, הַקְרוֹם שֶׁעַל הַטְּחוֹל אֲסוּר וְאֵין חֵיִיבִים עָלָיו כרת. וצריך להבין חֵיִבִּי דְמִי - באיזה חלק מן הקרום מדברת הברייתא, אֵילִימָא - אם נאמר שמדובר בקרום שנמצא עַל הַדָּר - על מקום עוביו, אֲמַאי - מדוע אֵין חֵיִיבִין עָלָיו כרת הרי זהו החלב שעל הקרב שהתורה אסרתו, שהרי הוא מחובר שם לכרס. אֱלָא על כרחך דְּכּוּלָּיהּ - שהברייתא מדברת על הקרום שנמצא על כל הטחול, שאמנם מן התורה הוא מותר אבל רבנן אסרוהו, הרי שאף הקרום שמכסה את החלק הדק של הטחול אסור מדרבנן. אֲמַר לִיהּ רב הונא לבנו, אִי תִנָּא תִנָּא - אם אכן כך שנו בברייתא, אזי צריך לנהוג כפי מה ששינונו בברייתא.
הגמרא מביאה את עיקרי הדברים של רב המנונא: גּוּפָא, אֲמַר רַב הַמְנוּנָא, תִּנָּא - שנינו בברייתא, הַקְרוֹם שֶׁעַל הַטְּחוֹל אֲסוּר באכילה מדרבנן וְאֵם עבר ואכלו אֵין חֵיִיבִין עָלָיו כרת. וכן הַקְרוֹם שֶׁעַל גְּבִי הַכּוּלָּא - הכליות אֲסוּר באכילה מדרבנן וְאֵם עבר ואכלו אֵין חֵיִיבִין עָלָיו כרת. מקשה הגמרא: וְהִתְנַיָּא - והרי שנינו בברייתא

אחרת שתֵּיבִין כרת עָלָיו - על אכילת הקרום שעל הטחול ועל הכליות. מתרצת הגמרא: מִטְּחוֹל אֲטָחוֹל לֹא קִשְׁיָא - מסתירת הברייתות בענין הקרום שעל הטחול לא קשה, שכן הָא - הברייתא שחיבה על אכילתו כרת דיברה על אכילת הקרום שֶׁבִּגְגֵד הַדָּר שהוא אסור מן התורה, ואילו הָא - הברייתא שאמרה שאין חייבין על אכילתו כרת דיברה על הקרום שמלמטה שֶׁלֹא בִּגְגֵד הַדָּר שהוא אסור רק מדרבנן. וכן מִכּוּלָּא אֲכּוּלָּא נִמִּי לֹא קִשְׁיָא - ומסתירת הברייתות בענין הקרום שעל הכליות גם לא קשה, שכן הָא - הברייתא שאמרה שחיבים עליו כרת דיברה בְּעִלְתָּהּ - בקרום הדק הדבוק על החלב שעל הכליות מלמעלה שיש לו דין חלב גמור האסור מן התורה, ואילו הָא - הברייתא שאמרה שאין חייבים עליו כרת דיברה בְּתִתָּא - בקרום שמתחת לחלב הכליות הנמצא בין החלב לכליות שאין איסורו אלא מדרבנן.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין ביצי זכר שניתקו ממקומם: בִּיעֵי חֲשִׁילָתָא - ביצי זכר שניתקו גידיהם על ידי סירוס ועדיין מעורים בתוך כיסם. נחלקו בדינם רַב אֲמִי וְרַב אֲסִי, חַד אֲסִר אותם באכילה וְחַד שְׂרִי - ואחד התיר אותם באכילה. מבארת הגמרא: מֵאֵן דְּאֲסִר סבר

1 **רַב אִשִּׁי אָמַר**, מן המשנה בפסחים אין לך להביא ראייה שרבי יהודה
2 מסופק איזה ירך אסרה תורה, משום שלא נצרכא המשנה שם לומר
3 ששורף את גיד הנשה עצמו, אלא לשמנו – שאת שומן הגיד צריך
4 לשרוף. דתניא, שמנו של גיד מותר, וישראל קדושים העושים סייג
5 לתורה להרחיק את האדם מן העבירה נהנו בו איפור כדי שלא
6 יכשלו באכילת הגיד עצמו, ומשום כך האוכל את הפסח משייר את
7 שומנו של הגיד האסור, וכיון שמן התורה מותר לאוכלו יש לו דין
8 נותר וצריך לשרפו.

9 תירוצו אחר: רבינא אמר, לא נצרכא המשנה בפסחים, אלא לברכ
10 יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל, שני גידיו הן
11 בירך, הגיד הנמצא בצד הפנימי של הירך, ו-צד הירך הרואה את
12 ירך חבירתה, סמוך לעצם הקולית אסור מן התורה ותייבין עליו
13 מלקות, אבל הגיד הנמצא בצד החיצון של הירך ו-צד הירך הרואה
14 את האויר סמוך לפשר – מובלע בבשר, אסור מדברי חכמים ואין
15 תייבין עליו מלקות, והמשנה בפסחים משמיעה שאת הגיד החיצון
16 האסור לאכילה מדברי חכמים, צריך לשרפו משום נותר, שהרי מן
17 התורה מותר לאוכלו.

18 הגמרא מביאה ראייה נוספת לפשוט את הספק בדברי רבי יהודה: תא
19 שמע, אבל מזה כזית ומזה כזית – אבל מהגיד של ירך ימין כזית
20 ומגיד של ירך שמאל כזית, והתרו בו על כל אכילה ואכילה, סופג
21 שמונים – לוקה ארבעים על כל אכילת כזית גיד איסור, רבי יהודה
22 אומר, אינו סופג אלא ארבעים. ומוכיחה הגמרא: אי אמרת
23 בשלמא מיפשיט פשיטא ליה לרבי יהודה שאינו אסור באכילה אלא
24 גיד של ירך ימין, שפיר – יפה אמר רבי יהודה בברייתא שאינו סופג
25 אלא ארבעים, משום שלא עבר איסור אלא על אכילת גיד של ימין,
26 אלא אי אמרת כפוקי מספקא ליה לרבי יהודה איזה גיד אסרה
27 תורה ורק דעתו נוטה לומר שאינו אסור אלא של ימין, הויא לה
28 התראה זו שהתרו באוכל הגיד התראת ספק, שהרי אינו ודאי לנו
29 איזה גיד אסור מן התורה, והרי שמעינן ליה לרבי יהודה דאמר,
30 התראת ספק לא שמה התראה – אם התרו שני אנשים באדם
31 העושה מעשה אסור שאם יעשה מעשה זה יענש ואין ידוע בשעת
32 ההתראה אם אכן מעשהו אסור, אין התראתם התראה ואינו נענש
33 בבית דין, ואם כן מדוע לדעת רבי יהודה לוקה ארבעים, לא היה לו
34 ללקות כלל שהרי זו התראת ספק.

35 הגמרא מביאה ראייה מברייתא שלדעת רבי יהודה התראת ספק
36 אינה התראה: דתניא – שהרי שנינו בברייתא, מי שגירש את אשתו
37 ולא המתינה אחר גירושיה, ונשאת לאדם אחר וילדה אחר שבעה
38 חדשים, ואותו הולד ספק אם הוא בנו של הבעל הראשון וילדתו אמו
39 אחר תשעה חדשי עיבור, או שהוא בנו של הבעל השני וילדתו אמו
40 אחר שבעה חודשי עיבור, וכשגדל אותו הולד הבה את זה וזה
41 והבה את זה – הבה את בעלה הראשון של אמו ואחר כך הבה את
42 בעלה השני, או קלל את זה וזה וקלל את זה, או הבה את שניהם
43 בבת אחת, או שקלל את שניהם בבת אחת, והתרו בו העדים, תייב
44 מיתתו. רבי יהודה חולק ואומר, אם הבה את שניהם בבת אחת –
45 בתוך כדי דיבור של התראה אחת הבה את שניהם, כגון שהכה ביד
46 אחת את האחד ובידו השניה הבה את האחר, או שחבטן במקל
47 בהכאה אחת, תייב, אבל בזה אחר זה – התרו בו העדים והכה את
48 האחד ואחר כך התרו בו העדים שנית והכה את האחר, פטור, משום
49 שכל התראה שהתרו בו התראת ספק היא, שבכל אחד יש להסתפק
50 אם הוא אביו. ומברייתא זו שמעינן שלדעת רבי יהודה, התראת ספק
51 אינה התראה.

52 דוחה הגמרא: תאי תנא שאמר אבל מזה כזית ומזה כזית לוקה
53 ארבעים, כבר לה באידך תנא דרבי יהודה – סובר בדעת התנא
54 החולק, השונה בדברי רבי יהודה, דאמר רבי יהודה התראת ספק
55 שמה התראה, ומשום כך לוקה ארבעים שהרי ודאי אבל גיד אחד
56 האסור באכילה מהתורה.

57 הגמרא מביאה ראייה מברייתא שלדעת רבי יהודה התראת ספק
58 שמה התראה: דתניא, מי שהתרו בו העדים בליל הפסח שלא יותיר

59 מבשר הפסח, ואף על פי כן הותר עד הבוקר, פטור מן המלקות,
60 משום שנאמר בקרבן הפסח (שמות יב) 'לא תותירו ממנו עד בקר וגו'
61 והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו, בא הכתוב ליתן עשה – לשרוף
62 את הנותר, אחר לא תעשה – של לא תותירו, לומר לך, שאם עבר
63 והותר אין לזקן עליו, דברי רבי יהודה. רבי יעקב אומר, לא מן
64 השם הוא זה – אין זה הטעם שהמותיר מן הפסח פטור, אלא משום
65 דהוה נותר, לאו שאין בו מעשה, שהרי לא עשה אותו אדם מעשה
66 בהותירו מן הפסח אלא שנמנע מאכילתו, וכל לאו שאין בו מעשה
67 אין לזקן עליו. ומדברי רבי יהודה בברייתא משמע שסובר
68 שהתראת ספק שמה התראה, שאם הוא סובר שהתראת ספק אינה
69 התראה לא היה לו לרבי יהודה לומר שהמותיר מן הפסח פטור
70 משום שהוא עשה אחר לא תעשה, אלא מטעם שהוא התראת ספק,
71 שהרי כשהתרו בו במשך הלילה אל תותיר עדיין יכול לומר יש לי
72 זהות לאכול את הפסח עד הבוקר, ואין המתרה יודע אם יאכל עד
73 הבוקר את הפסח או יותיר ממנו. אלא מכאן שלדעת רבי יהודה
74 התראת ספק שמה התראה.

75 הגמרא מביאה ראייה נוספת לפשוט את הספק בדברי רבי יהודה: תא
76 שמע, אבל שני גידין – שני גיד הנשה משתי ירכות ימניות משתי
77 בהמות, סופג שמונים, רבי יהודה אומר, אינו סופג אלא ארבעים.
78 מדייקת הגמרא: מדקאמר משתי ירכות משתי בהמות ולא משתי
79 ירכות של בהמה אחת, משמע דפשיטא דתרווייהו לאיפורא – שרק
80 בירך של ימין חייב, ולרבי יהודה איצטריך – וחידוש הברייתא הוא
81 שאפילו לדעת רבי יהודה הסובר שעובר על ירך של ימין, מכל מקום
82 אם אכל שתי ירכות ימניות משל שתי בהמות לוקה רק פעם אחת
83 ארבעים, שמע מינה שרבי יהודה מיפשיט פשיטא ליה שלוקה על
84 של ימין, שאם היה מסופק בדבר, אפילו פעם אחת ארבעים לא היה
85 לוקה, שהרי הוא ספק, שמה לא עבר איסור כלל במה שאכל שתי
86 ירכות של ימין, שמע מינה.

87 מקשה הגמרא: ואי פשיטא ליה לרבי יהודה שירך של ימין אסרה
88 תורה, אמאי סופג ארבעים ותו לא, לילקי שמונים – ארבעים
89 מלקות עבור כל ירך שאכל.

90 מתרצה הגמרא: הבה תנא עסקינן בגוף, דלית בו – בגיד הנשה
91 של כל אחד מהם כזית, אכלו ואין בו כזית חייב מלקות,
92 משום דבריה הוא, רבי יהודה אומר, אינו חייב אלא עד שיהא בו
93 כזית, משום דגיד הנשה לא נחשב בריה בפני עצמה אלא כחתיכה
94 מן הבהמה, וזה הטעם בברייתא שלדעת רבי יהודה אינו לוקה אלא
95 ארבעים.

96 הגמרא מבררת את טעמו של רבי יהודה שלא אסרה תורה אלא גיד
97 הנשה של ירך ימין. שואלת הגמרא: ופטעמא מאי – ומה טעמו של
98 רבי יהודה שאינו אסור מן התורה אלא ירך של ימין.

99 משיבה הגמרא: אמר רבא, דאמר קרא (בראשית לב ג) 'אשר על כף
100 הירך' ויש לדרוש מכך שנכתב 'הירך' בהאי הידיעה, משמע
101 המיומנת שפירף – הירך החשוב שבירכות, היא ירך ימין. ורבנן
102 חולקים על רבי יהודה משום שסוברים שמתיתב 'הירך' יש לדרוש,
103 שאינו חייב אלא על ההוא – אותו הגיד דפשיטא איסוריה בכזית
104 ירך – שמתפשט הוא וקוננותיו ושרשיו בכל הירך, לאפוקי
105 (להוציא) את הגיד החיצון שאינו פושט בכל הירך דלא חייב עליו.

106 טעם אחר: ורבי יהושע בן לוי אמר, דאמר קרא (בראשית לב ג) 'ותקע
107 כף ירך יעקב בהאבקו עמו', וכלומר, שהוא לשון חיבוק ועניבה,
108 שהיה אותו מעשה באדם שחובק את חבירו מלפניו, וידו הימנית
109 מונעת ליכף ירך ימינו של חבירו מאחוריו, ומכאן שהמלאך פגע
110 בירכו הימנית של יעקב, ומשום כך לא אסרה תורה אלא בירך של
111 ימין וכאותו מעשה שהיה.

112 טעם אחר: רבי שמואל בר נחמני אמר, בעובד פוככים נדמה לו
113 המלאך ליעקב, וכדאמר מר, ישראל שנמשל לו עובד פוככים
114 בדרך, מופלו הישראל לימינו, כדי שאם יקום עליו העובד כוכבים
115 להורגו תהיה יד ימינו קרובה אליו להלחם בו, וכן טפל יעקב את
116 המלאך לימינו, ופגע בו המלאך בירך הסמוכה לו היא ירך ימין.

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף צא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ)^{רש"י}
תוספות

רב אשי אמר לא נצרכא אלא לשמנו של גיד — לא קאי אדרב חסדא דמוקי לה כרבי
היהודה. ולפי מה שאמר לקמן דלרבי יהודה שמנו של גיד אפילו מדרבנן שרי, לא אתאי
אלא כרבי מאיר. והא דלא קאמר רב אשי אליבא דרבי מאיר — משום דבבביתא דמייח
לא הזכיר בה רבי מאיר. וכן רבינא דמוקי לה בגיד החיצון. דהוי מדרבנן, לכאורה לא אתי
כרבי יהודה. דלקמן מפקי לה מ"הירך" דרפשיט
ברבי בבבליה ירך. לא אפוקי חיצון רלא. ורבי יהודה
דריש "הירך" — ההמנמת שבבשר. אם לא נאמר
דתרתי שמעת מינה, דבלאו הכי דריש ליה לקמן
(צ"ב) לדרשה אחרית, תימא דכולהו מפקי
מינה. **א**לא אי אמרת פוקי מפקא ליה כ' —
ולא בעי לאוקומי שאכל שניהם בבת אחת,
הדשתא לא אכל שתי התראת ספק, כי היכי דלא
נפשוט בעיא ד"הוי שני וחי חלב בהעלם אחד"
דסוף פרק "אחור ואת בנ" (תולע בבבלי).

15 **כִּמְאֵן** דַּמְרוּ גִיד הַנֶּשֶׁה נֹאסֵר לִבִּי נָח — וְאִם
16 תֹּאמְרוּ: דִּילְמָא לֹא נֹאסֵר, וְאִפְּלוּ הִבִּי
17 דְּהוּ מְקִימֵי, כְּמוּ שְׂחִישָׁה דַּקְאֵמְר לִיה 'פֻּרַע לֹהֵם
18 בֵּית הַשְּׂחִישָׁה?' וְשֵׁל לִמְרָ: מְדַקְאֵמְר 'הִדְּבָן' —
19 מִשְׁמַע, דְּבִלְאוּ הִבִּי מִשְׁתַּרִּי. אִי נִמְנֵ: 'פֻּרַע
20 לֹהֵר בֵּית הַשְּׂחִישָׁה' הִיֵּינּוּ נְחִירָה, שְׁנַצְטוּ עַל
21 הַנְּחִירָה.

22 **מכאן** לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה —
23 אומר רבינו תם: דרוקא נקט "תלמיד
24 חכם" — משום דמיוקן מתקנאים בהם,
25 כדאמרין: שלשה צריכין שימור, מלך ותלמיד
26 חכם, וחתן. והא דאמרין בריש פסוקים (ב,א),
27 ליעלם יבנא אדם טוב כיו"ב, דמשמע כל אדם,
28 מדלא נקט "תלמיד חכם" — התם מיירי ברחוק
29 מן העיר, מפני המכשולות והילסטים.
מבא

וְעַתָּה מִשְׁתִּי יְרִיכֹת מִשְׁתִּי בְּהִמּוּת - סוֹפֵג שְׂמוֹנִים רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר:
 אָמַר "מִשְׁתִּי יְרִיכֹת מִשְׁתִּי בְּהִמּוּת" - פֶּשֶׁט אֲדָרְבִּי וְיָהוּדָה לֹא פִּיטוּרָא,
 מִיָּמֶינָה: מִפְּשֵׁט פִּשְׁטָא לִיָּה, שָׁמַע מִיָּנָה - וְאִי פֶּשֶׁטָא לִיָּה, אָמַר
 שְׂמוֹנִים! - הֵכָא בְּמָא עֲסָקִין בְּגוֹן דְּלִית בּוּ בִּינִית, דְּתֵנָּא: אָכֹל
 הָא אֹמֵר: עַד שִׁיָּהּ בּוּ בִּינִית. וְטַעְמָא מַאי? אָמַר רַבָּא, אָמַר קְרָא:
 וְרַבֵּנּוּ - הֵהוּא דְּפָשִׁט אִיסוּרֵיהּ בְּכּוּלֵּיהּ יָרֵךְ, לְאַפּוּקֵי חִצּוֹן דְּלָא
 קְרָא: "בְּהֶאֱבָקוּ עִמּוֹ" - כְּאִדָּם שְׁחֹבֵק אֶת חֲבִירוֹ, וְיָדוּ מִנְּעֵת
 מִזְּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר: כְּגוֹי נִדְמָה לוֹ, דְּאָמַר מַר: יִשְׂרָאֵל שְׁנִמְכַּל
 רַב שְׁמֹאֵל בַּר אַחָא קָמִיהּ דְּרַב פַּפָּא מִשְׁמִיָּה דְּרַבָּא בַּר עֻלָּא
 דְּאָמַר מַר: הִמְחִלָּךְ לִימִין רַבּוֹ - הֲרִי זֶה בּוֹר. וְרַבֵּנּוּ - מִאַחֲרֵיהּ
 הָאִי "בְּהֶאֱבָקוּ עִמּוֹ" מַאי דְּרִשִּׁי בִּיהּ? - מִכְּעֵי לִיָּה לְכַאֲדָךְ דְּרַבִּי
 שָׁעָ בֶן לִי: מְלַמֵּד שֶׁהֵעִלּוּ אֶבֶק מִרְגְּלוֹתָם עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד. כְּתִיב
 הֵתֵם "וַעֲנִן אֶבֶק רִגְלָיו". וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִי: לָמָּה נִקְרָא
 מִמּוֹקֵמוֹ וְעָלָה, וְכֵן הוּא אֹמֵר: "נִשְׁתַּחְּ וּבִרְתָּם הָיוּ לְנִשְׁחִם".
 מַאי דְּכְתִיב: "דָּבָר שְׁלַח בִּיעָקֵב וְנִפְּל בִּישְׂרָאֵל"? "דְּבָר שְׁלַח
 לְבִישְׂרָאֵל" - שֶׁפֶשֶׁט אִיסוּרוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 יוֹנָתָן וְהָכֵן" - פָּרַע לָהֶן בֵּית הַשְּׁחִטָּה, "וְהָכֵן" - טוֹל גִּיד הַנִּשְׁחָה
 וְשֶׁהָ נֶאֱסַר לִבְנֵי נֹחַ. "וְיֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ" - אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר:
 מִכָּאֵן לְצִדִּיקִים שְׁחִיב עֲלֵיהֶם מִמוֹנִם יוֹתֵר מִגּוֹפֶם, וְכָל קָדֹ
 יִדְּיָהּ בְּגוֹל. "וְיֹאבָב אִישׁ עֹמֵד עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר" - אָמַר
 רַבָּא שְׁלָא יֵצֵא יְחִידִי בְּלִילָה. רַבִּי אָבָא בַּר כְּהֵנָּה אָמַר מִהֲכָא

ויהיו — הכהו בשתיים, עד שנשו ממקומם ועלו. **האי באבבון מאי** דרשת ביה — מנשתה גבורתם — קפצה גבורתם. **היו לנשים** — חלשים כנשים. **דבר הנשלח בעקב** — אורל. **לפי שבני יעקב** שומרי מצות היו. **דאף על פי** שלא נתנה תורה, מקובלין היו **על פכים** — דכל כלים החשובים ומקנה, כבר העבירו, את נחל יב'ק, העבירו וחשבה לו. **מראפך עד עלות השחר** — שמוע מינה: לא ינתנה רשות למיך **ל' חכם ב'** — שחור יקרא נשאר חדיד, ודווקא.

1 **רב אשי אמר** — מהבא לא תפשוט, ותעמא לאו משום ספקא דגיד הוא, אלא
2 מיפּשט פּשטא ליה, והבא בשומן הגיד קאמר, דמותר מדאורייתא. **וישראל קדושים**
3 — העושין סייג לתורה, נהגו בו איסור. והלכך על כרחך משייר ליה משום מנהגא,
4 ושרפה בעי, הואיל ומדאורייתא בר אביהא הוא. **פנימי הסמוך לעצם** — הוא גיד

הִירָךְ, וּפְרַשְׁט בְּכָל הַיָּרֵךְ. רָאִשׁוּ אֶחָד מִחוּבְרֵי
 בַּעֲצֵם הָאֵלִילָה, וּמִשֶּׁם נִפְשֵׁט לְאִירֹךְ הַשּׁוּפִי עַד
 מִקּוֹם חֵיבוֹר הַקּוֹלִית וְעַצֵּם הַיָּרֵךְ, וְשֶׁם הוּא
 סִמּוֹן לַעֲצֵם. אֲסוּר — מִן הַתְּהוֹרָה, וְחִיבִין
 עֲלִיוֹ — מִלְּקוֹת, כִּדְלִיף הַקָּמַן מִהַיָּרֵךְ. וְעוֹד:
 שְׁהוּא עַל הַכֶּף, שְׁהַכֶּף הוּא בִּשְׂר עֵגוֹל הַסּוֹבֵב
 אֶת הַקּוֹלִית דְּבוּקָה בָּהּ. וְעַל שֶׁם שְׁהוּא בַּעַד
 פְּנִימֵי שֶׁל יָרֵךְ, עַד שְׁכֻלְפֵי יָרֵךְ חֲבֵרְתָּהּ
 כְּשֶׁהִבְדָּמָה מִחוּבְרָתָהּ, קִרְיָהּ לֵה "פְּנִימִי", וְחִיבִין
 — גִּיד קֶצֶר הַתָּתוֹן לְרוּחָב הַשּׁוּפִי בְּסוּפוֹ
 מוֹבֵלֵעַ בָּכָּף הַסּוֹבֵבֶת אֶת הַקּוֹלִית, וְהוּא נֶאֱמָן
 בַּעַד דְּחִיצוֹ שֶׁל יָרֵךְ. אֲסוּר — מִדְּרַבְּנָן. וְחִיבִין
 חִיבִים עֲלִיוֹ — דְּלֹא הֵינּוּ "עַל הַכֶּף" אֶלָּא
 בְּתוֹךְ הַכֶּף, וּבִהְיוֹת חִיצוֹן עֲסָקִין, וּמִשְׁמִיר
 לִיהָ עַל כְּרִידָהּ. וּשְׂרַפָּה בַּעֲי, דְּהָא
 מִדְּמִירוּתָא חֲדָא. מוֹה כּוֹיִת וּמוֹה כּוֹיִת —
 כּוֹיִת יִמֵּן וּמִשְׁלָא שְׂמָאל. וּמִדְּנֻסָּא "אֲכַל מוֹה
 מוֹה וּמוֹה כּוֹיִת", וְלֹא נֻקַּט "אֲכַל שְׁנֵי זֵיתִים
 מְשִׁינִים", שֶׁנֶּעַם מֵנִיה: שְׁנֵי אֲבִילוֹת וְשְׁנֵי
 הַתְּרִאֲוֹת הֵּן. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא פְּשִׁימָא לִיהָ
 — מִשּׁוֹם חֲבִי לִקֵּי אִימְנִיתָ. חֲבֵבָא אֵת זֶה —
 סִפֵּק בִּן תַּשְׁעָה לֹזֶה וְסִפֵּק בִּן שֶׁבַע לֹזֶה. בִּבְת
 אֲחָת — בְּכֹאֲבָא אֲחָת. חִיב — דִּהְתִּירָתָא
 וְדִאי הֵיא. כֹּאֲבָתוֹן כּוֹי — כִּבְר פִּרְשְׁתִּי
 "בֹּאוּתוֹ וְאֵת בְּנֵי" דְּכָל מוֹחִיר, הַתְּרִאֲוֹת סִפֵּק
 הֵיא. דְּכִי מִתְרַנֵּין בִּיהָ "עַל תְּהִירָה" — מִסְּתַפָּק
 לֵן אֵם עוֹבֵר עַל הַתְּרִאֲוָה וְאֵם לֹא, דְּשִׁמָּא
 קוֹדֵם עֲלוֹת הַשְּׁחֵר יֵאֲכֻלְנָו. מִשְׁתִּי בְּהִמּוֹת —
 מִדְּנֻסָּא "מִשְׁתִּי בְּהִמּוֹת", כִּי דְּכִי דִּנְהִי
 תְּרִיחִיהוּ יִמְנִיתוּ נֻקַּט. דִּאי יִמֵּן וְשִׁמָּאל — מִה
 לִי שְׁתֵּי בְּהִמּוֹת וְדֵמָה לִי אֲחָת? וְלֹרְבִי יְהוֹדָה
 אִימְרִינָא שֶׁל חֲדָא עַבְד דִּתְרִיחִיהוּ דִּמְסִירָא.
 קֹא פִּטְר לִיהָ בְּכָף מִלְּקוֹת, וְעִטְמָנָא דְּמִרְפֵּשׁ
 לְקִמְיָה: שֶׁאֵין בֵּין שְׁנֵיהֶם אֶלָּא כּוֹיִת, וְאִי
 מִסְּתַפָּק לִיהָ — אֲמָא לִקֵּי אֲפִילוֹ חֲדָא, דִּילְמָא
 תְּרִיחִיהוּ דִּהְתִּירָא. הוֹאִיל וְשְׁתִּינִן יִמְנִיתוּ
 אֲכֻלֹּי — גִּיד שֶׁלֹּם — חִיב כֹּאֲבוֹל נִמְלָה כָּל
 שְׁהוּא, שְׁהוּא חִיב מִשּׁוֹם דְּבִרְיָה לִיהָ, וְחֻשְׁב
 אִיסוּר. מִעָמָא מֵאִי — פִּשְׁטֵט לֹזֶה לְרַבִּי
 יְהוֹדָה דְּשֶׁל יִמֵּן? הַהוּא — הָא דְּכִתְבִיתָ
 "הִירָךְ" — לֹא־שִׁמְעִינָא אֲתָא, דְּבִהְיוֹת גִּיד
 קֹאִי. דְּפִשְׁטֵי אִיסוּרִיהָ כְּכֹלִיָּה יָרֵךְ — הוּא
 וּקְוִנְתּוֹתֵיהּ וְשִׁרְשׁוֹתֵיהּ נִפְשָׁטִין בְּכָל הַיָּרֵךְ. וְחִיבִין
 גִּיד פְּנִימִי הַגּוֹדֵל, הַנִּמְצָא בְּתַחֲלַת פִּרְעֵת
 הַיָּרֵךְ. שְׁחֹבֵת אֶת חֲבִירוֹ — מִלְּפָנָיו. וְיִידֹ —
 הַמְּנִיתָ מְגוֹלֶת לִכָּף יָרֵךְ יִמֵּינִת שֶׁל חֲבִירוֹ
 מֵאֲחוּרָיו. כְּגוֹי נִדְמָה לוֹ — כִּסְבוֹר דִּיהָ יַעֲקֹב
 שְׁהוּא גוֹי, וְטַפְלוֹ לִימִינוֹ, כְּדִי שִׁידָא מוֹזוֹמֵן
 לְאִירֹחוֹ אֵם יָקוֹם עֲלָיו, וּבִירֵךְ הַסְּמוּכָה לוֹ נִגַּע.
 מוֹזוֹל לִימִינוֹ — מִחֲבֵירוֹ לִימֵן. כְּתַלְמִיד חֲבֵב
 נִדְמָה לוֹ — חֲזַק לוֹ יַעֲקֹב כְּבוֹד כִּאִילוֹ הוּא
 רַב, וְטַפְלוֹ לִימִינוֹ כְּדִי שִׁידָא יַעֲקֹב לְשִׁמָּאל
 הַמְּלָאךְ. הִרֵּי זֶה כּוֹר — אִין בִּן חֲמֵנָת דְּרֹךְ

59 ארץ. ורבנן — דפליגי אדרבי יהודה ואסרי בתרומיהו, קסברי: מאחוריה אתא ונשיה
60 למה לי למכתביה כלל, אי לא למימרא דכרך הנאבקים נגע ב. **נשה ממקומו** — ק
61 **נפל בישראל** — בכל ישראל. **ופקר להו בית השחיטה** — שלא יאמרו: בשר הנחירי
62 מאבותיהם. **כמאן דאמר** — במתניתין (תולק קב.) גיד הנשה נאסר להם בעודם בני
63 דכתיב לעיל מינה "ויעבר אתא כל אשר לו". והוא נשאר על פני כסנין. שלא הספי
64 להויה אים, לפיכך לא חזר הכרז ממירה. **מכאן**

מהבא וישכם אברהם בבקר – ברוב ספרים בתיב "ויחבשו את חמורו", וקשיא: דהיינו קרא דעקדה, ושם לא היה יחיד, והיו שני נערים עמו ויצחק בנו ועוד: דאפילו היה יחיד, אין לחוש מן המזיקין, דשלושי מצוה אינן נזוקין ועוד: דמקרא דעקדה יליף בריש פסחים (ד,א) גבי בדיקת חמין, דלא אמרין וריזין מקדימין למצוה טפי מצפרא, מדלא

השיכם אברהם טפי מצפרא. והיכי מוכח התם,

דילמא שאני התם דהוי משום שלא יצא יחיד בלילה, ולכן לא הקדים לכוך נראה להבא גרסין "וישכם אברהם בבקר אל המקום" וגו' (בראשית יט), ולא גרסין "ויחבשו את חמורו". ונמיתי קרא מדרש, שהלך להתפלל על הפרכת סדום שהיתה בבקר, והיה לו להקדים להתפלל בלילה. אלא שלא רצה לצאת יחיד בלילה, והלך יחיד להתפלל עליהם, ולא רצה שהיה שום אדם עמו בשעת תפלה. אי נמי: לא היה שום אדם רשאי לראות בהפרכת סדום. ובפסחים מיתי קרא דעקדה, שלא היה יחיד, אלא דלא היה צריך להקדים טפי מצפרא.

בתיב ויחק את האבן – לפי פשוטו יש לפירש שלקח אבן אחת מאבני המקום. **עולין** ומוסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדים – משמע שאתם שעולים הם שירדים, ולעיל משמע שאחרים היו, דקאמר "עולין תרי ויורדין תרי, כי פגיע בהדי הדדי הוה ארבעה".

קוביוסטום – פירש בקונטרס: גונב נפשות. וקשה לפירושו דאמר בבבורות (ה,א) דאמר קונטרסין הגנוב לרבי יוחנן בן זכאי: "משה רבכם גנב היה, או קוביוסטוס היה, או שאינו בקי בחשבונות היה. נתן מחצה ונטל מחצה, ומחצה שלם לא החזיר". ומה שייך שם גונב נפשות? ויש מפרשים: דקאי אשאלה ראשונה דקאמר "בפרטן של לויים אתה מוצא עשרים ושנים אלף ושלש מאות, ובכללן אי אתה מוצא אלא עשרים ושנים אלף, אותן שלש מאות להיכן הלכתי", ועל זה אמר ליה "קוביוסטוס" – כלומר, גונב לויים. ומה שלא אמר ליה בשאלה ראשונה, משום הדמיון עד שסיים כל שאלותיו. אבל עוד קשה: דאמר בפרק "המוכר פירות" (בבא בתרא צבב) ובפרק קמא דקדושין (יא,א): טמולין בעבדים יכיא, נמצא גנב או קוביוסטוס – הגיעו. פירוש: דרובא הכי איתגהו, והשתא, וכי רוב עבדים הם גנבי נפשות? לכך נראה כמו שפירש רבינו חננאל: קוביוסטוס – משחק בקוביא. והא דקאמר הכא יעקב למלאך "וכי קוביוסטוס אתה, שאתה מתירא מן השחר" – לפי שדרך משחק בקוביא יחייב לכנעני בני אדם, ומטמין עצמו מפני גושה.

מסייע ליה לרב חננאל – פירוש: במה שאומר שהמלאכים אומרים שירה. אי נמי: הא דקאמר "שלא הגיע זמני מיום שנבראתי לומר שירה עד עכשיו", הכי נמי קאמר רב חננאל שאינם רשאין להרבות בשירה, דקאמר: אחד אומר "קדוש" ותו, לא, וכן משתמא לא היו אומרים שירה אלא פעם אחת.

ברוך

הנה הוא זורה – "וזכיר בלעז, דכתיב 'ויהי בשכבר' וגו'. אמרה לה: דעי שאחר שיגמור לזרות, לא יבא לביתו לשכבו, שגנאי הוא לתלמיד חכמים לצאת בלילה, וישכב בגורו. וישכם בבקר – ולא קודם היום, ואף על גב דלא יחיד הוה, וכל שכן יחיד. לך נא ראה – בעת שאדם יכול לראות. אישיליו – שוק שמוכרין בו

בשר. אימאום – שם מקום. שמיש הבאה בעבורו שקעה בעבורו – קודם זמנה, ומפרש ואזיל למה שקעה. בתיב וילך חרנה – דמשמע דמטא לחרן, והדר בתיב "ויפגע במקום" דהיינו בית אל, דאכתי לא מטא לחרן. שהתפללו בו אבותי – האי "בית אל" לא הסמוך לעי הוא, אלא ירושלים, ועל שם "היה בית אלהים" קראו "בית אל". והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא שדה שהתפלל בו יצחק, דכתיב (בראשית כד) "שלוש בשדה". דהכי אמרין בפסחים (פח,א): "אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב", מאי שנא יעקב? אלא לא כאברהם שקרא "הר", דכתיב "בהר ה'", ולא כיצחק שקרא "שדה", דכתיב "שלוש בשדה". אלא כיצחק שקרא "בית". קפצה – לשון (ורבים טו) "לא תקפוץ את ירך", נתקצרה ונתקמצה לו. ויפגע במקום – כאדם הפוגע בחבירו שבא כנגדו, ודרשין ליה נמי לשון תפלה, דכתיב (רות א) "אל תפגע בי". מיד בא השמש – דכתיב "וילך שם כי בא השמש" למה ליה להשתכח "כי בא השמש"? אלא ללמדנו ששקעה קודם זמנה. מאבני – משמע טובא, וכתיב "ויחק את האבן". נבלעו באחד – נעשו אבן אחת. עולין – משמע כי הדדי, ולא זה אחר זה, וכן "יורדים". וכי פגעו בהדדי הוו לחו ארבעה – צריך רוחב הסוכל להחזיק ארבעתן. גיטו תרשיש – דחזקאל "תרשיש" – גיטו ששמו תרשיש, כדמיתרגמין (ויחזקאל א) "תרשיש כרום ימא מראה היס", וכתיב (וינה א) "אניה באה תרשיש". בדיוקנו של מעלה – פרצוף אדם שבארבע קוות בדמות יעקב. בעו לסכנויה שמתה קנאה. נצב עליו – שלרוע. שמיני על בנו – במניפה, להצילו מן השרב. מאי רבותיה – ארבע אמות משכבו הבטיחו לתת לבניו? שתהא נוחה ליכבש לבניו – כארבע אמות. קוביוסטום – גונב נפשות. שלשה כתות – חדשים מיום אל יום. אחר שתי תיבות – "שמע ישראל ה'" וגו'. ומלאכים אין מוכיבים את השם – בשירתם עד לאחר שלש תיבות "קדוש קדוש קדוש ה'". כוכבי בקר – ישראל המשולים לכוכבים. קתני מיהת – אחר שלש תיבות, ואת אמרת "קדוש ה'" והאיכא ברוך – דהוה אחר שתי תיבות, דכתיב "ברוך כבוד ה'?" ומשני: "ברוך" האופנים הוא דאמרי ליה, שדמם בכוכב הכבוד עצמו. וכי אמרין אנן – במלאכים. כיון

הנה הוא זורה את גרן השעירים". רבי אבהו אמר מהבא: "וישכם אברהם בבקר ויחבש את" וגו'. ורפנו אמרי מהבא: "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום" וגו'. רב אמר מהבא: "ויזרח לו השמש". אמר רבי עקיבא: שאילתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באישיליו של אימאום, שהלכנו לקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל, בתיב "ויזרח לו השמש", וכי שמש לו לכד זרחה? והלא לכל העולם זרחה! אמר רבי יצחק: שמש הבאה בעבורו, זרחה בעבורו, דכתיב "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", וכתיב "ויפגע במקום", כי מטא לחרן אמר: אפשר עכרתי על מקום שהתפללו אבותי, ואני לא התפללתי? כד יהיב דעתיה למיהדר – קפצה ליה ארעא, מיד – "ויפגע במקום". כד צלי בעי למיהדר, אמר הקדוש ברוך הוא: צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא לינה? מיד בא השמש. בתיב "ויחק את האבן" וגו'. ויפטר מהבא: "ויחק את האבן" וגו'. אמר רבי יצחק: מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת "עלי יצח צדיק זה ראש". תנא: וכולן נבלעו באחד. "ויחלם והנה סלם מצב ארצה", תנא: כמה רחבו של סולם שמונת אלפים פרסאות, דכתיב "והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו", עלים – שנים, "ויורדים" – שנים, וכי פגעו בהדי הדדי הוו לחו ארבעה, וכתיב ביה במלאך "והגיתו בתרשיש", וגמירי דתרשיש תרי אלפי פרסי הוו. תנא: עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה, ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה. בעו לסכנויה, מיד – "והנה ה' נצב עליו", אמר רבי שמעון בן לקיש: אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאמרו – כאדם שמיני על בנו. "הארץ אשר אתה שכב עליה" וגו' – מאי רבותיה? אמר רבי יצחק: מלמד ששפלה הקדוש ברוך הוא לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו, שתהא נוחה ליכבש לבניו. ויאמר שלחני כי עלה השחר, אמר לו: גנב אתה, או קוביוסטום אתה, שמתירא מן השחר? אמר לו: מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו. מסייע ליה לרב חננאל אמר רב, דאמר רב חננאל אמר רב: שלש כתות של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום, אחת אומרת "קדוש", ואחת

אומרת "קדוש", ואחת אומרת "קדוש ה' צבאות". מיתיבי: חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא יותר ממלאכי השרת – שישאלו אומרים שירה בכל שעה, ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום, ואמרי לה: פעם אחת בשבת, ואמרי לה: פעם אחת בחורש, ואמרי לה: פעם אחת בשנה, ואמרי לה: פעם אחת בשבוע, ואמרי לה: פעם אחת ביובל, ואמרי לה: פעם אחת בעולם. וישראל מוכירין את השם אחר שתי תיבות, שנאמר "שמע ישראל ה'" וגו', ומלאכי השרת אין מוכירין את השם אלא לאחר שלש תיבות, דכתיב "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות". ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה, עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר "ברך וחד כוכבי בקר", והדר "ויזיעו כל בני אלהים!" אלא: אחת אומרת "קדוש", ואחת אומרת "קדוש קדוש ה' צבאות", והאיכא "ברוך" "ברוך"

חולין דף צא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכג

ברוך הוא כמו שנאמר (שם כח ג) 'וְהָיָה ה' נָצִב עֲלֵינוּ'.
 אָמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אֲלֵמְלָא מִקְרָא זֶה 'וְהָיָה ה' נָצִב עֲלֵינוּ'
 פְּתוּב בְּתוֹרָה, אִי אִפְשָׁר לְאָמְרוֹ, שְׁהִי זֶה כְּאֵדָם שְׁמִינִי עַל בְּנוֹ
 בְּמִנְיָה לְהַצִּילוֹ מִן הַשָּׁרֵב, כִּי הִיָּה קִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִגֵּן עַל יַעֲקֹב.
 כְּתִיב, (שם) בְּחֻלּוֹם יַעֲקֹב שֶׁה' הִבְטִיחַ לוֹ 'הָאֲרִיז אֲשֶׁר אֲתָה שֹׁכֵב עָלֶיָּה'
 וְגו' לִף אֲתִנְהָה וּלְזַעֲרִי. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: מֵאִי רְבוּתֶיהָ – וְכִי מֵה'
 מִיּוּחָד בְּהִטְבָּחָה זֶה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ אֶת אַרְבַּע אֲמוּתָיו שְׁהִיָּה שׁוֹכֵב בָּהֶם
 לִיתֵן לְבָנָיו. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אָמֵר רַבִּי יִצְחָק, מִלְּמַד שְׁקִפְלָה הַקִּדּוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא לְכָל אֲרִיז יִשְׂרָאֵל, וְהִנִּיחָה תַּחַת אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שְׁהִיָּה
 שׁוֹכֵב שֵׁם יַעֲקֹב אֲבִינוֹ, לְבָרְכוֹ שֶׁתִּתְּהָא נֹחָה לִיבְבֵשׁ לְבָנָיו, כִּקְרַעַע
 אַרְבַּע אֲמוּת שֶׁהָיָה קָלָה לְכִיבוּשׁ.
 הַגִּמְרָא חֲזוּרָה לְעִסּוֹק בַּעֲנִין הַמֵּאבֵּק שֶׁל יַעֲקֹב עִם הַמִּלְאָךְ: נֹאמַר,
 (בְּרַאשִׁית לב כז) בְּדַבְרֵי הַמִּלְאָךְ לִיעֲקֹב כְּשֶׁנֶּאֱבָק עִמּוֹ 'וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִי
 עָלָה הַשֶּׁחֶר'. וְכִי הוּא נִדְרָשׁ, אָמֵר לוֹ יַעֲקֹב לְמִלְאָךְ נָצַב אֲתָה אוֹ
 קוֹבִיּוֹכָמִיּוֹם – גּוֹנֵב נַפְשׁוֹת אֲתָה, שָׂאֵם לֹא כֵן לִמָּה מְתִירָא אֲתָה מִן
 הַשֶּׁחֶר, אָמֵר לוֹ הַמִּלְאָךְ לִיעֲקֹב, מִלְּאָךְ אֲנִי וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרָאתִי לֹא
 הִיָּצֵעַ וְזִמְנִי לֹמַר שִׁירָה עַד עֲכָשְׁיוֹ, וְלִכֵּן שְׁלַחֲנִי כִּדִּי שֶׁאֲעֲשֶׂה מִצְוֹת
 קוֹנִי וְאוֹמַר שִׁירָה.
 וּבְרִייתָא זֹו מְסִייעַ לִיָּה לְרַב חֲנַנְאֵל אָמֵר רַב, דְּאָמֵר רַב חֲנַנְאֵל אָמֵר
 רַב, שְׁלֹשׁ פְּתוּתוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁל מִלְאָכֵי הַשָּׁרָת אוֹמְרוֹת שִׁירָה כָּל
 יוֹם, אַחַת אוֹמְרָת קִדּוּשׁ, וְאַחַת אוֹמְרָת קִדּוּשׁ, וְאַחַת אוֹמְרָת
 קִדּוּשׁ ה' צִבְאוֹת – בְּכָל יוֹם יֵשׁ שְׁלוֹשׁ כְּתוּבֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁאוֹמְרוֹת פֻּעַם
 רִאשׁוֹנָה שִׁירָה, וְכָל כֵּת אוֹמְרָת פֻּעַם אַחַת, וְכֵן מוֹכֵחַ בְּבְרִייתָא, שְׁכָל
 מִלְאָךְ אוֹמֵר רַק פֻּעַם אַחַת שִׁירָה.
 מִיְּתִיב – הַגִּמְרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב חֲנַנְאֵל שֶׁאִמַּר שְׁמִלְאכֵי הַשָּׁרָת
 מוֹכִירִים אֶת הַשֵּׁם גַּם אַחֵר תִּיבָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁאִמַּר בְּכַת הַשְּׁלִישִׁית
 שֶׁאוֹמְרָת קִדּוּשׁ ה', וְהִרִי לֹא כֵן שִׁנְיָו בְּרִייתָא, חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
 הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִמִּלְאָכֵי הַשָּׁרָת, שִׁישְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה
 בְּכָל שַׁעֲה שִׁירָה, וּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֱלָא כָל
 מִלְאָךְ אוֹמֵר פֻּעַם אַחַת בְּיוֹם, וְאָמְרִי לָהּ – וְיֵשׁ שֶׁאִמְרוּ שֶׁאֵין מִלְאָכֵי
 הַשָּׁרָת אוֹמְרִים שִׁירָה אֱלָא פֻּעַם אַחַת בְּכָת – בְּשׁוּבָה, וְאָמְרִי לָהּ
 פֻּעַם אַחַת בְּחִדָּשׁ, וְאָמְרִי לָהּ פֻּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְאָמְרִי לָהּ פֻּעַם
 אַחַת בְּשָׁבָע – בְּשָׁבָע שָׁנִים, וְאָמְרִי לָהּ פֻּעַם אַחַת בְּיּוֹבֵל – בְּחַמְשִׁים
 שָׁנָה, וְאָמְרִי לָהּ פֻּעַם אַחַת בְּעוֹלָם – פֻּעַם אַחַת בְּחַיִּיהֶם. וְעוֹד,
 שִׁישְׂרָאֵל מוֹבִירִין אֶת הַשֵּׁם אַחֵר שֶׁאִמְרוּ שְׁתֵּי תִיבּוֹת, שְׁנֹאמַר
 (דְּבָרִים יד) 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' יְהוָה' – תִּיבַת ה' בַּפְּסוֹק אַחֵר שְׁתֵּי תִיבּוֹת,
 וּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת אֵין מוֹבִירִין אֶת הַשֵּׁם בְּשִׁירָתָם, אֱלָא לְאַחֵר שְׁלֹשׁ
 תִּיבּוֹת, בְּרִבְתִּיב (יִשְׁעִיָּה א) 'קִדּוּשׁ קִדּוּשׁ קִדּוּשׁ ה' צִבְאוֹת'. וְעוֹד
 רֵאִיָּה שְׁחִבִּיבִין יִשְׂרָאֵל מִמִּלְאָכֵי הַשָּׁרָת, שֶׁאֵין מִלְאָכֵי הַשָּׁרָת
 אוֹמְרִים שִׁירָה לְמַעַלָּה – בְּשָׁמַיִם, עַד שִׁיאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה –
 בָּאָרֶץ, שְׁנֹאמַר (אֵיבִיב לז ח) 'כִּפְרִן יְחַד בּוֹכְבֵי בָקָר' – יִשְׂרָאֵל הַמְשׁוּלִּים
 לְכוֹכְבִּים אוֹמְרִים רְנָתָם יָחַד לַעַת בּוֹקֵר, וְיָחַד – וְרַק אַחֵר כֵּן כְּתוּב
 'וַיִּרְעִי כָל בְּנֵי אֱלֹהִים' – הַמִּלְאָכִים כּוֹלֵם מְרִיעִים לָהּ, וְזֶה רַק אַחֵר
 רְנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּמִכָּל מָקוֹם שִׁנְיָו בְּרִייתָא שֶׁאֵין מִלְאָכֵי הַשָּׁרָת
 מוֹכִירִים אֶת הַשֵּׁם אֱלָא אַחֵר ג' תִּיבּוֹת וְזֶה שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַב חֲנַנְאֵל
 שֶׁאִמַּר שְׁמִלְאכֵי הַשָּׁרָת מוֹכִירִים אֶת הַשֵּׁם גַּם אַחֵר תִּיבָה אַחַת.
 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֱלָא אֵין פִּירוּשׁ דְּבָרֵי רַב חֲנַנְאֵל שְׁכָל כֵּת מִמְשִׁיבָה
 אֶת הַשֶּׁחֶר שְׁבוּ הַחֲלָה קוֹדְמָתָהּ, אֱלָא הִיא חֲזוּרָה עַל מֵאֲמָרָהּ
 וּמוֹסִיפָהּ, וְכִלּוּמַר, אַחַת – כֵּת רִאשׁוֹנָה אוֹמְרָת קִדּוּשׁ, וְאַחַת – כֵּת
 שְׁנִיָּה אוֹמְרָת קִדּוּשׁ קִדּוּשׁ, וְאַחַת – כֵּת שְׁלִישִׁית אוֹמְרָת קִדּוּשׁ
 קִדּוּשׁ קִדּוּשׁ ה' צִבְאוֹת, וְאִמְנָם הִכָּת הַשְּׁלִישִׁית מוֹכִירָה אֶת הַשֵּׁם
 רַק אַחֵר ג' תִּיבּוֹת.
 מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: וְהִרִי בַּפְּסוֹק (יחזקאל ג א) 'בְּרוּךְ כְּבוֹד
 ה' מִמְּקוֹמוֹ' שֶׁאוֹמְרִים הַמִּלְאָכִים, נֹאמַר תִּיבַת ה' אַחֵר שְׁתֵּי תִיבּוֹת
 וְלֹא אַחֵר שְׁלֹשׁ.

כְּתִיב (דוּת ג ב) 'וְהָיָה הוּא וְיָהּ אֶת גִּרְן הַשְּׁעָרִים הַלְלִיָּה וְגו' וְהִיָּה
 בְּשִׁכְבּוֹ וְגו'. נַעֲמִי אִמְרָה לְרוֹת לְכִי אֶל בּוֹעֵז אֶל הַגּוֹרֵן אַחֵר שִׁיגְמוֹר
 לְזוֹרוֹת אֶת הַשְּׁעוּרִים, שְׁהִי וְדֹאִי לֹא יִשׁוּב אֶל בֵּיתוֹ לְשִׁכְבֵּה, מִשּׁוּם
 שֶׁגִּנְאִי הוּא לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצַאת יַחֲדִי בְּלִילָה וּישָׁאֵר לָלוֹן בְּגוֹרֵן.
 רַבִּי אֲבָהוּ אָמֵר מִקְרָא, כְּתִיב בְּפִרְשַׁת הַעֲקֵדָה (בְּרַאשִׁית כב א) 'וַיִּשְׁכֶּם
 אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת וְגו', וּמִכֵּךְ שֶׁהִשְׁכִּים בְּבוֹקֵר וְלֹא קוֹדֵם
 שִׁיאִיר הַיּוֹם, מִשְׁמַע שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצַאת בְּלִילָה.
 וְרַבֵּן אָמֵר מִקְרָא, כְּתִיב בְּדַבְרֵי יַעֲקֹב לְיוֹסֵף (בְּרַאשִׁית לו יד) 'לֵךְ נָא
 רֵאֵה אֶת שְׁלוֹם אֲחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם וְגו', וְכִלּוּמַר שֶׁשְׁלַחוּ לְרֵאוֹת
 – לְשִׁאֵל וּלְבִדּוֹק בְּשְׁלוֹם אֲחִיו, אִךְ מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב 'רֵאֵה' יֵשׁ לְדַקֵּק
 שֶׁלֹּא שְׁלַחוּ אֱלָא בְּשַׁעֲה שֶׁאִפְשָׁר לְרֵאוֹת וְהִיָּינוּ בָּיוֹם.
 רַב אָמֵר מִקְרָא, כְּתוּב אַחֵר אוֹתוֹ הַלִּילָה שֶׁנֶּאֱבָק יַעֲקֹב בְּמִלְאָךְ
 (בְּרַאשִׁית לב לב) 'וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וְאָמֵר רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁאֵלֹתִי אֶת רַבֵּן
 גְּמִלְיָאֵל וְאֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאִימְלִיזוֹ – (שׁוֹק הַבְּשָׁר) שֶׁל אִימָאִם – שֵׁם
 מָקוֹם בְּשַׁעֲה שֶׁהִלְכוּ שָׁם לִיקַח בְּהִמָּה לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּן
 גְּמִלְיָאֵל, כְּתִיב (שם) 'וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי שְׁמֵשׁ לוֹ
 לְבַד וְיָרַח וְהָלֹא לְכָל הָעוֹלָם וְיָרַח, אֱלָא אָמֵר רַבִּי יִצְחָק, שְׁמֵשׁ
 הַבָּהָה – (שִׁשְׁקֵעָה) בְּעֶבְרִית קוֹדֵם זְמַנָּה בְּבֵית אֵל וְיָרַח בְּעֶבְרִית קוֹדֵם
 זְמַנָּה בְּפִנוּאֵל, וְהִכֵּן שִׁקְעָה בְּעֶבְרִית, דְּכָתִיב (בְּרַאשִׁית כח) 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב
 מִבְּמָרָא שְׁבַע יוֹלָךְ הָרֶחֶק, וְכִלּוּמַר שֶׁכֵּבֵר הִגִּיעַ לַחֲרָה, וּבְכָתִיב מִיד אַחֵר
 כֵּן (שם כח א) 'וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם, וְהִיָּינוּ בֵּית אֵל, הַכִּיצַד, וְהִרִי הִירָצָה
 מִבָּאֵר שֶׁבַע עוֹבֵר בְּבֵית אֵל קוֹדֵם שִׁיגִיעַ לַחֲרָה, אֱלָא כִּי הִיָּה אוֹתוֹ
 מַעֲשֶׂה, כִּי מָטָא – (כְּשָׁבָא) לְחָרָה אַחֵר שִׁיָּצָא מִבָּאֵר שֶׁבַע, אָמֵר בְּלָבו
 אִפְשָׁר שְׁעִבְרָתִי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בּוֹ אֲבוֹתִי – הִיָּינוּ בֵּית אֵל
 שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בּוֹ אַבְרָהָם וְיִצְחָק, וְאֲנִי לֹא הִתְפַּלְּלִיתִי, כִּי יָהִיב דַּעֲתִיָּה
 לְמִיתְהִיד – בְּשַׁעֲה שֶׁנָּתַן דַּעֲתוֹ לְחֲזוֹר לְהִתְפַּלֵּל, קִפְצָה לִיָּה אֶרְעָא –
 קִפְצָה לוֹ הַדֶּרֶךְ, מִיָּד 'וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם' – הִגִּיעַ לְבֵית אֵל וְהִתְפַּלֵּל, כִּי
 צָלִי – אַחֵר שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּעַד לְמִיתְהִיד – רָצָה לְשׁוּב לַחֲרָה, אָמֵר הַקִּדּוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, צִדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוֹנִי וַיִּפְשַׁר בְּלֹא לִינָה, מִיָּד בָּא
 – (שִׁקְעָה) הַשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלֵּךְ שָׁם כִּי בָא
 הַשֶּׁמֶשׁ', לִמָּה הוֹצִיר הַכְּתוּב לִיתֵן טַעַם לְלִינָתוֹ שֵׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ,
 אֱלָא לְלַמַּד שֶׁשִּׁקְעָה עֲבָרוֹ הַשֶּׁמֶשׁ קוֹדֵם זְמַנָּה, וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ
 שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצַאת יַחֲדִי בְּלִילָה, שֶׁאֵם לֹא כֵן כִּיצַד עֲכָבוּ
 הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁקְיעַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְהָלֹא יִכּוֹל הִיָּה לְהַמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ
 בְּלִילָה, אֱלָא שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לְלַכֵּת לְבַדּוֹ בְּלִילָה.
 הַגִּמְרָא מִמְשִׁיכָה לְפָרֵשׁ אֶת הַפְּסוֹקִים שֶׁנֶּאֱמַרו בְּתוֹרָה לְגַבֵּי לִינָה
 יַעֲקֹב: כְּתִיב, בִּיעֲקֹב כֹּאשֶׁר שָׁכַב לָלוֹן (שם) 'וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם',
 מִשְׁמַע שֶׁהִנִּיחַ כְּמָה אֲבָנִים תַּחַת רֵאשׁוֹ, וְכָתִיב כֶּשֶׁם מִשְׁנַתּוֹ בְּבוֹקֵר
 (שם כח יח) 'וַיִּקַּח אֶת הָאֲבָנִים, מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הִיתָה אֱלָא אֲבָן אַחַת,
 הַכִּיצַד, אָמֵר רַבִּי יִצְחָק, מִלְּמַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ כָּל אוֹתָן אֲבָנִים לְמָקוֹם
 אֶחָד, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמְרָת עָלֶי יָנִית צִדִּיק זֶה רֵאשִׁי. תֵּנָא,
 וְכוּלָן נִבְלָעוּ בְּאֶחָד – כֵּל הָאֲבָנִים נַעֲשׂוּ אֶבֶן אַחַת.
 כְּתִיב, (שם כח יב) 'וַיִּחַלֵּם וְהָיָה סֵלֶם מִצֵּב אֶרְצָה', תֵּנָא, כְּמָה הִיָּה
 רָחֲבּוֹ שֶׁל הַסֵּלֶם שֶׁרָאָה יַעֲקֹב, שְׁמוֹנֵת אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת דְּכָתִיב (שם)
 'וְהָיָה מִלְאָכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וְיִוֹרְדִים בּוֹ', וּמִיעוּט רְבִים שָׁנִים, מִשְׁמַע
 שֶׁהָיוּ עוֹלִים שָׁנִים וְיִוֹרְדִים שָׁנִים, וְכִי פָּגְעוּ בְּהַר הַרְדִּי – וְכִשְׁנַפְגָּשׁוּ
 בְּאֲמִצֵּעַ הַדֶּרֶךְ, הָיוּ לָהּ אֲרִבְעָה מִלְאָכִים לְרוֹחַב הַסֵּלֶם, וְכָתִיב בִּיה
 בְּמִלְאָךְ – בְּתִיאֹרֵר תְּמוֹנַת הַמִּלְאָךְ (דְּבָרִי יד) 'וְזִנְיָתוֹ בְּתִרְשִׁישׁ' – גּוֹפֵר
 גְּדוֹל כְּמוֹדָת יָם שֶׁשְׁמוֹ תִּרְשִׁישׁ, וְגִמְיָר – וְקִבְלוּ חֲכָמִים, דְּתִרְשִׁישׁ תִּרִי
 אֲלָפֵי פְרָסִי הָיוּ – יָם תִּרְשִׁישׁ שְׁנֵי אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת רֹחַבּוֹ, וְאִם תִּכְפִּיל
 בְּאַרְבַּעַה, נִמְצָא רֹחַב הַסֵּלֶם שְׁמוֹנֵת אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת.
 תֵּנָא, עוֹלִין וּמִסְתַּכְלִין בְּיוֹדִקְנָם שֶׁל מַעַלָּה – הַמִּלְאָכִים שֶׁהָיוּ עוֹלִים
 בְּסוֹלָה הָיוּ עוֹלִים וּמִסְתַּכְלִים בְּיוֹדִקְנָם שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהִיתָה נִרְאִית דְּמוּתוֹ
 בְּפִרְצוֹף אֶרֶם שֶׁבָּאֲרַע חַיּוֹת הַמְּרַכְבָּה, וְיִוֹרְדִין לְמַטָּה וּמִסְתַּכְלִין
 בְּיוֹדִקְנָם שֶׁל מַטָּה – הָיוּ מִסְתַּכְלִים בְּמִרְאָה דְּמוּתוֹ שֶׁבָּאֲרַץ, בְּעוֹ
 לְסִבּוּנִיָּה – וְהָיוּ רוֹצִים לְפָגְעַ בּוֹ מִחֲמַת קְנָאָה, מִיָּד שְׁמוֹר עָלָיו הַקִּדּוּשׁ

מתרצת הגמרא: הפסוק ברוך וגו', אופנים שהם מכסא הכבוד עצמו הוא דאמרי ליה, והברייתא שאמרה שמלאכי השרת מזכירים את ה' רק אחר שלש תיבות עוסקת במלאכים.

תירוצי אחר: ואיבעית אימא, שאכן אין חילוק בין מלאכים לאופנים, אלא כיון דאתייהוב רשותא – שניתנה הרשות למלאכים להזכיר את ה' אחר שאמרו שלש פעמים קדוש, אתייהוב – ניתנה להם הרשות אחר כך להזכיר את ה' מיד, ולכן אומרים אותו בפסוק 'ברוך' אחר ב' תיבות.

הגמרא חוזרת לעסוק בענין מאבק יעקב במלאך ומתוך כך יתבאר כתוב אחד: כתוב (הושע יב ד), 'וישר אל מלאך ויכל בכה ויתחנן לו' – וישר לשון שר, שהאחד נזיה שר לחבירו, אבל איני יודע מי נעשה שר למי – איני יודע פירוש הכתוב, על מי נאמר 'ויכל', האם יעקב נעשה שר למלאך, וכך נקרא הכתוב, וישר 'יעקב' אל מלאך, ואם כן 'ויכל' פירושו שנצח יעקב את המלאך, או שהמלאך נעשה שר ליעקב, וכך נקרא הכתוב, וישר אל 'יעקב' מלאך, ואם כן 'ויכל' פירושו שהמלאך נצח את יעקב, אמנם בשהוא אומר (בראשית לב כט) 'כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל', הוי אומר יעקב נעשה שר למלאך.

עוד אמר הכתוב בהושע (שם) 'בכה ויתחנן לו', ואיני יודע מי בכה למי, אמנם בשהוא אומר (בראשית לב כז) 'ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני', הוי אומר המלאך בכה ליעקב שישלח אותו לדרכו.

כתוב (שם לב כט) 'כי שרית עם אלהים ועם אנשים' – תיבת אלהים משמשת בלשון מושאל לנשיא, ותיבת אנשים משמשת בלשון מושאל לאדם חשוב כלומר ראש הגולה, אמר רבה, רמו רמו לו המלאך כשאמר ליעקב לשון זו, שעתידים שני שרים לצאת ממנו דהם ראש גולה שבבבל – הרמזו בתיבת אנשים ונשיא שבארץ ישראל – הרמזו בתיבת אלהים, ומכאן רמו לו גלות שהרי אמר לו שיהיה מבניו ראש גולה שבבבל.

הגמרא מביאה כמה דרשות מן הפסוקים הנאמרים בחלומי של שר המשקים: כתוב (בראשית מ) 'ובגנף שלשה שריגם והיא כפרחת עלתה נצה הבשילו ואשכלתיה ענבים', אמר רב חייא בר אבא אמר רב, הגנף היא משל לישראל, שלשה שריגם – (ומורות ארוכות) אלו שלשה שרי גאים – עשירים וקרובים למלכות היוצאים מישראל בכל דור ודור, פעמים ששנים מהם כאן בבבל ואחד בארץ ישראל, פעמים ששנים מהם בארץ ישראל ואחד כאן בבבל, והיכו רבנן עיניהו – נתנו חכמים עיניהם ברבנא עוקבא ורבנא נחמיה, בני ברתיה דרב – בני בתו של רב, שהם השנים היושבים בבבל.

רבא אמר, שלשה שריגם אלו שלשה שרי גוים – מלאכים של אומות העולם שמלמדים וכותב בשמים על ישראל בכל דור ודור. תניא בבבלי, רבי אליעזר אומר, גנף זה העולם, שלשה שריגם זה אברהם אברהם ויעקב ויהוא כפרחת עלתה נצה אלו ארבע האמהות, הבשילו ואשכלתיה ענבים אלו השבטים. אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר, וכי מראין לו לאדם בחלום מה שהיה כבר והלא אין מראין לו לאדם אלא מה שעתיד להיות, והרי חלום שר המשקים היה כבר אחר שנולדו השבטים. אלא אמר רבי יהושע, גנף זה תורה, שלשה שריגם אלו משה ואהרן ומרים, והוא כפרחת עלתה נצה אלו סנהדרין, הבשילו ואשכלתיה ענבים אלו הצדיקים שבבבל דור ודור.

אמר רבן גמליאל, עדיין צריכין אנו למודעי – אחר כל דרשות התנאים עדיין צריכים אנו לפירוש שפירש רבי אלעזר המודעי, דמקים ליה פוליה בחד מקום – שהעמיד את כל הפסוק כרומו למקום אחד, כמו ששינו, רבי אלעזר המודעי אומר, גנף זה ירושלים, שלשה שריגם זה מקדש מלך וכהן גדול, והוא כפרחת עלתה נצה אלו פרחי כהונה – כהנים צעירים המשרתים במקדש, הבשילו ואשכלתיה ענבים אלו נסכים.

רבי יהושע בן לוי מוקים לה – העמיד פסוק זה במתנות שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל, דאמר רבי יהושע בן לוי, גנף זה תורה,

שלשה שריגם זה המתנות שנתן להם כשהלכו במדבר ארבעים שנה, באר המים, עמוד ענן ומן, והוא כפרחת עלתה נצה אלו הנבחרים – שהכניס הקדוש ברוך הוא את עם ישראל לארץ טובה ומלאה פירות וממנה מביאים בכורים בפריחת גמר בישול הפירות, הבשילו ואשכלתיה ענבים אלו נסכים.

רבי ירמיה בר אבא אמר, גנף אלו ישראל, וכן הוא אומר (תהלים פ ט) גנף ממצרים תפסע תגרש גוים ותסעה – את ישראל הסעת – (עקרת) ממצרים לארץ ישראל, גרשת את שבעת העמים שהיו יושבים שם, והושבת את ישראל שם, שלשה שריגם אלו שלשה רגלים – פסח שבועות וסוכות, שישראל עולין בהן לירושלים בכל שנה ושנה, והוא כפרחת עלתה נצה, הגיע זמנו של ישראל לפירות ולרבות, וכן הוא אומר במקום אחר שכן היה, שנאמר (שמות א) ובני ישראל פרו וישרצו, עלתה נצה הגיע זמנו של ישראל ליגאל – נצה הוא נצח – דם שהוא כוחו ונצחונו של אדם, והכתוב רמזו שהגיע זמנו של ישראל להקין את דמם של המצרים. וכן הוא אומר (שעשה טו א) ויו נצחם על בגדי וכל מלבושי אנאלתי – הקדוש ברוך הוא משיב מדוע בגדיו אדומים, ואומר משום שמחץ את הרשעים, התיז דמם על בגדיו וכל מלבושיו נתלכלכו. הבשילו ואשכלתיה ענבים הגיע זמנה של מצרים לשנות בוס התרעלה – שתבוא עליהם הפורענות.

והיינו דאמר רבא, שלשה כוסות האמורות במצרים למה – בחלומי של שר המשקים (בראשית מא) נאמר, וכוס פרעה בדי ואקח את הענבים ואשחט אתם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה, למה שילש הכתוב תיבות 'כוס פרעה', אלא לרמז על שלושה כוסות תרעלה ששתה פרעה, אחד ששתה בימי משה – כשהכה ה' את מצרים בעשר מכות, ואחד ששתה בימי פרעה נכה, כשבוכדנצר החריב את מצרים (ראה ירמיה מז), ואחד שעתידה מצרים לשנות לעתיד לבוא עם כל העובדי בוכבים כשהקדוש ברוך הוא יעניש את כל האומות על שהרעו לישראל.

אמר ליה רבי אבא לרבי ירמיה בר אבא, כי דריש להו רב להני קרא באנדנא – כשהיה מפרש רב את הפסוקים שבחלום שר המשקים בדרך הדרש, כוונת דריש להו – היה דורשו כמותך. אמר רבי שמעון בן לקיש, אומה זו – ישראל בגנף נמשלה, ומורות שבה – ענפים אלו משל לפעלי בתיים, אשכולות שבה – ענבי הגפן אלו תלמידי חכמים, עלין שבה אלו עמי הארץ, קנוקנות שבה – ענפים קטנים שבגפן שאינם ראויים לכלום, אלו ריקנים שבאשכול שאינם מועילים לכלום.

הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי שמעון בן לקיש שעמי הארץ זקוקים לעם ישראל: והיינו דשלחו מתם – זה הוא ששלחו מארץ ישראל לבבל, ליבעי רחמים – יבקשו רחמים איתכליא על עליא – האשכולות על העלים דאיתכליא עליא – שאם לא היו העלים לא מתקיימין איתכליא – אין מתקיימים האשכולות, וכלומר, תלמידי חכמים יתפללו על עמי הארץ שאם הם לא יצליחו בדרכם לא יתקיימו החכמים, משום שצריכים הם להם.

כיון שר' ירמיה בר אבא דרש את הפסוק 'ובגנף שלשה שריגם' על יציאת מצרים הגמרא מביאה דרשה נוספת על יציאת מצרים: כתוב (הושע א) 'ואברה לי בחמשה עשר כסף וחמר שערים ולתן שערים', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק, אין 'בירה' אלא לשון מכירה, כמו שנאמר בדברי יוסף אל פרעה אחר שמת יעקב אבינו (בראשית נ ד) 'אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר בירתי לי', ופירושו, אשר קניתי לי, ומכאן שלשון 'ואברה' הוא לשון מכירה, ופסוק זה מתפרש על גאולת עם ישראל, וכלומר, הקדוש ברוך הוא אומר שקנה את עמו ישראל 'בחמשה עשר', זה חמשה עשר בנינים שבו נגאלו ישראל ממצרים, ולא קנאם אלא בשביל ה'כסף' אלו הצדיקים, וכן הוא אומר שהצדיקים נקראים 'כסף' כמו שנאמר (משלי צ א) 'צורד הכסף לקח בידו' – ופירוש הכתוב שם, הקדוש ברוך הוא המית את הצדיקים ולקחם אליו, ומי הם הצדיקים שבעבורם גאל את ישראל ממצרים, אלו הם 'חמר שעורים ולתן' המשך בעמוד קמט

ברוך אופנים הוא דאמרי ליה – אבל "קדוש" אומרים שרפים, כדכתיב (ישעיה ו) "שרפים עומדים ממעל לו" וגו', וכתיב בתריה "וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש" וכו'. ומה שאנו אומרים בתפלת "יוצר": "האופנים וחיות הקדש" כו', דחיות נמי אומרים "ברוך" – דעדיפי משרפים. וקרא נמי מוכח דחיות ואופנים אומרים "ברוך", דבתר קרא

ד"ברוך" כתיב "וקול כנפי החיות משקיות אשה אל אחותה וקול האופנים לעטמות קול רעש גדול". ובכל דוכתא האופנים דהאופנים בתר חיות גריד, דכתיב (יחזקאל א) "ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים", וכתיב נמי "כי רוח החיה באופנים". ואם תאמר: דלפינן השתא לפירושו זה דחיות ושרפים אין הכל אחד, ובפרק "אין דורשין" (תגינה גיב), אמר: פסוק אחד אמר "שש כנפים לאחד", ופסוק אחד אמר "ארבע כנפים לאחד"? ומאי קושיא, הא האי קרא ד"שש כנפים" – בשרפים כתיב, והאי – בחיות כתיב: ויש לומר: דמסתבר ליה שאין משונים בכנפיהם. וכדאי גזנא פריך בפרק "בא לו" (יומא עבב), כתיב "ועשית לך ארון עץ", וכתיב "ועשו ארון עצי שטים", אף על פי שהיה ארון אחד – מסתמא כמו שהיה זה, כך היה זה, וכן דהמוכר פירות" (בבא בתרא עטא), למאן דאמר: פניחם איש אל אחיו, והכתיב "ופניחם אל הבית", מכרובים של שלמה אכרובים לא משה פריך, דמסתמא לא נשתנו זה מזה.

אילימא

בין דאתיחובי רשותא – להזכיר, דכבר הזכירוהו ב"קדוש" לאחר שלש תיבות של שבת. אתיחובי – רשותא לאדוכריה להדיא. וישר אל מלאך – מקרא הוא בתרי עשר. ויובל – איני יודע על אי זה מהם הוא אומר "ויובל", שנצח ונעשה שר: אם יעקב למלאך, והכי קאמר "וישר יעקב אל מלאך ויובל יעקב". או הכי קאמר "וישר אל יעקב מלאך" – כלומר, נשתרר לעומתו

המלאך, ויובל המלאך ונצחו? כשהוא אומר: **בי שרית** – "ותובל" – הוי: יעקב נצחו למלאך. שרית עם אלהים – נשיא שבארץ ישראל, שסמוכים הם, ונקראים "אלהים", "ענ האלהים יבא דבר שניהם" (שמות כב). **ויעם אנשים** – ראש הגולה. ובגפן – ישראל נמשלו לגפן, דכתיב "גפן ממצרים תסיע" (תולדות פ). שר נאים – עשרים וקדושים למלכות. אלו שלשה שרי גוים – מלאכים. עלתה נצה – אין חשוב נץ כל כך כשריגים, שהם עפים קשים. אלו פרחי כהונה – המשרתים במקדש. כסתנות – שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל. אלו הכבושים – שהבניסין לארץ טובה ומלאה פירות, ומביאין ממנה בכורים בפריחת גמר בשולם. הגיע זמנן – לצאת מכאן, ולפרות ולרבות. עלתה נצה – עלתה זמן הנצה, להיות דם נצחון של מצרים. שלשה כוסות – בספור החלות "וכוס פרעה" וגו'. בימי פרעה נכה – שהחריבה נבוכדנצר, דכתיב (ירמיהו מו) "לכא נבוכדנצר מלך בבל" וגו'. אויפה זו – ישראל. נמשלה כנפן – "גפן ממצרים תסיע". וזמורת שבה אלו בעלי בתים – דמה הזמורה הזו מציאה לולבין ועלים ופרי, והוא עיקר הגפן. כך בעלי בתים: גומלי חסד, ומחזיקים ידי עניים, ומפורים ממונם למלכות בשביל איהם ומתקיימים על ידם. עלין – שבגפן סובלין הרחם, ומגינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמש ורוחות. כך עמי הארץ: חורשין וחורעין וקוצרין מה שתלמיד חכמים אוכלים. קנוקנות – *וידייל"ש, דלא חוו למדי. ואברה לי – הקדוש ברוך הוא אומר: קניתי לי ישראל בחמשה עשר בניס, בשביל הצדיקים. ישר בריתי לי – קניתי, דאמרנין בפרק קמא דסוטה (גא) דיעקב זבנה מעשו. צרור הכסף – "ביחלקי" (סנהדרין צג), מפרשינן ליה בצדיקים, דשלחו ליה עמון ומואב לנבוכדנצר כדשמעו לנביאים דאיתנבאו בחורבנא: תא אחריבינהו. שלח לה: מסתפינא מאלהון. שלחו ליה: "כי אין האיש בביתו". שלח לה: בקריא אתי. שלחו ליה: "הלך בדרך למרחוק". שלח לה: איכא צדיקי דבעי רחמי. שלחו ליה: "צרור הכסף לקח בידו" – צדיקים שבהם המיתם. חומר – שלשים טאן. לתך – חמשה עשר טאן. כאן – בבבל. ורובייהו – דצדיקי דארץ ישראל. אפתא – יגיע, ואומר אליהם – בנבואת זכריה כתיב גבי גוים "ואקח את מקלי את נועם ואגדע אותו להרס את בריתי אשר כרתי את העמים ואומר אליהם" וגו'. הכו שכרי – החזירו לי את הצדיקים שהיהם מקבלים עליהם שכר "וישקלו" וגו'. ואקח את שלשים הכסף – ונקבעו אותם צדיקים לדורות בישראל. אל בית ה' – בארץ ישראל. שלשים מצות – לא נתפרשו, ומדכא הוא דקא יליף. שאין

"ברוך" – אופנים הוא דאמרי ליה. ואיכעית אימא: **בין דאתיחובי רשותא** – אתיחובי. **וישר אל מלאך ויובל** בכה ויתחנן לו, איני יודע מי נעשה שר למי, כשהוא אומר: **"כי שרית עם אלהים"**, הוי אומר: יעקב נעשה שר למלאך. **"בכה ויתחנן לו"**, איני יודע מי בכה למי, כשהוא אומר: **"ויאמר שלחני"**, הוי אומר: מלאך בכה ליעקב. **"כי שרית עם אלהים ועם אנשים"**, אמר רבה: **רמו רמו לו שעתידים שני שרים לצאת ממנו** – ראש גולה שבבבל, ונשיא שבארץ ישראל, מכאן רמו לו גלות. **"ובגפן שלשה שריגים"**, אמר רב חייה בר אבא, אמר רב: **אלו שלשה שרי גוים היוצאים מישראל בכל דור ודור, פעמים ששנים כאן ואחד בארץ ישראל, פעמים ששנים בארץ ישראל ואחד כאן. יהיבו רבנן עיניהו ברבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב. רבא אמר: אלו שלשה שרי גוים ששלמדו וכות על ישראל בכל דור ודור. תניא, רבי אלעזר אומר: "גפן" – זה העולם, "שלשה שריגים" – זה אברהם יצחק ויעקב, "והיא כפרחת עלתה נצה" – אלו האמהות, "הבשילו אשפלתיה ענבים" – אלו השכמים.**

אמר לו רבי יהושע: וכי מראין לו לאדם מה שהיה? והלא אין מראין לו לאדם אלא מה שעתיד להיות! אלא: **"גפן"** – זה תורה, "שלשה שריגים" – אלו משה ואהרן ומרים, "והיא כפרחת עלתה נצה" – אלו סנהדרין, "הבשילו אשפלתיה ענבים" – אלו הצדיקים שבבבל דור ודור. אמר רבן גמליאל: עדיין צריכין אנו למודעי, דמוקים ליה פוליה בחד מקום. רבי אלעזר המודעי אומר: **"גפן"** – זה ירושלים, "שלשה שריגים" – זה מקדש, מלך, וכהן גדול, "והיא כפרחת עלתה נצה" – אלו פרחי כהונה, "הבשילו אשפלתיה ענבים" – אלו נסכים. רבי יהושע בן לוי מוקים לה כמתנות, דאמר רבי יהושע בן לוי: **"גפן"** – זו תורה, "שלשה שריגים" – זה באר, עמוד ענן, וזמן, "והיא כפרחת עלתה נצה" – אלו הכבושים, "הבשילו אשפלתיה ענבים" – אלו נסכים. רבי ירמיה בר אבא אמר: **"גפן"** – אלו ישראל, וכן הוא אומר **"גפן ממצרים תסיע"**, "שלשה שריגים" – אלו שלשה רגלים שישלח עולין בהן בכל שנה ושנה, "והיא כפרחת עלתה נצה" – הגיע זמנן של ישראל לפרות ולרבות, וכן הוא אומר **"ובני ישראל פרו וישרצו"**, "עלתה נצה" – הגיע זמן של ישראל לגאול, וכן הוא אומר **נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי**, "הבשילו אשפלתיה ענבים" – הגיע זמנה של מצרים לשנות כוס התרעלה. והיינו דאמר רבא: שלשה פוסות האמורות במצרים למה? אחד ששתה בימי משה, ואחד ששתה בימי פרעה נכה, ואחד שעתידה לשנות עם כל הגוים. אמר ליה רבי אבא לרבי ירמיה בר אבא: פי דריש להו רב להני קראי באגדתא – בותף דריש להו. אמר רבי שמעון בן לקיש: אויפה זו כנפן נמשלה, וזמורת שבה – אלו בעלי בתים, אשכולות שבה – אלו תלמידי חכמים, עלין שבה – אלו עמי הארץ, קנוקנות שבה – אלו ריקנים שבישראל. והיינו דשלחו מתם: ליבעי רחמים איתפליא על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתפליא. "ואברה לי בחמשה עשר כסף", אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהודה: אין פירה אלא לשון מכירה, שנאמר **"בכברי אשר פריתי לי"**, "בחמשה עשר" – זה חמשה עשר בניסן שבו נגאלו ישראל ממצרים, **"כסף"** – אלו צדיקים, וכן הוא אומר **"צרור הכסף לקח בידו"**, "חמר שערים ולתך שערים" – אלו ארבעים וחמשה צדיקים שהעולם מתקיים בהם, ואני יודע אם שלשים כאן וחמשה עשר בארץ ישראל ואם שלשים בארץ ישראל וחמשה עשר כאן, כשהוא אומר **"ואקחה שלשים כסף ואשליך אתו בית ה' אל היוצר"**, הוי אומר – שלשים בארץ ישראל וחמשה עשר כאן. אמר אבין: ורובייהו משתכחי בבי כנישתא דתותי אפתא. והיינו דכתיב **"ואמר אליהם אם טוב**

בגעינכם הכו שכרי ואם לא חרלו וישקלו את שכרי שלשים כסף". רבי יהודה אומר: אלו שלשים צדיקי אומות העולם, שאומות העולם מתקיימים עליהם, עולא אמר: אלו שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח, ואין מקיימין אלא שלשה: אחת

אילימא חלבו דשלי – ואם תאמר: ומאי שנא דבגיד דשלי פליגי, ובחלבו דשלי מודה? ויש לומר: משום דלא מקרי חלב, כיון דאינו בעמוד הקרב, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א): מה חלב ושתי הכליות האמורים באשם מוצא מכלל שליל. **ואמר** רבי אלעזר אמר רבי אושעיא כי – הוצרך לאתויי דרבי אלעזר – דאי לאו דרבי

אלעזר, הוה אמנא: "חלבר" דקתני בברייתא.
היינו חלבו גיד דעלמא, ולא חלבו דשלי. לכך
מיימי דרבי אלעזר, ד"הלכו לשיטתם" משמע
דאכולה מילתא קאמר, בגיד ובחלב. דבתריידו
דפליגי בהו, הלכו לשיטתם. ועוד: דאי אנד
לחודיה קאי אמתניתין, הוה ליה לרבי אלעזר
למימר מילתיה. אף על גב דלא החבר במתניתין
לרבי מאיר, מכל מקום שמעינן רבי מאיר מרבי
יהודה. אלא להכי אמרה אברייא – דאכל
מילתא דפליגי קאי, דבחלב נמי הלכו לשיטתם.
גוממו עם השופי – פירש הקונטרס: חלב
הגבוה גיד הנראה על השופי, גוממו ומשליכו
מפני מראית העין, שלא יראה באוכל גיד. אבל
עיקרו ושרשיו של שומן ושל גיד – מותרין.
ולפי זה לא פליגי בחלבו, דבין לרבי מאיר
ולרבי יהודה: כל מקום שהגיד אסור, חלבו
נמי אסור. וכל שכן דפריך טפי שפיר לשמואל
דאמר: חלבו מותר לדברי הכל. דהבא אפילו
רבי יהודה דמיקל, קאסר חלבו. אבל הלשון
קשה: דקאמר "אלא חלבו גיד", והא מיפלג
פליגי? – משמע דלרבי יהודה, אפילו בנקום
שהגיד אסור, חלבו שרי, כמו שאמר שמואל.
אלא דרבי מאיר פליג. ולכך נראה ד"גוממו" –
אגיד לחודיה קאי, ולא אחלבו, ולמאן דבעי
לאוקומי ברייתא ד"נהגו בו אסור" כרבי יהודה,
מה שלא אמר רבי יהודה גוממו אלא אנד
משום דחלבו תלי במנהגא, "היבא דאחמור,
אחמור", כדאמר (נדה טו,א) גבי חומרא דרבי
זירא ד"שבעה נקיים", ואין נמי נאמר: ד"גוממו"
דרבי יהודה נמי קאי אחלבו, למאי דבעי למימר
דדן ברייתא כרבי יהודה. אבל לרבי מאיר סלקא
דעתך דאסור מדאורייתא, מידמחמיר לחטטו
ולשרש אחרי, דקאמר "חותר שמנו מעיקרו",
ולבסוף מסיק: דקאמר כרבי מאיר, ומכל מקום
לא אסיר מדאורייתא לרבי מאיר, אלא דשראל
קדושים הם. אבל לרבי יהודה שרי לגמרי. והא
דתנן: נאמנים עלי ועל החלב – היינו בסתם
חלב, ולא בחלבו של גיד. וזכין דלרבי יהודה
שרי לגמרי, לא שייך ביה נאמנות. ולקמן (עגב)
אפרש בעזרת ה'. **עולא** אמר עץ הוא התורה
כי – פלוגתא דיש בגידים בנותן טעם ופלוגתא
דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, לא
הי כפלוגתא דרב ועולא. אלא קסבר רב דהא
דפליגי תנאי ביש בגידין בנותן טעם – בקנקנות
הוא דפליגי, אבל גיד – לכולי עלמא עץ הוא.
ורב דאי סבר כמאן דאמר דיש בהן בנותן טעם.

למאן דאמר אף בגידין בנותן טעם, מה לי גיד ומה לי קנקנות? וכן פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, והווא תנא דפליגי ארבי יהודה ואית ליה דלא אסרה תורה
אלא שעל אף בלבד – כל זה עומד רב בקנקנות. ועולא סבר: דכל הך – פלוגתא בגיד עצמו, ולא בקנקנות. דקנקנות שרו לכולי עלמא. ד"גיד" אמר רחמנא. ולא קנקנות.
ועולא דאי סבר כמאן דאמר אין בגידין בנותן טעם, מדקאמר "עץ הוא". **כוותיה** דעולא מסתברא – בשאלות דרב אחאי בפרשת וישלח: דאף על גב דקאמר "מסתברא כעולא",
אסרין קנקנות מדרבנן. משמע דלעולא אפילו מדרבנן שרי. **אמר** אביי כותיה דרבי אסי מסתברא – משמע דהכי הלכתא: דלובן כוליא שרי, ואין צריך לגמון אלא מה שחץ
לכוליא. ובקונטרס נמי כתב דהמיקל לא הפסיד. ובשאלות נמי בפרשת וישלח הביאו דברי המתיר, ולא דברי האוסר. וגרס "דבה מחטט ליה", ולא גרסין רבא – דאם כן היה הלכה
כרבא לגבי אביי, ובכל הספרים כתיב "רבה". ומיהו כתב בקונטרס דבלובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחרי, כיון דלא אתמר הלכתא כאביי. והמחמיר – חימיר, והמונע –
לא הפסיד. ובחלב שהבשר חופה אותו, משמע מותר פירוש הקונטרס: שפשוט לו שהוא מותר. אף על גב שבלובן כוליא לא פסק בהדיא שהוא מותר – ושטא סובר: דכחלוה אית
לוי דשמואל, דאמר: חלב שהבשר חופה אותו – מותר. וצריך ליתן טעם: דמאי שנא זה מזה? דאי דרשין "שעל הבסלים" אמר רחמנא, ולא "שבתוך הבסלים" – והא נמי אמר
רחמנא "שעל הבסלים", ולא "שבתוך הכליות"? ואף על גב דחושין שבחלב אסורים מדרבנן – יש לגזור בהו טפי בחטט חלב אטו חלב, מבלובן כוליא. ויש לסתור מכאן דברי רבי
אלעזר ממיין שדיה אמר דשומן שעל יתרת הכבד אסור אף לאחר שיטול הקרום מעליה, מדרבנא בתורת כהנים: "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה" וגו' – אין לי
אלא חלב תמימים, שהם כשרים ליקרב. חלב בעלי מומין מניין? תלמוד לומר "מן הבהמה". חלב חולין מניין? תלמוד לומר "כי כל אוכל חלב". אם כן למה נאמר "אשר יקריבו ממנה"?
לומר

שאין כותבין כתובה לזכרים – דאף על פי שחשודין למשכב זכור ומייחדין להם
זכר לתשמישן, אין נוהגין קלות ראש במצוה זו כל כך שיכתבו להם כתובה. **בשר**
המת – של אדם. **במקולין** – באטילין, שאין אוכלין אותו בפרהסיא כל כך. ואני
שמעת: "בשר המת" – בשר בהמה שמתה מעצמה. **דאית ליה** – כף בשר סביבות
הקולית העליונה. **ולא עניל** – הבשר
סביבות העצם, ואינו דומה לכך. כל בשר
גבוה ועגול קרי "כף", כדאמר ר' יוחנן בנדה (מז,א):
עד שתתמעך הכף, גבי סימני בגרות. **אמר**
שמואל וחלבו מותר – דקתני מתניתין, דברי
הכל היא. **נוהג בשליל** – וחלבו של שליל
אסור. **בבן תשעה חי** – שחי ועמד לפניו
משנשחטה ונקרעה אמו. **לשיטתו** – דאמר
בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א): טעון
שחיטה. וזכין דלא משתרי בשחיטת אמו –
לאו שליל הוא, דליקרי ביה "כל בבהמה
תאכל" (ויקרא יא), ואפילו חלבו וגידו. אלא
חלבו גיד של כל בהמה קאמר מתניתין,
ומוקי ליה שמואל בדברי הכל. **מעיקרו** –
מכל מקום שהוא נבלע ונשרש בבשר. **גוממו**
עם השופי – החלב הגבוה נראה על
השופי, גוממו ומשליכו מפני מראית העין,
שלא יראה באוכל גיד. אבל עיקרו ושרשו
של שומן ושל גיד – מותרין. **עם השופי** –
בשוח לשופי יחתכנו. **לעולם חלבו גיד** –
קאמר שמואל: דברי הכל מותר. ופודה
שמואל – דאף על גב דמן התורה מותר,
קאסר ליה רבי מאיר מדרבנן. **מאי לאו רבי**
מאיר היא – מדקתני "נהגו בו אסור". דאילו
לרבי יהודה – אפילו מנהגא ליכא, וקאמר
רבי מאיר דמותר מדאורייתא, כשמואל.
חטיטה – לרבי מאיר הוא דשמעינן ליה
לעיל. **קנקנות** – גידין דקין ההולכין באורך
הירך מתחת הבשר, מגיד החיצון לגיד
הפנימי. וזן הן האסורין, לפי שהן רכין ונותנין
טעם. אבל גיד עצמו, שהוא בראש השופי,
קשה הוא, ועץ בעלמא הוא. **עולא אמר** –
אף על פי שעץ הוא, התורה חיבה עליו.
חוטמים שבחלב – כגון חושי הבסלים, וגם
בחלב שעל הקרב שיש חוטמים דקין. **אסורין** –
מדרבנן. **ואין חיבין עליהם** – כרת. לובן
כוליא – שבתוך החריץ, ומתפשט והולך
בתוך הכוליא. **מפספס לית** – משרש אחרי.
נאים ליה – החפוי, אבל ככוליא אבל.
חלב

כוליא – רבי ורבי חייא, חד
ליה, רבי אסי גאים ליה. **אמר**
אביי: כוותיה דרבי אסי מסתברא, דאמר רבי אבא,
אמר רב יהודה, אמר שמואל:
חלב

למאן דאמר אף בגידין בנותן טעם, מה לי גיד ומה לי קנקנות? וכן פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, והווא תנא דפליגי ארבי יהודה ואית ליה דלא אסרה תורה
אלא שעל אף בלבד – כל זה עומד רב בקנקנות. ועולא סבר: דכל הך – פלוגתא בגיד עצמו, ולא בקנקנות. דקנקנות שרו לכולי עלמא. ד"גיד" אמר רחמנא. ולא קנקנות.
ועולא דאי סבר כמאן דאמר אין בגידין בנותן טעם, מדקאמר "עץ הוא". **כוותיה** דעולא מסתברא – בשאלות דרב אחאי בפרשת וישלח: דאף על גב דקאמר "מסתברא כעולא",
אסרין קנקנות מדרבנן. משמע דלעולא אפילו מדרבנן שרי. **אמר** אביי כותיה דרבי אסי מסתברא – משמע דהכי הלכתא: דלובן כוליא שרי, ואין צריך לגמון אלא מה שחץ
לכוליא. ובקונטרס נמי כתב דהמיקל לא הפסיד. ובשאלות נמי בפרשת וישלח הביאו דברי המתיר, ולא דברי האוסר. וגרס "דבה מחטט ליה", ולא גרסין רבא – דאם כן היה הלכה
כרבא לגבי אביי, ובכל הספרים כתיב "רבה". ומיהו כתב בקונטרס דבלובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחרי, כיון דלא אתמר הלכתא כאביי. והמחמיר – חימיר, והמונע –
לא הפסיד. ובחלב שהבשר חופה אותו, משמע מותר פירוש הקונטרס: שפשוט לו שהוא מותר. אף על גב שבלובן כוליא לא פסק בהדיא שהוא מותר – ושטא סובר: דכחלוה אית
לוי דשמואל, דאמר: חלב שהבשר חופה אותו – מותר. וצריך ליתן טעם: דמאי שנא זה מזה? דאי דרשין "שעל הבסלים" אמר רחמנא, ולא "שבתוך הבסלים" – והא נמי אמר
רחמנא "שעל הבסלים", ולא "שבתוך הכליות"? ואף על גב דחושין שבחלב אסורים מדרבנן – יש לגזור בהו טפי בחטט חלב אטו חלב, מבלובן כוליא. ויש לסתור מכאן דברי רבי
אלעזר ממיין שדיה אמר דשומן שעל יתרת הכבד אסור אף לאחר שיטול הקרום מעליה, מדרבנא בתורת כהנים: "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה" וגו' – אין לי
אלא חלב תמימים, שהם כשרים ליקרב. חלב בעלי מומין מניין? תלמוד לומר "מן הבהמה". חלב חולין מניין? תלמוד לומר "כי כל אוכל חלב". אם כן למה נאמר "אשר יקריבו ממנה"?
לומר

הטבח לחתוך ולהשליך את כל השומן המקוף את הגיד, ואת כל
השומן הבלוע ומושרש בבשר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר
שלא צריך לחתוך את הגיד ושומנו בעומק הבשר, אלא גוממו עם
השופי – חותך את הגיד ואת השומן שעליו במקום שהוא נראה על
כף הבשר ומשוה אותו למקום הבשר. הרי שלדעת רבי מאיר שומן
הגיד אסור והאיק אמר שמואל שהוא מותר לדברי הכל.
מתרצת הגמרא: לעולם כוונת המשנה לחלבו דגיד – לשומן שעל
הגיד, ועל כך אמר שמואל שהוא מותר לדברי הכל מן התורה,
ומזה שמואל דלרבי מאיר אף על גב שמן התורה השומן מותר,
מדרבנן הוא אסור וצריך לחטט אחריו ולהוציאו לגמרי, והברייתא
שאמרה שלרבי מאיר צריך לחתוך את השומן מעיקרו היינו מדרבנן
ולא מן התורה.
הגמרא מביאה ראייה לכך שרבי מאיר מתיר את השומן מן התורה
מבחייתא אחרת: דתניא, ושמן של גיד הנשה מותר מן התורה
וישראל קדושים החמירו על עצמם ונהגו אף בו איסור. מאי לאו
– האם לא מוכרח ששיטת רבי מאיר היא זו, שהרי נאמר בבחייתא
שבני ישראל נהגו איסור בשומן הגיד, ובהכרח שזו שיטת רבי מאיר
כי לרבי יהודה אפילו ממנהג אין לאסור, ויוצא אם כן שמפורש
בבחייתא זו דאמר רבי מאיר ששומן הגיד מותר מן התורה ואסור
מדרבנן, והיינו כדברי שמואל.
מקשה הגמרא: ממי – מה ההכרח שהבחייתא הזו היא שיטת רבי
מאיר, דילמא – אולי נאמר ששיטת רבי יהודה היא, שלדעתו צריך
לגמזם את השומן מדרבנן, אבל לרבי מאיר שומן הגיד מדרבנן
נמי אסור, ואם כן תחזור הקושיא על שמואל, האיק אמר שכולם
מודים שחלב הגיד מותר מן התורה, והרי לרבי מאיר הוא אסור מן
התורה.
מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך – לא יעלה על דעתך לומר כן,
דתניא – מפני ששינוי בבחייתא נוספת, טבח שבא להוציא את גיד
הנשה, מחטט אחריו – חותך אותו בעומק הבשר בכל מקום שהוא
ושמן מותר. והרי ממאן שמעתי ליה דאית ליה חטיטה – ממי
שמענו שסובר שיש דין לחתוך את הגיד בעומק הבשר, מרבי מאיר
שאמר בבחייתא המובאת לעיל, שגיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום
שהוא, אבל לרבי יהודה מספיק שיגמזם אותו וישוה אותו לבשר
השופי, ואם כן מוכח שבחייתא זו היא בשיטת רבי מאיר, ואף על פי
כן קאמר בבחייתא זו ששמן מותר, ונמצאו הבחייתא סותרות
לכאורה זו לזו, כי בבחייתא המובאת כאן אמר רבי מאיר ששומנו
מותר, ואילו בבחייתא המובאת לעיל הוא אמר שצריך לחתוך את
השומן מעיקרו. ובכדי ליישב את הסתירה צריך לומר, שהבחייתא
המובאת לעיל מדברת מדרבנן, אבל הבחייתא כאן מדברת מן
התורה, ומן התורה אף לרבי מאיר השומן מותר. ואם כן מוכח
שהבחייתא שאמרה ששמן של גיד מותר וישראל קדושים נהגו בו
איסור, שיתר רבי מאיר היא, אבל לרבי יהודה גם מדרבנן השומן
מותר. ומעתה לא קשה על שמואל שאמר שכולם מודים שמן
התורה חלבו מותר.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים איזה חלק מן הגיד נאסר מן
התורה: אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב, לא אסרה
התורה את כל גיד הנשה, אלא רק את הקנקנות שבו, דהיינו
הגידים הדקים היוצאים מהגיד החיצון ונמשכים לצד הגיד הפנימי,
לפי שהם רכים וראויים לאכילה, אבל הגיד עצמו קשה כעץ ואינו
ראוי לאכילה לפיכך לא אסרתו התורה. עולא אמר אמת שעין הוא
ואינו ראוי לאכילה, ואף על פי כן התורה חייבה עלינו מלקות אם
אכלו, אבל את הקנקנות לא אסרה התורה.
אמר אביי, בנותיה דעולא מסתבא – מסתבר לומר כדעת עולא,
וראיה לכך ממה דאמר רב שישת אמר רב אסי, החוטין הדקין
שנמצאים בחלב שעל הקרב (המכסה את הכרס) או בחלב שעל
הכסלים אסורין מדרבנן ואין חייבין עליהן כרת אם אכלו. אלמא
– מוכח שסיבת הדבר היא משום שחלב אמר רבנא ולא חוטין –
שבשאמרה התורה (ויקרא כב) 'כל חלב שור וקשב וגו' לא תאכלו' היא

שאין בותבין בתופה לזכרים – אף שחשודים הם על משכב זכור
ומייחדים זכר לתשמיש אין נוהגים קלות ראש כל כך במצות עריות
ואינם כותבים אחד לשני כתובה. ואחת, שאין שוקלין בשר המת
במקלין – אין מוכרים בשוק לאכילה בשר אדם שמת אלא מוכרים
אותו בצנעה. ואחת, שמכבדין את התורה.
הגמרא מבארת מדוע איסור גיד הנשה אינו נוהג בעוף: נאמר במשנה
שאיסור גיד הנשה נוהג בהמה ובחיה ואינו נוהג בעוף, מפני
שלעוף אין כף בשר סביבות עצם הקולית העליונה שבירך. מקשה
הגמרא: והא קא חזינו דאית ליה – והרי אנו רואים שיש לעוף כף
בשר סביבות עצם הקולית העליונה. מתרצת הגמרא: אית ליה ולא
עגיל – אכן יש לעוף בשר מסביב לעצם הקולית, אך הוא אינו מסובב
את העצם בעיגול ככף, אלא שטוח לרוחבו, והתורה אמרה (בראשית
לב א) 'אשר על כף הירך' וגו', כף שצורתו כצורת כף הירך של אדם
שהוא עגול.
הגמרא מסתפקת בדין זה: בעי רבי ירמיה, אית ליה לעוף ועגיל –
עוף שבשר הירך שלו מקוף את עצם הקולית בעיגול ככף של בהמה
וחיה, או אית ליה לבהמה ולא עגיל – וכן בהמה שבשר הירך שלה
שטוח לרוחבו ואינו עגול, מאי – האם ינהג בהם איסור גיד הנשה.
וצדיד הספק הם, האם בשר דידה אולין – האם הולכים אחר כל
בהמה ובהמה בפני עצמה ואחר כל עוף ועוף בפני עצמו, או שפותר
מיניה אולין – או שהולכים אחר המין, ובהמות וחיות לעולם יהיה
איסור, ובעופות לעולם לא יהיה איסור. ונשארה הגמרא בתיקו.
שינוי במשנה: 'ונהג בשליל', דהיינו שאיסור גיד הנשה נוהג בעובר
בן תשעה חדשים שנמצא חי בתוך הבהמה לאחר שחיטתה, ורבי
יהודה אומר שאינו נוהג בשליל. ובסמוך לכך שינוי במשנה שחלבו
מותר. הגמרא דנה האם דין זה הוא סיום דברי רבי יהודה: אמר
שמואל, מה ששינוי במשנה 'וחלבו מותר' אין זה סיום דבריו של
רבי יהודה, אלא כן הדין לרבי חלב מותר באכילה.
שואלת הגמרא: חלבו דמאי – באיזה חלב מדובר, אלמא בחלב
השליל – אם תאמר שהמשנה מדברת בחלבים האסורים של השליל,
כגון חלב הכליות, ובוהא אמר שמואל שהגם שנחלקו תנא קמא ורבי
יהודה אם נוהג איסור גיד בשליל, בחלבו כולם מודים שהוא מותר,
והא מיפגל פליגי ביה – והרי בבחייתא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה
גם על החלב של השליל אם הוא מותר או אסור, דתניא, איסור גיד
הנשה נוהג בשליל וחלבו של השליל אסור באכילה דברי רבי
מאיר, רבי יהודה אומר איסור גיד הנשה אינו נוהג בשליל וחלבו
של השליל מותר באכילה. ואמר רבי אלעזר אמר רבי אשעריא
על דברי הבחייתא, שהמחלוקת של רבי מאיר ורבי יהודה היא
בעובר בן תשעה חדשים שנמצא חי במעי אמו לאחר שנשחטה,
והלך רבי מאיר שאסר את הגיד והחלב לשיטתו ורבי יהודה
שהתיר את הגיד והחלב לשיטתו, שכן במשנה לעיל (עד) נחלקו רבי
מאיר ורבי יהודה אם עובר בן תשעה חדשים שנמצא חי במעי אמו
טעון שחיטה, שלדעת רבי מאיר מכיון שמלאו לעובר חדשיו הוא
טעון שחיטה מפני שלא הותר על ידי שחיטת אמו, ומאחר ולדעתו
עובר זה הוא בריה בפני עצמה, לכן אמר בבחייתא שנוהג בו איסור
חלב וגיד. אולם רבי יהודה סבר שגם עובר שמלאו לו חדשיו הותר
בשחיטת אמו, ולכן אמר בבחייתא שאין בו איסור חלב וגיד לפי
שהתורה התירה לאכול את כל מה שנמצא בהמה. נמצא שלדעת
רבי מאיר גם החלב של השליל אסור והאיק אמר שמואל שחלבו
מותר לדברי הכל.
הגמרא מנסה לומר אפשרות אחרת: ואלא תאמר שהמשנה מדברת
בחלבו דגיד – בשומן שעל גבי גיד הנשה של כל בהמה וחיה, ועל
כך אמר שמואל שכולם מודים ששומן זה מותר באכילה, זה לא ניתן
לומר, דהא מיפגל פליגי בה – שהרי גם בזה נחלקו התנאים
בבחייתא, דתניא גיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא – לפי
שגיד הנשה נתון לכל אורך הירך ובחלקו הוא מגולה על כף בשר
הירך ובחלקו הוא טמון בתוך כף הבשר, לכן צריך הטבח לחפש
אחריו ולחתוך לעומק את כולה, וחיתך שמנו מעיקרו – וכן צריך

הכרוכים זה בזה] שהוא שומן המותר באכילה [ראה איור ד].
הגמרא מבארת מהו שיעור החוטים הנמצאים בעוקץ: **וְאָמַר רב**
יְהוּדָה, הַחוּטִין שֶׁבְּעוֹקֶץ – חוטים היוצאים מהעוקץ, דהיינו
מהשדרה שמעל הכסלים ונכנסים בקרום הכסלים **אֲסוּרִין** באכילה
משום איסור חלב. **חֲמִשָּׁא חוּטִין אֵית בֵּיה בְּכַפְלָא** – חמשה חוטים
יש בכסלים, והם אותם החוטים שנכנסים מן השדרה שמעל הכסלים
לתוך קרום הכסלים, **תֵּלְתָא מִימִינָא וְתֵרְתִי מִשְׁמָאלָא** – שלשה
חוטים יוצאים מן הנקבים שבשדרה ומתפשטים בצד ימין של
הכסלים ושני חוטים יוצאים מן הנקבים שבשדרה ומתפשטים בצד
השמאלי של הכסלים, וכולם אסורים משום חלב. **תֵּלְתָא מִפְּצָלִי**
לְתֵרִי תֵרִי – אותם שלשה חוטים שנמצאים בצד ימין של הבהמה
מתפצלים כל אחד מהם לשני חוטים, **תֵּרִי מִפְּצָלִי לְתֵלְתָא תֵּלְתָא** –
ואותם שני חוטים הנמצאים בצד שמאל של הבהמה מתפצלים כל
אחד מהם לשלשה חוטים. **נִפְקָא מִינָהּ** – היוצא לנו מידעית מספר
החוטים להלכה, **דְּאִי שְׁלִיף לְהוּ עַד דְּחִמְיָי מִשְׁתַּלְפִּי** – שאם שולף
המנקר את החוטים מן הכסלים בזמן שהבשר והחוטים עדיין חמים,
בידוע שנשלפו כולם ולא נשאר מהם כלל, **וְאִי לֹא** – אבל אם לא
הוציאים בעודם חמים אלא רק לאחר שנתקררו ונתיבשו **כְּעִי חֲטוּטִי**
בְּתֵרֵיהוּ – צריך לחפש אחריהם מהשדרה שלנקביה מחוברים
החוטים עד הצלעות שבתחתית החזה, עד שימצא את כל החוטים,
משום שלאחר שהם מתקררים הם נאחזים בבשר. ועל כן צריך
המנקר לדעת מה מניין החוטים שעליו לנקר.
הגמרא מונה את החוטים האסורים הנמצאים בבהמה ומבארת
שחלקם אסורים משום חלב וחלקם משום דם: **אָמַר אֲבִי וְאִיתֵימָא**
– ויש אומרים רב יְהוּדָה, חֲמִשָּׁא חוּטִין הוּוּ – חמשה מקומות יש
בבהמה שבהם ישנם חוטים אסורים, תֵּלְתָא מִשּׁוּם תִּרְבָּא – בשלשה
מהן החוטים אסורים משום איסור חלב, וְתֵרִין מִשּׁוּם דָּמָא – ובשנים
מהן החוטים אסורים משום איסור דם הבלוע בהם. דְּמִחְלִי – החוטים
הנמצאים בטחול, וְדִכְפָּלִי – החוטים הנמצאים בכסלים, וְדִכּוּלִּיתָא
– והחוטים הנמצאים בכליות אסורים מִשּׁוּם תִּרְבָּא – חלב. דִּידָא
וְדִלּוּעָא – החוטים הנמצאים ביד ובלחי אסורים מִשּׁוּם דָּמָא – איסור
אכילת דם. שואלת הגמרא: לִמָּא נִפְקָא מִינָהּ – מה יוצא לנו
מידעית החילוק בין חוטים האסורים משום חלב לחוטים האסורים
משום דם, הרי בין כך ובין כך הם אסורים באכילה. מיישבת הגמרא:
הֲנִי דְּמִשּׁוּם דָּמָא – אלו החוטים האסורים משום דם, אִי מְחַתֵּךְ לְהוּ
וּמִלַּח לְהוּ שְׁפִיר דָּמִי – אם יחתכם וימלחם יזיה מותר לתיתם
בקדירה ולאכלם, אולם הֲנֵךְ – החוטים האסורים משום חלב לִית
לְהוּ תִּקְנָתָא – אין להם תקנה ואסורים לעולם.
הגמרא מונה את הקרומים שבבהמה האסורים משום חלב ומשום
דם: **אָמַר רב כְּהֵנָא וְאִיתֵימָא – ויש אומרים רב יְהוּדָה, חֲמִשָּׁא קְרָמִי**
הוּו – חמשה קרומים יש בבהמה, תֵּלְתָא מִשּׁוּם תִּרְבָּא – שלשה מהם
אסורים משום חלב וְתֵרִי מִשּׁוּם דָּמָא – ושנים מהם אסורים משום
דם. דְּמִחְלִי – הקרום שעל הטחול וְדִכְפָּלִי – הקרום שעל הכסלים
וְדִכּוּלִּיתָא – והקרום שעל הכליות אסורים מִשּׁוּם תִּרְבָּא – חלב, דְּבִיעִי
– הקרום שעל ביצי הזכר וְדִמּוּקְרָא – והקרום שעל המוח
אסורים מִשּׁוּם דָּמָא.
הגמרא מבארת איזה חלק מן הקרום שעל הטחול צריך לקלף: **רַב**
יְהוּדָה בַּר אִשְׁשִׁינָא הוּו קָא קְלִיף לִיה מִחֵלָא – היה מקלף את
הקרום שעל הטחול לְלוּי בְּרִיה דְּרַב הוּנָא בַּר חִיָּא, וכשקילפו הוּו
קָא נָאִים לִיה מִעֵילָא – היה מקלף רק את הקרום המכסה את החלק
העליון של הטחול, ששם יהודה חות בִּיה מִפִּי – רד וחותר את הקרום יותר
אָמַר לִיה לוי לרב יהודה חות בִּיה מִפִּי – רד וחותר את הקרום יותר
עד למטה, דהיינו גם את הקרום המכסה את הטחול הדק ואל
תסתפק בקליפת הקרום שבחלק העליון. אֲתָא אֲבוּה – בא רב הונא
בר חייה אביו של לוי ואֲשַׁכְחִיה – ומצאו לבנו שכן הוא מורה לרב
יהודה, אָמַר לִיה – רב הונא לבנו, הֲכִי אָמַר אֲבוּה דְּאָמַךְ מִשּׁוּם
דְּרַב – כך אמר אבי אמך בשם רב, וּמָנָו – ומי הוא אבי אמו של לוי,
רַב יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא, לֹא אֲכִידָה הַתּוֹרָה אֲלָא את הקרום של הטחול

חֵלֶב הכסלים שֶׁהֵבֶשֶׁר חוּפָה – מכסה אותו מוֹתָר באכילה, אֲלָמָא
– מוכח שסבר שֶׁעַל הַכְּסִלִּים אָמַר רַחֲמָנָא – שכשאמרה התורה
(ויקרא ג ד) 'וְאֵת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיתָן אֲשֶׁר עַל הַכְּסִלִּים' וגו', היא
התכוונה לאסור באכילה רק את החלב שעל הכסלים שהוא קרב על
גבי המזבח וְלֹא את החלב שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַכְּסִלִּים, שהוא אינו קרב
ומותר באכילה. הָבָא נָמִי – אף כאן בדין לובן הכוליא, יש לומר שֶׁעַל
הַכְּלִיּוֹת אָמַר רַחֲמָנָא – שכשאמרה התורה (שם) 'וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיּוֹת
וְאֵת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיתָן', היא התכוונה לאסור באכילה רק את החלב
שנמצא על הכליות וְלֹא את החלב שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַכְּלִיּוֹת, ומכיון
שהחלב שבתוך הכליות מותר באכילה אין צריך לחטט.
הגמרא חוזרת לעיקר דבריו של שמואל ומקשה סתירה בדבריה:
גּוּפָא אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חֵלֶב שֶׁהֵבֶשֶׁר
חוּפָה אוֹתוֹ מוֹתָר באכילה. מקשה הגמרא: אֵינִי – האם כך אמר
שמואל, וְהָאָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאִי
תִּרְבָּא דְּתוּרִי מִתֵּנִי – החלב הזה שתחת המתנים אָסִיר – אסור
באכילה. ואם לדעת שמואל חלב שהבשר חופהו מותר באכילה,
מדוע אמר שהחלב שתחת המתנים אסור, והלא רק לאחר שהטבח
מפריש את בשר המתנים נראה החלב, נמצא שחלב זה מכוסה בבשר
ולדעת שמואל חלב זה צריך להיות מותר.
מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי בְּהִמָּה בְּחִיָּה פְּרוּקִי מִפִּרְקָא, כלומר**
כשהבהמה מהלכת איבריה נעים ומתפרקים, ופעמים שהמתנים
נמשכים למעלה והכסלים נמשכים למטה, ואז אין החלב שתחת
המתנים מכוסה בבשר המתנים, לפיכך אף על פי שלאחר שחיטת
הבהמה בשר המתנים מתהדק על החלב ומכסהו, הואיל ובחייה
החלב מתגלה לפעמים הוא אסור.
וכן **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֲנָא לֹא מִבְּחָא אֲנָא וְלֹא בַּר מִבְּחָא אֲנָא –**
אני אינני טבח ולא בן טבח, לפיכך איני בקי בעצמי אם חלב שתחת
המתנים מגולה או מכוסה, וְנִתְיָדָנָא דְּהִי הוּו אָמְרִי בִּי מְדַרְשָׁא –
אך זכור אני שכן אמרו בבית המדרש שֶׁבְּהִמָּה בְּחִיָּה פְּרוּקִי
מִפִּרְקָא, לפיכך חלב המתנים אסור.
הגמרא מביאה עוד מיני חלבים אסורים: **אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב**
יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חֵלֶב שֶׁנִּמְצָא עַל הַהֶמְסָם – הכיס שאליז נשפר
המוזן מבית הכסות וּבֵית הַכּוֹסוֹת – הכיס הסמוך אליו הנמצא בסוף
הכרס ועשוי ככובע אֲסוּרִין וְהַאוּכֹל עֲנוּשׁ כֶּרֶת, וְהוּו 'חֵלֶב שֶׁעַל
הַכֶּרֶס' האמור בתורה, כפי שנאמר (ויקרא ג א) 'וְהִקְרִיב וגו' וְאֵת כָּל
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַכֶּרֶס'.
ועוד **אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאִי תִּרְבָּא**
דְּקִלְבִּיבִיתָא – חלב הנמצא על עצם הקליבוסת אָסוּר באכילה
וְהַאוּכֹל עֲנוּשׁ כֶּרֶת, וְהוּו בכלל 'חֵלֶב שֶׁעַל הַכְּסִלִּים' האמור
בתורה (שם ג ד).
וְאָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חוּטִין שְׁפִיד –
הורידים הנמצאים בכתף של הבהמה אֲסוּרִין באכילה נראה איור
ג.
אָמַר רַב סְפָרָא לרבי אבא, מִשָּׁה – תלמיד חכם, מדוע הינך אומר
שהחוטין שביד אסורין, מִי אָמַר רַחֲמָנָא לֹא תִיכּוּל בִּישְׁרָא – וכי
התורה אסרה לאכול בשר. אָמַר רַבָּא לרב ספרא מִשָּׁה – תלמיד
חכם, מה קשה לך על רבי אבא, מִי אָמַר רַחֲמָנָא אֲכֹל דָּמָא – וכי
התירה התורה לאכול דם, ומכיון שאסרה התורה לאכול דם, לכן
אסרה לאכול את גידי הזרוע מחמת הדם הבלוע בהן, ולא מחמת
איסור חלב. אולם אם חֲתָכִיה וּמִלְחִיה – חתך ומלח את הגידין,
אֲפִילוּ לְקַדְרָה נָמִי שְׁפִיר דָּמִי – מותר לבשלם אפילו בקדירה כיון
שהדם כבר זב מזה על ידי החתיכה והמליחה.
הגמרא מבארת מהו שיעור נטילת החלב שעל הדקין: **אָמַר רַב**
יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, רִישׁ מַעֲיָא – תחילת המעיים ממקום יציאתם
מן הקיבה בְּאֲמָתָא כְּעִי גְרִידָה – צריך לגרור אותם באורך אמה כדי
להסיר את החלב שעליהם. וְהוּו הַחֵלֶב שֶׁעַל הַדְּקִין (המעיים) שבו
נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא (לעיל מט). אבל לאחר אמה אינם
טעונים גרידה כיון שהם דבוקים כבר בהדורא דכנתא (במעיים

חלב שהבשר חופה אותו – חלב שעל הכסלים, שתחת הכליות, ונראה בגובה הכסלים. ואחר כך נבלע תחת הבשר ארום דק, ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים. ומשהבשר חופהו – מותר. וכשכלה למטה אותו בשר, יוצא ממנו קרום עב ולבן, לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים – שאסור משום חלב, כדלקמן. ותחת אותו קרום עב יש חלב. ויש

שנוהגים אסור באותו חלב, לפי שאותו קרום אינו חשוב חפץ בשר, שדק הוא, אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר. וגם בעיני נראה דחפיו גמור הוא. ובלבד כוליא – הלך אחר המחמיר, לשרש אחריה, כיון דלא איתרום הלכתא כרבי אסי. והמחמיר יחמיר, והמנוע לא הפסיד. האי תרבא דתותי מתני – זה עלינו וגובהו של אותו חלב שפירשתי, קרום שיכסהו הבשר. ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים, שקורין *לונבליש*, שרחבן מרחיב למטה מצלעות קטנות ומכסהו, וכשהטבח מפרישו – נראה אותו חלב. פרוקי ספרקא – כשהיא חולכת, איכריה נעים, והמתנים פעמים שחן נמשכים כלפי מעלה, והכסלים נמשכים כלפי מטה, ואין החלב נכסה בהן. המסס ובית הכוסות – בסוף הקרב, ולא זה הוא עיקר חלב המכסה את הקרב, שקורין *טעילא*, שהוא תותב קרום ונקלף. אבל אותו חלב המכסה את הקרב, דבוק לחלב שעל המסס ובית הכוסות. תרבא דקליבוסתא – עצם קטן הוא, ומתח על עצם שקורין *הנקא*, ומחובר לחולית האליה מלמעלה, ועליו יש חלב תחת ראש המתן, שקורין *לונבליש*. חושין שביד – שאנו נוטלין מן הכתף. משה – תלמיד חכם. ריש מעיא – כשהדקין יוצאין מן הקבה, צריך לגרר חלב שעליהן אורך אמה. וזהו חלב שעל הדקין – שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא ב"אלו טרפות" (חולין מטב). שבעוקין – היינו חמשה חוטי דכפלי, *פלונקשא* – עוקין – **הנקא. בעי לחטושי בתרייהו – עד שימצא במספר הזה, וראשן אחד מחובר בשרה, וראש הפצולין בדקן תחת החזה בראשי צלעות. חמשה חוטי הוה – חמשה מקומות, ובחן חוטים של אסור. דשחלא – טחול. דידא – שביד. ודלועא – שבלתי. וחוטים דקין הוא דקחשיב, הלכך לא תנא מורקי הצואר, שאף הם משום דם. דביעי – ביצים של זכר. דמוקרא – שעל המתן. חות ביה טפי – שלא היה קלופא אלא בגובהו, במקום עוביו, שהוא מחובר שם לכרס ולחלב, ואמר לו "קלופ ורד עד מטה" על חדר – קרום שעל מקום עוביו. אסאי – והא חלב הקרב הוא! אלא לאו דבוליה – של טחול כוליה. עילאה – חלב ממש שעל הכליות של עליו קרום דק, והוא חלב גמור. תתאה – קרום. ביעי חשילתא, ביצי זכר המעורים בגוף. חד אסר – משום אבר מן החי, דאף על גב דתלוי ביה – כחתיכות דמו.

חלב שהבשר חופה אותו – מותר, אלקמא – "שעל הכסלים" אמר רחמנא, ולא שבתוך הכסלים. הקא נמי – "שעל הכליות" אמר רחמנא, ולא שבתוך הכליות. גופא, אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: חלב שהבשר חופה אותו – מותר. איני, והאמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: האי תרבא דתותי מתני – אסור! אמר אביי: בהמה בחייה פרוקי מיפרקא. אמר רבי יוחנן: אנא לאו טבחה אנא ולא בר טבחה אנא, ונהירנא דהכי הוה אמרי בי מדרשא: בהמה בחייה פרוקי מיפרקא. אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: חלב שעל המסס ובית הכוסות – אסורין וענוש פרת, וזהו "חלב שעל הקרב". אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: האי תרבא דקליבוסתא – אסור, וענוש פרת, וזהו "חלב שעל הכסלים". ואמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: חוטין שביד אסורין. אמר רב ספרא: משה! מי אמר רחמנא לא תיכול בישא?! אמר רבא: משה! מי אמר רחמנא אכול דמא?! חתיכה ומלחיה – אפילו לקדירה נמי שפיר דמי. אמר רב יהודה, אמר שמואל: ריש מעיא באמתא בעי גרירה, וזהו "חלב שעל הדקין". ואמר רב יהודה: חוטין שבעוקין – אסורין. חמשה חוטי אית ביה בכפלא, תלתא מימינא ותרתי משמאלא, תלתא מפצלי לתרי תרי, תרי מפצלי לתלתא תלתא. נפקא מינה, דאי שלף להו עד דחמימי – משתלף, ואי לא בעי חטושי בתרייהו. אמר אביי ואיתימא רב יהודה: חמשה חוטי הוה. תלתא משום תרבא, ותריני משום דמא. דטחלי ודכפלי ודכוליתא – משום תרבא, דידא ודלועא – משום דמא. – למאי נפקא מינה? – הני דמשום דמא – אי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי, הנך – לית להו תקנתא. אמר רב כהנא ואיתימא רב יהודה: חמשה קרמי הוה. תלתא משום תרבא, ותרי משום דמא, דטחלי דכפלי ודכוליתא – משום תרבא, דביעי ודמוקרא – משום דמא. רב יהודה בר אשעינא הוה קא קלף ליה מוחלא ללוי בריה דרב הונא בר חייא, הוה קא גאים ליה מעילאי. אמר ליה: חות ביה טפי! אתא אבובא אשכחיה, אמר ליה: הכי אמר אבובא דאמך משום דרב, ומנו – רב ירמיה בר אבא: לא אסרה תורה אלא שעל הדר בלבד. איני, והאמר רב המנונא, תנא: קרום שעל הפחול – אסור, ואין

חיבים עליו. היכי דמי? אילימא שעל הדר – אמאי אין חיבין עליו? אלא דכוליה! אמר ליה: אי תנאי, תנאי. גופא, אמר רב המנונא, תנא: קרום שעל הפחול – אסור, ואין חיבין עליו. קרום שעל גפי כוליא – אסור, ואין חיבין עליו. – והתנאי: חיבין עליו! – מחול אפחול לא קשיא, הא – בגג הדר, הא – שלא בגג הדר. כוליא אפוליא נמי לא קשיא, הא – בעילאה, הא – בתתאה. ביעי חשילתא. רב אמי ורב אסי, חד אסר וחד שרי. מאן דאסר:

מדלא קא בריין הני אבר מן החי נינהו – מן התורה לא היה אבר מן החי, כיון שמחזורים הם מעט – הם נתיירין בשחיטה, כאברים המדולדלים. ואין בהם אלא מצות פרש בלבד, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"א). **משום** אל תטש – סבר כרב אש, דאמר בפרק קמא (חולין י"ב) דהיבא דדעתיה לחזור – נתנן עליו חומר מקום שיצא משם. אי נמי ככולי לעלמא, "זאת לא תיכול" –

במקומה קאמר.

רישא כבישא – ש שוחטנים תרגולת במים אחר שחיטה, וטונקין אותה ברמץ, להסיר הנוצה. אף על גב דברישא כבישא לא שרי אלא היבא דאותביה אנחירה – היינו, משום דיש בראש עצמות הרבה דברים המעכבים את הדם מלצאת. אבל בתרגולת – האש מישאב שזיב דמא. ובהלכות גדולות כתוב: האי מאן דמטי רישא – צריך לאתנוד לבית השחיטה מתתא, כי היכי דנידוב דמא. ואי אישתלי הפכיה – מוקרא הוא דאסור באכילה, ורישא גופה שרי. משמע דלא אסור אלא משום קרום של מוח, שיש בו דם. ולכן גם המוח אסור, שמתבשל בדם הקרום. אבל תרגולת, דליכא למימר הכי – שריא. ונראה דגם חוץין שבלח אסורין, אם לא תחכן מתחלה, שגם הם אסורין משום דם, כדאמר לקמן (ק"ל, א). **שני** גידים הם – כאן פירש בקנטרס: דקרי ליה "פנימי" – משום דמובלע הרבה, עד סמוך לעצם. ורחיצון – משום דסמוך לבשר, ואינו מובלע כל כך. ובריש פירקין פירש בענין אחר. **נאמנין** עליו ועל החלב – בסתם חלב איירי, דחלבו של גיד שרי רבי יהודה לגמרי, ולא שייך למימר ביה נאמנו, כדפירשתי. ועוד: דאי בחלב דגיד איירי – הוה ליה לאקשוי ממותניתין לשמואל דשרי לדברי הכל, והבא אסר לדברי הכל. ולשני: "דמותר" דקאמר שמואל – מן התורה קאמר, כדמשני לעיל אברייא. ועוד: דהוה ליה למימר "עליו ועל חלבו", אי אחלבו דגיד קאי. אלא בסתם חלב איירי, ופליגי רבי מאיר סבר דאין נאמנין בגיד הנשה – דצריך חטיטה, ואיכא טירחא. ובחלב נמי, אף על גב דליכא טירחא כליה אלא כמו בגיד, והחמירו עליה שלא להאמנין. כיון דחמיר אסוריה, ואיכא ביה נמי טירחא, לכך אין נאמנין. ולרבי יהודה נאמנין בגיד – משום דלא בעי אלא גמימה. ובחלב נמי, אף על גב דאיכא ביה טירחא טפי ממגיד לרבי יהודה, מכל מקום לית ביה טירחא כמו בגיד לרבי מאיר. **חזור** לומר נאמנין – אגיד קאי, ולא אחלב. **חלב** מאן דבר שמנה – לעיל (פ"ט). דקאמר רבי יהודה אינו נוהג בשליל וחלבו מותר, לא פריך הכי – משום ד"חלבו מותר", מילתא באפי נפשיה היא, כדמפרש שמואל (חולין צ"ב). אבל הכא. חדא מילתא היא, ונאמנין עליו ועל החלב. ד"נאמנין" קאי אתרוייהו, ומשמע דבתרוייהו קאתי לפלוגי עליה דרבי מאיר.

דחיתובא

מדלא קא ברין – הני אבר מן החי נינהו. **מאן דשרי**: **מדלא** קא מסרחן – הני חיותא אית בהו. **ואידך**, **האי דלא קא מסרחן** – דלא קא שליט בהו **אורי**. **ואידך**, **האי דלא ברין** – בחישובא הוא דנקט לחו. **אמר ליה רבי יוחנן לרב ששון בר אבא**: **הני ביעי חשילתא** – שריין, **ואת לא תיכול משום** "ואל תפש תורת אפך". **אמר מר בר רב אשי**: **הני ביעי דגדיא**, **עד תלתין יומין** – שריין בלא קליפה. **מכאן ואילך**, **אי אורען** – אסורין, **ואי לא אורען** – שריין. **מנא דעיני? אי אית בהו שוריין סופקי** – אסורין, **לית בהו שוריין סופקי** – שריין. **אומצי ביעי ומזרק**, **פליגי בה רב אחא ורבינא**. **בכל התורה פולח רבינא לקולא ורב אחא לחומרא**, **והלכתא ברבינא לקולא**, **לכר מהני תלת דרכי אחא לקולא ורבינא לחומרא**, **והלכתא פרב אחא לקולא**. **אומצא דאסמיק**, **התכה ומלחה** – אפילו לקדרה נמי שפיר דמי. **תלייה נמי בשפודא** – דאיב דמא. **אגומרי פליגי בה רב אחא ורבינא**, **חד אמר**: **משאב שאיבי ליה**, **וחד אמר**: **מצמת צמתי ליה**. **וכן ביעי**, **וכן מורקי**. **רישא כבישא**, **אותביה אפית השחיטה** – דייב דמא ושרי, **אצדדן** – מיקפא קפי ואסור. **אותביה אנחירה**, **דץ ביה מיד** – שרי, **ואי לא** – אסיר. **איכא דאמרי**: **אנחירה ואפית השחיטה** – דאיב. **אצדדן**, **אי דץ ביה מיד** – שרי, **ואי לא** – אסיר. **אמר רב יהודה**, **אמר שמואל**: **שני גידין הן**, **הפנימי סמוך לעצם** – אסור, **והיבין עליו**. **חיצון סמוך לבשר** – אסור, **ואין היבין עליו**. **והתניא**: **פנימי סמוך לבשר**! **אמר רב אחא**, **אמר רב בהנא**: **איכלודי מיקלדי**. **והא תניא**: **חיצון הסמוך לעצם**! **אמר רב יהודה**: **היבא דפרעי מנחי**. **איתמר**, **טבח שנמצא חלב אחריו**. **רב יהודה אמר**: **בכשעורה**, **רבי יוחנן אמר**: **בכזית**. **אמר רב פפא**: **ולא פליגי**, **כאן – להלקות**, **כאן – לעברו**, **אמר מר זוטרא**: **כשעורה – במקום אחר**, **כזית – אפילו בשנים ובשלושה מקומות**. **והלכתא**: **להלקות – בכזית**, **לעברו בכשעורה**. **"אין הפנחין נאמנין"** [וכו']. **אמר רבי חייא בר אבא**, **אמר רבי יוחנן**: **חזור לומר נאמנין**. **אמר רב נחמן**: **אכשור דרי? מעיקרא דהוו סברי לה פרבי מאיר** – לא הוו מהימני, **ולכפוף סברי פרבי יהודה**. **איכא דמתני לה אסיפא**: **"וחכמים אומרים: נאמנין עליו ועל החלב"**, **אמר רבי חייא בר אבא**, **אמר רבי יוחנן**: **חזור לומר אין נאמנין**. **אמר רב נחמן**: **בזמן הזה – נאמנין**. **אכשור דרי? מעיקרא סבריה יהודה**, **הדר סבריה פרבי מאיר**, **כמה דהוו דברי יהודה** – לא מהימני, **והשתא דאנשייה לדרבי יהודה** – מהימני. **"ועל החלב"**. **חלב מאן דבר שמייה? הכי קאמר**: **אין נאמנין עליו ועל החלב**, **וחכמים אומרים נאמנין עליו ועל החלב**. **משנה שולח אדם יחד לגוי שגיד הנשה בתוכה**, **מפני שמקומו ניכר**. **גמרא** שולח – אין, **חתוכה** – לא. **במאי עסקינן? אילימא במקום שאין מכריזין** –

חתוכה

אל תפוש תורת אבך – מנהג מקומך, שאתה מבבל, ושם נוהגין בו אסורא, דהא איפליגו בה רב אמי ורב אסי. **הני ביעי דגדיא עד תלתין יומין** – משנולד. **שריין** – בלא קליפת הקרום, דאכתי לא נפש ימיה לילבל באיברי. **גדיא**, **לאו דווקא**. **אורען** – יש בהן זרע – אסורין, **דבידעי שיש דם**. **אומצא ביעי ומזרק** – לקמיה מפרש פלוגתייהו. **בכל התורה כולה** – רב אחא ורבינא, **חד אמר הכי וחד אמר הכי**, **בבולח: ההוא דמיקל – רבינא**, **וההוא דלחומרא – רב אחא**. **דאסמיק** – *שנקוטרא". **חתכה** – חותכות הרבה. **תלייה בשפודא** – בתוך התנור לצלות, בלא חתכה ומלחה, אלא כדי מלחה צלי דבר מועט. **דאיב דמא** – הואיל ותלי – שפיר דמי. **שייב** – שואבים את הדם. **מצמת צמית** – *אישטרייניט", צומתין הבשר ואינו מוציא את דמו, והוא נצלה בתוכו, ואסור. **מזרק** – חוטי הצואר, וירדין. **רישא כבישא** – הראש, כשרוצין להסיר שער, נוטנין עליו מים ומשמינין אותו ברמץ. **כבשא** – הטמנה. **אותביה אפית השחיטה** – שביט השחיטה מלמטה. **דייב דמא** – דרך החתך, ושפיר דמי. **אצדדן** – על לחיו. **מיקפא קפי** – דמא בתוכו, ואסור. **קפי** – כמו (איוב י') "וכגבינה קפיאני". **אותביה אנחירה** – נקבי החוטם למטה. **דץ ביה** – בנקב החוטם מיד, שלא יסתם. **פנימי** – גיד הארז, והוא בצד פנימי של ירך. **חיצון** – גיד הקצר שבסוף השופי לרחבו, והוא צד חיצון של ירך. **והתניא פנימי** – קרי "מובלע בבשר". **איכלודי מיקלדי** – אותו גיד הארוך, חוזר ונכנס בבשר, והתם קרי ליה "סמוך לבשר". **איכלודי** – לשון מפתח הנכנס בפותחת. **והתניא** – דחיצון קרי "סמוך לעצם". **דמשמע**, גלוי הוא, ואינו מובלע בבשר. **אמר רב יהודה חיבא דפרעי טבחי** – הוי גלוי. **במקום חתך הירך**, כשנחתכת ונפרשת מן האליה, הוי ראש אותו גיד מחובר לבוקא של קוליא. **כך שמעתי**. **טבח שנמצא אחריו חלב** – בדרך הטבח לנקב הבשר. **להלקותו** – בכזית. **לעברו** – בכשעורה. **אכשור דרי** – דמדקאמר "חזור לומר" – מכלל דמעיקרא הוה קיימא לן כרבי מאיר, דאמר: אין נאמנין, וחזור לומר נאמנין, וכי אכשור דרי? בתמיה. **כרבי מאיר** – דבעי חטיטה, וטריחא להו מילתא – לא מדיחמי, וצריך לבדוק אחריה. **מעיקרא סבריה רבי יהודה** – ולפיכך אמרו חכמים דנאמנין, ולבסוף סברי דבעי חטיטה, ואמרו: אין נאמנין. **וכמה דהוו דברי לדרבי יהודה** – וגירי בתריה, אמרו: אין נאמנין, משום דסבירא לן כרבי מאיר. **ובזמן הזה דאנשייה לדרבי יהודה**, והחזיקו במנהג כרבי מאיר, אמרו: נאמנין. **וכי קאמר** – רבי מאיר. **אין נאמנין לא עליו ולא על החלב** – מפני שטורח הוא להם. **וחכמים אומרים**: נאמנין עליו ועל החלב. **משנה שולח אדם יחד לגוי כו'** – ואין חוששין שגיד חוזר וימכרה לישראל ויאכלנה בגידה. **דכין דשלימה היא** – מקומו של גיד הנשה היה ניכר אם נחטס הימנה, והלוקח מבין שלא ניטל, ונטלה. **ובגמרא פריך**: **הכי ובני ישראל בשר מגוי? גמרא יד** – שלמה משמע. **חתוכה לא** – אלא אם כן ניטל גידה. **דכין דחתוכה היא**, **סבר לוקחה מן הגוי שניטל גידה**. **ואוכלה בגידה**. **במקום שאין מכריזין** – שכל הטבחים של אותו מקום ישראלים הם. **וכשבאה טרפה לידם**, אין מכריזין לומר "נפלה טרפה באיטלה למכור לגוי". **ובאותו מקום אין לוקחין בשר מן הגוי**, דשמא מכור לו הטבחים טריפה, ואין אנו יודעים אם באת הדיוט טרפה לידם.

חולין דף צג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלא

מותר באכילה, שכיון שחתכה ומלחה יצא כל דמיה. תלמידי נמי
בשפירא – ואם תלאה בתוך התנור על גבי שפוד כדי שתצלה מחומו,
אפילו לא חתכה לחתיכות ולא מלחה רק מליחה מועטת, החתיכה
מותרת באכילה משום שהתלייה גורמת לכך דר' אבי – שדמה
זב. ואם הניח אותה אנפמי – על גבי גחלים ולא חתכה, באופן זה
פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר – רב אחא סבר משאב שאיבי
ליה – שהגחלים שואבות את הדם, לפיכך החתיכה מותרת באכילה,
וחד אמר – ורבינא סבר מצמת צמתי ליה שאין בכך הגחלים
להוציא את הדם משום שהם מייבשים את הבשר ואינם מניחים לדם
לצאת, לפיכך החתיכה אסורה באכילה משום שהדם נצלה בתוכה.
וכדין בשר שהאדים בן הדין בביעי – בביצי זכר שהאדימו מחמת
מכה, וכן הדין במזקין – בורדי הצואר, שאם חתכם ומלחם מותר
ליתנם בקדירה, ואם צלאם מותרים בלא חתיכה ומליחה, ואם הניחם
על גחלים לדעת רב אחא הם מותרים באכילה, כי הגחלים הפליטו
את כל דמם לחוץ, ולדעת רבינא הם אסורים באכילה כי הדם
מתייבש בתוכם.
דרך השוחטים שכשרוצים להסיר את השערות מראש הבהמה
לאחר השחיטה, נותנים עליו מים ולאחר מכן מטמינים את הראש
ברמץ, ועל ידי כך נושרות השערות מעצמן. הגמרא מבארת באיזה
אופן ההטמנה אינה אוסרת את הראש באכילה וביאזה אופן היא
אוסרתו באכילה. אומרת הגמרא: רישא כביכשא – ראש בהמה
שהטמינהו ברמץ, אותביה אביה השחיטה – אם הניחו את הראש
באופן שבית השחיטה נמצא למטה, דייב דמא ושרי – הדם זב
החוצה ממקום החתך והוא מותר באכילה. אבל אם הניחו את הראש
אצדין – על לחיו, הואיל והדם אינו יכול לזוב הרי הוא מיקפא
קפי – קופא בתוך הראש ואסור באכילה. ואם אותביה אנחריה –
הניחו באופן שנקבי החוטם למטה, אזי אם דין ביה מירי – נעץ קיסם
או קוץ בחוטם עד המוח כדי שלא יסתם הנקב, שרי באכילה, לפי
שהדם זב דרך החוטם ויוצא החוצה, ואי לא – אבל אם לא נעץ
כלום בחוטם, הראש אסור באכילה, משום שיתכן שהחוטם נסתם
ואין אפשרות לדם לזוב החוצה כראוי.
הגמרא מבארת דעה אחרת בדין הנזכר: ואיכא דאמרי – ויש אומרים,
שאם הניח את הראש אנחריה – על נחיריו, וכן אם הניחו אביה
השחיטה, הדם דאיב – זב החוצה והראש מותר באכילה, אפילו לא
נעץ כלום בנקבי החוטם. אבל אם הניחו אצדין – על לחיו, אי דין
ביה מירי – אם נעץ קיסם או קוץ בלחיים, הראש שרי באכילה, לפי
שהדם זב דרך הנקב שעשה, ואי לא אסיר – אבל אם לא נעץ כלום
בלחיים, הראש אסור באכילה, לפי שהדם קופא בתוכו ואינו יוצא.
הגמרא חוזרת לדין גיד הנשה ומבארת איזה גיד נאסר מן התורה
ואיזה גיד נאסר מדרבנן: אמר רב יהודה אמר שמואל, שני גידין
הן, הגיד הפנימי הוא גיד הירך שנמצא בצד הפנימי של הירך,
דהיינו בצד שפונה לירך הנשיה, ראשו העליון מחובר בעצם האלה,
ומשם הוא יורד ומתפשט על כף הירך, שהוא עיגול בשר הנתון על
עצם הקולית, עד שמגיע קמוך לעצם, דהיינו למקום חיבור הקולית
ועצם הירך, ומשם ואילך הוא נכנס לצד הפנימי של הירך ויורד
לאורכו עד הארכובה התחתונה ומתחבר לצומת הגידים, וזהו הגיד
שאסור מן התורה, לפי שבתורה נאמר (בראשית לב ט) 'אֲשֶׁר עַל כַּף
הַיָּרֵךְ' וגיד זה מונח על הבשר העשוי בכף המקיף את עצם הירך,
והיציץ מלקות עליו – על אכילתו. והגיד החיצון הוא גיד קצר
הנמצא בצד החיצוני של הירך, דהיינו בצד שפונה כלפי חוץ, ומונח
לרוחב בשר הירך קמוך לפשר הסובב את עצם הקולית ומובלע בו,
וזהו הגיד שאסור רק מדרבנן, לפי שאינו על כף הירך אלא מובלע
בתוך כף הירך ואין חייבין מלקות עליו – על אכילתו.
מקשה הגמרא: והתניא – והלא שנינו בברייתא שהגיד הפנימי הוא
הגיד הקמוך לפשר ומובלע בו, ובהכרח שהגיד שנמצא בצד החיצון
של הירך הוא נקרא גיד פנימי מפני שמובלע בתוך הבשר, והאיך
אמר שמואל שהגיד הפנימי הוא זה שנמצא בצד הפנימי של הירך
בסמוך לעצם. מתרצת הגמרא: אמר רב אחא אמר רב כהנא,

מדלא קא פריין – מזה שאנו רואים שהביצים אינם חוזרים ומבראים
מוכח דהני אבר מן התי ניהו – שהם כאבר שנתלש מבהמה בעודה
חיה, וכשם שאבר שנתלש מבהמה בעודה חיה אסור באכילה (להלן
קב), כך הם אסורים באכילה. ומאן דשרי – ומי שהתיר סבר, מדלא
קא פריין – מזה שאינם מסריחים מוכח דהני חיותא אית בהו –
שיש לביצים חיות שאותה הם יונקים מן הבהמה, לפיכך אינם
נחשבים כאבר מן החי ומותרים באכילה.
הגמרא מבארת מה ישיב כל אמורא על סברת חברו. מבארת
הגמרא: ואידך – והאסר סבר דהאי דלא קא פריין – שהטעם
שאינם מסריחים אינו משום שיש להם חיות, אלא משום דלא קא
שליט בהו אוריין – שהם עדיין מעורים בתוך כיסם ואין אורי נכנס
לתוכם ומייבשם, ומכיון שאין להם חיות הם נחשבים כתלושים מן
הבהמה ויש להם דין של אבר מן החי. ואידך – והמתיר סבר דהאי
דלא פריין – שהסיבה שהם אינם חוזרים ומבראים אינה משום שהם
לא יונקים חיות מן הבהמה, אלא משום פחישותא הוא דנקט להו
– שאחזה אותם חולשה שמחמתה אינם יכולים לחזור ולהבריא,
ומכל מקום כיון שעדיין יונקים חיות מן הבהמה הם אינם נחשבים
לאבר מן החי.
הגמרא פוסקת להלכה: אמר רבי יוחנן לרב שמן בר אבא, הני
ביעי חשילתא – אלו ביצי הזכר שניתקו מגידיהם ועדיין מעורים
בביעי שריין – מותרים באכילה, אולם ואת לא תיכול – לך אסור
לאוכלם, משום שאתה בא מבבל ומנהג מקומך שלא לאוכלם,
וממה שנאמר (משלי ח ט) 'וְאַל תִּפְשֹׁ תוֹרַת אֱמָךְ' למדנו, שחייב אדם
לנהוג כפי מנהג אבותיו ומקומו.
לעיל (ע"א) שנינו שהקרום שעל הביצים אסור משום דם, כעת
מבארת הגמרא ממתיה הוא נאסר: אמר מר בר רב אשי, הני ביעי
דגדיין – ביצי זכר של בהמה דקה כגרי וטלה העטופים בקרום
שעליהם, עד תלתין יומין – עד שלשים יום משעת לידתם שריין
בלא קליפה – מותר לבשלם בקדירה ולאוכלם מבלי לקלף את
הקרום שעליהם, משום שבהמה דקה עד שלשים יום אין דמה רב
ואינו נבלע באיבריה, לפיכך לא נתמלא הקרום עדיין בדם ואין
אסור לבשלו, אבל מכן ואילך – מיום השלשים והלאה אי אוריין
אסורין – אם יש זרע בביצים בידוע שיש דם בקרום ואסור לבשלם
בקדירה מבלי לקלף את הקרום שעליהם, ואי לא אוריין שריין –
אבל אם אין זרע בביצים בידוע שלא נתמלא הקרום בדם ומותר
לבשלם בקדירה מבלי לקלף את הקרום. שואלת הגמרא: מנא
ידיעין – האיך יודעים אם יש זרע בתוך הביצים. משיבה הגמרא: אי
אית בהו – אם יש בקרום המקיף את הביצים שוריין סומקין –
חוטם אדומים בידוע שיש זרע בביצים ואסורין – והם אסורים
בבישול בלא קליפת הקרום, אבל אם לית בהו שוריין סומקין
שריין – אבל אם אין חוטם אדומים בקרום בידוע שאין זרע בביצים
והרי הם מותרים בבישול בלא קליפת הקרום.
הגמרא מבארת כיצד מכשירים בשר שנצרך בו דם: אומצי – חתיכת
בשר שנצרך בה דם והאדימה מחמת מכה, וכן ביצי – ביצי זכר
שהאדימו, ומזקין – ורידים הנמצאים בצואר הבהמה, בכל שלשת
הדברים הללו פליגי בה רב אחא ורבינא, אחד מחמיר ואחד מיקל
(כפי שיבואר להלן).
ונאזרח ולא תפרש מי המחמיר ומי המיקל אומרת לנו הגמרא כלל,
בכל התורה כולה – בכל המחלוקות שבתלמוד שבהם נחלקו רב
אחא ורבינא ואמרה הגמרא שאחד אמר לקולא ואחד אמר
לחומרא, דע שרבינא הוא זה שפוסק לקולא ורב אחא הוא הפוסק
לחומרא. והלכתא פרינא לקולא, לבר מהני תלת – חוץ משלשת
הדברים הנזכרים, אומצי ביצי ומזקין דרב אחא פסק בהם לקולא
ורבינא פסק בהם לחומרא, והלכתא פרינא פסק לקולא.
הגמרא מפרשת באיזה אופן נחלקו רב אחא ורבינא. מבארת הגמרא:
אומצי דאסמיק – חתיכת בשר שהאדימה מחמת דם שנצרך בה,
אם חתכה להרבה חתיכות ומלחה, אפילו לקדחה נמי שפיר דמי
– אפשר לתיתה לאחר מכן בתוך קדירה ולבשלה ויהא התבשיל

אם כן ירך חתוכה עם גידה נמי – גם יהיה מותר לישדר ליה –
לשלוח לעובד כוכבים, ואין לחשוש שמא ימכרנה לישראל דהא לא
אתו למזבן מיניה – שהרי לא יבואו ישראלים לקנות ממנו, מחשש
שלא יש בידו טריפה.

מנסה הגמרא לומר: אלא בהכרח צריך לומר שמשנתנו מדברת
במקום שכל הטבחים ישראלים, שאם מוצאים טריפה הם מקריזין
שהיום נמצאה טריפה ומכרונה לעובדי כוכבים, וביום שלא הכריזו
שלא מותר לישראל לקחת בשר מן העובד כוכבים, כי אין לחשוש
לשחיטה עצמה שכן כל השוחטים ישראלים, ואין לחשוש שמא היא
טריפה שהרי היום לא הכריזו שנמצאה טריפה, ולכן רק ירך שלימה
מותר לשלוח לעובד כוכבים, מפני שאז יודע הישראל שקונה אותה
מן הנכרי שלא נטלו את גידה ונטלה, אבל ירך חתוכה עם גידה
אסור לשלוח לעובד כוכבים מפני שהקונה הישראל חושב שניטל
גידה ואוכל אותה מבלי להוציא את הגיד.

דוחה הגמרא: אם כן ירך שלימה נמי לא לישדר ליה – גם לא ישלח
לעובד כוכבים, כי יש לחוש דחתיף ליה ומזבין ליה – שמא יתכנה
העובד כוכבים וימכרנה לישראל ויסבור הקונה שהוציאו את גידה
ויכשל באכילת גיד הנשה.

מתרצת הגמרא: אי בעית אימא – אם תרצה תאמר שמשנתנו
מדברת במקום שמקריזין על בשר טריפה שנמצא בבית המטבחים,
ואי בעית אימא – ואם תרצה אמור שמשנתנו מדברת במקום שאין
מקריזין על בשר טריפה שנמצא בבית המטבחים.

מפרשת הגמרא: איבעית אימא – אם תרצה אמור שמשנתנו
מדברת במקום שמקריזין, והסיבה שמותר לשלוח לו ירך שלימה
משום שניכר בה שאינה מנוקרת, ואין לחוש שמא יחתוך העובד
כוכבים את הירך וימכרנה לישראל מבלי להוציא את גידה, משום
שהיתוכה דעובד כוכבים מידע ידע – אופן חיתוך הירך על ידי
ישראל שונה מאופן החיתוך של העובד כוכבים, ולכן ידע הקונה
להבחין אם חתכה הישראל לפני שנתנה לנכרי והוא אינו צריך
ליטול את גידה, או שחתכה העובד כוכבים והוא צריך ליטול את
גידה.

ואיבעית אימא – ואם תרצה אמור שמשנתנו מדברת במקום שאין
מקריזין, ואף על פי כן אסרו חכמים לישראל לשלוח ירך חתוכה עם
גידה לעובד כוכבים מחמת גזירה שפא ותננה לו – הישראל לנכרי
בפני ישראל אחר, וכשרואה הישראל שחבירו נתנה לנכרי הוא בא
ולוקחה ממנו בחזקת שהיא כשירה, וכיון שהיא חתוכה הוא סבור
שניטל גידה, אבל בירך שלימה מותר מפני שגם אם יקחנה ישראל
מן הנכרי הוא יוציא את גידה שכן מקומה ניכר.

אפשרות נוספת לפרש את המשנה: ואי בעית אימא – ואם תרצה
תאמר, שלעולם משנתנו מדברת במקום שאין מקריזין, והטעם
שאסור לשלוח לעובד כוכבים ירך חתוכה אינו מחשש שמא יקח
ממנו ישראל אחר, אלא משום דקא נניב ליה לדעתיה – שגונב את
דעתו של העובד כוכבים, שמאחר שנותן לו ירך חתוכה הנכרי בטוח
שהנותן אוהבו מאוד עד כדי כך שהגם שתיקנה בתחילה יפה וטרח
להוציא את גידה שתהא ראויה לאכילתו, נמלך אחר כך מלאוכלה
בעצמו ושילחה לו, ומכיון שלא עשה הנותן כן אלא הניחה בגידה
נמצא שהעובד כוכבים מחזיק לו טובה בחינם, ודבר זה נאסר אף
בנכרי כדאמר שמואל, אסור לגנוב דעת חבריו ואפילו דעתו
של עובד כוכבים.

הגמרא מבררת היכן אמר שמואל את דבריו: והא דשמואל שאמר
שאסור לגנוב אפילו דעת נכרי, לא בפירוש איתמר אלא מכללא
איתמר – לא שמענו זאת משמואל במפורש, אלא מכלל מעשה
שהיה עם שמואל אנו שומעים שכן דעתו, דשמואל הוה קא עבר
במבדא – היה עובר את הנהר בספינה, אמר ליה לשמיעה, אמר
שמואל לשמושו, פייסיה למבדא – לך ותתן שכר לבעל הספינה,
פייסיה ואיקפד – הלך השמש ונתן לו שכר והקפיד עליו שמואל
משום שהשמש גנב דעתו של בעל הספינה, וכמו שמבארת הגמרא
לפנינו.

שואלת הגמרא: מאי טעמא איקפד – מדוע הקפיד שמואל על
שמשו. עונה הגמרא: אמר אפיי תרנגולת מרפה הואי – לשמש
היתה תרנגולת טריפה ויהיה ניהליה במר דשחוקה – שאותה הוא
נתן לבעל הספינה תחת תרנגולת שחוקה, נמצא שגנב השמש את
דעתו של בעל הספינה, לפי שהוא היה סבור שקיבל תרנגולת כשירה
ותחת זאת קיבל תרנגולת טריפה ולכן הקפיד עליו שמואל. רבא
אמר, אנפקא אמר ליה לאשקוני – כלי שיש בו רביעית לוג יין חי
אמר שמואל לשמשו להשקות את בעל הספינה, והשמש אשקיה
חמרא מזינא – השקה אותו יין מזוג וגנב דעתו של בעל הספינה,
שהוא היה סבור שנתן לו יין חי שהוא משובח יותר.

הגמרא מבארת מה ההבדל אם המימרא של שמואל נאמרה
במפורש או שלמדנו אותה מכלל דבריו. שואלת הגמרא: ובי
מכללא מאי – מה איכפת לנו אם שמואל אמר במפורש שאסור
לגנוב את דעתו של נכרי או שלמדנו כן ממעשה שהיה, הרי בין כך
ובין כך למדים אנו מדבריו שאסור לעשות כן ולמה מדגישה הגמרא
שלא שמענו זאת משמואל במפורש. מיישבת הגמרא: שאם היינו
שומעים זאת משמואל במפורש לא היה ניתן לפקפק בדבר, שהרי
אמר במפורש שאסור לגנוב דעת נכרי, אבל עתה שלא שמענו זאת
במפורש אלא ממעשה שהיה, ניתן לדחות ולומר שאין ראיה מאותו
מעשה שכן דעתו, משום שלמאן – (לאבין) דאמר מרפה הואי
אפשר לומר שהסיבה שהקפיד שמואל אינה משום שאסור לגנוב
דעת הנכרי, אלא שכן אמר ליה – שמואל לשמשו אמאי תשקא
איסורא – מדוע השתהא אצלך תרנגולת טריפה הלא מיד שנתברר
לך שהיא טריפה היה לך להשליכה כדי שלא תכשל באכילתה.
ולמאן – (ולרבא) דאמר אנפקא אמר ליה לאשקוני – ששמואל
אמר לשמשו להשקות את בעל הספינה אנפקא, ניתן לומר שלכן
הוא הקפיד עליו, משום שהוא אמר לו להשקותו אנפקא ואנפקא
תניא משמע – יין חי משמע, והוא ביזה את כבודו ולא שמע לדבריו
והשקה את בעל הספינה יין מזוג.

הגמרא מביאה דינים נוספים בענין גניבת דעת חבריו: תניא – שנינו
בברייתא, היה רבי מאיר אומר אל יסרהב אדם לחבירו – אל יפציר
אדם בחבירו שיבוא לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד – בשעה
שאינו כוונתו באמת שיבוא לסעוד אצלו, אלא שיודע שחבירו אינו
מתארח אצל אחרים ועל כן הוא מפציר בו לבוא אצלו. וטעם
האיסור הוא משום שגונב את דעתו בכך שגורם לו לחשוב שבאמת
חפץ בכך, ומעתה יחזיק לו טובה בזינא.

וכן לא ירבה לו בתקרבות – (מתנות) ויודע בו שאינו מקבל, משום
שגונב את דעתו, שגורם לו לחשוב שחפץ ליתן לפניו תקרבות
מרובה, והאמת היא שאינו חפץ ליתן לו ורק משום שיודע שלא יקבל
הוא מציע לפניו.
וכן אם בא חבירו להתארח אצלו לא יפתח לו חביות של יין
המבורות לחנוני, לפי שדרך בעלי הבתים לסתום חביותיהם וכשבא
אדם חשוב להתארח אצלם פותח המארח את החבית כדי להשקותו
מיין חזק, ולכן אם מכר חביות סגורות לחנוני ועדיין הם בביתו ובא
לפניו אורח ורוצה בעל הבית ליטול מהם מעט יין כדי ליתן לאורחו,
אסור לו לעשות כן, מפני שהאורח אינו יודע שמארחו מכר את
החביות ומשום כך הוא סבור שמארחו מחשיבו עד כדי כך שמוכן
לפתוח לכבודו חבית חדשה אף על פי שמעתה היא תהיה חסרה
ויוכל להתקלקל יינה, והאמת היא שהמארח לא הפסיד כלום שכן
מכרם כבר לחנוני שעתיד למכור מיד את היין שבתוכם, ונמצא שגנב
המארח את דעת אורחו, אלא אם כן הוריעו ואמר לו שאין לי בזה
הפסד כלל משום שמכרתי אותם.
וכן לא יאמר לו סוד ששמן מרפה ריקן – אסור לאדם לקחת פך שמן
ריק ולומר לחבירו שמכירו שאין דרכו לסוך בשמן, סוך עצמן מפר
שמן זה, מפני שהחבר אינו יודע שהפך ריק וחושב בלבו שבעל הפך
אכן רצה ליתן לו שמן לסיכה, והאמת היא שהוא לא נתכוין לכך
כלל שהרי נתן לו פך ריק ונמצא גונב דעתו, ואם בשביל כבודו –
אבל אם עשה כן ברבים בכדי להודיע לבריות שהוא חביב עליו

1 חתוכה נמי לישרד – עם גידה. דליכא למיחש שמא ימכרנה לישראל, דהא לא
2 זבני מיניה, דחיישין לטרפה. אלא במקום שמכריזין – שישראל מותר ליקח שם
3 באותו מקום מן הגוי, כיון שלא הכריזו. דלמא ניחוש לה? הטבחים ישראלים הם,
4 ולטרפה ליכא למיחש – דהא לא הכריזו הויס. שלימה נמי לא לישרד ליה – עד
5 שיטול גידה. דאף על פי שמקומו ניכר, איכא

6 למיחש דלמא חתין לה גוי ומזבין, וטבור זה
7 שנטל גידה. חיתוכא דגוי – בריך אינו עשוי
8 כשל ישראל, שהוא פורעה בדרך שהגיד
9 מנת. ועל דא סמך רבי בשולח ירך לחבירו
10 על די גוי ולא עשה בה חותם, דכשרה היא
11 אם היא חתוכה בדרך שישראל חותכה אחר
12 חטטת הגיד. אבל באבר אחר, שחיתוך גוי
13 וחיתוך ישראל שוין בו – אסור, עד שיהא בו
14 חותם. ואיבעית אימא במקום שאין מכריזין
15 – ודקשיא לך: חתוכה נמי לישרד, דהא לא
16 זבין לה ישראל? גזירה שמא יתננה לו בפני
17 ישראל, ואותו הרואה שזה נתנה לו, לוקח
18 דימנו, וכסבור: ניטל גידה. ואיבעית אימא –
19 טעמא דמתניתין דאמר: חתוכה לא לישרד
20 עם גידה. משום הנוגב דעתו – דגוי, כסבור
21 שישראל זה אוהבו מאד, שתקנה וטרח בה
22 ליטול גידה עד שראית לעצמו, ואחר כך
23 נתנה לו. והוא לא נטלו, ונמצא מחזיק לו
24 טובה חנם. פייסיה למכוריה – תן שכרו
25 לבעל המעבורת. מכרא – ספינה רחבה
26 שעוברין בה את הנדר. במר דשחוטת –
27 בחילוף שחוטת, בחזקת שחוטת. וחבירו
28 בכבורות (לכא). ההוא טבחא דמזבין תרבא
29 דאטמא במר דכנתא. ולי נראה: דלשון
30 תמורה הוא. דהאי דטרפה – לאו דוקא,
31 דטרפה בשחוטת לא מיהלפא. אלא כלומר,
32 טרפה שחוטת נתן לו במר דכשרה שחוטת.
33 ואשקייה חמרא מוינא – והגוי סבור שהין
34 חי. וכי מכללא מאי – מה לנו אי איתמר
35 ממלל אי בפירוש. הא מהא כללא שפיר
36 שמעין, ואמאי אשמעין גמרא דלאו
37 בפירוש איתמר, ומה יש לנו לאנגמם בכלל זה?
38 למאן דאמר מרפה דעת? איכא למימר:
39 דלא משום גיבובת דעת איקפיד, אלא משום
40 דאשהייה גביה עד השתא. אנפקא חייא
41 משמע – משום יקרא ידידיה איקפיד, שעבר
42 על דבריו. לא יסרה – לא יפציר בו הואיל
43 וידוע שלא יעשה, משום דגונב דעתו,
44 לחזוק לו טובה בחנם, כסבור: שמן הלב
45 מסרבה לו כן. ולא יפתח לו כו' – כל
46 חביתיהם מגופות היו, וכשכא אדם חשוב
47 אצלו – פותח לו חבית, להשקותו יין חזק.
48 ואם מכר חבית לחנוני שלמה, ועדיין היא
49 אצלו – לא יפתנה לאורח הבא לו. מפני
50 שגונב לבו לחזוק לו טובה חנם, כסבור זה:
51 הפסד גדול נפסד על ידי, שהי' תשאר חבית
52 זו חסרה ותתקלקל יינה, וזה ימסרנה מיד
53 לחנוני שימכרנה לו. אלא אם כן הודיעו –

54 "מכרתיה לחנוני, ואיני נפסד". לא יכיא לו פך ריקן ויאמר לו פך ריקן
55 להודיע לבירות שחביב הוא עליו – מותר. המתקשקש – חסר, לפי שזה כסור שהוא מלא. שמתעהו – גונב דעתו. ואם יש שם חבר עיר – חברות עיר. שיש שם רבים,
56 וזה מתכוין להחשיב את האבל בעיניו, שיאמרו: כמה חשוב זה, שזה מכבדו כל כך! מותר – דגדול כבוד הבריות. סנדל – של עור בהמה שמתה (חיה) מאלהי, אין עורה
57 חזק כשל בריאה שחוטת. חיה שחוטת – בריאה שחוטת. הסכנה – שגמא מחמת נשיכת נחש מתה, והארס נבלע בעור. ושמן צף על פיה – כסבור: שהכל שמן, וממנו
58 עליו אורחים. ובטוח שיש לו שמן הרבה לצרכם. וחנק את עצמו – שלא היה לו מה להאכילם, ובוש מהם. שעוקן – סוגר, כמו "יעוקוקה" (ישעיהו ח). שלימה – שלימה
59 ליטול – מפני שניכר שלא ניטל, והאוכלה ניטלה. ובגוי בין שלימה כו' – לקמיה אפרש לה. אין מוכרין טרפה לגוי – בסתם, אלא אם כן הודיעו שהיא טרפה, דתו ליכא
60 גיבובת דעת. ובמקום שאין מכריזין, דליכא למיחש לשמא ימכרנה לישראל. או במקום שמכריזין, וביום שהכריזו. הכי מתוקמא לקמן.

1 חיתוכא דגוי מידע ידיע – פירש בקטנס: דחיתוך דגוי בריך אינו עשוי כשל ישראל,
2 שהוא פורעה בדרך שהגיד מנת. ועל דא סמך רבי בשולח ירך על די גוי
3 לחבירו, ולא עשה בו חותם דכשרה היא. אם חתוכה בדרך שישראל חתוכה אחר חטטת
4 גיד. עד כאן לשונו. ותימה: דאם כן, לוקמיה אף בשאין מכריזין, וחתוכה לא לישרד ליה –
5 דלמא אתי לחדובתי לישראל. דכיון דחיתוך
6 דישאל מידע ידיע, לא יחוש ישראל הבא
7 לקנתה שמא טרפה היא. דאם כן, למה פתחה
8 וחתכה בדרך שעושין כדי ליטול הגיד? וכי תימא:
9 דחייש ישראל שמא אחר כך נודע לו שהיא
10 טרפה – דאם כן, מנעם זה נאסור בשולח ירך
11 לחבירו על ידי גוי, שמא נודמנה לגוי ירך אחרת
12 שלא נדע לישראל שהיתה טרפה עד אחר
13 שניטל גידה והחליפה בואתו ויש לומר: דכולי
14 האי לא חיישין, דלא שכיח שידמך כן ליד גוי.
15 אבל היכא דישאל שלח לגוי, חייש ישראל
16 במקום שאין מכריזין, אף על פי שניטל גידה –
17 דלמא דלכך שלחה לגוי, לפי שנדע לו אחר
18 ניקור דטרפה היא. מרפה הואי ויהבה ניהליה
19 במר דשחוטת – ואם תאמר: לעולם אימא לך
20 דמותר לגנוב דעתו של גוי, ואיקפד – משום
21 דאמר לו לגוי שחוטת היא, ואיכא למיגור שמא
22 יתננה לו בפני ישראל ויקנה ממנו ויש לומר:
23 דמכל מקום איכא למימר מיניה דאסור לגנוב
24 דעתו. דאי שרי – ליכא למיחש שמא יקנה ממנו
25 ישראל, דידוש דלגנוב דעתו של גוי אומר כן.
אמר

1 חתוכה נמי לישרד ליה, דהא לא אתו למזבין מיניה!
2 אלא במקום שמכריזין – שלימה נמי לא לישרד ליה,
3 דחתוך ליה ומזבין ליה! אי בעית אימא במקום שמכריזין,
4 ואי בעית אימא במקום שאין מכריזין, איבעית אימא
5 במקום שמכריזין: חיתוכא דגוי מידע ידיע. ואיבעית
6 אימא במקום שאין מכריזין: גזירה שפמא יתננה לו בפני
7 ישראל אחר. ואי בעית אימא: משום דקא גניב ליה
8 לדעתיה. דאמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות,
9 ואפילו דעתו של גוי. והא דשמואל, לאו בפירוש איתמר
10 אלא מכללא איתמר. דשמואל הוה קא עבר במכרא.
11 אמר ליה לשמעיה: פייסיה למכוריה, פייסיה, ואיקפד.
12 מאי טעמא איקפד? אמר אביי: תרגולת מרפה הואי,
13 ויהבה ניהליה במר דשחוטת. רבא אמר: אנפקא אמר
14 ליה לאשקוני, ואשקייה חמרא מוינא. וכי מכללא מאי?
15 למאן דאמר מרפה הואי – אמר ליה: אמאי תשקא
16 איסורא? למאן דאמר אנפקא אמר ליה לאשקוני –
17 אנפקא, חייא משמע. תניא, הוה רבי מאיר אומר:
18 אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו, ויודע בו שאינו סועד. ולא ירבה לו
19 בתקרובת, ויודע בו שאינו מקבל. ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני, אלא אם כן
20 הודיעו. ולא יאמר לו "סוד שמן" מפד ריקן, ואם בשביל כבודו – מותר. איני, והא עולא
21 איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוני! – אודועי אודעיה. ואיבעית אימא:
22 שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה, דכלאו הכי נמי פתוחי מפתח ליה. תנו רבנן: לא ילך
23 אדם לבית האבל, ובדדו לגין המתקשקש. ולא ימלאנו מים, מפני שמתעהו. ואם יש שם חבר
24 עיר – מותר. תנו רבנן: לא ימכור אדם לחבירו סנדל של מתה בכלל של חיה שחוטת, מפני
25 שני דברים: אחד – מפני שמתעהו, ואחד – מפני הסכנה. ולא ישגר אדם לחבירו חבית של
26 יין, ושמן צף על פיה. ומעשה באחד ששיגר לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה. והלך
27 וזימן עליה אורחין, ונכנס. מצאה שהיא של יין – וחנק את עצמו. ואין האורחין רשאים ליתן
28 ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית. ומעשה
29 באחד שזמן שלשה אורחין בשני בצורת, ולא היה לו להניח לפניהם אלא בשלש ביצים.
30 בא כנו של בעל הבית, נטל אחד מהן חלקו – ונתנו לו, וכן שני, וכן שלישי. בא אביו של
31 תינוק מצא שעזק אחד בפיו ושתיים בידו, חבטו פקרקע ומת. כיון שראתה אמו – עלתה
32 לגג ונפלה ומתה, אף היא עלה לגג ונפל ומת. אמר רבי אליעזר בן יעקב: על דבר זה נהרגו
33 שלש נפשות מישראל! מאי קמשמע לן – דכולה רבי אליעזר בן יעקב היא. תנו רבנן: השולח
34 ירך לחבירו. שלימה – אינו צריך שיטול הימנה גיד הנשה. חתוכה – צריך ליטול הימנה
35 גיד הנשה. ובגוי, בין חתוכה ובין שלימה – אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ומפני שני
36 דברים אמרו, אין מוכרין נבילות וטרפות לגוי. אחד – מפני שמתעהו, ואחד – שמא יחזור
37 וימכרנה לישראל אחר. ולא יאמר אדם לגוי: "קח לי בדינך זה בשך", מפני שני דברים,
38 אחד

1 חתוכה נמי לישרד ליה, דהא לא אתו למזבין מיניה!
2 אלא במקום שמכריזין – שלימה נמי לא לישרד ליה,
3 דחתוך ליה ומזבין ליה! אי בעית אימא במקום שמכריזין,
4 ואי בעית אימא במקום שאין מכריזין, איבעית אימא
5 במקום שמכריזין: חיתוכא דגוי מידע ידיע. ואיבעית
6 אימא במקום שאין מכריזין: גזירה שפמא יתננה לו בפני
7 ישראל אחר. ואי בעית אימא: משום דקא גניב ליה
8 לדעתיה. דאמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות,
9 ואפילו דעתו של גוי. והא דשמואל, לאו בפירוש איתמר
10 אלא מכללא איתמר. דשמואל הוה קא עבר במכרא.
11 אמר ליה לשמעיה: פייסיה למכוריה, פייסיה, ואיקפד.
12 מאי טעמא איקפד? אמר אביי: תרגולת מרפה הואי,
13 ויהבה ניהליה במר דשחוטת. רבא אמר: אנפקא אמר
14 ליה לאשקוני, ואשקייה חמרא מוינא. וכי מכללא מאי?
15 למאן דאמר מרפה הואי – אמר ליה: אמאי תשקא
16 איסורא? למאן דאמר אנפקא אמר ליה לאשקוני –
17 אנפקא, חייא משמע. תניא, הוה רבי מאיר אומר:
18 אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו, ויודע בו שאינו סועד. ולא ירבה לו
19 בתקרובת, ויודע בו שאינו מקבל. ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני, אלא אם כן
20 הודיעו. ולא יאמר לו "סוד שמן" מפד ריקן, ואם בשביל כבודו – מותר. איני, והא עולא
21 איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוני! – אודועי אודעיה. ואיבעית אימא:
22 שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה, דכלאו הכי נמי פתוחי מפתח ליה. תנו רבנן: לא ילך
23 אדם לבית האבל, ובדדו לגין המתקשקש. ולא ימלאנו מים, מפני שמתעהו. ואם יש שם חבר
24 עיר – מותר. תנו רבנן: לא ימכור אדם לחבירו סנדל של מתה בכלל של חיה שחוטת, מפני
25 שני דברים: אחד – מפני שמתעהו, ואחד – מפני הסכנה. ולא ישגר אדם לחבירו חבית של
26 יין, ושמן צף על פיה. ומעשה באחד ששיגר לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה. והלך
27 וזימן עליה אורחין, ונכנס. מצאה שהיא של יין – וחנק את עצמו. ואין האורחין רשאים ליתן
28 ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית. ומעשה
29 באחד שזמן שלשה אורחין בשני בצורת, ולא היה לו להניח לפניהם אלא בשלש ביצים.
30 בא כנו של בעל הבית, נטל אחד מהן חלקו – ונתנו לו, וכן שני, וכן שלישי. בא אביו של
31 תינוק מצא שעזק אחד בפיו ושתיים בידו, חבטו פקרקע ומת. כיון שראתה אמו – עלתה
32 לגג ונפלה ומתה, אף היא עלה לגג ונפל ומת. אמר רבי אליעזר בן יעקב: על דבר זה נהרגו
33 שלש נפשות מישראל! מאי קמשמע לן – דכולה רבי אליעזר בן יעקב היא. תנו רבנן: השולח
34 ירך לחבירו. שלימה – אינו צריך שיטול הימנה גיד הנשה. חתוכה – צריך ליטול הימנה
35 גיד הנשה. ובגוי, בין חתוכה ובין שלימה – אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ומפני שני
36 דברים אמרו, אין מוכרין נבילות וטרפות לגוי. אחד – מפני שמתעהו, ואחד – שמא יחזור
37 וימכרנה לישראל אחר. ולא יאמר אדם לגוי: "קח לי בדינך זה בשך", מפני שני דברים,
38 אחד

1 חתוכה נמי לישרד ליה, דהא לא אתו למזבין מיניה!
2 אלא במקום שמכריזין – שלימה נמי לא לישרד ליה,
3 דחתוך ליה ומזבין ליה! אי בעית אימא במקום שמכריזין,
4 ואי בעית אימא במקום שאין מכריזין, איבעית אימא
5 במקום שמכריזין: חיתוכא דגוי מידע ידיע. ואיבעית
6 אימא במקום שאין מכריזין: גזירה שפמא יתננה לו בפני
7 ישראל אחר. ואי בעית אימא: משום דקא גניב ליה
8 לדעתיה. דאמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות,
9 ואפילו דעתו של גוי. והא דשמואל, לאו בפירוש איתמר
10 אלא מכללא איתמר. דשמואל הוה קא עבר במכרא.
11 אמר ליה לשמעיה: פייסיה למכוריה, פייסיה, ואיקפד.
12 מאי טעמא איקפד? אמר אביי: תרגולת מרפה הואי,
13 ויהבה ניהליה במר דשחוטת. רבא אמר: אנפקא אמר
14 ליה לאשקוני, ואשקייה חמרא מוינא. וכי מכללא מאי?
15 למאן דאמר מרפה הואי – אמר ליה: אמאי תשקא
16 איסורא? למאן דאמר אנפקא אמר ליה לאשקוני –
17 אנפקא, חייא משמע. תניא, הוה רבי מאיר אומר:
18 אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו, ויודע בו שאינו סועד. ולא ירבה לו
19 בתקרובת, ויודע בו שאינו מקבל. ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני, אלא אם כן
20 הודיעו. ולא יאמר לו "סוד שמן" מפד ריקן, ואם בשביל כבודו – מותר. איני, והא עולא
21 איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוני! – אודועי אודעיה. ואיבעית אימא:
22 שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה, דכלאו הכי נמי פתוחי מפתח ליה. תנו רבנן: לא ילך
23 אדם לבית האבל, ובדדו לגין המתקשקש. ולא ימלאנו מים, מפני שמתעהו. ואם יש שם חבר
24 עיר – מותר. תנו רבנן: לא ימכור אדם לחבירו סנדל של מתה בכלל של חיה שחוטת, מפני
25 שני דברים: אחד – מפני שמתעהו, ואחד – מפני הסכנה. ולא ישגר אדם לחבירו חבית של
26 יין, ושמן צף על פיה. ומעשה באחד ששיגר לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה. והלך
27 וזימן עליה אורחין, ונכנס. מצאה שהיא של יין – וחנק את עצמו. ואין האורחין רשאים ליתן
28 ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית. ומעשה
29 באחד שזמן שלשה אורחין בשני בצורת, ולא היה לו להניח לפניהם אלא בשלש ביצים.
30 בא כנו של בעל הבית, נטל אחד מהן חלקו – ונתנו לו, וכן שני, וכן שלישי. בא אביו של
31 תינוק מצא שעזק אחד בפיו ושתיים בידו, חבטו פקרקע ומת. כיון שראתה אמו – עלתה
32 לגג ונפלה ומתה, אף היא עלה לגג ונפל ומת. אמר רבי אליעזר בן יעקב: על דבר זה נהרגו
33 שלש נפשות מישראל! מאי קמשמע לן – דכולה רבי אליעזר בן יעקב היא. תנו רבנן: השולח
34 ירך לחבירו. שלימה – אינו צריך שיטול הימנה גיד הנשה. חתוכה – צריך ליטול הימנה
35 גיד הנשה. ובגוי, בין חתוכה ובין שלימה – אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ומפני שני
36 דברים אמרו, אין מוכרין נבילות וטרפות לגוי. אחד – מפני שמתעהו, ואחד – שמא יחזור
37 וימכרנה לישראל אחר. ולא יאמר אדם לגוי: "קח לי בדינך זה בשך", מפני שני דברים,
38 אחד

אמר אבי אן רישא וסיפא במקום שאין מכריזין – תימה: לאבי ורבא ורב אשי ברשא, דיכי משדר ליה חתוכה: הא לעיל אמרין: חתוכה – אסור, גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל. אי נמי: משום דגניב ליה דעתיה ויש לומר: דלית ליה להך שניי, אלא שנייאי קמא דאוקי במקום שמכריזין, וחיזוק דגוי מידע ידע. ובחנם פירש בקנטרס אמליתיה דרב אשי דפליג תנא דמתניתין אתנא דברייתא. דיכול לומר רב אשי בשניטא קמא דלעיל, כדפרישית. והא דקתני מציעתא דאין מוכרין נבלות וטרפות לגוי מפני שמטעהו – דוקא במכירה הוא דאסור, לפי שהגוי נתן מעות בתורת שחוטה. אבל בשולח דורין – לא חיישין. וסיפא דחיש שמא ימכרו לו נבלות וטרפות – לא שימכרו בתורת שחוטה, אלא שמא ימכרו לו ויודיעוהו שהיא טרפה, והגוי לא יגיד לו. ולהא חיישי אמוראי דהכא. והא דקתני ואחד, שמא יחזור וימכרנה לישראל – לאבי ורבא איירי במקום שמכריזין, ולא הכריו. אבל במקום שאין מכריזין – לא חיישין דלמא הדר בזין לה ישראל מניה, אפילו במכירת טבח באשליח דאיכא שראל טובא. רב אשי חיש – כיון דטובא ישראל קיימי התם, דילמא חד מנייהו הדר זבין לה מניה, כדפירש בקנטרס. ומיהו להחזא שנייאי דמשני לעיל: גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל, קשה רישא דרך ברייתא, ודוחק לומר דפליג ומפרש רבתי תם: דלעיל במתניתין איירי באומר הישראל לגוי שהיא מנוקרת. והתם הוא דאסור, משום דגונב דעתו. אבל שלימה – הא חזי ליה גוי שלא ניטל הגיד. אף על פי שישאל אמר לו שנטל, יודע גוי שהוא משקר. ולכן חיישין נמי בחתוכה שמוא יתננה לו בפני ישראל ויקנה ישראל מן הגוי, אף במקום שאין מכריזין, ויאכלנה בגידה. ולא חיש דלמא טרפה היא – מאחר שאומר שראל בשעה שנתנה לגוי שתקנה וטרח בה ליטול הגיד, עד שראוי לעצמו. דאפילו יתא מותר לגנוב דעת הגוי, מכל מקום לא מסיק אדעתיה שלטענתו אומר לו כן. והא דריק מראיקפר שמואל דאסור לגנוב דעתו – יודע היה שמואל שבעצתו נתן לו, ולא היה לו לחשש שמא ראה ישראל אחו, אלא משום גזירה דעתו. וברייתא דקתני: ובגוי, בן חתוכה ובן שלימה, אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה – התם כשנתן לו סתם, ולא אמר לו שהיא מנוקרת. דאיהו דאטעי אנפשיה. וגם ליכא למיחש דלמא חזי ליה ישראל חבין ליה מן הגוי – דבמקום שאין מכריזין איירי. וחיש שמא אחר שנטל הגיד נדע לו שהיא טרפה, ולכן נתנה לגוי. אבל דכא דאמר לגוי שהיא מנוקרת – לא חיש דלמא טרפה היא. דאי טרפה היא, מאי נפקא מניה דניקור, הרי אינה ראויה לעצמו. ומציעתא דאין מוכרין נבלות וטרפות לגוי – היינו, כשאומר לו דכשרה היא, ולכן אסור משום דמטעהו, וגם משום שמא יקנה ישראל ממנו, במקום שמכריזין ולא הכריו. אבל במקום שאין מכריזין, לא חיישין. דאפילו ארוה שאמר לו הישראל כן, קא חשיב ישראל הורא דלהשביח מקחו אומר לו כן, דכשרה דמיה יקרים. דראיה לימכר לישראל. אבל כשאומר דניטל גיד הימנה – לא שייך טעם זה, דלא עדיפא בהכי. ורב אשי סבר דאפילו במקום שאין מכריזין – דישאל השומע, לא אסיק אדעתיה דלהשביח מקחו אומר כן. ואם תאמר: ולפלוג וליתני בדידה בגיד ובמקום שאין מכריזין. דבהכי איירי רישא דאביי דכשאומר לו שהיא מנוקרת אין לשלוח עד שיטול הימנה גיד הנשה, מפני שני דברים: אחד מפני שמטעהו, ואחד שמא יחזור וימכרנה לישראל: יש לומר: דנקט "נבלה וטרפה" לרבותא, דקא סלקא דעתך דלא אסור מפני שמטעהו כשמוכר לו בחזקת שחוטה, לפי שידע דלהשביח מקחו אומר כן.

אחד, מפני האנסיין. ואחד, שמא מוכרין לו נבלות וטרפות. אמר מר: ובגוי, בין שלימה בין חתוכה אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה. במאי עסקינן? אלימא במקום שמכריזין – חתוכה אמאי אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה? פיון דלא אכרו, אחי למיזבן מניה! אלא פשיטא: במקום שאין מכריזין, אימא מציעתא: מפני שני דברים אמרו אין מוכרין נבלות וטרפות לגוי. אחד, מפני שמטעהו. ואחד, שמא יחזור וימכרנה לישראל אחר. ואי במקום שאין מכריזין – הא לא אחי למיזבן מניה! אלא פשיטא: במקום שמכריזין, אימא סיפא: לא יאמר אדם לגוי "קח לי בדינך זה בשר", מפני שני דברים: אחד, מפני האנסיין. ואחד, שמא מוכרין לו נבלות וטרפות. ואי במקום שמכריזין – אי איתא דהוה טרפה, אכרוו הוו מכריזין! אלא פשיטא: במקום שאין מכריזין, רישא וסיפא – במקום שאין מכריזין, מציעתא – במקום שמכריזין? אמר אביי: אי, רישא וסיפא – במקום שאין מכריזין, מציעתא – במקום שמכריזין. רבא אמר: כולה במקום שמכריזין, רישא וסיפא – שהכריזו, מציעתא – שלא הכריזו. רב אשי אמר: כולה במקום שאין מכריזין, ומציעתא – גזירה שמוא ימכרנה לגוי, לא גזר שמא יתננה לו בפני ישראל ויקנה מידו ויאכלנה בגידה – דבשלמא בגי מכירת טבח באשליח, קמזבין ליה לגוי – התם ישראל טובא קיימי חזו, וחיישין דלמא חד מנייהו הדר חזבין ליה מניה. אבל שולח לגוי – בביתו הוא, ומי ראה? ואם תמצי לומר: יראנה אדם – לא גזרין כולי האי שמא יקנה זה, דכולי עלמא לא זבני בישראל. ותנא דמתניתין פליג אתנא דברייתא, וגזר בה, כדאוקימנא לעיל: גזירה שמא יתננה לו כו'. נפל בישראל לבני חילא "בא לדינך בשר לגוי". לא זבני – דנאני הוא להם. מאחר שאין אנו רוצים לאוכלה. אינהו הוא דקא מטעו אנפשיהו – דלא משיילי אי טרפה אי כשרה. והאי דקתני לעיל "מפני שמטעהו" – במוכר לו בחזקת שחוטה. וכן הפותח חביות המכורות לחנוני, דאומר לו "בשילך אני פותחם" – דוראי גונב דעתו. הוה אותו לסכרא פגעו אהרדי – ובסבור מר זוטרא שלקראתו יצאו כולי האי – יצאם יותר מדאי! לא הוה ידעינן – ולעשות עסקינו וליקח למקום אחר יצאנו. דאחלישיתיה לדעתיה – שהיה סבור תחלה שכבר נדחו? והא קמטעינן ליה – אם לא הייתי מגלהו, היה מחזיק לנו טובה חנם. אינהו הוא דמטעי אנפשיה – אחרי שאנו לא אמרנו לו "לקראתך יצאו".

אחד מפני האנסיין – שגוי אנס הוא, ומעכב הדינר בידו וגזל את הטבת. כיון דלא אכרו – הדין, והכל יודעים שאין היום טרפה באשליח. אחי למיזבן מניה – ואוכלה בגידה, כסבור שניטל. אלא פשיטא במקום שאין מכריזין – דלא זבני מניה, אימא מציעתא כו'. אלא במקום שמכריזין – והיום אירע להם אונס שלא הכריזו. הלכך, אחי ישראל למיזבן מניה. אכרוו הוו מכריזין – ומדלא אכרו – לאו טרפה היא, ויאכל, ומה בכך? רבא אמר כולה במקום שמכריזין – רישא דקתני: ובגוי אפילו חתוכה אין צריך ליטול – כשהכריזו היום שאותו היום לא יקח ישראל בשר מגוי. וסיפא נמי דאסור לשלוח דינר ביד גוי – כשהכריזו היום. דהואיל ויש טרפה, ימכרנה לו. מציעתא בשלא הכריזו – שאירע להם אונס ולא הכריזו על טרפה שנפלה לידם. לפיכך, אסור למוכרה לגוי, שמא ימכרנה לישראל. דהואיל ומקום שמכריזין הוא, חזיון לא הכריזו – אחי למיזבן מניה. כולה במקום שאין מכריזין – ולא זבין ישראל מגוי בשר. דהלכך, רישא אין צריך ליטול גידה, וסיפא נמי אסור לשלוח גוי וליקח בשר. דכיון דאין מכריזין, יש לחוש שמא יש טרפה באשליח, ואין אנו יודעין, ומציעתא – דקתני: אסור למכור לגוי, אם לא הודיענו. גזירה שמא ימכרנה לו – הטבח בפני ישראל. וזה הוראה לא שמע מן הטבח שהיא טרפה. סבור: שהיא כשרה. ומיהו ברישא, גבי שולח ירך לגוי, לא גזר שמא יתננה לו בפני ישראל ויקנה מידו ויאכלנה בגידה – דבשלמא בגי מכירת טבח באשליח, קמזבין ליה לגוי – התם ישראל טובא קיימי חזו, וחיישין דלמא חד מנייהו הדר חזבין ליה מניה. אבל שולח לגוי – בביתו הוא, ומי ראה? ואם תמצי לומר: יראנה אדם – לא גזרין כולי האי שמא יקנה זה, דכולי עלמא לא זבני בישראל. ותנא דמתניתין פליג אתנא דברייתא, וגזר בה, כדאוקימנא לעיל: גזירה שמא יתננה לו כו'. נפל בישראל לבני חילא "בא לדינך בשר לגוי". לא זבני – דנאני הוא להם. מאחר שאין אנו רוצים לאוכלה. אינהו הוא דקא מטעו אנפשיהו – דלא משיילי אי טרפה אי כשרה. והאי דקתני לעיל "מפני שמטעהו" – במוכר לו בחזקת שחוטה. וכן הפותח חביות המכורות לחנוני, דאומר לו "בשילך אני פותחם" – דוראי גונב דעתו. הוה אותו לסכרא פגעו אהרדי – ובסבור מר זוטרא שלקראתו יצאו כולי האי – יצאם יותר מדאי! לא הוה ידעינן – ולעשות עסקינו וליקח למקום אחר יצאנו. דאחלישיתיה לדעתיה – שהיה סבור תחלה שכבר נדחו? והא קמטעינן ליה – אם לא הייתי מגלהו, היה מחזיק לנו טובה חנם. אינהו הוא דמטעי אנפשיה – אחרי שאנו לא אמרנו לו "לקראתך יצאו".

אינהו דקא מטעו אנפשיהו כי הא – פירש בקנטרס: והא דקתני לעיל "מפני שמטעהו" – במוכר לו בחזקת שחוטה, וכן הפותח חביות המכורות לחנוני כשאומר לו "בשילך אני פותחן", דוראי גונב דעתו. ואין נראה, דהא "אלא אם כן הודיענו" קתני – דמשמע: אפילו בסתם אסור, ולא שרי אלא בבכאי גזנא. ועוד: דמאי פריך מרב יהודה דפתח ליה לעולא, דהא דאי שלא היה מטעהו רב יהודה לומר לו "בשילך אני פותחן" לכן נראה דהתם בסתם, ואסור – משום דאין לאורח לאסוקי אדעתיה ומכורות לחנוני. אבל הכא איבעי [להו] לאסוקי אדעתיהו דטרפה היא. ומר זוטרא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שלא לקראתו היו באים, אלא לצורך עצמם. **והא** קא מטעינן ליה – ואם תאמר: והא אין זה טעות, כיון דבלאו הכי היו באים לכבודו, כדאמר ליה "ספי היה טרפא". דכדאי גזנא אמרין לעיל: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה ויש לומר: דלא דמי כלל. דלעיל, מצי דליכא פסידא כל כך במה שפתחן, כיון שהיו מכורות לחנוני, מכל מקום בעבורו פתחן, וכיון דאפילו לא היו מכורות היה פותחן בעבורו, לא הוצרך להודיעו כלל. אבל הכא לא באו כלל בעבורו.

חולין דף צד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלה

אסור לטבח למוכרם לנכרי שמא יבוא ישראל ויקחם ממנו בידוע
 שאם היו נבלות וטריפות במקולין בודאי היו מכריזים על כך.
 ביאור שלישי: **ר' אשי אמר**, **בולח** – כל הברייתא מדברת **במקום**
שאין מכריזין, ולכן ברישא התיירא לשלוח לו ירך חתוכה, כי אין
 לחוש שמא יבוא ישראל ויקחנה ממנו. ובסיפא אסרה לישראל
 לשלוח את הנכרי לקחת לו בשר, שמא יתן לו הטבח מן הנבלות
 והטריפות שנמצאו במקולין ולא נודע על כך שהרי אין מכריזין.
ומציעתא – והטעם שאסרה הברייתא בדין האמצעי למכור נבלות
 וטריפות לעובד כוכבים, אף על פי שבמקום שאין מכריזין אין חשש
 שיקנה הישראל בשר מעובד כוכבים, היינו מחמת **גזירה שמה**
ימכרנה הטבח לעובד כוכבים **בפני ישראל**, והלה יחשוב בלבו
 שבודאי בשר כשר הוא, שאם לא כן היה הטבח אומר שהיא טריפה
 ויבוא לידי מכשול, ומשום כך אסרו חכמים לעולם למכור נבלות
 וטריפות לעובד כוכבים.
 הגמרא דנה באיזה צורה מכריזין על הטריפה שנמצאה בבית
 המטבחים. מבררת הגמרא: כשנמצאה טריפה בבית המטבחים **היכי**
מכריזין – מה היו מכריזים, **אמר רב יצחק בר יוסף**, **נפל בישורא**
לבני חילא – בא לידנו בשר הראוי לעובדי כוכבים. שואלת הגמרא:
ולמא נפל טריפתא לבני חילא – שיאמרו בא לידנו בשר טריפה
 הראוי לעובדי כוכבים. מיישבת הגמרא: שאם יכריזו כך **לא זבני** –
 העובדי כוכבים ימנעו ולא יקנו, משום שזה ביוון להם לקנות דבר
 שאין אנו רוצים לאוכלו.
 מקשה הגמרא: **והא קמטעי להו** – הלא בהכרח שכוז גורמים
 הטבחים להטעייתם, לפי שהנכרים חושבים שהטבחים מוכרים להם
 בשר כשר והאמת היא שהם מוכרים להם נבלות וטריפות. מתרצת
 הגמרא: **אינהו הוא דקמטעו נפשיהו** – הנכרים הם שמטעים את
 עצמם, שכן יש להם לעלות על דעתם שמא הטבחים מוכרים להם
 דבר שאינו ראוי למוכרו לישראל, והיה להם לשאול אם הבשר כשר
 או טרף.
 הגמרא מביאה ראייה שבמקום שהאדם מטעה את עצמו אין איסור
 גניבת דעת: **כי הא** – כפי שראינו במעשה **דמר זוטרא בריה דרב**
נחמן הוה קאזיל – היה הולך ממקום הנקרא **סיכרא לבי מהוזא**,
ורבא ספרא הוו קא אתו – היו באים מערים שהיתה מחוזה
לסיכרא, בדרך **פגועי אהדרי** – נפגשו כולם יחדיו, הוא **כבר לאפיה**
הוא דקאתו – סבר מר זוטרא שהם יצאו ובאו לקראתו, **אמר להו**,
למה להו לרבנן דטורין ואיתו פולי האי – מדוע הטרחתם את
 עצמכם יותר מדי מדי בברי לקבל את פני. **אמר ליה רב ספרא למר**
זוטרא, אמת **דאנן לא הוה ידעינן דקאתי מר** – אנו לא ידענו
 שכבודו בא בדרך ולא לצורך הקבלת פניו יצאנו אלא לעשות
 עסקינו וצרכינו במקום אחר, אמנם **אי הוה ידעינן** – אם היינו יודעים
 שכבודו בא בדרך **מפי הוה מרחינן** – היינו טורחים יותר כדי לכבדו.
אמר ליה רבא לרב ספרא, **מאי טעמא אמרת ליה הכי**
דאחלישתיה לדעתיה – מדוע הוצרכת לומר למר זוטרא שלא באנו
 לקראתו ובוזה החלשת את דעתו לפי שהוא היה סבור שבאנו לכבדו.
אמר ליה, האין אפשר שלא אודיענו, **והא** – והרי אם לא הייתי
 מגלה לו את כוונתנו **קא מטעינן ליה** – היינו מטעים אותו ובטעותו
 היה מחזיק לנו טובה בחינם, ונמצינו גונבים את דעתו. אמר ליה רבא,
 גם אם לא היית מודיע לא היה כאן גניבת דעת משום **דאיהו הוא**
דקא מטעי נפשיה – שהוא הטעה את עצמו, שהרי לא אמרנו לו
 שבאנו לקראתו. ומכאן מוכח שבמקום שהאדם גורם להטעיית עצמו
 אין איסור גניבת דעת.
 הגמרא מביאה את הוראתו של רבי, שאין לחשוש לבשר הנמצא ביד
 עובד כוכבים שמא הוא טריפה:
ההוא טבחא דאמר ליה לחבריה – מעשה בטבח שאמר לחבריו

טעם **אחד מפני האנסיין** – שהעובדי כוכבים אנסים הם ויש לחוש
 שמא ילך ויקח את הבשר מן הטבח ויעכב את הדינר אצלו. וטעם
אחד – [נוסף] **שמה** לא יודעים הטבחים הישראלים שהוא קונה את
 הבשר עבור ישראל ומחמת כן מוכרין לו נבלות וטריפות, והוא
 יביאם למי שנתן לו את הדינר ונמצא ישראל אוכל נבלות וטריפות.
 הגמרא דנה באיזה אופן מדברת הברייתא: **אמר מר** – נאמר לעיל
 בברייתא, **זבנינן בוקבים בין שלימה בין חתוכה אינו צריך**
ליטול הימנה גיד הנשה, שואלת הגמרא: **במאי עסקינן** – במה
 עוסקת הברייתא, **אלימא** – אם נאמר שהיא מדברת **במקום**
שמכריזין שנמצאת טריפה בבית המטבחים ומכרנה לעובדי
 כוכבים, וביום שלא הכריזו שאז מותר לישראל לקנות בשר מעובד
 כוכבים, אם כן השולח ירך חתוכה לעובד כוכבים **אמאי** – מדוע
אינו צריך ליטול הימנה את גיד הנשה, הרי יש לשולח לחשוש **בין**
דלא אכרו אתי למיזבן מיניה – שבגלל שלא היתה הכרזה יבואו
 ישראלים לקנות ממנו ובראותם ירך חתוכה יתלו שניטל גידה
 ונמצאו באים לידי מכשול. **אלא פשיטא** שהברייתא מדברת **במקום**
שאין מכריזין שנמצאה טריפה בבית המטבחים ומכרנה לעובדי
 כוכבים, שבמקום זה אסור לישראל לקנות בשר מן העובד כוכבים
 שמא מכרו לו הטבחים נבלות וטריפות, ולכן מותר לשלוח לעובד
 כוכבים ירך חתוכה ואין לחשוש שמא ילך ישראל ויקנה ממנו.
 שואלת הגמרא: אם כן **אימא מציעתא** – אמור ובאר מה שנאמר
 בדין האמצעי, **מפני שני דברים אמרו שאין מוכרין נבלות**
וטריפות לעובד כוכבים, אחד מפני שמטעהו, ואחד שמא יחזור
וימכרנה לישראל אחר, ואי – ואם נאמר שמדובר **במקום שאין**
מכריזין, מה החשש שהעובד כוכבים יחזור וימכרם לישראל, **הא**
לא אתי למיזבן מיניה – הרי ישראל לא ילך לקנות ממנו. **אלא**
פשיטא שהדין האמצעי של הברייתא מדבר **במקום שמכריזין**,
 ששם אין הישראל צריך לחשוש שמא יש בידו נבלות וטריפות שהרי
 מכריזים על כך, ואומרת הברייתא שבמקרה שנמצאו טריפות ונבלות
 בבית המטבחים וקרה אונס ולא הכריזו עליהן, אסור למכור אותם
 לעובד כוכבים שמא ילך ישראל אחר ויקנה אותם ממנו.
 שואלת הגמרא: אם כן **אימא סיפא** – אמור ובאר מה שנאמר בסוף
 הברייתא, **לא יאמר אדם לעובד כוכבים קח לי בדינר זה בשר**
מפני שני דברים, אחד מפני האנסיין, ואחד שמא מוכרין לו
נבלות וטריפות, ואי – ואם נאמר שמדובר **במקום שמכריזין** וביום
 שלא הכריזו, למה יש לחשוש שימכרו הטבח לשליח נבלות
 וטריפות, הרי **אי איתא דהוה מרפה** – אם היתה טריפה בבית
 המטבחים **אכרוזי הוו מכריזי** – היו מכריזים עליה, ומכיון שלא
 הכריזו ברור שמה שניתן לשליח הוא בחזקת בשר כשר. **אלא**
פשיטא שבדין האחרון של הברייתא מדובר **במקום שאין מכריזין**,
 ולכן לא ישלח ישראל את העובד כוכבים לקנות לו בשר מן הטבחים
 שמא ימכרו לו בשר טריפה. ואם כן יוצא שרישא **וסיפא** **במקום**
שאין מכריזין ומציעתא **במקום שמכריזין**, וזה דבר שלא מסתבר
 לאומרו, שהברייתא תדבר בשני מקומות שונים ותסתום ולא תפרש.
 הגמרא מביאה שלשה ביאורים בדברי המשנה. ביאור ראשון: **אמר**
אביי, אין – אכן בהכרח כך צריך לומר שרישא **וסיפא** מדברים
במקום שאין מכריזין ומציעתא מדברת **במקום שמכריזין**.
 ביאור שני: **רבא אמר, בולח** – כל הברייתא מדברת **במקום**
שמכריזין, והדינים של הרישא **וסיפא** מדברים ביום **שמכריזין**, ולכן
 מותר לטבח לשלוח לו ירך חתוכה מבלי ליטול את גידה כי אין
 לחשוש שמא יבוא ישראל ויקנה אותה ממנו. ולכן אסור לישראל
 לומר לנכרי קח לי בשר מן הטבח, שמא יתן לו הטבח מאותם נבלות
 וטריפות שנמצאו במקולין **ומציעתא** – והדין האמצעי מדבר כשקרה
 מקרה באונס **שלא הכריזו** שנמצאו נבלות וטריפות במקולין, שאז

1 **א** הָיוּת פִּיטָה מִינָא – אם היית עימי בשלום מי לא ספיי לך
2 **מִשּׁוּר** שֶׁל פִּטָּה דְּעִבְדִּי אֲתָמוּל – האם לא הייתי נותן לך מבשר שור
3 שמן ומפוטם ששחטתי אתמול. **אָמַר** לִיה – החבר לטבח, מכל מקום
4 **אֲכָלִי מִשּׁוּפְרֵי שׁוּפְרֵי** – אכלתי אמש מבשר מובחר ביותר. **אָמַר** לִיה
5 הטבח **מִנְלָךְ** – ממני היה לך. **אָמַר** לִיה דְּבִן פִּלּוּנִי עֹבֵד בּוֹכְבִּים
6 **וְסָפָא לִי** – פלוני עובד כוכבים קנהו באיטליז מטבח ישראל והאכיל
7 אותי. **אָמַר** לִיה הטבח, **תְּרִי עֲבָדִי וְהָהוּא מְרַפֵּה הָהוּא** – שני שוורים
8 שחטתי אתמול ואחד מהם היה טריפה, ואותו מכרתי לעובד כוכבים
9 שהאכיל אותך ממנו.
10 **אָמַר** רַבִּי בתמיהה, וכי בְּשִׁבְלִי שׁוּטָה זֶה שֶׁעָשָׂה שְׁלָא בְּהוֹנִן בכך
11 שמכר לנכרי טריפה במקום שנהגו להכריז מבלי שיכריז עליה, אף
12 על פי שידע שהוא ילך וימכרנו במקולין, וגרם בכך להטעיית חבריו
13 שלקח מן הנכרי טריפה **אָנּוּ נֶאֱסָר** לקחת בשר מכל המקולין,
14 ונחשוש שכשם שמכר טריפה לנכרי זה, כן מכר טריפה לנכרים
15 אחרים שמוכרים במקולין, או שנחשוש שכמו שהוא מכר טריפה כן
16 עשו שאר הטבחים ומכרו לנכרים אחרים טריפה. הלא מסתבר
17 שמאחר ורוב הטבחים ישראל והבשר היוצא מתחת ידם הוא בשר
18 כשר אין לחשוש לכך, ומותר לקחת בשר מהם.
19 מבארת הגמרא: **שְׂרָפִי** הלך בזה לְמַעֲמִיה – לשיטתו דאמר, מקולין
20 של עובדי כוכבים המצויים בעיר וּמִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל מתעסקים עמדם
21 ומוכרים להם בשר והם מוכרים אותו לאחרים, בְּשִׁר הַנִּמְצָא בִּיד
22 עֹבֵד בּוֹכְבִּים בתוך המקולין שלו מוֹתָר, ואין לחוש שמא הוא
23 בעצמו שחטה וניבלה, משום שדרכם לקחת את הבשר מן הטבחים
24 על מנת להשתכר בו ואין הם שוחטים בעצמם, ואף על פי שיתכן
25 שנכרי אחד שחטה, מכל מקום רוב הטבחים ישראלים והולכים אחר
26 הרוב. ואין לחוש שמא נמצאה טריפה אצל הטבחים והם מכרה
27 לנכרים, משום שלא היו מוכרים להם טריפה כדי למכרה במקולין
28 מחשש שימכרהו לישראלים.
29 הגמרא מביאה את דברי רבי בנוסח אחר: **אִיכָא דְאָמַרִי** – ויש
30 אומרים שכן **אָמַר רַבִּי**, בתמיהה, וכי מִפְּנֵי שׁוּטָה זֶה דְאִיבּוֹנִין
31 לְצִעְוִיָּה לְחֻבְרָה – שהתכוין לצער את חבריו ושיקר ואמר ששט
32 טריפה ומכרה לנכרי שהלך ונתנה לחבירו, **אָנּוּ נֶאֱסָר** את כל
33 המקולין ונחשוש שמא באמת מכר טריפה לנכרים, הלא פשוט שאין
34 לחשוש לכך הואיל ולא הכריזו שנמצאה טריפה, ומותר לישראל
35 לקנות מהם בשר גם היום בכל המקולין.
36 מדייקת הגמרא: **מִטְּעָא דְאִיבּוֹנִין לְצִעְוִיָּה לְחֻבְרָה** – שהטעם שאין
37 לחוש שמא אותו טבח מכר לעובדי כוכבים אחרים בשר טריפה הוא,
38 משום שכל כוונתו היתה לגרום צער לחבירו, ובשקר אמר שמכר
39 לעובד כוכבים טריפה, **הָא לֹא הֵכִי** – אבל אם אין צד לומר כן,
40 **אָסִיר** לקחת בשר גם משאר המקולין, שמא כשם שלא נזהר למכור
41 את הטריפה לעובד כוכבים זה, כך לא נזהר ומכרה אף לעובדי
42 כוכבים אחרים.
43 מקשה הגמרא: **וְהָתַנֵּי** – והרי שנינו בברייתא, **רַבִּי אוֹמַר** מקולין
44 של עובדי כוכבים המצויים בעיר וּמִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל מתעסקים בהם
45 ומוכרים להם בשר, בְּשִׁר הַנִּמְצָא בִּיד עֹבֵד בּוֹכְבִּים מוֹתָר, ואם כן
46 מדוע אסורים כל המקולין מחשש שמא אותו טבח מכר להם טריפה,
47 הלא רוב הבשר בחזקת היתר.
48 מתרצת הגמרא: באמת אין לחוש שמא יש במקולין בשר טריפה,
49 וּשְׂאֵנִי הָכָא – שונה מקרה זה דְאִיתְחַק אִיסוּרָא – שהחזק לנו
50 שישנה טריפה במקולין, ומכיון שאנו רואים שהטבח לא נזהר בה
51 שהרי מכרה לעובד כוכבים, יש לחשוש שמא מכר ממנה בכל
52 המקולין.
53 הגמרא מביאה את חידושו של רב בדין בשר שנתעלם מן העין ודנה
54 בדבריו: **אָמַר רַב**, בְּשִׁר שהיה שעה אחת בלא השגחה, אפילו היה
55 מונח בבית על השולחן, בִּינּוּ שְׁנֵתֵעֲלֵם מִן הָעֵינַן ולא השגיחו עליו
56 **אָסִיר** לאוכלו, כי יש לחשוש שמא באו עורבים או שרצים ונטלו את
57 הבשר הכשר והניחו תחתיו נבילה.
58 מקשה הגמרא: מִיִּתְבִּי, רַבִּי אוֹמַר מקולין של עובדי כוכבים

59 המצויים בעיר וּמִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל שוחטים ומוכרים להם, בְּשִׁר הַנִּמְצָא
60 בִּיד עֹבֵד בּוֹכְבִּים מוֹתָר, ואף על פי שאותו בשר נתעלם מעינינו
61 משעה שלקחו העובד כוכבים מן הטבחים, אין חוששין שמא הוחלף
62 בבשר נבילה, כי הולכים אחר רוב הטבחים שהם ישראל, והאיך אמר
63 רב שבשר שהעלימו את העין ממנו אסור מחשש שמא הוחלף
64 בנבילה.
65 מתרצת הגמרא: **נִמְצָא בִּיד עֹבֵד בּוֹכְבִּים שְׂאֵנִי** – שונה המקרה של
66 רבי שבו מדובר באופן שהבשר נמצא ביד עובד כוכבים, ומאחר והוא
67 משמרו אין לחשוש שמא הוחלף בנבילה על ידי עורבים. מה שאין
68 כן באופן שהבשר מונח בלא שמירה, יש לחשוש שמא נטלו העורבים
69 את הבשר הכשר והניחו תחתיו נבילה.
70 הגמרא מוסיפה להקשות על רב: **תָּא שְׂמַעִי**, היו בעיר תִּשְׁעֵי חֲנוּיֹת
71 בּוֹלֵן מוֹכְרוֹת בְּשִׁר שְׁחוּטָה וְאַחַת מוֹכְרַת בְּשִׁר נִבְלָה, וְלִקַּח
72 חתיכת בשר מְאַחַת מֵהֶן וְאֵינוּ יוֹדֵעַ מֵאִיזָה מֵהֶן לָקַח, דהיינו שאינו
73 זוכר מהיכן לקח את חתיכת הבשר, מהחנויות שמוכרות בשר
74 שחוטה או מהחנות שמוכרת בשר נבילה, סָפֵקוּ אָסִיר – מספק
75 הבשר אסור באכילה, ואף על פי שרוב החנויות מוכרות בשר
76 שחוטה, הואיל ונתערור אצלו הספק במקום הקביעות אין הולכים
77 אחר הרוב, אלא אומרים כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, דהיינו
78 שזנים תערובת של איסור והיתר הקבועים ועומדים במקומם כאלו
79 חציה היתר וחציה איסור. וּבְנִמְצָא – אבל אם הספק לא נתערור
80 אצלו במקום הקביעות, אלא שפרשה חתיכה מאחת החנויות ובא
81 ישראל ומצאה ברחוב ומסתפק האם החתיכה שלפניו כשרה או
82 טריפה, באופן זה הֵלֵךְ אַחֵר הָרוֹב – הולכים אחר הרוב והחתיכה
83 מותרת. ואם נאמר כדברי רב שיש לחשוש לעורבים, מדוע כשנמצא
84 הבשר בין החנויות הולכים אחר הרוב והבשר מותר, הרי עדיין יש
85 לחשוש שמא הניחוה העורבים והיא טריפה.
86 מתרצת הגמרא: **הָכָא נִמִּי בְּנִמְצָא בִּיד עֹבֵד בּוֹכְבִּים** – גם ברייתא
87 זו מדברת באופן שנמצא הבשר ביד עובד כוכבים, דהיינו שהוא
88 בעצמו הפרישה מאחת החנויות שלא בפניו ואינו זוכר מהיכן
89 הפרישה, ומכיון שהיתה שמורה בידו אין לחשוש לעורבים.
90 קושיא נוספת על רב: **תָּא שְׂמַעִי**, שנינו במשנה (מכשירין פ"ב מ"ט) **מִצָּא**
91 **בָּהּ** – בעיר שישאל ועובדי כוכבים דרים בה בְּשִׁר, (אם) היה הבשר
92 (חֵי) הֵלֵךְ אַחֵר רוֹב טְבָחִים, אם רובן ישראל מותר, ואם רובן עובדי
93 כוכבים אסור. וְאִם היה הבשר מְבוּשָׁל הֵלֵךְ אַחֵר רוֹב אוֹכְלֵי בְּשִׁר,
94 אם רוב אנשי העיר ישראל מסתבר שהם ביטלוהו ומותר, ואם רוב
95 אנשי העיר עובדי כוכבים מסתבר שהם ביטלוהו ונאסר באכילה
96 מדין ביטול עובדי כוכבים. ומעתה קשה אם כדברי רב שבשר
97 שנתעלם מן העין אסור, מדוע שנינו ברישא שכשרוב הטבחים
98 ישראל הבשר שנמצא מותר, הרי יש לחשוש לעורבים.
99 וְכִי תִיָּמָא – ואם תאמר בישוב הקושיא דהָכָא נִמִּי – שאף במשנה
100 הזאת מדובר בִּאֲפּוֹן שֶׁנִּמְצָא הבשר בִּיד עֹבֵד בּוֹכְבִּים, אם כן מדוע
101 שנינו בסופא של המשנה שבנמצא הבשר מְבוּשָׁל הֵלֵךְ אַחֵר רוֹב
102 אוֹכְלֵי בְּשִׁר, והרי המשנה אינה מדברת באופן שנמצא הבשר
103 מושלך בארץ אלא ביד אדם, וְאִם כן תִּתְּנִי – נראה ביד מיהו, אִי
104 דְּעֹבֵד בּוֹכְבִּים נִקִּיט לִיה – אם הבשר אחוז ביד עובד כוכבים
105 מסתבר שהוא ביטלו ואסור, וְאִי דְּיִשְׂרָאֵל נִקִּיט לִיה – ואם הוא אחוז
106 ביד ישראל מסתבר שהוא ביטלו ומותר. ומוזה שתלתה המשנה את
107 האיסור וההיתר ברוב אוכלי בשר, מוכח שהיא מדברת באופן
108 שנמצא הבשר מושלך בארץ, ואף על פי כן שנינו ברישא שכשרוב
109 הטבחים ישראל הבשר מותר ולא חוששים שמא עורב החליפו בבשר
110 נבילה.
111 מתרצת הגמרא: **הָכָא פְּמָא עֲסָקִינָּה בְּעוֹמֵד וְרוֹאֵהוּ** – המשנה
112 מדברת בבשר שנמצא מושלך בארץ, ואין היא סותרת את דברי רב,
113 משום שכאן מדובר באופן שהמוצא ראה כיצד נפל הבשר החי מיד
114 האדם שהוציאו מן המקולין, לפיכך אין לחשוש לעורבים.
115 קושיא נוספת על רב: **תָּא שְׂמַעִי**, שנינו במשנה (שקלים פ"ג מ"ג), בשר
116 שנמצא בעורה, אם היה מחזוק איברים שלמים בידוע שהוא מקרבן

אי הוות פייסת מינאי – אם היית שלם עמי. שונאים היו זה לזה. דעבדי אתמול – ששחטתי אתמול. שעשה שלא כהוגן – שמכר טרפה לגוי למוכרה במקולין, וזעזעה את חבירו ולקח מן הגוי. אנו נאסור – בתמיהה, מליקח בשר היום מן הגוי במקולין, הואיל ורוב טבחי ישראל? מקולין – *מיישל"ת. מקולין וטבחי ישראל – כלומר, מקולין העומדין בעיר, וטבחי ישראל

מתעסקין בהם. בשר הנמצא ביד גוי – שם, שלוקח מן הטבחים להשתכר בו, דהוא דאי לא שחטה. מותר – דבתר רוב טבחים אולנין. ולטרפה ליכא למיחש, דאם איזא דאיכא טרפה – לא הוה מובין ליה כדי למוכרה במקולין. דאיכאון לצעוריה לחבריה – ושקר דבר. אנו נאסור – היום את המקולין שבעיר, וליקח בשר מן הגוי? אף היום מותרים, הואיל ולא הכריזו. ומקשינן מעמא דלצעוריה – הא אמת דבריו – נאסרין, והתניא כו'. וכיון דבחוקת היתר דן, משום חד גוי מי מתסרי כולוה? דאיתחוק איסורא – דטרפה. וזה לא נזהר בה, שהרי מוכרה לגוי, ויש לחוש שמכר הימנה לגוים הרבה. שנתעלם מן העין – שהיה שעה אחת שלא ראהו ואפילו היה מונח על שלחנו. אסור – שמת נתחלק בנבלה. נמצא ביד גוי שאני – שהיתה בחזקת המשתמר, והוא לא שחטה, וטרפה לא מכרו לו למוכרה כאן. אבל בשר המונח – שמא עורבים תלפודו. ספק אסור – דנפקא לן מקראי בפרק בתרא דיומא (פד), ובפרק קמא דכתובות (טא), כל קבוע – כמחצה על מחצה דמי, וזה מן הקבוע לקח. אבל נמצא. דנייד – הלך אחר הרוב, דהשתא לאו קבוע הוא. מצא בה גוי – משנה היא בטהרות: עיר שישאלו וגו' עיר דרין בה. הלך אחר רוב טבחים – אם רובן ישראל – כשר. ואם מבושל – אף על פי שהטבחים רובן ישראל – אחר רוב אוכלי בשר שבעיר אולנין, דמבושל לאו מטבחים נפל. ואפילו רוב טבחים ישראל – אסור, דשמן גוי בשלו. אי גוי נקט ליה – אסור, דבסתמא הוא בשלו. אל דאי נמצא מוטל לארץ קאמר, וקאמר: ברוב טבחי ישראל – מותר. בעומד ודאיהו – משעה שנפל מיד האדם לשם, ובעודו ביד הבעלים לא נאסר, ואפילו היה גוי, דהא נמצא ביד גוי – מותר. נמצא בנבולין – משנה היא במסכת שקלים: בשר הנמצא בעורה, אברים – עלוה, שכן דרך לנתחה לנתחים. נמצא בגבולין, אברים – ולהשליכה לאשפה. חתיכות מותרות – וברוב טבחי ישראל קאמר. וכיון דנתחבות לחתיכות, דאי לאכילה קיימי. מותרות משום נבלה – דלא מטמאי. ואי אכיל לה – לא לקי, דספק הוא. ומיהו באכילה אסורה. ואילו אברים נינהו – מחזקינן להו בודאי נבלה, ולקי. והא דרב – דנתעלם מן העין. אמברא דאישתית – על מקום מעבר של אותו נהר.

מחזור

במקום שאין מכריזין שלא לקנות מן הגוים לכתחלה, אף על פי שרוב טבחי ישראל. וכן במקום שמכריזין, והכריזו שלא לקנות משום גוי, כי ההיא דאמר (נדה סא, ב.) בגד שאבר בו כלאים – לא ימכרו לגוי, דלמא אתי לזבני ישראל, אף על גב דמן הדין לא הוה לן למיחש, דאולנין בתר רובא. הכא נמי כשנמצא ביד גוי – ואם תאמר: דאמר בפרק קמא דפסחים (טב, ב.) תשעה צבורים של מצה, ואחד של חמץ, ואחד עכבר ושקל כו' – היינו תשעה תגיות דספקי אסור. פירש ואחד עכבר ושקל – היינו ספקא. והשתא, כי שקל נמי עכבר מן הצבורים – לשתיר, כי הכא דשרינן נמצא ביד גוי, דמה לי נמצא בפי עכבר, ומה לי נמצא ביד גוי, דאולנין בתר הרוב ויש לומר: דהתם איירי שראינו שלקח מן הצבורים, שגולד הספק במקום הקביעות. ובפרק "התערובת" (ובחים עג, ב.) דפריך: ותבשינהו ויניידו, וינא: קושיא? והלא כיון דחזוין בשעה שפירש, דמתיילד ספקא במקום קבוע, הוי כמחצה על מחצה ויש לומר: דהתם פריך שעשה בענין זה שלא נראה בשעה שפירש. ואם תאמר: דהתם משני "גזירה שמא יקח מן הקבוע", אמאי לא אסרינן הכא נמי בגי נמצא ביד גוי משום גזירה "שמן יקח מן הקבוע"? וכי תימא: דהתם נמי אם פירשו מעצמם – שר, אלא דלכתחלה הוא דאסור לעשות כן, גזירה שמא יקח מן הקבוע. דאם כן, אמאי ירע עד שיתאבה, כיון דפירשו מעצמם – מותרים? ות: הא דאמרנין דהתם: כוס של גוי שנפל לאוצר מלא כוסות – כולן אסורים. פירש אחד מהם לרובא, ומרובא לרובא – מותרין. למא לי נתערב ברובא, כיון דפירש הוא מותר, דמרובו פריש אלא משמע דאסור, גזירה שמא יקח מן הקבוע. ואין סברא לחלק בין קדישם ועבודה וזה לשאר איסוריהו ויש לומר: דהכא לא שייך כלל לימגור שמא יקח מן הקבוע, כיון שהאיסור ידוע במקומו, ואין חזת המוכרת נבלה מעורבת, אלא ידועה במקומה. אבל כשהאיסור מעורב, אי שרי ליה – כי פירש, אתי ליקח מן הקבוע. ודוקא התם שהאיסור מעורב בהיתר. ורבינו תם היה מתיר כשנכנס זאב בעדר, ודרס שנים או שלשה טלאים, כל חד וחד, מטעם "כל דפריש, מרובא קפריש". ואין נראה, אלא דוקא כשהאיסור ידוע, כדפירשתי.

אנן נאסור את כל המקולין – "מקולין" הם אותם גוים שלוקחין בשר מן הטבח להשתכר בו. וקאמר דאין לנו לאסור מליקח בשר היום משאר מקולין, ולחוש שכמו שמכרה לזה טרפה למוכרה במקולין, אף על פי שלא הכריזו, כן מכר לאחרים המוכרים במקולין, או כמו שמכר זה הטבח טרפה, כמו כן עשו שאר טבחים – זה אין לחוש, ושרי שאר מקולין, הואיל ורוב טבחי ישראל לבד מההוא גוי דזבנה מיניה. רבי – דלשמינה דאמר מקולין וטבחי ישראל בשר הנמצא ביד גוי מותר – לא חיישינן שמא יביא גוי מנבלה שבביתו למכור במקולין, או אם מכר אחד מן הטבחים טרפה לגוי הבא לקנות ממנו לאכילה ולא כדי למכור במקולין – אין לאסור בשביל כך מקולין דגוים, דבתר רוב בשר אולנין שקונים מטבחים ישראל כדי למכור במקולין שהיא כשרה. מעמא דאיכאון לצעוריה הא לאו הכי אסור והתניא כו' – פירוש: דשרינן בשר הנמצא ביד גוי, דאולנין בתר רובא, ולא חיישינן שמא הביא נבלה מביתו למכור במקולין. הכא נמי נזיל בתר רובא, ולא נידחש לשאר מקולין ומשני: "שאני התם דאיתחוק איסורא" – פירוש: החזוק שיש איסור במקולין. אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור – ואפילו בעיר שיש בה רוב טבחי ישראל, דחיישינן שמא עורבין אייתו נבלה מרובא דעלמא וחללה. ודומיא בעלמא הוא משום עובדא דהוה, כדלקמן.

ספקו אסור – דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וזה דקימא לן מדאורייתא דח בתרי בטיל – היינו, הויא שמעורב ואינו ניכר האיסור. אבל הכא ידוע האיסור בדוכתיה, וזנות המוכרת בשר נבלה, ודובר חשוב – אפילו מעורב לא בטיל. ואמר "כל קבוע" כו', כדאמר בפרק "התערובת" (ובחים עגא, ב.) גבי תערובת בעלי חיים, דחשבינן לא בטיל. דפריך: ומשול תקריב חד מיניה, וינא: "כל דפריש, מרובא פריש" ומשני: "משול", בתמיה, "הוה ליה קבוע, וכל קבוע" כו'. ועיקר השעם אינו משום קבוע, אלא משום דבעלי חיים לא בטיל, כמו דבר שדרכו לימנות. ובנמצא הלך אחר הרוב – ואם תאמר: דבמקום שמכריזין והכריזו, משום טרפה אתת אסרינן כל המקולין של גוים, ולא אולנין בתר דישאל, דהוי רובא, וכשר. וכן במקום שאין מכריזין – לא אולנין בתר רוב כשריהו! ומיהו איכא למימר: דהתם משום דמקולין הוה לזה קבוע. אבל קשה: דבשר הנמצא ביד גוי שלא במקולין אסור ביום שהכריזו, ולא אמרינן הלך אחר דרוב, אף על גב דשרינן הכא נמצא ביד גוי. דמסתברא דהא דאמר רבי לעיל: מקולין וטבחי ישראל, בשר הנמצא ביד גוי, מותר – היינו, במקום שמכריזין, ולא הכריזו. אבל הכריזו – אסור, אף על גב דקתני "נמצא", דמשמע שלא במקולין. ועוד: דאסרינן במקום שאין מכריזין לקנות מן הגוי במקולין, אף על פי שרוב טבחי ישראל, דחיישינן דלמא אתרמי לטבחי ישראל טרפה, ולא אולנין בתר רוב בהמות דכשרות. אף על גב דלקמן שרי כבדי וכוליתא דשדו עורבי במעלי יומא דכפריש, משום דהיתרא שכח טפי, ולא חיישינן דלמא של טרפות דן, כדפירש בקנטרס התם לקמן: משום דרוב בהמות אינן טרפות. ונראה: דתקנתא בעלמא הוא שעשו חכמים

מחזור

במקום שאין מכריזין, והכריזו שלא לקנות משום גוי, כי ההיא דאמר (נדה סא, ב.) בגד שאבר בו כלאים – לא ימכרו לגוי, דלמא אתי לזבני ישראל, אף על גב דמן הדין לא הוה לן למיחש, דאולנין בתר רובא. הכא נמי כשנמצא ביד גוי – ואם תאמר: דאמר בפרק קמא דפסחים (טב, ב.) תשעה צבורים של מצה, ואחד של חמץ, ואחד עכבר ושקל כו' – היינו תשעה תגיות דספקי אסור. פירש ואחד עכבר ושקל – היינו ספקא. והשתא, כי שקל נמי עכבר מן הצבורים – לשתיר, כי הכא דשרינן נמצא ביד גוי, דמה לי נמצא בפי עכבר, ומה לי נמצא ביד גוי, דאולנין בתר הרוב ויש לומר: דהתם איירי שראינו שלקח מן הצבורים, שגולד הספק במקום הקביעות. ובפרק "התערובת" (ובחים עג, ב.) דפריך: ותבשינהו ויניידו, וינא: קושיא? והלא כיון דחזוין בשעה שפירש, דמתיילד ספקא במקום קבוע, הוי כמחצה על מחצה ויש לומר: דהתם פריך שעשה בענין זה שלא נראה בשעה שפירש. ואם תאמר: דהתם משני "גזירה שמא יקח מן הקבוע", אמאי לא אסרינן הכא נמי בגי נמצא ביד גוי משום גזירה "שמן יקח מן הקבוע"? וכי תימא: דהתם נמי אם פירשו מעצמם – שר, אלא דלכתחלה הוא דאסור לעשות כן, גזירה שמא יקח מן הקבוע. דאם כן, אמאי ירע עד שיתאבה, כיון דפירשו מעצמם – מותרים? ות: הא דאמרנין דהתם: כוס של גוי שנפל לאוצר מלא כוסות – כולן אסורים. פירש אחד מהם לרובא, ומרובא לרובא – מותרין. למא לי נתערב ברובא, כיון דפירש הוא מותר, דמרובו פריש אלא משמע דאסור, גזירה שמא יקח מן הקבוע. ואין סברא לחלק בין קדישם ועבודה וזה לשאר איסוריהו ויש לומר: דהכא לא שייך כלל לימגור שמא יקח מן הקבוע, כיון שהאיסור ידוע במקומו, ואין חזת המוכרת נבלה מעורבת, אלא ידועה במקומה. אבל כשהאיסור מעורב, אי שרי ליה – כי פירש, אתי ליקח מן הקבוע. ודוקא התם שהאיסור מעורב בהיתר. ורבינו תם היה מתיר כשנכנס זאב בעדר, ודרס שנים או שלשה טלאים, כל חד וחד, מטעם "כל דפריש, מרובא קפריש". ואין נראה, אלא דוקא כשהאיסור ידוע, כדפירשתי.

אסיק תרין אמר רב עבדי נמי הכי אסריננה ניהליה – ואי לא אסיק אלא חד – לא היה אוסר, שהרי ראה שלא היה שם עורב. והא לא הוה למיחש שמא שלו נאבד במים, חזו אחר. אבל השתא דאסיק תרי – אסרינן, אף על פי שרוב טבחי ישראל הוו שם, דחייש שמא עורב הביא מרובא דעלמא. והיינו דקאמר "דאיסורא שכיח טפי" – כלומר, במקומות הרחוקים, שיכולים עורבין להביא משם. ולקמן

דשרי רב כהנא כבדי וכוילתא דמיתו עורבין ושדו, משום דהיתרא שכיחא – התם בכל מקומות ששביב שהיו עורבין יכולים להביא משם, היו רוב טבחי ישראל.

לא עלים רב עניה מניה – לא היה יכול לדקדק מכאן דסבר רב בדשר שנתעלם מן העין אסור, דללמא רוב טבחי גרים היו שם.

כאליעזר עבד אברהם – ואם תאמר: אליעזר היאך נישא, למאן דאמר בפרק

"ארבעה מיתות" (סנהדרין נ"ב), כל האמור בפרשת מכשף, בן נח מזהר עליה? ויש לומר: דההוא תנא סבר שלא נתן לה הצמידים עד שהגידה לו בת מי היא. ואף על גב דכתיב (בראשית כד) "ויקח האיש נזם זהב" וגו', והדר כתיב "ויאמר בת מי את" – אין מוקדם ומאחר בתורה. וכן מוכח כשספר, דכתיב "ואשאל אותה ואומר בת מי את".

וביונתן בן שאול – ואם תאמר: היאך נישא? ויש לומר דלדור את נעור אמר בן, ובלאו הכי נמי היה עלה.

תריסר גמלי – ורבינו חננאל גריס "גוללי". כלומר, תריסר גולין כתובין שאלות.

בחרוזים הרי זה סימן – משמע דאין דרך לחרוז בשר. ואם תאמר: דבתוספתא ובבא מציעא פרק שני? תני "מצא חרוזין של דגים ושל בשר – הרי אלו שליו? ויש לומר: דהבא סומכין בדבר מועט.

ולא

מחזור רישא. נפל מיניה, אול אייתי סילתא, שדא – אסיק תרין. אמר רב: עבדי נמי הכי? אסריננה ניהליה. אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב: דאיסורא שכיחי, דהיתרא לא שכיחי? אמר להו: דאיסורא שכיחי מפי. וכי מפלל מאי? – פרוותא דגנים הואי. תדע, דקאמר להו: דאיסורא שכיחי מפי. – אלא רב היכי אכל בשדא? – בשעתיה, דלא עלים עניה מיניה. איבעית אימא: בציורא וחתומא. ואי נמי: בסמנא. כי הא דרבה בר רב הונא מחתך ליה אתלת קרנתא. רב הוה קאזיל לבי רב חנן חתניה, חזי מכר דקאחי לאפיה, אמר: מכרא קאחי לאפי, יומא טבא לגו. אול קם אבבא, אודיק בבועא דדשא, חזי חיותא דתליא. מרף אבבא, נפוק אתו כולי עלמא לאפיה, אתא טבחין נמי, לא עלים רב עניה מיניה. אמר להו: איכו השתא, ספיתו להו איסורא לבני ברת! לא אכל רב מההוא בישרא. מאי מעמא? אי משום איעלומי – הא לא איעלים. אלא דנחיש – והאמר רב: כל נחש שאינו פאלעזר עבד אברהם ויבונתן בן שאול אינו נחש! אלא סעודת הרשות הואי, ורב לא מתהני מסעודת הרשות. רב בדיק במכרא, ושמואל בדיק בספרא, רבי יוחנן בדיק בינוקא. כוליהו שני דרב, הוה כתב ליה רבי יוחנן: "לקדם רבינו שבבבל". כי נח נפשיה, הוה כתב לשמואל: "לקדם חבירינו שבבבל".

אמר: לא ידע לי מיד דרביה אנא?! כתב שדר ליה עיבורא דשיתין שני. אמר: השתא, חושבנא בעלמא ידע. כתב שדר ליה תליסר גמלי ספקי טריפתא. אמר: אית לי רב בבבל, איזיל איחזייה. אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוקד! אמר ליה: "ושמואל מת". אמר: שמע מיניה, נח נפשיה דשמואל. ולא היא, לא שכיב שמואל, אלא כי היכי דלא ליטרח רבי יוחנן. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: בית תינוק ואשה – אף על פי שאין נחש, יש סימן. אמר רבי אלעזר: והוא דאיתחוק תלתא זמני, דכתיב: "יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו". בעא מיניה רב הונא מרב: בחרוזין מהו? אמר ליה: אל תהי שומע! בחרוזין הרי זה סימן. איפא דאמר, אמר רב הונא אמר רב: בחרוזין הרי זה סימן. רב נחמן מנהרדשא אקלע לגבי רב כהנא לפום נהרא במעלי יומא דכפורה, אתו עורבי שדו פבדי וכוילתא. אמר ליה: שקול ואכול, האידנא דהיתרא שכיח טפי. רב חייא בר אבין איתבר ליה פרבשא בי דינא, אתא לקמיה דרב הונא, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם בן, זיל שקול. רב חנינא חוזא איתבר ליה גבא דבשרא, אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם בן, זיל שקול. רב נתן בר אבין איתבר ליה קיבורא דתכלתא, אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם בן, זיל שקול. אמר רבא: מירשא הוה אמיןא, סימנא עדיף מטיביות עינא, דהא מהדרין אבידתא בסמנא, ולא

מחזור – מחללו ומדיחו במים. סלתא – סל. עבדי נמי הכי – וכי דרך הוא בן, שהמאבד חפץ אחד מוצא שנים?! כלומר, אחרים הוו נמי התם ברישא. דהיתרא לא שכיחי – בתמיה. האי נמי דהיתרא הוא. וכי מפלל מאי – לעיל קאי, דאמרי "לאו בפירוש איתמר", מאי בן פירושא לכללא? הוא שפיר שמעינן מינה דכיון שנתעלם – אסור, מדאסר לראש הנמצא

ומשני איכא בנייהו דליכא למיפסן אמילתא כולי האי דאיכא למימר ברוב טבחי ישראל מודה דמותר והכא משום דפרוותא דגנים הואי – נמל, *ופורט, ושכיחי דאיסורא טפי. אלא רב היכי אכל בשדא – הואיל ובהעלמה אסר ליה? ומשני בשעתיה – מיד כשנשחט. אתלת קרנתא – לכל חתיכה שלש קרנות, ומשום סימן שלא יגנבו ממנה אנשי ביתו. חזא מכרא – מעבורת הנהר שהיתה באה מעבר השני לעבר זה. אמר מכרא אתי לאפאי יומא טבא לגו – סימן טוב הוא לעוברי דרכים, כשהמעבורת באה לקראתן מאליה, קודם שזימננה. יום טוב להם בבית אושפיהם, באותה לילה כשילינו. אודיק בבועא דדשא – הציץ דרך סדק שבדלת. איכו השתא – כלומר, אם בשמירתכם השתא. ספיתו להו איסורא לבני בנתי – שהעלמם עיניכם. דנחיש – אמעברא דאתא לאפיה, דאמר יומא טבא לגו. כל נחש שאינו – סומן עליו ממש, כאליעזר עבד אברהם, שאם תלשני – אדבר בה, ואם לאו – לא אדבר בה. ויבונתן בן שאול – אם יאמרו אלינו עלו ועלינו. סעודת הרשות – בת תלמיד חכם לעם הארץ, ביאלו עוברין (פסחים מטא), בדיק בסכרא – אם מוזמנת לו – אוזיל, ואם בקושי מוצאה – לא אוזיל. בינוקא – דשילי ליה "פסוק לי פסוקד". כוליהו שני – דהוה רב קיים בבבל, כי הוה כתב רבי יוחנן מארץ ישראל, שאלה או תשובה, היה כותב באגרתו "לקדם רבינו שבבבל". אמר – שמואל. לא ידע לי מיד דרביה אנא – לא אוכל לחפש דבר, שאהיה אני בקי בו והוא לא שואל, ואהיה רב? תריסר גמלי – לאו דווקא. ספקי טריפתא – מיני ספק טרפות. ואני שמעתי: הנך ספקי עופות טמאים ד"אלו טריפות" (חולין סבב), בית תינוק ואשה – בנה בית או גולד לו בן או נשא אשה. אף על פי שאין נחש – שאסור לנחש ולסומן על הנחש. יש סימן – סימנא בעלמא הוי מיהא. דאי מצלח בסחורה ראשונה אחר שבנה בית או שנולד התינוק או שנשא אשה – סימן הוא שהולך ומצלח. ואי לא – אל ירגיל לצאת יותר מדאי, שיש לחוש שלא יצלח. תלתא זמני – הצלח או לא הצלח. יוסף איננו ושמעון איננו – הרי שתיים, אם "את בנימין תקחו" – מיד, *עלי הוי כולנה, ואין לך צרה שאינה עוברת עלי. בחרוזין מהו – נתן בשר בחרוזין, *ברישטש, ונתעלם מן העין. אל תהי שומע בחרוזים – בשאלה זו, דודאי זה

להני

62

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

סימן. לשון מורי. לישא אחריןא: אל תהי שומע דבחרוזין הרי זה סימן. איכא דאמרי – לאו בעיא הוא אלא שמעתא אתמר: אמר רב הונא כו'. שדו – הוי משליכין. האידנא דהיתרא שכיח טפי – דהיום רוב שוחטים ישראלים הם, ולספק טרפה לא חיישין, דרוב בהמות אינן טרפות. *טבחיא – רב הונא – סבירא ליה כרב רביה, דאסר בהעלמה. ולא קיימא לן כוותיה בהא, אלא אמנתיתן סומכין: נמצא בגבולים, מצא בה בשר. ואף על גב דשניניה: בעומד ורואהו – שניני דחיקי ניהו. וכי קיימא לן "הלכתא כרב באיסור" – גבי פלוגתא דשמואל הוא דאמרין, אבל גבי מתניתין – לא. ורב כהנא, הא קא חזין דאמר ליה: שקול אכול. קיבורא – *לילמיישיל. תכלתא – צריך להכירה שלא תתחלק בקלא אילן. דהא מהדרין אבידתא – לכל אדם בסמנן, ולא מהדרין אבידתא בטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן, ביאלו מציאות" (בבא מציעא כגב).

חולין דף צה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלט

59 שהמעבורת מזדמנת לפניהם מאליה מבלי שזימנוה, וזה סימן שהיא
60 יום טוב בבית שבו ילינו באותו הלילה. לאחר שעבר את הנהר **אָל**
61 **קָם אֶבְרָהָם** – הלך ועמד בפתח ביתו של חתנו, ו**אֲדִירָם בְּבִזְיָא דְרִשָּׁא**
62 – הציע דרך הסדק שבדלת ו**חָזִי חִיּוֹתָא דְתַלְיָא** – וראה בהמה שלמה
63 שחוטה המוכנה לסעודה תלויה בבית, **מָרָה אֶבְרָהָם** – הקיש על
64 הדלת באגרופו והשמיע קול **וַיִּפְּקֹק אֹתוֹ בְּכֹף עֵלְמָא לְאַפִּיהָ** – ויצאו
65 ובאו כל הציבור שהיה בתוך הבית לקראתו ו**אֵתָא סַבְחֵי נָמִי** – ובאו
66 גם הטבחים שהכינו את צרכי הסעודה עמם ונשאר הבשר בלא
67 השגחה. כיון שנשאר הבשר בלא השגחה **לֹא עָלִים רַב עֵינֵיהּ מִיְנֵיהּ**
68 – לא העלים רב את עיניו ממנו, ו**אֲמַר לְהוּ** – לטבחים, **אִיכּוּ הַשְׁתָּא**
69 – אם הייתי סומך על שמירתכם ומעלים את עיני מן הבשר **כְּפִיתוּ**
70 **לְהוּ אִיסּוּרָא לְבָנֵי בֵרְתִי** – הייתם מאכילים בשר איסור לבני ביתי,
71 לפי שאתם יצאתם לקראתי והשאתם את הבשר בלא השגחה,
72 ובשר שנתעלם מן העין אפילו שעה אחת אסור באכילה.
73 מסיימת הגמרא: ואף על פי כן **לֹא אָכַל רַב מִהָהוּא בִישְׁרָא** – מאותו
74 בשר.
75 הגמרא מבררת מדוע לא אכל רב את הבשר. שואלת הגמרא: **מָאי**
76 **מְעַמָּא** – מדוע לא אכל רב מאותו בשר, **אִי מְשֻׁם אִיעֲלֹמִי** – אם
77 משום בשר שנתעלם מן העין, **הָא לֹא אִיעֲלִים** – הרי לא נתעלם מן
78 העין כלל. **אֲלָא מְשֻׁם דְּתַנְחִישׁ** – שבתחילה קודם לגעתו ניחש רב
79 ואמר שאם הספינה באה לקראתו ודאי שיהיה לו היום יום טוב,
80 ומאחר ועבר על מה שנאמר בתורה (ויקרא יט כח) **לֹא תִנְחָשׁוּ**, אסר על
81 עצמו את אכילת הבשר.
82 דוחה הגמרא: ו**הָאֲמַר רַב** – והרי רב בעצמו אמר **שְׁכָל נָחַשׁ שְׂאִינוּ**
83 סומך לגמרי על ניחושו **כְּפִי שְׂמִצְנוּ בְּאֵלְעִיזָר עֶבֶד אַבְרָהָם**
84 שכשהלך לחפש אשה ליצחק סמך על ניחושו ואמר (בראשית כד יד)
85 **וְהָיָה הַנְּעֻרָה אֲשֶׁר אֶמֶר אֲלֵיהּ הִיא נָא בְּדֹךְ וְאֶשְׁתָּה וְאֶמְרָה שְׁתָּה וְגַם**
86 **גִּמְלִיק אֲשֶׁקָה, אֲתָה הַכֹּחֵת לַעֲבֹדָךְ לִיצְחָק**. וכן היה שאמרה הנערה
87 (שם יח–ט) **שְׁתָּה אֲדֹנִי וּגַ' וְהָאֶמֶר גַּם לְגִמְלִיק אֲשָׁבֹא**, ולקחה אליעזר
88 ליצחק, ו**כִּיּוֹנְתָן בֶּן שְׂאִיל**, שכשהלך להלחם במצב פלישתים סמך
89 על ניחושו ואמר לנערו (שמואל א, יד ט–ו) **אִם כֹּה יֵאמְרוּ דְמוּ עַד**
90 **הַגִּיעֵנוּ אֲלֵיכֶם, וְעַמְדֵנוּ תַחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלֶה אֲלֵיהֶם**. ואם כה יאמרו עלו
91 עֲלֵינוּ, וְעֲלֵינוּ כִּי נִתְּנָם ה' בְּיָדֵנוּ וְהָאֵת לָנוּ הָאֵת. וכן היה שאמרו
92 השומרים עלו עלינו, ועלה יחזקאל עם נערו להלחם בהם וניצחם,
93 **אֵינוּ נָחַשׁ** – אינו בכלל איסור לא תנחשו. ואם כן לא יתכן לומר שרב
94 לא אכל את הבשר בגלל שעבר על איסור ניחוש, שהרי לא סמך
95 ממש על ניחושו.
96 אומרת הגמרא: **אֲלָא** הסיבה שרב לא אכל את הבשר, משום
97 שהסעודה שהוכנה בביתו של רב חנן חתנו **כְּעֻדַת הָרְשׁוֹת הָוָא** –
98 היתה סעודת נישואין לבת תלמיד חכם שנישאה לעם הארץ, שהיא
99 אינה סעודת מצוה אלא סעודת רשות. ו**רַב לֹא מְתַנֵּה מְסַעֲוֹדַת**
100 **הָרְשׁוֹת** – ורב הקפיד שלא לאכול מסעודת רשות אלא רק מסעודת
101 מצוה.
102 הגמרא מביאה כמה סימנים שעשו אמוראים כסימן להצלחה.
103 אומרת הגמרא: כשהיה **רַב** רוצה לדעת אם כדאי לו לצאת לדרך
104 או לא, היה **בְּרִיק בְּמַבְרָא** – מבחין במעבורת, אם היתה מזדמנת לו
105 בלא טירחה היה הולך, אבל אם היה לו טירחה למוצאה לא היה
106 יוצא לדרך. ו**שְׂמֻאֵל בְּרִיק בְּסַפְרָא** – וכששמואל היה רוצה לצאת
107 לדרך היה מתבונן בספר שלפניו, אם היה עולה בידו פסוק טוב הוא
108 היה יוצא לדרך, ואם לא לא היה יוצא. ו**רַבִּי יוֹחָנָן** היה **בְּרִיק בְּיִנְיָקָא**
109 – שואל תינוק איזה פסוק אמרו לו היום בבית התלמוד, ועל פי דברי
110 הפסוק היה מחליט אם לצאת לדרך או לא.
111 הגמרא מביאה מעשה ברבי יוחנן שנהג על פי פסוק שאמר לו תינוק:
112 **בּוֹלַחוּ שְׁנֵי דָרְבִּי** – בכל השנים שהיה רב חי בבבל הָיָה כְּתֹב לִיהּ **רַבִּי**
113 **יֹחָנָן** – כשהיה רבי יוחנן כותב לו איגרת שאלה או תשובה היה כותב
114 בפתח איגרתו **לְקָדָם** (–לכבוד) **דְּרַבִּינוּ שְׁכַבְבֵּל**, לפי שהיה מחשיב את
115 רב לרבו, **כִּי נָח נִפְשִׁיהּ** – לאחר שנפטר רב, ושמואל מלך במקומו
116 הָיָה כְּתֹב – היה כותב רבי יוחנן **לְשְׂמוּאֵל** באיגרתו, **לְקָדָם** (–לכבוד)

1 **מְחַנּוּר רִישָׁא** – שהיה מדיח ראש בהמה כשרה במימי הנהר, ו**נִפְּל**
2 ראש הבהמה מִיְנֵיהּ לתוך הנהר. **אֲוֹל אִיְתֵי סִילְתָא** – הלך אותו
3 אדם והביא סל כדי להעלות את הראש מן המים, **שָׂדָא וְאִסְרִיק תְּרִין**
4 – ורק את הסל לתוך הנהר והעלה בתוכו שני ראשים. **אֲמַר לוּ רַב**
5 בתמיה, **עֲבַדִּי נָמִי הָכִי** – וכי זו הדרך שהמאבד חפץ אחד מוצא שני
6 חפצים, הלא דבר הוא, אלא ודאי נודמנו לכאן מתחילה ראשי בהמה
7 אחרים שבאו מרוב העולם שרובו עובדי כוכבים ושחיתתם אסורה,
8 ומכיון שאין לך סימן או טביעות עין בראש שנפל, יש לך לחשוש
9 שבסל עלו שני ראשים אחרים אסורים והראש שנפל נעלם במים,
10 לפיכך **אֶסְרִינְהוּ נִיחָלִיה** – אסר עליו את שני הראשים. מוכח מכאן
11 שדעת רב שבשר שנתעלם מן העין אסור אפילו כשנמצא באותו
12 מקום שהונח.
13 **אֲמַרִי לִיהּ רַב כְּהֵנָּא וְרַב אִסִּי לְרַב**, מדוע אסרת עליו את שני
14 הראשים, **דְּאִיסּוּרָא שְׁכִיחִי דְהִתִּירָא לֹא שְׁכִיחִי** – בתמיה, וכי רק
15 ראשים אסורים מצויים וראשים מותרים אינם מצויים, הלא ראשים
16 מותרים מצויים יותר שהרי המעשה אירע בעיר שרוב הטבחים שבה
17 ישראל, ואם כן בודאי שניהם של היתר. **אֲמַר רַב לְהוּ** אמנם גם
18 ראשים מותרים מצויים, אבל ראשים **דְּאִיסּוּרָא שְׁכִיחִי מִפִּי** –
19 אסורים מצויים יותר, שכן יש לחשוש שהראשים באו מרוב העולם
20 ששם האיסור מצוי יותר הואיל ורובם עובדי כוכבים ושחיתתם
21 אסורה.
22 לעיל (ע"א) אמרה הגמרא שדברי רב לא נאמרו במפורש, עתה היא
23 מבארת למה הוצרכה לומר זאת. שואלת הגמרא: **יְכִי מְבַלְלָא מָאי**
24 – מה איכפת לנו אם רב אמר במפורש שבשר שנתעלם מן העין
25 אסור, או שלמדנו כן ממעשה שהיה.
26 מיישבת הגמרא: שכן **בְּפִירוּתָא דְעֻבְדֵי כּוֹכְבִּים הָוָא** – המעשה
27 אירע בגמל שלרוב מצויים בו עובדי כוכבים יותר משראל, ומשום
28 כך אף על פי שהגמל היה בעיר שרובה טבחי ישראל, אין ממעשה זה
29 הכרח שרב חשש לעורבים בעיר שרובה ישראל, כי יתכן לומר שלא
30 אסר בשר אלא כשנתעלם מן העין במקום שמצויים שם רוב עובדי
31 כוכבים, שאז יש לחשוש שהחתיכה הכשרה ניטלה ממקומה והניחו
32 העובדי כוכבים המצויים כאן נבלה תחתיה.
33 **תָּדַע** – וראיה לכך שהמעשה אירע במקום שמצויים יותר עובדי
34 כוכבים, **מְדַקְאֲמַר לְהוּ רַב לְרַב כְּהֵנָּא וְרַב אִסִּי דְאִיסּוּרָא שְׁכִיחִי**
35 **מִפִּי** – שבשר של איסור מצוי יותר, ועל כרחך משום שהמעשה
36 אירע במקום שמצויים יותר עובדי כוכבים. ולכן לו היינו שומעים
37 במפורש מרב שבשר שנתעלם מן העין אסור בעיר שרובה ישראל,
38 לא היה מקום לפקפק בדבר, אבל עתה שלא שמענו את דבריו
39 במפורש אין הכרח שהוא אסור באופן זה.
40 מכיון שרב אסר בשר שנתעלם מן העין מבררת הגמרא איך רב אכל
41 בשר. שואלת הגמרא: **אֲלָא רַב הִיכִי אָכַל בִּישְׁרָא** – האין אכל בשר
42 ולא חשש שיהיה מעשה נוסף שהגחה. עונה הגמרא: שרב אכל
43 רק בשר שלקח **בְּשַׁעֲתִיָּה** – מיד בשעה שנשחטה הבהמה לפניו **לֹא**
44 **עָלִים עֵינֵיהּ מִיְנֵיהּ** – שלא העלים עיניו ממנו כלל.
45 **אִיבְעִית אִימָא** – ואם תרצה אמור, שאכל רק בשר שהיה **בְּצִיּוּרָא**
46 **וְהִתְוַמָּא** – צרור בצרור וחתום בחותמת, ובאופן זה אין לחשוש שמא
47 החליפוהו העורבים בחתיכת נבלה. **וְאִי נָמִי** – וגם אפשר לומר
48 שאכל רק בשר **בְּסִימָנָא** – שיש בו סימן, **כִּי הָא דְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא**
49 **מְחַתֵּף לִיהּ** – את חתיכות הבשר **אֲתַלַּת קִרְנָתָא** – באופן שלכל
50 חתיכה ישנם שלש קרנות (וצורת משולש), כדי שלא יגנוב אנשי ביתו
51 מן הבשר ויהיה לו סימן אם לקחו ממנו, ויתכן שרב עשה כן לכל בשר
52 שקנה כדי שיהיה לו סימן שלא הוחלף על ידי עורבים ויוכל לאוכלו.
53 הגמרא מביאה מעשה נוסף ששמנו אנו רואים שרב אסר בשר
54 שנתעלם מן העין. מספרת הגמרא: **רַב הָיָה קְאָוִיל לְבִי רַב חֲנָן**
55 **חֲתִנְיָה** – רב היה הולך לבית רב חנן חתנו אשר היה מעבר לנהר.
56 לכשהגיע לשפת הנהר **חָזִי מַבְרָא דְקֵאֲתִי לְאַפִּיהָ** – ראה את
57 המעבורת באה מהצד השני של הנהר לקראתו. **אֲמַר רַב, מַבְרָא**
58 **קֵאֲתִי לְאַפִּי יוֹמָא מָבָא לָנוּ** – סימן טוב הוא לעוברי דרכים

גמרא

וְלֹא מְהֵרִין – ולא מחזירים אבידה בְּמִבְעֵי עֵינָא – שאם בא
המאבד ואמר שאין לו בה סימן אבל מכיר הוא אותה בהכרה ברורה
שהיא שלו, אין מחזירים לו על פי טביעות העין, משמע שסימן עדיף
מטביעות עין. הַשְׁתָּא דְשִׁמְעִיתִיהּ לְהִנִּי שְׁמַעְתָּא – עכשיו
שמעתי לשמועות הללו שמתירים בשר שנתעלם מן העין על פי
טביעות עין, אֲמִינָא מְבִיעוֹת עֵינָא עֲדִיפָא – אני אומר שטביעות עין
עדיפה מסימן.

הגמרא מביאה הכרח לכך: דָּאֵי לֹא תִימָא הָכִי – שאם לא תאמר
כך, שניתן לסמוך על טביעות עין באיסורים, הֵיאָךְ סוּמָא (עיוור)
מוֹתֵר בְּאִשְׁתּוֹ הֵרִי אֵינוֹ רואה אותה, וְכֵינִי אָדָם אֵיךְ מוֹתֵרִין
בְּנִשְׁוִתִּיהּ בְּלִילָה, הרי מחמת החשיכה אינם רואים אותן ויש להם
לחשוש שמא היא אחת מהעריות שנודמנה לביתם. אֲלָא בהכרח
שההיתר הוא משום שיש להם הבחנה והכרה בְּמִבְעֵי עֵינָא דְקָלָא
– בקולן של נשותיהן ולכן הם מותרים בהן. הָכָא נִמֵּי – אף כאן בבשר
שנתעלם מן העין וכן בשאר איסורים בְּמִבְעֵי עֵינָא – אפשר
לסמוך על טביעות עין. ואחרי שמוכח שבאיסורים אפשר לסמוך על
טביעות עין, אף לענין אבידה יש לומר שטביעות עין עדיפה.

הוכחה שניה: אָמַר רַב יִצְחָק בְּרִיהּ דְּרַב מִשְׁשֵׁינָא, תַּדַּע שטביעות
עין עדיפה מסימן, דְּאִילוּ אֹתוֹ בְּרִי – שהרי אם באו שני אנשים
וְאָמְרוּ, פְּלִגְנִיא דְּהָאֵי סִימְנִיהּ וְהָאֵי סִימְנִיהּ קָמַל נִפְשָׁא – איש פלוני
שיש לו כך וכך סימנים בגופו או כך וכך סימנים בכליו הרג את הנפש,
לֹא קָמַלִין לִיהּ – אין הורגים אותו על פי עדותם, וְאִילוּ אָמְרוּ אֵית
לָן מְבִיעוֹת עֵינָא בְּגוּיָה – ואילו אמרו שיש לנו הבחנה והכרה ברורה
באיש זה שהרג את הנפש קָמַלִין לִיהּ – הורגים אותו, הרי שטביעות
עין עדיפה מסימן.

הוכחה שלישית: אָמַר רַב אִשִּׁי, תַּדַּע שטביעות עין עדיפה מסימן,
דְּאִילוּ אָמַר לִיהּ אֵינִישׁ לְשִׁלְחִיהּ – שהרי אם אמר אדם לשלוחו
קָרְיָהּ לְפִלְגְנִיא דְּהָאֵי סִימְנִיהּ וְהָאֵי סִימְנִיהּ – קרא לי לאדם פלוני
שכן וכך סימניו סָפַק יָדַע לִיהּ סָפַק לֹא יָדַע לִיהּ – לא בטוח שידע
השליח על פי אותם סימנים מיהו אדם שנשלח לקרותו, וְאִילוּ
אֵית לִיהּ מְבִיעוֹת עֵינָא בְּגוּיָה – אבל אם השליח היה מכיר את אותו
אדם, בודאי כִּי תָוִי לִיהּ יָדַע לִיהּ – כשיראנו ידע שהוא האדם שאילו
נשלח לקרותו, אם כן מוכח שעל ידי הכרה ברורה יכול אדם להבחין
יותר מאשר על פי סימן.

משנה

משנתינו דנה מזה השיעור שצריך ליטול מעובי הגיד המונח על כף
הירך. אומרת המשנה: הַנֶּזֶקֶל אֵת גִּיד הַנֶּזֶקֶה מִירֵךְ הַבְּהֵמָה צָרִיךְ
שִׁיטֹּל אֵת כּוֹל – את כל עובי הגיד, לפי שגיד הנשה מונח בחלקו
על כף בשר הירך ובחלקו הוא טמון בתוך כף הבשר, לכן צריך לחפש
אחריו ולחתוך בעומק הבשר את כל הגיד ושרשיו. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר
בְּדִי קָלִיִּים בּוֹ מִצֹּת נִטְלָה, דהיינו שלא צריך לחתוך את כל הגיד
הטמון בתוך כף הבשר, אלא רק את מה שמגולה ונראה על הכף.
המשנה ממשיכה לדון בעונשו של האוכל גיד הנשה: הָאֹכֵל חֲתִיבָה
מְגִיד הַנֶּזֶקֶה בְּשִׁיעוֹר בְּיָתֵי, שהוא שיעור האכילה המחייב בכל
האיסורים, אף על פי שלא אכל את כולו סוּפָג אַרְבָּעִים מלקות. וכן
אם אָכַל וְאֵין בּוֹ בְּיָתֵי – אכל את כל הגיד אף על פי שלא היה בו
כזית חֲיִיב מלקות, משום שהגיד נחשב לבריה שעל אכילתה אפילו
שיעורה כל שהוא חייבים מלקות. אָכַל מִזָּה – מגיד הנשה שבירך
הימנית בְּיָתֵי וּמִזָּה – ומגיד הנשה שבירך השמאלית בְּיָתֵי, סוּפָג
שְׁמוֹנִים מלקות, משום שחייבין בין על ירך ימין ובין על ירך שמאל.
רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר אֵינוֹ סוּפָג אֲלָא אַרְבָּעִים, משום שלדעתו אין
איסור גיד הנשה נוהג אלא בירך הימנית, נמצא שאכל רק כזית
איסור אחד.

54

הגמרא מביאה מעשה שממנו למדים מזהו שיעור נטילת הגיד.
מספרת הגמרא: אדם ששמו בַּר פִּיּוּלִי הָיָה קָאֵי קְמִיָּה דְשִׁמּוּאֵל –
היה עומד לפני שמואל וְקָא מְנַכֵּךְ אֲטָמָא – ומנכר את הירך מגיד
הנשה שבה, ולא היה מחטטו אלא הָיָה קָא נָאִים לִיהּ – היה גוממו
מלמעלה, כשיטת רבי יהודה במשנתינו הסובר שדי בגמימת הגיד
מלמעלה. אָמַר לִיהּ שמואל חוֹת בִּיה טָפִי – רד וחתוך בו יותר
בעומק הבשר, הַשְׁתָּא לֹא הוֹיָתְךָ סְפִיתָא לִי אִיסוּרָא – אם לא
ראיתך עתה, כיצד אתה מנכר את הירך, היית מאכילני דבר איסור.
אִירְתָּה – נבהל בר פיולי ומחמת פחדו נָפַל סְבִינָא מִיָּדֵיהּ – נפל
סבינו מידו. אָמַר לִיהּ שמואל לֹא תִירְתָּה – אל תפחד, שאין אני
חושד בך שאתה עם הארץ או רשע, כִּיּוֹן דְּאֹרְרִי לָךְ בְּרַבִּי יְהוֹדָה
אֹרְרִי לָךְ – שמי שהורה לך לעשות כן פסק כרבי יהודה הסובר
שמספיק לגמס את הגיד מלמעלה, אבל אני סבור שההלכה כתנא
קמא שצריך לחטט את הגיד גם מלמטה ולכן אמרתי לך לחתוך את
הגיד יותר.

הגמרא מבארת מה למדים ממעשה זה: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מֵאֵי דְשִׁקְלָא
בַּר פִּיּוּלִי – מה שנטל בר פיולי מעובי הגיד (ולפני שגער בו שמואל)
הוא רק את החלק האסור מְדִאֲוִרִיתָא לשיטת רַבִּי יְהוֹדָה.
מסיקה הגמרא מדבריו: מְכַלָּל דְּשִׁייר בַּר פִּיּוּלִי מעובי הגיד את מה
שאסור מְדִרְבָּנָן לשיטתו של רַבִּי יְהוֹדָה, שהרי אמר שבר פיולי נטל
בגמימתו רק את החלק שלדעת רבי יהודה אסור מן התורה, משמע
שסבור שיש חלק שאותו אסור רבי יהודה מדרבנן, דהיינו שלדעתו
רבי יהודה מצריך לשרש את הגיד לגמרי על כל פנים מדרבנן.
מקשה הגמרא: אֲלָא דְאֹרְרִי לִיהּ בְּמֵאֵן אֹרְרִי לִיהּ – אם כן מי שהורה
לבר פיולי שדי בגמימת הגיד כפי מי הורה, הרי גם לדעת רבי יהודה
צריך ליטול את כל עוביו מדרבנן.

מתרצת הגמרא: אֲלָא צָרִיךְ לומר שכן אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מֵאֵי דְשִׁקְלָא
בַּר פִּיּוּלִי – מה שנטל בר פיולי מעובי הגיד, הוא את החלק האסור
מְדִאֲוִרִיתָא בין לשיטת רבי מאיר ובין לשיטת רבי יהודה, דהיינו
שנטל רק את החלק המגולה שאינו מובלע בבשר, וְכֵאֵי דְשִׁייר –
ומה ששייר מן הגיד ולא נטל, הוא את החלק שאסור רק מְדִרְבָּנָן
לשיטתו של רַבִּי מֵאִיר, הסובר שמדרבנן לא די בגמימת הגיד אלא
צריך לחטט ולשרש את כולו, דָּאֵי רַבִּי יְהוֹדָה אֲפִילוּ מְדִרְבָּנָן שְׂרִי
– שהרי לשיטת רבי יהודה רק את החלק שמעל הבשר צריך לגמסו,
אבל החלק המובלע בבשר גם מדרבנן מותר ואין צריך לחטטו. נמצא
שמי שהורה לבר פיולי שדי בגמימת הגיד ואין צריך לחטטו כלל סבר
כרבי יהודה.

הגמרא דנה בגיד הנשה הפנימי שמתפשט לאורך כל הירך שאיסורו
מן התורה, האם צריך ליטולו לכול אורכו, או שצריך ליטול רק את
אותו חלק של גיד המונח על כף הירך. שנינו במשנה: הָאֹכֵל מְגִיד
הַנֶּזֶקֶה כּוֹת לוקה ארבעים [וכו']; אָמַר שִׁמּוּאֵל לֹא אִסְרָה הַתּוֹרָה
באכילה אֲלָא רק את חלק הגיד שמונח עַל הַכֶּף בְּלִבָּהּ, אבל את
כל אורך הגיד לא אסרה ואין צורך ליטלו, שְׁנַמְמָר (בראשית לב א) 'על
פן לא יאכלו בני יִשְׂרָאֵל אֵת גִּיד הַנֶּזֶקֶה אֲשֶׁר עַל כֶּף הַיָּרֵךְ', משמע
שרק מה שמונח על כף הירך נאסר ולא מה שמונח בכל אורך הירך.
אָמַר רַב שְׁפָא, דברי שמואל בְּתַנָּא – שנויים במחלוקת תנאים, שכן
שנינו בברייתא, אָכַל – אכל את כל הגיד וְאֵין בּוֹ בְּיָתֵי חֲיִיב
מלקות. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר אֵינוֹ חֲיִיב מלקות עַד שִׁיחָא בּוֹ בְּיָתֵי.
מבארת הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא דְרַבָּנָן הסוברים שבאכילת גיד שלם
חייבים מלקות אפילו כשאין בו כזית, משום שהגיד בְּרִיה (בפני
עַצְמָהּ) הִיא, ושנינו במסכת מכות (יג.) שעל אכילת בריה שלמה
לוקים אפילו כשאין בה כזית.

106

ורבי יהודה אבילה כתיב ביה – ואם תאמר: הרי נמלה ושאר שרצים, דכתיב בהו אבילה, ומחייב בכל שהוא. כדתנן בפרק בתרא דמכות (ג,א), ולא פליג רבי יהודה ויש לומר: דאבילה דהתם איצטריך, דאי איכא ארבעה או חמשה זיתים, דחייב בהו זית. אבל הכא אמרין דלרבי יהודה מ"אשר על הכף" נפקא. והכי אמרין במעילה פרק "קדשי מזבח" (טז,ב). אבל שרצים – לוקה עליו בבית.

דאבילה כתיב בהו. ואם תאמר: דאמרין ב"אלו חן הלוקח" (מכות טז,ב). ריסק תשעה נמלים ואחד חי, והשלימו לכזית – לוקה שש. חמש, משום בריה דשרץ. ואחת, משום נבלה. למא לי שיהא חי, דהוה בריה. בלאו הכי נמי, כיון שיש בהם כזית לוקה חמש משום שרץ, כיון דאבילה כתיב ביה, כדפרישית. ואחד, משום נבלה; ויש לומר: דהוא אלאו דשרצים, דכתיב בלשון אבילה, לקי משום כזית שרץ. אלא יש לאו דשרץ, דלא כתיב בהו אבילה, כגון "אל תשקצו" (ויקרא יא). וההיא לא לקי אלא בוד משום בריה. ואם תאמר: ואכתי למא לי חי? אפילו מת נמי חשיב בריה, כדאמרין בסוף פרקין (חולין קכב). עמא, בין בדיה בין במיתתה – בכל שהווא ויש לומר: דלא נטק "חי" לאפוקי מת, אלא פירוש "חי": שלם, לאפוקי ריסק. כדאמר גבי כלים: שביירתו זו היא מיתתה. ואם תאמר: הא אמרין בסוף פרקין (שם,א): אבר מן החי, צריך שיהא כזית, דאבילה כתיב ביה. דלמא הא דכתיב ביה אבילה, למימר דמחייב בכזית. אף על גב דאית ביה ארבעה או חמשה זיתים; ויש לומר: דלעולם לא מחייב עד שיהא אבר שלם. דהיינו, בשר גידים ועצמות. מדלא אשכחן בסוף פרקין (חולין קכג) לריש לקיש דפטר חלקו מבפנים, דמחייב אלא בגרומתא ועירתא. והיינו טעמא

ד"לא תאכל הנפש עם הבשר", דדרשין מיניה (חולין קכב). אבר מן החי דאסור. משמע, עד שיאכל אבר שלם. דאמרין אסוריה בבבליה ירך – לשון "אסוריה" לא אתי שפיר, דלא אסרין אלא שעל הכף בלבד. ובספר רבינו גרשום כתיב "דמשך בבבליה ירך". ויש לישב לשון "אסוריה" – דהכי קאמר: דפשיט גיד של איסור בבבליה ירך. **אם** יש בה גנותן טעם הרי זו אסורה – לאו בגיד לחודא משערין, דבבדי קליפה שסביבו מסייע לגיד

לאסור. דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה סמוך לו. ולפירוש רבינו אפרים שמפרש דלא אמרין "חתיכה עצמה נעשה נבלה" אלא בבשר בחלב, אתי שפיר. משמע קצת דאין הרוטב מסייע לשאר חתיכות, אם יש בהם לבטל הגיד, אלא הירך לבד. מדלא קאמר "אם יש בהן וברוטב גנותן טעם" כו'. והאי, לפירוש הקונטרס נחא, דפירש פרק "כל הבשר" (חולין קח,א) גבי "טיפת חלב" כו', דקאמר בגמרא: לא שנו אלא שניער וכסה. אבל לא ניער וכסה – חתיכה עצמה נעשה נבלה כו'. ופירש בקונטרס: דכי ניער הקדרה – מוליך הוא התפה בכל הקדרה, ומסייע כל מה שבתוכה לבטל התפה. וכן כי כסה הקדרה – עולות הרתחות משולות לפיה, ומוליכות התפה בכל הקדרה. משמע שרצה לומר: שאפילו החתיכה שנפלה מתפה עליה היא מקצתה בתוך הרוטב, אי לא ניער וכסה – אין מסייע הרוטב והחתיכות אחרות לבטלה. ומיירי הכא בשלא ניער וכסה. ולרבינו יצחק נראה: דכשהחתיכה שנפלה האיסור עליה היא מקצתה ברוטב – לא בעינן ניער וכסה. והתם איירי כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב – דאז אין מתפשט, אלא בניער וכסה. והוה מצי למימר "לא שנו אלא בחתיכה מקצתה ברוטב", אלא מילתא דפסיקא ליה נטק "כשניער וכסה" – דאז בכל עין הרוטב מכסה כל החתיכות, ואפילו היתה כולה חתיכה חוץ לרוטב. והכא דקאמר "אם יש בה גנותן טעם" – היינו, על ידי שלא היה בה עם הרוטב ששים לבטל טעם הגיד. **אבל** נצלה קולף אוכל עד שמגיע כו' – ואם תאמר: מאי קא משמע לן? פשיטא דלא מצי למימר הוא חוץ נצלה. דאם כן, למא לי נתבשל – דמשעת

מליחה נאסר, דמליח הרי הוא כרוחח דצלי, כדאמר בסמוך. ובלא מליחה אי אפשר לבשל, דאין הבשר יוצא מידי דמו, עד שילחמו יפה יפהו ויש לומר: דקא משמע לן דלא נאמר "נתבשל" דמתניתין היינו נצלה. דאשכחן דקרי לצליה "בשול", דכתיב (דברי הימים ב, לה): "ויבשלו (את) הפסח". וכן הא דתנן (חולין קטב,ה) הלב קורע ומצית את דמו. לא קרע – קורע לאחר בשול. ובעי למידק מינה בריש "כיצד צולין" (פסחים עד,ב) דכבולעו כן פולטו. אלמא, "לאחר בשול" דקתני – היינו לאחר צלייתו. דאי בקדרה – הכל אסור אם אין פי קנה חוץ לקדרה. **עד** שמגיע לגיד – לאו דווקא עד שמגיע לגיד ממש, דהא צריך שיניח כדי קליפה סמוך לגיד, ואפילו כדי נטילה צריך שיניח. כדאמר בפרק "כיצד צולין" (פסחים עה,ב). נטף מרוטבו על החרס, וחור אליו – יטול את מקומו, ולא סגי בקליפה. אם לא נחלק, דשמוא רובא מתפשט יותר מגיד. ומיהו לא אשכחן בשום מקום שיהא סגי לצלי בקליפה, דלא מצינו קליפה נוכרת לענין צלי אלא ב"כיצד צולין" (שם עה,א) ב"חם לתוך צונן", דשמואל אמר: קולף, דתתאה גבר, אדמיקרי ליה בלע, ואפשר דרוחח דצלי בלע טפי. ולקמן בפרק "כל הבשר" (ק"ב,א) דאמר רב: ההוא בר גחלא דנפל לגו כדא דכמכא דצלי, בעי קליפה – התם אפילו בצונן איירי. ומשום דבר יונה רכין טובא, ובלע. וגבי "צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת, ואינו חושש, ובלבד שלא יהיו נוגעת זו בזו", דאמרין (חולין קכב) בגמרא: וכי נוגעת זו בזו, מאי הוי? צונן רצון הוא ומשני: נהי דקליפה לא בעי, הדחה מי לא בעי? – לאו משום דצלי סגי ליה בקליפה, אלא הכי קאמר: "נזהר דקליפה לא בעי" כמו בהם לתוך צונן, הדחה מי לא בעי? וכן הא דאמר דלעיל בפרק קמא (חא,ב) דלמאן דאמר: בית השחיטה רוחת, קולף – שאני התי, דשמנתינה שעל הסכין דבר מועט הוא, כדאמרין פרק "כיצד צולין" (פסחים עה,ב). סבו בשמן של תרומה, אם חבורת כהנים – יאכלו. ואם של ישראל, אם צלי הוא – יקלחו את החיצון. ומפרש אפילו למאן דאמר תתאה גבר: שאני סיכה, דמשדו עבדי ליה. **אפילו** מריש אונן – שרוחן מן החלב. ולא דווקא משום דראש הגדי למטה בשעה שצולין אותו בשפוד בתנור. דכן דרך, כדמשמע בריש "כיצד צולין" (פסחים עד,א) שתוחבו לתוך פיו עד בית נקובתו, וצר העב של שפוד הופך למטה, כדי שלא יפול, ומייד דאיב החלב על הראש. אלא אפילו היה הראש למעלה – אסור, דמפנע חלב למעלה. דהא צונן לתוך חם – אסור למאן דאמר תתאה גבר, ולא סגי בקליפה. ומה שנהוג כשמולחים בשר הרבה ומניחין בגיגית, ופעמים חתיכה אחת חציה לתוך הציר וחציה חוץ לציר, והוחכין מה שבתוך הציר ומשליכין דאסור. ומה שחוץ לציר, מותר. ולא אמרין: שיפנע הודם למעלה, ויאסור כל החתיכה, כדאמר גבי חלבי יש לומר: דאין דרכו של דם לפנע. אלא אדרבה, אמרין דדם משך שריק כשנופל על הבשר, ולא מבייל דרך הליכתו. כל שכן דלא מפנע למעלה. ואפילו יש חשש בבשר שבתוך הציר, לא אמרין דנעשה נבלה מחמת הדם, וחור ואסור מה שחוץ לציר דמפנע, לפי מה שמפרש הרב רבינו אפרים דלא שייך "חתיכה עצמה נעשה נבלה" אלא בבשר בחלב. ובלאו הכי נמי, כיון דלא אפשר האיסור להתפשט חוץ לציר – שרי. דלא אמרין "חתיכה עצמה נעשית נבלה" ואסורת את כל החתיכות, אלא במקום שהאיסור מתפשט בכל החתיכה, דומיא דטפת חלב. תדע:

ורבנן ההוא – לאשמועינן אתא, דאף על גב דלא אכיל כוליה – מחייב בכזית. דלא תימא: לא מחייב עד דאכיל לכוליה, ולעולם כל היכא דאכל כוליה – לא בעינן כזית. ורבי יהודה – ההוא לא איצטריך לאשמועינן, דמ"אשר על כף הירך" נפקא דלא בעינן עד דאכיל ליה לכוליה. דאפילו לא אכל אלא מה שעל הכף – חייב, ובלבד שתהא שם אבילה. דבבליה ירך –

ולית ליה דשמואל, אלא כל מקום שיאכל ממנו כזית – חייב. ורבנן ההוא – "הירך" לאשמועינן אתא: דאין אסור אלא פנימי, דפשיט איסוריה בבבליה ירך. **משנה** כבשר בלפת – רואין כאילו הירך לפתו, והגיד בשר, ואילו היה נותן טעם בשר כשיעור הגיד בלפתו – הירך אסור. דשיעורין הלכה למשה מסיני, וגמירי דבהכי משערין. דאף על פי שאילו היה כרוב או קפלוט, היה צריך פחות או יותר. שנתבשל עם הגידים – של היתר. בזמן שמכירו – משליכו לחוץ, ואין באן אלא פליטתו. בנותן טעם – אם יש בנותן טעם בכל אלו. כולן אסורין – ולקמן מפרש: דנותן טעם במין במינו, שאין אדם יכול להבחין, שיעורו בששים. ואם לאו כולן אסורין – דבכל אחד יש לומר: זה הוא. ובגמרא פריך: ליבטל ברובא? בזמן שמכירין – לחתיכות האיסור – משערין בנותן טעם. ואי אין בהן כדי לתת טעם בשל היתר, הרי השאר מותרות. ואם אין מבין – כל החתיכות אסורות, דכל אותה יש לחוש ולומר: שמא זו היא. והרוטב – מותר, אם אין בחתיכות האיסור כדי לתת טעם בכל החתיכות והקופה הרוטב. **גמרא** לא שנו – דכי יש בו בנותן טעם, כל הירך

אסורה. אלא שנתבשל – שהרוטב מעלה הטעם בכל הבשר. אבל נצלה – עמו – נצמח בתוכו, ואינו מפנע ויוצא בבשר. קולף **ואוכל** – כלומר, הותר עליו ואוכל, עד שמגיע לגיד. בחלבו – שלא נטל חלב הכלית. אפילו **מראש אונן** – שאין שם חלב. אלמא, פשיט איסוריה בבבליה.

מפנע

מפנע

חולין דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמג

47 באיזה אופן נאסר התבשיל ובאיזה אופן לא נאסר: יִרְדָּה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ
48 גִּיד הַנֶּשֶׁה, ולאחר שבישלה הוציא את הגיד מתוכה והשליכו, אִם
49 יֵשׁ בָּהּ – בִּירַךְ בְּנוֹתָן טַעַם של איסור, דהיינו שהטעם של הגיד
50 מורגש בה, הֲרִי יֵרָךְ זוֹ אִסוּרָה באכילה. ואם טעם הגיד לא מורגש
51 בה התבשיל מותר באכילה. מבארת המשנה: בִּיצֵד מְשַׁעְרִין אוֹתָהּ
52 – האִין משערים אם יש טעם גיד בירך, כְּבֶשֶׂר בְּלֶפֶת – לוקחים בשר
53 בשיעור הגיד שנתבשל עם הירך וכן לוקחים לפתות שהן מין ירק מר
54 של לפת, אם על פי הבדיקה טעם הבשר נרגש בלפת בידוע שאף
55 טעם הגיד נרגש בירך והתבשיל אסור, ואם על פי הבדיקה אין טעם
56 בשר בלפת בידוע שאין טעם גיד בירך והתבשיל מותר.
57 המשנה מוסיפה לדון בגיד אסור שנתבשל עם גידים מותרים, וכן
58 בתערובת שאר איסורים באיזה אופן נאסרה כל התערובת: גִּיד
59 הַנֶּשֶׁה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם שאר הַגִּידִים המותרים באכילה, בְּזֵמַן שֶׁמִּכִּירוּ
60 – שידוע להבחין מי הוא גיד הנשה, משליכו החוצה ונמצא שנשאר
61 בתבשיל רק טעם אסור שנפלט ממנו בשעת הבישול, ולכן אם יש
62 באיסור בְּנוֹתָן טַעַם – בכדי ליתן טעם בגידין המותרים וברוטב כולם
63 אסורים, ואם אין בו בכדי ליתן טעם כולם מותרים. וְאִם לֹא – ואם
64 אינו מכיר את גיד הנשה שנתערב בתוכם, בְּזֵמַן אִסוּרִין – כל הגידים
65 אסורים, משום שעל כל אחד ואחד יש לחשוש שמא הוא הגיד
66 האסור, וְהָרוּטֵב בְּנוֹתָן טַעַם – אבל הרוטב שבתבשיל לא נאסר
67 אלא רק באופן שנתן בו גיד הנשה טעם.
68 וְכֵן הַדִּין בְּחֵתִיכָה שֶׁל נֶבֶלָה, וְכֵן הַדִּין בְּחֵתִיכָה שֶׁל דָּג טָמֵא
69 האסורה באכילה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁלוּ עִם הַחֲתִיכוֹת המותרות באכילה, בְּזֵמַן
70 שֶׁמִּכִּירוּ – שמכיר את החתיכות האסורות משליכן החוצה, ואת
71 השאר משערים בְּנוֹתָן טַעַם, שאם יש בחתיכות האסורות בכדי ליתן
72 טעם בחתיכות המותרות כולן אסורות, ואם אין בחתיכות האסורות
73 בכדי ליתן טעם הרי הן מותרות. וְאִם לֹא – ואם אינו מכיר את
74 החתיכות האסורות בְּזֵמַן אִסוּרוֹת – כל החתיכות אסורות משום
75 שעל כל אחת יש לחשוש שמא היא החתיכה האסורה, וְהָרוּטֵב
76 בְּנוֹתָן טַעַם – אבל הרוטב שבתבשיל לא נאסר אלא רק באופן שנתנו
77 בו החתיכות האסורות טעם.

נמרא

79 הגמרא מבארת שיש חילוק בדין המשנה בין בישול לצליה: אִמֵּר
80 שְׁמוּאֵל לֹא יִשְׁנוּ במשנה שירך שנתבשלה עם גיד הנשה ונתן בה
81 טעם כולה אסורה אִלָּא דווקא באופן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל הגיד בָּהּ, שאז
82 הרוטב מעלה את טעם הגיד בכל הירך, אִכָּל אם הגיד נִצְלָה בָּהּ,
83 קוֹלָף מבשר הירך חתיכה אחר חתיכה וְאִכָּל עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְגִיד
84 ומשליכו, משום שבצליה הנעשית בלא רוטב אין הטעם האסור
85 מתפשט בכל החתיכה.
86 מקשה הגמרא: אֵינִי – האם הדין כן, וְהָאִמֵּר רַב הוֹנָא גְּדִי שֶׁלֹּא נִיטַל
87 ממנו חלב הכליות האסור באכילה וצִלְאָו בְּחֶלְבֵוֹ – עם החלב
88 שבתוכו אִסוּר לְאִכּוֹל ממנו אִפִּילוּ מֵרֹאשׁ אֲזֵנוֹ, אף על פי שאין שם
89 חלב כלל. והטעם משום שגם בצליה מתפשט האיסור בכולו, ואם כן
90 מדוע התיר שמואל באכילה ירך שצלאה עם גידה.
91

1 וְרַבִּי יְהוֹנָתָן שאומר שגם על אכילת גיד שלם אין לוקים אלא אם כן
2 אכל כזית סבר, 'אִכָּלָה' בְּתִיכָה בָּיָה, כמו שנאמר (בראשית לב ל) 'עַל
3 כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה' וגו', ומאחר וכתבה התורה
4 את האיסור בלשון אכילה, משמע שלא אסרה התורה את הגיד גם
5 כשאכלו כולו אלא באופן שיש בו שיעור 'אכילה' שהוא כזית.
6 שואלת הגמרא: וְרַבִּנָּן – מדוע לרבנן נאמר האיסור בלשון אכילה,
7 הרי לשיטתם באכילת גיד שלם לוקים אפילו כשאין בו כזית. מיישבת
8 הגמרא: הֵיאִי 'אִכָּלָה' נאמרה כדי להשמיענו דְּכִי אֵית בָּיָה –
9 שכשיש בגיד שיעור של אֲרֻפָּה וְחֲמִשָּׁה וִיתִים וְאִכָּל רק חד בְּיֹת
10 מִיתִיב, אף על פי שלא אכל את כולו, אבל אם אכל את כולו אף
11 על פי שלא היה בו כזית חייב.
12 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוֹנָתָן, מזהיכן למד שאם היה בגיד כמה
13 כזיתים ואכל כזית אחד חייב, הרי התורה אסרה את גיד הנשה, ואולי
14 כוונתה שרק באכילת כל הגיד חייבים. משיבה הגמרא: מֵאֲשֶׁר עַל
15 בָּהּ הִירָךְ נִפְקָא, משמעות הפסוק היא שבכדי להתחייב לא צריך
16 לאכול את כל הגיד, אלא די באכילת חלק מהגיד הנמצא על כף
17 הירך, ובלבד שיהיה באכילתו שיעור כזית.
18 שואלת הגמרא: וְרַבִּנָּן שסברו שמשלשן אכילה לומדים שבכדי
19 להתחייב מלקות לא צריך לאכול את כל הגיד, מה למדו ממנה
20 שאמרה התורה 'על כף הירך'. מיישבת הגמרא: הֵהוּא – 'על כף
21 הירך' מִיבָּעֵי לִיָּה – צריך להם לְבַדְשִׁמוּאֵל – בכדי להשמיענו את
22 דינו של שמואל, דְּאִמֵּר שְׁמוּאֵל לֹא אִסְרָה הַתּוֹרָה אִלָּא רק את
23 החלק של הגיד שמונח על כף הִירָךְ בלבד, אבל את כל אורך הגיד
24 לא אסרה התורה ואין צורך ליטלו.
25 מבארת הגמרא: וְרַבִּי יְהוֹנָתָן שלא דרש כן, חלק על רבנן וסבר
26 ש'הִירָךְ' בְּתִיב, ומאחר ותיבה זו מיותרת יש ללמוד ממנה שהתורה
27 אסרה דְּבִוְלָה יִרְךָ – את כל הגיד המתפשט לאורך הירך ולא רק את
28 החלק שעל הכף. וְרַבִּנָּן, שאמרו שלא אסרה התורה אלא רק את
29 חלק הגיד המונח על כף הירך סברו, שֶׁהָהוּא – מִ'הִירָךְ' לומדים
30 שהתורה אסרה רק את הגיד הפנימי, דְּפָשִׁט אִיסוּרָיָה בְּבִוְלָיָה יִרְךָ
31 – שהוא הגיד האסור המתפשט והולך בכל הירך, לְאִפּוּקֵי – להוציא
32 את הגיד הַחִיצוֹן שאינו מתפשט בכל הירך דִּלָּא – שלא נאסר כלל
33 מן התורה, וְלַעוֹלָם שְׁעַל הַכָּף – ומכל מקום גם הגיד הפנימי לא
34 נאסר כולו אלא רק החלק שנמצא על הכף בלבד. נמצא שדברי
35 שמואל הם כשיטת רבנן, אבל לרבי יהודה כל הגיד המתפשט באורך
36 הירך אסור מן התורה.
37 מקשה הגמרא: וְהֵלֵא הָאִי 'כָּף' – תיבת 'כף' מִיבָּעֵי לִיָּה לְמַעוֹטֵי עוֹף
38 דְּלִית לִיָּה כָּף – נצרכת לנו כדי להשמיענו שרק גיד הנשה של בהמה
39 נאסר, אבל גיד הנשה של עוף לא נאסר משום שאין לו כף ירך כפי
40 שנתבאר לעיל (בבב), והאִין למדו רבנן ורבי יהודה מתיבה זו דינים
41 אחרים. מתרצת הגמרא: תִּרִי בָּהּ בְּתִיכֵי – תיבת 'כף' נזכרת פעמיים
42 באותו פסוק, כפי שנאמר (בראשית לב ל) 'אֲשֶׁר עַל כָּף הִירָךְ וגו' בִּי נָגַע
43 בְּכָף יִרְךָ יַעֲקֹב' וגו', ולכן ניתן ללמוד מ'כף' ראשונה את מה שדרשו
44 רבנן ורבי יהודה, ומ'כף' שניה למעט גיד הנשה של עוף.

משנה

45 משנתנו עוסקת בגיד הנשה שלא ניטל מן הירך אלא נתבשל עמו.
46

מתרצת הגמרא: **שְׁאֵנִי חֵלֶב דְּמַפְעָע** – שונה חלב מן הגיד, משום שהחלב כולו שומן וגם על ידי צליה הוא הולך ומתפשט בכל הבשר, מה שאין כן גיד שאין בו שומן אלא טעם בלבד, והטעם אינו מתפשט בכל הבשר על ידי הצליה אלא נשאר בתוך הגיד עצמו. אבל על ידי בישול הוא יכול להתפשט משום שהרתיחה והרוטב מוליכים את טעמו בכל הבשר.

הגמרא מקשה על דינו של רב הונא. מקשה הגמרא: **וּבְחֵלֶב אֲסוּר** – האם נכון הדבר שחלב מתפשט על ידי צליה בכל הבשר ואוסר את כולו, ו**הָאִמֶּר רַבָּה בַּר בַּר חֵנָה, עוֹבְדָא הָוָה קָמִיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – מעשה היה לפני רבי יוחנן **בְּבִישְׁתָּא דְּמַעוֹן** – בבית כנסת שבמעון, **בְּגִדֵי שְׂצֵלָא בְּחֵלֶב** – בגדי שנצלה עם חלב הכליות שבו שאסור באכילה, **וְאָתוּ וְשִׁילּוּהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן** – ובאו ושאלו את רבי יוחנן אם הגדי מותר באכילה או אסור באכילה, **וְאָמַר לָהֶם קוֹלָף וְאוֹכֵל עַד שְׁמִינֵי חֵלֶב** – מותר לקלף ולאכול את בשר הגדי עד שיגיעו לחלב הכליות ואותו ישליכו. הרי שלדעת רבי יוחנן גם בשר שנצלה עם חלבו מותר באכילה, והאיך אמרה הגמרא כדבר פשוט שבשר שנצלה עם החלב אסור באכילה.

הגמרא מתרצת על קושיא זו שלשה תירוצים. תירוצ אחד: ששונה המקרה **הָהוּא** משום שהחלב **כְּחוֹשׁ הָוָה** – היה כחוש, ואין חלב כזה מפעפע בכל הבשר, אבל כשהחלב מפוטם גם בצליה הוא מתפשט בכל הבשר ואוסר את כולו.

תירוצ שני: **רַב הוּנָא בַּר יוֹהָנָן אָמַר**, שהמעשה שבא לפני רבי יוחנן לא היה בגדי שנצלה עם חלבו, אלא **בְּכוֹלֵיא בְּחֵלֶב הָוָה** – בכליה שנצלתה עם החלב שעליה **וְשִׁרְיָא** – והתירה רבי יוחנן משום שלכליה יש קרום דק שמקיף אותה מכל צדדיה, והקרום הזה חוצץ בין הכליה לחלב שעליה ומעכב את החלב מלהתפשט בתוכה. אבל במקום שאין חציצה בין החלב לבשר בודאי שגם על ידי צליה מתפשט החלב בכל הבשר ואוסר אותו, ולכן גדי שצלאוהו עם חלבו נאסר כולו.

תירוצ שלישי: **רַבִּין בַּר רַב אֲדָא אָמַר**, שהמעשה שהובא לפני רבי יוחנן לא היה בגדי שנצלה עם חלבו כלל, אלא **בְּכִילִיבִית בְּאִילָפִים הָוָה** – בדגים קטנים טמאים האסורים באכילה שנתבשלו בקדיירה עם חתיכות בשר המותרות באכילה היה המעשה, **וְאָתוּ וְשִׁילּוּהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן** – ובאו ושאלו את רבי יוחנן האם התבשל מותר או אסור, **וְאָמַר לָהֶו לִימְעַמִּיהּ קְפִילָא אֲרַמָּא** – שיתנו את התבשיל לנחתום עובד כוכבים הבקי בטעמים בכדי שיטעם אותו ויאמר אם מרגיש בו טעם דגים, אם יאמר שאינו מרגיש בו טעם דגים התבשיל מותר, ואם יאמר שיש בו טעם דגים אזי התבשיל אסור משום שבתערובת מין

בשאינו מינו הולכים מן התורה אחר הטעם, וכל שיש בתבשיל טעם איסור כולו נאסר.

הגמרא מבארת מה יוצא לדינא מהפסק של רבי יוחנן: **אָמַר רַבָּא, מֵרִישׁ הָוָה קָא קְשִׁיָּא לִי** – קודם ששמעתי את הפסק של רבי יוחנן היה קשה לי על **הָא דְּתַנָּיָא** – מה ששינוי בברייתא. **קִדְרָה שְׂבִשְׁל כָּה בְּשָׂר לֹא יִבְשָׁל בְּה חֵלֶב**, משום שמחמת הבישול בלעה הקדיירה מן הבשר, ועתה שמבשל בה חלב היא פולטת את טעם הבשר לתוך החלב. **וְאָם עֵבֶר וּבִשְׁל בַּה חֵלֶב**, משערים אם יש באיסור **נִוְתָן טַעַם**, דהיינו שאם יש בחלב טעם בשר החלב אסור, ואם אין בו טעם בשר החלב מותר. וכן קדירה שהתבשל בה **תְּרוּמָה לֹא יִבְשָׁל בְּה חוּלִין**, משום שהקדירה בלעה בתחילה תרומה, ועתה שמבשל בה חולין היא פולטת את הטעם של התרומה לתוך החולין. **וְאָם עֵבֶר וּבִשְׁל בַּה חוּלִין** משערים את האיסור **נִוְתָן טַעַם**, שאם יש בחולין טעם תרומה התבשיל אסור, ואם אין בחולין טעם תרומה התבשיל מותר. וזוהי קשה לי, האיך ניתן לדעת אם יש בהיתר טעם איסור. **בְּשִׁלְמָא תְּרוּמָה** – אמנם הדין שנאמר לגבי תרומה מובן משום **דְּמַעִים לָהּ בָּהֶן** – ששייך לתת לכהן שהחולין והתרומה מותרים לו שיטעם את התבשיל ויאמר אם נרגש בו טעם תרומה או לא. **אֲלָא** – אבל בתערובת **בְּשָׂר בְּחֵלֶב מֵאֵן טַעִים לִיה** – מי יוכל לטעום את התבשיל אם מרגישים בו טעם בשר, הרי תערובת בשר וחלב אסורה לכל. אולם **הַשְׁתָּא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן סְמִכִין אֲקִפִּילָא אֲרַמָּא** – עבשיו ששמעתי שרבי יוחנן התיר בבילבית באילפס לסמוך על נחתום עובד כוכבים, **הָכָא נָמִי** – גם כאן בתערובת בשר בחלב **סְמִכִין אֲקִפִּילָא אֲרַמָּא** – ניתן לסמוך על נחתום עובד כוכבים שיטעם את התבשיל ויאמר אם יש בו טעם בשר, וממילא מובן מה שאמרה הברייתא לגבי קדירה שבישל בה בשר ואחר כך בישל בה חלב משערים את האיסור בנותן טעם, דהיינו שיתנו את התבשיל לנחתום עובד כוכבים שיטעם אותו ויאמר אם נרגש בו טעם בשר או לא.

נמצינו למדים שישנם תערובות שמתירים אותן על ידי טעימת נחתום עובד כוכבים, ומאידך ישנם מקומות שלא נזכר בהם הצורך להטעים נחתום עובד כוכבים, וישנם מקומות שנאמר בהם שהתערובת מותרת בששים. הגמרא מבארת היכן נאמר כל דין ודין: **(דְּאָמַר רַבָּא, אָמַר רַבִּין בְּטַעֲמָא** – בכמה מקומות שנינו משערים את התערובת בנותן טעם, ואין צורך להטעים אותה לנחתום עובד כוכבים, **וְאָמַר רַבִּין בְּקִפִּילָא** – ובכמה מקומות שנינו שבדוקים את האיסור על ידי טעימת נחתום עובד כוכבים, כפי שאמר רבי יוחנן לעיל,

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

עֲצִמּוֹ אֲסוּר – שבשר הכחל בעצמו אפילו לאחר שנתערב בחמשים ותשע חתיכות בשר אסור באכילה, מפני שבתחילת הבישול נכנס בחלב שבו טעם בשר, **שְׁוִיָּתָה רַבָּנָן בְּחֵתִיכָה דְּנִבְלָה** – החשיבוהו רבנן כאילו נעשה בשר הכחל כנבילה, ועל כן אוסר גם את התערובת השניה. הגמרא חוזרת לדברי רב נחמן שאמר שביצה בששים ואין ביצה מן המניין ומבארת באיזה ביצה מדובר: **בִּיצָה אֲסוּרָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּבִיצִים מוֹתֵרוֹת וְנִתְבַּשְׁלָה יַחַד עִמָּן בְּטֵלָה בְּשִׁשִּׁים, וְאִין הִבִּיצָה אֲסוּרָה מִן הַמִּנְיָן**. **אָמַר לִיה רַב אִידִי בַר אֲבִין לְאִבְי, לִימִירָא** – משמע מדברי רב נחמן **דִּיחֵקָה טַעֲמָא** – שביצה נותנת טעם ועל כן היא אוסרת את כל התערובות, **וְהָא אָמַרִי אִינְשִׁי** – והרי אנשים רגילים לומר על דבר שאין לו טעם שהוא **כִּי מֵאִי דְּבִיעִי בְּעֻלְמָא** – כמו מים שנתבשלו בהם ביצים שאין להם טעם כלל, ואם כן מדוע צריך ששים כנגד הביצה האסורה הרי היא לא נתנה בהן טעם. **אָמַר לִיה, הָכָא בְּמֵאִי עֲסִקִין** – כאן במה מדובר,

הוֹינָן כִּי רַב בְּהֵנָא אִפִּיעִיא לָן – כשהיינו אצל רב כהנא הסתפקנו **כִּי מְשַׁעְרִין** – כשמשערים אם יש ששים כנגד הכחל, **בְּיָדִיה מְשַׁעְרִין** – האם צריך שיהיה ששים כנגד כל בשר הכחל, **אוּ בְּמֵאִי דְּנִפֵּק מִינִיה מְשַׁעְרִין** – או שצריך שיהיה ששים כנגד החלב שיצא מן הכחל, אבל כנגד בשר הכחל לא צריך ששים מפני שאותו אנו מוציאים מן התערובות ומשליכים. והסקנו **דְּפִשְׁטָא דְּבִידִיָּה מְשַׁעְרִין** – שבדאי צריך ששים כנגד כל בשר הכחל, **דָּאִי בְּמָה דְּנִפֵּק מִינִיה** – כי אם תאמר שצריך ששים רק כנגד החלב היוצא ממנו **מֵאִי יִדְעִין** – מהזיכין אנו יודעים איזו כמות חלב יצאה ממנו שנוכל לשער אם יש ששים כנגדה, ועל כן פשוט שצריך לשער ששים כנגד כל בשר הכחל.

מקשה הגמרא: **אֲלָא מַעֲתָה הוּאִיל ואֵנוּ מְשַׁעְרִים כִּנְגַד כָּל בֶּשֶׂר הכחל, מדוע באופן שהיה ששים כנגדו ונִפֵּל הכחל אחר כך לְקִדְרָה אַחֲרֵת** ולא היה בה ששים כנגדו הוא אוסר את כולה, הרי כבר נתבטל החלב שבו בכל חתיכות הבשר שנתערב עמם, ומעתה **לֹא יֵאָמַר** גם את התערובת השניה אף על פי שאין בה ששים כנגדו. מתרצת הגמרא: **כִּינָן דְּאָמַר רַב יִצְחָק בְּרִיה דְּרַב מִשְׁרָשָׁא וְיִבְחַל**

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף צז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמה

1 מפעפע — בלעז "טרישנלש"ט, במבצב והולך ומתפשט בכל הבשר. כוליא בחלבה
2 הוה ושריא — משום דמפסיק קרמא. כילכית — שקץ דגים קטנים. כאלפס —
3 של בשר. ליטעמיה קפילא — נחתם גוי, ואשמועינן דמותר לסמוך עליו לפי תומנו,
4 ולא יודיעהו שצריכין לו לדבר איסור והיתר. טעים לה כהן — ששניהם מותרין
5 לו, החולין והתרומה. אמור רבנן בטעמא
6 — בכמה מקומות ששנינו בנותן טעם. ואמור
7 רבנן בקפילא — כדאמר רבי יוחנן. ואמור
8 ואמור: קולף ואוכל עד שפמיע לחלב! — ההוא, כחוש הוה. רב הונא בר יהודה אמר:
9 כוליא בחלבה הוה, ושריא. רבין בר רב אדא אמר: כילכית באילפס הוה, ואתו שיליה
10 לרבי יוחנן, ואמר להו: ליטעמיה קפילא ארמאה. אמר רבא: מיריש הוה קא קשיא לי הא
1 דתניא, קדרה שבשל בה בשר — לא יבשל בה חלב, ואם בישל — בנותן טעם. תרומה
2 — לא יבשל בה חולין, ואם בישל — בנותן טעם. בשלמא תרומה — טעים לה כהן, אלא,
3 בשר בחלב — מאן טעים ליה? השתא דאמר רבי יוחנן: סמכינן אקפילא ארמאה, הכא
4 נמי — סמכינן אקפילא ארמאה. דאמר רבא: אמור רבנן בטעמא, ואמור רבנן בקפילא,
5 מפרש: כיון דשמן הגיד לא מיתסר אלא מדרבנן, דגורו ביה אטו הגיד, כשאין הגיד אסור — גם בו לא החמירו. ולפירושו, למאי דקימא לן (חולין צט.ב), דאין בגידן בנותן טעם, אפילו
6 נתבשל — לא אסור, כמו שאין הגיד אסור. ורבינא דאסר בסמוך גבי "דהוה אטמהתא" צריך לומר: דסבר דיש בגידין בנותן טעם, כתנא דמתניתין. והוא כחוש היה — מפרש רבינו תם:
7 כחוש הוה, ולכך שרי, דחלב כחוש אינו מפעפע. ועוד יש לומר: כחוש הוה, ויש בו מעט חלב, ובטל בששים. כוליא בחלבה היה ושריא — לפי שהיה הקרום מפסיק. ונראה שצריך להסיר
8 מן הכוליא כדי לקליפה לפי שהקרום עצמו מובלע מן החלב כדאמרין לעיל (צג.א) תלתא קרמי הוה ואם תאמר: ליתסר כוליא משום דמפעפע בה לוכן כוליא דרבי יוחנן גופיה אסר לעיל
9 (צב.ב) לוכן כוליא כדאמרין דממרט ליה ויש לומר: כיון דלא אסור אלא מדרבנן אינו אסור את הכוליא. אבל בשר בחלב מאן טעים ליה — והא דלא פריך אמתניתין (חולין צו.ב) ד"דך
10 שנתבשל בה גיד הנשה: מאן טעים ליה? משום דמשערין ליה בכשר בלפת. אבל קשה דאמתניתין דפרק "כל הבשר" (חולין קח.א) ד"טפת חלב שנפלה על תחית בשר, אם יש בה בנותן
1 טעם (וכי הוה מצי למפרך, וכן אמתניתין דפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (עג.א): אין במים, ומים בייך — בנותן טעמו ויש לומר: דהתם קל לשער בששים, אבל הכא אין קל לשער מה
2 שבלוע בקדרה אלא על ידי טעימה. אי נמי דמשמע ליה דרך ברייתא, על ידי טעימה איירי, דמיא דתרומה דטעם לה כהן. סמכינן אקפילא — אף על גב דגוי הוא, כיון דקפילא הוא
3 — לא משקר, שלא יפסיד אומנתו. אמר רבא כי ואמור רבנן בששים — לקמן בפרק "כל הבשר" (קט.א) פסק הקהנאסר כרבי יהודה, דמין במינו לא בטיל, מדקם ליה רבי בשיתיה, דקאמר:
4 נראין דברי רבי יהודה. ורב ושמואל נמי, דאמרי תרווייהו: כל איסורין שבתורה במינו במשנהו, ותניא בחתימהו במסכת עבודה זרה בפרק בתרא (עג.א). ואף על גב דאפילו עליוהו רבי יוחנן
5 וריש לקיש התם, ותניא נמי כותיתיהו — שמעינן נמי לאבי ורבא. דבתראי הוה, דקמו כרב ושמואל. דאיתמר: חלא לגו חמרא כו', במסכת עבודה זרה פרק בתרא (סו.א). ובמסכת פסחים
6 (לא), נמי פסיק רבא: הלכתא, חמץ בזמן, בין במינו בין שלא במינו — במשנהו, כרב. וטעמא דרב מפרש התם: דרב לטעמיה, דאמר: כל איסורין שבתורה, במינו — במשנהו, ושלא במינו —
7 גזר רב אטו במינו בחמץ, משום דלא בדילי אינשי מניה, ואתו ללולוי ביה. עד כאן לשון הקהנאסר. ורבינו תם אומר: דכל זה אינו ראיה, דאין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוחנן, וכל כרב
8 ושמואל. דהלכה כרבי יוחנן לגבי רב, כדאמר בריש ביצה (ד.ב). וגבי שמואל, כדאמר בימי שהוציאיהו" (ערוכין מ.ב). ורבי יהושע בן לוי נמי אית ליה לקמן (צח.א) בשמעתין דמין במינו
9 נמי בטיל, דילין מ"זרוע בשלה, דהוה מין במינו. ורבי יהושע בן לוי בר סמכא הוא, והלכה כמותו בכל מקום, ואפילו לגבי רבי יוחנן, כדמשמע בפרק בתרא דמגילה (כו.א) דאמר רב פפי
10 משהיה דרבא: מבי כנישתא לבי רבנן — שרי, מבי רבנן לבי כנישתא — אסור. ורב פפא משמיה דרבא אמר איפכא. וקאמר התם: כותיה דרב פפא מיתברא, דאמר רבי יהושע בן לוי. בית
1 הכנסת מותר לעשותו בית המדרש. ואף על גב דרבי יוחנן פליג עליה, כדאיתא התם, מיתיה ראייה מרבי יהושע בן לוי. ומיהו רבינו תם בעצמו היה דוחה: דהא דפליג רבי יוחנן התם, דקאמר:
2 "את הבית הגדול" — בית שמגדלין בו תפלה, "אף שמגדלין בו תפלה" קאמר. להכי מיתיה מרבי יהושע בן לוי, דלרב פפא דאמר איפכא — לא הוי לא כרבי יהושע בן לוי, ולא כרבי יוחנן.
3 ומכל מקום יש ראיה: דבסדר תנאים ואמוראים פוסק הלכה כרבי יהושע בן לוי בכל מקום. והוא ד"חמרא לגו חלא. וחמרא חזרתא בעינא" אמר רבינו תם: דאיתא לאוקומי בטבל ויין נסך,
4 דמודי בהו רבי יוחנן, כדאמרין במסכת עבודה זרה (עג.ב) תדע, דהא רבא גופיה אית ליה הכא דמין במינו דליכא חמץ אטעמיה, בששים. דרבינו אפרים היה דוחה: דאיתא רבינו אבהו בחזמא
5 חזרתא בעינבי. וקרי ליה "מין במינו", לפי שטעמם שוה. ויש להם דין מין בשאינו מינו — דהא רבא אויל בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה בתר שמוא. ואין נראה לומר כן. דכיון דאזול בתר
6 שמוא — לא היה קורא אותו "מין במינו". וב"הקומץ רבה" (מנחות כג.א) נמי קאמר רבא: קסבר רבי יהודה, כל מין ומינו דבר אחר כו' — מכלל דרבא גופיה לא סבירא ליה הכי. ובפרק "כל
7 שעה" (פסחים לא) דאמר רבא: הלכתא, חמץ בזמן בין במינו בין שלא במינו במשנהו כרב — לא גרס רבינו תם "במשנהו כרב". וכן משמע בהלכות גדולות שלא היה כתוב בספרים "כרב".
8 שכתב שם: מדלא ידויב רבא שיעורא למילתיה, שמע מינה: דאסור במשנהו כרב. ועל פי הלכות גדולות מוגה בספרים. אלא גרסין "אסור" — פירוש: בנותן טעם, כרבי יוחנן דהתם. ושם
9 מפרש אמאי לא פסיק בהדיא כרבי יוחנן. וכן פסק באתלעות דרב אחא: דרבא כרבי יוחנן. ומכל מקום לא היה רבינו תם פוסק הלכה למעשה לחמץ בפסח, וכשהו מוצאין חטה בתרגולת
10 רותחת בפסח — והי מציץ להשהותה עד אחר הפסח. ואומר רבינו תם: דאף על גב דתנן באהלות (פרק א משנה ז) בעופות ובדגים — כשי תתפול לאור ותשרף, דברי רבי שמעון —
1 אפילו ילפנן איסור מטומאה, דחשיב כמעוכל, הא פליג התם רבי יהודה בן בתירא. וקאמר: בעופות ובדגים — מעת לעת, ובשל תורה — הלך אחר המחמיר. ואפילו גרס "במשנהו כרב" —
2 דילמא שאני חמץ, דחמיר טפי, דעובר ב"ל ריאה", ולא בדילי מניה. ואף על גב דקא מפרש התם טעמא, דקאמר: רב לטעמיה כו' — רבא פסיק כרב, ולא מטעמיה. וטעמיה דרב: משום
3 דסבר בעלמא דמין במינו — במשנהו, ומורין בפסח שלא במינו אטו מינו. אבל לרבא, אף על גב דבבב איסורין הוה בנותן טעם, אפילו במינו, מחמיר לאסור בפסח במשנהו, אפילו שלא במינו.
4 ועוד: דבספרים ישנים לא גרסין "רב לטעמיה", אלא הכי גרסין: "דהא רב ושמואל דאמרי תרווייהו: כל איסורין שבתורה שלא במינו, בנותן טעם". ומשני: רב גזר בחמץ שלא במינו אטו
5 מינו. והא דלא חשיב חמץ בפסח בהדי טבל ויין נסך, בברייתא דמסייע לרבי יוחנן — משום דטבל ויין נסך היה שלא במינו בנותן טעם, וחמץ אפילו שלא במינו במשנהו. ואף רבי יהודה גאון
6 פסק דוקא בחמץ קאמר רבא, אבל בשאר איסורין — דהילכתא כרבי יוחנן ורבי לקיש. ועוד הילכתא רבינו תם ראיה: דבפרק "התרומות" (ובחים עט.ב) בשמעתא ד"דירצן" סבר רבי אליעזר
7 בן יעקב דמין במינו בטל, ורמשהו רבי אליעזר בן יעקב קב וקצי". וטעמא דגורא נמי קאמר הכי בבליה ביצה (לח.ב), גבי רבי אבא דאמר: מי שנתערב לו קב חטים, רב קב חטים, רב שפיר בעידי
8 דאחיכו עליה. דמאי שנא חטים בשעורין דלא, דמין בשאינו מינו בטיל. חטין בחטין נמי, נהי דלרבי יהודה לא בטיל, לרבנן מיבטל בטיל. משמע: דהכי הלכתא, ולהכי אחיכו עליה. אף
9 על גב דרבי יהודה מיייר התם, מכלל דרישא רבנן. מכל מקום רבנן התם לא איירי במין במינו. ובהלכות גדולות של אספמא פוסק: דחתיכה בחתיכות — בנותן טעם, ומילתא דרבא ד"אמור
10 רבנן בששים" איתוי לפסק הלכה. ובקנהנאסר גופיה פסק בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (סו.א) גבי פלוגתא דאביי ורבא, דהילכתא כרבי יוחנן, דסבר: בנותן טעם. ויין נסך, דקאמר התם
1 במשנהו — אומר רבינו תם: דדוקא ביין שנתנסך לפני עבודה זרה, דהא אמתניתין ד"יין ביין ומים במים" קאי, ומים במים אי אפשר להיות אלא בנתנסך. ובתשובת הגאונים (ובכתב יד) רבינו
2 יוסף טוב עולם מצא רבינו תם: אין נסך שנתנסך לפני עבודה זרה — אסור בהנאה, ואינו בטל אפילו באלף. כמו ששנים ואלו אסורין, ואיסורין בכל שהוא וכו'. מכלל דסתם ינא ושרא איסורין.
3 חוץ מנבל ויין נסך, בין במינו בין שלא במינו — בנותן טעם. וקשה מותרות. ארדמין גוי שטעם מן השן החזיר לחבית — אסור. קודח במינקת, ונפלה ממנו טיפה — אסור. מפני
4 שטיפת יין אסורה ואסורת בכל שהוא. משמע דסתם ינא אסור בכל שהוא! ויש לומר: דאתא כרבי יהודה, דאמר: מין במינו לא בטיל. והוא דקשישקין, דקדים ופסיק גוי — אסור, בפרק
5 בתרא דמסכת עבודה זרה (עב.ב), אף על גב דלא מיתסר אלא טיפה הנוגעת בפיו, דקסבר: נצוק אינו חבור, מדרש בקדים ופסק ישראל — יש לפרש: דהאי "אסור" דקאמר, היינו דאסור
6 לכתחלה לעשות, דאין מנטלין איסור לכתחלה. אי נמי: למאן דאמר מין במינו בכל שהוא, קאמר דאסור.

איכא דאמרי בקדרה עצמה - תימה: אם שיעור עובי הקדרה כחמישים זיתים, ותן בה מים כשיעור עשרה זיתים, ובשל באותן המים כוית חלב - היאך יתבטל אותו כוית חלב במים? הא פשיטא שיש במים טעם חלבו נראה לפרש: דהבא מיירי כגון דליתיה לאיסורא בעיניה, דנבלע בה בקדרה כוית חלב, והיא היתה כבר בלועה מהיתר, ואחר כך

חזר ובשל היתר - דמשערין בקדרה עצמה לבטל האיסור שנבלע בה. **כל** איסורין שבתורה משערין אותו כאילו הן בצל וקפלוט - מרלא נקט "כבשר בלפת", כדקתני במתניתין (חולין צ"ג) גבי גיד הנשה, משמע דאין שיעורין שיהיה גיד לא יחייב טעמו כולי האי, הוא דמשערין בכשר בלפת. אבל שאר איסורין, דיהיב טעמו טפי - משערין בבצל וקפלוט. ומדאמר רב נחמן: גיד בששים, משמע דבשר בלפת היה שיעורה בששים. ולפי זה פליג רבי יוחנן אדרבא דלעיל, דאמר: כל איסורין שבתורה בששים, וכרבא קיימא לן, דהוא בתרא, וכן פסקין בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (ס"טא) גבי "עכברא בשכירא". **ובחל** מן המנין - ואם תאמר: כיון דבחל עצמו אסור, כדאמרין בסמוך, אם כן נימא "חתיכה עצמה נעשה נבלה", וליבעי ששים לבד מבחל, ויש לומר: דהאי דאסור, לאו משום שיהא טעם חלב בבחל יותר מנשאר בשר, אלא לפי שיש בו גומות, והחלב כנס לתוכו, ויש באותו חלב טעם בשר. ואי אפשר להפרישו מן הבחל, מאחר שנתבשל, דהו לא מנהיא ליה קריעה, ואם תאמר: ומה טעם הבחל עצמו אסור? והלא כל החלב הכנס לתוכו בגומות נפלט לחוץ, ותפשט ותפלט בשוה לכל החתיכות, כדאמר דמשערין בכליה. ופריך נמי: אלא מעתה נפל לקדרה אחרת לא יאסור? משמע דפשיטא ליה שירצא כולו, כמו שאפרש בסמוך. ויש לומר: לפי שמוחלת בשולו, קודם שיצא החלב לגמרי, נאסר החלב שבבחל, מפני טעם הבשר שבו, ואז לא היה יכול לצאת בקריעה. והלכך אף לאחר שנגמר בשולו, שכבר יצא כולו, הו לא לישתרי. דאפשר לסחוטו - אסור. ואפילו למאן דאמר אפשר לסחוטו, מותר - הכא גורנין שמוא יאכלנו קודם שיצא כולו. ואף על גב דגבי "בשרא דאסמין" (חולין צ"ג) שרינן כי שפדיה בשפדא לבתר שנצלה לגמרי, ולא גורנין דלמא אתי למיכל קודם גמר צלייתו - שאני ההם שדרך הדם לצאת על ידי מליחה וצליה. ולכך צולחה, כדי להוציא דמו. וגם לבסוף פירש כל הדם לגמרי, ותפל לחוץ. אבל הכא, כשיצא מכל החלב, מכל מקום נשאר הוא בקדרה, אלא שמתבטל. ואי שריא לבסוף, אתי למיכלניה קודם.

ובחל עצמו אסור - יש ספרים דגרסי: "אסור, היכא דלא קריעה ובשליה בהדי בשר". ואם תאמר: כי בשיל ליה נמי לחודיה - ליתסר, משום טעם בשר הבחל שבחלב שבגומותיו ויש לומר: משום לישנא קמא דרב בפרק "כל הבשר" (חולין ק"ט). דאמרו: לא קרע - אינו עובר עליה, ומותר. לכך צריך להעמיד כשנתבשל עמ הבשר.

אלא מעתה נפל לקדרה אחרת לא יאסור - דכיון דבכוליה משערין, אם כן נפיק כוליה. אבל אי במה דנפיק מיניה משערין, אתי שפיר דאוסר קדרה אחרת, דלא נפיק כוליה. ואם תאמר: ודלמא הא דמשערין בכליה, משום דמספקא לן אי נפיק כוליה. ולכך נפל לקדרה אחרת - אוסר, משום דדלמא לא נפיק כוליה? ויש לומר: דזה פשוט לו, ואין ספק בידו, וידוע היה להם אם יוצא כולו או מקצתו. ועוד: דמספק לא היה אוסר קדרה אחרת, כיון כי חלבו שותיה דרבנן. ועוד נראה לפרש: ד"אלא מעתה" קאי אתא דאמר "ובחל מן המנין", אלמא לא חשבינן ליה חתיכה דאיסורא, ולא אסיר אלא משום חלב הכנס בגומות שבתוכו. ואם כן, נפל לקדרה אחרת - לא יאסור, דכל מה שסופו לצאת מן החלב יצא בקדרה ראשונה. **נפל** לקדרה אחרת אל יאסור - הא לא פריך "הוא גופיה לא ליתסר", כדפרישתי לעיל. **ביצה** בששים - והוא הדין בשאר איסורין, וביצה איצטרך ליה, משום דאיכא ביצה טמאה דלא אסרה, כדאמרי אינשי דמאי בעלמא הוא.

ואמור רבנן בששים - בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (ס"טא), פסקין הלכתא בכל איסורין שבתורה (בששים), בין בשר בחלב ובין שאר איסורין בששים. **מין נשאינו** מינו - שהאדם יכול להבחין טעמו, ושניהם של דהיתר, שיכול כן ברית לטעמו, כגון תרומה וחולין. **במעמא** - יטיעמנו כהן, אם אין תרומה נותנת טעם בחולין - יאכל

התבשיל אף לזרים. **דאיסורא** - כגון בשר בחלב, שאין כן ברית יכול לטעמו, סמכין אקפילא. **ומין במינו** - בין דהיתר ובין דאיסורא, דליכא להבחין טעמו. **אי נמי מין נשאינו** מינו דאיסורא וליכא קפילא - גיד דליטעמיה, משערין בששים. **מאי דעתך** - דאסרת ליה? אי משום דשמואל דאמר כו', והא רותח - גיד דהכא שרי, דהאמר שמואל: קולף ואוכל. **כבוש** - בחומץ ותבלין, וכבש כהן איסור דהיתר יחד. *שולחני'ר בלעז. כשהו משערין - האיסור בששים, ומשערין אותו שיהא בו אחד מששים ברובט וקיפה ובחתיכות ובקדרה. קיפה - **פנדרלייא, דק דק של בשר ותבלין המתאסף בשולי קדרה. **במאי דבלעה קדרה** - אם ראינוהו כשנפל שם קודם שנתמעט, ואנן משערין אותו לאחר שנתבשל לכמות שנפל שם, ואין בהיתר ששים בו - אומרים כמה בלעה קדרה מן ההיתר. לפי שכשנפל שם היה היתר הרבה, ונתמעט בבלעת הקדרה, אבל בקדרה עצמה לא משערין. וכיון דאיפילו לישנא, ואיסורא דאורייתא היא - אזלינן לחומרא, ולא משערין בקדרה, ועיקר הדבר - כמות שהוא בא לפנינו משערין ליה. ולא משערין במאי דבלעה קדרה מן ההיתר, לפי שאף מן האיסור נבלע, ונתמעט מכמות שהיה, וכדאמרין לקמן (צ"טא): אטו דהיתרא בלע, דאיסורא לא בלעז כל איסורין שבתורה - לבד גיד הנשה, דכבשר בלפת הוא. משערין - אותם כאילו האיסור בצל או קפלוט, ואילו היה נתון טעם בהיתר זה שנתבשל עמו אוסרו. ובהך איסורי דלא מצו למיטעמניהו קאמר, כגון מין ומינו. ואי נמי שאינו מינו דאיסורא, וליכא קפילא. ואכתי לא איפסיק הלכתא בששים. **פלפלין** - נותנים טעם באלף כמות. שיעור חכמים - אין באיסורין גנותן טעם יותר מבצל וקפלוט. ואין גיד מן המנין - דבעינן ששים דהיתר לבד מיניה. אבל בחל, הואיל ומין היתר הוא, אם נתבשל עם הבשר - משערין ליה בששים לבהדי דידיה. **ביצה** - של עוף טמא. **ובחל עצמו אסור** - שהרי הבשר נתן בו טעם, והוא לא נתן טעם בבשר, לפי שמועט

היה. **בדידיה משערין** - דבעינן שיהא בהיתר ששים כמותו. **או במאי דנפיק מיניה** - אין צריכין שיהא בהיתר אלא בששים מה שפלט זה. דהאי מאי דאתי קמן, לאו בקדרה הוא, ומישא שדינן ליה לבר. **אלא מעתה** - הואיל ובדידיה משערין, אתי איבטיל כוליה, שהלך כל עצמו בתבשיל. דאי לא היה, אכתי בעית ששים כמות כולו. וכיון דכוליה בטלתי, נפל בקדרה אחרת - אל יאסר. **כיון דאמר רב יצחק כו'** - מפני שבתחלה נאסר עד שלא נצטמק, משנתנה הקדרה בו טעם - מיד נאסר. ומאז שזיה רבנן כחתיכה איסור שהיא לעולם אסורה, כדאמר במתניתין: בזמן שמכירו כו'. **למימרא דיהבה טעמא** - כי מבשלה בהדי אורייתא

אפרוח

היה. **בדידיה משערין** - דבעינן שיהא בהיתר ששים כמותו. **או במאי דנפיק מיניה** - אין צריכין שיהא בהיתר אלא בששים מה שפלט זה. דהאי מאי דאתי קמן, לאו בקדרה הוא, ומישא שדינן ליה לבר. **אלא מעתה** - הואיל ובדידיה משערין, אתי איבטיל כוליה, שהלך כל עצמו בתבשיל. דאי לא היה, אכתי בעית ששים כמות כולו. וכיון דכוליה בטלתי, נפל בקדרה אחרת - אל יאסר. **כיון דאמר רב יצחק כו'** - מפני שבתחלה נאסר עד שלא נצטמק, משנתנה הקדרה בו טעם - מיד נאסר. ומאז שזיה רבנן כחתיכה איסור שהיא לעולם אסורה, כדאמר במתניתין: בזמן שמכירו כו'. **למימרא דיהבה טעמא** - כי מבשלה בהדי אורייתא

אפרוח

בביצת

בקושיא.
 בדברי רבא המובאים לעיל נתבאר שכשנתערבו איסור והיתר ואי
 אפשר לדעת אם יש בהיתר טעם איסור, האיסור בטל בששים.
 הגמרא מבארת אלו דברים מצטרפים לשיעור ששים לבטל את
 האיסור: **אמר רבי חנינא, בַּשֶּׁשֶׁשׁ מִשְׁעָרִין** את האיסור שנפל לתוך
 תבשיל של היתר, **מִשְׁעָרִין** שיהיה בו יחס של כוית איסור אחד כנגד
 ששים כויתים של היתר הנמצאים **בְּרוֹמָב** של התבשיל, **וּבְקִיפָה** –
 בשר דק ותבלין המתאספים בשולי הקדירה, **וּבְחֲתִיבוֹת** המותרות,
וּבְקִדְרָה ויבואר לקמן, שכל אלו מצטרפים לששים כויתים בכדי
 לבטל את האיסור.
 ונחלקו האמוראים בפירוש דבריו שהקדירה מצטרפת להיתר לבטל
 את האיסור: **אִיבָא דְאִמְרֵי** – יש אומרים שכוונתו שמשערים בַּדְּפִנּוֹת
 של הקִדְרָה **עֲצָמָה**, כלומר שגם החרסים של הקדירה מצטרפים
 להיתר לבטל את האיסור. **וְאִיבָא דְאִמְרֵי** – ויש אומרים שמשערים
בְּמֵאֵי דְּבִלְעָה קִדְרָה – במה שבלעה הקדירה מן ההיתר, דהיינו שאם
 נפלה חתיכת איסור לתוך תבשיל של היתר ונתבשלו יחדיו, והיתה
 כמות ההיתר שבתבשיל ידועה מתחילה, אך לא היה ידוע מה היתה
 כמות האיסור שנפל, ועתה כשבאו האיסור וההיתר לפנינו לאחר
 שנתבשלו ושיערנו את כמות האיסור וההיתר לא נמצאו ששים
 בהיתר כנגד האיסור, משערים כמה בלעה הקדירה מן ההיתר משעת
 נפילת האיסור ועד עתה, ומצרפים כמות זו להיתר שפלפנינו.
 במשנה שנינו שכשנתבשל גיד הנשה עם הירך משערים את האיסור
 כבשר בלפת. הגמרא מבארת שבשאר איסורים משערים באופן אחר:
אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, כל איסורין שבתורה חוץ מגיד
הנשה שנתערבו במאכל של היתר באופן שאי אפשר לדעת אם
טעמם מורגש בהיתר, מִשְׁעָרִין בְּאֵילּוֹ הֵן בְּצֵל וּקְפֻלוֹט – משערים
 את האיסורים כאילו הם בצל או קפלוט שנתערבו בתבשיל, ובודקים
 אם כמות כוז של בצל או קפלוט נותנת טעם בתבשיל, ואם מתברר
 שהיא נותנת טעם בידוע שמרגישים את טעם האיסור בהיתר וכל
 התבשיל נאסר באכילה.
אמר ליה רבי אבא לאבבי, מדוע קבעו חכמים שמשערים את
האיסורים בבצל או קפלוט, וּלְשִׁעָרֵיהֶן בְּפִלְפִּלִין וּתְבַלְלִין דְּאִפִּילוּ
בְּאֵלָה לֹא בְּמֵלִין – שישערו אותם כאילו הם פלפלן ותבלין שיש
 בהם טעם רב מאד, עד כדי שיכולים ליתן טעם אפילו באלף כמותן.
אמר ליה, כך שיערו חכמים דאין נותן טעם באיסורין יותר מִבְּצֵל
וּקְפֻלוֹט – שאין לך איסור שיהא נותן טעם יותר מבצל וקפלוט ועל
 כן שיערו בהם חכמים.
 לעיל נתבאר שכל האיסורים שבתורה בטלים בששים. הגמרא
 מבארת האם צריך שיהיה ששים בהיתר מלבד האיסור, או שצריך
 שיהיה ששים בהיתר יחד עם האיסור: **אמר רב נחמן, גִּיד הַנֶּשֶׁה**
 שנתערב בגידים אחרים בטל בַּשֶּׁשֶׁשׁ, **וְאִין גִּיד הַנֶּשֶׁה מִן הַמֶּנִּין,**
 דהיינו שצריך שיהיו ששים גיד היתר כנגד גיד הנשה. אבל **כָּחַל**
 [–דין הבהמה שכנוס בהם חלב] שנתבשל עם בשר, הואיל והכחל
 מצד עצמו ככל חתיכת בשר שהוא דבר המותר לגמרי, אלא שנאסר
 באכילה מדרבנן מחמת החלב שכנוס בגומות שבתוכו, לפיכך אמרו
 חכמים שיהא בטל בַּשֶּׁשֶׁשׁ **וּבְחֵל מִן הַמֶּנִּין** – והכחל בתוך מנין
 הששים, דהיינו שדי שיהיה בהיתר רק חמשים ותשע כויתים מלבדו.
בִּינָה אסורה שנתערבה בביצים מותרות ונתבשלה עמן בטלה
 בַּשֶּׁשֶׁשׁ, **וְאִין הַבִּינָה** האסורה מן הַמֶּנִּין, אלא צריך שיהיו ששים
 ביצים מותרות כנגדה.
 הגמרא מבארת מה דינו של הכחל בעצמו לאחר שנתערב: **אמר רבי**
יצחק בריה דרב משישאי, וּבְחֵל עֲצָמוֹ אפילו לאחר שנתערב
 בחמשים ותשע חתיכות בשר **אִסור באכילה**, משום שבחלב הכנוס
 בגומותיו יש טעם בשר, הגם שבבשר הכחל עצמו אין טעם חלב
 הואיל ושיעור החלב מועט שהרי בקדירה יש ששים כנגדו. והוצא
 לדינא מכך דאין [–שאם] **נָפַל הכחל לְקִדְרָה אַחֲרָת** ואין בה ששים
 כנגדו הרי הוא **אִסור** את כל התערובת.
 הגמרא ממשיכה לבאר את דין תערובת כחל: **אמר רב אשי, כִּי**

יכן אִמור רִבְנָן במסכת עבודה זרה (טז). שכל האיסורים שבתורה
 בטלים בַּשֶּׁשֶׁשׁ. וצריך לדעת באיזה אופן נאמר כל דין ודין. הִלָּכָה
 יש לומר שהדינים נחלקים לשלושה סוגי תערובות. א. בתערובת מִן
בְּשָׂאֵינוֹ מִינוֹ, דהיינו כשנתערבו שני מינים שונים שניתן להבחין
 בטעם של כל מין ומין, ושניהם מינים דִּהְיִיתָרָא – של היתר שיש אדם
 מישראל שיכול לטעום ולעמוד על הטעם, כגון קדירה שבישל בה
 גריסין של תרומה ואחר כך בישל בה עדשים של חולין ששניהם
 מותרים לכהן, אולם לזר הם אסורים מחמת התרומה המעורבת
 בהם, מתירים את האיסור **בְּמַעְמָא**, דהיינו שיתנו את התבשיל לכהן
 שיטעם אם נרגש בחולין טעם תרומה, ואם אין בו טעם תרומה יאכל
 התבשיל גם לזרים. ב. בתערובת מִן בְּשָׂאֵינוֹ מִינוֹ דְּאִיפֻרָא, דהיינו
 כשנתערבו שני דברים משני מינים שונים שבהצטרפותם חל איסור
 לכל אדם מישראל, כגון תערובת בשר בחלב שאין אדם מישראל
 יכול לטעום את התבשיל אם נרגש בו טעם בשר וחלב, מתירים את
 האיסור **בְּקִפְלָא** – על ידי נחתום עובד כוכבים שיטעם את התבשיל
 ויאמר אם נרגש בו טעם בשר וחלב. ג. ובתערובת מִן בְּשָׂאֵינוֹ, דהיינו
 כשנתערבו שני דברים ממין אחד, כן באופן שנתערב דבר היתר
 בדבר היתר, ובין באופן שנתערב דבר אסור בדבר מותר **דְּלִיבָא**
לְמִיקָם אִמְרָמָא – שאי אפשר לעמוד על הטעם לעולם לפי שטעמם
 שווה, **אִי נִמֵּי** בתערובת מִן בְּשָׂאֵינוֹ מִינוֹ דְּאִיפֻרָא – של איסור כגון
 בשר בחלב ודְּלִיבָא קִפְלָא – ובמקום שלא מצוי נחתום עובד כוכבים
 שיכול לטעום את התבשיל, מתירים את האיסור בַּשֶּׁשֶׁשׁ, כגון שאם
 נתערב כוית איסור בתוך היתר צריך ששים כויתים של היתר כנגדו
 בכדי לבטל את האיסור, ואם אין ששים כויתים בהיתר כנגד כוית
 איסור התערובת אסורה.
 הגמרא דנה בענין ירך שנמלחה עם גידה. מספרת הגמרא: הִנְהוּ
אִמְרָמָתָא דְּאִימְלִיחוּ בִּי רִישׁ גִּילּוּתָא בְּגִידָא נֶשֶׁאִי – אותן ירכים
 שנמלחו בביתו של ראש הגולה עם גיד הנשה שבהן, **רִבְנֵינָא אִסְרִי**
 את הירכים באכילה משום שבלעו משומן הגיד, **רַב אֲהָא בַר רַב**
(אֲשִׁי) שְׁרִי – התירן באכילה. **אֲתוּ שְׁיִילוּתָה לְמַר בַּר רַב אֲשִׁי** – באו
 ושאלו את מר בר רב אשי האם הירכים מותרות באכילה או אסורות,
אמר להו, אבא [–רב אשי] שְׁרִי – התיר.
אמר ליה רב אהא בר רב רבִּינָא, מאי דַּעְתִּיךָ – מהי דעתך
 שאסרת את הירכים באכילה, אם משום מה **דְּאִמְרָא שְׁמוּאֵל מְלִיחָה** –
 דבר שנמלח במלח הָרִי הוא בְּרוּתָה – דינו כדבר שצלאוהו על גבי
 האש והרתחוהו, **וּבְבִישׁ** – איסור והיתר שנכבשו יחדיו בחומץ
 ותבלין הָרִי הוא בְּמִבְשָׁל – דינו כדבר שבישלוהו בקדירה, ועל כן
 אתה סבור שכשם שאנו אוסרים איסור והיתר שנצלו יחדיו, כך יש
 לאסור איסור והיתר שנמלחו יחדיו, וממילא יש לאסור את הירכים
 כיון שבלעו משומן הגיד על ידי המליחה. **וְהָאִמְרָא שְׁמוּאֵל** לעיל (צא)
לֹא שָׁנוּ – לא שנינו במשנה שירך שנתבשל בה גיד הנשה ונתן בה
 טעם נאסרה כל הירך, **לֵאמָר** באופן שֶׁהָגִיד נִתְבַּשֵּׁל בָּהּ, שאז הרוטב
 המתבשל מוליך את הטעם בכל הבשר, **אָבַל** אם הגיד נִצְלָה בָּהּ
 קוֹלָף מבשר הירך **וְאֻבַּל עַד שְׁמָנִיעַ** לְגִיד ומשליכו, לפי שבצליה
 אין הטעם מתפשט בכל החתיכה. ומכיון שמליחה דינה כצליה אף
 כאן היה צריך להיות הדין שיהיה מותר לקלוף מבשר הירך ולאכול
 עד הגיד עצמו, ומדוע אסרת את כל הירך. **וְכִי תִימָא** – ואם תאמר
מֵאִי בְּרוּתָה דְּקָאִמְרָא – שכוונת שמואל במה שאמר שמליח דינו
 בְּרוּתָה דִּהְיִינוּ בְּרוּתָה דְּמִבְשָׁל – כדבר שהרתחוהו על ידי בישול ולא
 על ידי צליה, ומשום כך אסרת, כי מליחה דינה כבישול וכשם
 שבמבשל ירך עם גידה כל הירך נאסרה, כך במלח ירך עם גידה כל
 הירך נאסרה. **וְהָא מְדִקְאִמְרָא** – והרי מזה שאמר שמואל בהמשך
 דבריו שֶׁבְּבוֹשֶׁ הָרִי הוא בְּמִבְשָׁל, **מִבְּלָל** [–מוכח] שמה שאמר
 בתחילה שמליח הרי הוא בְּרוּתָה, **בְּרוּתָה דְּצִלִי קָאִמְרָא** – כוונתו
 לרתיחה שבאה על ידי צליה ולא על ידי בישול, ואם כן כשם
 שבצולה ירך עם גידה הירך מותרת באכילה, כך במולח ירך עם גידה
 כל הירך מותרת באכילה.
 מסיימת הגמרא: **קִשְׁיָא** – דברי רבינא שאסר את הירכים נשאר

באמת הגיד הפנימי הוא הגיד שנמצא סמוך לעצם בצד הפנימי של הירך וכדברי שמואל, אלא שמאחר דאיקלודי מיקלוד – שהוא נכנס בתוך הבשר כמפתח שנכנס בתוך מנעול הדלת, ובאותו מקום הוא סמוך ומובלע בבשר לכן קראה לו הברייתא 'פנימי סמוך לבשר', דהיינו שהוא בצד הפנימי של הירך ויש מקום שבו הוא סמוך ומובלע בבשר.

מוסיפה הגמרא להקשות: והא תניא – והרי שנינו בברייתא שהגיד התיצון הוא הגיד המגולה הסמוך לעצם, דהיינו שהגיד הנמצא בצד הפנימי הוא הנקרא חיצון לפי שאינו מובלע בבשר, והאיך אמר שמואל שהגיד המובלע בתוך הבשר הוא הנקרא חיצון לפי שהוא נמצא בצד החיצון של הירך. מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה, באמת הגיד החיצון הוא הגיד המובלע בבשר שנמצא בצד החיצון של הירך וכדברי שמואל, אלא שמאחר דהיכא דפרעי טבחי – שבמקום שבו פורעים הטבחים את הרגל מחיבורה בעצם האליה, שם מחובר הגיד לעצם של הקולית, לכן קראה לו הברייתא 'חיצון סמוך לעצם', דהיינו שהוא בצד החיצון של הירך ויש מקום שבו הוא סמוך לעצם ששם הוא אינו מובלע בבשר.

הגמרא מבארת מה דינו של טבח שלא הקפיד על ניקור החלב: איתמר, טבח שלא ניקר היטב את הבשר ונמצא חלב אחריו, רב יהודה אמר, אם נמצא שהשאר חלב בשיעור כשעורה עונשים אותו. ורבי יוחנן אמר שרק אם נמצא אחריו חלב בשיעור כזית עונשים אותו. אמר רב פפא ולא פליגי – לא נחלקו רב יהודה ורבי יוחנן, אלא כהאן להלקותו – רבי יוחנן דיבר לענין עונש מלקות, ולכן אמר שרק אם נמצא אחריו חלב בשיעור כזית מכין אותו מכת מרדות, אבל בפחות משיעור כזית אין מלקין אותו, וכאן לעפרו – ואילו רב יהודה דיבר לענין העברתו מאומנתו, שאפילו אם נמצא אחריו חלב בשיעור מועט כשעורה מעבירין אותו מטבחותר.

אמר ר' זוטרא, מה שאמר רב יהודה שאם נמצא אחריו חלב כשעורה מעבירין אותו מאומנתו, היינו דווקא כשנמצא חלב כשעורה במקום אחר, שמאחר והוא שיעור מועט, רק כאשר כל השיעור נמצא במקום אחד מענישים אותו, אבל אם נשאר חלב בכמה מקומות ובצירוף כל המקומות יש שיעור כשעורה אין מעבירין אותו. ומה שאמר רבי יוחנן שאם נמצא חלב בשיעור כזית מלקין אותו, היינו אפילו כשנמצא החלב בשנים ובשלשה מקומות ובצירוף כל המקומות יש שיעור כזית.

מסיימת הגמרא: והלכתא – ולהלכה, להלקותו כזית – מלקות ישנן רק באופן שנמצא אחריו כזית חלב במקום אחד, ולעפרו – ולהעבירו מאומנתו מעבירין רק באופן שנמצא אחריו חלב כשעורה במקום אחד.

הגמרא מבארת האם הטבחים נאמנים על ניקור גיד הנשה. שנינו במשנה שלדעת רבי מאיר אין הטבחין נאמנים על ניקור הגיד, ואילו לדעת חכמים הם נאמנים [וב']. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, הגם שבתחילה פסקו רבי מאיר שאין הטבחים נאמנים על ניקור הגיד, עתה פסקו חכמים וחוורו לומר שהם נאמנים והלוקח מן הטבח אינו צריך לבדוק אם ניקרוהו היטב. אמר רב נחמן בתמיה, וכי אפשר דרי – האם עתה הוכשרו הדורות יותר מדורות קודמים, הלא הסיבה שבתחילה לא האמינו לטבחים היא משום שנפסקה ההלכה כרבי מאיר שאמר שצריך לחטוט את גיד הנשה מעיקרו, ומאחר ויש בזה טירחה רבה לא האמינו לטבחים שאמרו שטרור וניקרוהו היטב, ואם כן האיך שייך לומר שעתה הוכשרו הדורות יותר מבתחילה ואפשר להאמין למה שאומרים הטבחים. מתרצת הגמרא: מעיקרא דהווי סברי לה כרבי מאיר – בתחילה כשסברו ונהגו כרבי מאיר שצריך לחטוט את הגיד לא הווי מהימני – לא את הטבחים נאמנים משום שיש טירחה בחטוט, ולבסוף – אולם עתה סברי כרבי יהודה שאין צריך לחטוט את הגיד אלא די בגמימתו, ומאחר ואין בכך טירחה נאמנים הטבחים לומר שניקרוהו ואין צריך לבדוק

אחריהם.

הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן באופן אחר: איתא דמתני לה אסיפא – יש שסברו שדברי רבי יוחנן נאמרו על הסיפא של המשנה שבה שנינו 'וחכמים אומרים שהטבחים נאמנים עליו' – על ניקור הגיד ועל ניקור החלב, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, הגם שבתחילה האמינו לטבחים שאמרו שניקרו היטב את הגיד והחלב, עתה חורו לומר שאין נאמנים. אמר רב נחמן אף על פי שבדורו של רבי יוחנן לא האמינו לטבחים, מכל מקום כהאן הווי הם נאמנים. מקשה הגמרא: וכי אפשר דרי – האם הטבחים בזמן הזה יותר כשרים מהטבחים שהיו בדורות הקודמים. מתרצת הגמרא: באמת לא נחשדו הטבחים שיוכלו בניקור הגיד אפילו במקום שהטירחה מרובה, אלא שבעיקרא – בתחילה כשאמרו חכמים במשנתנו שהטבחים נאמנים, טעמם היה משום שסברו – שסברו ונהגו כרבי יהודה שאמר שדי בגמימת הגיד, ומאחר וכך היה מנהגם האמינו לטבחים שאמרו שניקרוהו, הדר סברו כרבי מאיר – אולם לאחר מכן בדורו של רבי יוחנן חזרו ונהגו כרבי מאיר שאמר שצריך לחטוט את הגיד, ומאחר והווי כהאן טבחים דהווי דכירי לה לדרבי יהודה – שזכרו את דינו של רבי יהודה ונהגו כמותו ולא חטטו את הגיד אלא גממוהו, תיקנו חכמים שכל הטבחים לא מהימני – אינם נאמנים משום שחששו שמא לקח הקונה מטבח שנהג כרבי יהודה. והשתא דאנשייה לדרבי יהודה – ועתה שכבר שכחו כל הטבחים מדינו של רבי יהודה והחזקו המנהג כרבי מאיר שצריך לחטוט את הגיד, תיקנו שכל הטבחים מהימני – נאמנים, שהרי מעולם לא נחשדו הטבחים שלא יעשו כפי שצטוו.

הגמרא מבארת האם נאמנים הטבחים על ניקור החלב: שנינו במשנה, שחכמים אומרים שנאמנים הטבחים על ניקור הגיד ועל ניקור החלב. שואלת הגמרא: חלב מאן דבר שמייה – מי הזכיר את שמו של החלב, הלא רבי מאיר שקדם לרבי חכמים אמר שהטבחים אינם נאמנים על ניקור הגיד, ולא אמר שאינם נאמנים על ניקור החלב, ומדוע חכמים הזכירו בדבריהם גם את נאמנות הטבחים על ניקור החלב. משיבה הגמרא: הכי קאמר – כך אמר רבי מאיר, אין הטבחים נאמנים עליו – על ניקור כרבי ולא על ניקור החלב, וחכמים אומרים שנאמנים עליו – על ניקור הגיד ועל ניקור החלב.

משנה

משנתנו דנה אם רשאי אדם לשלוח לעובד כוכבים ירך בהמה מבלי להוציא תחילה את גיד הנשה. אומרת המשנה: שולח אדם ירך בהמה לעובד כוכבים אף על פי שגיד הנשה בתוכה, ואין לחשוש שיחזור העובד כוכבים וימכרנה לישראל ואיכלנה עם גידה, מפני שמקומו של הגיד ניכר, ויודע הישראל להבחין שאם הירך שלמה בידוע שלא נחטט גידה והוא חוטטו בעצמו.

גמרא

הגמרא דנה האם מותר לשלוח לעובד כוכבים ירך חתוכה. מדייקת הגמרא: מזה שאמרה המשנה שולח אדם 'ירך' משמע שדווקא ירך שלמה אין איסור לשלוח לעובד כוכבים, אבל ירך חתוכה לא – אסור לשלוח לעובד כוכבים מבלי להוציא את גידה, מפני שכשהלוקח ממנו רואה את הירך חתוכה הוא תולה שכבר הוציאו את גידה ואוכלה כמות שהיא מבלי להוציא את הגיד. מבררת הגמרא: כהאן עסקינן – במה עוסקת המשנה, אילימא – אם נאמר שהמשנה מדברת במקום שכל הטבחים ישראל ומנהגם שאין הם מפרין בעיר כשנמצאה טריפה בבית המטבחים, דעו שמצאנו טריפה באיטליז והרי אנו מוכרים אותה לעובדי כוכבים, ובמקום זה אסור לישראל לקחת בשר מהעובד כוכבים שמא מכרו לו הטבחים בשר טריפה ולא הכריזו על כך,

חבירינו שֶׁבְּבָבֶל, לפי שלא החשיב את שמואל לרבו אלא לחבירו.
אמר שמואל לא ידע לי מידי דרביה אֲנֵא – האם לא ידוע לי דבר
שרבי יוחנן אינו יודע ואלמדנו כדי שיחשיב אף אותי לרבו, כתב
שמואל איגרת וְשָׁדַר ליה – ושלח לרבי יוחנן ובה היה כתוב עִיבּוּרָא
דְּשִׁיתִין שֶׁנִּי – חשבון עיבור השנים לשנים השנים הבאות. כשקיבל
רבי יוחנן את האיגרת אָמַר, לא די בחשבונות של עיבור השנים
שאקראנו רבי כי ניתן לומר הִשְׁתָּא חוּשְׁבָנָא בְּעֵלְמָא יָדַע – שהוא
בקי גדול בחישוב חשבונות ואין די בכך שיחשב ל'רבינו' שבבבל.
כתב שמואל וְשָׁדַר ליה – ושלח לרבי יוחנן תְּלִיסַר גְּמָלִי סִפְקִי
מְרִיפְתָּא – משא שלשה עשר גמלים של כל מיני ספק טריפות. אחרי
שהכיר רבי יוחנן בגדולתו של שמואל אָמַר, מעתה שוב אֵיתִי לִי רַב
בְּבָבֶל – יש לי רב בבבל אֵיחָוִיָּא – אלך ואראנו. כיון שעמד
לצאת לדרך אָמַר ליה לַיְנוּקָא – לתינוק פֶּסוּק לִי פֶסוּקוּךָ – אמור
לי איזה פסוק למדת היום, אָמַר ליה מקרא שנאמר בשמואל א, כח
א 'וְשִׁמּוּאֵל מָת'. אָמַר רבי יוחנן שָׁמַע מִיָּנָה נַח נִפְשִׁיָּה דְּשִׁמּוּאֵל –
סימן הוא ששמואל נפטר ואין לי צורך לצאת לדרך.
אומרת הגמרא: וְלֹא הָיָא – ולא היה כך, משום שבאמת לֹא שָׁכִיב
שִׁמּוּאֵל, אֲלֵא הַסִּיבָה שֶׁהָיָא לרבי יוחנן סימן כזה מן השמים, כִּי
הָיָא דְּלֵא לַיְנוּקָא – כדי שלא יטרח רַבִּי יוֹחָנָן לצאת מארץ ישראל.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תִּנְיָא – שנינו בברייתא, רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר מִי שִׁבְנָה בֵּיתָא, או שנוֹלַד לוֹ תִינוּק, וְכֵן מִי
נִשְׁנָא אֶשְׁתָּה, אֵת עַל פִּי שְׁאֵין נָחַשׁ – אף על פי שאסור לנחש
ולסמוך על מקרים או בודאות, לעשות מעשה כזה או אחר, מכל
מקום יֵשׁ לראות בכך סִימָן, שאם לאחר שאירע לו אחד משלשת
הדברים הללו עשה סחורה והצליח בה, סימן שהוא הולך ומצליח,
ואם לא הצליח בסחרתו אל יצא לעסקיו יותר מדאי כי יש לו
לחשוש שלא יצליח במעשיו. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, וְהוּא דְּאִיתְּחִיָּק
תְּלָתָא זִמְנִי – אין לראות בדברים הללו סימן לטוב או לרע, אלא
באופן שהצליח במעשיו או שלא הצליח שלש פעמים שזו חזקה
לדבר, דְּכֵתִיב (בראשית מב לו) ביעקב שאמר ליהודה כשביקש ממנו
לשלוח בידיו את בנימין, 'רוֹסָף אֵינְנִי וְשְׁמַעוֹן אֵינְנִי' הרי שתי רעות
שנעשו לי 'ואם גם אֵת בְּנִימִן תִּקְחֻ' ותעשו לי רעה נוספת, מעתה
עָלִי הָיוּ בְּלָקָה, ואין לך צרה שאינה עוברת עלי.
הגמרא חוזרת לדון בענין בשר שנתעלם מן העין ויש בו סימן: בָּעָא
מִיָּנָה רַב הוּנָא מְרַב, הניח את חתיכות הבשר בְּחֶרְוִין – במחורות
ונתעלמו מעיניו, מָהוּ – האם ניתן לסמוך על סימן כזה ולכך אין
לאסור את הבשר, או שלא ניתן לסמוך על סימן כזה והבשר אסור
מדין בשר שנתעלם מן העין. אָמַר ליה אֵל תְּהִי שׁוֹמֵה בְּחֶרְוִין – אל
תשאל שאלת שטות כזו, מפני שבדאי הָרִי זֶה סִימָן, וניתן לסמוך
על כך שלא הוחלפו אף על פי שנתעלמו מן העין.
אֵיבָא דְּאָמְרִי – ויש אומרים שרב הונא לא שאל את רב מה יהיה
הדין באופן זה, אלא שאמר בלשון הלכה, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב
– בשם רב, כך הדין, הניח חתיכות בשר בְּחֶרְוִין ונתעלמו מן העין
הָרִי זֶה סִימָן ומותרים החתיכות באכילה.

מעשה נוסף בענין בשר שנתעלם מן העין: רַב נַחְמָן מִזְהַרְדְּעָא
אֵינְלַע לְנָבִי רַב כְּהֵנָא לְפָנֵם נִהְרָא – הוזמן לביתו של רב כהנא
שהיה במקום שנקרא פום נהרא בְּמַעְלִי 'וּמָא דְּכַפּוּרִי' – בערב יום
הכיפורים, אָתוּ עוֹרְבֵי שְׂדו כְּכָרִי וְכּוֹלִיָּתָא – באו עורבים והשליכו
לפניהם כבד וכליות של בהמה, אָמַר ליה רַב כְּהֵנָא לרב נחמן שְׁקוּל
וְאֹכּוּל – קח ואכול, משום שְׁהֵאִידְנָא דְּהִיתְרָא שְׁכִיתָ מִפִּי – היום
בשר היתר מצוי יותר הואיל ורוב השוחטים ישראלים הם, השוחטים
בשר לצרכי סעודת ערב יום כיפור.
הגמרא מביאה מעשה נוסף שניתן לסמוך גם על טביעות עין: רַב
חֲזִיָּא בְּרַב אֵבְרָא לִיה – נאבד לו בְּרַבְשָׁא – חלחולת המעי של
בהמה כשרה (בי דינא) [בְּיָנִי דְּנָא] – בין חביות היין ולאחר זמן
מצאה, אָתָא לְקַמְיָה (לפניו) דְּרַב הוּנָא לשואלו אם הבשר שמצא
מותר באכילה. אָמַר ליה – שאל רב הונא את רב חייא בר אבין אֵית
לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה – האם יש לך סימן בכרכשא שנאבדה לך, אָמַר
לִיה רַב חֲזִיָּא בְּרַב אֵבְרָא לֹא – אין לי בה סימן. חזר רב הונא ושאל אותו
אֵית לָךְ מְבִיעוּת עֵינָא בְּגוּיָה – האם אתה מבחין ומכיר בבירור שזו
הכרכשא שנאבדה לך, אָמַר לִיה אֵין – כן. אמר לו רב הונא אִם כֵּן
זִיל שְׁקוּל – לך קח ואכול.
עוד מעשה בענין זה: רַב חֲזִיָּא חוּזָא אֵיתְבַּד לִיה – נאבד לו גָּבָא
דְּכַשְׂרָא – חתיכת בשר שלמה שקנה, ולאחר מכן מצאה, אָתָא
לְקַמְיָה דְּרַב נַחְמָן לשואלו האם החתיכה מותרת באכילה, אָמַר לִיה
אֵית לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה – האם יש לך סימן בחתיכה שנאבדה לך,
אָמַר לִיה רַב חֲזִיָּא חוּזָא לֹא – אין לי בה סימן. חזר רב נחמן ושאל
אותו אֵית לָךְ מְבִיעוּת עֵינָא בְּגוּיָה – האם יש לך הבחנה והכרה
ברורה שהיא החתיכה שנאבדה לך, אָמַר לִיה אֵין – כן, אמר לו רב
נחמן אִם כֵּן זִיל שְׁקוּל ואכול.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין פקעיות תכלת שנאבדו: רַב נַחְמָן
בְּרַב אֵבְרָא לִיה – נאבד לו קִיפּוּרָא דְּתַבְלָתָא – פקעות של
חוטים צבועים בצבע תכלת וראויים למצות ציצית ולאחר מכן
מצאו, אָתָא לְקַמְיָה דְּרַב חֲסִדָּא לשואלו האם יכול לסמוך על כך
שהם הפקעות שנאבדו לו והם כשרים למצות ציצית, או שצריך
לחשוש שהם לא אותם הפקעות שנאבדו לו ויתכן שהם פקעות
חוטם הצבועים בצבע הדומה לתכלת ופסולים לציצית, אָמַר לִיה
אֵית לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה – האם יש לך סימן שהם פקעות החוטם
שנאבדו לך, אָמַר לִיה לֹא – אין לי בהם סימן. חזר רב חסדא ושאלו
אֵית לָךְ מְבִיעוּת עֵינָא בְּגוּיָה – האם אתה מכיר בטביעות עין שהם
שלך, אָמַר לִיה אֵין – כן, יכול אני להבחין שהם הפקעות שנאבדו
לי. אמר לו אִם כֵּן זִיל שְׁקוּל – לך וקחם.
הגמרא מביאה שגם לטביעות עין ישנה חשיבות: אָמַר רַבָּא,
מְרִישָׁא הָהּ אֲמִינָא – בתחילה הייתי אומר, שסִימָנָא עוֹדֵף
מְבִיעוּת עֵינָא – שלסימן ישנה עדיפות על הבחנה והכרה בטביעות
עין, והראיה דְּהָא מְהֻרְרִין אֲבִידָתָא בְּסִימָנָא – שמחזירים אבידה
לכל אדם על פי סימן שיש לו בחפץ,

שְׁעָרִים' – החומר הוא שלשים סאין והלתך חמשה עשר סאין, נמצאו
יחדיו ארבעים וחמשה סאין, אֵלו אַרְבַּעִים וְחֲמִשָּׁה צִדִּיקִים שֶׁהָעוֹלָם
מְתַקֵּינָם בָּהֶם, וְאֵין יוֹדַע אִם שְׁלֹשִׁים הֵם כָּאֵן בְּבָבֶל וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִם שְׁלֹשִׁים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי כָּאֵן בְּבָבֶל,
אבל בְּשִׁהוּא אוֹמֵר במקום אחר (זכריה יא יג) 'וְאִקְחָה שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף
וְאֶשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית ה' אֵל הַיְּצֵר' – שלשים הכסף הם שלשים
הצדיקים, ובית ה' הוא ארץ ישראל ששם היוצר, כלומר, אוצרו בית
המקדש, הוּא אוֹמֵר שְׁלֹשִׁים הַצִּדִּיקִים הֵם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְחֲמִשָּׁה
עֶשְׂרִי צִדִּיקִים כָּאֵן בְּבָבֶל. אָמַר אֲבִי, וְרוֹבִיָּהוּ – ורובם של אלו
השלשים הצדיקים שבארץ ישראל מְשֻׁתְּכִי כְּכִי בְּנִישְׁתָּא דְּתוֹתִי

אֲפָתָא – נמצאים בבית הכנסת שתחת היציע, כלומר במקום שאינו
חשוב.
וְהֵינּוּ דְּכֵתִיב בְּנְבוּאָת זְכַרְיָה (שם יא יב) 'וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִם מוֹב
בְּעֵינֵיכֶם הָבּו שְׁכָרִי וְאִם לֹא חָדְלוּ וְיִשְׁקְלוּ אֶת שְׁכָרִי שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף'
– הקדוש ברוך הוא אומר לאומות העולם השיבו את שכרי אלו
הצדיקים מישראל שבזכותם קבלתם שכרם על אשר רעיתם את
צאני ישראל, ושיבו לו את שכרו שלשים כסף, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,
אֵלו שְׁלֹשִׁים צִדִּיקִי אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם שְׁאוּמוֹת הָעוֹלָם מְתַקְּיָמִים
עֲלֵיהֶם. עוֹלָא אָמַר, אֵלו שְׁלֹשִׁים מְצוֹת שֶׁקֶבְלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי נֹחַ, וְאֵין
מְקַיְּמִין מְתוּכִין אֵלָא שְׁלֹשָׁה, אֶחָת

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ד. נהגו לעמוד^ח בַּשְּׁעָה שֶׁהָיָה מְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאָמְרוּ הָרַאשׁוֹנִים שֶׁזֶה מוֹעִיל לְעֵיפוֹת הַכְּרַפִּיִּים:

חלק ב סימן רסט, דין הקידוש בבית הכנסת, סעיף ד

הלכתא רבתא

ח] נהגו לעמוד - משמע שגם הקהל יעמדו²², ואפילו הנוהגים לקדש בביתם בישיבה.

ציונים והוספות

(22) ולא כדברי הלבוש שמשמע שהמקדש לבד עומד (עיין ברכי יוסף סק"ג).

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ח במה דברים אמורים כשלא קצץ לו שכר ואפילו עושה
2 בטובת הנאה שדינו כקצץ לו שכר לענין ליתן לו אפילו
3 בערב שבת מכל מקום כשרואהו עושה בשבת צריך למחות בידו
4 (דכיון דאין דעתו סמוכה לקבל שכר בעד מלאכתו הרי הוא
5 מתכוין בשביל הישראל כשהוא מבין מדעת הישראל שעסק זה
6 נוח לו) אבל אם קצץ לו שכר (הרי הוא מתכוין בעשייתו בשבת
7 כדי לקבל שכרו ולא בשביל הישראל אף שרואהו ושותק לו
8 ולפיכך) אין צריך למחות בידו כלל.

9 ומכל מקום אם המלאכה נעשית בפרהסיא ומפורסם לרבים
10 שהיא של ישראל צריך למחות מפני מראית העין כמו שנתבאר
11 בס' רמ"ד לפיכך החלוקים שלנו במדינות אלו שהם ניכרים
12 שהם של ישראל כשמכבסן הנכרי בשבת על גבי הנהר צריך
13 למחות מפני מראית העין שיאמרו שבשבת נתנם לו לכבסן
14 ומכל מקום לכתחלה מותר ליתנם לו אפילו בערב שבת ואין
15 חוששים שמא יכבסן בשבת בפרהסיא:

16 וכל זה כשהמלאכה נעשית בחפצים של ישראל כגון כלים
17 של ישראל שביד הכובס ועורות לעבדן או לרצען לתפור
18 מהם מנעלים וחוטין לארוג מהם בגד אבל אם הישראל לא נתן
19 לו כלום אלא הנכרי תופר מנעלים מעורות שלו ואורג בגד
20 מחוטין שלו בבית שלו אף על פי שרואהו עושה אותה בשבת
21 אינו צריך לומר לו כלום אע"פ שלא קצץ לו שכר אם אינו
22 עושה בפרהסיא או שאין מפורסם לרבים שעושה בשביל
23 הישראל לפי שעדיין לא נקרא שמו עליהם שאם ירצה הנכרי
24 ימכור אותם לאחר ויעשה לו אחרים. ואף לכתחלה מותר לצוות
25 את הנכרי לעשותם אפילו בערב שבת סמוך לחשכה רק שלא
26 יאמרו לו שיעשה בשבת:

27 וכן אם הנכרי מאליו בלא אמירת ישראל עושה מלאכה
28 בשבת משלו אפילו בבית ישראל בשביל ישראל כגון
29 שמבעיר מדורה מעצים שלו בשביל שיתחמם הישראל כנגדה
30 או שמדליק נר שלו בשביל שישתמש ישראל לאורה אין צריך
31 למחות בידו דכיון שהוא עושה מאליו בודאי הוא עושה לטובת
32 עצמו שיודע שלא יפסיד ובודאי יקבל טובת הנאה מהישראל
33 כנגד זה.

34 אבל אם מבעיר עצים של הישראל ומדליק נר הישראל אע"פ

35 שמכיון שעושה מאליו בודאי דעתו על טובת הנאה שיקבל
36 מהישראל מכל מקום כיון שהנכרי היה צריך ליטול רשות
37 מתחלה מהישראל אם יבעיר עציו וידליק נרו בשבת והוא עושה
38 כן מדעת עצמו והישראל רואהו ושותק לו א"כ מבין הנכרי
39 מדעת הישראל שזה נוח לו ומתכוין הוא בעשייתו בשביל
40 הישראל לפיכך צריך למחות בידו אפילו שלא בבית ישראל.

41 ואפילו אם מבעיר מעצים שלו ומדליק מנר שלו שאין צריך
42 למחות בידו מכל מקום אסור לו ליהנות בשבת מהנר והמדורה
43 שהבעיר בשבילו לפי שאם יהנה גופו ממנה בשבת נמצא שעיקר
44 המלאכה נעשית בשבילו בשבת שאף שהנכרי מתכוין לטובת
45 עצמו מכל מקום עיקר עשיית מלאכתו היא שיהנה גוף הישראל
46 ממנה בשבת שאם לא הנאת גוף הישראל ממנה בשבת לא היה
47 עושה אותה כלל בשבת וכיון שעיקר עשיית המלאכה היא
48 בשבילו יש לגזור גזרה שמא יאמר לו לעשות לו בשבת אם
49 יהיה מותר לו ליהנות ממנה כשנעשית בשבילו:

50 יא אבל נכרי שעשה לישראל כלי בשבת בקבלנות שקיבל
51 מערב שבת וקצץ לו שכר מותר לו ליהנות ממנו בשבת
52 עצמה כיון שהנכרי עשאה לטובת עצמו להשלים פעולתו ולקבל
53 שכרו ולא נתכוין בשביל שיהנה ממנו הישראל בשבת עצמה
54 שאף אם לא יהנה ממנו בשבת עצמה לא ימנע הנכרי מעשות
55 מלאכתו בשבת וא"כ אין לאסור לו ליהנות ממה שעשה הנכרי
56 לטובת עצמו לפי שאף אם יהיה מותר לו ליהנות ממנה לא יבא
57 לומר לנכרי שיעשה לו כיון שאין מתירים לו אלא כשמתכוין
58 הנכרי לטובת עצמו ולא כשמתכוין בשביל ישראל.

59 ויש אוסרים להשתמש בכלי הנגמר בשבת ביד נכרי וגם במוצאי
60 שבת צריך להמתין בכדי שיעשו דהיינו כשיעור שהות ששהה
61 הנכרי בעסק עשיית הכלי בשבת כדי שלא יהנה ממלאכת שבת
62 וכן יש לנהוג לכתחלה אם לא שצריך אליו הכלי בשבת שאז
63 יש להקל.

64 ואם נסתפק שמא נגמר הכלי בערב שבת יש להקל בכל ענין
65 כיון שיש מתירין לגמרי (ואם נגמר ביו"ט א' מותר בליל יו"ט
66 ב' בכדי שיעשו עיין סי' תקט"ו) ואם גמר הנכרי תפירת מנעלים
67 מערב שבת רק שתיקנם והחליקם בשבת מותר ללבשם בו ביום
68 לדברי הכל שהרי אינו נהנה בלבישתו ממלאכת השבת אלא

25 יד מותר לפתוח מים לגינה דהיינו לעשות נגר קטן משפת
26 המעין לגינה סמוך לחשכה והמים נמשכים והולכים לגינה כל
27 השבת כולה ומשקים את הזרעים אע"פ שהמשקה בשבת חייב.
28 וכן מותר להניח קילור עבה על העין לרפואה ואספולנית על גבי
29 המכה והם מתרפאים והולכים כל השבת כולה אע"פ שבשבת
30 אסור להניחם כמו שיתבאר בסי' ש"ח.
31 וכן מותר לטעון קורות בית הבד על גבי הזיתים ועגולי הגת על
32 גבי הענבים סמוך לחשכה והם נסחטים והולכים כל השבת
33 כולה אע"פ שהסוחט בשבת חייב ומכל מקום השמן והיין
34 היוצא מהם משחשכה אסור כדן משקין שזבו מאליהם בשבת
35 שהם אסורים בו ביום משום גזרה שמא יבא לסחוט בידים כמו
36 שיתבאר בסי' ש"כ.
37 במה דברים אמורים כשהטעין עליהם סמוך לחשכה ממש אבל
38 אם הטעין עליהם מבעוד היום גדול בענין שנתרסקו מחמת
39 הטעינה קודם שחשכה מותרין השמן והיין היוצא מהם כל
40 השבת כולה שכאן אין לגזור שמא יבא לסחוט בידים לפי שאף
41 אם יסחטם לא יעשה איסור מן התורה אלא מדברי סופרים כיון
42 שכבר הם מרוסקים והיה המשקה זב מהם מאליו בלא טעינת
43 הקורה והעגולים ובלא סחיטה בידים אלא שע"י הטעינה
44 והסחיטה הוא ממנה לצאת.
45 וכן הבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום מותרין המשקין
46 היוצאין מהן בשבת:

חלק ב סימן רנב מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי
שיהיו נגמרים בשבת טעמים חיד

1 ממלאכת החול שהרי היה יכול ללבשם בלא תיקון זה וכן כל
2 כיוצא בזה:
3 יב וכל זה בכלים שעשה לישראל אבל נכרי העושה על המקח
4 למכור לכל מי שיוזמן לו אם היא עיר שרובה נכרים מותר
5 ליקח ממנו בשבת בהקפה בלא פיסוק דמים על דרך שיתבאר
6 בסי' ש"ג ומותר ללבשם בו ביום אף על פי שידוע שעשאן
7 בשבת דכיון שרוב העיר הם נכרים מן הסתם עשאן על דעת
8 נכרים שכל העושה על דעת הרוב הוא עושה וכן הדין ביום טוב
9 ואף שיש להחמיר בנוול ביום טוב כמו שיתבאר בסי' תצ"ה
10 מכל מקום כאן אין בו משום נולד הואיל והוא דבר שגמרו בידי
11 אדם כמו שיתבאר בסימן ש"ה:
12 יג במה דברים אמורים כשיגרן הנכרי או הביאן בעצמו לבית
13 הישראל אבל אסור לשלוח אצלו ליטול כלים מביתו
14 (בשבת) אפילו ע"י נכרי אע"פ שנגמרו מערב שבת לפי שאין
15 מביאים כלים מבית האומן כלל אפילו בחולו של מועד אלא
16 אם כן הן לצורך המועד אע"פ שנגמרו קודם המועד מפני
17 מראית העין שיאמרו שבמועד נתן לו לתקנם ולצורך המועד לא
18 חששו למראית העין במועד שהוא קל כמו שיתבאר בסי'
19 תקל"ה אבל כאן בשבת (אע"פ שנגמרו מערב שבת) או יו"ט
20 אפילו לצורך שבת ויו"ט אסור ליטול מבית האומן לבית ישראל
21 אפילו מבית לבית בחצר אחת אלא אם כן שהנכרי אינו אומן
22 כלל אלא הוא חנוני הלוקח מהאומנים ומוכר לאחרים שאז
23 מותר ליקח אצלו אפילו בביתו או בחנותו ולהביא לבית ישראל
24 אפילו דרך הרחוב אם היא עיר המעורבת:

לקוטי תורה

17 לכפיית הרע עצמו, היינו הכנעת עצם כח התאוה שבו,
18 שלא יתאוה לתענוגי עולם הזה, אבל מדובר רק
19 בהכנעה וביטול של הרע, ואילו "אתהפכא" היינו
20 הפיכתו של הרע לקדושה ממש].
21 על ידי ההתבוננות הנ"ל – המביאה להכרה כיצד
22 כל חיותו וקיומו של הרע הוא רק מה שהוא מקבל
23 מהקדושה, וכיצד כל העולמות בטלים אל הקב"ה
24 ו"כולא קמי' כלא חשיב" – הרע אכן מתבטל לגבי
25 הקדושה כביטול החשך מפני האור, אבל מדובר רק
26 בביטול של כחו ותקפו לגבי אור קדושת הנפש
27 האלקית, ולא בביטול "מכל וכל" [כך שעדיין קיימת
28 אפשרות שהרע יהי' חוזר וניעור, היינו שה"כח
29 המתאוה" של נפשו הבהמית יחזור להתאוות לתענוגי
30 עולם הזה, כי הוא נחלש רק מחמת אור קדושת הנפש
31 האלקית ולא מפני שחל שינוי בו עצמו].
32 אך התכלית היא לבטל את הרע "מכל וכל" –
33 שעל זה נאמר "החרם תחרימם" – היינו ביטול מוחלט

1 העבודה של קריאת שמע – ביטול הרע מכל וכל
2 אך לא די להפריד הרע לבד, אלא שצריך לבטלה
3 מכל וכל, כמ"ש החרם תחרימם, ולהפכא חשובא
4 לנהורא.
5 כאמור לעיל יש ב"בירור" הנפש הבהמית שני
6 שלבים: ראשית – הכנעת הרע שבנפש הבהמית, שעל
7 ידי זה מפרידים את הרע מן הטוב ומעלים את הטוב
8 לה'; ושנית – הפיכת רע זה עצמו לקדושה.
9 שני שלבים אלו נקראים (בלשון הזהר) "אתכפיא"
10 ו"אתהפכא", פירוש: כפיית והכנעת הרע, והפיכתו
11 לגמרי לקדושה.
12 נויש להבהיר כי משמעות המושג "אתכפיא"
13 (כפי') כאן אינו כפירושו במובן הרגיל, היינו כפיית
14 הרע לבל יטול בפועל, כגון שבשעה שהלב חומד
15 תאוה גשמית מסוימת האדם כופה את יצרו ומתגבר
16 עליו ואינו ממלא את תאוותו בפועל, אלא הכוונה

1 של הרע שבנפש עד כדי כך שהרע עצמו (הכח
2 המתאווה של נפשו הבהמית) נהפך לקדושה, והוא
3 בחינת "ולהפכא חשוכא לנהורא", להפוך את החושך
4 לאור לגמרי, "מכל וכל".

5 וזהו על ידי קריאת שמע, כמ"ש ויקח רמח בידו,
6 שית תיבין דיחודא שבפסוק שמע ישראל, עם
7 כללות רמ"ח תיבין דקריאת שמע, הם נקראים
8 רומח.

9 ביטול הנפש הבהמית "מכל וכל" על ידי הפיכתה
10 לטוב, נעשה על ידי העבודה דקריאת שמע. ודבר זה
11 נרמז בפסוק "ויקח רומח בידו", כי בפסוק "שמע
12 ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (שבו מבואר ענין יחוד
13 השם) יש שש תיבות, ויחד עם רמ"ח תיבות שבקריאת
14 שמע, הרי הם עולים בגימטריא "רומח".

15 [והדמיון בין קריאת שמע לרומח הוא:]

16 והיינו כמו שעל ידי הרומח הוא נטילת חיות האדם
17 לגמרי, כך על ידי קריאת שמע מבטלים ומחרימים
18 הרע מכל וכל.

19 כדי ליטול את חיי האדם לגמרי (ולא לעשות בו
20 חבלה בלבד) יש להשתמש ברומח; וכך על ידי
21 העבודה דקריאת שמע ("רומח") מבטלים את הרע
22 מכל וכל.

23 וביאור הדבר, צריך להקדים ענין שמע ישראל ה'
24 אלקינו ה' אחד.

25 כדי לבאר כיצד על ידי קריאת שמע מבטלים את
26 הרע "מכל וכל", יש להקדים את פירוש הפסוק שמע
27 ישראל גו', כי לכאורה אינו מובן כפל הלשון "ה'
28 אלקינו ה' אחד", שתי פעמים הוי', שהרי ה' צריך
29 לומר "ה' אלקינו אחד", אלא משמעות הדבר היא,
30 שיש כאן שני ענינים שונים: "ה' אלקינו" ו"ה' אחד".

31 [וביאור הענין:]

32 פירוש, אחר שנבראו עולמים שיך לומר לשון
33 אחר, שפירושו א' ה' ד', שהוא אחד בח' – ב'
34 רקיעים וארץ, וד' – ד' רוחות העולם.

35 – התואר "אחד" שיך לא רק כשדבר זה הוא
36 היחידי (היינו שיש רק אחד מסוג זה) אלא גם כשיש
37 דברים נוספים מלבדו (ונקרא "אחד המנוי", כמו –
38 אחד, שניים, שלשה וכו'). לפי זה, בפסוק "שמע
39 ישראל" שענינו הוא יחודו של הקב"ה, ה' מתאים
40 יותר לומר "ה' יחיד" – לשון המורה על אמיתת יחודו

41 ית' שהוא אלקה יחיד, ואם כן מדוע נאמר "ה' אחד",
42 לשון שאפשר לטעות בו ולחשוב שהוא "אחד המנוי"
43 ח"ו.

44 ולכן פירשו חז"ל שהכוונה ב"אחד" היא שהאדם
45 צריך להמליך את הקב"ה בשמים ובארץ, כמבואר
46 בסמ"ק: "צריך לכוין באל"ף שהוא אחד, ובחי"ת
47 שהוא יחיד בז' רקיעים ובארץ הרי ח', והדלי"ת רומז
48 לד' רוחות".

49 ועומק הענין על פי חסידות הוא:

50 המשמעות הפנימית של "ה' אחד" היא שלא זו
51 בלבד שאין עוד אלקה ח"ו, אלא שאין עוד שום
52 מציאות בלעדו ית', כי אע"פ שהקב"ה ברא שמים
53 וארץ ואת כל שאר הנבראים, מכל מקום גם לאחר
54 הבריאה אין שום שינוי באחדותו של הקב"ה והוא ית'
55 הוא אחד כמו קודם הבריאה, כי מאחר שכל קיומם
56 וחיותם של כל הנבראים אינו אלא הכח האלקי
57 המלוכב בהם, ולולא כח זה היו חוזרים לאין ואפס
58 ממש כמו קודם ששת ימי בראשית ממש, הרי לאמיתו
59 של דבר אין שום מציאות אמיתית בלעדו ית'.

60 וזהו פירוש "אתה הוא עד שלא נברא העולם,
61 אתה הוא משנברא העולם" – היינו שבקריאת העולמות
62 איננה פועלת שום שינוי באחדותו של הקב"ה אלא
63 כשם שקודם הבריאה ה' הקב"ה יחיד ומיוחד, כך
64 הוא יחיד ומיוחד אחר הבריאה.

65 וזהו עומק כוונת הסמ"ק בפירוש א'ח"ד – "צריך
66 לכוין באל"ף שהוא אחד ובחי"ת שהוא יחיד בז'
67 רקיעים ובארץ.. והדלי"ת רומז לד' רוחות" – כלומר
68 שהקב"ה הוא "אחד" (המציאות היחידה) גם לאחר
69 בריאת ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם.

70 ונמצא, שהתואר "אחד" מתאים דוקא "אחר
71 שנבראו עולמות", היינו דאע"פ שיש ח' וד' – מכל
72 מקום הוא ית' "אחד".

73 וכן למעלה, לאחר שנאצלו מדות עליונות שיך
74 לומר לשון אחד, בח' – ז' מדות, הגדולה והנבורה
75 וכו', וד' חיות פני אריה וכו' ודמות פניהם וכו',
76 ואיהו מיוחד להון, שכולם במלים אליו ית'.

77 רמז ופירוש זה בתיבת אח"ד – "שהוא אחד בח'
78 . . וד'" – כולל לא רק את הח' והד' של העולם הזה
79 (ז' רקיעים וארץ וכן ד' רוחות גשמיים) אלא גם הח'
80 והד' של העולמות העליונים, ואפילו העולם העליון
81 ביותר ששם מאירות מדותיו ית'.

1 כי הח' רומזת גם לשבע מדותיו ית' שנמנו בפסוק
2 "לך ה' הגדולה והגבורה גו'" (שהן במספר שבע, על
3 דרך ז' רקיעים גשמיים); והד' רומזת על ד' חיות
4 שבמרכבה העליונה – "פני ארי גו'".

5 ופירוש אח"ד – שכולם בטלים אליו ית'. וזהו
6 שכתוב בתיקוני זהר "איהו מייחד לון", היינו שהוא
7 ית' מייחד את המדות.

8 כלומר:

9 המדות העליונות כלולות זו מזו (כמו חסד
10 שבגבורה או גבורה שבחסד וכיו"ב), דאף שמצד
11 עצמן יש מדות שהם הפוכות זו מזו, מ"מ כולן נכללות
12 זו בזו ומתייחדות ומתאחדות זו עם זו להיות כאחד,
13 והטעם לכך שכל מדה יכולה להיות נכללת גם עם
14 מדה הפוכה ממנה הוא לפי שהמדות בטלות אל אור
15 אין סוף ב"ה.

16 [על דרך מאמר חז"ל על הפסוק "עושה שלום
17 במרומו" – מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש
18 ואין מכבין זה את זה. פירוש: מחמת ביטולם המוחלט
19 אל הקב"ה, אין המדות ההפכיות דמיכאל וגבריאל
20 מנגדות זו לזו].

21 ונמצא, שגם בעולמות עליונים התואר "אחד"
22 מתאים רק לאחר שנאצלו [היינו, ש"נפרשו" ממנו ית']
23 המדות העליונות, ומשמעותו היא שהם בטלים
24 במציאות אצלו ית' וממילא הוא ית' "אחד".

25 אבל לגבי מהותו ועצמותו, קודם שנבראו, לא
26 שייך לשון אחד כלל, שאינו בגדר עלמין כלל.

27 כאמור לעיל, הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא
28 "קדוש" ומובדל לא רק מהעולמות אלא גם מגדר
29 העולמות (ולא שייך לומר עליו ית' אפילו תואר "סובב
30 כל עלמין"), כי לגבי מהותו ועצמותו ית' לא שייך כל
31 גדר הבריאה.

32 ולפיכך, כשם ש"לא שייך לשון אחד כלל" קודם
33 בריאת העולמות (כי "אחד" משמעו שיש דברים
34 נוספים), כך לא שייך כלל להשתמש בתואר "אחד"
35 לגבי מהותו ועצמותו ית', מאחר שהוא ית' "אינו בגדר
36 עלמין כלל" ו"כולא קמי' כלא חשיבי" [ועל עצמותו
37 ית' שייך רק לשון "יחיד"].

38 וכמבואר בספר יצירה "לפני אחד מה אתה סופר",
39 שמהותו ועצמותו נעלה מעלה רבבות עד אין קץ
40 מבחינת סיפור.

41 זהו פירוש דברי ה'ספר יצירה' "לפני אחד מה
42 אתה סופר":

43 "לפני אחד" היינו למעלה מבחינת "אחד" – והוא
44 מהותו ועצמותו ית' שאינו בגדר עלמין; ובבחינה זו
45 "מה אתה סופר", היינו שהקב"ה בעצמו מובדל
46 ברוממות אין קץ מבחינת "סיפור" ואין לנבראים שום
47 מושג בדרגא זו ולכן אין שייך בו ענין ה"סיפור".

48 וזה הוא בחינת הוי' ראשונה.

49 מעתה יובן הכפל בפסוק שמע ישראל – "ה'
50 אלקינו ה' אחד", כי שתי הפעמים "הוי'" הן כנגד שני
51 הענינים הנ"ל באחדותו ית':

52 "ה' אחד" – היא אחדותו של הקב"ה בדרגת אורו
53 ית' המהוה את העולמות, שבדרגא זו כבר יש עולמות
54 ("אחר שנבראו עולמים"), ומכל מקום אין העולמות
55 פועלים שום שינוי באחדותו ית', כי הוא אחד – בז'
56 רקיעים וארץ וד' רוחות העולם;

57 אך "הוי' הראשון" – הוא "מהותו ועצמותו" של
58 הקב"ה שאינו בגדר עלמין כלל, ולמעלה מהתואר "ה'
59 אחד".

60 ה' אלקינו דייקא, שאפילו המלאכים אינם משיגים,
61 ואומרים קדוש, ושואלים איה מקום כבודו.

62 על הוי' זה הראשון אומרים "ה' אלקינו" דייקא,
63 כי לכאורה אינו מובן, הלא הקב"ה הוא אלקי כל
64 העולם כולו ואם כן למה אומרים "ה' אלקינו" דוקא,
65 לשון שמשמעו אלקי ישראל בלבד?

66 אך על פי הנ"ל מובן, כי מאחר ששם הוי' זה
67 (הראשון בפסוק "שמע ישראל") קאי על מהותו
68 ועצמותו של הקב"ה שאינו בגדר עלמין, הרי אין
69 לשום נברא מושג בו; ואפילו למלאכים העליונים אין
70 שום מושג במהותו ועצמותו ית' ולכן הם אומרים
71 "קדוש" לפי שהוא ית' קדוש ומובדל מהם לגמרי;
72 ושואלים "אי מקום כבודו".

73 [ורק נשמות ישראל יכולות לומר "ה' אלקינו", וכמו
74 שמבאר:]

75 זולת נשמות ישראל שנמשכו משם, כמו שמבואר
76 לעיל, בלי הסתר והעלם כלל, חלק הוי'.

77 רק נשמות ישראל אומרות "ה' אלקינו", כי מאחר
78 שנמשכו ממהותו ועצמותו ית' [שם הוי' הראשון
79 בכתוב] "בלי שום אמצעים כלל" – באופן שאין שום
80 העלם והסתר אצל נשמות ישראל, והן מיוחדות

1 בהקב"ה בתכלית, בהיותן "חלק ה'" (חלק אלקה
2 ממעל ממש), על כן שם "הוי" זה – מהותו ועצמותו
3 ית' שאינן בגדר עלמין כלל – מאיר בנשמות ישראל.
4 ועל זה נאמר "הוי' אלקינו" – כי רק אצל נשמות
5 ישראל מאיר שם הוי' זה.

6 **במאמר רז"ל מי גילה רז זה לבני, שהוא בחינת סוד**
7 **העליון, ישת חושך סתרו, שנעלם אפילו מעיני**
8 **המלאכים.**

9 זהו גם ה"רז" שעליו אמרו רז"ל "מי גילה רז זה
10 לבני": "רז זה" היינו רז הנעלם לגמרי, "סוד העליון",
11 והוא מהותו ועצמותו ית', עליו נאמר "ישת חשך
12 סתרו", שהוא בסתר ובהעלם מכל הנבראים כולם,
13 אפילו ממלאכים עליונים (וההסתר הוא עד כדי כך
14 שנקרא "חשך" כביכול) – אבל לנשמות ישראל "רז"
15 זה הוא בגילוי.

ד"ה כי תהיין פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (נח) **אך** עדיין אין מתיישב לנכון דאיך אפשר שבני א"י
2 לימודם הי' רק בהשקפה ראשונה לבד שנק' אור
3 בבחי' יצירה שקודם לחשך והעלם כו' ועוד דענין הפלפול
4 כבר נמשך ע"י משה שהכה בסלע במטהו שע"ד זה נענש
5 וכמ"ש יען כו' להקדישני לעיני ב"י כי אם הי' אומר אל
6 הסלע לא היה פלפול כלל אך שינה את הציווי ויך את
7 הסלע במטהו פעמים זהו ענין הפלפול דהסלע הוא הצור
8 הקשה מבחי' העלם יסוד האש שהוא בחי' ההעלם והקושי
9 כמו הקושיא שקשה כסלע להסתיר האור וכמ"ש בר"מ
10 דכל קושיא מסט' דקליפה שהן בחי' גבורות קשות וכו'
11 אך בהכאה זו על הסלע במטה משה יצא מי החכמה
12 מתכלית ההעלם לגילוי אור שזהו תכלית הפלפול כנ"ל
13 וא"כ מהו החילוק בין ב"ב לבני א"י אם לא שבני א"י לא
14 למדו רק משנה וידוע שתלמוד בבריאה ומשנה ביצירה
15 שזהו העלם וגילוי כנ"ל דא"כ למה נק' תלמוד ירוש' כו'
16 אלא הענין הוא כידוע בענין הזוגות שנק' אשכולות איש
17 שהכל בו דהיינו כל מה שנתחדש ע"י הפלפול דאב"י ורבא
18 נודע להם אמתתו של הדבר בתחילה בלא פלפול רק שע"י
19 הפלפול בחשך ילך עד שיגיע לאור והוא לברר ולטהר כל
20 טומאה דק"נ שבקושיות ואותן הזוגות היו מעולם התיקון
21 שלא היו צריכים לבירור זה כלל וזהו הנק' או"י שהולך
22 ומאיר מגבוה לנמוך גם במקום חשך ואפילה דק"נ שלא
23 יוסתר אורו משום קושי' כו' וזהו חטא מי מריבה שלא
24 אמרו בדבור להסלע והוצרך להיות ע"י הפלפול וזהו
25 במחשכים הושיבני במחשכים ממש שהן הקושיות דק"נ
26 וכו' אך בקושיות ותרוצים נתברר ונטהר כל טומאה כמו
27 האריז"ל שהיה מקשה עד שמזיע כי בזה ישבר כח
28 הקליפה דוקא ולכך הזיע מכח הקושיא כי יניקתם מן
29 הפסולת שהוא הזיעה וכשיוצא החום הטבעי לחוץ בזיעה

30 זהו בירור הפסולת וזהו כאשר היה מקשה בכח דוקא ואז
31 יוצא לאור האמת כהכאת הסלע וכו' וד"ל וזהו ההפרש
32 בין ב"ב לבני א"י דבח"ל אור העמים טמא מק"נ כו' לא
33 יוכל לבא אליהם האור האמתי ממקור החכמה כמו שהוא
34 בלי יצטרך לפלפול גדול בקושיות ותרוצי' והוצרך להיות
35 ע"י פלפול שהוא המביא כל גלוי להעלם והסתר שהן
36 הקושיות שבזה ישבר כח הק"נ וכהכאת הסלע וכה"ג אבל
37 בא"י שאין ק"נ שולטת שם בגסות כ"כ (רק ע"י פרוכתא
38 קלישתא כידוע) ולהיותם מובדלים יותר מטומאת ק"נ יכול
39 האור האמתי להגלות בכלי מוחם מהעלם מקור החכמה
40 לגילוי אור בלא אריכות הפלפול כ"כ רק שמפלפלים
41 בטעמו של דבר לעומקו ולא להקשות רוב קושיות שהן
42 מסט' דק"נ כי שם א"צ בירור כ"כ וזהו שא' במחשכים
43 הושיבני בתלמוד בבלי דוקא ולא בתלמוד ירוש' ואלו ואלו
44 דא"ח רק שזה באו"י מלמעלה למטה וזה בבחי' או"ח
45 כענין ב' מדרגות דחריף ומקשה ומתון ומסיק הנ"ל רק
46 שמ"מ יש יתרון מעלה בבירור דקושיות שזה מגיע לבחי'
47 תכלית העלם העצמות שלמעלה מבחי' ההעלם שמביא
48 לידי גילוי כנ"ל שיש ב' מיני העלם א' שיוכל לבא לידי
49 גילוי דחשך בבריאה ואור ביצירה מלמעלה למטה הנ"ל
50 שזהו מדרגת בני א"י והב' העלם שבעצמות ממש שא"א
51 לבא לגילוי מן ההעלם כ"א ע"י ד"מ מן הכאה בצור כנ"ל
52 וזהו ענין הפלפול שהוא הכאה בסלע להוציא מים ובחי'
53 בצ"ק הנ"ל הוא הכאה בצור להוציא אש שהוא מקור כל
54 העלם אור דחכמ' כו' וכמ"ש קול ה' על המים קול ה' בכח
55 כי התורה ניתנה באש ומים כמ"ש מימינו אש כו'
56 ומחשכים דתלמוד בבלי מגיע בחשך העלם העצמות ממש
57 כמו ישת חשך סתרו שלמעלה מבחי' ההעלם שבא לגילוי
58 שהוא מדרגת תלמוד ירוש' וד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 (פ' אמור) שלא יכנס כהן בע"מ להיכל ולמזבח (רע"ז)
2 שנאמר אך אל הפרכת לא יבא ואל
3 המזבח לא יגש כי מום בו (ויקרא כ"א כ"ג), ועוד באו שני
4 לאוין בעבודת בע"מ קבוע ועובר כמ"ש החינוך (סי' רע"ו
5 ער"ה), ובשרשי מצוה שם כתוב שיש רמז לשלימות צורתו
6 לענינים כו'. ולהבין שרש ענין הרחקת בעלי מומין מן
7 העבודה והיתרם באכילתם בשר ק"ק והמורם מקדשים
8 קלים כדכתיב לעיל מיני' לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן
9 הקדשים יאכל (ויקרא כ"א כ"ב) וכדפירש"י וכן שנינו
10 בר"פ י"ב דזבחים במשנה (א') בעלי מומים בין בעלי
11 מומים קבועים ובין בעלי מומים עוברים חולקים ואוכלים
12 אבל לא מקריבין, והרי אכילת הכהנים היא כפרה לבעלים
13 כידוע: יש להקדים מאמר הרשב"י בפ' וישב קפ"א ע"א
14 ע"פ זה וז"ל ת"ח בההוא שעתא דההוא נהר נגיד ונפיק
15 אפיק כל אינון נשמתין, ואתעברת נוקבא כולהו קיימין לגו
16 בקורטא דלגו בסיטי קורטא (פי' בתוך פנימיות יסוד ועטרת
17 יסוד דמל' שנק' ציון וירושלים ולכך כפל לשונו בקורטא
18 דלגו בסיטי קורטא) וכד סיהרא אתפגים בההוא סטרא
19 דחויא בישא, כדין כל אינון נשמתין דנפקין אע"ג דכולהו
20 דכיין וכולהו קדישין, הואיל ונפקו בפגימו, בכל אינון אתר
21 דמטו אינון נשמתין, כולהו אתברו ואתפגימו בכמה צערין
22 בכמה כאבין ואילין אינון דאתרעי בהו קוב"ה כו', רזא
23 דמלה שריין כגוונא דלעילא גופא אתפגים ונשמתא (פי'
24 כשם שלמעלה אין יניקת החיצונים רק מהכלים ולא
25 מנשמת הפרצופים כך למטה גופא לבד אתפגים ולא
26 נשמתא) לגו כגוונא דלעילא ודא כגוונא דדא ובג"כ אלן
27 אינון דבעיין לחדתותי בחדתותא דסיהרא עכ"ל לענינינו עם
28 פי' המק"מ שם: ולהבין זה הנה תחלה יש לבאר ענין פגימו
29 דסיהרא שבזה תלוי פגימת גוף הנשמות והנה הלבנה
30 מתמעטת בחצי האחרון של כל חודש עד שבסוף החדש
31 היא מסתתרת לגמרי וחוזרת ונולדת בעת המולד ואז עושים
32 ר"ח ומקריבין קרבן מוסף והולכת ומתגדלת עד שבחצי
33 החדש היא במילואה ואח"כ חוזרת חלילה להתמעט
34 ולהסתתר ולהולד ולהגדל כו' וזהו ע"י שאמר לה הקב"ה
35 לכי ומעטי א"ע (חולין ס' ב') וידוע שהענין רומז למעלה
36 במדת מלכותו ית' המח' עולמות ביי"ע שיוורת כן עד"ז
37 בבי"ע ובר"ח נולדת ונעשית נקודה תחת יסוד ועולת לקבל
38 מאור החמה שפע מדותיו ית' המיוחדות במאצילן א"ס
39 ב"ה, והירידה הזאת הוא כדי לברר בירורי ניצוצי' שנפלו
40 בשבה"כ מז' מלכין דתהו שהיו בבחי' יש כמ"ש וימלך
41 וימת כי המלוכה רומז על התגלות המדה להיות יש ודבר

42 מורגש כמו שירגיש חכמתו ומזה הי' סיבת המיתה להיות
43 התהוות סט"א שהם בחי' הקליפות שהם יש גמור לומר לי
44 יאורי וכמ"ש ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו
45 (משלי כ"ו י"ב) פי' אע"פ שהאיש חכם בחכמה דקדושה
46 בדיעת גדולת ה' והדר גאונו אבל כשהחכמה בבחי' יש
47 הלא דבר הוא וחכם בעיניו אזי יש תקוה ר"ל יניקה לכסיל
48 העליון הידוע שהוא שרש הסט"א ממנו והיינו ע"י
49 השתלשלות שבעולם הבריאה עדיין כסיל זה רובו טוב
50 וכמארז"ל שטן ופנינה לש"ש נתכוונו (ב"ב ט"ז א') וביצי'
51 מתגבר הרע יותר עד שבעשי' רובו רע ועליו כיוונו רז"ל
52 נתן עיניו במקדש ראשון והחריבו נתן עיניו במקדש שני כו'
53 (סוכה נ"ב א' ע"ש) ואין המאמרים סותרים זא"ז, ועד"ז
54 נפלו הכלים די"ס דב"ן דתהו שהיו בבחי' יש בבי"ע
55 והבירור שלהם הוא ע"י ע"ס דמ"ה שהחכמה היא בביטול
56 במציאות לגמרי בהתחכמות זו בביטול הנמצאים אליו ית'
57 דאין עוד וכן שאר כל המדות ובהתגלותם בכלים דע"ס
58 דב"ן שנפלו הם פועלים בחי' הביטול גם בהם וזהו ענין
59 הבירור שלהם שמקבלים הביטול ע"י גילוי ע"ס דמ"ה
60 וכענין מ"ש הולך את חכמים יחכם (משלי י"ג כ'). אך צ"ל
61 דמכאן משמע שהבירור הוא ע"י המל' וכ"כ ותקם בעוד
62 לילה ותתן טרף לביתה (משלי ל"א ט"ו) ובדוכתי טובא
63 מבואר בזה שהבירור הוא ע"י החכמה והוא אומרו
64 בחכמה אתבירורו. והענין ששניהם אמת כי יש ב' מיני
65 בירורים א' לברר הטוב מן הרע ממש וזהו ע"י המל'
66 שיוורת בבי"ע ששם הניצוצי קדושה מובלעים תוך הסט"א
67 בנוגה דבי"ע ומלקטת אותם ומפרדת הרע מהם ועולים
68 בבחי' מ"ן ביסודה ואז אח"כ נמשך בבחי' מ"ד והוא בחי'
69 החכ' שבה אתבירורו בירור ב' להיות מ"ד דמ"ה מברר מ"ן
70 דב"ן ואז נהפך המ"ן לאלקות ממש ונכלל בחכ' שהיא
71 המ"ד והוא כמו עד"מ בזיווג זכר ונקבה שהנקבה מזרעת
72 זרע ג"כ כידוע ממארז"ל אשה מזרעת (נדה ל"א א') וכן
73 הסכימו חכמי הטבע והזרע הוא ממובחר מה שנתברר
74 מהמאכלים שאוכלת ואח"כ זרע הזכר מברר את זרעה
75 והפסולת נדחה ומן המובחר נעשה הולד, והנה ביאור ענין
76 ב' מיני הבירורים למעלה הוא מוכן מענין ההפרש שבין
77 משה לאלהיו כי משה הי' בודאי גדול מאלהיו ואפי' רשב"י
78 אמרו בזה דמילי' אתחקקון לעילא ומלוי דאלהיו לתתא
79 ולכן אלהיו הוא שליח לצורך הצדיקים כדאי' בזהר ובגמ'
80 ואעפ"כ יש מעלה באלהיו גדולה מבכולם שגופו עלה
81 בסערה ונזדכך כ"כ מה שאפי' משה נקבר גופו בארץ,
82 והענין כי אלהיו בגי' ב"ן שמשם שרשו והוא בחי' חיצוניות

1 ולכן הגיע הזיכוך גם לגופו שהי' בחי' ביטול המציאות
2 בגופו בתכלית עד שנהפך להיות כא' מן המלאכים העליונים
3 שנאמר בהם וצבא השמים לך משתחווים (נחמי' ט' ו'), כי
4 חיצוני' שלמעלה יכול להיות נשפל ולשלח פארותיו למטה
5 מאד משא"כ במשה שנמשך משם מ"ה כמ"ש בו ונחנו מ"ה

6 (שמות ט"ז ז') והוא בחי' פנימית שאינו יכול לשלח גילוי
7 כ"כ בגוף גשמי תכלית החיצונית ומ"מ מעלת הביטול
8 שהגיע למשה בפנימיותו נעלה יותר מפנימי' דאליהו שהרי
9 שכינה מדברת מתוך גרונו של משה והיינו לפי שפנימיותו
10 נמשך ומאיר שם מ"ה שלמעלה משם ב"ן:

איסור עבודת כתר בעל מום וניסותו להיכל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **והנה** כתי' מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח, שבחי'
2 מרום וקדוש הוא בחי' אוא"ס שבכתר הנה בחי' זו
3 מאיר דוקא במי שהוא בבחי' דכא ושפל רוח, כי בגסה"ר
4 אמרו אין אני והוא יכולים לדור, ולכן עיקר השראת אוא"ס
5 ב"ה הוא בבחי' חכ' דוקא להיות כי החכ' הוא בחי' אחד
6 האמת וכמ"ש בסש"ב פל"ה בהג"ה, והיינו שבחכ' מושג
7 איך קמי' כלא חשיב, לכן בה שורה אוא"ס ב"ה, וכמו"כ
8 במי שהוא שפל ונבזה בעיניו והוא בבחי' דכא גם אם לא
9 חטא כלל רק שהוא בבחי' הכנעה ושפלות נגד אוא"ס ב"ה
10 הרי הוא כלי לבחי' השראת אוא"ס ב"ה שבבחי' כתר. וזהו
11 שארז"ל במד"ר שהקב"ה תשמישו בכלים שבורים היינו
12 במי שהוא בבחי' לב נשבר ונדכה, ולכן עי"ז נמתקי'
13 הגבורות דשם אלקי' להיות אלקי' ברוב חסדיך כו'.
14 **וזהו** שאמר ריב"ל ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת,
15 היינו שלא די שהוא כמו שהקריב כל הקרבנות
16 כולם, וכנ"ל להיותו מברר בחי' נה"ב שבאדם שהוא
17 מבחי' פני אדם שבפני שור, שפני אדם הוא לארבעתן
18 שנמצא כולל כל הקרבנות כו', אלא שגם תפלתו אינו
19 נמאסת, והיינו שכשהוא בבחי' נמוכי הרוח הנה מרום

20 וקדוש שוכן בתוכו, וגם ע"י שכובש את יצרו להיות בבחי'
21 נמוכי הרוח הנה ע"י ביטול זה מגיע בבחי' הכתר כנ"ל
22 בענין הלא שמוע מזבח טוב שע"י ביטול הרצון מגיע
23 לבחי' הכתר, וע' בעמה"מ שער עשירי פי"ב דנ"ה ב'
24 שהאדם הזוכה שמעביר על מדותיו גורם שישגיח בו
25 הרצון הזה של א"א כו' עת רצון מע"ק לגלגלה מצחא כו',
26 וממילא נעשה שגם אלקי' יהי' ברוב חסדיך שלא יהי' שום
27 עיכוב בתפלתו כלל, שיהי' תפלתו כמו תפלת הצבור
28 שבכל קראינו אליו כו'.
29 **ולשון** כמה גדולי' להיות כי יש כמה בחי' גדול, הא' גדול
30 אדונינו ורב כח, בחי' שיעור קומה כו' רל"ו אלפי'
31 רבבות פרסאות, מספר כו', ויש גדול דכתי' גדול ה' ומהולל
32 מאד בעיר אלקינו דקאי על הקרבנות שבירושלי' ובהמק"ד
33 שזהו בחי' הפנימיות, ויש גדול דכתי' ולגדולתו אין חקר
34 שלגדולתו העצמיות אין חקר כלל. וע"י נמוכי הרוח זוכה
35 לכל הבחי' גדול, שהרי אריב"ל כאילו הקריב כל הקרבנות
36 שזהו גדול הוי' כנ"ל וממילא גם גדול אדונינו יש בזה, וגם
37 כי ממשיך א"א בחי' יגמה"ר שזה"ע שתפלתו אינו נמאסת
38 ה"ז בחי' ולגדולתו אין חקר וזהו כמה גדולי' כו'.

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרוח

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

1 **וז"ש** אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים,
2 מצרים הם המיצרים וגבולים שמצד הגוף ונה"ב
3 שמגבילים את הנפש ומונעים ומעכבים עליו מעבודתו
4 להתקשר באלקות ואדרבה מורידים אותו לימשך אחריהם
5 כנ"ל וכמשנת"ל דמצרים הוא ענין תאות גופניים כו',
6 ובכדי שיהי' יציאת מצרים זהו ע"י שאנכי הוי' אלקיך
7 שנמשך מבחי' אנכי מי שאנכי בחי' עצמות אוא"ס בבחי'
8 הוי'. דש' הוי' זהו מה שאנכי בחי' העצמות דאוא"ס

9 נתצמצם ונתלבש בהד' אותיות הוי' והוא אלקיך ממש
10 שהוי' הוא אלקיך בבחי' ביטול דיתו"ע ועי"ז נעשה
11 היציאה ממצרים, משא"כ בלעדי זאת אף גם אם יש
12 העבודה דיתו"ת א"א להיות היציאה ממצרים מאחר
13 שהחכ האלקי הזה הוא שבא להוות מציאות היש ומתלבש
14 בהיש להחיותו ונמשך הארה מזה גם להע"ש כו'. והאדם
15 בעבודתו במדרי' זו יש לו שייכות לישות וגשמיות הגוף
16 ונה"ב וכל הענינים השייכים אליו וא"כ הרי א"א שיצא

ותענוג גשמי בשום דבר מהדברים הגשמיים כו'. וכמ"ש
במ"א בענין ששבת מצוה לענוג באכו"ש לפי שאז הוא
תענוג אלקי ולא תענוג גשמי. וזהו צדיק אוכל לשובע
(נפשו כו') וזה מורידו לפי שעה וצריך עוד יגיעה לגרש
תולדות ההרגש הזה כו'. (משא"כ כשיש הביטול דיחוד
אף מעט מזער אז גם שמרגיש טעם ועונג המאכל (להיות
מדריגתו הוא בבחי' יחוד"ת אך כשמעורב בזה בחי' יחוד"ע)
אין זה מורידו לפי שאינו נוגע אליו כ"כ וע"ד המבואר
במ"א בענין יודעי טוב ורע שאינו ידיעה והרגש פנימי כו')
ונמצא הרי לא יצא ממצר הישות לגמרי גם אם עבודתו
בבחי' יחוד"ת היא באמת.

בזה מן המצרים וגבולים דגוף ונה"ב. ואם היות כי ענין
העבודה בזה הוא שיהיו הענינים הגשמיים לש"ש לבד כו'
כנ"ל הנה גם אם תהי' העבודה הזאת אמיתית בעצמה
היינו שלא ירצה כלל בשום דבר מהדברים הגשמיים כי
אם במה שמוכרח מצד ההכרח לבד לקיום גופו ותהי'
כוונתו לש"ש ולא להנאת עצמו כלל. מ"מ הרי לא יצא מן
הישות לגמרי היינו שלא נתבטל ישותו לגמרי כ"א ביטול
היש לבד והוא שהיש תופס מקום אצלו עדיין, וגם הרי
בעת האכילה עד"מ הרי הוא מרגיש עכ"פ את הטעם
והעונג בזה בעל כרחו שלא ברצונו (כי רק בצ"ג העובדים
עבודתם בבחי' יחוד"ע באמת אינם מרגישים שום טעם

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תר"צ

שאלה: מדוע כתוב עד ה' אלקיך. תשובה – רפואה לעולם, שם אלקים – צמצום וטבע

רפואה לעולם. אף הענין הוא, דהנה כתיב "בְּרֵאשִׁית בָּרָא
אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", שמים וארץ הנה שמים
כולל כל העולמות העליונים הרוחניים, וארץ כולל העולם
התחתון, דבריא שמים וארץ הוא על ידי שם אלקים,
דאלקים הוא מדת הדין והצמצום, שהוא ענין העולם
וההסתר, דהב' שמות הוי' ואלקים הם חסד וגבורה, דשם
הוי' הוא חסד ורחמים, ושם אלקים הוא גבורה וצמצום,
שהוא ענין העולם וההסתר האור והגלוי, וכמו שכתוב "כִּי
שָׁמַשׁ וּמִגֶּן הָיוּ אֱלֹהִים" כו', דהב' שמות הוי' ואלקים הם
בדגמת השמש ומגן השמש, שהוא הנרתק המכסה על אור
השמש, והינו דכשם שהנרתק של השמש מכסה ומעלים על
אור השמש ומסתיר עליו, הנה בדגמא כזו הרי שם אלקים
מעלים ומכסה על הגלוי אור דשם הוי', וזהו "בְּרֵאשִׁית בָּרָא
אֱלֹהִים" כו', דבריא וְהַתְהוּוֹת הַעוֹלָמוֹת הוא על ידי שם
אלקים שהוא ענין מדת הדין והצמצום להעלים ולהסתיר
על האור דשם הוי', דהנה אמתית התהוות של העולמות
הוא משם הוי', דהוי' הוא מהנה, והיי"ד (הא"ת י') דשם הוי'
מורה על תמידות ההתהוות, וכמו שכתוב "כֹּכָב יַעֲשֶׂה
אֵיזֹב", דכן הוא עושה תמיד, וכמו כן הוא בכתיבתו דשם
הוי', שהוא ביו"ד בתחלתו דמורה על תמידות ההתהוות,
רק שהתהוות בפעל הוא על ידי שם אלקים, והינו שהאור
והגלוי דשם הוי' מתעלם ומסתתר בשם אלקים בדגמת אור

"שׁוֹכֵה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי כִשְׁלֹת בַּעֲוֹנֶךָ, קָחוּ
עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה'". וצריך להבין
למה מוזכר ב' השמות הוי' ואלקים, ולכאורה היה מספיק
באמרו "שׁוֹכֵה יִשְׂרָאֵל לֵה", ולמה אומר "לֵה" אלקיך, וכן
כתיב "וְשַׁבְתָּ עַד הָיוּ אֱלֹהֶיךָ" כו'. ועוד צריך להבין מהו
אמרו "עַד הָיוּ אֱלֹהֶיךָ", דיש בזה דיוק, וצריך להבין מהו
הדיוק, ומהו אמרו "כִּי כִשְׁלֹת בַּעֲוֹנֶךָ", דנראה שנהו נתינת
טעם למה צריכה להיות התשובה באופן כזה שתהיה "עַד
הָיוּ אֱלֹהֶיךָ" הוא לפי "כִּי כִשְׁלֹת בַּעֲוֹנֶךָ", ומהו "קָחוּ
עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה'", ולמה בכאן אינו אומר "לֵה"
אלקיך" כי אם הוי' סתם. ולהבין כל זה, הנה אמרו רבותינו
ז"ל גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם שנאמר "אֲרָפָא
מְשׁוּכְתָם אֲהַבֵּם נִדְבָה", וצריך להבין מהו אמרו שהתשובה
מביאה רפואה לעולם, דהלא העקר הוא האדם, שהוא
החוטא, ועל ידי החטא נעשה חולה רחמנא לצלן
בתחלואי הנפש, דכשם שיש חולים בגופם כן יש חולים
בנפשם, ועל ידי זה שהאדם חוטא נעשה חולה רחמנא
לצלן כפי אופן וענין החטא שלו, ואחר כך באשר עושה
תשובה על חטאו אשר חטא הנה התשובה היא רפואה, ואם
כן היה לו לומר "גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה שֶׁמְבִיאָה רְפוּאָה לְאָדָם",
ומהו אמרו דתשובה מביאה רפואה "לעולם", וצריכים
להבין מהו ענין עולם, ומהו ענינה של התשובה שהיא

(*) נדפס בספר המאמרים – קונטרסים חלק א עמוד עו ואילך.

1 הַשֵּׁמֶשׁ הַמִּתְעַלֵּם בְּתוֹךְ הָעֵלֶם הַנִּרְתָּק, וְזֶהוּ ד' אֱלֹקִים"
2 בְּגִמְטְרִיא "הַטֵּבֶע" הַנִּקְרָא בְּלִשׁוֹן הָעוֹלָם "נֶאֱטוּר"^ב, וְעֵינֵינוּ
3 הוּא שֶׁהָאוֹר וְהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִי נִשְׁקָע כָּל כָּךְ בְּלִבּוֹשֵׁי הַטֵּבֶע עַד

4 שְׁאֵינּוּ נִרְאָה וְנִכָּר כָּלֵל, וְכֵמוּ דְּכָר הַנִּשְׁקָע בְּמִים שְׁהֵמִים
5 מְקִיפִים אוֹתוֹ מִכָּל צַד וּפְנֵה שְׁאֵינּוּ נִרְאָה כָּלֵל, וְלִכֵּן נִקְרָא
6 בְּשֵׁם טֵבֶע לְפִי שְׁמִכְסָה וּמַעֲלִים עַל אוֹר הָאֱלֹקִי.

שבת תשובה, תר"צ

ב. טבע.

לקוטי דיבורים

1 חידושו של הרבי בהתגלות האור העצמי של חסידות,
2 שנתגלה על ידי היסורים של מעשה בני אדם, שהביאו
3 את המגן המעכב של המבצר הפטרופובלבסקי, הוא,
4 שהליבון יהיה על ידי אור.
5 כלומר, לא רק ליבון על ידי האש, אלא ליבון על ידי
6 האור. אש ואור יש שייכות ביניהם, אך הם באים
7 ממקורות מובדלים זה מזה, הרי מובן ממילא שההכשרה
8 על ידי האש ועל ידי האור חלוקה גם במראה החיצוני
9 וגם בסימנים האמורים של הקש והניצוצות הניתזים,
10 כלומר זיקי האור הניתזים בליבון האור נעלים מזיקי
11 האש הניתזים בליבון האש.
12 כפי הידוע מה שזקני החסידים אמרו על התורות,
13 הדרושים והמאמרים של הרבי, לפני פטרבורג היה הרבי
14 בתורתו ומאמריו לוחט ובווער, ואחרי פטרבורג היה
15 הרבי בתורתו ומאמריו מאיר ומושך.
16 כלומר, לפני המגן המעכב של פטרבורג היה הסדר
17 של ליבון על ידי אש, ואחרי המגן המעכב של פטרבורג
18 היה הליבון על ידי אור.
19 בליבון על ידי האש יכול להיות לפעמים הפסד הכלי,
20 ואילו הליבון שעל ידי האור מחזק את הכלי.
21 שני אופנים בעבודת הברורים, כפי שמסובר
22 באריכות בדרוש "וכל העם רואים", חג השבועות תרנ"ה,
23 (א) הפרדת הסיגים מן הכסף. (ב) העלאת הכסף מן
24 הסיגים.
25 הליבון על ידי האור מקיף גם את החלקים הדקים
26 ביותר ומחדיר כוח ואור בחלקים הקטנים ביותר של
27 טוב, שיתחזקו עד שהם נעשים כלים רחבים.
28 כולם, אפילו העולם החיצוני, יודעים שלרבי היתה
29 מסירות נפש על חסידות.
30 כשלומדים חסידות, רואים רק אז את מסירות הנפש
31 שהיתה לרבי על חסידים.
32 אחד מהנוכחים אמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א, לחיים,

33 יעזור השי"ת שזכותו (של רבנו הזקן) תגן עלינו.
34 ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א:
35 בכל פעם של הזכרת צדיק ונשיא אלקים, רגילים אנו
36 לומר, זכותו תגן עלינו, ובמיוחד ביום הילולא, ומכל שכן
37 ביום גאולה וישועה, אשר ההזכרה היא בעילוי יותר.
38 כל אלה שמוציאים מלה מפייהם צריכים לשמוע את
39 פירוש המלות שהם אומרים, ובמיוחד חסידים, הרי
40 כאמור, ענינם לשמוע ולהרגיש, כלומר לא רק לשמוע
41 אלא גם להרגיש את פירוש המלות.
42 זכות, היינו טהור ובהיר, זכותו, היינו הטהור שלו
43 והבהירות שלו, מה שהרבי הביא לטהור ולבהירות, תגן
44 עלינו, זכותו הקדושה אמנם בהירה, אבל לשם כך
45 זקוקים לעבודה.
46 זקני החסידים שיחיו יש ביניהם שזוכרים די טוב את
47 הטעם בלימוד החסידות ובעבודה שבלב, בין האברכים
48 ישנם שהם במצב די רצוי, כולם יחד צריכים להשתדל
49 לחזק לימוד החסידות בהתועדויות תכופות, ויפעלו
50 בעזה"י הדרכה טובה בצעירים בחיזוק התורה והעבודה.
51 זכותו הקדושה תגן עלינו ועל כלל ישראל שיחיו בכל
52 מקום שהם בגשמיות וברוחניות, יהודים זקוקים
53 לשמירה מעולה בכל מדינה ומדינה, כעת צריכה להיות
54 ההבטחה של "לא ינום ולא יישן שומר ישראל"¹ בגלוי,
55 והשי"ת יראה גילוי אור אמיתי שיהיה אור בגשמיות
56 וברוחניות.
57 בענינו המאירות ראה הרבי את הטוב של יהודי, הוא
58 מצא אותו בכל מקום, הוא היה בדוגמא של מעלה, "לא
59 הביט און ביעקב"².
60 הרבי העמיד אלפי חסידים והרבה אלפי בעלי
61 תשובה.
62 חדרו של הרבי, בו שהה תמיד, היה בקומה העליונה.
63 פעם אחת טיפס אברך אחד דרך החלון ואמר: רבי
64 תחתכו לי את הצד השמאלי ("חלל השמאלי"). סמך

- 1 הרבי את ראשו על ידיו, נכנס לדביקות והאברך עמד
2 דומם, מתייפח בצעקת הלב, הרבי הרים את ראשו
3 ואמר: ואתה מחיה את כולם כתיב³.
4 מה"ואתה מחיה את כולם" זה, צמח חסיד גדול, עובד
5 הוי' מופלא (כבר דובר פעם אודותו), וב"ואתה מחיה את
6 כולם" העמיד הרבי חסידים ובעלי תשובה.
7 י"ט וכ' כסלו, תרצ"ב

(3 נחמיה ט, ו.)

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרצ"ט

- 1 כ"ו. החסיד ר' ישראל נחמן מדובראָוונא⁴¹ סיפר בשם החסיד ר' שמרי' ראָשקעס מראָגאַטשאָוו⁴²
2 אשר בהיותו נער הי' נוכח בשמחת קבלת הפנים שערכו החסידים בראָהאַטשאָוו להר"נ בחזירתו
3 מליובאַוויטש.
4 אביו ר' חיים זלמן הי' חנוני עשיר והי' מהראשונים בין עדת החסידים לכל דבר מצוה בדרכי
5 החסידים.
6 באחד הימים – הדבר הי' בחדש מרחשון תקפ"ו – והם יושבים לפני רבם ר' יוסף משה מלמד
7 ולומדים, בחוץ הי' גשם טורד והקור חדר אל הגוף], והנה פתאום נפתחה הדלת ואביו של ר' שמרי'
8 נכנס בפנים צוהלים ויקרא מתוך התרגשות: יוסף משה! יודע אתה, נחום סטאַראָדובער הוא
9 בסמיליאַנקע – קריון.
10 כשמוע ר' יוסף משה מלמד את הבשורה הטובה הלזו נעשו פניו רצינים ביותר ולחיו נתאדמו
11 ויאמר, חיים זלמן אם ככה הוא באמת צריכים ללכת לקבל פניו ולשמוע מלה חי' – אַ לעבעדיקן
12 וואָרט –.
13 אתה – השיב ר' חיים זלמן – עוד מסתפק בזה, תמול ראיתי את ר' אברהם דן מסמיליאַנקע-קריוון
14 נושא על כתפו עגל שחוט והולך בחפזון באמרו אשר בו ביום תהי' ברית מילה אצל פסח אלי' והוא
15 נחפז להביא כל הנחוץ לסעודת מצוה.
16 ולפני שעה כשינ[ש]בתי בחנותי בא פראַחאַר הערל העובד בבית הרחים ויקנה איזה סחורות ויאמר
17 כי חג ליהודים בסמיליאַנקע כי שלשום בא שמה הראבין נחום.
18 גם הערל פראַחאַר – אמר ר"ש ראָשקעס לר' ישראל נחמן – ידע שהר"נ ראבין הוא ואשר בבואו
19 הי' חג ליהודים.
20 כ"ז. לא עברו שתי שעות ושלשת העגלונים – ר' נחום, ר' יצחק משה ור' ראובן – שכבר היתה
21 להם חזקה להוביל את החסידים לסמיליאַנקע לקבל פני ר"נ מסטאַראָדוב – עמדו לפני בית ר' יוסף
22 משה מלמד וכשלשה מנינים חסידים ור' חיים זלמן ור' יוסף משה מלמד בראשם ישבו על העגלות
23 ויסעו בדרך העולה סמיליאַנקע.
24 ואני – סיפר ר' שמרי' ראָשקעס – עמדתי אחורי אחת העגלות מבלי שיכיר בי אבי וישלחני הביתה
25 – ואסע יחד עם החסידים, ומבלי הבט על המטר הסוחף ורוע האויר נתנו החסידים בשיר קולם.

נחמן אל הרה"צ ר"ה מפאריטש והי' מהיושבים אצלו במשך, לערך, שמונה עשרה שנה.

(41) ראה אודותו ספר השיחות תורת שלום ע' 16 בהערות כ"ק אדמו"ר.

(42) בספר השיחות תורת שלום שם, שהצ"צ שלח את ר' ישראל

1 כבואנו אל ההר אשר כרבע פרסא מסמיליאנקע אשר ממנו הי' רואים את כל בתי הכפר הרימו
2 הנוסעים קולם בשיר של שמחה אשר נשמע בכפר ומיד יצאו היהודים יושבי הכפר מבתיהם צוהלים
3 ורוקדים לנגדנו במחאות כפים וברדת העגלות מההר נפגשו יחדו וימחאו כף זה לזה וישמחו שמחה
4 גדולה.

5 כשלש שעות נתארחו חסידי ראָגאַטשאָו אצל חסידי סמיליאנקע והר"נ חזר לפנייהם אחד המאמרים
6 ששמע בליובאוויטש ויתפללו תפלת המנחה ויסעו כולם לראָגאַטשאָו והאורח הנכבד הר"נ עמהם.
7 חסידי סמיליאנקע נסעו לשלחם, ור' טובי' הנפח עם ר' שמונ' [א]ל הבנאי רוכבים בסוסים לפנייהם למהר
8 לבשר בראָגאַטשאָו את דבר בואם.

9 כשנכנסו לעיר כבר חכה להם קהל גדול וכולם יחדו הלכו ישר לבית המדרש הגדול ויתפללו תפלת
10 ערבית ואח"כ עלה הר"נ על הבימה ויחזור אחד המאמרים.

11 חזקה היתה לחסידי ראָגאַטשאָו אשר הר"נ שובת אצלם ש"ק. ויחזור הר"נ שלשה מאמרים, אחד
12 קודם קבלת שבת, בש"ק בהשכמה ובין מנחה למעריב, ובמוצאי ש"ק היתה התועדות החסידים
13 בסיפורים וריקודים עד עלות השחר.

14 כארבעה או חמשה ימים נתעכב הר"נ בראָגאַטשאָו והיו הימים האלה ימי שמחה לחסידי
15 ראָגאַטשאָו, ובכל ערב וערב נתקבצו יחד לשמוע את התורה מפי הר"נ סטאַראַדובער.

16 וכשנסע הר"נ לדרכו ליווהו החסידים עד המושב האלופקע הרחוק כתשע פרסאות מראָגאַטשאָו.

אגרות קודש

[שלחי מנ"א תרצ"ה]

1 ימים אלו פניתי בבקשה לידידינו אנ"ש שיחיו על אדות
2 הקביעות דשבת מברכים לקובעו בעזה"י ליום התועדות
3 מאנ"ש שי' בכל אתר ואתר כפי תנאי המקום אשר בנקל יותר
4 ומתאים יותר להתאסף יחדיו במסבת מרעים, וסדר מיוחד
5 האמירת כל התהלים בצבור בהשכמה קודם התפלה ולימוד
6 דא"ח ברבים.

7 תקותי תאמצני כי ידידינו אנ"ש שי' ימלאו בקשתי זו
8 האמורה במילואה באהבה ובחיבה, ובעזרתו ית' תביא את
9 התועלת הנרצה לכללות ידידינו אנ"ש שי' בגשמיות
10 וברוחניות.

11 בקיץ תרנ"ח בהיותנו בנאות דשא באליווקא - כשמונה
12 עשרה פרסה מליובאוויטש וכפרסה מהתחנה קראסנאי,
13 בבוא התלמידים הראשונים מזעמבין - מחוז באריסאוו פלך
14 מינסק, מקום שם ישבו חניכי התמימים אצל המשפיע ר'
15 שמואל גרונס אסתרמן נ"ע הנה בש"ק פי' נצו"י בעת סעודת
16 צהרים היתה שיחה ארוכה במוותב האורחים שבאו אז,
17 כמבואר ברשימותי מזמן ההוא.

18 בהשיחה ההיא ספר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, בהיותי

19 נער שאלתי את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הלא כל ראשי
20 חדשי השנה אנו מברכים אותם ומדוע חדש תשרי אין אנו
21 מברכים אותו כמו שאנו נוהגים בכל ראשי חדשי השנה.
22 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק - המשיך הוד אאמו"ר הרה"ק
23 את סיפורו - ענני, בהיותי ילד שאלתי שאלה זו מהוד כ"ק
24 אאמו"ר הרה"ק ויענני כי בהיותו ילד שאל שאלה זו מהוד
25 כ"ק זקנו רבנו הזקן.

26 וזה אשר השיב כ"ק רבינו הזקן.
27 בהיותי במעזריטש שמעתי ממורי ורבי הרב המגיד בשם
28 מורו ורבו רבינו הבעש"ט נ"ע. החדש השביעי שהוא החדש
29 הראשון לחדשי השנה, הקב"ה בעצמו מברכו בשבת מברכים
30 שהוא השבת האחרון דחדש אלול, ובכח זה ישראל מברכים
31 את החדשים י"א פעמים בשנה, כתיב אתם נצבים היום,
32 דהיום קאי על ר"ה שהוא יום הדין. וכמ"ש ויהי היום וגו'
33 ותרגם והוה יום דינא רבא, ואתם נצבים קיימים ועומדים,
34 והיינו שזוכים בדין, ובשבת שלפני ר"ה שהוא השבת האחרון
35 דחדש אלול קורין אז פרשת אתם נצבים, דזהו ברכתו של
36 הקב"ה, בשבת מברכים חדש השביעי שהוא המושבע
37 והמשביע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה.

חומש לקריאה בציבור – פרשת האזינו – לב – ראשון, שני, שלישי, רביעי קסא

פרשת האזינו

לב «הֲאִזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמַרְיִפִּי: ^א יַעֲרֹף כַּמָּטֵר לִקְחִי תִּגְל כַּטֵּל אֲמַרְתִּי בִשְׁעֵירִים עַל־יָדָא וּכְרִיכִים עַל־עֵשֶׁב: ^ב כִּי שָׁם יִהְיֶה אֶקְרָא הִבּוּ גִדְל לֵאלֹהֵינוּ: ^ג הַצֹּר תָּמִים פָּעִלּוּ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוֹנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא: ^ד שָׁחַת לוֹ לֹא בָנָיו מוֹמָם דּוֹר עָקֹשׁ וּפְתִלְתִּל: ^ה לִיהוָה תִּגְמְלוּ־זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חָכָם הִלּוּ־הוּא אֲבִיד קִנְיָד הוּא עֵשֶׂד וּכְנַנְיָד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 236)

שוכה ישׂראל עד ה' אלקיך

פִּרְשְׁתִּנוּ נִקְרָאת 'שִׁירָה', וְשִׁירָה הִיא מִתּוֹךְ שְׁמִחָה, כְּמֵאֲמַר רַ"ל "אִין אֹמְרִים שִׁירָה אֵלָּא עַל חֵינ, שְׁנֵאֲמַר וְתֵאֲמַר לָהֶם הַגִּפֶּן הַחֲדִלְתִּי אֶת תִּירוּשֵׁי הַמִּשְׁמַח אֱלָקִים וְאָנָשִׁים". וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁרָמָז יֵשׁ כָּאן לְדִרְגָּת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל 'שִׁבְת שׁוּבָה'. וְכַמְבָּאָר בַּתְּנַיָא, שֶׁהַתְּשׁוּבָה בִּימֹת הַשְּׁבוּעַ הִיא בְּמִרְיוֹת וּבְלֵב נִשְׁבֵּר, תְּשׁוּבָה תַּתָּא; וְהַתְּשׁוּבָה שֶׁל שִׁבְת (אוֹתִיּוֹת תִּשְׁ"ב) הִיא "בְּשִׁמְחָה רַבָּה", תְּשׁוּבָה עֲלָאָה.

(ישראל) שני זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביד ויגיד וקניד ויאמרו לך: ה בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: כ כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו: ימצאנו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסבבנהו יבוננהו יצרנהו פאישון עינו: י כנשר יעיר קנו על־גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאנו על־אברתו: י יהוה בדר ינחנו ואין עמו

ע"כ במנחת
שבת ובחור

אל נכר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1360)

שוכה ישׂראל עד ה' אלקיך

הַתְּשׁוּבָה שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשִׁבְת שׁוּבָה הִיא תְּשׁוּבָה עֲלָאָה. וְרֹאזִיה לְדַבֵּר, שֶׁכֵּן תְּשׁוּבָה תַּתָּא הִיא תְּקוּן הַפְּגָם שְׁנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַחֲטָא, וְלָכֵן יֵשׁ בָּהּ וְדוּי, הַמְּבַטֵּל אֶת 'גּוֹף' הַחֲטָא (הַתְּשׁוּבָה עֲצָמָה מְבַטֵּלֶת אֶת 'נֶפֶשׁ' הַחֲטָא). אֲךָ תְּשׁוּבָה עֲלָאָה הִיא הַשִּׁבְת הַנֶּפֶשׁ לְמִקְוֶהָ, וְאִין בָּהּ וְדוּי, כִּי מִלְּתַחֲלָה אִין מְקוֹם לְחֲטָא וּלְפָגָם. וּמִפְּיֹן שְׁפֹרָאשׁ הַשָּׁנָה וּבִשְׁבַת שׁוּבָה אִין אֹמְרִים וְדוּי, מוֹכֵן שְׁעִבּוּדֵת הַיָּמִים הִלְלוּ הִיא תְּשׁוּבָה עֲלָאָה.

שלישי י ירבהו כתיב על־במותי קרי על־במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינקהו דבש מפלע ושמן

מחלמיש צור: ה חמאת בקר וחלב צאן ע־חלב פרים ואילים בגיבשן ועתודים ע־חלב פליות חפה ודם־ענב תשתה־חמר: וישמן ישרון ויבטט שמנת עבית פשית ויטש אלוה עשהו וינבל צור ישעתו: ויקנאהו בזרים בתועבת יכעסהו: י יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב פאו לא שערום אבתיכם: י צור ילדך תשי ותשכח אל מחללך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 145)

שוכה ישׂראל עד ה' אלקיך

בִּימֹת הַחַל עוֹסְקִים בְּמִלְאָכָה וּבְעוֹבְדֵינ דְּחַל כְּדִי לְכַר אֶת עֵינֵי הָרְשׁוֹת; וּבַתְּשׁוּבָה הֵינּוּ תְּשׁוּבָה תַּתָּא, תְּקוּן כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שְׁנַפְרֻדוֹ מֵאֲלָקוֹת, לְחֹזֵר וּלְקִשְׁרָם לְקִדְשָׁה. וְאֵלּוּ שִׁבְת הִיא מַעַל עֵינֵי הָעוֹלָם וְעִבּוּדֵת הַבְּרוּרִים (מַצַּד עֲלִית הָעוֹלָמוֹת בְּיוֹם זָה), וְהַעֲבוּדָה הִיא עֲלִיָּה מְדֻרְגָּה לְדֻרְגָּה בְּקִדְשָׁה עֲצָמָה; וּבַתְּשׁוּבָה הֵינּוּ תְּשׁוּבָה עֲלָאָה, עֲלִית הַנֶּפֶשָׁה לְשִׁרְשָׁה.

רבי י ירא יהוה וינאץ מפעם בננו ובנתנו: כ ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם כי דור תהפכל חמה בנים לא־אמן בם: כה הם קנאוני בלא־אל פעסוני בהכליהם ואני אקניאם בלא־עם בגוי נבל אכעיסם: כ כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי וְתִיקַד עַד־שָׂאוֹל תַּחֲתִית וְתֵאֱכַל אֶרֶץ וּיְבֹלֶה וְתִלְהֹט מוֹסְדֵי הָרִים: כ אספה עלימו רעות חצי אכלה־בם: כ מזו רעב ולחמי רשף וקטב מרירי וישן־בהמת אש־לח־בם ע־חֲמַת זֹחֲלִי עֶפְרָי: כ מחוץ תשפל־חרב ומחדרים אימה ג־ס־בחור ג־ס־בתולה יונק ע־ס־אִישׁ שִׁיבָה: כ אֲמַרְתִּי אֲפֹאֲתֵהֶם אֲשַׁבִּיתָה מֵאֲנֹשׁ זָכָרָם: כ לוֹלִי כַּעַם אוֹיֵב אֲגוֹר פֶּן־יִנְכְּרוּ צָרִימוּ פֶן־יֵאֲמְרוּ יִדְּנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת: כ כִּי־גֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ וילך תשל"ה)

שוכה ישׂראל עד ה' אלקיך

הַרְבֵּי הָרִשׁ"ב שָׁאֵל פַּעַם בְּלִדּוֹתָיו אֶת סָבוֹ, אֲדָמוֹר הַצִּמְח צִדְק: מַהִּי שִׁבְת שׁוּבָה? עֲנָה הַצִּמְח צִדְק: 'תְּשׁוּבָה שְׁבִיתִית'. וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ, שֶׁ'תְּשׁוּבָה שְׁבִיתִית' הֵינּוּ תְּשׁוּבָה עַל עֲבוּדַת ה' שֶׁהִיא 'שְׁבִיתִית', הֵינּוּ מִשְׁלֵמַת, שֶׁהִרִי בְּשִׁבְת מְגִיעָה עֲבוּדַת יְמֵי הַחַל לִידֵי שְׁלָמוֹת וְגִמְרָה. כְּלוֹמַר, הָאָדָם אֲמָנָם הִגִּיעַ בְּעִבּוּדָתוֹ לְשְׁלָמוֹת

לו מנוחה עד ששכב אליו יתברך; והסבה לכך היא, כי בפנימיות נפשו "גם בשעת החטא הייתה באמנה אתו".

שביעי מז ויבא משה וידבר את-כל-דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן-נון: מה ויכל משה לדבר את-כל-הדברים האלה אל-כל ישראל: ^{מז} ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל-הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצו את-בניכם לשמור לעשות את-כל-דברי התורה הזאת: ^{מז} כי לא-דבר רק הוא מפם כיהוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על-הארמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה: ^פ מה וידבר יהוה אל-משה בעצם היום הזה לאמר: ^{מט} עלה אל-הר העברים הזה הר-נבו אשר בארץ מואב אשר על-פני ירחו וראה את-ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה: ^נ ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל-עמך באשר-מת אהרן אחיד בהר ההר ויאסף אל-עמיו: ^{נא} על אשר מעלתם כי בתוך בני ישראל במי-מריבת קדש מדבר-צן על אשר לא-קדשתם אותי בתוך בני ישראל: ^{נב} כי מנגד תראה את-הארץ ושמה לא תבוא אל-הארץ אשר אני נתן לבני ישראל: פפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 64)

שובה ישראל עד ה' אלוקיך

תשובה היא בחינת זכוּת מצד הנבוא עצמו, לא מצד גלוי אור מלמעלה. שכן, התשובה באה בדרך כלל מבעל התשובה עצמו, מכך שהעצם של יהודי הוא אלקות, ולא מגלוי אור, שהרי לפני שחזר בתשובה היה רחוק מאלקות ולא היה כלי לגלוי אור (ואף שמסבכים סבות שונות מלמעלה כדי שיתעורר אדם בתשובה, כפתוב "וחשב מחשבות לבלתי ידח מפגו נדח" – הרי זה בהעלם).

מפטיר מז וידבר יהוה אל-משה בעצם היום הזה לאמר: ^{מט} עלה אל-הר העברים הזה הר-נבו אשר בארץ מואב אשר על-פני ירחו וראה את-ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה: ^נ ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל-עמך באשר-מת אהרן אחיד בהר ההר ויאסף אל-

האפשרות, אבל הוא חש שתמיד נתן לעלות עוד ועוד, והוא מחליט 'שהמחר יהיה יפה עוד יותר'.

חמישי כט לו חכמו ישפילו זאת יבינו לאחריתם: ^א איכה ירדף אחד אלה ושנים יניסו רבבה אם-לא כי-צורם מכם ויהוה הסגירם: ^{אב} כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים: ^{אג} כי-מגפן סדם גפנם ומשדמת עמרה ענבמו ענבירוש אשבלת מרות למו: ^{אד} חמת תנינם יינם וראש פתנים אכור: ^{אה} הלא-הוא כמם עמדי חתום באוצרתי: ^{אז} לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתדת למו: ^{אח} כי-ידין יהוה עמו ועל-עבדיו יתנחם כי יראה בראיות יד ואפם עצור ועזוב: ^{אי} ואמר אי אלהימו צור חסיו בו: ^{אכ} אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה: ^{אל} ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מצייל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ האזינו תש"ח)

שובה ישראל עד ה' אלוקיך

שני שמות לשבת זו: 'שבת שובה' ו'שבת תשובה'. שובה – היינו צווי, עליך להשיב הן את עצמך והן את זולתך. תשובה – היינו עצם ההשבה, עבודת האדם עם עצמו בלבד. ושני השמות קשורים זה בזה, שכן העבודה עם הזולת מוסיפה גם למשפיע בעבודה שלו, וכמאמר רז"ל שפאשר העשיר נותן לעני אזי "מאיר עיני שניהם ה'".

שישי מ כי-אשא אל-שמים ידי ואמרת חיי אנכי לעולם: ^{מא} אם-שנותי ברק חרפי ותאחז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם: ^{מב} אשכיר חצי מדם וחרפי תאכל בשור מדם חלל ושבתי מראש פרעות אויב: ^{מג} הרנינו גוים עמו כי דם-עבדיו יקום ונקם ישיב לצרי וכפר אדמתו עמו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 235)

שובה ישראל עד ה' אלוקיך

אמרו רז"ל "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד שם". בטעם הדבר יש לומר, כי דווקא בתשובה מתגלה שעבודת ה' חקוקה ביהודי באופן כזה שלא נתן לעקר אותה ממנו, שלכן, אפילו אם עבר וחסא ונפרד מה, אין

תשובה מִיִּרְאָה הוֹפֶכֶת זְדוֹנוֹת לְשִׁגְיוֹת, וְתִשׁוּבָה מֵאֲהָבָה הוֹפֶכֶת זְדוֹנוֹת לְזָכוֹת. וַיֵּשׁ לְבָאֵר: יִרְאָה הִיא תְּנוּעָה שֶׁל שְׁלִילָה, הָאָדָם מִתְבַּטֵּל בַּעַל כָּרְחוּ, מִפְּנֵי אֵימַת הָאָדוֹן, וְעוֹסֵק בַּשְּׁלִילָה כָּל הַדְּבָרִים הַמְּגַנְדִּים. לָכֵן זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂים כְּשִׁגְיוֹת, פְּעֵלָה בְּדֶרֶךְ הַשְּׁלִילָה. אֲף אֲהָבָה הִיא תְּנוּעָה שֶׁל חֵיוב, הָאָדָם מוֹסֵר עַצְמוֹ לַה' וְרוֹצֵה לְהִדְבֵּק בּוֹ, כִּף שְׁנֵהִיָּה מְצִיאוֹת תְּדֻשָּׁה, מְצִיאוֹת הַדְּבוּקָה בַּה'. לָכֵן זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂים כְּזָכוֹת, מְצִיאוֹת תְּדֻשָּׁה.

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן.

עֲמִיו: נֹא עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִי־מְרִיבַת קִדְשׁ מְדַבְּרִיצֵן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשְׁתֶּם
אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: נֹב כִּי מִנְּגֵד תִּרְאָה
אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְחָה לֹא תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי
נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד ענמ' 130)

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינַיִם הֵיּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִכִּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאֲמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת האזינו לקריאה בציבור בהושע פרק יד

יֵד בְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶיךָ: ג קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ
אֶל־יְהוָה אֱמָרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשְׁאָ עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ: ד אֲשׁוּר | לֹא
יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוֹם לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בָּךְ יִרְחֵם יְתוֹם:
ה אֶרְפָּא מִשׁוּבָתְךָ אֲהַבֶּם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ: ו אֶהְיֶה כַּסֵּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כִּשְׁוֹשָׁנָה
וַיֵּךְ שָׂרָשָׁיו בְּלִבָּנוֹן: ז יִלְכּוּ יוֹנְקוֹתָיו וַיְהִי בֹזֵית הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ בְּלִבָּנוֹן: ח יֵשְׁבוּ יִשְׁבֵּי בְצִלּוֹ
יַחֲזִי דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַגֶּפֶן זָכְרוּ בֵּינָן לְבָנוֹן: ט אֶפְרַיִם מַה־לִּי עוֹד לַעֲצָפִים אֲנִי עֲנִיתִי וַאֲשׁוּרֵנוּ
אֲנִי כְּבָרוֹשׁ רַעְעוֹן מִמֶּנִּי פָּרִיךְ נִמְצָא: י מִי חָכֵם וַיָּבֵן אֱלֹה נָבוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׂרָאֵל דְּרִכֵּי

יְהוָה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָּם: ז יֵה מִי־אֵל כְּמוֹךְ נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פְּשָׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחְזִיק לְעַד אֲפֹ כִי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יֵשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ יִכְפֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתִשְׁלַךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: כ תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁפָּעַתָּ לְאַבְרָהָם מִיָּמֵי קֶדֶם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְתֵּיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לָפָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁפָּעַתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך מעמוד ג

מתוך פירוש רש"י

קִי (א) **נָאם ה' לאדני**. על עסקי אדוני שאול כשהייתי נרדף מפניו. **לאדני**. על אדוני כמו ואמר פרעה לבני ישראל (שמות יד), וישאלו אנשי המקום לאשתו (בראשית כ"ו). **שב לימיני**. התעכב והמתן לישועתי: (ב) **מטה עזי ישלח ה' מציון**. מעשים טובים המצויינין בידך, ד"א עוד תמלוך בציון ושם ישולח לך מטה עז ואז תרדה בקרב אויביך: (ג) **עמך נדבות ביום חילך**. עם ישראל יתנדבו לעזרתך ביום שתעשה חיל כמו שמפורש (בדברי הימים א י"ב) שהיו נקבצים עליו מכל שבט ושבט בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה וגומר ומן הגדי נבדלו אל דוד וגומר (שם). **בהדרי קודש מרחם משחר**. בשביל הדרת קדושה שהיה בך מנעוריד. **לך טל ילדותך**. ילדות טובה ופרק נאה שהיה בך תהיה לך כטל שהוא נעים יערב ותעשה לך פירות להצליחך:

קִיא (א) **הללויה וגו'**. מזמור זה הוסד באלף בית אות אחד בראש הפסוק ואחד באמצעותיו וכן כלם מאל"ף ועד תי"ו, וכמו כן מזמור השני, הראשון מדבר בשבחו של הקב"ה והשני מספר בשבחו של צדיק: (ד) **זכר עשה**. קבע לישראל שבתות ומועדים ומצות שנאמרו בהם וזכרת כי היית במצרים (דברים ט"ו) לפי שהוא חנון ורחום על בניו וחפץ להצדיקים: (ה) **טרף נתן**. מזון: (ו) **כח מעשיו הגיד לעמו**. כשנתן להם נחלת גוים הודיעם כחו וגבורתו, ומדרש תנחומא כתב לישראל מעשה בראשית להודיעם שהארץ שלו ובידו להושיב בה כל מי שירצה ולעקור אלו ולהושיב אחרים שלא יוכלו האומות לומר לישראל גזלנים אתם שכבשתם ארץ שבעה גוים:

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:31	6:27	8:56	8:56	9:28	9:29	10:29	10:29	18:37	18:30	19:01	18:53	18:11	19:02
חיפה (ק)	6:30	6:26	8:55	8:56	9:27	9:28	10:28	10:28	18:37	18:29	19:01	18:53	18:00	19:02
ירושלים (ק)	6:28	6:24	8:54	8:55	9:25	9:26	10:27	10:27	18:37	18:29	19:01	18:53	17:51	19:01
תל אביב (ק)	6:32	6:28	8:56	8:57	9:28	9:29	10:30	10:30	18:37	18:29	19:01	18:53	18:10	19:03
אוסטריה וינה (ק)	6:49	6:41	9:09	9:13	9:41	9:44	10:43	10:44	18:51	18:38	19:20	19:08	18:22	19:21
אוסטרליה מלבורן (ח)	5:54	6:03	8:33	8:28	9:06	9:00	10:08	10:03	18:22	18:27	18:47	18:53	18:08	19:03
אוקראינה אודסה (ק)	6:52	6:45	9:12	9:15	9:44	9:47	10:46	10:47	18:52	18:40	19:21	19:09	18:24	19:13
אוקראינה דונייצק (ק)	6:24	6:15	8:44	8:47	9:16	9:19	10:17	10:19	18:25	18:12	18:54	18:42	17:56	18:46
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	6:35	6:27	8:55	8:58	9:27	9:30	10:28	10:30	18:35	18:23	19:05	18:52	18:07	18:56
אוק. ז'יטומיר (ק)	7:02	6:53	9:20	9:24	9:53	9:57	10:54	10:56	19:00	18:47	19:30	19:17	18:31	19:21
אוקראינה קייב (ק)	6:54	6:45	9:13	9:16	9:45	9:49	10:46	10:48	18:53	18:40	19:24	19:11	18:24	19:15
איטליה מילאנו (ק)	7:18	7:10	9:38	9:41	10:10	10:13	11:12	11:13	19:19	19:07	19:47	19:35	18:51	19:48
אקוואדור קיטו (ח)	5:53	5:55	8:28	8:26	8:58	8:56	10:01	9:59	18:16	18:14	18:37	18:35	17:57	18:39
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:28	6:37	9:06	9:01	9:39	9:34	10:41	10:37	18:54	18:58	19:19	19:23	18:40	19:34
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:14	7:24	9:57	9:51	10:28	10:22	11:31	11:27	19:50	19:56	20:17	20:23	19:37	20:27
ארה"ב בולטימור (ק)	7:00	6:54	9:21	9:23	9:54	9:56	10:55	10:56	19:01	18:52	19:27	19:18	18:35	19:22
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:49	6:43	9:11	9:13	9:43	9:45	10:44	10:45	18:52	18:42	19:18	19:08	18:26	19:19
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:50	6:43	9:11	9:13	9:43	9:45	10:45	10:45	18:51	18:41	19:18	19:08	18:25	19:19
ארה"ב דטרויט (ק)	7:25	7:19	9:47	9:50	10:19	10:21	11:21	11:21	19:28	19:18	19:55	19:45	19:02	19:56
ארה"ב היוסטן (ק)	7:12	7:08	9:36	9:37	10:09	10:09	11:10	11:10	19:17	19:10	19:41	19:33	18:53	19:43
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:44	6:39	9:08	9:09	9:40	9:41	10:41	10:41	18:49	18:41	19:14	19:05	18:24	19:14
ארה"ב מיאמי (ק)	7:11	7:08	9:36	9:36	10:08	10:08	11:10	11:09	19:16	19:10	19:39	19:33	18:53	19:42
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:46	6:40	9:07	9:09	9:39	9:42	10:41	10:41	18:46	18:36	19:13	19:02	18:20	19:15
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:42	6:36	9:06	9:08	9:37	9:39	10:39	10:39	18:47	18:37	19:14	19:04	18:21	19:14
בוליביה לה פאס (ח)	6:06	6:11	8:46	8:43	9:16	9:12	10:19	10:16	18:38	18:39	19:00	19:00	18:21	19:04
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:40	7:30	9:57	10:01	10:30	10:34	11:31	11:33	19:37	19:23	20:08	19:54	19:07	20:10
בלגיה בריסל (ק)	7:39	7:29	9:57	10:01	10:30	10:33	11:31	11:33	19:38	19:25	20:09	19:55	19:09	20:10
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:54	6:43	9:11	9:15	9:43	9:47	10:44	10:47	18:52	18:36	19:25	19:10	18:21	19:14
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:43	5:49	8:20	8:16	8:52	8:47	9:54	9:50	18:08	18:10	18:31	18:33	17:52	18:39
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:29	5:35	8:06	8:02	8:38	8:34	9:40	9:37	17:54	17:56	18:17	18:19	17:38	18:25
בריטניה לונדון (ק)	6:57	6:47	9:15	9:19	9:47	9:51	10:49	10:51	18:56	18:43	19:28	19:14	18:27	19:28
בריטניה מנצ'סטר (ק)	7:06	6:56	9:24	9:28	9:56	10:00	10:57	11:00	19:04	18:50	19:37	19:22	18:34	19:38
גרמניה ברלין (ק)	7:04	6:54	9:21	9:25	9:54	9:58	10:55	10:57	19:02	18:47	19:33	19:19	18:32	19:23
גרמניה פרנקפורט (ק)	7:20	7:11	9:40	9:44	10:12	10:15	11:13	11:15	19:22	19:09	19:52	19:39	18:53	19:43
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:41	5:48	8:21	8:17	8:52	8:47	9:54	9:47	18:12	18:14	18:35	18:37	17:56	18:18
הודו בומביי (ח)	6:27	6:26	8:53	8:53	9:26	9:26	10:28	10:27	18:35	18:30	18:57	18:51	18:12	18:55
הודו פונה (ח)	6:21	6:20	8:49	8:49	9:21	9:21	10:23	10:22	18:32	18:27	18:54	18:49	18:10	18:53
הונגריה בודפשט (ק)	6:39	6:31	8:59	9:02	9:31	9:34	10:32	10:34	18:39	18:27	19:08	18:56	18:11	19:00
טורקיה איסטנבול (ק)	6:58	6:51	9:19	9:21	9:51	9:54	10:53	10:54	19:00	18:50	19:26	19:16	18:33	19:20
יוון אתונה (ק)	7:17	7:12	9:40	9:42	10:12	10:14	11:14	11:14	19:21	19:12	19:46	19:37	18:55	19:41

לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו - שובה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	7:01	6:53	9:20	9:23	9:52	9:55	10:53	10:55	18:59	18:47	19:28	19:16	18:31	19:20
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:20	6:19	8:51	8:51	9:21	9:21	10:24	10:23	18:38	18:32	18:59	18:54	18:15	19:58
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	6:02	6:13	8:42	8:36	9:15	9:09	10:17	10:12	18:30	18:37	18:58	19:05	18:19	19:09
נפאל קטמנדו (ח)	5:47	5:50	8:18	8:19	8:49	8:50	9:51	9:51	18:03	17:56	18:26	18:19	17:39	18:23
סינגפור סינגפור (ח)	6:49	6:51	9:19	9:17	9:52	9:50	10:53	10:51	19:02	19:00	19:23	19:21	18:42	19:25
פולין ורשא (ק)	6:32	6:22	8:51	8:55	9:23	9:27	10:24	10:26	18:32	18:18	19:04	18:50	18:02	18:54
פרו לימה (ח)	5:50	5:54	8:22	8:19	8:55	8:52	9:57	9:54	18:06	18:06	18:27	18:27	17:48	18:31
צרפת ליאון (ק)	7:35	7:27	9:56	9:58	10:28	10:30	11:29	11:30	19:37	19:25	20:05	19:54	19:09	20:06
צרפת פריז (ק)	7:46	7:37	10:06	10:09	10:37	10:41	11:39	11:40	19:47	19:34	20:16	20:04	19:18	20:17
קולומביה בוגוטה (ח)	5:36	5:38	8:11	8:09	8:41	8:39	9:43	9:41	17:58	17:56	18:19	18:17	17:38	18:21
קנדה טורונטו (ק)	7:11	7:04	9:33	9:35	10:04	10:07	11:06	11:07	19:13	19:03	19:41	19:30	18:46	19:41
קנדה מונטריאול (ק)	6:49	6:41	9:09	9:12	9:41	9:44	10:43	10:44	18:50	18:38	19:18	19:06	18:22	19:19
קפריסין לרנקה (ק)	6:39	6:34	9:00	9:01	9:34	9:35	10:35	10:35	18:40	18:31	19:04	18:56	18:15	19:00
רוסיה מוסקבה (ק)	7:26	7:15	9:44	9:49	10:16	10:20	11:17	11:20	19:27	19:11	20:01	19:45	18:56	20:01
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	7:17	7:09	9:36	9:39	10:09	10:12	11:10	11:11	19:16	19:04	19:45	19:33	18:48	19:37
שווייץ ציריך (ק)	7:19	7:11	9:41	9:44	10:12	10:15	11:14	11:15	19:23	19:11	19:52	19:40	18:55	19:52
תאילנד בנגקוק (ח)	6:05	6:05	8:33	8:32	9:05	9:04	10:07	10:05	18:15	18:10	18:36	18:32	17:53	18:36

עירוב תבשילין

ביום רביעי ערב ראש השנה, יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר, לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אני מזכּה לְכָל מי שְׂרָצָה לְזָבוֹת וְלִסְמוּךְ עַל-עֶרֶב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת עֶרֶב:
 בְּדִין יְהִי שָׂרָא לָנָא לְאַפּוּי וּלְבִשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׂרָגָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעַבְד
 כָּל-צָרְכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְתָּא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:
 [=בְּזֶה יְהִי מֵתָר לָנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהַטְמִין (אֲכָל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וּלְעֲשׂוֹת
 כָּל צָרְכָנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת]:

קסז סדר מצות הדלקת נרות לערב ליל א' וב' דראש השנה ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בערב ראש השנה נותנים עבור שלושה ימים, עבור שני ימי ראש השנה ועבור שבת קודש) אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר ההבדלה במוצאי שבת קודש.

ערב ליל א' של ראש השנה

יש להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של ראש השנה.

כן יש להדליק, לקראת סוף היום הראשון של ראש השנה, נר נשמה נוסף (מהנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש. אסור להבעיר אש חדשה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַזִּכְרוֹן:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְן הַזֶּה:

ליל ב' של ראש השנה

זמן הדלקת הנרות וכן הדלקה לצורך דברים אחרים - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני ראש השנה. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' תביט בו או שתלבש בגד חדש, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש, ואת הפרי הנ"ל תאכל תיכף לאחר הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך 'שהחיינו'.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַזִּכְרוֹן:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְן הַזֶּה:

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק, ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפלג פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il